La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès

Col·lecció Vicenç Plantada

4

M. Àngels Suárez i González

Centre
d'Estudis
Molletans

La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès

M. Àngels Suárez i González

Amb la col·laboració de Lourdes Vilà i Armadans
en la recerca i la reproducció fotogràfica

Col·lecció Vicenç Plantada

■ ■ ■

4

Primera edició: desembre de 2000

© d'aquesta edició: Ajuntament de Mollet del Vallès
© M. Àngels Suárez i González

Edició: Institut d'Edicions de la Diputació de Barcelona
Impressió: Balmes, SL
Preimpressió: Addenda, sccl
Disseny de la coberta: U. Solans, Oficina de Disseny de la MMAMB
Dipòsit legal: B-51.530/2000
ISBN: 84-7794-747-3

ÍNDEX

Presentació 11

Una felicitació a manera de pròleg 13

Introducció 15

1. La població 17
   1.1. L'evolució de la població (1930-1940) 17
   1.2. La natalitat 20
   1.3. La nupcialitat 22
   1.4. La mortalitat 25
      1.4.1. Morts pel tifus i la tuberculosi 27
   1.5. L'habitatge 29
   1.6. Recapitulació 31

2. L'economia 33
   2.1. L'agricultura 33
      2.1.1. Els conreus 33
      2.1.2. La maquinària 35
      2.1.3. Els camperols 36
      2.1.4. El bestiar 38
      2.1.5. La contribució territorial rústica 41
   2.2. La indústria i el comerç 44
      2.2.1. La contribució industrial 44
         2.2.1.1. Les botigues 44
         2.2.1.2. Les professions i els oficis 49
         2.2.1.3. Les indústries 50
      2.2.2. El padró de motors 57
      2.2.3. Exemple de la marxa d'una indústria durant la Segona República: la Teneria 59
      2.2.4. Els automòbils 66
   2.3. Recapitulació 69

3. La República 71
   3.1. Introducció 71

3.2. La fi de la Dictadura. La «Dictablanda» 71
3.2.1. Les eleccions del 12 d'abril 72
3.3. El Bienni Reformador 78
3.3.1. L'Estatut d'Autonomia 80
3.3.2. El primer Parlament de Catalunya 83
3.3.3. L'intent de cop d'estat 83
3.3.4. Francesc Macià a Mollet 83
3.3.5. El Sometent de Mollet 85
3.3.6. La Comissió de Responsabilitats 85
3.3.7. Eleccions al Parlament de Madrid 87
3.4. El bienni conservador 89
3.4.1. El conflicte rabassaire 92
3.4.2. Els Fets d'Octubre 95
3.4.3. La Corporació de 1935 99
3.4.4. La suspensió de l'Estatut i els nous governs 100
3.4.5. Les eleccions del febrer de 1936 100
3.4.6. La reestructuració del moviment obrer 102
3.5. Recapitulació 103

4. La Guerra Civil 105
4.1. La Guerra Civil i la revolució social 105
4.1.1. L'organització dels governs de la Generalitat i dels ajuntaments 113
4.1.2. Els canvis en els partits polítics 117
4.2. Els Fets de Maig 120
4.3. L'economia de guerra 125
4.3.1. Les incautacions 125
4.3.2. Les col·lectivitzacions 133
4.3.2.1. La col·lectivització dels oficis 143
4.3.3. La municipalització de l'habitatge 145
4.3.4. La cooperativització del comerç 151
4.3.5. La contribució de guerra 154
4.3.6. La Conselleria de Proveïments 156
4.3.7. El racionament 160
4.3.8. La moneda durant la guerra 161
4.4. Els soldats molletans a la Guerra Civil 162
4.4.1. Els milicians voluntaris 165
4.4.2. Les lleves 167
4.4.3. El servei militar 168
4.4.4. Els reservistes 170
4.4.5. Els soldats morts al front 171
4.4.6. Els mutilats de guerra 178

4.5. Les víctimes de la repressió a la rereguarda 183
4.5.1. Anàlisi de les víctimes residents a Mollet 185
4.5.2. Els morts de fora de Mollet 189
4.5.3. Conclusions 193
4.5.4. Els afusellats a Montjuïc 195
4.6. Els refugiats de guerra 200
4.7. Els bombardeigs a Mollet del Vallès durant la Guerra Civil 208
4.8. L'ensenyament 220
4.9. Recapitulació 229

5. La postguerra 237
5.1. Mollet en la postguerra 237
5.2. Els exiliats 243
5.2.1. Les víctimes de Mauthausen 247
5.3. Els informes polítics 250
5.4. Els judicis de la repressió franquista 255
5.4.1. L'anàlisi dels procediments 256
5.4.2. Els acusats per exercir càrrecs públics 275
5.4.3. Els condemnats a mort 276
5.4.4. Els condemnats a cadena perpètua 278
5.4.5. Quadre dels encausats 280
5.5. Els treballs forçats 292
5.6. Els camps de concentració i els batallons disciplinaris de treballadors 293
5.7. Els orfes de guerra 299
5.8. La depuració dels funcionaris municipals 299
5.9. La repressió cultural 303
5.9.1. La prohibició d'utilitzar el català en la correspondència 305
5.9.2. La nul·litat de les inscripcions en català en els registres civils 306
5.9.3. Els canvis de denominació de les vies públiques 307
5.10. *Mi esfuerzo por la Patria* 308
5.11. Recapitulació 314

6. Bibliografia 319
6.1. Bibliografia general 319
6.2. Bibliografia local 320
6.3. Premsa consultada 321
6.4. Arxius consultats 322
6.5. Fonts orals 323

7. Annexos 325
Sigles d'organitzacions polítiques i sindicals 327
Annex documental 329
Índex onomàstic 355
Índex toponímic 365
Índex de fotografies 367

PRESENTACIÓ

A poc a poc, amb l'esforç dels nostres historiadors, d'homes i de dones que estan fent amb persistència l'imprescindible treball de recerca, anem reconstruint el nostre passat i anem deixant per al futur el major nombre possible de testimonis permanents de les empremtes de la nostra història.

La revista *Notes,* la beca i la col·lecció Vicenç Plantada, el Centre d'Estudis Molletans, les monografies urbanes Domènec Sugranyes i altres llibres esparsos conformen ja un bon patrimoni bibliogràfic que omple el buit que va pretendre imposar l'època més fosca de la nostra història moderna.

D'entre tots els fets de la nostra història del segle xx, és la Guerra Civil el que encara —seixanta-un anys després d'haver acabat— està més ple d'ombres que ens impedeixen, amb el coneixement més objectiu possible dels fets, la reflexió imprescindible perquè mai més no es pugui repetir aquell enfrontament fratricida que tant de mal va fer a Espanya, a Catalunya i a la nostra comunitat molletana.

Per això, amb poca diferència de temps, haurem publicat *Josep Fortuny i Torrens. Una biografia política* i el llibre que ara presentem.

L'encert del llibre de la professora Maria Àngels Suárez i González és el que podríem anomenar tractament científic de la proximitat. És a dir, la capacitat de Suárez de no deixar-se portar pel sentit de veïnatge —tractar el tema com si fos un relat de consum intern, només per als vilatans— sinó tot al contrari, de donar al llibre el tractament propi d'un relat històric, ple de recerca, d'anàlisi i, per tant, de ciència. Eines imprescindibles per a l'objectivitat que, alhora, és imprescindible perquè el llibre pugui servir per reconèixer errors i encerts i assumir-ne les responsabilitats col·lectives que ens han de portar a no repetir els errors i a incidir en els encerts.

La contextualització històrica, política, social, cultural i econòmica de cada àmbit de treball del llibre de Maria Àngels Suárez fa que sigui molt més que un llibre molletà: és un llibre d'història d'Espanya i de Catalunya protagonitzat per homes i dones, pel poble de Mollet del Vallès.

La mateixa autora, en la seva introducció, diu les paraules exactes que ens mouen a fomentar aquests tipus de treballs de recerca i la seva publicació: «no es pot deixar en blanc cap de les etapes de la història d'un

poble, el buit que es deixa s'omple de mites i tòpics, sense obrir ferides». És a dir, saber qui som de veritat, i amb voluntat, sempre, de reconciliació i de germanor.

La introducció de Suárez i l'article del professor molletà Jordi Solé Tura —a qui agraïm molt afectuosament la seva participació en aquest llibre— ens descriuen perfectament una voluntat i una opinió sobre aquestes publicacions i, en concret, sobre aquest llibre que compartim plenament.

És hora, doncs, d'agrair a Maria Àngels Suárez, guanyadora amb aquest treball de la segona beca de recerca Vicenç Plantada, la seva ja imprescindible aportació, la seva rigorositat, la seva capacitat per fer un llibre profund i alhora comprensible, la seva clara voluntat pedagògica tan necessària per poder caminar sense recels per uns viaranys tan complexos.

També hem d'agrair a Lourdes Vilà i Armadans la seva col·laboració en la recerca i reproducció dels testimonis fotogràfics, totalment necessaris en un llibre d'aquestes característiques i que tant ens ajuden a veure i a viure molt més la realitat d'uns altres temps.

El nostre desig, doncs, és que aquest llibre contribueixi a afermar la comprensió de la nostra història, dels fets dels nostres homes i dones i, el més important, a accentuar el nostre compromís amb la convivència, el diàleg i la pau: el nostre compromís amb Mollet.

Montserrat Tura i Camafreita
Alcaldessa de Mollet del Vallès i
diputada al Parlament de Catalunya

UNA FELICITACIÓ A MANERA DE PRÒLEG

El llibre que teniu a les mans és una extraordinària obra de recerca sobre un passat que, en bona part, és encara un present. El Mollet de la II República i de la Guerra Civil no és, afortunadament, el Mollet d'ara però entre un Mollet i l'altre hi ha una connexió profunda que durant molt de temps ens han volgut fer oblidar. Com diu la cançó de Raimon, «qui perd els orígens perd la identitat» i si durant tants anys de dictadura ens van fer perdre els nostres orígens personals i col·lectius va ser, precisament, perquè ens volien fer perdre la nostra identitat. La feina dels bons historiadors és, precisament, la contrària: estudiar el passat per descobrir les arrels profundes del present. I cal dir que l'autora, Maria Àngels Suárez i González, ho ha sabut fer amb una extraordinària precisió. La informació que ens presenta és esplèndida, sòlida i ben documentada. De fet, el llibre és una allau d'informacions que, una darrere l'altra, van teixint la història d'una societat que esclata amb una gran crit d'entusiasme amb la República, que pateix la terrible Guerra Civil i que s'enfonsa després en el silenci de la llarga i inacabable dictadura. L'autora no comenta els fets sinó que ens els presenta documentats i som nosaltres, els lectors, els que de document a document, d'informació a informació, de xifra a xifra revivim aquella tragèdia, alguns com a protagonistes directes dels esdeveniments, altres com a recordatoris de moments molt decisius de les nostres vides, altres com a descobridors d'un passat personal i col·lectiu que, entre la por, l'oblit i la tergiversació havien ignorat o deixat de banda.

Personalment, m'he sentit molt implicat en la història que l'autora ens descobreix. O, més exactament, m'he sentit confirmat en la meva pròpia visió del passat i, alhora, he descobert coses que m'havien estat ocultades. Els noms dels protagonistes, les llistes dels seus propis avatars, em fan reviure un Mollet que només coneixia en part i que la pressió del franquisme ens volia fer oblidar totalment. De cop i volta, els noms es transformen en persones conegudes i, fins i tot, en amics, però dels quals ignorava la història política i personal, perquè en aquella dura postguerra només podien sobreviure amb el silenci i la marginació. Ara els retrobo com allò que realment eren i amb les seves trajectòries ocultes refaig una bona part de la meva pròpia visió del Mollet de la infància i l'adolescència.

L'autora ens proporciona, doncs, un gran llibre d'història. Ens subministra les dades i les xifres de tal manera que cada dada i cada xifra ens obre finestres i portes i transforma la fredor natural del document i del número en una immensa narració de passions, drames, esperances, tragèdies, llums i foscors. De fet, l'obra m'ha portat a una mena de relectura del meu propi passat, a una reconsideració de les persones que vaig conèixer, a una comprensió de coses que no entenia, a una reafirmació de coses que creia i a una revisió de fets que em semblaven intocables. El resultat és una retrobada amb un Mollet que va lluitar per la democràcia, que va perdre, que va passar molts anys de foscor i que, amb l'adveniment de la democràcia i de l'autonomia, va recuperar la seva força i va fer un gran salt endavant.

El llibre descriu amb claredat un moment terrible de la nostra història i, naturalment, no parla del futur. Però, de fet, ens ve a dir que si la República hagués anat d'una altra manera, o sigui, sense la guerra i sense el terrible escull de la dictadura de Franco, Mollet, com tot Catalunya i tot Espanya, hauria progressat molt ràpidament. Hi havia, certament, confrontacions, visions diferents del present i del futur i interessos contradictoris. Però, després de la caiguda de la dictadura de Primo de Rivera, de la proclamació de la República i de l'Estatut d'Autonomia hi havia, per damunt de tot, energia, entusiasme i ganes de participar en els afers col·lectius i d'anar endavant. Les dades que ens aporta l'autora ho demostren. I demostren també la violència dels fets que ho van impedir, que ens van enfonsar durant tants anys i que ens van fer tan difícil el camí del futur.

Espero que aquesta esplèndida aportació a la nostra història tindrà l'èxit que mereix. Que les generacions grans hi trobaran reflectides una bona part de les seves pròpies vides i que les generacions joves hi trobaran ben explicades les arrels del present. Personalment, vull felicitar mot sincerament l'autora, Maria Àngels Suárez i González, promesa i ara ja realitat de gran historiadora. I també vull felicitar Lourdes Vilà i Armadans per la magnífica tasca de recerca i reproducció fotogràfica, element molt important per entendre les coses del passat. Amb aquesta obra, el meu poble, Mollet, retroba una part fonamental de la seva història i, per tant, de la seva identitat.

Jordi Solé Tura

INTRODUCCIÓ

En el tema de la guerra, seixanta anys després, encara existeix el que s'acostuma a denominar el «pacte de silenci». Hi ha persones que no volen parlar d'aquest tema: que tenen por que les seves paraules se'ls girin contra ells mateixos o que puguin ferir algú.

Però en la història d'un poble no es pot deixar en blanc cap de les seves etapes per més conflictives o doloroses que siguin perquè quan es fa això, el buit que es deixa s'omple de mites, tòpics i amb la versió de la història que han fabricat d'altres. Cal, doncs, parlar del període de la guerra objectivament, amb els fets, tal com van ser i no com voldríem que haguessin estat. Això sí, si és possible, sense obrir ferides ja cicatritzades.

Aquest treball sobre la Segona República i la Guerra Civil pretén ser una reconstrucció de com es van viure alguns dels fets més significatius de la història d'aquesta època a Mollet. Cal pensar que la història de Catalunya no es fa exclusivament a Barcelona sinó que és la suma de la totalitat de les seves ciutats i pobles.

Coneixent una mica de la història contemporània intentarem verificar si els esquemes interpretatius o models generals sobre la Segona República i la Guerra Civil es poden aplicar o no en el cas de Mollet. Esbrinarem quina és l'aportació que Mollet ofereix a una imatge global de la realitat catalana de la revolució i la rereguarda.

El llibre pretén reflectir l'actitud del poble de Mollet davant la proclamació de la República i informar de com va repercutir el conflicte dels rabassaires o els Fets d'Octubre de 1934, quina va ser l'aportació dels milicians de Mollet a la guerra, quin grau de repressió van exercir els antifeixistes a la nostra població, com es va contribuir a l'acollida de refugiats de guerra, quins efectes van causar els bombardeigs sobre la població de Mollet, com es va organitzar l'economia durant la guerra, quina incidència va tenir la repressió franquista a la nostra localitat, quin va ser el nombre total de persones que la guerra s'endugué...

Mirem de demostrar la influència de la capital catalana, Barcelona, i dels esdeveniments polítics que es produeixen fora de la nostra localitat en la vida dels molletans; com el comportament polític de Mollet està íntimament relacionat amb el de Barcelona capital i com els fets iniciats a Barcelona arriben ràpidament a Mollet i són viscuts amb intensitat a la nostra localitat. Molts dels canvis o fets que tingueren lloc a Mollet durant

la guerra foren imposats des de fora. La proximitat amb Barcelona, però, va condicionar la resposta molletana: la situació a Mollet anava a remolc de la dinàmica barcelonina.

L'estudi queda estructurat en cinc capítols: els dos primers estan dedicats a la població i l'economia, el tercer al temps de la República, el quart a la guerra i l'últim a la postguerra immediata.

La metodologia emprada per dur a terme el treball ha estat basada en la consulta de fonts documentals, en la major part extretes de l'Arxiu Municipal de Mollet, del Registre Civil de Mollet, del Archivo Militar de la Capitanía General de Barcelona i de l'Arxiu particular del molletà Martí Pou, entre d'altres. Hem d'agrair a l'Esteve Maspons, a la família Pou, a l'Estrella López i a la M. Teresa Borrelles el fet que ens hagin facilitat l'accés a diverses fonts d'informació. Una altra font d'informació ha estat el testimoni oral d'aquelles persones que van viure la Guerra Civil i que han tingut l'amabilitat de compartir els seus records amb nosaltres.

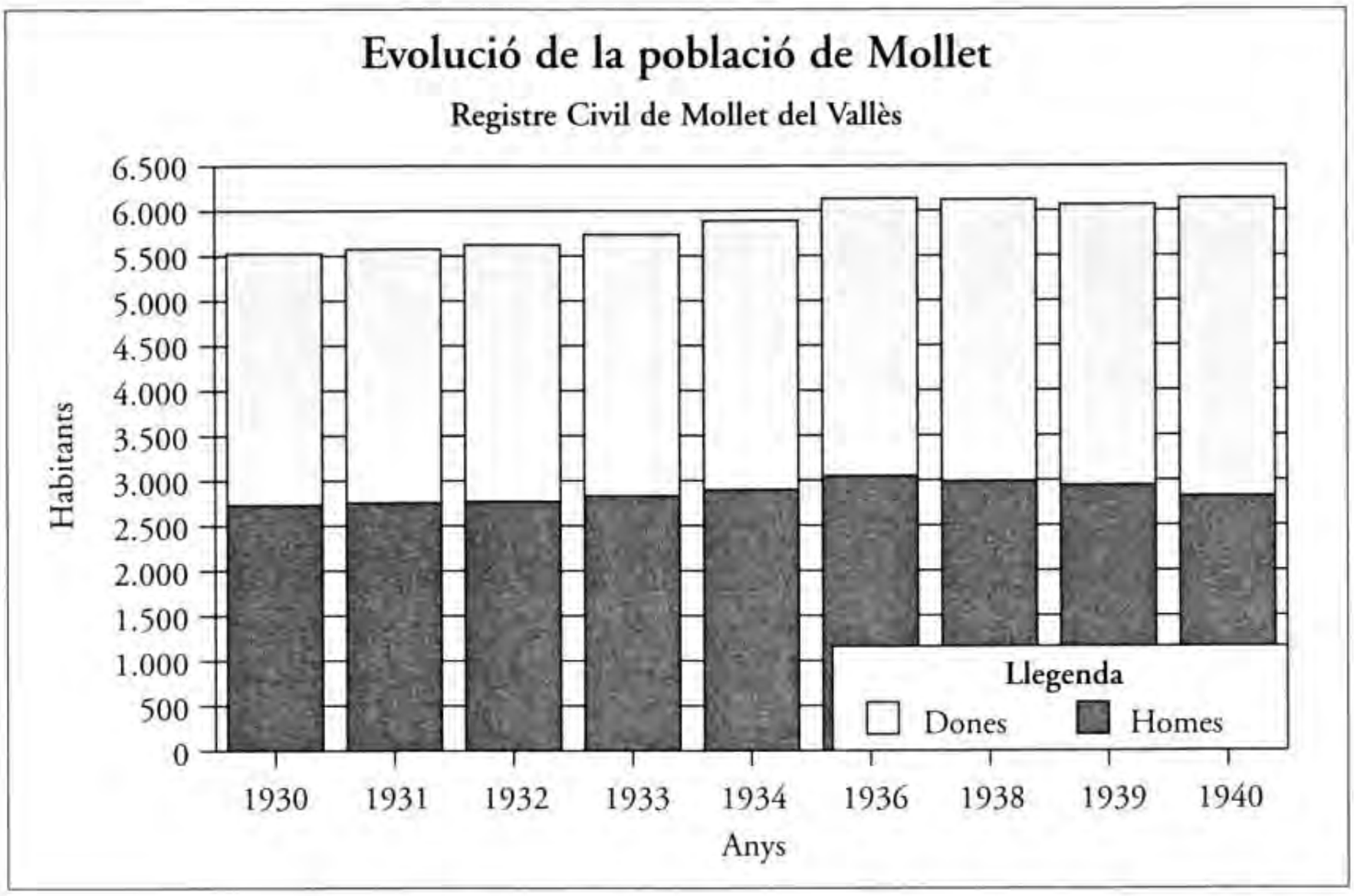
1. LA POBLACIÓ

1.1. L'evolució de la població (1930-1940)

Als anys trenta Mollet s'havia convertit en la ciutat més poblada del Vallès Oriental, amb 5.527 habitants, després de Granollers amb 12.699, i mantindrà aquesta posició fins als nostres dies. La població de la província de Barcelona era d'1.800.638 i la del Vallès Oriental, de 60.110 persones.

Des del començament del segle la comarca del Vallès no havia deixat de créixer: al 1900 hi havia 42.352 habitants i al 1930 havien passat a 60.110, cosa que suposa un creixement de gairebé el 42 %.

L'any 1930 la població de Mollet representava l'11 % dels habitants de la comarca. Malgrat la crisi econòmica general, el seu ritme de creixement està sobre l'1 % (0,9 %), i no deixa de guanyar població, encara que a un ritme lent. Durant el periode de la República, fins a la guerra, la població ha crescut un 10 %, en part a causa del creixement vegetatiu que, des de l'any 1931 fins a l'any 1936, representa un 6 % (és de 358 persones), i en part a causa de la immigració, que és l'altre 4 % (198 persones).

Són els anys de guerra en què, com a tot arreu, es dóna un descens de la població, però que és molt difícil de valorar, ja que les dades són contradictòries. Les dades dels llibres de rectificació del padró i les dades del Registre Civil de Mollet, quant a naixements i defuncions, no coincideixen. Nosaltres considerarem sempre com més fiables les dades del Registre Civil.

Segons el padró municipal dels anys 1936 al 1939, ambdós inclosos, Mollet ha perdut un 1 % de la seva població. Segons el RC de Mollet, només el creixement natural és negatiu, en un 1,5 % (han mort 463 persones i n'han nascudes 367).[1] Això suposaria que el 0,5 % de diferència s'hauria de compensar amb gent vinguda de fora tot i que, en lloc d'afegir immigrants, hauríem de comptar tota la gent que marxarà per exiliar-se i els qui seran empresonats, que calculem que són al voltant d'un 3 % de la població.[2]

Quant a la relació homes-dones, com és habitual durant tots els anys que analitzem, hi ha una proporció major de dones que d'homes. El 1931 aquesta diferència era d'un 1 % més de dones, i acabada la guerra la relació va augmentar fins al 8 % en favor de les dones. Al 1940 les vídues constitueixen el 13 % de les dones davant del 4 % d'homes vidus (aques-

Vista de Mollet als anys trenta. Des del començament del segle Mollet no havia deixat de créixer; al 1900 la població era de 2.130 habitants, al 1930 hi havia 5.527 persones i al 1936 n'eren 6.133.

1. Per als naixements i les defuncions hem fet servir sempre les dades del RC de Mollet.
2. No hi hem comptat els refugiats de guerra.

Moviment de població al Vallès Oriental*

Municipis	*Creixement real 1923-36*	*Descens real 1923-36*	*Augment vegetatiu*	*Descens vegetatiu*	*Augment per immigració*	*Descens per emigració*
Aiguafreda	232	–	90	–	142	–
Alba del Vallès	570	–	165	–	405	–
L'Ametlla del Vallès	131	–	101	–	30	–
Baix Montseny	572	–	161	–	411	–
Bigues i Riells	135	–	151	–	–	16
Campins	–	44	34	–	–	78
Canovelles	156	–	71	–	85	–
Cànoves	–	3	77	–	–	80
Cardedeu	471	–	206	–	265	–
Castellcir	–	39	51	–	–	90
Castellterçol	212	–	131	–	81	–
Codines del Vallès	65	–	–	29	94	–
Fogars de Montclús	–	5	146	–	–	146
La Força	9	–	128	–	–	119
Les Franqueses del Vallès	–	104	169	–	–	273
La Garriga	807	–	150	–	657	–
Granera	–	60	7	–	–	67
Granollers	3.836	–	717	–	3.122	–
Gualba	34	–	96	–	–	62
Lliçà d'Amunt	138	–	175	–	–	19
Lliçà d'Avall	4	–	87	–	–	83
Llinars del Vallès	399	–	147	–	252	–
Martorelles	241	–	108	–	153	–
Mollet del Vallès	1.932	–	627	–	1.305	–
Montmany de Puiggraciós	42	–	1	–	41	–
Montmeló	291	–	76	–	215	–
Montornès del Vallès	215	–	186	–	29	–
Montseny	18	–	87	–	–	69
Parets del Vallès	409	–	300	–	109	–
La Roca del Vallès	283	–	119	–	164	–
Sant Quirze de Safaja	22	–	–	23	45	–
Sta. Eulàlia de Ronçana	118	–	152	–	–	34
Sta. Maria de Palautordera	200	–	190	–	10	–
Tagamanent	–	52	40	–	–	92
Vallflorida	41	–	121	–	–	80
Vallgorguina	–	26	32	–	–	58
Vilalba Sasserra	–	11	7	–	–	18
Vilamajor	76	–	117	–	–	41

* Dades reproduïdes de *Moviments demogràfics i de població de Catalunya*, Generalitat de Catalunya, Departament de Presidència, Servei Central d'Estadística, fascicles I, II i III, Barcelona, 1937.

ta relació també es confirma a Granollers, on els vidus són el 4 % i les vídues el 14 %). Una vegada més hom constata que en la confrontació bèl·lica van morir més homes que dones.

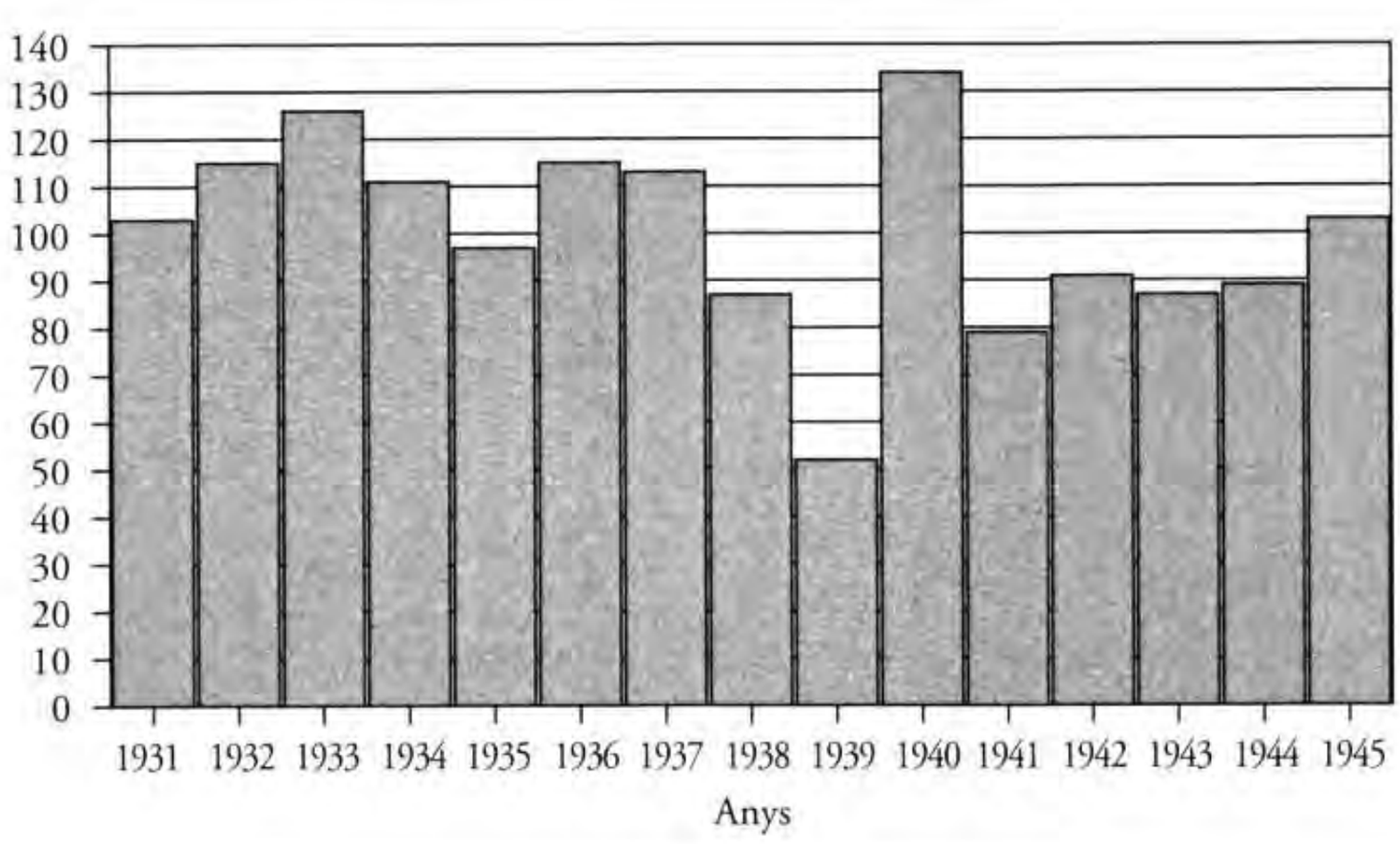
Quant als analfabets, segons el padró de l'any 1940 es pot afirmar que els homes analfabets eren el 17 % i les dones el 24 % del total.

1.2. La natalitat

L'any de la proclamació de la República la taxa de natalitat (TN) de Mollet estava en el 18,46 per mil. Des del 1931 fins al 1936 el nombre de naixements va fluctuant d'una manera irregular, amb variacions de quinze nadons de l'any més productiu, el 1933, al menys fèrtil, el 1935. Des de l'any 1931 el nombre de naixements va en augment fins a l'any 1933, en què la TN se situa en el 21,9 per mil. A partir d'aquí comença a baixar fins al 1935, que és l'any amb menys naixements abans de la guerra.

Nombre de naixements per anys

Dades del Registre Civil de Mollet

L'any 1936 torna a haver-hi una recuperació del nombre de naixements, la taxa de natalitat torna a situar-se en un índex força semblant a la del 1931, un 18,75 per mil, però conforme avanci la guerra el nombre de naixements anirà disminuint.

Durant l'any 1937 el descens és molt lleu, atès que hi ha molts naixements d'embarassos anteriors a la guerra i que moltes parelles s'havien casat en començar la guerra i el fruit d'aquestes unions es veurà durant l'any 1937.

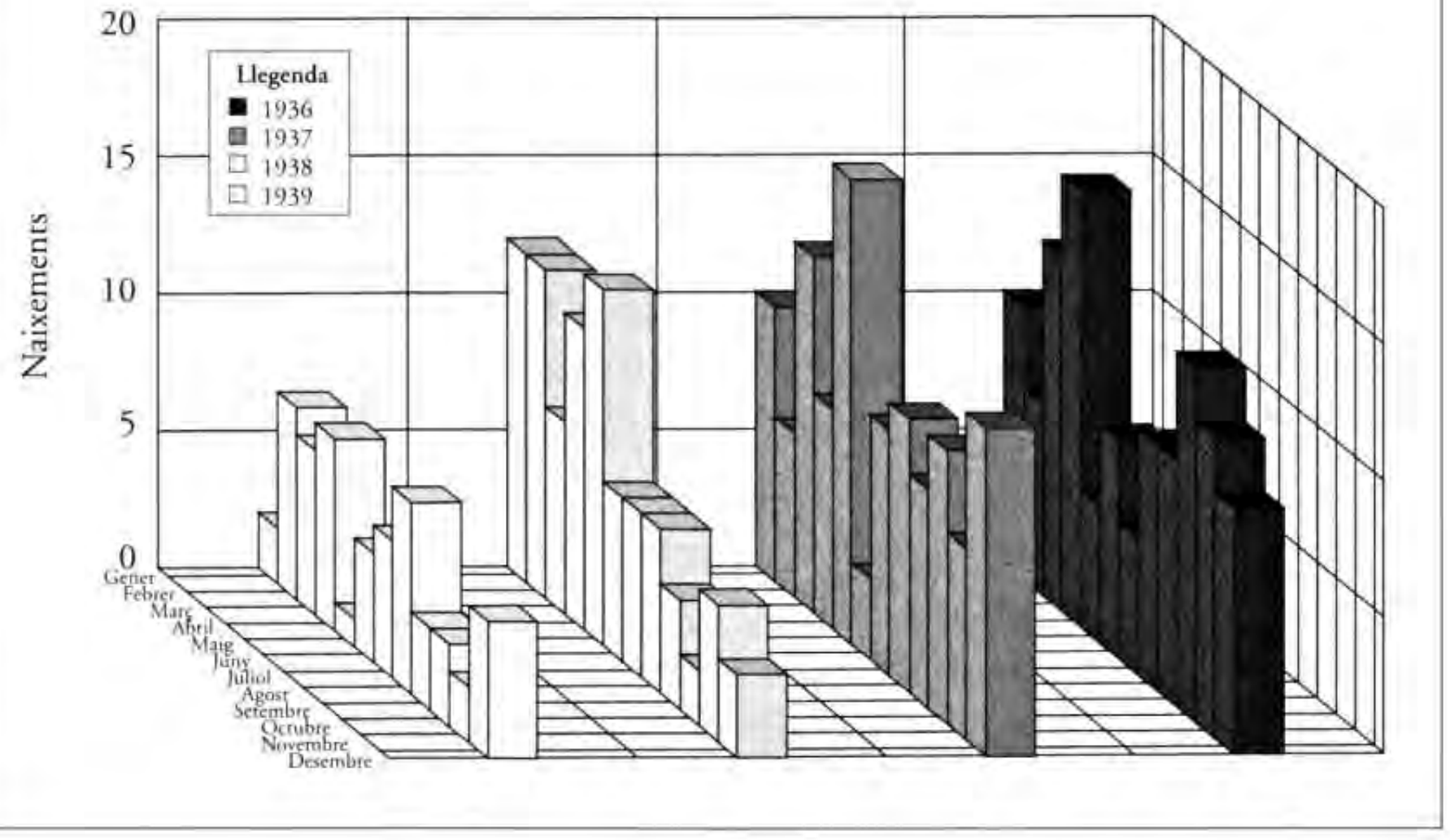
El descens es nota l'any 1938, i sobretot el 1939, en què els naixements, en nombres absoluts, se situen per sota de la meitat dels naixements de l'any 1936. La taxa de natalitat d'aquest any passa a ser del 8,57 per mil. Recordem que la guerra a Mollet acaba al gener del 1939, però que durant els tres primers mesos no se celebra cap matrimoni i que la taxa de nupcialitat de l'any 1938 va ser la més baixa de tots els anys trenta.

L'any 1940 es produeix el *boom* típic de la postguerra, la taxa de natalitat puja al 21,85 ‰, és a dir, que augmenta respecte a l'any anterior en un 157 %. És el fruit de les unions que es produeixen el primer any de pau.

El 1941 torna a baixar el nombre de naixements en un 41 % respecte a l'any anterior i, a partir d'aquest any fins al 1945, la taxa de natalitat sempre es mantindrà per sota de la dels anys anteriors a la guerra, cosa que ens parla de les dificultats de la postguerra.

Nombre de naixements per mesos

Dades del Registre Civil de Mollet

Per mesos podem observar que el primer semestre de cada any és quan es produeixen més naixements. Els efectes de la guerra no són visibles fins passats els primers mesos de l'any 1938, llavors el nombre de naixements baixa de 9,4 naixements de mitjana per mes de l'any 1937 fins al 4,3 i es manté així fins a l'any 1940. Entremig hi ha mesos en què només neixen dos nadons i, fins i tot, un de sol, com al mes de març de 1939.

Registre civil d'un nadó a l'Ajuntament de Mollet. APEM.

1.3. La nupcialitat

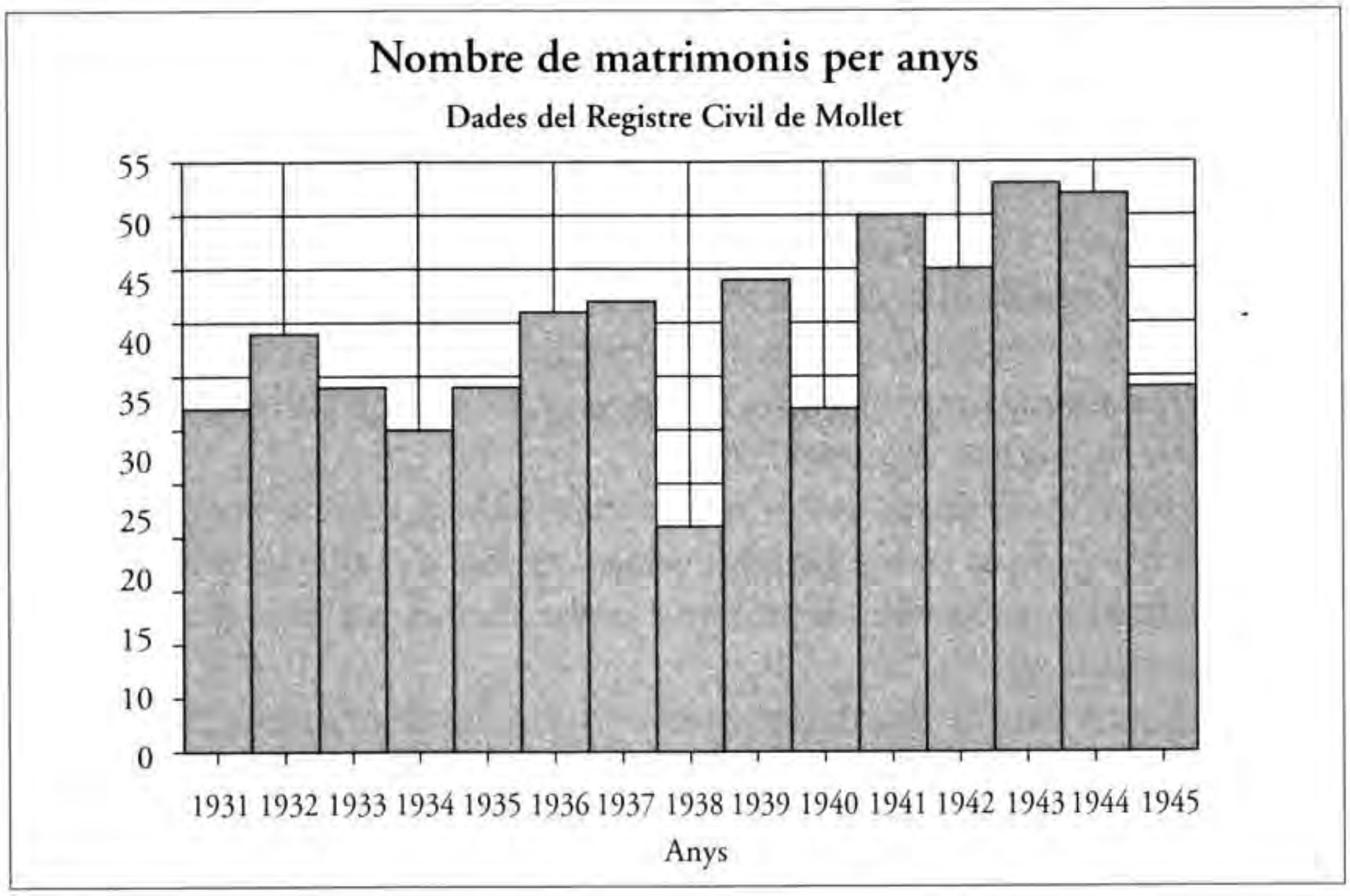
La guerra també va influir en l'estat civil de les persones: moltes persones van avançar o endarrerir la data de noces per culpa de la guerra.

Durant els anys 1936 i 1937 el nombre de matrimonis és més alt que els anys anteriors a causa de les parelles que decideixen casar-se abans de la marxa al front de guerra. Així, veiem que els darrers mesos de l'any 1936 i els primers de 1937 és quan se celebren més matrimonis, per després anar-se reduint. L'any més dur és el 1938, ja que el nombre de matrimonis és el més baix: es redueix a la meitat del 1937.

Durant els tres primers mesos de l'any 1939 no té lloc cap matrimoni, és la fi de la guerra i el canvi polític. Però després hi ha una recuperació, i l'any 1939 registra el major nombre de matrimonis des del 1931, són les parelles que havien esperat que acabés la guerra per contreure matrimoni.

Els llibres del registre civil de matrimonis que hi havia abans de la República són models per omplir amb matrimonis canònics, en què el secretari del jutjat es desplaça a la parròquia per assistir al matrimoni. Aquest model es fa servir fins al juny de 1932, en què es publica la llei que reconeix el matrimoni civil.

A partir d'aquesta data es canvia el llibre de registre matrimonial per un model de matrimonis civils en què la parella es presenta davant del jutge municipal perquè els casi, però no hi consta si abans o després passen per la vicaria, per la qual cosa resulta difícil saber si es tracta d'un matrimoni civil o canònic. Només hi ha un matrimoni en què s'ha anotat al marge «canònic».

N'hi ha un en què hi diu explícitament: «Per la llei del 28-6-32[3] es casen: Ferran Menguas i Rosita Alemany»

No hem trobat el registre matrimonial d'aquesta època a la parròquia; segons sembla, va ser cremat.

El volum 18 correspon a la guerra. Va de l'octubre del 1936 fins al desembre del 1938 i és el més innovador de tots; és l'únic que està en els dos idiomes oficials, els altres són en castellà. Hi ha 76 matrimonis, la meitat dels quals, 38, es van demanar en català i els altres en castellà. A partir del maig del 1938 tots els inscrits hi consten en castellà.

És segur que els matrimonis que tenen lloc una vegada iniciada la guerra són matrimonis només civils perquè l'església ja havia estat destruïda i els oficis religiosos no se celebraven o es feien d'amagat. Per tal de solucionar les dificultats, derivades de la nova situació de guerra, que una parella pogués trobar per contraure matrimoni, es van promulgar una sèrie de decrets.

El Decret del 22 d'agost del 1936 dicta normes perquè puguin ésser celebrats matrimonis amb validesa en el cas d'impossibilitat de presentar algun dels documents exigits per la llei, a conseqüència d'haver desaparegut els llibres de registre civil o d'altres documents. Hi ha una parella que farà ús d'aquest Decret per contreure matrimoni l'any 1938. Eren en Salvador García i na Josefa Benedicto.

---

3. Llei de matrimoni civil.

El Decret del 2 d'octubre de 1936 farà possible que se celebrin matrimonis fora del jutjat, en seus socials de partits. Durant tres mesos de l'any 1937, del març al juny, se celebraran vuit matrimonis d'aquestes característiques: un a l'estatge social del Partit Obrer Unificat Marxista, sis a l'estatge social de la Federació Local de Sindicats Únics i un a l'estatgé social d'Esquerra Republicana de Catalunya. Hi consta escrit: «Nota. D'acord amb les normes assenyalades en el Decret del 2 d'octubre de 1936, es fa constar que aquest matrimoni ha tingut lloc a l'estatge social del partit..., d'aquesta vila. Signat, el jutge».[4]

La justificació d'aquest decret ens ve explicada al mateix document: «A partir del 19-7-36 el poble ha anat adoptant, en allò que es refereix a les relacions familiars, aquelles fórmules que ha considerat més d'acord amb els seus sentiments.

»Per aquests motius han estat molts els vincles matrimonials contrets, autoritzats davant dels organismes responsables de les organitzacions sindicals i partits polítics que formen el Front Antifeixista a Catalunya.

»Per conseqüència, recollint les aspiracions del proletariat, a fi i efecte que l'acte formal amb el qual s'inicia la vida matrimonial estigui reflectit en les oficines que registren l'estat civil de les persones i per a tutelar les relacions que afecten a la capacitat civil d'aquelles,

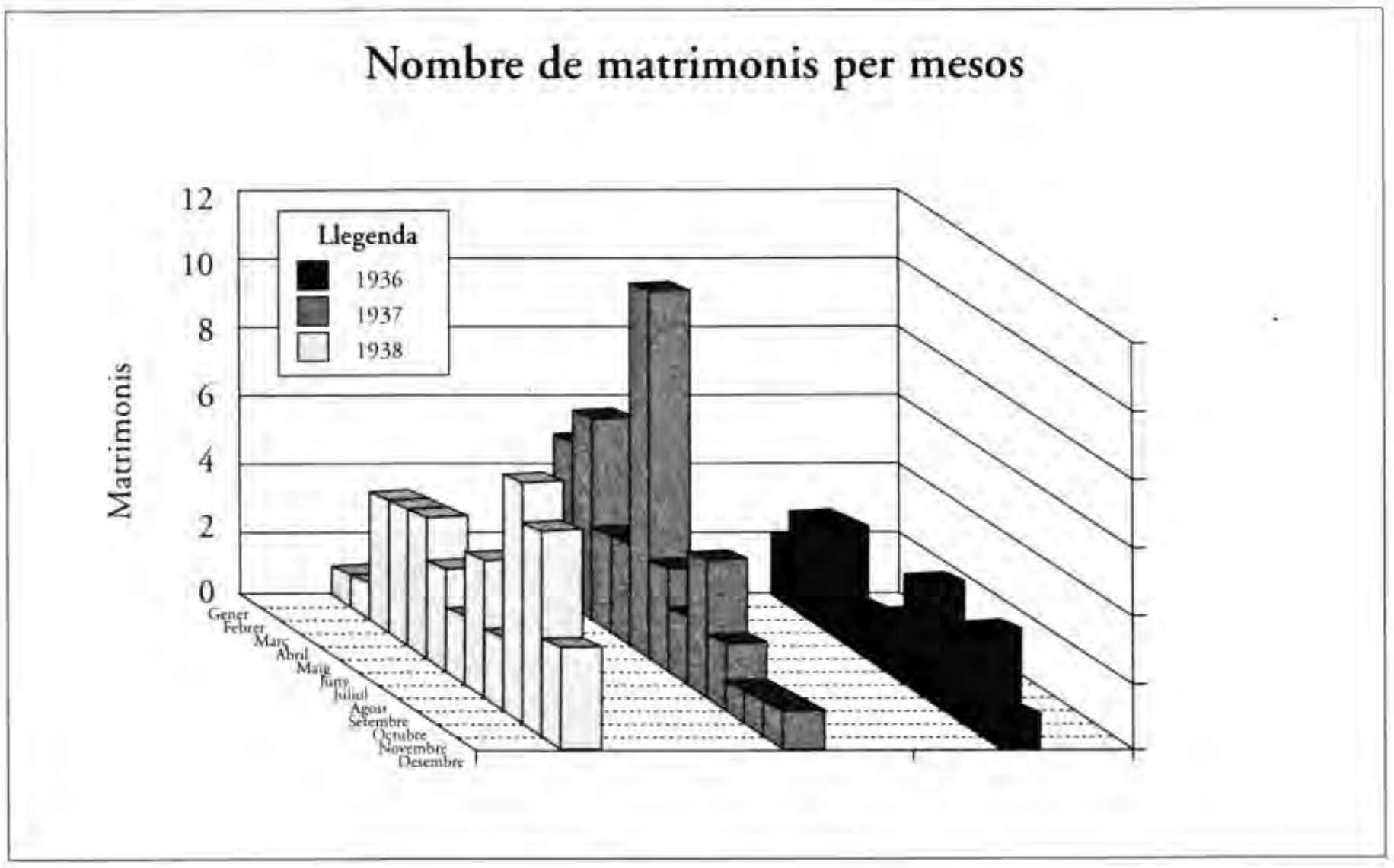
Decreto:

> Els matrimonis celebrats davant els organismes responsables dels partits polítics i de les organitzacions sindicals que actuen en la lluita contra el feixisme, produiran tots els efectes civils respecte les persones i patrimoni dels cònjuges i de llurs descendents.»

De tots els matrimonis que es van celebrar durant la República i la guerra (223) que consten com a civils, només cinc es van convalidar per matrimonis canònics a la postguerra. L'abril del 1939 es torna a fer servir l'antic model de matrimoni canònic i en castellà.

L'any 1936, els mesos en què es produeixen més matrimonis són l'octubre i el novembre, un cop iniciada la guerra, ja que algunes parelles van decidir de casar-se abans de separar-se per anar al front. El gener i febrer del 1937 també registren un nombre important de matrimonis, però el mes en què es produeix el nombre més elevat de casaments és el maig de l'any 1937, en què es casen onze parelles, mentre que la mitjana mensual d'unions d'aquest any estava en 3,5 matrimonis. A partir d'aquest mes el nombre de matrimonis es manté per sota de la mitjana habitual. L'any 1938, el més dur de la guerra, registra la meitat de matrimonis que el

4. Registre Civil de Mollet del Vallès. Secció de matrimonis. Volum XVIII, foli 28, núm. 27.

1937 i la mitjana no arriba a dos casaments mensuals. Hi ha mesos, el setembre del 1938 i el gener de 1939, en què no es casa ningú.

Els divorcis

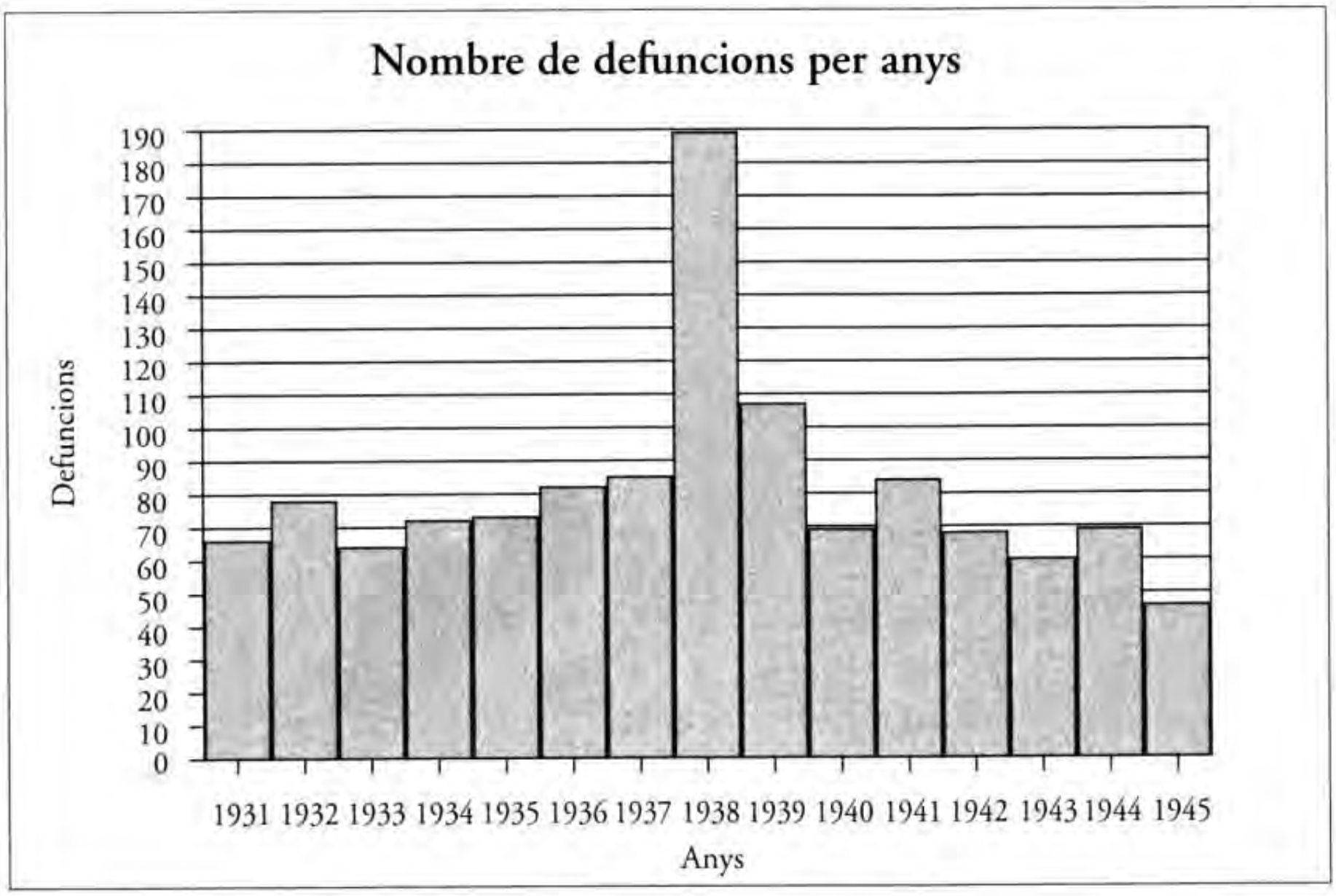
La Llei del divorci de 2 de març de 1932 no va afectar gaire Mollet. Només hem trobat un divorci, que té lloc al desembre de l'any 1936. Es tracta d'una parella que s'havia unit per matrimoni canònic el primer any de República.

1.4. La mortalitat

Per estudiar les defuncions que es van produir des del 1931 fins al 1939 hem treballat amb les dades del Registre Civil, secció de defuncions; el registre d'entrades i sortides de l'Ajuntament de Mollet i el llibre d'enterraments dels anys 1936 i 1937. El contrast d'aquestes fonts era necessari, ja que durant la guerra no totes les defuncions es van inscriure. Si es van anotar, ho van ser anys més tard, quan va arribar la notícia de la mort.

A l'hora de valorar les defuncions hem tingut en compte les morts provocades pels bombardeigs, les dels soldats morts al front, les de la repressió a la rereguarda i les causades per malalties infeccioses.

L'any 1931, la mortalitat és de l'11,83 ‰ i es mantindrà bastant regular durant tot el temps de la República. L'any 1936 ha augmentat una mica: se situa en el 13,37, i l'any 1939, només amb un mes de guerra, la taxa de defuncions és del 17,63 ‰.

Els primers anys de guerra, el 1936 i 1937, la mortalitat puja una mica, però no gaire, perquè els efectes de la guerra encara no són greus: els morts al front entre tots dos anys sumen cinc persones.

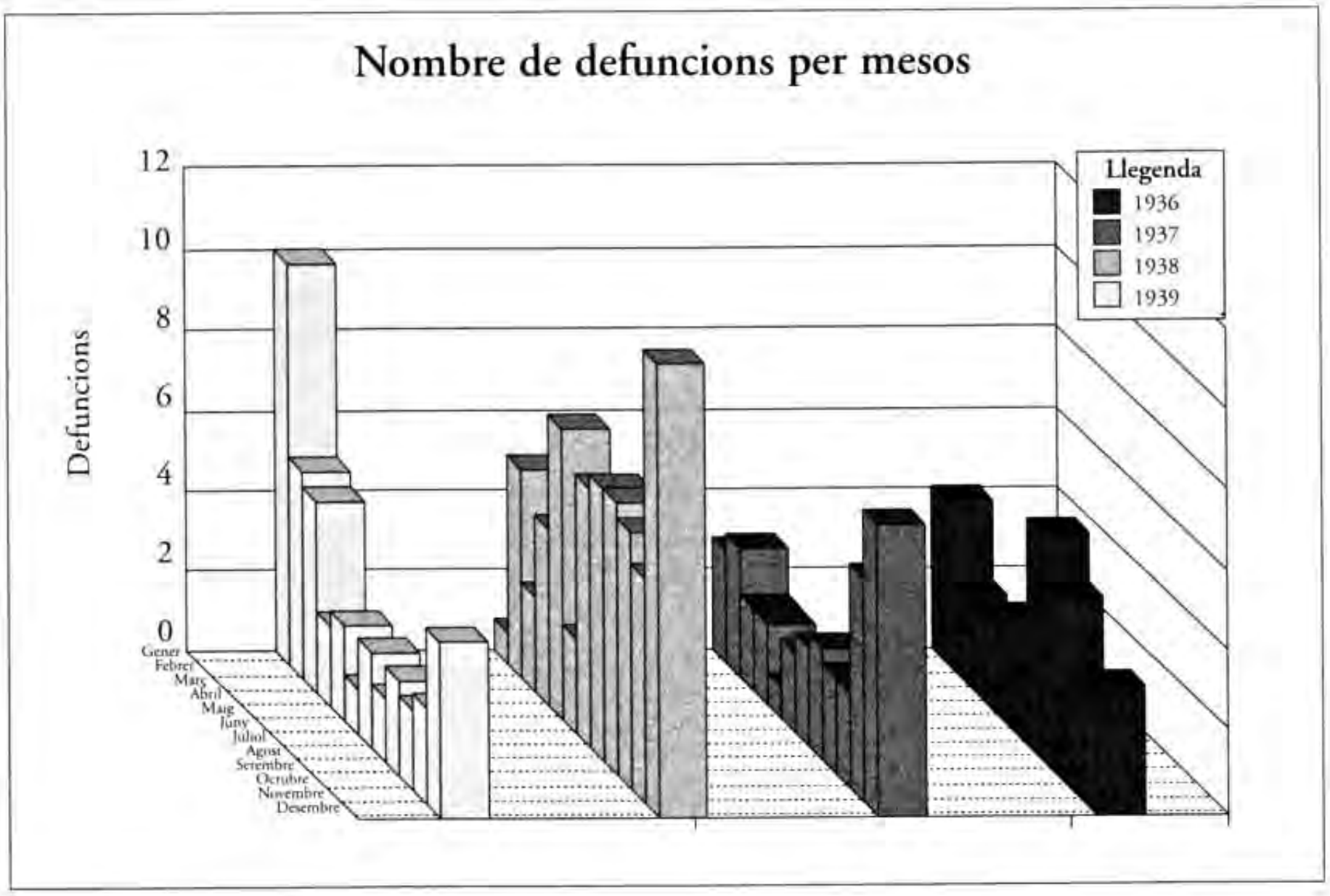
L'increment de mortalitat es veu influït per la repressió a la rereguarda, és a dir, la gent que és assassinada al terme municipal de Mollet pel fet d'haver estat considerats facciosos o enemics de la República. Com a resultat d'aquesta repressió, durant l'any 1936 apareixen vint-i-tres cadàvers (un 28 % dels morts) al terme de Mollet i tres més l'any 1937.

Les malalties epidèmiques, com són el tifus i la tuberculosi, hi contribuiran també, amb el 6 % i el 17,64 % del total de les defuncions dels anys 1936 i 1937, respectivament.

L'any 1938 és, sense dubte, el pitjor any; les malalties citades abans s'enduran 29 persones, el 15,34 %; el bombardeig dels Quatre Cantons del 8 de gener, 15 persones, el 7,93 %; i la guerra, 61 soldats, el 32,27 % de les víctimes.

L'any 1939 també comença malament. Al gener, últim mes de guerra, moriran tretze soldats molletans i vuit civils en el segon bombardeig que té lloc a Mollet, el 25 de gener. El nombre de morts per malalties infeccioses va disminuir respecte de l'any anterior, situant-se en el 6,54 % dels morts (set persones).

Per mesos, destaquen l'agost i el setembre del 1936, en què la mortalitat augmenta a causa de les víctimes de la rereguarda. Les baixes dels últims mesos del 1937 són el resultat dels estralls de les malalties infeccioses.

El gener del 1938 la mortalitat s'eleva a causa del bombardeig sobre Mollet. Del juliol fins al desembre, la mort arriba als soldats del front i també es dóna un nou brot de les epidèmies.

Les dades del gener del 1939 són el resultat del final de la guerra. Corresponen als soldats morts i a l'últim bombardeig sobre Mollet.

Dels soldats morts, de les víctimes dels bombardeig i dels assassinats a la rereguarda en parlarem més endavant. De les morts naturals destaquem les que són a causa de malalties infeccioses.

1.4.1. Morts pel tifus i la tuberculosi

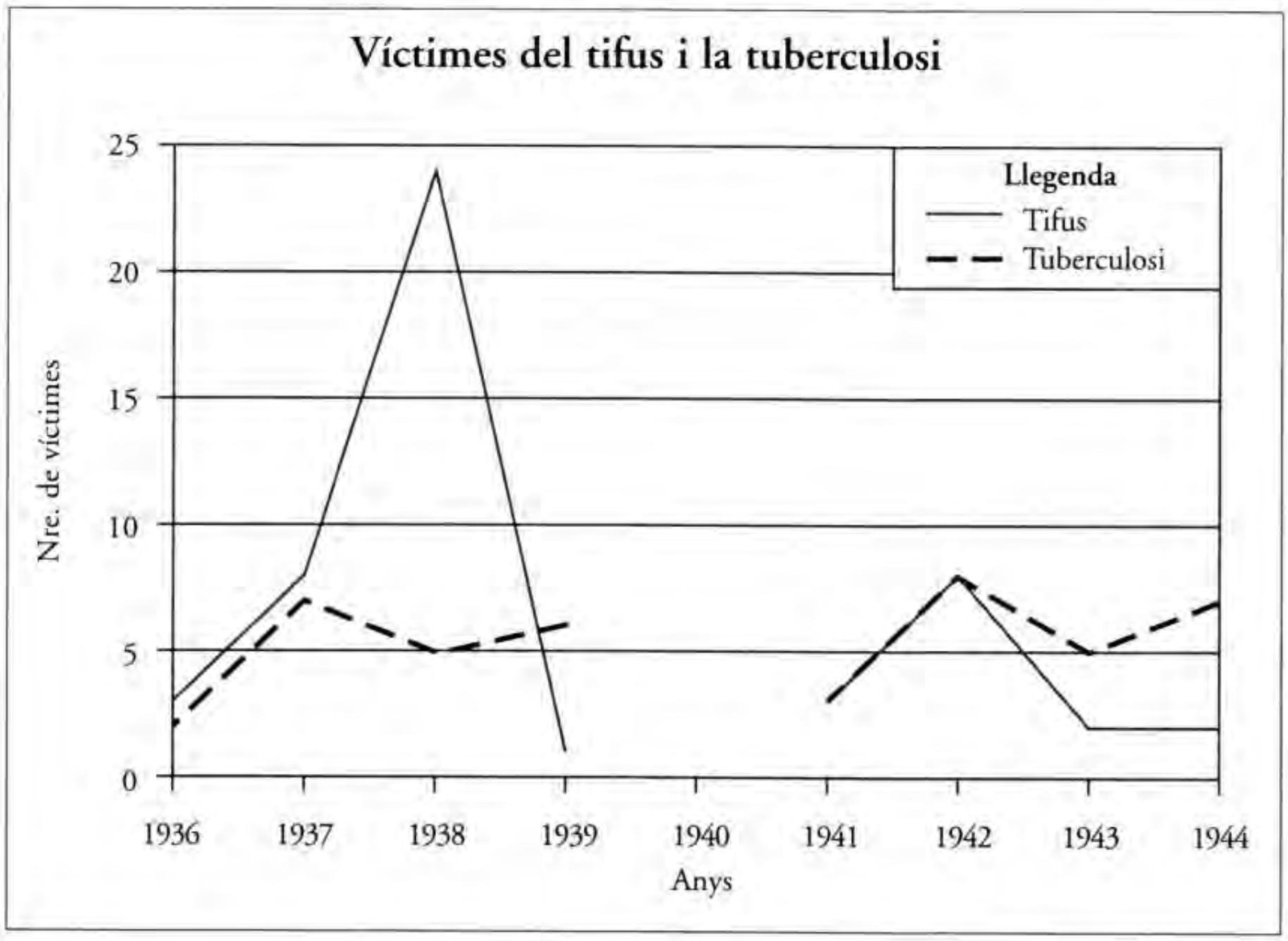
Des del 1936 fins al 1945 van morir noranta-sis persones víctimes de dues malalties molt esteses en aquesta època: el tifus i la tuberculosi.

El tifus o febre tifoide és una malaltia infecciosa produïda pel bacil d'Eberth, transmesa per l'aigua i els aliments i també per contagi directe.

La tuberculosi també és una malaltia infecciosa, contagiosa i inoculable, causada pel bacil de Koch. El contagi, però, es produeix per la inhalació de gotes expectorades per tuberculosos en activitat o per ingestió de llet de vaca tuberculosa.

A Mollet la febre tifoide va causar la mort de cinquanta-sis persones,[5] el 43 % de les quals van morir durant l'any 1938, quan, davant l'epidèmia

5. Font: Registre Civil de Mollet, defuncions.

tifoïdal, es va decidir vacunar la població.[6] La vacuna va ser de caràcter obligatori per a la gent d'edat compresa entre cinc i seixanta anys. El centre responsable va ser el Centre Sanitari de Granollers i les vacunes es posaven al Dispensari Municipal de l'Ajuntament. Tenim constància que en poc temps es van vacunar més de mil persones.[7]

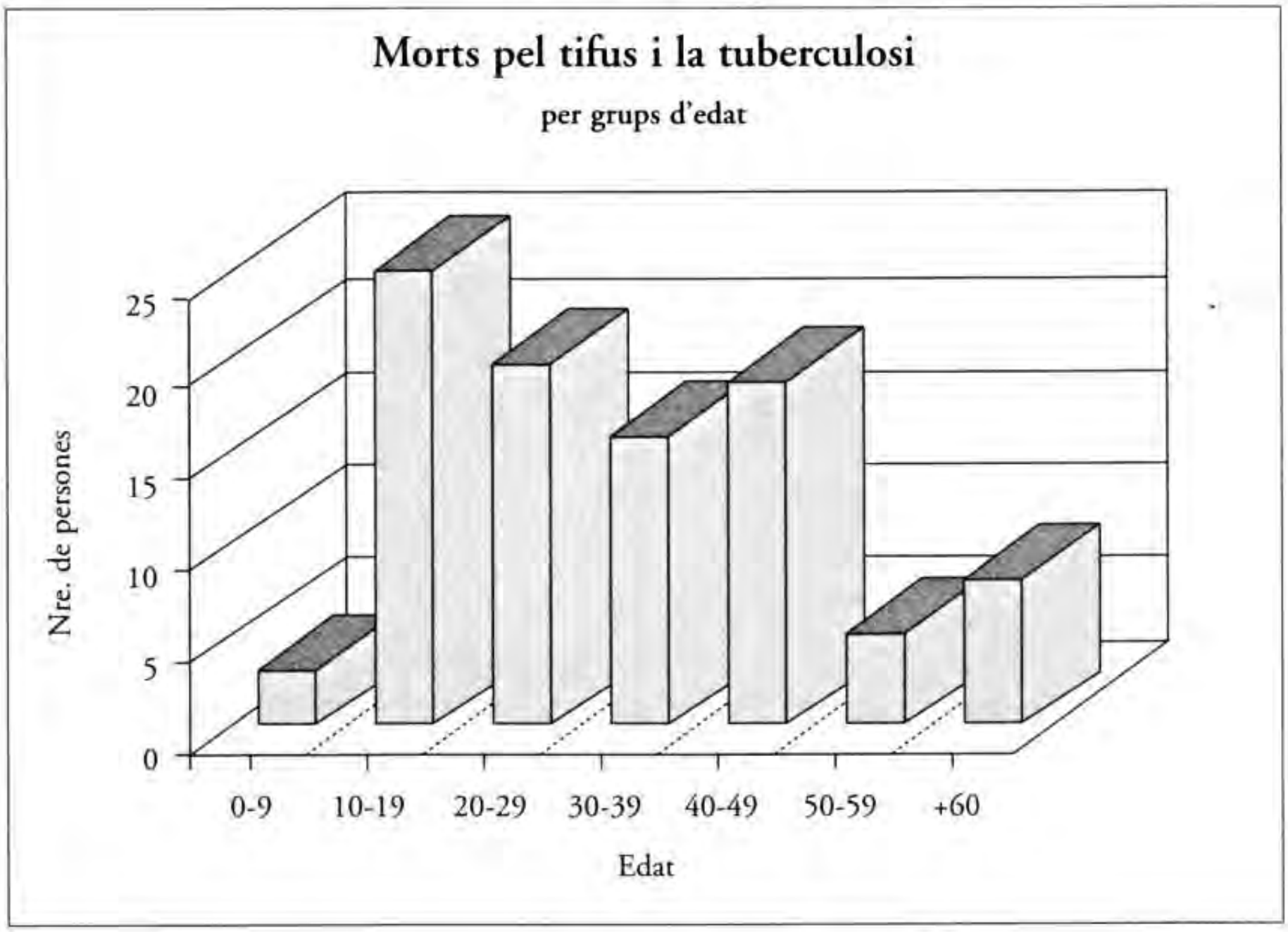
La tuberculosi es va endur quaranta-dues persones, però d'una manera més repartida al llarg d'aquests anys, amb una mitjana de cinc persones per any.

Aquestes malalties van afectar tota la població sense distinció d'edat ni sexe: un total de 55 dones van perdre la vida, per 41 homes. No es pot dit que només afectés els més febles, com nens i avis, ja que el 81,25 % dels afectats tenien entre 15 i 59 anys. Només un 10,41 % eren menors de 14 anys i el 8,33 passava dels 60 anys.

Per anys, el pitjor va ser el 1938 en què va morir el 30 % del total, sobretot a causa del tifus, seguit de l'any anterior, el 1937, i el 1942, amb el 15 % de les víctimes en tots dos anys. Es curiós que durant l'any 1940 no es registrés cap mort per aquestes malalties.

Per mesos, els de més mortalitat van ser els últims quatre mesos del

6. Acta del govern municipal de 7-7-38. AMMV.
7. Documentació carpeta 36/1.169 AMMV.

1937, l'últim semestre del 1938 i els últims cinc mesos de l'any 1942, excepte el desembre.

1.5. L'HABITATGE

Segons el nomenclàtor de l'any 1930, a Mollet, ciutat que tenia una població de fet de 5.527 persones, hi havia 1.228 edificis, 47 dels quals pertanyien a Gallecs, que comptava amb una població de 128 habitants. De la resta, 1.181 cases eren de la vila de Mollet i 33 eren edificis disseminats.

Predominaven les cases de dos pisos, que representaven un 82,8 % del total, seguides de les de tres pisos, amb un 8,8 % i, finalment, les d'un pis, amb un 8,3 %.

L'any 1940 Mollet comptava amb una població de 6.132 persones, havia crescut un 10,94 % i en cases havia augmentat en un 27,11 %. El nombre de cases d'un pis s'havia incrementat espectacularment, en un 557,84 %, mentre que es reduïen els edificis de dos pisos en un 22,12 % i els de tres disminuïen en un 11,9 %. Per primera vegada apareixen dues cases de quatre pisos d'alçada.

Els edificis dedicats a altres usos que no són la vivenda (granges, magatzems, tallers, fàbriques, etc.), el 1930 representaven un 7,41 % del total de cases i, el 1940, el 16,78 % del total.

Edificis de Mollet del Vallès al 1930

Nom	*Classe*	*Distància al nucli de població més gran en metres*	*Nre. d'edificis*					*Total*	*Població al 1930*	
			Destinat a		*1 pis*	*2 pisos*	*3 pisos*			
			Habitatge	*Altres usos*				*Edif.*	*De fet*	*De dret*
Gallecs	Caseriu	2.500	25	22	4	38	5	47	128	120
Mollet	Vila		1.079	69	94	958	96	1.148	5.239	5.020
Edificis disseminats	No excedeix	500	1.079	69	94	958	96	1.148	5.239	5.020
	Excedeix de	500	33		4	21	8	33	160	160
Total			**1.137**	**91**	**102**	**1.017**	**109**	**1.228**	**5.527**	**5.300**

Edificis de Mollet del Vallès al 1940[8]

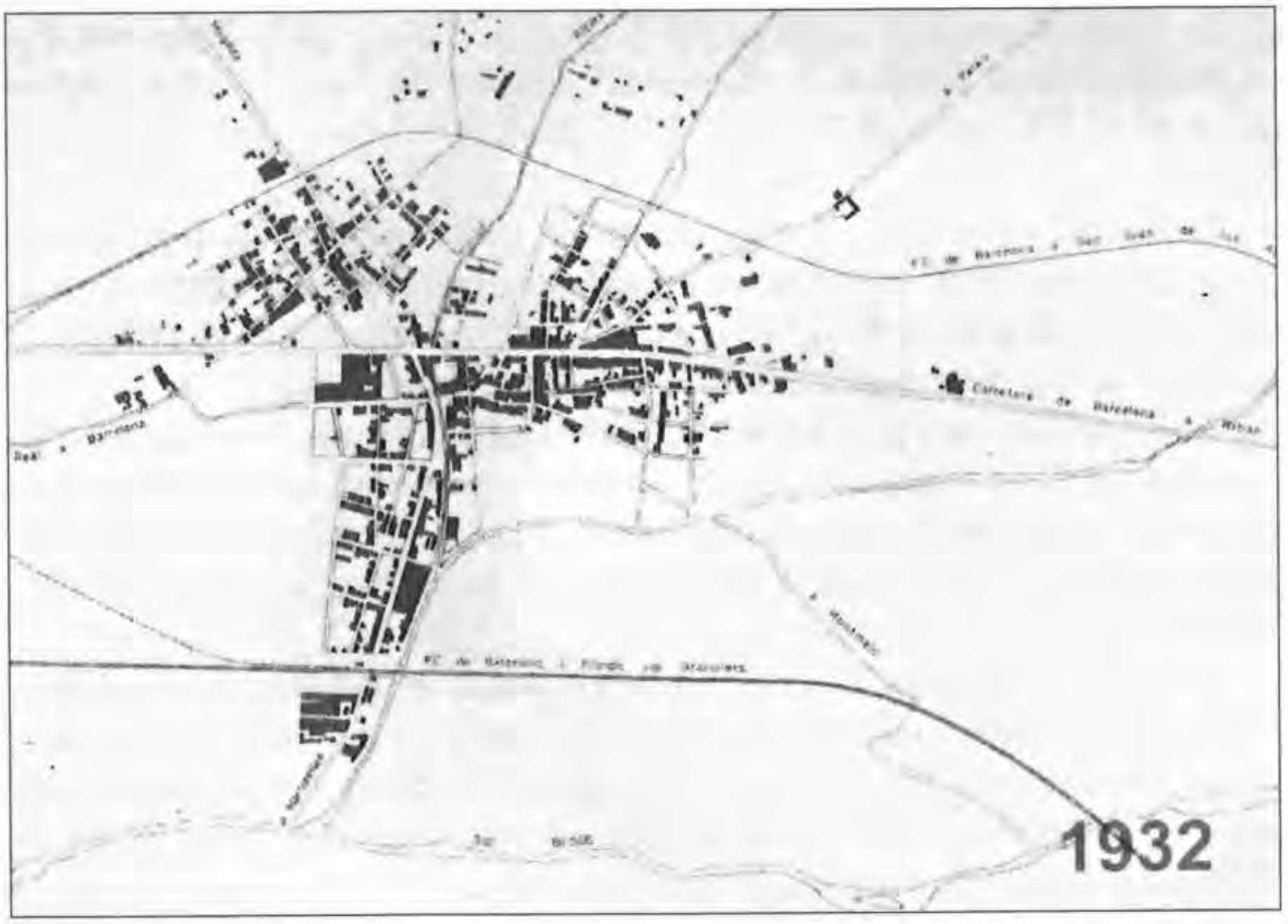
Nom	*Classe*	*Distància al nucli de població més gran en km*	*Nre. d'edificis*						*Total*	*Població al 1930*	
			Destinat a		*1 pis*	*2 pisos*	*3 pisos*	*4 pisos*			
			Habitatge	*Altres usos*					*Edif.*	*De fet*	*De dret*
Gallecs	Caseriu	2,5	32	31	35	23	5		63	150	154
Mollet	Vila	18	1.269	231	636	769	91	2	1.498	5.982	6.168
Total			**1.299**	**262**	**671**	**792**	**96**	**2**	**1.561**	**6.132**	**6.322**

Si comparem l'evolució de Mollet amb la de Granollers observem que Granollers va tenir una evolució més regular. La població passa, al 1930, de 12.699 persones a 13.960, és a dir, ha augmentat un 9,92 %. El nombre d'habitatges passa de 4.169 a 4.542, amb un augment del 8,94 %.

Els edificis de dos pisos fins a quatre pisos van augmentar durant aquest període, mentre que a Mollet havien disminuït. Quan Granollers comptava l'any 1940 amb 79 edificis de quatre pisos Mollet només en tenia dos. A Mollet, l'edifici més alt tenia quatre pisos i a Granollers i havia tres cases amb més de cinc pisos.

El nombre de cases que predominen són les de dos pisos, que a Granollers representen el 47,18 % del total, mentre que a Mollet eren el 82,8 %.

8. *Nomenclator de las ciudades, villas, lugares, aldeas y demás entidades de población de España. Formado por la Dirección General del Instituto Geográfico, Catastral y de Estadística. Madrid, 1940. Provincia de Barcelona.* Mollet, 1940. INE.

Plànol de Mollet a l'any 1932. AMMV.

1.6. Recapitulació

Quan al 1931 es proclama la República, Mollet era una vila en expansió, que no parava de guanyar habitants.

Des de començaments de segle fins a la Guerra Civil, Mollet presenta un creixement demogràfic positiu, degut més al creixement vegetatiu que no pas al saldo migratori. En aquesta època ja era la segona ciutat del Vallès Oriental, després de Granollers.

Durant la guerra es produeix un descens de la població: Mollet passa de 6.133 persones al gener del 1936 a 6.066 al desembre de 1939. Ha sofert una pèrdua de l'1 % de la seva població. En la seva majoria van ser homes.

Les baixes són difícils d'aclarir; als morts s'han d'afegir els exiliats, els que aniran a les presons o camps de concentració i els afusellats. Entre els morts cal destacar els soldats que van morir al front, les víctimes dels bombardeigs, els assassinats a la rereguarda pels incontrolats i les morts causades per les malalties infeccioses com el tifus i la tuberculosi. El nombre de baixes representarà una disminució del 7 % de la població de l'any 1936.

La natalitat era alta, amb un 18,75 per mil l'any 1936. A mesura que la guerra avança la natalitat disminuirà fins arribar l'any 1939 en què se situa en el 8,57 per mil. L'any 1940 es produirà el *boom* típic de la post-guerra.

El mateix passa amb la nupcialitat. Al començament de la guerra la nupcialitat és alta, a causa de les parelles que es volen unir abans de marxar al front de guerra. Al 1938 el nombre de matrimonis es va reduir a la meitat i als primers mesos del 1939 no se'n celebrarà cap.

La República va fer possible el matrimoni civil i una bona part de les parelles molletanes s'hi van acollir. Durant la guerra algunes parelles, conforme a la legislació, van celebrar el seu matrimoni a la seu d'organitzacions polítiques. En canvi la llei del divorci gairebé no va afectar Mollet: només una parella en va fer ús.

Al mateix temps que creix la població també creix el nombre d'edificis. L'any 1930, Mollet comptava amb 1.228 edificis i deu anys més tard, al 1940, havia crescut en 333 nous habitatges. Però mentre la població va fer un creixement d'un 10,94 %, el nombre de cases augmenta en un 27,11 %. El tipus d'edifici que domina és el de dos pisos.

2. L'ECONOMIA

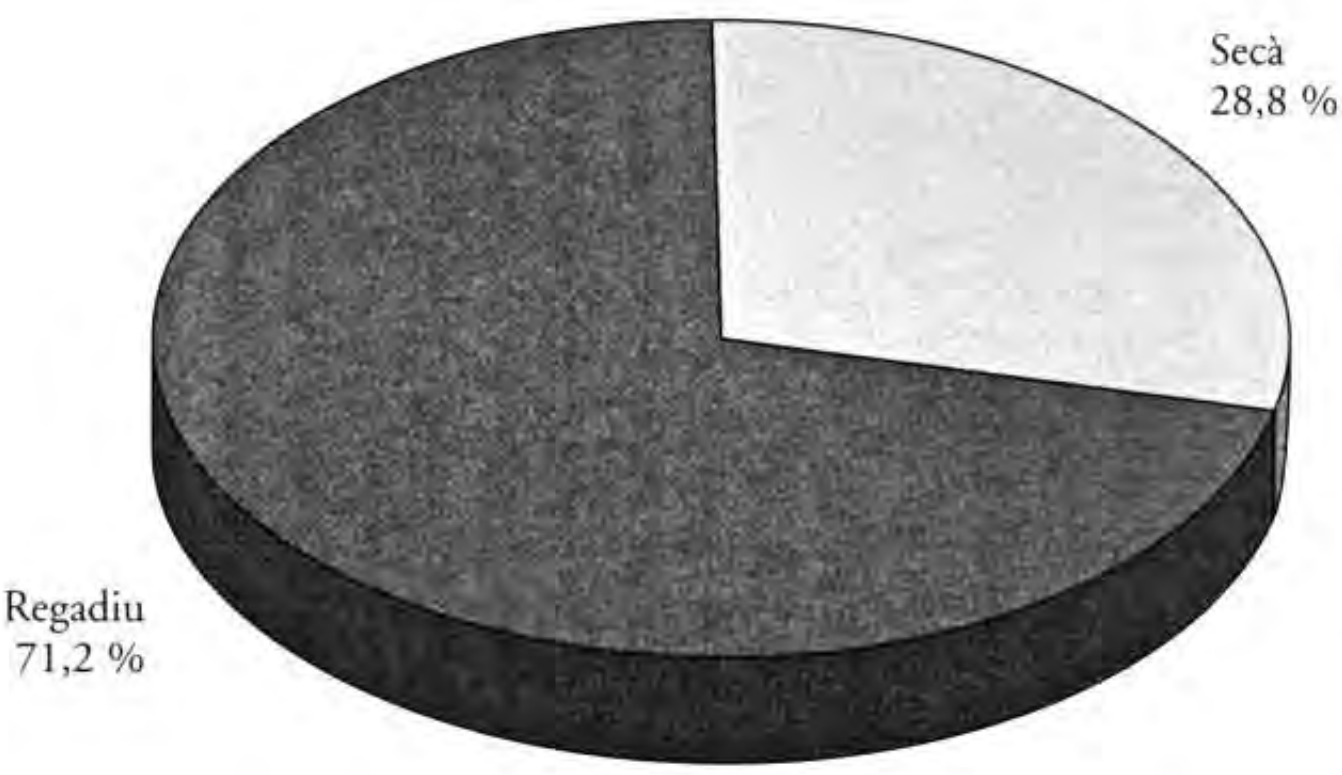
2.1. L'AGRICULTURA

2.1.1. Els conreus

Al començament dels anys trenta a Mollet es conreaven 2.371,5 quarteres,[9] el 71,2 % de les quals eren terres de regadiu i la resta, el 28,8 %, de secà.[10] És a dir, hi havia un predomini clar de les terres de regadiu, gairebé les tres quartes parts dels terrenys conreats al terme de Mollet.

Els productes que es conreaven a la zona de secà eren els cereals (blat, ordi i civada) i la vinya. A la zona de regadiu predominaven les lleguminoses (mongetes, faves i cigrons), els arbres fruiters (presseguers, perers i avellaners), les patates, el blat de moro i el blat.

Classificació agrícola dels terrenys

Font: Estadística agrícola de Mollet. Any 1930.

9. La quartera és una mida que equival a 36 àrees i 60 centiàrees.

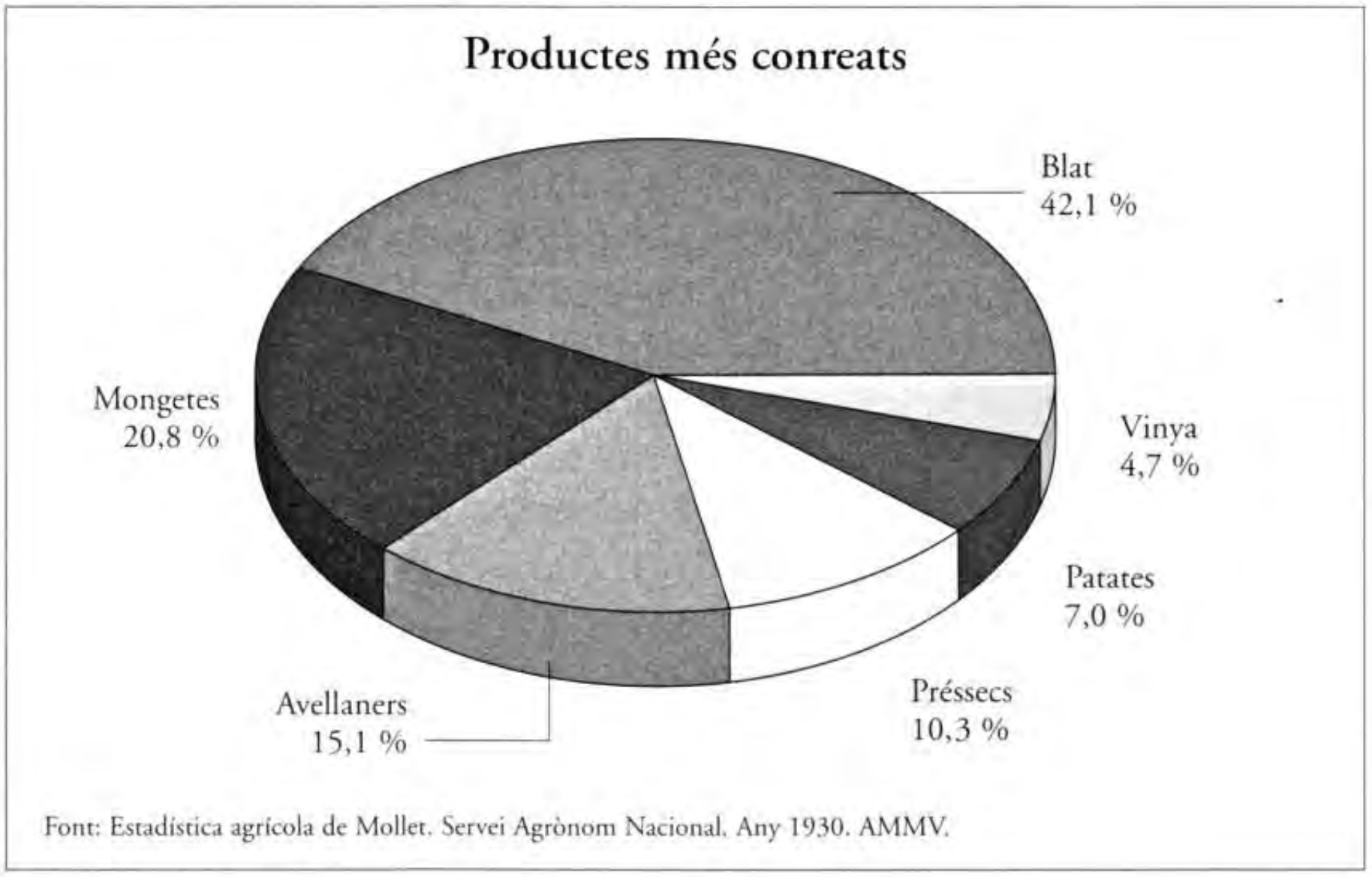
10. L'estadística agrícola més completa amb què comptem és la de l'any 1928. Les del 1929 i 1930 en són una còpia, però més incompletes. AMMV.

Els conreus que ocupaven una extensió més gran eren: el blat, al qual es dedicava el 38 % de les terres; les mongetes, amb el 18,7 %; els avellaners, amb el 13,6 %; els presseguers, amb el 9,3 %; les patates, amb el 6,3 %; la vinya, amb el 4,2 %; el blat de moro, amb 3,8 % i, a gran distància, els seguien els perers, les moreres, l'ordi, les faves, la civada i els cigrons.

El cultiu «estrella» tant a les terres de secà com a les de regadiu era el blat.

Agricultor recollint patates. Arxiu APEM.

Font: Estadística agrícola de Mollet. Servei Agrònom Nacional. Any 1930. AMMV.

2.1.2. La maquinària

Quant a la maquinària, la més utilitzada era l'arada tradicional o arada romana,[11] que constituïa el 75 % de la màquinaria que es feia servir. Juntament amb ella es començà a emprar una arada més moderna, l'arada

Pagesos recollint el blat amb una segadora. Arxiu APEM.

11. Arada que es limita a obrir solcs, sense tombar la terra.

giratòria.[12] També comptaven amb quatre ventadores de gra, quatre màquines de batre[13] i, finalment, quatre motors elèctrics.

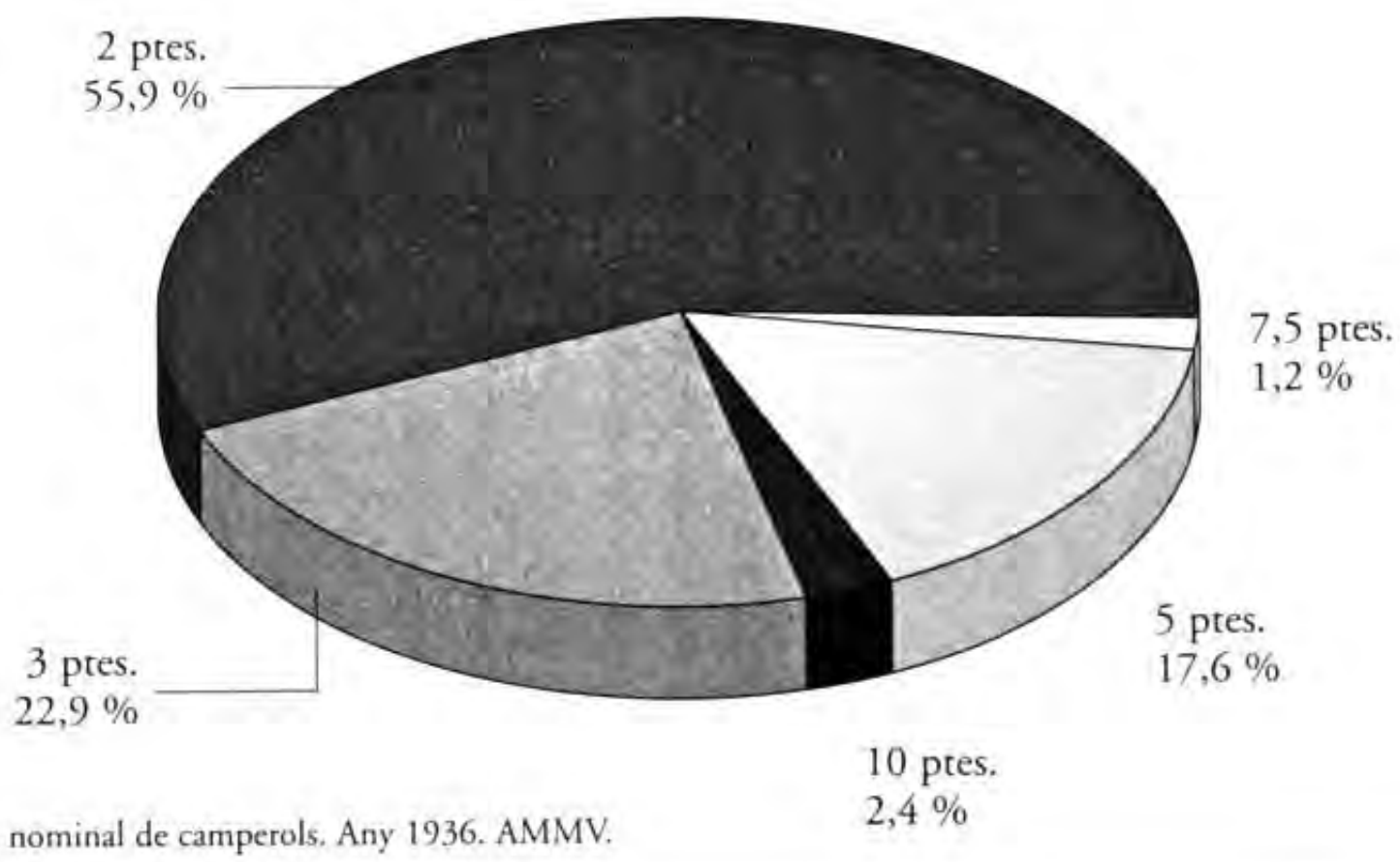
2.1.3. Els camperols

El nombre d'agricultors a Mollet era de 365, cosa que suposa un 7 % de la població de dret de Mollet de l'any 1930.[14]

Al final de l'any 1936 l'Ajuntament va elaborar un padró nominal dels camperols de Mollet[15] per assignar-los les quotes que havien de pagar per tal d'atendre les despeses que ocasionà el Servei de Defensa Nacional i l'Atur Forçós. Segons aquest cens el nombre de pagesos que havien de contribuir era de 170.

Quotes dels camperols (1936)

al Servei de Defensa i Atur Forçós

Font: Padró nominal de camperols. Any 1936. AMMV.

Segons aquest padró dels camperols els podem distribuir en tres grups:

a) És el grup més nombrós, suposen el 79 % dels contribuents. Es tracta de petits camperols que hi contribuïen amb 2 i 3 ptes.

---

12. Arada capaç de tombar la terra cap a un costat o cap a l'altre, la qual cosa, sobretot si hom vol evitar els cavallons, facilita la llaurada.

13. Màquina per fer batuda de cerals i llegums, per fer sortir el gra de l'espiga dels cereals o de la tavella dels llegums.

14. Estadística agrícola de 1930. AMMV.

15. Doc. 30/582. AMMV.

Camperols de Mollet segant el blat. El blat era el principal conreu de Mollet. Arxiu APEM.

Grup de treballadors del camp. Arxiu APTA.

b) Aquest grup era una mica més important i hi aportava 5 ptes. Representen el 18 %.

c) Els grans contribuents, que hi cooperaven amb quantitats compreses entre 7,50 i 10 ptes.

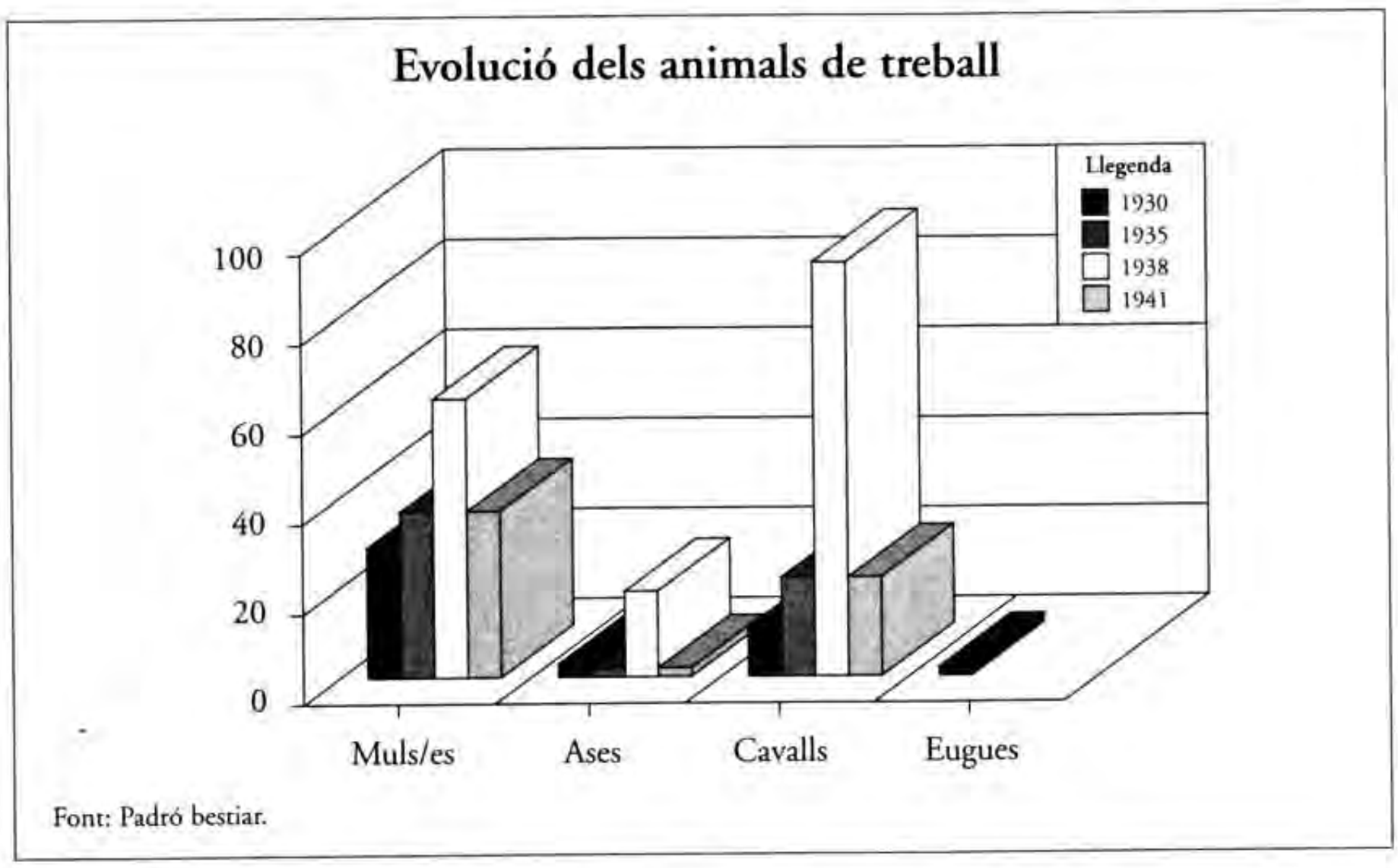
Els camperols que més contribuien a les despeses que ocasionà el Servei de Defensa Nacional i l'Atur Forçós eren:

Nom	*Adreça*
Berenguer Coll, Jacint	Can Magre
Mas Pou, Martí	Torre Malla
Net Calls, Esteve	Can Prat
Pi Bonet, Joan	Isaac Albéniz
Butjosa, Bartomeu	Monturiol
Butjosa Mompart, Emili	Monturiol

2.1.4 El bestiar

Segons els cens de bestiar, el nombre d'animals de treball anirà augmentant durant tot el temps de la Segona República i la guerra a Mollet.

Al cens de l'any 1930,[16] a Mollet els animals de treball eren un total de 45 exemplars entre muls, ases, cavalls i eugues; l'any 1935 aquests havien

Font: Padró bestiar.

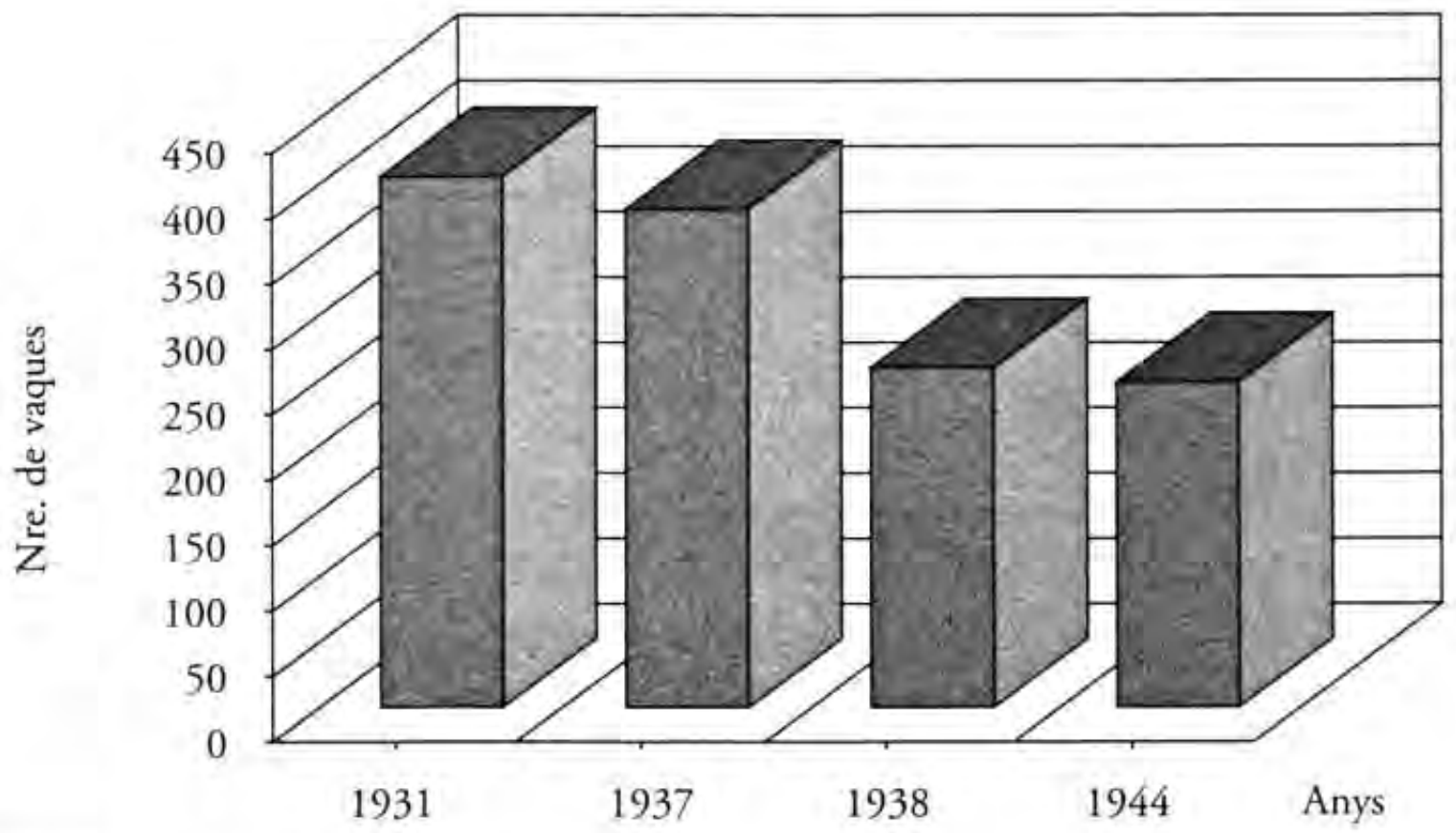
16. Doc. 2.334. AMMV.

augmentat a 61 bèsties i l'any 1938 es dóna la xifra de 173 animals. L'any 1941 es tornen a normalitzar les dades, i segons els cens, coincideixen exactament amb les de l'any 1935.

L'evolució del bestiar boví, quant a les vaques de llet, mostra una disminució en nombre des de l'any 1931 fins al 1944, segons la Inspecció Sanitària de Llet.[17] L'any 1931 hi havia 66 vaquers que posseïen un total de 406 vaques. Els propietaris més grans tenien 15 vaques i la mitja estava en 5 vaques per ramader.

L'any 1937 es registra un 6 % menys de vaques, malgrat que a Mollet es va establir un centre de refrigeració de llet, la Indústria Làctia Socialitzada,[18] amb una flota de més de quaranta camions. A l'any més difícil de la guerra, el 1938, el nombre de vaques havia disminuït en un 36 % respecte a l'any 1931. El següent padró de bestiar que es conserva ja és de l'any 1944, en què es confirma la tendència a la reducció: el nombre de caps és de 249.

Evolució del nombre de vaques de llet

Font: Padró de vaques de la Inspecció Sanitària de Llet. AMMV.

La importància del bestiar boví a Mollet va disminuint des del temps de la República i continuarà amb la mateixa tònica en la postguerra.

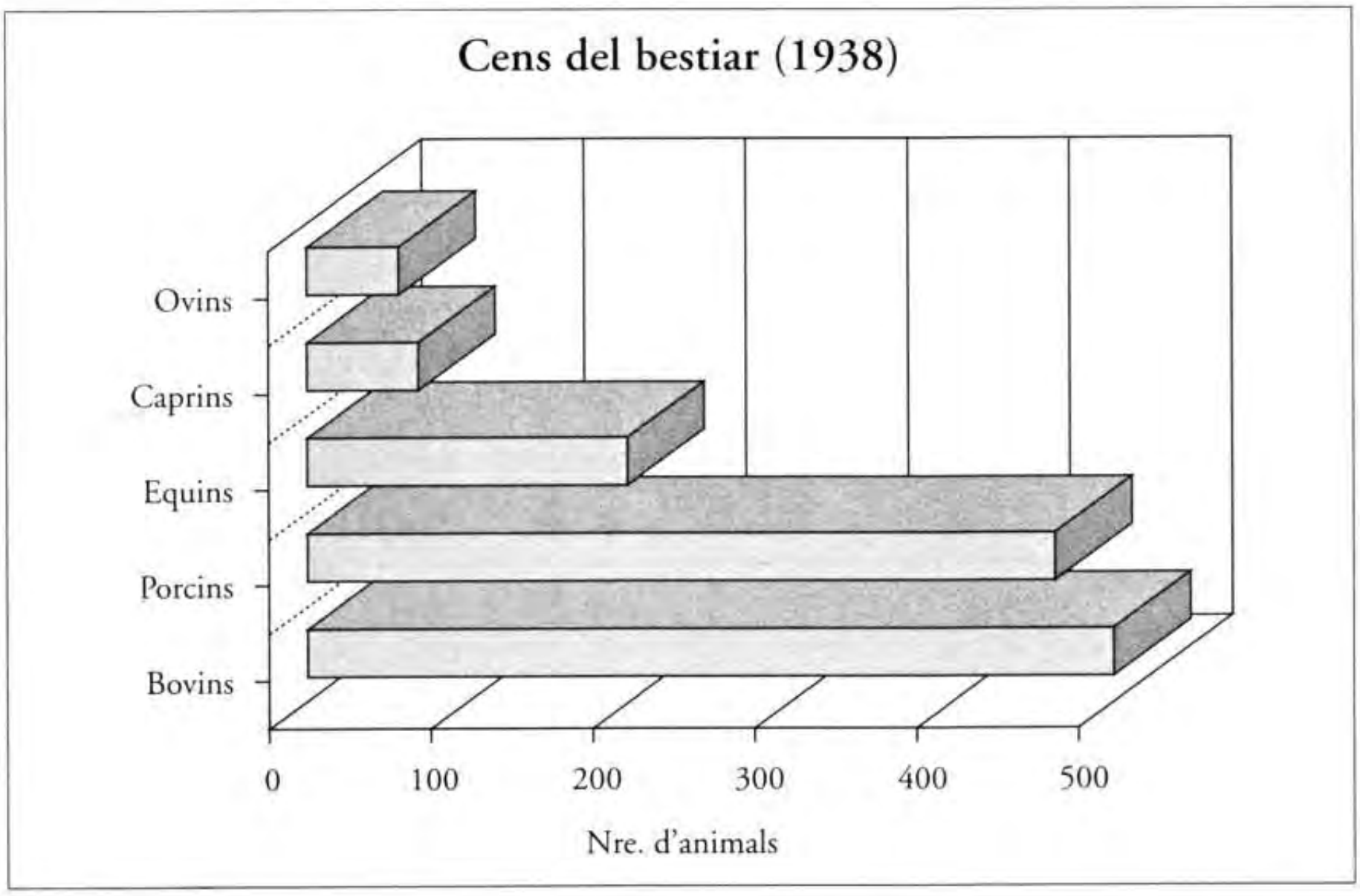
El cens de bestiar més complet que tenim és de l'any 1938. Al febrer de 1938 la Delegació de Forniments Agrícoles (Departament d'Agricultura,

17. Padró de vaques de la Inspecció Sanitària de Llet. AMMV.

18. Es tracta de la central receptora i refrigeradora de llet instal·lada per la Col·lectiva de la Indústria Làctia, al carrer Jaume I.

El bestiar equí era necessari per a les feines agrícoles. Arxiu APEM.

de la Generalitat de Catalunya) envia una carta a l'Ajuntament de Mollet[19] demanant el cens de totes les espècies d'animals per poder establir-ne el racionament. Llavors l'alcalde sol·licita a les dues organitzacions de campe-

19. Doc. 33/671. AMMV.

rols de la localitat, el Sindicat Agrícola i la Col·lectiva de Camperols de Mollet, que facin el cens, ja que tot el bestiar de Mollet està sota la seva jurisdicció.

Aquest document ens permet fer un recompte del bestiar i, al mateix temps, comparar la força dels dos sindicats.

Segons el cens del 1938, del bestiar que més hi havia era el de corral: gallines, conills, ànecs i coloms, amb més de 15.300 animals. Fora d'aquests, el bestiar boví ocupava el primer lloc, amb el 39 % en nombre de caps. La meitat d'aquests eren vaques que es destinaven a la producció de llet. El seguia de prop la cria del porc, amb el 36 % del bestiar. Els equins, amb un 15 %, es destinaven al treball, tant de camp com industrial: n'hi havia 152 per a les feines agrícoles i 21 per a les industrials.

La cria caprina i ovina ocupava una posició modesta, amb el 5 % i el 4 % respectivament.

Animals	*Sindicat*	*Col·lectiva*
Ànecs	302	20
Boví	468	30
Caprí	36	33
Coloms	259	–
Conills	4.116	57
Equí	193	5
Gallines	10.411	95
Oques	47	–
Ovís	57	–
Porquí	418	44

Pràcticament tot el bestiar estava en mans del Sindicat Agrícola, el 98 %. Els animals que declara la Col·lectiva de Camperols són només simbòlics, un 2 %: tenen molt poc bestiar. Només hem de comparar els animals de corral, en què el Sindicat declara 15.135 animals, mentre la Col·lectiva en declara 77.

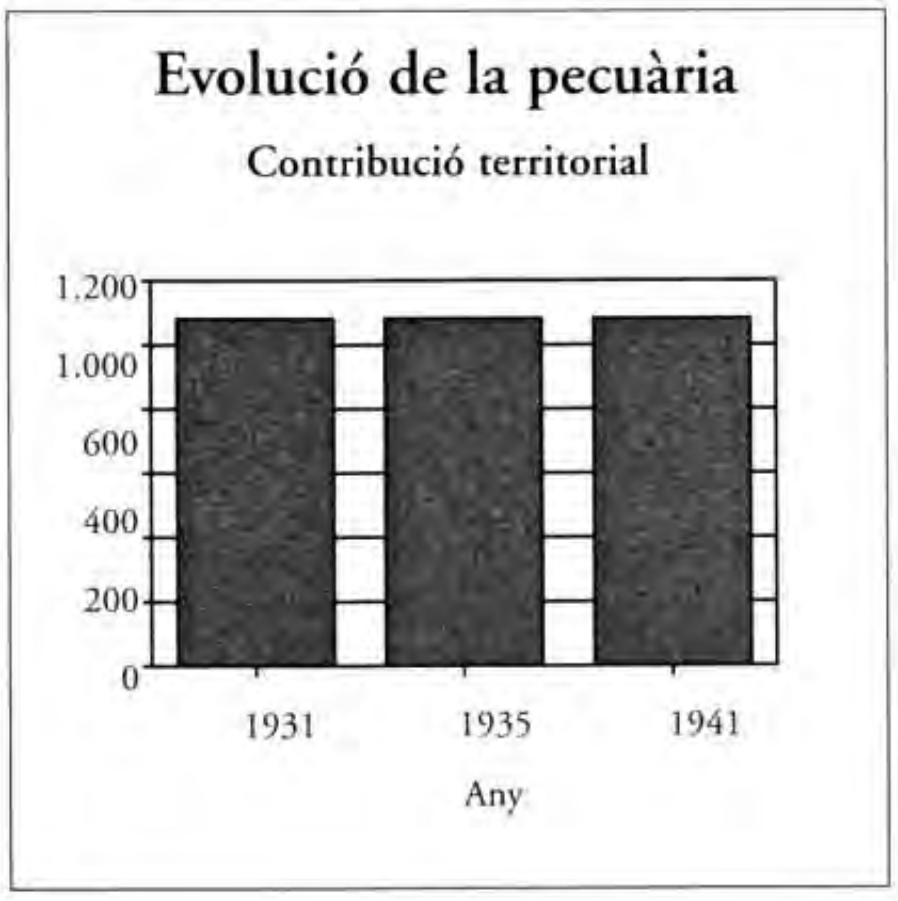
2.1.5. La contribució territorial rústica

La contribució territorial rústica comprèn el que es paga per terrenys conreats i sense conrear que produeixen una renda, per terrenys destinats a esbarjo i també la pecuària, que es paga pel ramat.

Comparant la contribució dels anys 1931, 1935 i 1941 podem afirmar que la contribució rústica, pels terrenys, és la de major pes i la que evoluciona a l'alça, mentre que la pecuària, pel ramat, es manté estancada amb la mateixa quantitat des de 1931 fins a 1941.

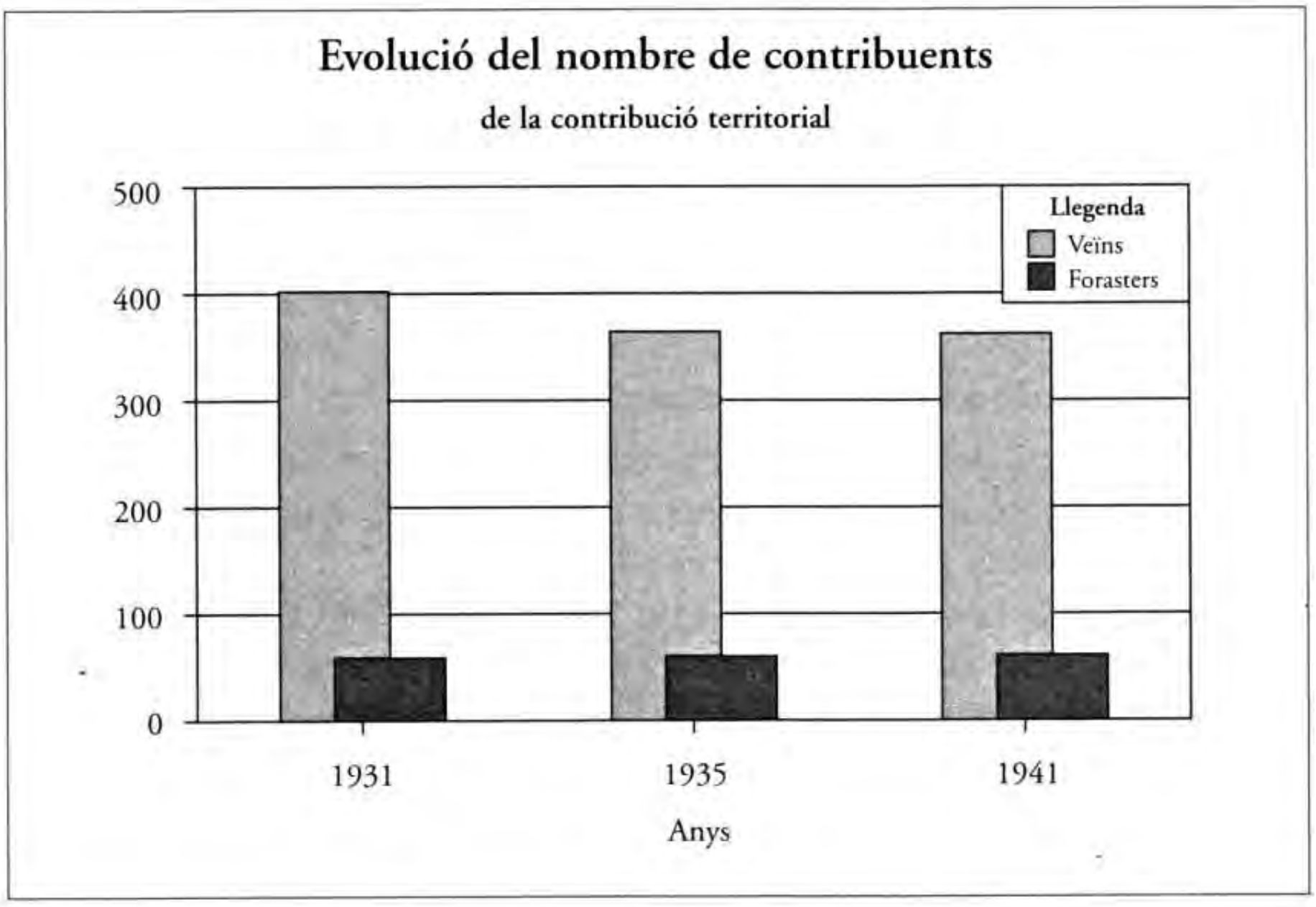
El 1931 la rústica representa el 99 % de la contribució respecte a la pecuària.

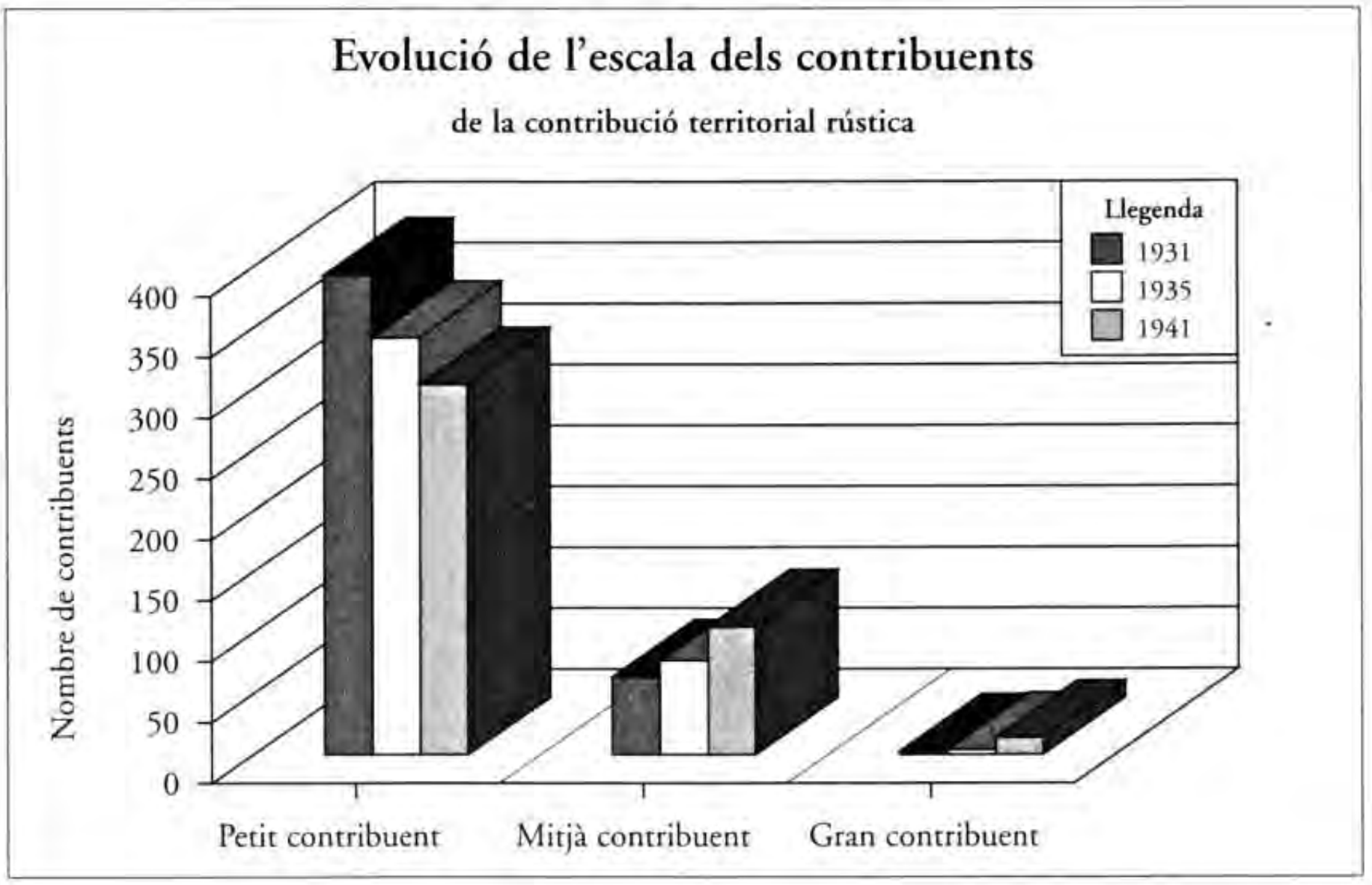

A mesura que passen els anys la contribució territorial rústica anirà augmentant. Del 1931 al 1935 creix en un 6 %, però del 1935 al 1941 la seva contribució ha augmentat en un 95 %.

Quant al nombre de contribuents, l'any 1931 tenim la major quantitat, amb 461 contribuents; l'any 1935 han disminuït en un 8 % i al 1941 en un 0,2 %. Es pot afirmar que el nombre de contribuents evoluciona cap a la disminució malgrat que, entre la declaració del 1935 i la del 1941, la diferència és mínima.

En els qui tributen es fa una diferenciació entre els veïns i els forasters. L'any 1931 els veïns representaven el 87 % dels 461 contribuents front al 13 % de forasters; l'any 1941 els veïns passen a ser el 85,6 % i els forasters el 14,4 %. Mentre disminueix el nombre de veïns augmenta el de forasters.

Classificats els contribuents segons la quota que paguen, en petits contribuents si paguen menys de 50 ptes., en mitjans si tributen entre 50 i 999 ptes. i grans contribuents si paguen més de mil ptes., ens trobem que l'any 1931 hi domina el petit contribuent, que representa el 85 % del total, seguit del mitjà amb un 14 % i, en darrer lloc, el petit amb el 0,6 %. L'evolució mostra una minva del petit contribuent, mentre que el mitjà i el gran van augmentant. Al 1941 el contribuent petit suposa el 72 %, el mitjà el 25 % i el gran, el 3 %. Segons sembla, els veïns són els petits propietaris, i els forasters els mitjans o grans propietaris.

Quant a la quantitat que es recapta l'any 1931, la xifra més gran correspon al contribuent mitjà, seguit del petit i, finalment, el gran. L'any 1935 continua dominant el mitjà, però el segon lloc ja és per al gran contribuent. L'any 1941, els qui més tributen són el grup de grans contribuents, seguits del mitjans i, en tercer lloc, els petits.

Masia de can Pinyonaire.

2.2. La indústria i el comerç

2.2.1. La contribució industrial

La contribució industrial era un impost que gravava per exercir una professió, un ofici, un art o per tenir una indústria.

Analitzant la contribució industrial podem deduir el nombre d'establiments públics que hi havia, el nombre d'oficis i les indústries.

Revisarem l'any 1931, quan es proclama la República, l'any 1936, en què esclata la guerra, i farem un seguiment dels anys de guerra fins a l'any 1939 en què acaba, i encara ens fixarem en l'any 1940 per veure si es confirma la tendència de l'any 1939.[20]

Hi havia quatre tipus de tarifa: la tarifa primera que gravava els venedors per compte propi o en comissió (teixits, porcellana, joies i cafès); la tarifa segona, sobre professions civils i judicials (contratistes, veterinaris i jutges), i també les taules de joc; la tarifa tercera, sobre maquinària (telers, bufadors, serres, forns i impressors), i la tarifa quarta, sobre professions d'arts i oficis amb botiga (perruquers, fotògrafs, pintors, fusters...).

2.2.1.1. Les botigues

Quant a la tarifa primera, ens ha servit per fer un estudi sobre el nombre de botigues que hi havia en aquesta època.

---

20. La contribució industrial de l'any 1937 no l'hem trobada. Per tant, aquest any no el farem constar.

Evolució de les botigues per anys[21]

Botigues	*Any 1931*	*Any 1936*	*Any 1938*	*Any 1939*	*Any 1940*
Barberia i perruqueria	9	13	13	10	13
Basar	4	2	2	2	1
Bicicletes	2	4	2	2	3
Cafè	3	8	7	7	8
Calçats	5	6	8	6	6
Carns	9	26	26	29	28
Combustibles	3	5	5	4	8
Drogueria	–	2	2	2	2
Farmàcia	3	3	2	3	3
Ferreteria	3	4	4	3	3
Fotògraf	1	1	1	1	1
Fruita i verdura	6	5	4	5	10
Grans	4	4	3	3	5
Impremta	1	2	2	2	2
Llibreria	1				1
Matalasser		2	2	1	1
Material elèctric	–	1	1	1	1
Material fèrtil	2				
Materials de construcció	2	3	1	–	3
Merceria	3	5	5	5	5
Mobles	2	2	2	2	2
Pa i derivats	10	12	12	11	11
Perfumeria		2	2	2	1
Pólvora		1	1	1	–
Queviures	43	40	38	31	33
Rellotgeria i bijuteria	1	1	2	2	1
Restaurant	–	1	1	1	1
Teixits	11	6	7	7	7
Tintoreria		1	1	1	1
Vins i licors	6	12	14	16	15

Hem agrupat les botigues per afinitats, segons es veu al quadre de l'evolució de les botigues.

Si ens centrem en els establiments públics, calculem que, l'any 1931, hi havia un total de 138 establiments a Mollet. D'aquests, els més nombrosos eren les botigues de queviures, amb 43 comerços, seguien les de teixits amb 11, pa i derivats amb 10, carns amb 9 i les barberies amb 8 barbers.

21. Informació extreta de la Matrícula Industrial dels anys que fem constar. AMMV.

Dels establiments, destaquem:

Bodegons: Olivella Ferrer, Ramón; Llaudó, Juan; Tarragó, Arturo.

Cerveseria: Torres, Àngela.

Cafès: Canals, Salvador; Soler Riguillo, Juan i l'Ateneo de Mollet.

Taberna: Picó Pérez, José.

Adrogueries: Sirera Grau, Martín; Prades Piñas, Joaquim; Pou Mutge, Juan; Roca, Salvador; Bartalot, Joaquim i Suñol, Felicia.

Espardenyeries: Barnils, José i Poblet Vda. de José

Sabateries: Angulo, Menna; Boix, Vda. Ramón i Tugas, Vicente.

Carnisseries: Nogueras, José; Ribot, Pedro; Prat, Francisco; Claverols, Mateo; Gali, Vicente; Mainou, Joaquim; Costa, Esteban; Riera Illa, Jaime i Marrugat, Lorenzo.

Comestibles: Serras, Fructuoso; Montañá, Pedro; Bas, José; Cruats, Antonio; Graells, Antonio; Solé Font, Juan; Bernial, Joaquin i Barnils, Jaume.

Ferreteries: Mora, José; Casas, Vicente i Guasch, Antonio.

Fruiteries: Solans, Miguel; Rabasó, Pedro; Sirvent, Antonio i Pascual Solares, Lorenzo

Lleteries: Font Vila, Baldomero; Sirvent, Jaime; Busquest, José; Manils, Pedro; Masip Pruna, José; Roca Padró, Francisco; Ariza Comenna, Juan; Gassó Escudé, Pedro; Comadran Esteve, Juan; Barnils, Jaime; Esteve, Baudilio; Pedragosa, Salvador; Negre Cardona, Enrique; Tura Vallderiola, Feliu; Sans Mollet, Rafael; Soler Rofant, Luis; Camps Nadal, Salvador i Roca Espina, Ginés.

Llibreries: Castro de las Eras, Antonio.

Merceria: Catafau, Francisco; Pi Armadans, Francisco i Ros Falguera, Rafael.

Mobles: Paradell, Tomás i Anglés Rius, Manuela.

Venda de patates: Ribas Falguera, José i Pou Dalmau, Ramón.

Perfumeria: Guiu, Enrique.

Quincalla i bijuteria: Esteve Serras, Teresa.

Roba: Barbara, Maria; Duran, Pilar; Casamiquela, Juan; Viñals, Bonaventura; Barcala, Joaquina; Royo, Ignacio; Fradera, Francisco.

Tintoreria: Consol Alemany.

Ultramarins: Batlle Montlló, Enrique; Crusats, José; Paradell, Francisco; Armadans, Vicente; Calstells Argemí, José; Paradell, Juan; Aloy, Antonio; Bonvila, José; Fabré Fabré, Jaime; Rabasó, José; Ros Sallent, Pedro i la Cooperativa Obrera.

L'any 1936 els comerços havien augmentat a 174. Calculem un ritme de creixement del 7,21 %. Els canvis més significatius que es produeixen són la baixa del nombre de comerços de teixits, que d'11 passen a 6; els de queviures, de 47 a 40; de material fèrtil, n'hi havia dos i ara no en consta cap, i els de fruites i verdures, de 6 a 5. És curiós que es doni aquesta baixada en botigues d'articles de primera necessitat, en un moment que la població de Mollet estava creixent.

En canvi, és significatiu l'augment del nombre d'establiments de carn: de 9 es passa a 26; obren les seves portes els cafès de l'Antoni Balletbó, en Josep Beumala, la Magdalena Terrassa, l'Artur Tarragó i el de la Societat

Vista de dues botigues de Mollet. Hemeroteca Municipal de Granollers «Guia Oficial de Granollers, 1926». AFMG.

Dipòsit de gasolina al carrer Berenguer III. «Guia Oficial de Granollers, 1926». AHMG.

Venda ambulant de pinyons al carrer de Jaume I. APFC.

Coral. Tenim els bodegons d'en Vicente Cariteu, en Josep Cardona, l'Agustí Torrents i en Joan Marfà. Com a venda de vins i licors en Ventura Paituví i en Pere Recolons, a més de la taberna d'en Josep Palau i el restaurant d'en Salvador Llavina.

A la gasolinera d'en Catasús s'afegeix la d'en Benigno Herrany. Com a venedors de bicicletes trobem en Vicente Solá i en Simeó Rabasa i també en el negoci de la bicicleta hi havia en Ramon Filfà i en Jaume Isern. Com a impremtes trobem la d'en Josep Cabiscal al carrer Jaume I i la d'en Josep Bachs al carrer Ventalló.

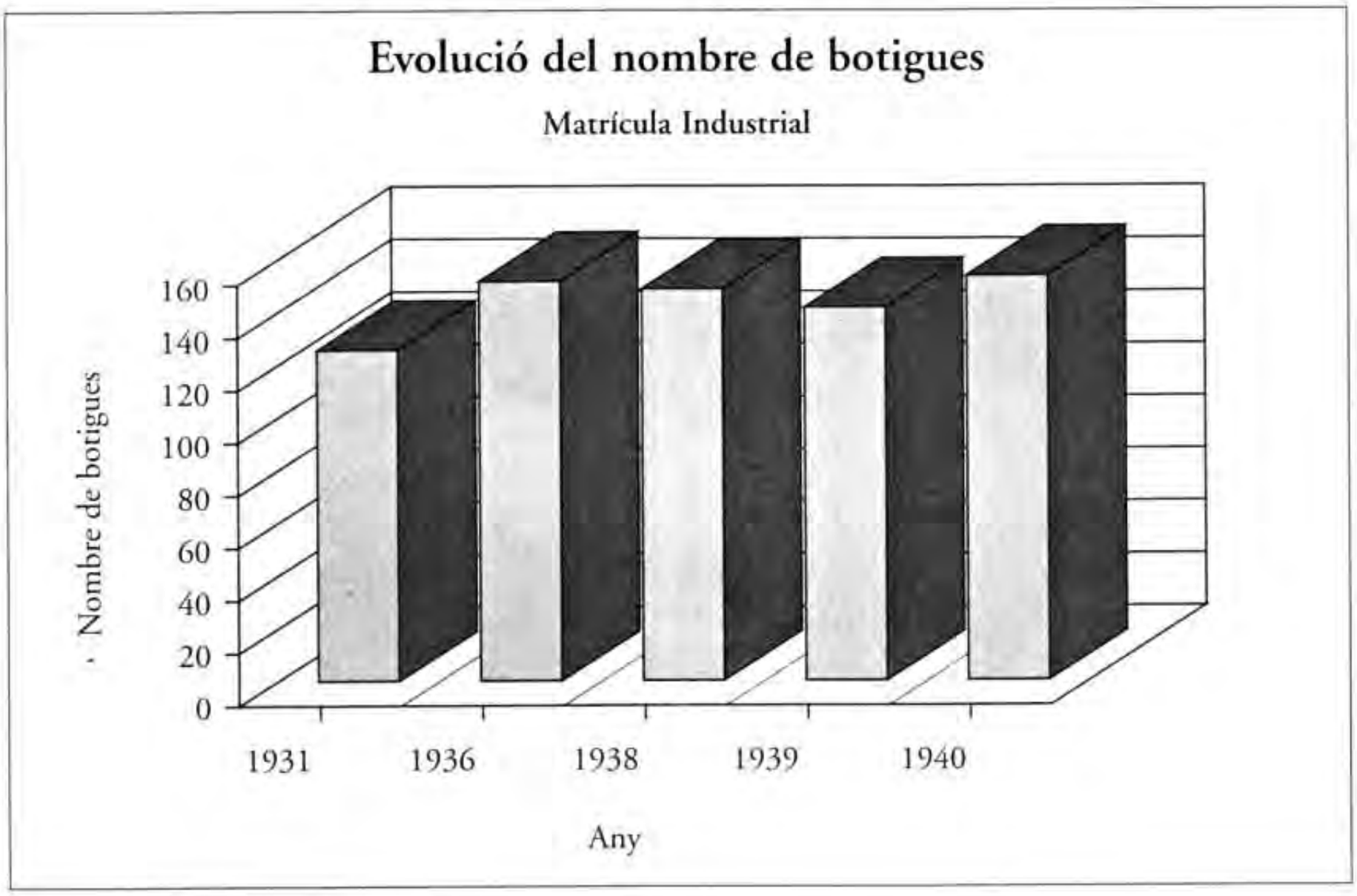
Es mantenen els establiments de mobles, les rellotgeries, les barberies, les cases de fotografia, les farmàcies i grans.

L'any 1938 el nombre de botigues baixa a 170, és una baixada d'un 1,14 %, però l'any 1939 encara baixarà més, a 161. Es perd un 5,29 % per tornar a recuperar-se ja l'any 1940, amb un creixement del 9,31 % que suposa 176 botigues a Mollet.

Durant els anys de guerra hi ha poques variacions en el nombre de botigues: baixen lleugerament els establiments de bicicletes, de materials de construcció, de queviures, de fruita i verdura, de barberies, de cafès i de grans, i augmenten els de calçats i teixits.

Es mantindrà constant, durant aquest període, el nombre de drogueries, merceries, mobles, pisa, material elèctric, rellotgeries, impremtes, tintoreries, fotògrafs, farmàcies i restaurants.

Als anys immediats de postguerra la contribució industrial és molt sem-

blant a l'anterior. L'any 1939 es pot destacar que, mentre baixa el nombre de botigues de queviures, augmenten les de carn.

L'any 1940 apareixen noves botigues: una de joguines i un parell de peixateries; creix el nombre de tendes de combustibles i de fruites i verdures.

Els carrers que comptaven amb un nombre més gran de botigues eren: el carrer de Berenguer III, que aplegava un 21 % dels comerços; el carrer Jaume I, que comptava amb el 17 % de botigues; la plaça de Prat de la Riba, amb un 8 %; el carrer de Ventallò, amb un 5 %; el de Barcelona, amb un 4,5 % i la plaça de Catalunya, amb un 2,2 %.

2.2.1.2 Les professions i els oficis

Durant el temps de la guerra alguns d'aquests oficis van ser col·lectivitzats, com és el cas dels fusters, la qual cosa ens explicaria que no tinguem dades d'aquests anys.

Quant a les professions, l'any 1931 predominen els barbers, seguits dels sastres i manyans juntament amb forners pastissers, seguits dels sabaters espardenyers i els constructors d'obres.

Els professionals d'aquesta època eren:

Albarders: Roca, Francisco i Martisella, José.
Espardenyers: Berenguer, Juan; Simeon Alcou, Benito; Segales, Emilio.
Barbers: Berenguer, Juan; Tapias, Octavio; Alemany, Juan i Narciso; Botey Martí, José; Montleón, Mariano; Puig Rosell, Juan; Colom, Juan i Sanou, Francisco.
Manyans: Fortuny, Juan; Careta, Pedro; Vila Pie, Alfonso; Garreta Obril, José; Mogas, Juan i Creus, José.
Cistellers: Planellas, Andrés.
Impressors: Mas, Ernesto.
Constructors de carros: Salvat, Ramón Crusats; Antonio i José Luis.
Cubers: Sallent, Juan i Torrents Torruella, Agustín.
Forners: Basa, Lorenzo; Roda Segales, Juan; Tura, Vicenta; Viñallonga, Vicente i Llarges, Isidro
Fusters: Grau, Salvador; Segues, José; Montserdá, Juan i Montserdá, José.
Ferrers: Muñoz, Martín i Gallart, Miguel.
Llauners: Abelló, Miguel i Mas Falguera, Amadeo.
Pastissers: Ros Sallent, Pere; Fortuny, Josep i Torrens, Jaume.
Perruquers: Isern Planas, Juan.
Sabaters: Angulo, Menna; Vidal Vidal, Pedro; Boix Vda. de Ramón.
Sastres: Novellas, Estanislao; Solanellas, Pedro; Gimó, José; Ferragut, Matias; Tarrés Ros, Joaquin; Casadesus Casanovas, Ramona; Farre Roig, Gregorio.
Constructors d'obres: Solá Sauqué, Pedro; Mayol, Antonio; Soldevila, Pedro; Ventura, Juan; Miralles, Juan i Montal, Benito.
Fotògrafs: Rafael Ros.
Llevadores: Lapasset, Maria i Aguilar, Antonia.
Farmacèutics: Canal, Ricardo; Almeda Ramonacho, José i Foz Bello, Francesc.

L'any 1936 dominen els barbers juntament amb forners pastissers, seguits dels constructors d'obres, després els sastres, els perruquers i els manyans. Trobem els qui pensem que són els primers instal·ladors d'electricitat: en Pi Planellas i en Baldomero Ricart.

Quadre de l'evolució dels oficis i professions que consten en la tarifa quarta[22]

Professions	*1931*	*1936*	*1938*	*1939*	*1940*
Albarder	2		2	2	2
Barber	8	8	7	4	7
Boter	2	2	2	2	2
Constructor de carruatges	3	3	3	3	3
Constructor d'obres	6	7	3	3	6
Espardenyer	3	1			
i sabater	3	1	1	1	2
Forner i pastisser	7	8	8	8	8
Fuster	4	2			2
Instalalador d'electricitat		2	2	2	1
Manyà, llauner i ferrer	11	8	7	8	9
Perruquer	1	5	6	6	6
Pintor	1		1	1	3
Sastre	7	6	7	7	7

L'any 1938 està molt en la línia de la contribució de l'anterior. Cal destacar la minva en el nombre de constructors d'obres, que s'ha reduït quasi en un 43 %.

L'any 1939, els més nombrosos són els forners pastissers, segueixen els sastres, després els perruquers i, tot seguit, els barbers.

2.2.1.3 Les indústries

Aquest estudi de la contribució industrial serà parcial, perquè no engloba el total de les indústries que hi havia a Mollet, ja que hi ha una sèrie d'indústries importants que no estan incloses en la contribució industrial, com són la Teneria, Farineres Serra i can Morató. També hem de comptar que hi ha algunes indústries que, quan es col·lectivitzen durant la guerra, deixen d'aparèixer en la contribució industrial, com, per exemple, les fusteries.

Durant els anys 1936, 1937 i 1938 l'Ajuntament va concertar amb els consells d'empresa del industrials afectats per l'arbritri municipal sobre l'actuació industrial i comercial de les S.A. i comandatàries per accions i

22. Informació extreta de la Matrícula Industrial. AMMV.

Les botigues i tallers de Mollet s'anunciaven a la Guia de Granollers. «Guia Oficial de Granollers, 1926». AHMG.

Els taxistes de Mollet i rodalies. APCN.

empreses col·lectivitzades, corresponent a l'exercici 1938, la no exacció de l'arbitri indicat. Per a l'any 1938 es va acordar que aquestes indústries pagarien la quantitat de 35.243,68 ptes., la qual va ser repartida d'acord amb la distribució següent:

Fills de Moretó S.A., empresa col·lectivitzada	5.000 ptes.
Espiga del Vallès (Farineres Serra), empresa col·lectivitzada	3.000 ptes.
Teneria Moderna F.E., empresa col·lectivitzada	15.000 ptes.
Sedes Ros i Campañà, empresa col·lectivitzada	10.000 ptes.
Joan Fàbregas Jorba, empresa col·lectivitzada	2.243,68 ptes.[23]

Contribució industrial de l'any 1931

De les indústries que paguen contribució industrial l'any 1931, en tenim un total de 13, a més de 6 forns, 2 molins de pedra i la impremta Mas.

Una vegada agrupades les indústries, en trobem 3 de tèxtil (Ros i Campañà —coneguda com a Can Mulà—, Can Fàbregas i la de José Fusté —coneguda com la fàbrica de cotó—), 3 serradores (la Sallent, la Montserdà i la Grau), 3 de construcció (les bòbiles d'en Galí, en Camp Tintó i la fàbrica d'asfalts d'en Mayol), 2 tallers (el d'en Fernández i el d'en Careta), 1 de química (el laboratori d'en Foz) i la fàbrica de salar d'en Llorens.

Grup de paletes de Mollet.

23. Acta del ple municipal del 7-8-1938. AMMV.

Vista parcial de la Tenería Moderna Franco-Española. APEM.

Farinera Moretó. APEM.

Les indústries més importants són les tèxtils, les quals, només amb tres empreses, aporten 47.735,47 ptes., és a dir, el 50,98 % de tota la contribució general de l'any 1931. Les altres indústries són molt més modestes i no arriben a pagar ni mil pessetes de quota. Només destaca la fàbrica de salar de Manuel Llorens, que abona més de mil cinc-centes pessetes.

Contribució industrial de l'any 1936

L'any 1936 ja comptem amb 21 indústries, 7 forns, les caves Vilarrosal, dues impremtes i 1 tintoreria.

Els contribuents més grans continuen sent els del tèxtil, amb 3 empreses: la d'Isidro Valls, la de Juan Coll i, per sobre d'elles, la de Juan Fàbregas que paga, ella sola, el 25,80 % del total de la contribució industrial de l'any 1936. En importància la segueixen la fàbrica de salar d'en Llorens i la bòbila d'en Galí. Aquest domini es mantindrà durant els anys posteriors.

La resta de fàbriques es reparteixen en 5 tallers, 6 serradores, 2 químiques i 4 de construcció.

Contribució industrial de l'any 1938

En la contribució del 1938 no s'aprecien grans diferències amb la del 1936. Els canvis són que no apareixen les serradores ni la bòbila d'en Vicente Camp i apareixen de nou la fàbrica de lleixius i el taller d'en Vicente Solá.

Contribució industrial de l'any 1939

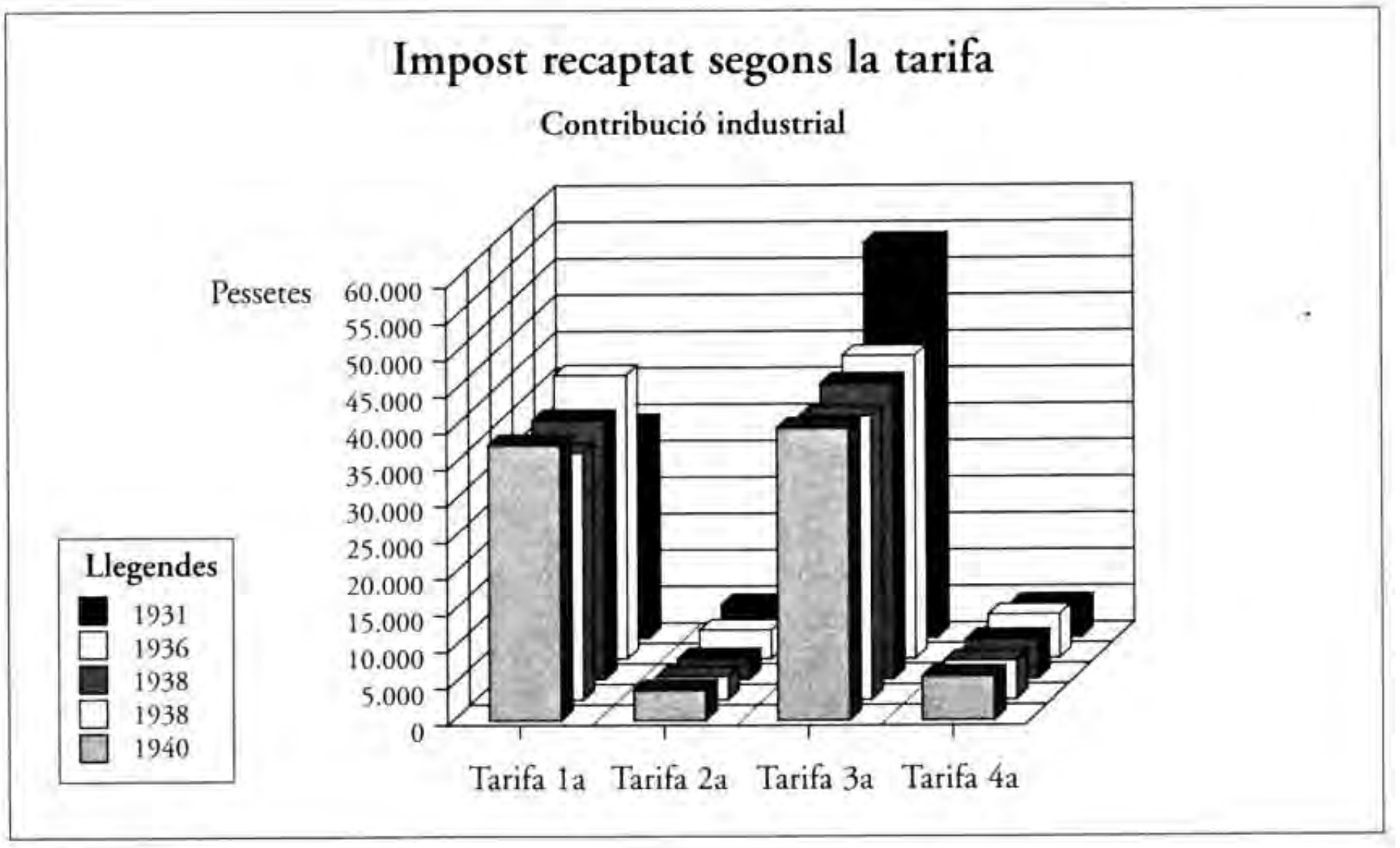
L'any 1939 es torna a donar d'alta na Joaquina Carbonell i les serradores d'en Tomás Paradell i na Francisca Sanou. Causa baixa la fàbrica de lleixius per sorgir a l'any 1940 a nom d'en Pere García.

Contribució industrial de l'any 1940

Les novetats de l'any 1940 són l'alta del taller d'en Basolí, la de cereals d'en Vilardell i dues noves fàbriques: una de xocolata d'en Joan Rota i una altra de cordes de budells d'Eusebio Aranda.

Impost recaptat segons la tarifa

La tarifa per la qual més es paga és sempre la tercera, la de maquinària, seguida de la tarifa primera, pel dret de vendre. I després, ja a força distància, les tarifes quarta i segona.

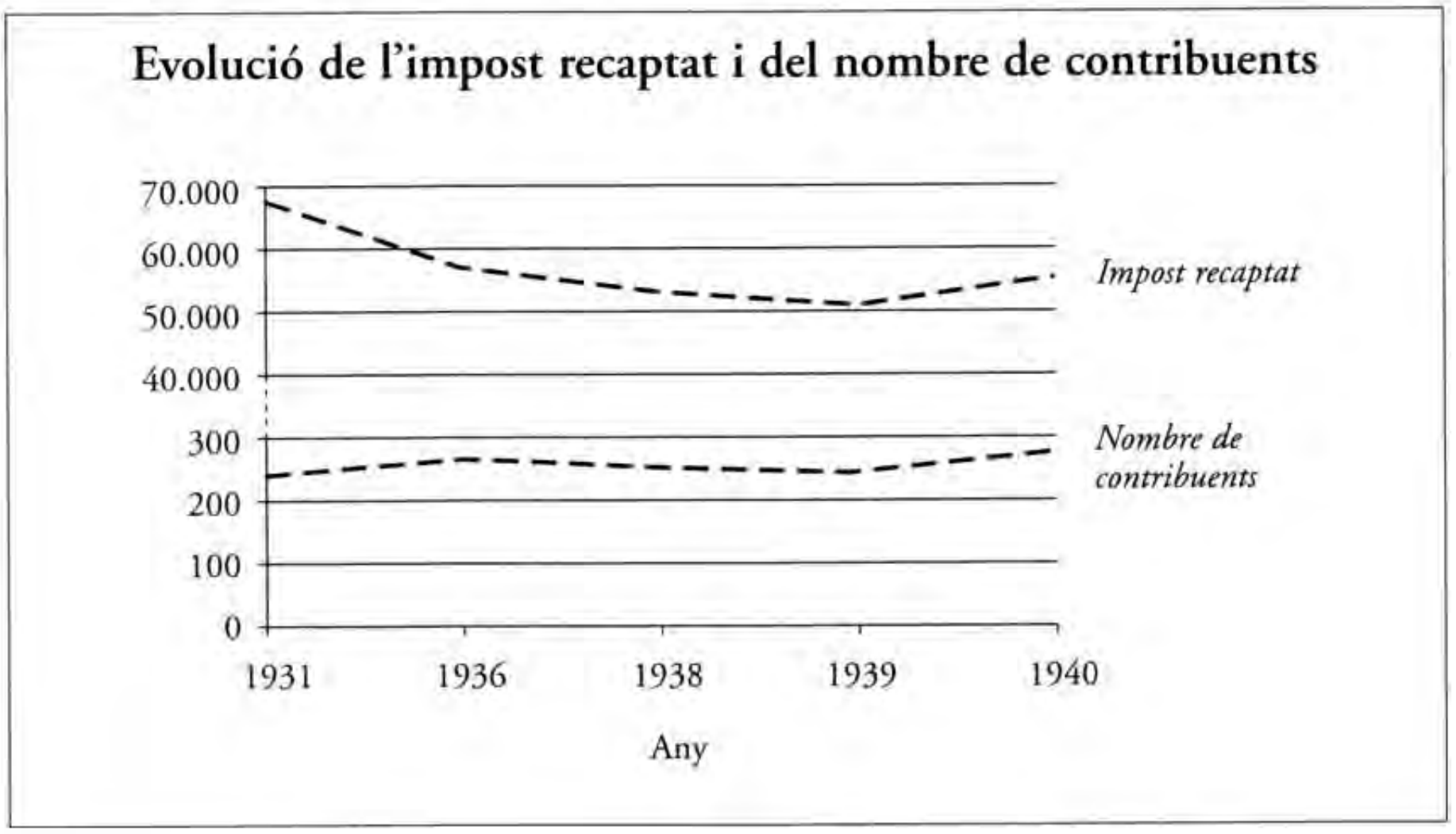

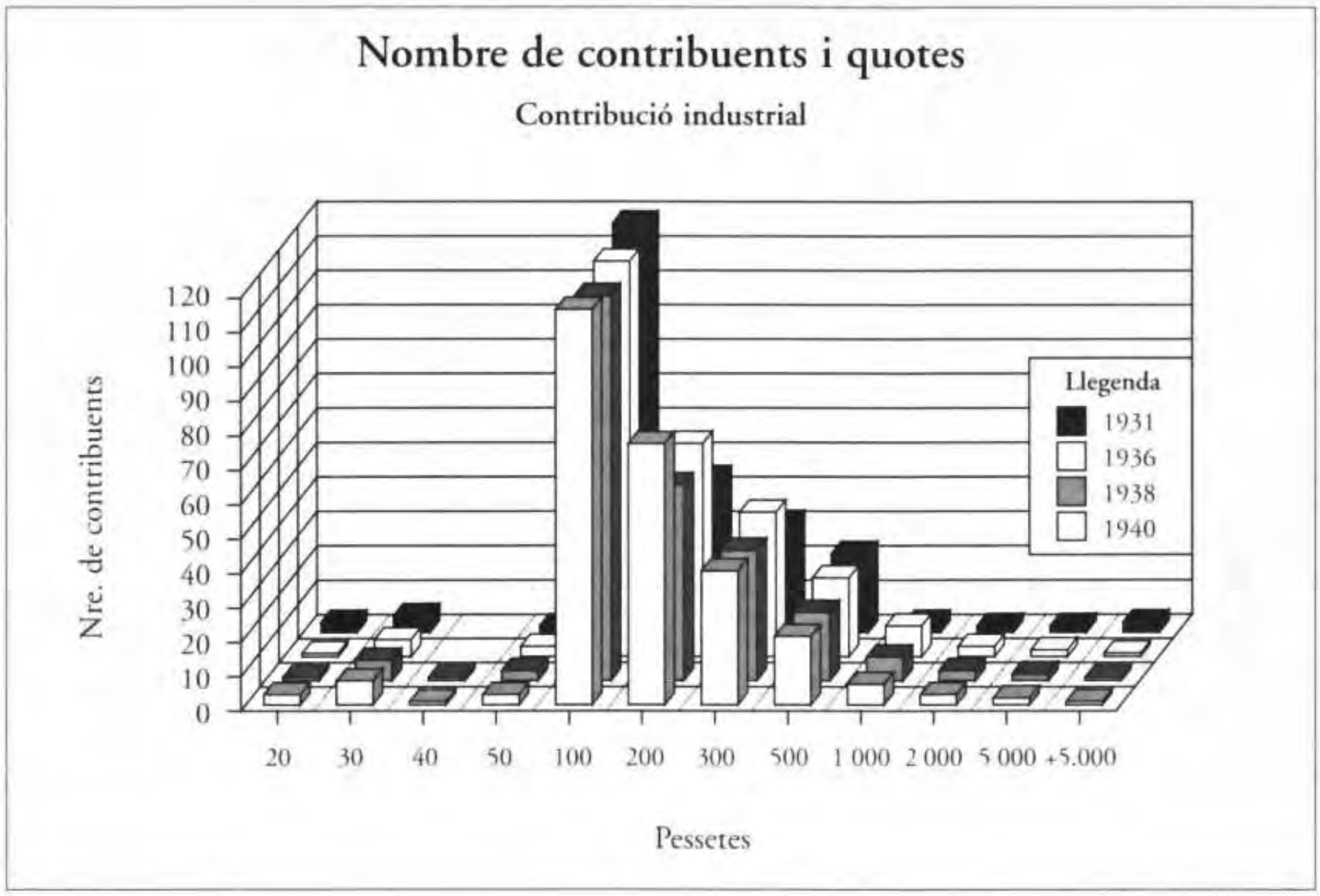
Evolució del total recaptat i del nombre de contribuents

L'any 1931 és l'any de major recaptació. Després va baixant fins a l'any 1940 que comença a recuperar-se, de manera que s'aproxima a la recaptació del 1936. La mateixa tònica segueix el nombres de contribuents, que comença a baixar als anys de guerra per tornar a augmentar l'any 1940.

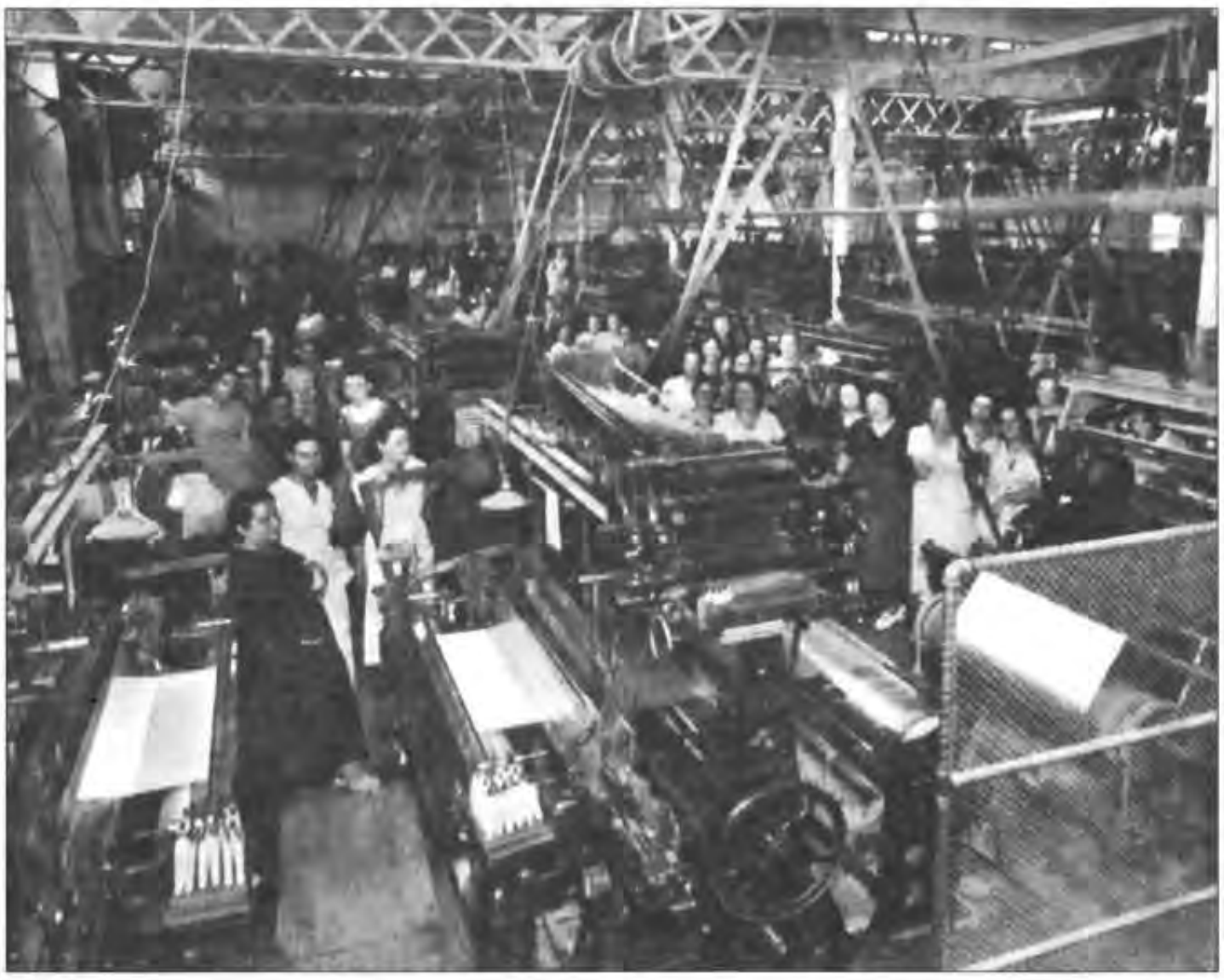
Impost recaptat segons el nombre de contribuents i la quantitat que paguen

Dominen els petits contribuents, els que paguen de 50 a 100 ptes. anuals, seguits dels que paguen de 100 a 200 ptes. A mesura que més

paguen, més es redueix el nombre de contribuents, però més gran és la recaptació. Per exemple, l'any 1931 hi havia 119 contribuents que pagaven entre 50 i 100 pessetes cadascun. En total eren 10.677 ptes., mentre que el nombre de contribuents que pagaven més de 5.000 ptes. era només de 3 persones, però que pagaven 19.668 ptes.

Can Fàbregas. Nadala de l'empresa, anys trenta. APJL.

2.2.2. El padró de motors

El padró de motors recull totes aquelles empreses que feien servir màquinaria i pagaven en funció de la potència dels seus motors. La potència es mesurava en HP.[24]

A Mollet només es conserva el padró de motors de l'any 1932.[25] Segons aquest, a la nostra localitat hi havia 159 empreses o negocis que pagaven a raó de 2 ptes. per cada HP.

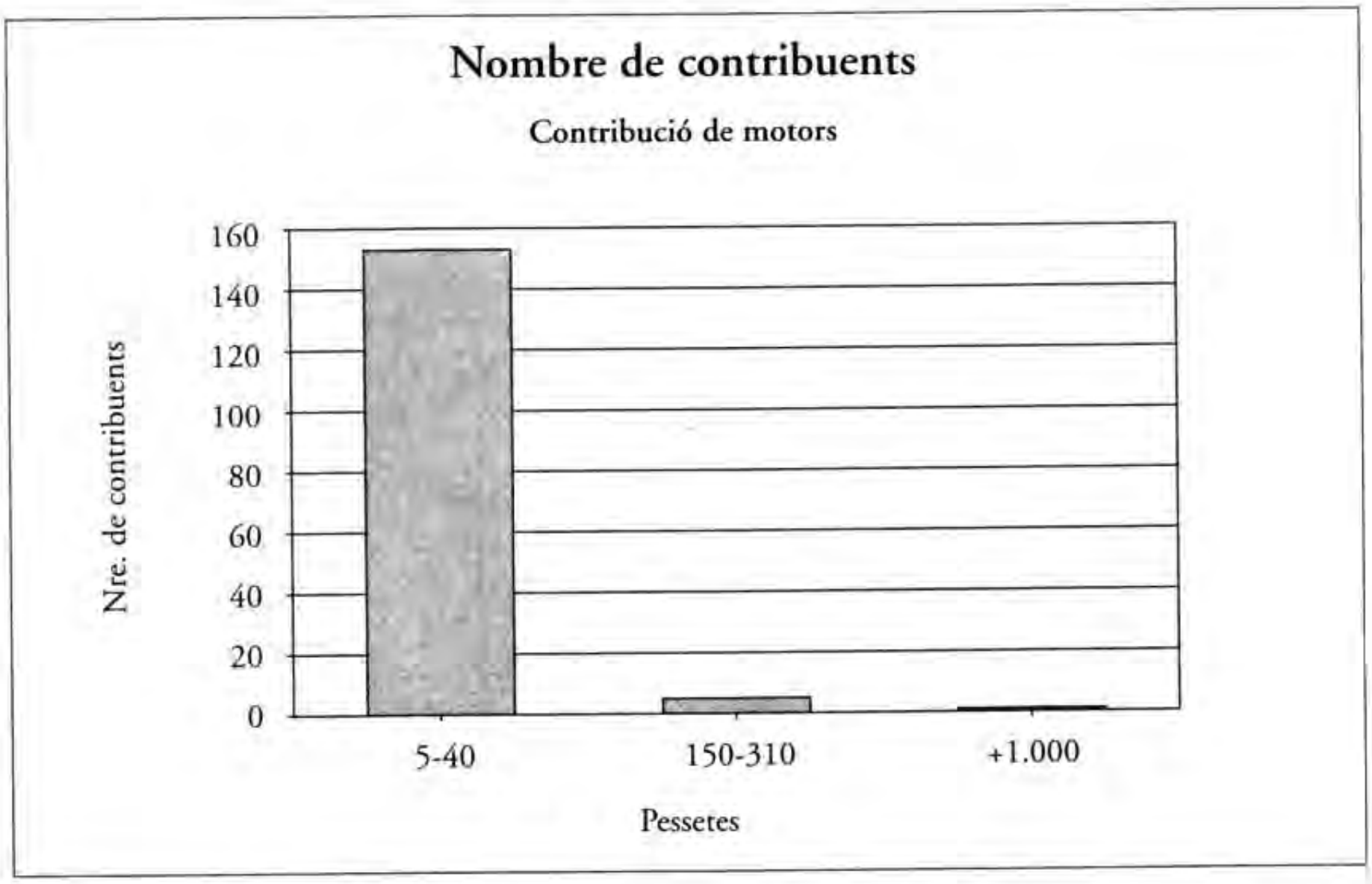
Classificats els contribuents segons la potència que declaren, trobem tres grups:

a) Constituït per una gran quantitat de petits tributaris, el 96 %, que paguen menys de 40 ptes. i que aporten el 27 % del total recaptat.

b) El grup de mitjans empresaris, que constituexen el 3 %, i que aporten entre 150 i 310 ptes.: això suposa un 36 % de la recaptació.

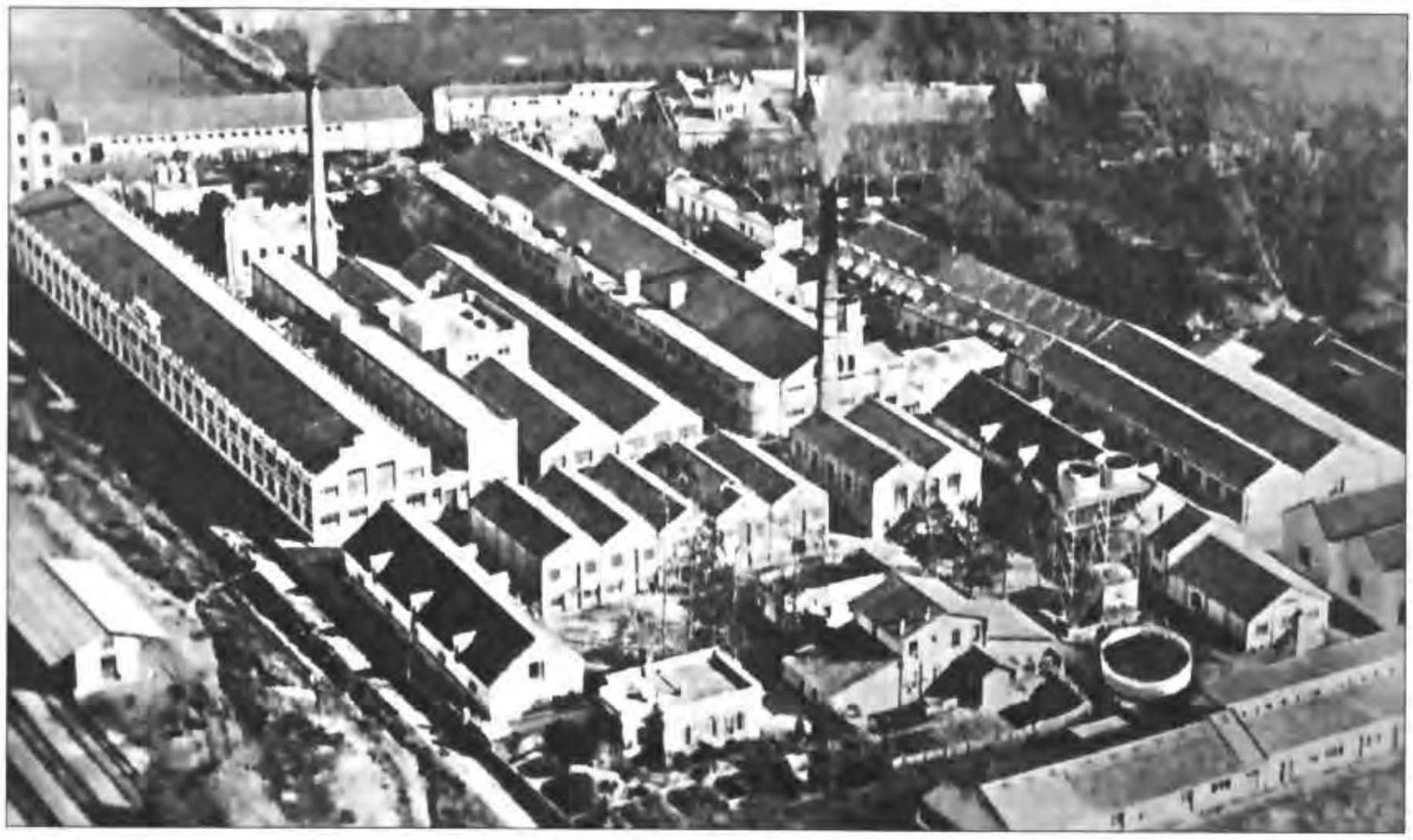
c) Hi ha un únic gran contribuent, la Tenería Moderna Franco-Española que paga, ella sola, 1.200 ptes., és a dir, el 37 % de tota la contribució.

Es dóna un clar domini de la petita empresa, el 96 % dels contribuents aporten menys de 40 ptes. cadascun, cinc són les mitjanes empreses i la que més paga abona 310 ptes. Una sola empresa aporta més de 1.000 ptes: la Teneria.

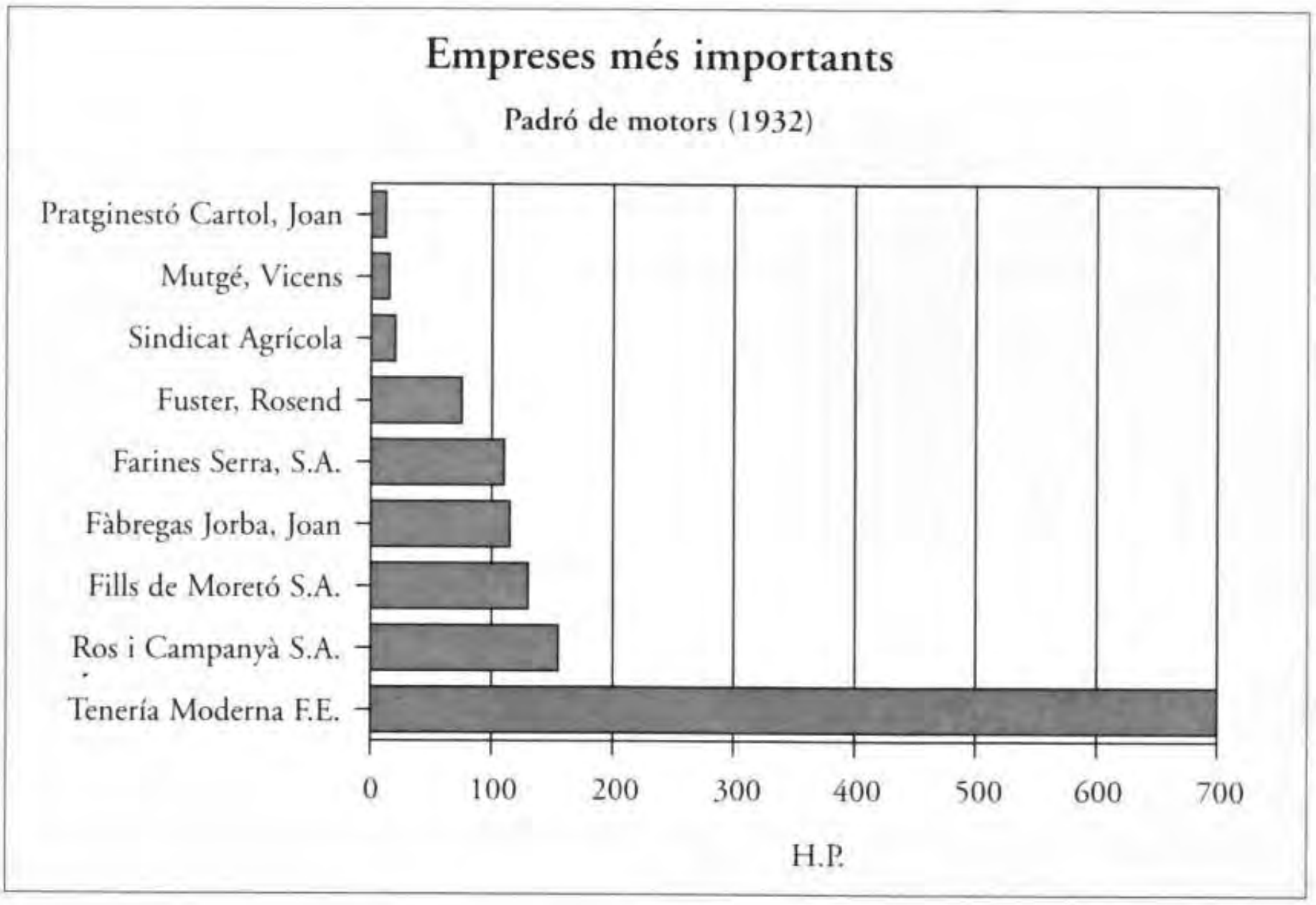

24. HP., de l'anglès *horse power*, unitat anglesa de potència equivalent a 745,7 W.
25. Padró de motors de l'any 1932. AMMV.

L'empresa més important de Mollet era la Pelleria, seguida de lluny per les tèxtils de can Ros i can Fàbregas i les farineres de can Moretó i can Serra. L'única empresa no privada és el Sindicat Agrícola. També es poden destacar les empreses que consumien una potència de 10 HP, com les d'en Sebastià Mayol, Joan Sallent, Antoni Vallbona i Vicenç Camp.

Vista general de la TMFE. La Tenería era la indústria més gran de Mollet. APMP.

2.2.3 Exemple de la marxa d'una indústria durant la Segona República: la Teneria

Hem cregut oportú fer el seguiment de la marxa d'una indústria molletana com la Tenería perquè les seves actes del Consell Administratiu reflecteixen força bé el moment econòmic i sociopolític que es vivia.

Els orígens de la TMFE es remunten a l'any 1897 en què el francès Octavi Lacante va fundar la Pelleria com a fàbrica d'adob de pells, situant-la entre el riu Besòs i l'estació de ferrocarril de Mollet-Sant Fost.

L'any 1911 l'empresa es va constituir en Societat Anònima amb el nom de Tenería Moderna Franco-Española (TMFE).

Comentari del quadre del balanç econòmic de la TMFE tot seguint la Memòria del Consell d'Administració de cada any

L'any 1931, la justificació del balanç negatiu es basa en la crisi econòmica mundial que afecta els mercats exteriors, mentre que el mercat interior ha tolerat bé el canvi de règim de la monarquia a la República.

«El saldo negativo es debido a la crisis mundial. La exportación no se ha visto favorecida por la desvalorización de nuestra moneda, pues ni con este margen se neutralizaba la baja persistente en los precios que obtenían nuestros clientes extranjeros, cada día menos aptos para la compra, a la par que nosotros, ya sea por huir de monedas amenazadas de depreciación o de mercados al borde de la quiebra colectiva, hemos tenido que sortear innumerables escollos para mantener nuestra exportación al nivel que corresponde.

»El mercado interior ha resistido con serenidad el cambio de régimen, lentamente a una normalización que se retrasa más de lo conveniente debido a que no se escapa al enrarecimiento mundial.

»Hemos tenido que soportar un aumento del 20 % de la mano de obra y de los productos químicos y materiales colorantes».[26]

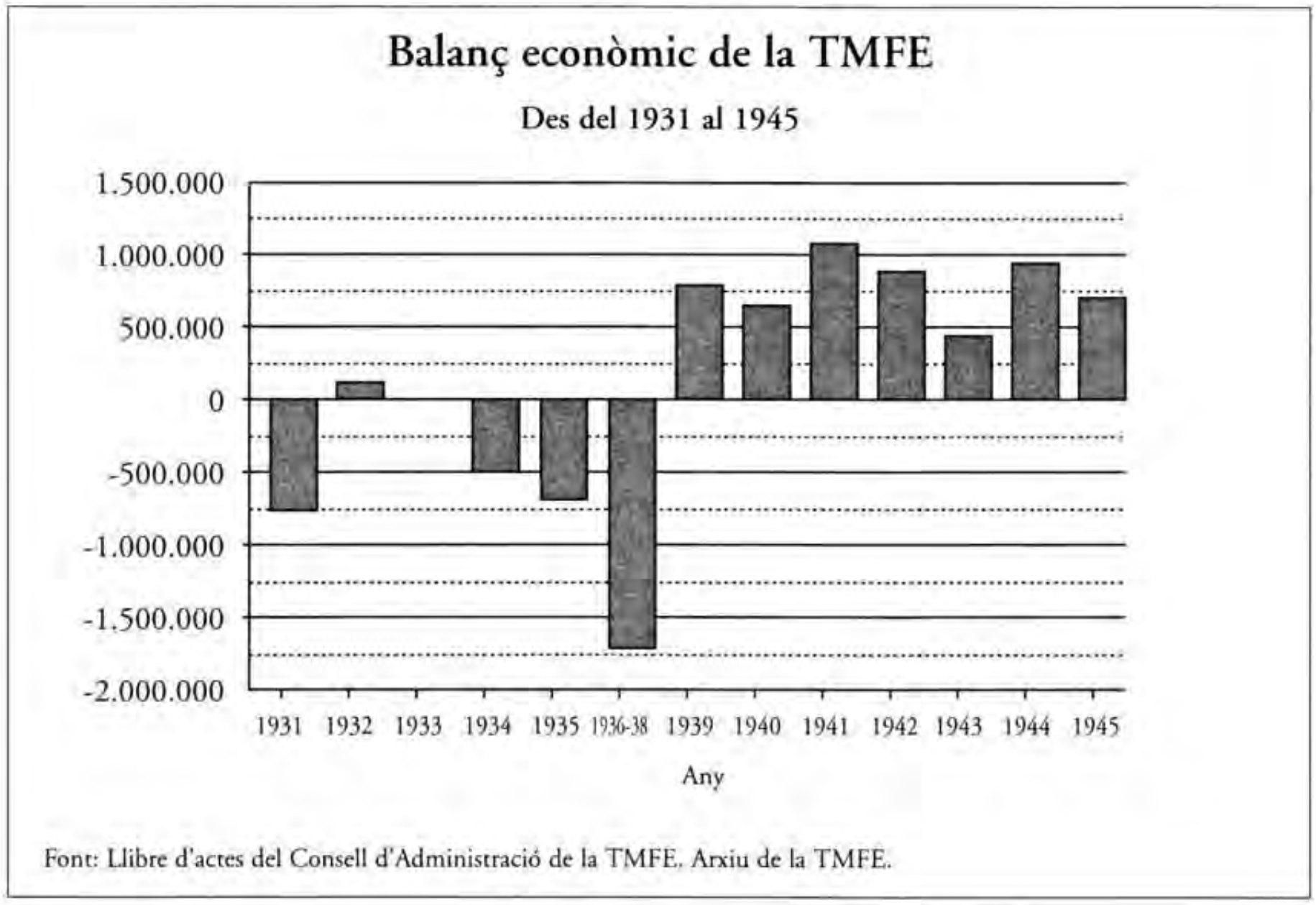
L'any 1932 els beneficis obtinguts són deguts a les vendes en el mercat nacional, mentre que el mercat internacional continua dominat per la crisi.

«Nos hemos mantenido en posición estable, sufriendo los embates de un mercado internacional de primeras materias en baja constante, y ante las dificultades para exportar, debido a que la crisis en el exterior hace que sea más grave la competencia con que hay que luchar, y aumentan los obstáculos promovidos por la política monetaria y demás de protección a que apelan la mayoría de los países.

»La baja en exportación ha sido largamente excedida por el aumento de las ventas en el mercado nacional.

---

26. Memoria anual de l'any 1931. Llibre d'actes del Consell d'Administració. Arxiu de la TMFE.

Font: Llibre d'actes del Consell d'Administració de la TMFE. Arxiu de la TMFE.

»Hemos tenido que soportar los perjuicios acarreados por el Decreto del Ministerio de Hacienda, de 1 de octubre de 1931, sobre dobles, sorteando por otra parte dificultades de orden social.

»Nuestra producción en el ejercicio ha aumentado en un 40 % sobre el 1931, lo cual ha motivado la necesidad de poner en actividad todos nuestros elementos mecánicos con el consiguiente repaso de la maquinaria que estaba en situación pasiva.

»Hemos procedido a la adquisición de máquinas modernas y se ha montado una nueva sección aparte, para la producción de dóngola fina.

... una industria que facilita medios de vida a más de 800 familias...»[27]

L'any 1933 el balanç positiu es deu en part a la millora del comerç amb els països europeus. El mercat interior es manté, malgrat el canvi polític produït per les eleccions del novembre del 1933.

«Hemos procedido a la instalación de maquinaria nueva, reparación y puesta en máximo rendimiento de la restante, ha quedado instalada la sección destinada a la producción de dóngola fina y se han completado nuestros trenes de lavaje de lanas.

---

27. Memoria anual de l'any 1932. Llibre d'actes del Consell d'Administració. Arxiu de la TMFE.

»En el comercio internacional hemos seguido obteniendo el favor de nuestros mercados exteriores principales tales como Inglaterra, Francia, Alemania, Italia y el resto de Europa. Hemos mantenido nuestra cifra de exportación sobrepasando la del pasado año y hubiera sido bastante más importante a no ser por la lamentable solución de continuidad impuesta a nuestras relaciones comerciales con Turquía, que han sido cortadas al ser denunciado el convenio que regía con dicha nación, cuando nuestros artículos empezaban a ser conocidos y apreciados, según lo demuestra el volumen de las ventas realizadas.

»El consumo nacional no ha respondido cual confiábamos y prometía en los primeros meses del año, por lo que no hemos podido mejorar la cifra de 1932.

»Lo sucedido se explica por la acentuación de la crisis en el mercado interior, que queda poco menos que paralizado ante cualquier trastorno o movimiento político o social, en los que fue pródigo el segundo semestre».[28]

L'any 1934 serà deficitari a causa, en part, de la política proteccionista dels països europeus davant les exportacions estrangeres i en part per la conflictivitat laboral a Espanya i els Fets d'Octubre del 1934.

«Hemos puesto nuestra fábrica a tono para producir los artículos vendibles tanto en calidad como en cantidad.

»Determinadas disposiciones de la Consejería de Trabajo hicieron largas y perturbadoras la negociaciones obligadas para la obtención de permisos para reducción del trabajo, con todo y ser una de las pocas industrias que podría vanagloriarse de tener más obreros que en abril del 1931; por el mismo motivo, y por divergencias en la manera de repartir el trabajo, tuvimos que soportar un paro en la fábrica que duró 8 días, con la consiguiente perturbación que dejó tras de sí. Finalmente, como consecuencia de los Sucesos de Octubre, volvió a sufrir contratiempos nuestra marcha, de forma que la fábrica, apenas curada de una anormalidad, caía en otra.

»Como no fue sólo Cataluña la que se resintió de los trastornos de Octubre, el mercado interior quedó poco menos que paralizado cuando se contaba con la intensificación propia de la época de postvacaciones.

»Tampoco nos ha sido propicio el mercado internacional. La política monetaria y restrictiva que bajo diferentes matices imponen casi todas las naciones opone serias dificultades a nuestra expansión. Con todo, hemos logrado vender en el extranjero por valor que excede de los 2.000.000 de

---

28. Memoria anual de l'any 1933. Llibre d'actes del Consell d'Administració. Arxiu de la TMFE.

ptas., lo que dice mucho en nuestro favor: no es pequeña la aportación nuestra a la balanza comercial española.

»Factor interesante puede ser las restricciones que se imponen a la importación de pieles dificultando la competencia de artículos a precio abandonado, lo que junto a una leve reacción con el mercado nacional hace concebir esperanzas.

»Hemos intensificado el trabajo de deslanado renglón, que en España va tomando el lugar que le corresponde como auxiliar de la industria textil».[29]

L'any 1935, per fer front a les pèrdues, el Consell decideix reduir despeses traslladant els serveis administratius a Mollet i paralitzant la producció durant el mes de desembre del 1935 per treure part de l'estoc emmagatzemat.

«Plan de economías cuyo primer paso fue prescindir del almacén de Barcelona, trasladando el domicilio social a la calle Jovellanos, 6 y todos los servicios administrativos a Mollet.

»La producción se ha mantenido con toda normalidad, pero el consumo no ha respondido: ha bajado la cifra de ventas. Corresponde a la exportación de día en día más obstaculizada por las vallas que va alcanzando la economía dirigida.

»Nuestro país, obligado a corresponder con armas idénticas, ha intensificado la política de contingentes, pero siendo fuertemente importador de materia prima, al contingentarla añade una dificultad más y seria a las muchas que tiene que soportar la industria; tanto el contingente de cueros como de pieles lanares, y muy especialmente este último, sin beneficiar para nada al país como defensa comercial, son altamente perturbadores para las industrias transformadoras respectivas. Nuestra sección de deslanado, que permitía emplear bastante mano de obra ha visto muy reducidas sus posibilidades de rendimiento.

»El Consejo decide una reorganización para la que el primer paso fue la paralización de la fábrica en diciembre de 1935 a fin de dar tiempo para aligerar nuestros stocks».[30]

El set d'agost del 1936 se celebra la primera i única reunió del Consell en temps de guerra, en què es valorarà la lluita entre els accionistes i els obrers pel control de la fàbrica. Aquesta, finalment serà col·lectivitzada però no socialitzada, que era el que més temien els propietaris.[31]

---

29. Memoria anual de l'any 1934. Llibre d'actes del Consell d'Administració. Arxiu de la TMFE.

30. Memòria anual any 1935. Llibre d'actes del Consell d'Administració. Arxiu de la TMFE.

31. Al capítol 4, a l'apartat 4.3.1. Incautacions, trobareu més informació sobre la Teneria en temps de guerra.

Secció d'acabats de la Tenería, abrillantament. APTM.

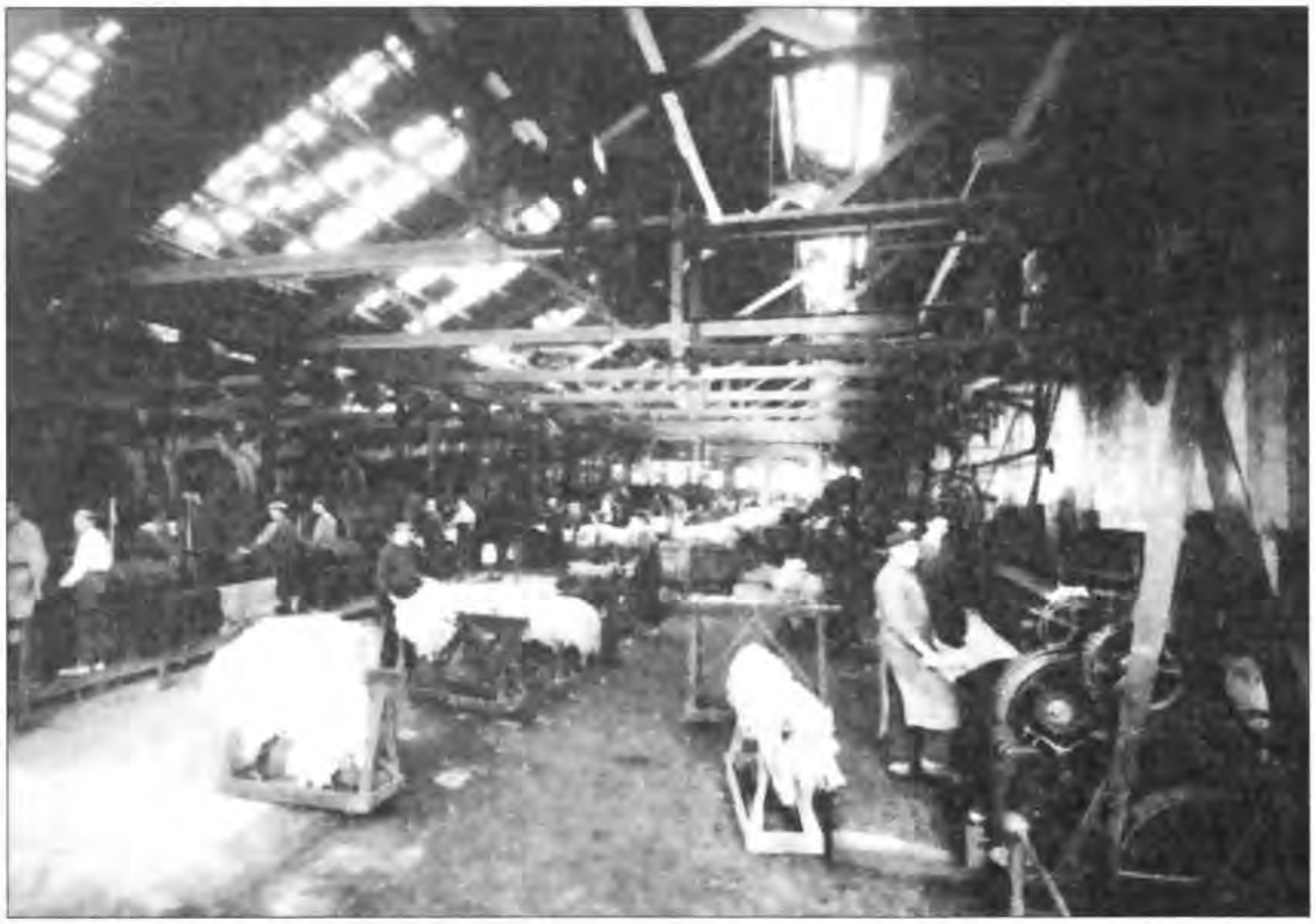
L'abril del 1939 tornarà a reunir-se el Consell per primera vegada un cop acabada la guerra. El balanç d'aquest any serà positiu a causa, com ho il·lustra el text següent, del fet d'haver sabut «guardar» els béns de l'empresa a l'estranger. D'altra banda, és inevitable l'actuació de desfer el que s'havia fet durant la guerra, així com la depuració del personal.

«Se acuerda cumplimentar todos los trámites legales para anular y dejar sin efecto todo lo hecho por los elementos colectivizadores de la empresa, así como proceder a la depuración del personal de administración y fábrica.

»... hacer constar que aprobaban las gestiones hechas hasta ahora en defensa de los intereses de TMFE por el apoderado de la misma, don Francisco de Pallarés Corberó, siguiendo instrucciones de don Santiago Trias.[32] y por este mismo, cerca de los agentes o representantes de la Sociedad en el extranjero, para impedir que se privara a la Tenería de la propiedad o posesión de bienes que legítimamente pertenecen a los accionistas...

»El Sr. Trias expone a los reunidos la labor que se ha realizado por su parte, en colaboración con otros elementos de la Casa, durante la guerra

32. El Sr. Trias era el conseller administratiu representant del Banco Urquijo català, un dels apoderats més importants de la TMFE.

Secció de blanqueig, màquines de repassar i escórrer la pell. APTM.

en el extranjero, para poder salvar los importantes saldos que la Tenería tenía procedentes de la exportación... ante las presiones y amenazas de que los representantes de la España roja en el extranjero hacían objeto a nuestros deudores.

»Se acuerda conste en acta el más amplio voto de gracias a don Santiago Trias y a los Srs. Pallarés y Chiareya, por la meritoria labor llevada a cabo en la defensa de los intereses de la Sociedad, evitando que fuesen repatriados a zona roja los créditos de que disponíamos en el extranjero, mediante actuación de gran firmeza...»[33]

Quan el Consell d'Administració fa la Memòria del període de guerra es dedicarà a pintar molt negre el panorama abans que comencés la guerra, per després valorar molt positivament la marxa de la indústria durant l'any 1939.

Hi ha tres fets que es consideren força importants:

a) Que l'empresa no fos socialitzada, malgrat que sí que va se col·lectivitzada. Acabada la guerra, però, es trobava en bon estat.

b) La bona marxa del mercat espanyol per als productes de la TMFE, que li permet de tornar a elevar la producció.

---

33. Acta del Consell d'Administració del 28 d'abril del 1939. Arxiu de la TMFE.

c) L'esclat de la Segona Guerra Mundial, que influirà en el mercat exterior.

En l'acta de la Memòria s'explica així:

«Cuando el 18 de julio estalló el Glorioso Movimiento Nacional, habíamos sufrido en el transcurso del año huelgas y conflictos de todas clases y fuertes perturbaciones, como consecuencia de las huelgas portuarias del transporte y ramo mercantil.

»En dicha fecha memorable disponíamos de un stock de fabricados que, a los precios a que se cotizaron los curtidos en la zona nacional, hubiera podido calcularse en más de quince millones de pesetas. En curso de fabricación había también un considerable número de pieles, cuyo salvamento sólo pudo empezar a ser atendido después de tres semanas de paralización en su tratamiento sufriendo por tal causa sensibles pérdidas; añádase a todo ello el rendimiento deficiente de fábrica trabajando sin Dirección ni técnicos con jornadas de seis horas, pago de jornales improductivos, paralización absoluta desde mediados del 1937, conservando, sin embargo, toda clase de cargas.

»Gracias a la importancia de la Tenería, pudimos escapar a la socialización y unificación a que por imposición de la CNT fueron llevadas las demás fábricas de curtidos, que vieron mezclados sus intereses y elementos de producción.

»Nuestra fábrica, una vez recuperada sin desperfectos materiales por acción de guerra ni de motín o rapiña, pudo ser puesta en marcha a los dos meses, una vez hecho el pertinente acopio de productos químicos, formalización de inventarios, reparación y limpieza de maquinaria, depuración del personal, encuadramiento de mandos, etc, etc.

»Cual era de prever, dado el crédito de nuestros artículos y la necesidad de buen curtido y calzado sentidos en toda España, nuestra producción fue absorbida rápidamente y solicitada en extremo, tanto más que a pesar de las grandes dificultades con que luchábamos, la producción de Tenería salió puede decirse mejor que nunca.

»Oportunamente se firmó el Acta de Descolectivización, y se ha dado cumplimiento a todas las disposiciones superiores...

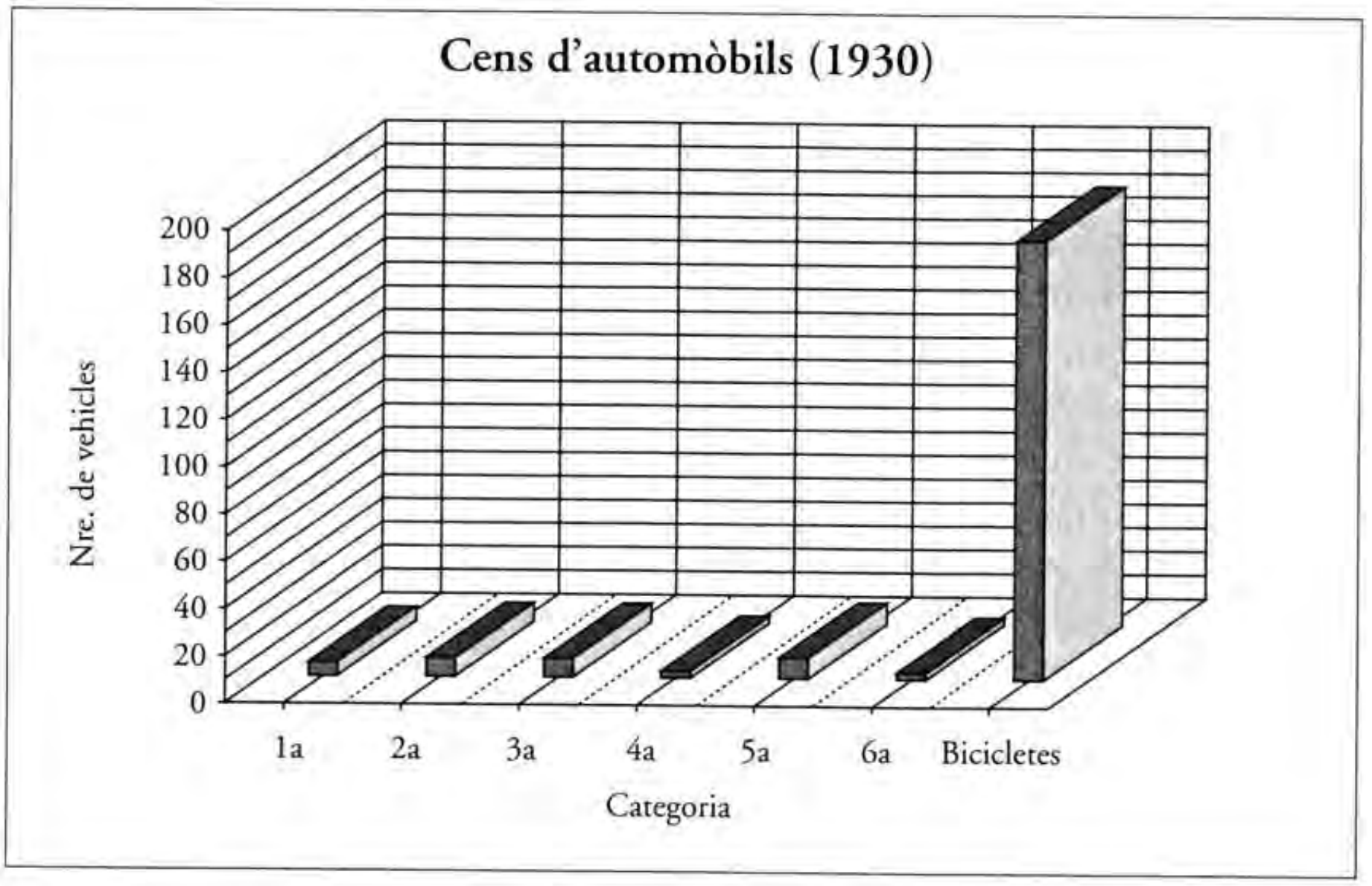
»La guerra europea estalló cuando iba ya normalizándose el aprovisionamiento en productos de obligada importación, y no sólo ha perturbado este aspecto tan vital sino que también ha retardado la liquidación de nuestros créditos en el Extranjero, al dificultar la firma y puesta en marcha de convenios de pagos entre España y los países donde teníamos liquidaciones pendientes.

»Nuestras cargas financieras han sido reducidas a dimensiones soportables, nuestra fabricación pese a la carencia e irregularidad de muchos

productos básicos sale en forma que maravilla, la venta a la clientela española se sostiene a altura insospechada, a pesar de que al volver al mercado hemos encontrado una competencia enormemente fortalecida, especialmente por parte de las fábricas que tuvieron la fortuna de radicar en Zona Nacional durante la guerra, cabiendo esperar ahora que se haga posible de nuevo la exportación en que tan brillante papel jugaba antes la Tenería».[34]

2.2.4. Els automòbils

L'any abans de la proclamació de la República, Mollet comptava amb 17 cotxes, 12 camionetes i camions, 8 motocicletes i 186 bicicletes. Si pensem que la població era de 5.527 habitants, els corresponia un automòbil per a cada 150 habitants. És a dir, que el nombre de vehicles de motor era força baix. De les bicicletes declarades, en tocaven una per a cada 30 persones.

Els automòbils es classificaven en sis categories segons els cavalls o el tonatge: 1a categoria: cotxes fins a 10 cavalls. 2a categoria: motocicletes. 3a categoria: cotxes de 10 a 16 cavalls. 4a categoria: cotxes de més de 16 cavalls. 5a categoria: camionetes d'1 a 1,2 tones. 6a categoria: camions de 2 a 3 tones.

---

34. Acta del 4 de novembre de 1940. Arxiu de la TMFE.

L'any trenta el nombre de vehicles amb motor és purament simbòlic: només un 0,6 % de la població disposaba d'algun d'aquests mitjans de transport. En canvi, l'ús de la bicicleta estava més estès: el 3,3 % de la població en disposava d'una.

El nombre de vehicles va anar creixent fins al temps de la guerra. L'any 1933, segons la patent d'automòbils, hi havia 35 turismes i cotxes de lloguer, 17 autocamions i 15 motocicletes o tricicles. Juntament amb els 67 vehicles de motor, també circulaven 284 carros.[35] Era la representació del progrés i la tradició.

Tres anys més tard, al 1936, ja comptem amb 46 cotxes, 21 autocamions i continuem amb 15 motocicletes. Durant els anys de la guerra no saben del cert el nombre de vehicles que van circular. Sí que sabem que molts van ser requisats. Ens consta que, l'any 1937, només la Indústria Làctia Socialitzada de Mollet dóna d'alta una flota de 41 camions.[36]

Acabada la guerra, però, el nombre d'automòbils havia disminuït. L'any quaranta es declaren només 15 cotxes, 8 motocicletes i 23 autocamions, dos més que al 1936.

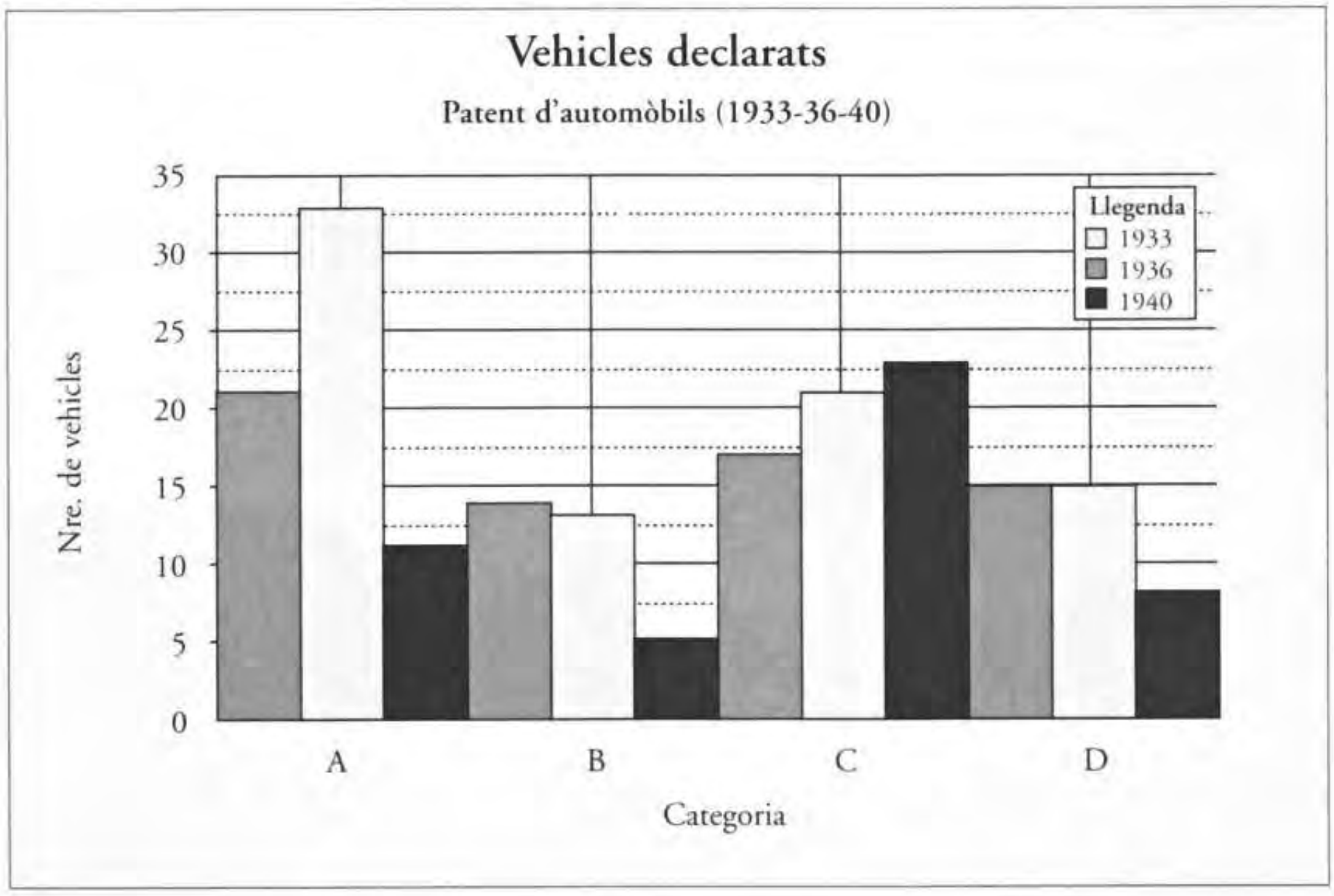

Un carro a can Pinyonaire. El 1933 circulaven per Mollet 281 carros. APEM.

35. Padró de rodatge. AMMV.
36. Documentació sense classificar. AMMV.

Cotxes aparcats a la plaça Mercadal. APEM.

Les categories declarades per a la patent d'automòbils eren:
A: automòbils de luxe, turismes.
B: automòbils de lloguer.
C: autocamions de mercaderies.
D: motocicletes i tricicles.

L'evolució del nombre d'automòbils del 1933 al 1936 és positiva: els vehicles augmenten en un 22 %, mentre que del 1936 al 1940 l'evolució és negativa: es perd més del 42 % dels automòbils.

2.3 Recapitulació

El creixement demogràfic va anar acompanyat d'un creixement econòmic, malgrat que són anys difícils a causa de la crisi internacional del 1929. El sector agrícola va perdent importància en detriment de l'industrial: el fet de la proximitat a Barcelona va ser decisiu.

L'any 1930, un 7 % de la població de Mollet constava com a agricultor i un 1 % es registrava com a vaquer. Predominaven les terres de regadiu i els conreus més estesos eren el blat, les mongetes, els arbres fruiters, les patates i la vinya.

L'any en què esclata la guerra, a Mollet hi havia instal·lades nou indústries, cinc tallers, sis serradores, set forns, les caves Vilarrosal, dues impremtes i una tintoreria.

L'empresa més important era la Tenería, seguida de lluny de les tèxtils de Can Ros, Can Fàbregas, Isidre Valls, Joan Coll i les farineres Can Moretó i Can Serra.

El sector terciari també tenia la seva importància. Mollet comptava amb un nombre d'establiments que variava entre 138 i 176 comerços durant el temps que estudiem. Les botigues més abundants eren les de queviures, seguides de les de teixits i les de carn.

Els carrers més comercials eren Berenguer III i Jaume I.

Els oficis o professions que dominaven eren els de barber, forner-pastisser, sastre i constructor d'obres.

El nombre de cotxes l'any 1930 era de 17 i el total del vehicles de motor, de 38, per anar augmentant fins al 1936 en què hi havia 82 vehicles, dels quals 46 eren cotxes. Finalment, l'any 1940 els cotxes havien sofert un retrocés i n'hi havia 15, mentre que el total de vehicles era de 46, tot incloent-hi les motocicletes.

3. LA REPÚBLICA

3.1. Introducció

La implantació de la Segona República coincideix amb una greu crisi del sistema capitalista: el crac del 1929 i la depressió dels anys trenta. Van ser uns temps d'inestabilitat econòmica, social i política. Davant del temor de la possible expansió de la revolució comunista entre les masses obreres empobrides d'Europa les democràcies parlamentàries van establir governs conservadors o van acceptar governs ultradretans feixistes.

La crisi econòmica internacional no repercutí gaire durament en l'economia espanyola, gràcies al seu aïllament tradicional. Però hi provocà problemes: una reducció important de les exportacions, una repatriació d'emigrants que ocasionà un augment de l'atur, una fuga inicial de capitals cap a l'estranger per raó de la proclamació de la República, una interrupció de les inversions estrangeres i una crisi en la mineria i en la siderometal·lúrgia que afectà també l'agricultura.

3.2. La fi de la Dictadura. La Dictablanda

Al gener de 1930, Primo de Rivera, conscient de la seva pèrdua de popularitat, va presentar la seva dimissió i al cap de poc s'exilià. El substituí un govern conservador presidit pel general Berenguer, etapa que es coneix com la «Dictablanda». Aquest nou govern regularà la renovació dels ajuntaments.

Al febrer del mateix any l'alcalde de Mollet, en Joan Serra i Masachs, industrial molletà de la farinera Can Serra, d'acord amb el Decret del 15-2-30, procedirà a la renovació de l'Ajuntament. El consistori quedarà constituït per onze membres, sis dels quals corresponien als majors contribuents del poble i els altres cinc a les persones més votades. Els majors contribuents eren en Pere Castells, en Vicenç Pujol, en Jaume Fonolleda, n'Antoni Puigdomènech, en Salvador Grau i en Vicenç Camp, propietari d'una bòbila a Mollet, que serà l'alcalde electe. Els consellers elegits eren: l'Isidre Falguera, en Ramon Salvat, en Ricard Canal, en Rafael Fullarachs i en Francesc Vallcorba.[37]

37. Acta del ple municipal del 26-2-30. AMMV.

El descrèdit de la monarquia va fer que, al començament del 1931, es tornés a formar un nou govern, presidit per l'almirall Aznar, que integrava totes les forces monàrquiques, incloent-hi la Lliga Regionalista. El nou gabinet va convocar eleccions municipals per al 12 d'abril de 1931, són eleccions masculines per a majors de vint-i-cinc anys.

3.2.1. Les eleccions del 12 d'abril

Les forces catalanistes, divididas en diversos partits, iniciaren un procés de fusió per tal d'augmentar les seves possibilitats de victòria; així, sorgiren el Partit Catalanista Republicà,[38] resultat de la unió entre Acció Catalana i Acció Republicana, i, sobretot, Esquerra Republicana de Catalunya, producte de la fusió d'Estat Català (Francesc Macià), el Partit Republicà Català (Lluís Companys) i el grup de la revista *L'Opinió*.

A Mollet el Centre Nacionalista agrupava la Lliga Regionalista i Acció Catalana. Tenia una publicació anomenada *Nostre Ideal*. El mes d'abril de 1930 entraren a formar part del Centre Nacionalista els membres d'Acció Catalanista Republicana.[39]

Al setembre de 1930 hi ha un Congrés General del Centre Catalanista, demanat pels d'Acció Catalana. El Centre Catalanista es dividirà entre la Lliga Regionalista, que continuarà publicant *Nostre Ideal*, i el Centre Catalanista Republicà, format pels d'Acció Catalana i Acció Catalana Republicana, que publicarà el periòdic *Lluita*.

El Consell Directiu del CCR estava format per: Ambrós, Joan; Castells, Joan; Fortuny, Josep; Pedrerol, Joan; Pi, Pelegrí; Punsola, Marc; Ràfols, Rossend i Rosés, Enric.[40]

No fou fins al desembre de l'any 1931 que el Centre Catalanista Republicà de la nostra vila acordà retirar l'adhesió a Acció Catalana Republicana i adherir-se a ERC.[41]

Mentrestant, el president del Centre Catalanista Republicà de Mollet, en Joan Pedrerol, continuava a la presó. El Sr. alcalde de Mollet, en Vicenç Camp i el Sr. Trias de Bes visiten el capità general per demanar-li que sigui alliberat.[42]

Les renovacions polítiques es donen en tots els partits, també en els de dreta. Respecte al «Círculo liberal molletense», una publicació de l'època

---

38. Partit creat el març de 1931, amb un programa centrista, com a alternativa a la Lliga Regionalista.

39. Massaguer i Arimón, Maria Àngela. «La Segona República a Mollet», *Notes Històriques*, núm. 1. Sala Fiveller. Mollet del Vallès, 1987.

40. *Nostre Ideal* del 28-9-1930, núm. 77. APMP.

41. *Nostre Ideal* de desembre del 31, núm. 109. APMP.

42. *Nostre Ideal*, núm. 80. Desembre del 1930. APMP.

deia: «L'excentre liberal ha canviat novament el rètol; ara s'anomena "Unión Liberal Molletense" se'ns ha dit, encara que no ho creiem, que els homes del "Centro" s'han tornat republicans».[43]

El clima social estava molt caldejat. A final de novembre del 1930 es convocà una vaga general de vint-i-quatre hores, que Mollet va secundar sense que hi hagués incidents. El motiu era la repressió i els fets sagnants que varen sofrir uns manifestants a Madrid. «Mollet ha conegut també la vaga general, però sortosament hi ha tingut lloc en pau. S'haurà de lamentar la pèrdua d'unes quantes mils pessetes de jornals».[44]

Reaparegué la CNT, sindicat obrer de tendència anarco-sindicalista. Durant tot el temps de la República, va ser el sindicat majoritari entre els treballadors industrials a Mollet. El 14 d'octubre de 1931 se celebrà junta general de la Confederació Nacional del Treball (CNT), en la qual elegiren la junta directiva d'aquesta manera: Eliseu Valls, president; Rafael Alfonso, vice president; Antonio Castejón, secretari; Vicenç Mir, vice secretari; Salvi Vidal, caixer; Vicenç Codina, comptador; vocals: Marià García, Josep Garcia, Josep Tomàs, Joaquim Méndez, Felip Aldebó, Andreu García i Vicenç Cercós.[45]

El sindicat més important dels treballadors del camp va ser la Unió de Rabassaires, sindicat agrícola català que agrupava els rabassaires, els petits propietaris i d'altres treballadors del camp. Estava estretament lligat a l'ERC. A Mollet van destacar com a líders en Feliu Tura, de can Pinyonaire, que va tenir un paper molt important en ocupar el càrrec d'alcalde, en Pere Bonvilà de can Mollet i en Pere Manils de can Rajoler.

El nou Consistori municipal es manifestarà a favor de la llibertat dels processats polítics i de la tornada del exiliats, com es recull en l'Acta plenària de l'11 de novembre de 1930: «que frente la protesta unánime de Cataluña y del resto de España por el secuestro y expulsión del venerable patricio Francisco Macià, el Ayuntamiento se adhiera a la protesta acordando la siguiente proposición: 1.º dirigirse a los poderes públicos protestando de tales hechos, 2.º enviar un telegrama de desagravio a Bruselas dirigido al Sr. Macià».

Es decideix enviar a l'Exm. Sr. President del Consell de Ministres el telegrama següent: «Ayuntamiento pleno respetuosamente protesta de que no estando garantizados derechos individuales en su integridad y de que los ciudadanos puedan ser expulsados territorio nacional suplicando libertad procesados delitos politico-sociales».

---

43. *Lluita*, núm. 1. Octubre del 1930. APMP.

44. *Nostre Ideal*, núm. 79. Novembre de 1930. APMP.

45. Massaguer, Maria Àngela. «La Segona República a Mollet», *Notes Històriques*, núm. 1. Sala Fiveller. Mollet del Vallès 1987.

Mollet comença a preparar les eleccions. Se celebra un ple en sessió extraordinària el 15 de març de 1931 «Al objeto de dar cumplimiento a lo dispuesto por la R.O. del Ministerio de Gobernación de 10-3-31 inserta en la *Gaceta de Madrid* referente a Ayuntamientos... Corresponde elegir a este municipio en totalidad 12 concejales[46] en las próximas elecciones municipales de los cuales corresponde elegir 7 concejales al distrito 1.º y 5 concejales al distrito 2.º».

A l'abril se celebra un míting per anunciar la constitució del nou Partit Catalanista Republicà.[47] En un ambient festiu es fa un vermut de germanor en honor al president alliberat, en Joan Pedrerol. La candidatura que es presenta és:

Castells Renom, Joan.
Castells Comas, Pelegrí
Guasch Bonastre, Antoni
Pi Planellas, Pelegrí
Roca Padró, Francesc
Salvat Vendrell, Ramon
Sisó Pi, Francesc
Tura Valldeoriola, Feliu

A les eleccions del 12 d'abril a Mollet es presentaven dos partits fortament enfrontats: el Centre Catalanista Republicà i la Lliga Regionalista.

La Lliga Regionalista era un partit heterogeni, però catalanista, conservador, partidari de l'autonomia regional i determinat a acabar amb el caciquisme a Catalunya. El seu dirigent més destacat fou Enric Prat de la Riba.

Es va crear el 1901 a Barcelona com a resultat de la unió del Centre Nacional Català i la Unió Regionalista. A Mollet el seu òrgan de premsa era *Nostre Ideal*, amb seu al carrer Berenguer III.

Van ser militants de la Lliga en Josep Sans de les caves Vilarrosal, en Joan Soler, en Jacint Oliveras, en Jacint Marquina i en Josep Giralt.

Dos dies abans de les eleccions, a Mollet, però, la Lliga va decidir retirar la seva candidatura:

«Hem acordat no prendre part en l'elecció del diumenge vinent, deixant que el nou Ajuntament pugui actuar sense la nostra directa fiscalització.

»A la mateixa finalitat de deixar el govern municipal exclusivament en poder dels republicans, obeí el nostre intent de facilitar l'aplicació de l'article 29 de la llei electoral per renunciar o deixar de prendre possessió els amics nostres que haguessin estat proclamats, a fi d'evitar una lluita innecessària del tot».[48]

---

46. La població de dret al 1929 era d'un total de 4.760 persones.
47. *Lluita*, 24-3-1931, núm. 6. APMP.
48. *Nostre Ideal* del 10-4-1931, núm. 87. APMP.

Els resultats van donar un triomf evident als republicans. A Barcelona, ERC va obtenir 43.000 vots; la Lliga, 28.000 i els radicals, 18.000. La proporció va ser la mateixa a la resta de Catalunya. Van sortir elegits 3.219 regidors republicans, 1.014 de dretes (principalment de la Lliga), 279 monàrquics, 114 socialistes i 8 comunistes. En gairebé totes les grans ciutats van guanyar les forces republicanes.

El 14 d'abril al matí, Lluís Companys, des del balcó de l'Ajuntament, proclamà la República. Poc més tard, des del balcó de la Diputació, Francesc Macià proclamà la República Catalana dins la Federació de Repúbliques Ibèriques. Després de la seva proclamació, el coronel Macià entrà a l'edifici del govern provincial de Barcelona (la Diputació) i declarà que en nom del poble català prenia possessió del govern. Nomenà un govern provisional presidit per ell mateix.

A Mollet «A la plaça de l'Ajuntament mai no s'havia vist un entusiasme semblant; tot eren crits a favor de la República, de Catalunya i del nou Ajuntament sortit de les urnes. Fou aleshores quan el nou alcalde elegit, que era en Feliu Tura, va sortir al balcó de l'Ajuntament acompanyat d'altres membres del nou Consistori i allò s'ensorrava».[49]

Plaça Prat de la Riba. La nit del 14 d'abril la plaça es va omplir de gent donant visques a Catalunya, a la República i al nou Ajuntament.

---

49. Solé Tura, Joan, *Mollet una mica d'història*. Mollet, 1981.

«Aquell 14 d'abril de 1931, a mitja tarda, tot Mollet començà a vibrar. A la nit, la plaça estava plena de gom a gom donant visques a Catalunya, a la República i al nou Ajuntament republicà... Aquell vespre memorable, en Feliu Tura, l'alcalde elegit, pren possessió de l'Ajuntament i proclama oficialment la República. A continuació sortiren a parlar en Tura, en Fortuny i en Pelegrí Pi, que amb els seus discursos plens de republicanisme entusiasmaren la gent, que no parava de donar visques a Catalunya i a la República».[50]

A les 18 hores «se reunieron los concejales elegidos en elección popular y rectificada en 12 del actual constituyéndose el Ayuntamiento republicano de esta villa y... alcalde provisional Feliu Tura.

En la villa de Mollet, a 14 de abril de 1931, siendo la hora de las diez y ocho comparecen ante el Sr. alcalde y demás componentes de la Comisión Permanente de este Ayuntamiento los Sres D. Pelegrí Pi Planelles..., todos concejales electos en 12 del actual, quienes por boca del Sr. Tura, y de perfecta unanimidad, han manifestado al Sr. alcalde que en virtud de órdenes que tenian del Gobierno Provisional querían hacerse cargo de momento de la Alcaldía y demás dependencias municipales con toda su documentación y enseres, por virtud de haberse proclamado en Barcelona, en Madrid y en otros puntos la República Federada y que, para cumplimentar las expresadas ordenes, venían a solicitar se entregara el mando de la población a los expresados señores. El Sr. alcalde les hizo presente no tener inconveniente en entregárselo, pero como no tenía ninguna noticia ofical de tales hechos... les hace entrega de la Alcaldía y dependencias municipales con toda la documentación en ellas existentes, sellos y demás, pero declinando toda responsabilidad que en otro caso podría serles exigida.»[51]

El 16 d'abril el Consistori es constituí de manera definitiva sense els membres de la Lliga. En el seu lloc s'anomenen consellers del CCR. El Consistori queda format així:

Alcalde-president en Feliu Tura Valldeoriola
Alcalde, primer tinent en Ramón Salvat Vendrell
Alcalde, segon tinent en Joan Castells Renom
Síndic, en Teodor Anglada Vila
Dipositari, n'Antoni Guasch Bonastre

A continuació, es va passar a donar número als Srs. regidors per l'ordre de vots obtinguts en l'elecció, restant de la següent manera:

---

50. Memòries manuscrites d'en Pere Bonvilà. Cita de Maria Àngela Massaguer. «La Segona República a Mollet». *Notes Històriques*, núm. 1. Sala Fiveller. Mollet del Vallès 1987.

51. Acta de constitució de l'Ajuntament del 14-4-1931. Doc. 35/716. AMMV.

Regidor 1r en Francesc Sisó Pi
Regidor 2n en Francesc Roca Padró
Regidor 3r en Josep Fortuny Torrens
Regidor 4t en Pelegrí Castells Comas
Regidor 5è en Pelegrí Pi Planellas
Regidor 6è en Juan Comadran Puigdomènech
Regidor 7è en Jacint Berenguer Coll

El nou alcalde, en Feliu Tura, de can Pinyonaire, es guanyava la vida fent de pagès i vaquer. Les seves inquietuds polítiques el fan entrar des de molt jove al partit de la Lliga i més tard al 1919, passa amb el sector més liberal a Acció Catalana. Serà com a representant del CCR que és elegit alcalde, però en Feliu també formà part del sindicat de la Unió de Rabassaires i el seu compromís amb la UR farà que en més d'una ocasió el trobem dins del consistori com a representant de la UR. Quan al 1937 presenti la seva dimissió com a alcalde ho farà també per coherència amb la postura de la UR. Com a vaquer també va fer les seves aportacions, va crear el Gremi de Vaquers de Mollet i comarca i intervingué en la fundació de la Federació de Vaquers del Vallès.

El bosc de can Pantiguet va ser testimoni en nombroses ocasions de reunions de l'Aplec Sardanista o simplement d'esmorzars. APEM.

Grup de Mollet a la Cisa, al terme de Premià de Dalt. APEM.

De la resta del consistori, en Ramon Salvat era constructor de carruatges, en Joan Castells era de la Fàbrica d'Anisets, en Teodor Anglada treballava d'esquilador, n'Antoni Guasch tenia una ferreteria al carrer Barcelona, en Francesc Roca era vaquer, en Josep Fortuny era pastisser, en Pelegrí Pi feia d'instal·lador d'electricitat i en Jacint Berenguer era pagès de can Magre.

3.3. El Bienni Reformador

La primera reacció del Govern central fou de no acceptar la República Catalana, basant-se en el criteri que havien de ser les futures Corts constituents —primer pas per legalitzar i consolidar el nou règim republicà— les qui havien de decidir el tipus de Constitució del nou Estat.

El dia 17, el nou Govern republicà espanyol envià a Barcelona tres ministres, dos d'ells catalans (Fernando de los Ríos, Marcel·lí Domingo i Nicolau d'Olwer) encarregats de negociar amb Macià. S'assoliren dos acords: la dissolució de la República Catalana, que fou substituïda per la Generalitat (òrgan executiu del govern català medieval), de la qual Madrid reconeixeria el coronel Macià com a president i l'elaboració immediata d'un estatut d'autonomia que seria sotmès a votació a Catalunya i aprovat després per les Corts constituents de la República espanyola.

Aquesta Generalitat provisional governà des de l'abril del 1931 fins al

setembre del 1932. És l'època d'eufòria, dels canvis socials i polítics, el temps de les reformes.

Associacions esportives que rebien suport econòmic de l'Ajuntament.

Durant la Segona República l'Ajuntament constribuïa com a soci al manteniment de les associacions esportives amb quotes mensuals. A.M.M.V.

El canvi de política del nou Ajuntament a Mollet es tradueix en una sèrie de mesures com: la catalanització, el canvi de noms de carrers, la creació de la comissió per a la investigació dels comptes municipals de l'època de la Dictadura, l'atenció a les activitats culturals, esportives i l'ensenyament, la política d'obres públiques, els enfrontaments amb l'església...

Però, malgrat els moments polítics d'eufòria, es viu una crisi laboral que afecta els treballadors de les indústries de Mollet: «La fàbrica de curtidos TMFE ha reduït el treball a 4 dies per setmana, a causa de la crisi d'aquesta indústria. Hom diu que si la crisi dura, només es treballaran 3 dies».[52] S'han resolt els conflictes iniciats a la Pelleria i a la fàbrica de sedes del Sr. Fábregas amb un augment del salari en les dues fàbriques i amb coneixement del Sindicat, per aquest darrer patró, segons tenim entès.[53] Al juny de 1931 el conflicte ve per part dels treballadors de l'empresa Ros i Campanyà.

Al maig de 1931 el Consistori, volent participar en la política estatal enviarà un comunicat al govern de la República, al govern de la Generalitat i a l'Ajuntament de Barcelona per fer-los saber que l'Ajuntament de Mollet veurà amb bons ulls que mentre no siguin reunides les Corts constituents es compleixi en la seva integritat el concordat amb la Santa Seu, referent a les ordres religioses, declarant, a més a més, com a indesitjable la Companyia de Jesús.[54]

Però, malgrat aquest gest, alguns membres del Consistori van voler una convivència respectuosa amb les idees religioses com es demostra en la processó del Corpus:

«Dijous passat es celebrà una solemne processó de Corpus. Ha merescut grans alabances de la part sensata de la població, la conducta de l'Alcalde Sr. Feliu Tura, dels tinents Srs. Salvat i Castells, dels regidors Srs. Guasch i Comadran, els quals seguiren el recorregut de la processó, feren respectar el dret dels catòlics a celebrar aquesta festa tradicional i popular, sense que ocorreguessin fets d'importància.»[55]

3.3.1. L'Estatut d'Autonomia

Una comissió de la Generalitat va tenir enllestit un avantprojecte de l'Estatut al final de juny: era l'Estatut de Núria.

Instituïa unes bases nacionalistes federals: considerava Catalunya un Estat autònom dins de la República espanyola, acceptava la possibilitat de

---

52. *La Veu de Catalunya*. Barcelona, 17-2-1931. APMP.
53. *Nostre Ideal*, núm. 94, juny del 1931. APMP.
54. Actes ple 26-5-31. AMMV.
55. *Nostre Ideal*, núm. 93, juny de 1931. APMP.

formar una federació de països de parla catalana, establia l'oficialitat del català, dibuixava un ventall important de transferències que havien de passar al nou Estat...

Al mes de juliol els ajuntaments reben l'Estatut per sotmetre'l a un plebiscit d'ajuntaments. La resposta de l'Ajuntament de Mollet serà: «Per aclamació s'aprova l'Estatut que la Diputació provisional de la Generalitat ha sotmès a aquest Ajuntament en virtut del plebiscit d'ajuntaments de Catalunya que disposa d'apartat *b* de l'article 22 del Decret de la Generalitat de 15 de maig darrer, donant a aquesta aprovació el sentit més extens per tal que s'interpreti que el contingut de l'Estatut és expressió de la voluntat de la nostra terra».[56]

L'Estatut de Núria va ser aprovat multitudinàriament (99 %) pel poble català en el plebiscit d'ajuntaments del 2 d'agost de 1931.

Des què s'aprova en plebiscit l'Estatut fins que l'aproven les Corts l'interès dels molletans per aconseguir que no es retalli l'Estatut de Núria és constant, com ho reflecteixen les actes municipals i les publicacions de l'època:

«... Haver aconseguit l'ideal que de tants anys enrere ha estat la preocupació de totes les generacions catalanes, fins a arribar a l'actual, que, més afortunada que les que l'han precedit, ha pogut veure que els seus esforços no han resultat estèrils, conquerint, d'una vegada per sempre, l'anhel tan desitjat... L'Estatut de Catalunya.

«Ja som lliures», digué la nit del 2 del mes que som, a la plaça de la República, el gran patrici català Francesc Macià, l'home símbol, per al qual tots els catalans sentim una respectuosa veneració; i penso jo: Si ja som lliures, aviat serem governats per nosaltres mateixos, única forma que, sentint les mateixes aspiracions, les mateixes necessitats, i convivint entre nosaltres, el governant s'adaptarà més a la realitat i la seva labor serà més fecunda i duradera».[57]

«... Com deia el mateix Azaña: "La República habrá fracasado, aunque viva cien años, si no resolvemos el problema de Cataluña", i la solució no és un Estatut retallat a la mida dels parlamentaris que encara viuen als llimbs, sinó l'Estatut tal com el va votar el poble de Catalunya, com a programa mínim perquè pogués ésser acceptat per tots.»[58]

Des de diferents ajuntaments es demana al Consistori molletà solidaritat per protestar davant dels organismes pertinents per aconseguir l'aprovació del nostre Estatut.

---

56. Acta d'aprovació de l'Estatut de Núria del 21-7-1931. Doc. 35/717. AMMV.
57. Olivera Lapasset, Joan. «Ja som lliures». *Nostra Veu*, agost del 1931, núm. 6. APMP.
58. Roses, Enric. «L'Estatut de Catalunya». *Lluita* 12-4-32, núm. 15. APMP.

L'Ajuntament de Sabadell demana «enviar telegrama al president de la Comissió d'Estatuts preparant-li palesi al Parlament la ferma voluntat de Catalunya de governar-se per si mateixa i el desig vivíssim que el nostre Estatut plebiscitat el dia 2 d'agost de 1931, s'aprovi tal com el concebirem i votarem els catalans».[59]

L'Ajuntament de Ripoll proposa: «trametre telegrama a l'honorable President de la Generalitat en commemoració de la proclamació de la República i significant-li el desig que l'Estatut de Catalunya sigui definitivament sancionat d'acord amb la voluntat del nostre poble, refermant-li, a tal efecte, l'adhesió com a President de tots els catalans».[60]

L'Ajuntament de Terrassa demana:

«*a*) Protestar, davant del govern de la República de la manera com es ve efectuant la discussió de l'Estatut de Catalunya, que en definitiva resulta vejatòria pel poble català, que amb tot respecte i noblesa planteja el seu plet davant el Parlament i reclama una solució digna.

b) Dirigir-se a l'Honorable President de la Generalitat de Catalunya i al Cap de la Minoria Parlamentaria fent palès el desgrat amb què es veu el regatiu de la justícia que els catalans esperem se'ns faci. Que sia plantejat amb energia en el Parlament, l'efecte deplorable que causa a aquesta corporació i al poble que representa, la manca de respecte que es té per la voluntat de Catalunya, que no troba el recolzament i justícia que en la República esperava, i, si els honorables liberals del Parlament no se situen a la posició comprensiva que espera Catalunya, que els nostres representants adoptin una actitud digna d'acord amb les circumstàncies».[61]

A mitjan agost Macià portà el projecte a Madrid, on restà aturat fins al maig del 1932 tot esperant l'aprovació de la nova Constitució republicana (9 de desembre del 1931), que fou l'expressió del pensament dels dos partits majoritaris a les Corts de l'Estat: els republicans d'esquerra i els socialistes.

Al setembre van decidir-ne l'aprovació. Però era un altre estatut. Definia Catalunya, dins un Estat espanyol integral, com una regió autònoma (no un Estat), no permetia la federació d'autonomies, establia l'oficialitat del bilingüisme i representava una retallada substancial de les competències demanades (ensenyament, policia i ordre públic, capacitat de finançament...).

Els governs espanyols van traspassar els serveis a la Generalitat amb comptagotes, de manera que al juliol de 1936 el Govern català encara no tenia totes les competències que l'Estatut li reconeixia.

---

59. Acta del ple municipal del 16-4-32. AMMV.
60. Acta del ple municipal del 16-4-32. AMMV.
61. Acta del ple municipal del 4-8-32. AMMV.

3.3.2. El primer Parlament de Catalunya

El 20 de novembre de 1932, el poble català elegí el primer Parlament de Catalunya. El partit més votat va ser ERC (49 escons) i la minoria més important, la Lliga Regionalista (15) i la Unió Socialista (5).

El primer president en va ser Lluís Companys. El 14 de desembre 1932, Francesc Macià presidí el primer Govern legal de la Generalitat.

3.3.3. L'intent de cop d'estat

L'agost de 1932 el general Sanjurjo protagonitza un cop d'estat que fracassa. En resposta, el molletà Josep Sans, membre de la Lliga, escriu:

«L'interès d'Espanya està avui en que la República es consolidi. Dintre la República es pot trobar el remei als mals presents, i perquè no fóra cap garantia de millora la Monarquia creiem que és perdre el temps i perjudicar positivament el país el moure brega per a portar un canvi de règim. I aquesta és de sospitar que era la finalitat que cercaven els revoltats.

Llegint el manifest que llançà el general Sanjurjo un home es convenç fàcilment que les legítimes aspiracions de Catalunya i els sentiments catalans hagueren merescut dels nous dictadors el mateix tractament que mereixeren per part del general Primo de Rivera. Per aquest motiu hem també de celebrar els catalanistes que hagin fracassat en llur intent».[62]

3.3.4. Francesc Macià a Mollet

Amb motiu de la Festa Major d'agost de 1932 es rep la visita del president Macià.

«Pel vinent dimarts, darrer dia de la Festa Major, s'anuncia la vinguda del Sr. Francesc Macià, President de la Generalitat. Si es presenta amb aquest caràcter i no com a cap de l'esquerra creiem que ha de tenir de part dels molletants la rebuda que correspon a qui representa Catalunya».[63]

Quan el Nadal del 1933 mor Macià les mostres de dol a Mollet són constants:

«Negar l'existència d'una consciència nacional al poble català, que vibra, s'emociona i es manifesta com ho féu el dia de l'enterrament de Macià, és ésser cec i un insensat. D'una manera real, efectiva, sens parió, la magnitud de l'acte de l'acompanyament del fèretre de Macià revestí un estat emocional, apoteòsic del profund sentiment de Catalunya, que es desatengué de la lluita política, oblidà antagonisme de partit, i s'ajuntà en aquella processó civil, amb l'ànima amarada d'una tendresa infantívola i sentí com un calfred quan la ràdio i els altres mitjans divulgaren la nota

62. Sans, Josep. «La sublevació militar». *Nostre Ideal* del 20-8-32, núm. 117. APMP.
63. *Nostre Ideal* del 20-8-32, n.º 117. APMP.

Rebuda multitudinària a Mollet de Francesc Macià, acompanyat de Joan Alavedra, el seu secretari, 23-8-1932. ANC.

Francesc Macià presideix la llotja de l'envelat en companyia de Feliu Tura, alcalde de la vila, Lluïsa Pedragosa i Teresa Sabaté, membres de l'entitat Art i Esport. 23-8-1932. ANC.

Francesc Macià amb Joan Alavedra, secretari del president; Joan Castells, Feliu Tura i d'altres autoritats locals, a la porta dels col·legis nous. 23-8-1932. ANC.

trista, cruel, implacable de la mort del primer president de la Generalitat de Catalunya».[64]

3.3.5. El Sometent de Mollet

A l'any 1930 el Sometent[65] comptava amb una seixantena d'homes de Mollet i Gallecs. «Quasi tots els pagesos n'eren, especialment els aficionats a la caça i que disposaven d'una escopeta... Hi eren en Pacià, en Ramon Falguera, els Valldeoriola, els de can Pantiquet, els de l'Hostal, l'Esteve Net, en Jaume Boix, en Vallbona, els de can Tanus, els de can Pinyonaire, l'Enric Negre, els Fonolleda, els Pujol, els Estrada, en Prat, etc.»[66]

Amb la proclamació de la Segona República es temia que el Sometent pregués postura a favor dels militars i es va ordenar recollir-los les armes; més tard es va decidir retornar-los-les:

«Per la Comandància dels Sometents de Catalunya ha estat ordenat a les nostres autoritats municipals el retorn als nostres sometents de les armes, municions i documentació de què foren espoliats els primers dies de la República.

»Per pregó de l'Alcaldia foren convocats per diumenge a les onze del matí, a casa del caporal del Sometent de Mollet, Sr. Vicenç Mutge, tots els individus d'aquest; de moment els fou retornada la documentació i les insígnies.

»Sembla que l'alcalde i regidor-dipositari de Mollet, Srs. Tura i Guasch han anat a Madrid per demanar que fos dissolt el nostre Sometent.»[67]

A la fi de la guerra civil el Sometent restà dissolt, fins que el 1945 fou reorganitzat amb la finalitat de combatre el maquis.

3.3.6. La Comissió de Responsabilitats

Al setembre de 1931 l'Ajuntament, per unanimitat, acorda nomenar els regidors: en Joan Castell, en Josep Fortuny i en Pelegrí Pi per formar una comissió de responsabilitats per procedir a la revisió de l'obra municipal del temps de la Dictadura.[68] Aquesta Comissió de Responsabilitats publicarà i donarà àmplia difusió l'abril de 1932 al resultat de les seves investigacions en un llibret titulat *Memòria que rendeix al poble de Mollet la Comissió de Responsabilitats nomenada per esclarir la gestió administrativa*

---

64. Mayol, Joan. «Un poble». *Nostra Veu*, gener 1934, núm. 31. APMP.

65. Organització de gent armada no professional, molt arrelada a Catalunya, que actuava a manera de policia rural. Suprimida amb el Decret de Nova Planta (1716), va ser reconstituïda durant la Guerra Gran. Tingué un gran protagonisme en la Guerra del Francès.

66. Solé Tura, Joan. *Mollet, la història que segueix*. Mollet, 1981.

67. *Nostre Ideal* del 26-3-1932. APMP.

68. Acta del ple municipal de l'1-9-31. AMMV.

de l'època de la Dictadura, amb la qual no solament es pretenia el reintegrament dels diners mal administrats o estafats sinó el descrèdit total de les persones responsables, com ho demostra l'última pàgina de l'escrit adreçat als ciutadans de Mollet:

«Nosaltres compartim amb vosaltres aquesta febre de justícia davant aquests inqualificables atropellos als nostres interessos, però hem preferit documentar-nos primer degudament i procurar-nos tota mena de justificants per exercir amb tota autoritat i en nom del poble, la reparació d'aquells atropellos que aquells homes que ens governaven creien poder cometre emparats per una perdurable impunitat.

»I als nostres enemics, a aquells homes infatuats i protegits per aquell règim d'excepció els diem que nosaltres a les seves amenaces i a les seves infantils missives per a coaccionar-nos davant un suposat rebrotament de les seves forces, els contestem acusant-los cara a cara de prevaricació i malversació de cabals i que sigui com sigui i allí on convingui, acompanyats de la força de la raó i en defensa dels interessos de tots els ciutadans els exigirem el reingrés a la caixa municipal d'aquells diners que ells, com a representants del poble, llançaren o arreplegaren.

»Ells no representen cap ideal polític. Ells seran sempre els representants d'aquella actuació funesta i no podran intentar mai més obtenir la confiança dels molletans, ja que fins el més joves de casa nostra quan veuran que es passegen pels carrers de la vila els assenyalaran amb el dit, com estigma de la incapacitat i de la vergonya.»

La premsa local es va fer ressó de la gravetat d'aquestes acusacions:

«La Comissió de Responsabilitats del nostre Ajuntament composta dels regidors Srs. Castells, Pi i Fortuny ha publicat una memòria on es fan greus acusacions a l'alcalde de la Dictadura Sr. Joan Serra. Podem abstenir-nos de reproduir aquestes acusacions perquè aquesta memòria ha estat repartida profusament pel poble. En ella anuncien que portaran aquest assumpte als tribunals.[69]

»L'afer de la Comissió de responsabilitats jugarà un paper decisiu en esdeveniments posteriors. Serà un tema d'enfrontament entre dreta i esquerra de conseqüències imprevisibles al final de la Guerra Civil. La investigació dels comptes municipals de l'època de la Dictadura posa en relleu la mala gestió de l'Ajuntament, sobretot pel que fa referència a l'arrendament de les aigües a una empresa privada. A l'alcalde Joan Serra se li demanen responsabilitats per la seva relació amb aquesta empresa. La Comissió firma un escrit que després lamenta haver signat. Posteriorment es presenten al Jutjat de Granollers per veure el paper i l'estripen. Durant

69. *Nostre Ideal* del 23-4-32, núm. 113. APMP.

els Fets d'Octubre, Josep Fortuny qualifica aquest fet d'assalt al Jutjat de Granollers. L'any 1935 es deslliura de responsabilitats l'alcalde acusat, ja que la resolució del cas especifica que no hi troba matèria delictiva. Als membres de la Comissió de responsabilitats, i en especial al Josep Fortuny, mai se'ls perdonarà l'afer.»[70]

3.3.7. Eleccions al Parlament de Madrid

Després d'haver entrat en crisi el Govern de Manuel Azaña, el president Alcalá Zamora convocà noves eleccions per al novembre de l'any 1933.

Amb motiu d'aquestes eleccions, els representants de la Lliga a Mollet van treure una publicació anomenada *Realitats* per orientar el poble de Mollet en les eleccions del novembre: «La seva vida serà limitada. Tan sols el precís per orientar al poble per a demanar-li que reflexioni en aquests moments preciosos, i que no posi al davant gent quina invalidesa ha quedat ben demostrada».[71]

Durant aquests dos anys de República es van produir dos fets que repercutiren en aquestes eleccions:

— La reorganització de la dreta, com a reacció fonamental de l'Església i de les masses catòliques contra la política anticlerical dels republicans d'esquerra i dels socialistes. S'organitzà així un partit anomenat CEDA, molt conservador, centralista, antiautonomista i antireformista, el líder del qual va ser José María Gil Robles.

— Un cert neguit de la mitjana i la petita burgesia davant de les vagues i les insurreccions anarquistes, que féu inclinar força gent a votar centre-dreta.

Aquests fets, units a l'absentisme electoral dels anarquistes de la CNT, van donar el triomf a les dretes a tot Espanya i fins i tot a Catalunya, on la Lliga i els seus aliats van aconseguir 26 escons, mentre que ERC només en va obtenir 18.

El vell Lerroux, del Partit Republicà Radical, formà govern, encara que la CEDA era el partit que havia aconseguit més vots. Aquest govern inicià una política antireformista que va aturar o va desfer l'obra del primer bienni.

El cens electoral de Mollet era de 3.216 electors: 1.627 eren dones i 3.216 homes. Els electors es van dividir en set seccions[72](era la primera vegada que a Espanya votaven les dones).

«Els vots per l'Esquerra foren a Mollet de 1.202, per a la Lliga de 693, pels radicals el 154 i per la coalició d'esquerres de 9. El nombre de votants fou de 2.058.

---

70. Pi, Carme. «Un rabassaire a l'alcaldia: Feliu Tura». *Notes*, núm. 4. Mollet del Vallès, 1990.
71. *Realitats*, novembre de 1933, núm. 1. APMP.
72. *Nostre Ideal* del 28-10-33, núm. 131. APMP.

Des de les eleccions de juny del 1931 la Lliga no ha deixat d'obtenir més vots en detriment de l'Esquerra.

»En les Eleccions del juny del 1931 l'Esquerra obté el 90 % dels vots i la Lliga el 9 %.

Mollet i els seus camps de conreu als anys trenta.

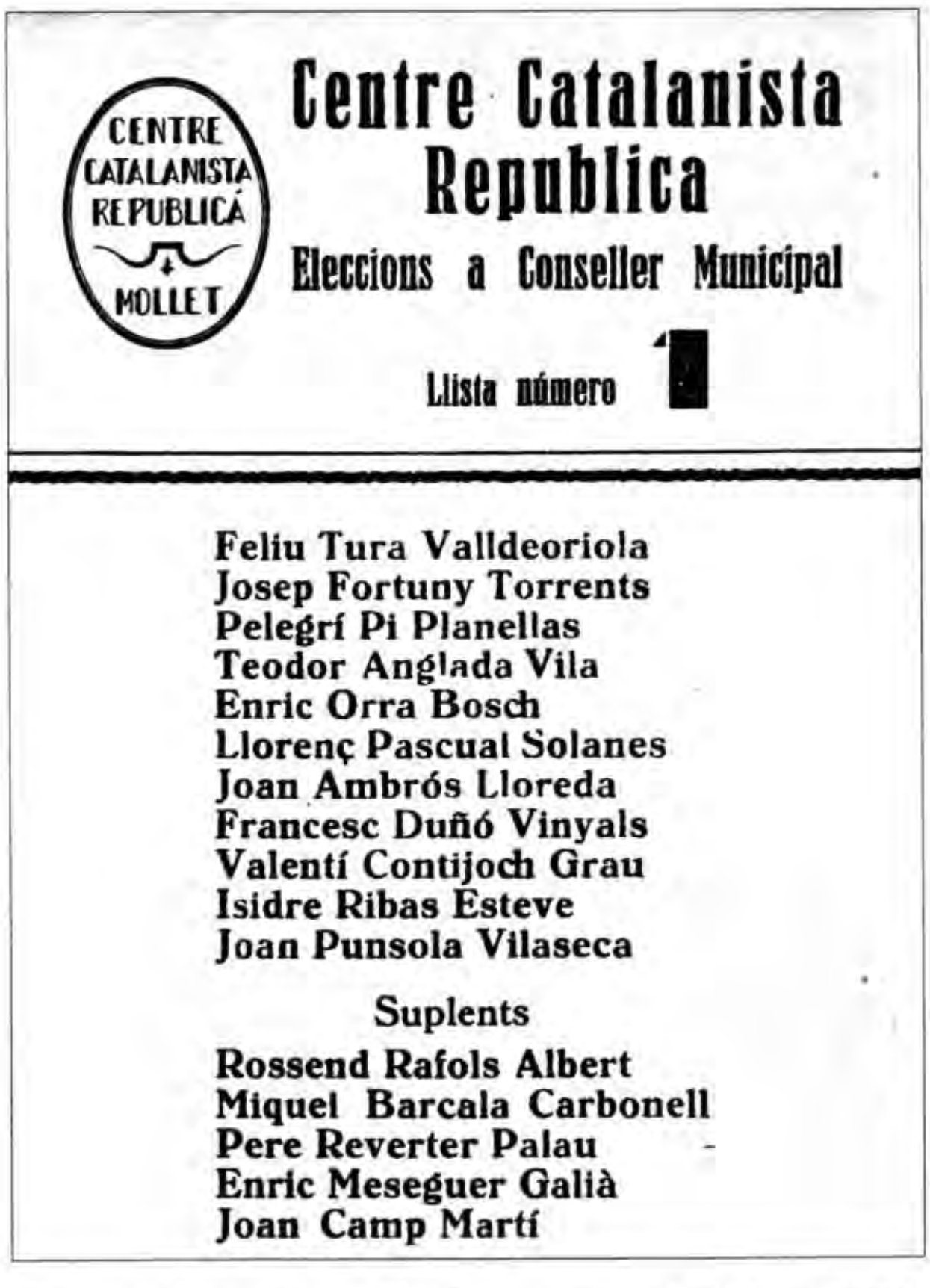
Vista de Mollet des de la Pelleria.

»En les Eleccions de l'octubre 1932 l'Esquerra obté el 62 % i la Lliga el 24 %.

»En les Eleccions del novembre del 1933 l'Esquerra obté el 58 % i la Lliga el 33 %».[73]

3.4. El bienni conservador

Les noves eleccions municipals del gener de 1934 van assegurar el triomf d'ERC i van agreujar la dicotomia entre una Catalunya governada per partits d'esquerra i la resta de l'Estat, governat per la dreta.

CENTRE CATALANISTA REPUBLICÁ
MOLLET

Centre Catalanista Republica

Eleccions a Conseller Municipal

Llista número 1

Feliu Tura Valldeoriola
Josep Fortuny Torrents
Pelegrí Pi Planellas
Teodor Anglada Vila
Enric Orra Bosch
Llorenç Pascual Solanes
Joan Ambrós Lloreda
Francesc Duñó Vinyals
Valentí Contijoch Grau
Isidre Ribas Esteve
Joan Punsola Vilaseca

Suplents

Rossend Rafols Albert
Miquel Barcala Carbonell
Pere Reverter Palau
Enric Meseguer Galià
Joan Camp Martí

Papereta de votacions. Eleccions municipals de l'any 1934. APMP.

73. *Nostre Ideal*, del 30-12-1933, núm. 133. APMP.

A les eleccions municipals del 14-1-1934 vota el mateix cens electoral del novembre i es faran d'acord amb la nova Llei Municipal Catalana. Es triaran 16 regidors: 11 per majoria i 5 per minoria. Es votarà per llistes. De la llista de cada partit seran elegits els 11 de la llista més votada i els 5 de la següent.[74]

El Centre Catalanista Republicà a Mollet es presenta a les eleccions adherit al partit d'Esquerra Republicana de Catalunya. ERC era un partit catalanista d'esquerres que s'havia creat a Barcelona l'any 1931, com a resultat de la fusió del Partit Republicà Català, el Grup de l'Opinió, l'Estat Català i nombroses entitats republicanes i catalanistes. Francesc Macià i Lluís Companys foren els dirigents més destacats. El seu principal òrgan de premsa fou *La humanitat.* Després de la victòria a les eleccions municipals del 12 d'abril de 1931, esdevingué el partit hegemònic a Catalunya fins al 1939.

Pel CCR es presentaven Tura, Fortuny, Pi, Anglada, Orra, Pascual, Ambrós, Duñó, Contijoch, Ribas i Punsola; i com a suplents: Rafols, Barcala, Reverter, Meseguer i Camp. Per la Lliga: Santamaria, Solé, Oliveras, Sans, Marquina, Giralt, Moly, Careta, Negre, Camps i Ribas, i com a suplents: Sagret, Ciurans Tintó, Ciurans Parera, Casas i Falguera.[75]

El CCR va obtenir 1.413 vots i la Lliga, 1.084.[76]

L'1 de febrer de 1934 es constitueix l'Ajuntament:

Alcalde president: Feliu Tura Valldeoriola
Alcalde 2n: Josep Fortuny Torrents
Alcalde 3r: Pelegrí Pi Planelles
Alcalde 4t: Enric Orra Bosch

Consellers de CCR:
Teodor Anglada Vila
Llorenç Pascual Solanes
Joan Ambrós Lloreda
Francesc Duñó Vinyals
Valentí Contijoch Grau
Isidre Ribas Esteve
Joan Punsola Vilaseca
Consellers de la Lliga Catalana:
Joan Solé Font

74. *Nostre Ideal,* del 30-12-1933, núm. 133. APMP.
75. Paperetes de votació de les eleccions municipals del 1934. APMP.
76. Doc. «Eleccions Organs Municipals 1934», 21/394. AMMV.

Jacint Oliveras Lapasset
Josep Sans Rosell
Jacint Marquina Ferrer
Josep Giralt[77]

«En nom de la majoria s'aixeca a parlar el Sr. Fortuny i diu que ha de trencar la costum establerta de saludar cordialment a la minoria consistorial, per una repulsa pels baixos procediments caciquils emprats per aquesta en el període electoral i per la campanya d'insidia i calumnia sostinguda contra els components de la corporació, esmenta la campanya electoral amb els homes de la Dictadura que es troben compresos en unes responsabilitats que persegueix l'Ajuntament, i requereix a la minoria per a que fixi el seu criteri en aquest assumpte, ja que, diu, no representa cap sentit polític, palesa el criteri de la majoria de no voler restringir el control i fiscalització de la seva obra per facilitar la crítica adversària, ja que ells pensen actuar amb fets...»[78]

Les acusacions i censures a la Lliga seran una constant en el Consistori durant el temps de l'Ajuntament d'esquerres. Normalment les acusacions les farà un representant d'ERC, en Josep Fortuny. Això es veu amb motiu de la Llei dels rabassaires, quan en Fortuny proposarà que «l'Ajuntament acordi censurar actituds i procediments anti-patriòtics del partit de la Lliga Catalana, protestant, com catalans, del procedir indigne i traïdor davant el plet actual propi d'antics col·laboradors del pistolerisme».[79]

I amb motiu dels fets ocorreguts a Madrid per la Isidrada, Fortuny declara: «Pensava que a la Lliga Catalana hi havia homes de bona fe, aquest partit no pot excusar llur participació a l'acte que ha portat vessament de sang i, per tant, no pot ser acceptada l'actitud passiva dels dos consellers d'aquest partit, el que parla creia es defensarien, però veu que donen la mà als homes que han tornat tacats de sang humana, i demana diguin el concepte que els hi ha merescut l'acte celebrat a Madrid.»[80]

Quan al setembre els consellers de la Lliga deixen d'assistir definitivament als plens[81] en Fortuny es dirigeix al Sr. Giralt pregant-li que: «com a representant de la Lliga Catalana que ancoratge als seus amics per a que

77. El Sr. Santamaria no formarà part del Consistori, ja que ocupa el càrrec de jutge municipal, que era incompatible amb el de regidor.
78. Acta del ple municipal de l'1-2-34. AMMV.
79. Acta del ple municipal del 13-6-34. AMMV.
80. Acta del ple municipal del 13-9-34. AMMV.
81. Acta del ple municipal del 27-9-34. AMMV.

compareguin, més en aquests moments que el seu partit es reintegra al Parlament Català».

3.4.1. El conflicte rabassaire

Al camp, el problema principal era el dels rabassaires d'ERC, que comptava amb els vots del principal sindicat camperol, la Unió de Rabassaires, proposà de redactar una llei, la Llei de contractes de conreu,[82] que donés més estabilitat als arrendaments i la possibilitat als pagesos d'adquirir la propietat de la terra en certes condicions. Això l'enfrontà amb l'Institut Català de Sant Isidre, centre dels grans propietaris terratinents, que tenia el suport de la Lliga.

A Mollet en Feliu Tura, com a president de la Unió de Rabassaires, posa de manifest la necessitat d'una llei que reguli els contractes de conreu:

«Tot just constituïts (el Sindicat) va córrer la idea a l'empar d'una llei dictada per govern de la República d'anar a la revisió dels contractes d'arrendament que d'una manera desmesurada havien anat augmentant els propietaris a l'ampar del vell règim.

»Volent procedir amb justícia i equitat, vam convidar a una reunió els propietaris de terres a fi de mirar de posar-nos d'acord, acudint només que una exigua minoria que per si sols no podien resoldre res. Aleshores vam prendre l'acord de concedir vuit dies de temps perquè els propietaris no assistents podessin contestar les nostres peticions, no dignant-se ni tan sols contestar, inferint-nos com un dels greuges més grans que es pot fer a un home o bé a una col·lectiva el de no fer ni tan sols cas ni voler entrar en negociacions. Ensems, l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre ens declarava la guerra, prenent l'acord d'expulsar del seu sí el propietari que intentés un acord amb els seus parcers, i que en canvi el que s'oposés a tot acord, tant si la reclamació feta pel parcer era justa o injusta, obtindria tot l'ajut moral i material del dit Institut. Emparant-nos en la llei, vam presentar al Jutjat 400 instàncies de revisió, esperant que el resultat obtingut compensaria els nostres anhels de justícia.

»Amb la llei agrària que es discutirà al Parlament, algunes de les nostres

82. El principal objectiu de la llei era millorar les condicions del contracte de «rabassa morta» dels vinyaters i donar-los la possibilitat d'esdevenir propietaris de les terres que conreaven com a parcers. L'article 10 garantia un període mínim d'arrendament de sis anys, i l'article 27 disposava que el censualista fos compensat, a la fi del seu contracte, per totes les millores permanents fetes en la terra. L'article 44 li donava dret a comprar les terres que hagués treballat durant un mínim de divuit anys. L'article 74 establia uns comitès d'arbitratge que havien d'aprovar els preus i les condicions de pagament. L'article 85 establia el procediment d'apel·lació davant el Tribunal Català de Cassació. La nova llei topà amb la ferma oposició de la Lliga, la qual sostingué que la llei violava els drets de propietat privada.

reivindicacions tindran satisfacció i continuarem lluitant per tal d'assolir que els treballadors de la terra que durant segles i segles s'han vist explotats obtinguin el lloc que dins d'una pàtria lliure els hi pertany de dret, no permetent mai més les injustícies passades que, com el pacte de la fam, havien fet cèlebres alguns propietaris».[83]

Els debats de detall amb prou feines havien començat quan les eleccions de novembre de 1933 van produir una majoria de centredreta a Madrid.

Vista de l'església parroquial de Mollet al 1934. A l'abril de 1934 l'alcalde, en Fortuny demanà a la parròquia que fes tocar les campanes de l'església amb motiu de la manifestació antifeixista que se celebraria a Barcelona el dia 29 d'abril. El rector es negà a tocar les campanes, creant un altre punt de fricció entre l'Ajuntament i la parròquia de Mollet.

El dia 11 d'abril de 1934, el Parlament de Catalunya aprovà la Llei de Contractes de Conreu, amb l'absència de la Lliga. Aleshores la Lliga, esperonada pels propietaris de l'Institut Agrícola Català de Sant Isidre, denuncià la llei al Tribunal de Garanties Constitucionals de Madrid. Aquest tribunal declarà que la llei era anticonstitucional adduint que el Parlament de Catalunya no tenia atribucions per legislar en aquest terreny. El problema adquirí un caire polític entre centralisme i autonomisme.

---

83. Tura, Feliu. «El Sindicat Agrícola». *Lluita*, 12 d'abril de 1932, núm. 15. APEM.

Amb motiu de la manifestació que l'Institut Català de Sant Isidre convoca a Madrid l'Ajuntament de Mollet es pronuncia declarant:

«...el disgust amb que el poble de Mollet ha vist la tolerància i suport prestat pel govern de la República a les dretes feixistes espanyoles amb motiu de l'acte celebrat a l'Escorial el proppassat diumenge, dia 22, completament boxornós per tot poble que es tingui per liberal, i a l'ensems preguen es proposi a l'Ajuntament l'adhesió oficial a l'acte antifeixista que el vinent diumenge dia 29 es celebrarà a Barcelona, com a protesta de l'imperialisme de les dretes espanyoles.»[84]

Quan es coneix el veredicte del Tribunal de Garanties Constitucionals, el Consistori ho considera com «una agressió a Catalunya, negant competència per legislar a l'organisme que és l'únic sobirà dins la nostra terra, davant del greuge comès, diu, i amb ple sentit de la responsabilitat com catalans s'ha de fer l'unió sagrada de tots per fer front a l'enemic, quin esperit secular ha rebrotat, posant per damunt de tot Catalunya i les nostres llibertats conquerides el 14 d'abril del 1931. Proposa s'adreci al President de Catalunya l'adhesió incondicional d'aquest Ajuntament».[85]

Al juny, el Sr. Ambrós, d'ERC, proposa que, a causa dels moments actuals pels quals travessa Catalunya, es tingui preparada una guàrdia o cos de ciutadans voluntaris disposats en tot moment per la defensa de les llibertats catalanes[86] i que es compri el material adient necessari per preparar-los.[87]

Al setembre el Centre Catalanista Republicà de Mollet, per posar fi al conflicte dels rabassaires, proposa a l'Ajuntament que adopti els següents acords:

«1r. Adreçar-se al Govern de Catalunya perquè declari traïdors a Catalunya i a la República a tots els components i adherits a l'Institut Català de Sant Isidre.

2n. Que se'ls apliqui la Llei espanyola de la reforma agrària, paràgraf que fou aplicat als cavallers del 10 d'agost,[88] que foren considerats traïdors a la República.

3r. Que les finques així expropiades siguin entregades per la seva administració i custòdia a les entitats obreres i agrícoles dels pobles en què estiguin assentades.

---

84. Acta del ple municipal del 26-4-34. AMMV.
85. Acta del ple municipal del 13-6-34. AMMV.
86. Acta del ple municipal del 21-6-34. AMMV.
87. Acta del ple municipal del 5-7-34. AMMV.
88. Es refereix a l'intent de cop d'estat del general Sanjurjo.

4t. L'Ajuntament d'aquesta vila declara veïns indesitjables tots els de Mollet que amb llur presència contribueixen al desenvolupament dels fets luctuosos ocorreguts a Madrid amb motiu de l'Isidrada.

5è. L'Ajuntament esbrinarà amb certesa quins foren els veïns de Mollet concurrents a l'Isidrada i llur nom serà posat a la vindicta pública perquè el poble sàpiga quins són els traïdors a Catalunya.

6è. Donant el cas d'obrir-se una subscripció pública per a minorar en lo possible el dol de les famílies dissortades per la culpa dels mals catalans, aquest Ajuntament a més de contribuir amb la quantitat que cregui més adient, contribuirà a l'ensems amb la totalitat de les multes imposades als regidors de la Lliga Catalana, aliats naturals dels botiflers».[89]

Finalment, al setembre de 1934, el Parlament de Catalunya aprovà una modificació de la llei, però els fets del Sis d'Octubre van provocar la seva suspensió fins després del triomf del Front d'Esquerres al 1936.

3.4.2. Els Fets d'Octubre

En les eleccions generals de novembre de 1933 van guanyar els partits de centre dreta, però la Generalitat va continuar governada per ERC.

L'1 d'octubre la CEDA retirà la seva confiança al Govern Samper i comunicà que no acceptaria cap nou govern sense una participació considerable de la CEDA. El 4 d'octubre de 1934 es va formar un nou govern, que presidia el centrista Lerroux i que incloïa tres ministres de la CEDA. Els republicans d'esquerra i els partits obrers van témer l'establiment a Espanya d'un règim feixista. El 5 d'octubre van declarar la vaga general, que fracassà a Madrid, però que a Astúries es convertí en una insurrecció armada, ofegada per l'exèrcit sota el comandament del general Franco després de quinze dies de combats. El matí del 5 d'octubre, Lerroux havia declarat ja l'estat de guerra a Astúries.

La iniciativa dels socialistes de Madrid a favor d'una vaga general fou seguida a Catalunya per l'Aliança Obrera, un grup de petits partits marxistes dirigit per Joaquim Maurín. Ni la CNT ni els rabassaires no formaven part de l'Aliança. Segurament, però, molts obrers anarquistes seguien les consignes de Maurín, perquè el divendres 5 d'octubre la vaga general fou molt eficaç a Barcelona, Lleida i als barris industrials de la Ciutat Comtal. L'Aliança exigia que el Govern de Companys distribuís armes entre els obrers, i declarà que, si la Generalitat no ho feia, els mateixos obrers proclamarien la República catalana.

---

89. Acta del ple municipal del 13-9-34. AMMV.

A Mollet la vaga general fou seguida massivament. Es va crear un Comitè Revolucionari format pels regidors del CCR: en J. Pedrerol, en J. Castells, en J. Fortuny, en F. Tura i en P. Pelegrí, que durant el dia 5 van fer córrer unes octavetes en què es llegia: «Abans que el feixisme la Revolució Social. Demanem que la vaga iniciada avui sigui mantinguda fins a noves ordres», signat pel Comitè Revolucionari.[90]

El dia 6, al vespre, Companys parlà des del balcó de la Generalitat, i les seves paraules van ser transmeses per ràdio per tot Catalunya. Digué que la República era amenaçada per les forces monàrquiques i feixistes i que s'estava produint a tota Espanya un alçament general en defensa de la República: que la «Catalunya liberal, democràtica i republicana» havia d'actuar en solidaritat amb Espanya. Després proclamà «l'Estat Català dins la República Federal Espanyola» i invità un «govern provisional» a establir-se a Barcelona. Utilitzà aquesta fórmula amb l'esperança que, com per l'abril de 1931, es pogués negociar un compromís satisfactori.

Després del parlament de Companys, els carrers de Barcelona eren gairebé deserts. Durant una o dues hores, els seguidors de Companys van mantenir l'esperança que l'exèrcit, la Guàrdia Civil, la Guàrdia d'Assalt i la policia s'unissin a la Generalitat o, almenys, com al 1931, s'abstinguessin d'intervenir. Però quan el general Batet declarà l'estat de guerra, a les deu del vespre, totes les unitats militars i de policia obeïren les seves ordres. Un cop fou evident el fracàs de l'alçament (cap a les onze del vespre) Companys i Batet negociaren durant tota la nit i la Generalitat es rendí oficialment a les sis del matí del 7 d'octubre. A les escaramusses de Barcelona van morir de quaranta a cinquanta persones.

La Generalitat fou suspesa, i hom empresonà el president Companys, la majoria del Govern, molts parlamentaris i les autoritats municipals. El president Companys i el seu Govern van ser jutjats i condemnats a trenta anys de presó. La major part dels ajuntaments foren destituïts, i la Llei de Contractes de conreu, anul·lada.

«Al 6 d'octubre del 1934 l'alcalde, aleshores en Feliu Tura, va fer tocar sometent per reunir la població a la plaça, que hi ha davant de l'Ajuntament, i en Feliu des del balcó va fer un discurs proclamant l'Estat Català —a imatge del que havia fet en Companys—.

»Aquell dia a Mollet no va succeir cap altre fet sinó que la gent de la FAI de la població es varen traslladar a Granollers, allà va haver-hi altercats, fins i tot va haver-hi alguns morts.»[91]

---

90. Sumaríssim d'urgència d'en Josep Fortuny. Capitania General.
91. Testimoni d'en Josep Rota.

Des del balcó de l'Ajuntament, el dia 6 d'octubre de 1934 l'alcalde de Mollet, en Feliu Tura, proclamà l'Estat català. Plaça Prat de la Riba. Font: Dias y Fe y Patria, *1939. APJV.*

Alguns testimonis donen més empenta al discurs:

«Fortuny salió al balcón del Ayuntamiento a proclamar el Estado catalán. Desde el balcón ofreció armas al público. Se trasladó a Barcelona para ayudar a los revolucionarios de Companys, pero como Companys ya se había entregado volvió a Mollet a esconder las armas».[92]

«En el Ayuntamiento el día 6 de octubre se levantó bandera separatista. A continuación se celebró un mitín donde se hallaban todos los componentes del Ayuntamiento».[93]

«Aquella noche un ciudadano fue sobre las 23 ó 24 al cuartel de la Guardia Civil, solo, sin armas y habló con el comandante del puesto, Miguel Miguel Miguel y le avisó del propósito de los elementos sublevados de asaltar la casa cuartel para desarmar a la fuerza, indicando al comandante que estuviera preparado. La fuerza del Puesto tenía orden para concentrarse en Barcelona. Gordi dijo que no llegaría la fuerza a la Estación del Ferrocarril, por hallarse los tejados y terrados de las casas ocupadas por elementos armados, y a los pocos momentos se presentaron varios individuos entre los que estaban los concejales Fortuny y Pelegrí;

92. Sumaríssim d'urgència d'en Fortuny. Capitania General.
93. Doc. 135/3450 del 6-9-4. Declaració del capellà Àngel Martínez. AMMV.

era un grupo armado, a los cuales pudo convencer el comandante disuadiéndoles del propósito y decidiendo los guardias no salir para Barcelona.

»En la misma noche los dirigentes del Ayuntamiento de izquierda se trasladaron en su auto al pueblo de Montmeló donde tomaron parte de la destitución del Ayuntamiento de derecho i la proclamación de Estado Catalán.»[94]

El diumenge, dia 7 al matí en anar al jutjat, el jutge en Ramon Salvat «trobà a la plaça de l'Ajuntament 4 ó 5 cotxes i que la corporació municipal havia fugit, no restant més autoritat en el poble que ell. Es va fer càrrec de l'Ajuntament ordenant l'entrega dels cotxes als seus propietaris, i la recollida de les armes que es trobaven en l'Ajuntament, les quals va manar amagar en un pou de l'escorxador, a la fi de que no es fessin amb elles els de la FAI. Que el mateix dia al demati arribà el comandant del "Puesto de la Guardia Civil" que ordenà la clausura de l'Ajuntament. Ell va donar compte d'on va amagar les armes. Que aquella nit el mateix comandant del "Puesto", que era el Sargent Miguel de Miguel, va ordenar al declarant que es fes càrrec de la Plaça amb la fi de que es fes complir l'ordenat en el Ban del Capità General.»[95]

L'alcalde, en Feliu Tura, el tinent d'alcalde en Fortuny i d'altres es van haver d'amagar, però posteriorment varen ésser detinguts i empresonats i se'ls va fer un consell de guerra pels fets succeïts.

«La detenció s'allargà més del que es pensaven. Primer són reclosos al Palau d'Exposicions, on són vigilats per legionaris del Terç i on són visitats per amics de Mollet. Posteriorment passen a la Model. Tant Esquerra com la CNT obren subscripcions per als seus empresonats, si bé ho fan separadament. L'agost de 1935 la causa seguida per la jurisdicció militar contra ells passa a jurisdicció ordinària del jutjat de Granollers, el qual exigeix de cada un d'ells una fiança personal de dues mil pessetes de responsabilitat civil.»[96] I els detinguts seran alliberats.

En Feliu Tura escriu des de la presó Model a la seva família: «... fins avui no sé per què estic presoner i tampoc puc capir què em pot passar perquè aquest govern com el de Samper no resol res i com la nostra durada aquí depèn del que resolgui el govern...».[97]

Segons les causes[98] que es porten a terme en acabar la guerra, quinze per-

---

94. Revisió i depuració de l'administratiu-secretari en Nicolàs Godina Torà duta a terme durant l'any 1941. Doc. 135/3450. AMMV.

95. Causa núm. 3.594. Capitania General de Barcelona.

96. Pi, Carme. «Un rabassaire a l'alcaldia: Feliu Tura». *Notes*, núm. 4. Mollet del Vallès, 1990.

97. Correspondència de la família Tura. APEM.

98. Tribunal Tercero Territorial. Capitanía General de Barcelona.

sones de Mollet, entre regidors i cenetistes, van ser acusades de prendre part en els Fets d'Octubre (en J. Alemany, en V. Falomir, en J. Fortuny, en J. Gordi, en J. Marquina, en J. Maynou, en V. Maynou, en J. Méndez, en M. Navarro, n'E. Orra, n'A. Pérez, en P. Pi, en J. Punsola, en J. Roca i en F. Tura) i d'elles consta que set van ser detingudes i processades (en J. Fortuny, en V. Maynou, en J. Méndez, en M. Navarro, en P. Pi, en J. Punsola i en F. Tura) al 1934.[99]

Després dels Fets d'Octubre l'Ajuntament de Mollet fou substituït per una Comissió Gestora presidida per en Joan Gay Carner fins al maig del 1935 en què es constituirà un nou consistori, seguint el Decret i Ordre de la Presidència de la Generalitat del 26 i 29 d'abril. Durant el temps en què presideix l'Ajuntament l'alcalde gestor no es faran actes de les reunions.

3.4.3. La Corporació de 1935

El tres de maig del 1935 es forma una nova corporació municipal.

«En presència de l'alcalde gestor que ha de cessar, en Joan Gay Carné, els senyors Josep Ribas Falguera, Jaume Pi Vallbona, Domènec Ramos Fernández, Joan Comadràn Esteva, Ramón Esteve Calzada, Jaime Moly Lloreda, Andreu Ciurans Parera, Jesús Cerezo Tuset i Vicenç Galí Moly que han integrat la nova corporació municipal segons Decret i Ordre de la Presidència de la Generalitat de Catalunya del 26 i 29 d'abril últim, respectivament, per tal de celebrar la sessió de constitució d'aquest Ajuntament, conforme disposen el Decret esmentat i els articles 107 al 113 de la vigent Llei Municipal Catalana...

En la votació secreta i per mitjà de paperetes es procedeix a l'elecció d'alcalde. Després d'haver votat tots els consellers presents es dóna el resultat següent:

Alcalde president: Josep Ribas Falguera

Alcalde segon: Jaume Pi Vallbona

Alcalde tercer: en blanc (14-5-35 votació alcalde tercer Isidre Manils Marqués).

Alcalde quart: Joan Comadrán Esteve.

S'excusa l'assistència dels regidors de la Lliga Mutge, Giralt, Camp, Solé, Oliveres, Sans i Marquina. En el ple del 5-6-1935 es llegirà el Decret de la Presidència de la Generalitat de Catalunya del 25 de maig pel qual cessen els regidors Solé, Oliveres, Sans i Marquina i són substituïts pels Srs. Escura, Negre, Segret i Falguera.»

---

99. Segons Pi, Carme. *Op. cit.* Passen per la presó cinc components d'ERC i tretze de la CNT.

3.4.4. La suspensió de l'Estatut i els nous governs

L'octubre de l'any 1934 l'Estatut va ser suspès i s'establí l'estat d'excepció. Es nomenà un governador general que deixà en suspensió totes les reformes dutes a terme per la Generalitat.

Al gener de 1935 es formà un Consell de la Generalitat integrat per partits conservadors i amb les seves competències mot retallades.

L'abril de 1935 el radical Pich i Pon formà un govern amb homes de la Lliga, radicals i de la CEDA, i es van engegar una altra vegada alguns dels serveis transferits. Un escàndol econòmic provocà la caiguda de Pich i Pon i dels radicals.

3.4.5. Les eleccions del febrer de 1936

Per a les eleccions generals de febrer de 1936, els partits s'agruparen en dues grans coalicions: tots el grups d'esquerra i centre esquerra van formar el Front d'Esquerres, equivalent català del Front Popular espanyol, mentre que les formacions de dreta van constituir el Front Català d'Ordre, encapçalat per la Lliga Catalana.

El programa del Front d'Esquerres es basava en tres punts fonamentals: el restabliment de l'Estatut, l'amnistia dels presos polítics detinguts arran del sis d'octubre i l'aplicació de la Llei de contractes de conreu.

El Front Català d'Ordre agrupava la Lliga Catalana, els radicals, la CEDA i els partits d'extrema dreta monàrquics i carlins, antiliberals i antiautonomistes.

L'èxit del Front d'Esquerres va ser palès. Un 59 % dels vots (700.043) els proporcionà 31 diputats, 21 dels quals eren d'ERC i els altres es repartien entre USC (quatre), Unió de Rabassaires (dos) i grups socialistes i comunistes (quatre), mentre que el Front Català d'Ordre, amb el 41 % dels vots (483.791), obtenia només 13 diputats. Hi va haver un esclat d'alegria entre les forces d'esquerra. Tot seguit va ser decretada l'amnistia política, va tornar el Govern de la Generalitat i es va restablir l'Estatut.

«Los acontecimientos se han sucedido vertiginosamente después de la victoria electoral del Frente de Izquierdas. En esta población la diferencia a favor de dicho Frente fué de 655 votos. El lunes, por la noche, tomó posesión el Ayuntamiento popular, elegido en enero de 1934. El alcalde gestor saliente, don José Ribas, dió posesión al alcalde popular don Félix Tura y a los demás consejeros».[100]

»L'endemà de les eleccions, després d'una reunió plenària del consitori d'en Josep Ribas, es reuneix l'antic consistori d'en Feliu Tura per prendre

---

100. *La Vanguardia*, 23-3-36.

possessió dels seus antics càrrecs i fer «constar que no accepten cap acte de gestió polític com administratiu de les comissions gestores succeïdes desde la data de llur suspensió».[101]

Es reuneix a les 19 h el consistori d'en Feliu Tura Valldeoriola amb Josep Fortuny Torrents com a alcalde 2n.

El consistori resta format per tot l'equip del CCR:

Pelegrí Pi Planellas, alcalde 3r
Enric Orra Bosch, alcalde 4t
Teodor Anglada Vila
Llorenç Pascual Solanes
Valentí Contijoch Grau
Joan Ambrós Lloreda
Francesc Duñó Viñals
Isidre Ribas Esteve
Jacint Marquina Ferrer

«El primer és enviar un telegrama de salutació al Govern legítim de Catalunya, empresonat, i un altre al President interí de la Generalitat...».[102] Així «quan se signa el Decret-Llei que dóna l'amnistia als presos es torna a enviar un telegrama de felicitació al President de la Generalitat i Consellers que han sofert condemna».[103]

El 20 de febrer es concedeix l'amnistia als presos polítics: «Al recibirse la noticia de la libertad de los presos políticos y sociales, hoy se han colocado colgaduras y banderas en las Casas Consistoriales y numerosos domicilios particulares, repicando asimismo las campanas en señal de júbilo.»[104]

«Els consellers de la Lliga no prenen possessió de llurs càrrecs fins al mes d'abril quan ja havia passat el termini previst.»[105]

A Catalunya l'1 de març el president Companys va ser rebut clamorosament a Barcelona («Tornarem a lluitar, tornarem a sofrir, tornarem a vèncer», va dir des del balcó de la Generalitat) i, un cop restablert l'Estatut, es va reprendre el procés de traspassos que culminà, el juny, amb el traspàs de l'Ordre Públic. Es posà en marxa la debatuda Llei de Contractes de Conreu, es concedí una amnistia general i s'obligà els amos a readmetre els obrers i els pagesos acomiadats des de l'any 1933. Pel que fa a la Lliga, tornà al Parlament per acomplir el paper d'oposició lleial.

Dins de la onada anticlerical en què viu Catalunya, «el dia 1-2-1936 a

---

101. Acta del ple municipal del 17-2-36. AMMV.
102. Acta del ple municipal del 18-2-36. AMMV.
103. Acta del ple municipal del 20-2-36. AMMV.
104. *La Vanguardia* del 223-3-36.
105. Acta del ple municipal del 19-3-36. AMMV.

les onze de la nit es produí un incendi a l'església parroquial de Mollet i es cremaren solament unes cadires i bancs, no essent molt considerable la pèrdua ja que fou apagat de seguida per molta gent de la vila i veïns que acudien a apagar-lo.

»S'ignoren les causes del fet i si veritablement hi ha autors o solament si es tracta d'un accident casual.»[106] El Sr. Camp farà constar en acta la protesta del Consistori per l'acte vergonyós realitzat el dissabte anterior amb motiu de la crema de l'església parroquial. Es demana que es faci el possible per descobrir els autors.

3.4.6. La reestructuració del moviment obrer

Al setembre de l'any 1935 s'havia creat el POUM, que unia el BOC i l'Esquerra Comunista d'Andreu Nin, profundament antiestalinista. No va tenir una gran base de masses obreres, però es mostrà molt actiu i radical.

En el moment d'esclatar el «pronunciamiento» militar, al juliol de 1936, aparegué el PSUC, format pels grups socialistes catalans, el grup ortodox comunista (PCC) i el Partit Català Proletari.

La CNT adquirí més força quan, després del congrés de Saragossa (maig de 1936), gairebé el 60 % dels trentistes/sindicalistes van tornar al grup; però mentre a Espanya es produïa una col·laboració entre UGT i CNT, a Catalunya els anarquistes, de molt la força predominant dins el món obrer, van preferir fer la seva política revolucionària, cada vegada més influïda pel grup de la FAI.

A Mollet el partit que tenia força era ERC, mentre que el PSUC i el POUM es constitueixen a Mollet quan ja havia començat la guerra. El sindicat amb més força era la CNT, a la indústria. La UGT, impulsada pel PSUC durant la guerra, no va tenir gaire ressò a Mollet. Al camp, el sindicat més important va ser la Unió de Rabassaires, malgrat que la CNT va tenir la Col·lectiva de Camperols, que agrupava els jornalers, però que va ser minoritària comparat amb la UR.

Una constant segueix sent la crisi de la indústria molletana; al mes de febrer la Teneria estava parada: «l'estat de crisi que travessa la població per trobar-se la Pelleria parada».[107] Es parla d'enviar un telegrama al Ministeri d'Hisenda sol·licitant una solució al problema monetari d'aquesta indústria. Can Fàbregas travessa un mal moment, de manera que està autoritzada per la Conselleria de Treball per reduir jornades laborals.

---

106. *La Dona Catalana,* núm. 542. Barcelona, 13-3-36. APMP.
107. Acta del ple municipal del 20-2-36. AMMV.

3.5 Recapitulació

Els mesos anteriors a les eleccions municipals de 1931 a Mollet es viu el mateix ambient entusiasta i polititzat, amb el ressorgiment de sindicats i partits polítics, amb les noves aliances, amb les manifestacions de protesta a favor de la llibertat dels processats polítics i de la tornada dels exiliats, que es respira a la resta de Catalunya.

Quan el 12 d'abril se celebren les eleccions a Mollet, el Partit Catalanista Republicà no tindrà rival: formarà un consistori monocolor. L'únic partit que li podia fer front era la Lliga Regionalista, però aquesta s'havia retirat de les eleccions dos dies abans.

El nou alcalde, en Feliu Tura, del CCR, de seguida es va fer càrrec de l'alcaldia i proclamà oficialment la República Catalana enmig d'un ambient eufòric, de la mateixa manera que en Francesc Macià i en Lluís Companys havien fet a la plaça de Sant Jaume a Barcelona.

El nou Ajuntament adoptarà les mesures típiques d'un partit catalanista d'esquerres com ara eren: la catalanització, la política de crear ocupació en les obres públiques, l'atenció a l'ensenyança i la revisió i la investigació de la tasca del consistori en l'època de la dictadura de Primo de Rivera. També es donarà un cert enfrontament amb l'església.

La participació del consistori en la catalanització es va reflectir en la lluita per l'aprovació de l'Estatut de Núria i en la catalanització de la documentació oficial i dels noms dels carrers.

La creació de la Comissió de Responsabilitats per tal de revisar la gestió municipal del temps de la dictadura va ser una font de problemes, ja que no només pretenia el reintegrament dels diners mal administrats sinó també el descrèdit de les persones responsables.

El tema de l'ensenyament va ser present en la major part de les reunions consistorials i formà part del programa de la gent d'esquerres.

Els tres objectius, quant a ensenyament, que es va proposar el Consistori se centraven en:

— Escolaritzar el major nombre d'infants, pel que es projectarà la construcció de nous grups escolars.

— L'arrelament dels professors a la localitat, pel que es procedirà a la construcció d'habitatges per als mestres.

— Afavorir un ensenyament modern i en català. Des del setembre del 1931 el primer grau es farà només en català, amb colònies des de l'estiu del 1932 i laic i públic a l'octubre de 1936. Se suprimeixen les escoles privades i eclesiàstiques, i neix la coeducació des de començaments de 1937.

Durant tot el període republicà, Mollet, de la mateixa manera que passa amb el govern de Catalunya, serà d'esquerres, fins i tot en les eleccions

generals es votarà l'esquerra (en les eleccions generals de juny de 1931, el 90% dels vots van ser per a l'esquerra, a les segones eleccions generals, al novembre de 1933, es torna a votar l'esquerra, amb el 62% dels vots, i en les últimes eleccions del febrer de 1936 l'esquerra torna a arrasar). És per això que a Mollet es va viure de prop l'enfrontament que es donarà durant el Bienni Negre entre el govern de dretes de Madrid i el de la Generalitat, d'esquerres. També va ser constant, dins de l'Ajuntament, l'oposició entre els membres del consistori que militaven en el CCR i els de la Lliga.

Després de la lluita per l'aprovació de l'Estatut de Núria, el conflicte que es va patir amb més intensitat, fruit de l'oposició entre dreta i esquerra, entre el govern central i Catalunya, va ser el dels Rabassaires. El Consistori molletà va considerar una agressió a Catalunya el veredicte del Tribunal de Garanties Constitucionals i hi va haver qui proposà la formació d'un cos de voluntaris armats per defensar les llibertats catalanes.

Però el fet més greu, sens dubte, es produeix amb els Fets d'Octubre de 1934. A Mollet es va seguir en massa la vaga general convocada en l'àmbit de l'Estat Espanyol per l'esquerra i es creà un Comitè Revolucionari format per regidors del CCR. El dia cinc d'octubre, aquest Comitè va fer córrer uns fullets que deien: «Abans que el feixisme la Revolució Social. Demanem que la vaga iniciada avui sigui mantinguda fins a noves ordres.» L'endemà, mentre que el president de la Generalitat, en Lluís Companys, proclamava la «República Catalana dins la República Federal Espanyola», l'alcalde de Mollet, en Feliu Tura, feia el mateix declarant «l'Estat Català». La revolució, però, no va tenir èxit i la meitat dels membres del consistori molletà, de la mateixa manera que els membres del govern català, van ser empresonats. Després del Fets d'Octubre l'Ajuntament de Mollet fou substituït per una comissió gestora fins al maig de 1935 en què, per decret, es formà un nou consistori.

El febrer de 1936 tot Catalunya va celebrar la victòria electoral del Front d'Esquerres. L'antic consistori molletà, elegit el gener de 1934, es persona a l'edifici de l'Ajuntament i reclama a l'alcalde gestor, en Josep Ribas, l'alcaldia. El primer acte serà l'anul·lació de la gestió des dels Fets d'Octubre.

Es torna a engegar la política del consistori del CCR fins a l'aixecament militar del 18 de juliol.

4. LA GUERRA CIVIL

4.1. La Guerra Civil i la Revolució Social

El 17 de juliol, i segons la planificació dirigida pel general Mola des de Pamplona, l'exèrcit espanyol del Marroc inicià la revolta contra el Govern legítim de la República. Pocs dies després el general Franco en prenia el comandament. Durant els dies 18 i 19 la insurrecció militar, amb el suport d'elements ultradretans feixistes (falangistes) o monàrquics (carlins), es va estendre per la Península. Els militars revoltats van comptar d'entrada amb el suport d'importants sectors econòmics, polítics i religiosos dels país (banquers com March i Cambó, monàrquics, carlins, feixistes, i l'alta jerarquia catòlica), i amb l'ajut militar dels dos Estats feixistes més poderosos d'Europa: l'Alemanya de Hitler i la Itàlia de Mussolini.

A Barcelona, la revolta començà el 19 de juliol al matí. Les forces del quarter de Pedralbes, amb el general de cavalleria Fernández Burriel, i d'altres casernes van sortir al carrer i van iniciar la marxa cap al centre de la ciutat per ocupar els principals edificis de govern.

La tarda del 18 de juliol Companys negà a la CNT-FAI les armes que demanaven, i durant la nit els anarquistes assaltaren diversos dipòsits d'armes i el vaixell de subministraments militars Uruguay, ancorat al port.

El president Companys comptà amb la fidelitat de la major part de la Guàrdia Civil i de la Guàrdia d'Assalt, així com dels mossos d'esquadra i la policia municipal i de l'aviació militar. Es lluità violentament a la plaça de Catalunya, a les Drassanes, al Paral·lel i a la Diagonal. Els anarquistes, que també havien aconseguit armament dels quarters abandonats (Mestrança de Sant Andreu, sobretot) van tenir un paper important a la Rambla i a la Barceloneta.

Al migdia arribà el general Goded, des de Mallorca, per dirigir el «pronunciamiento». Cap al vespre el general es rendí a les tropes del comandant Pérez Farràs, i a les set, en resposta a la persuasió de Companys, confirmà la seva rendició per ràdio i alliberà els seus seguidors de l'obligació de continuar resistint. El dilluns al matí Catalunya es trobava a les mans dels obrers armats sota les ordres dels principals líders de la FAI: Buenaventura Durruti, Joan García Oliver, Ricardo Sanz, Joaquín Ascaso i Diego Abad de Santillán.

El «pronunciamiento» militar havia fracassat. Però el cop militar fracassat es transformà aleshores en una guerra civil que durà tres anys.

Mentrestant, a Mollet: «El dia 18 era diumenge. El Foment de la Sardana...[108] es va veure obligat a suspendre l'acte per no haver vingut la Cobla... Per la carretera de Jaume I començaven a passar infinitat de cotxes i camions descoberts en direcció a Barcelona i carregats de persones que amb el puny clos alçaven les mans i cantaven himnes revolucionaris, mentre els més afortunats ensenyaven orgullosament alguna escopeta o pistola amb aire amenaçador... L'equip de futbol de Mollet havia de jugar aquella tarda un partit contra el Martinenc en el camp de les Pruneres, però el contrari no es va presentar».[109]

«La nit del 19 al 20 de juliol surt un cotxe amb tres militants de la CNT-FAI cap a la caserna de Sant Andreu. Posteriorment hi arriba un grup de molletans amb un camió que han requisat. Les armes que agafen intenten arreglar-les al Tabaran. Es pensa fer un Comitè Revolucionari.»[110]

«Van anar a la caserna de Sant Andreu a per armes per ordre del Comitè, se'n van endur 25 o 30 que van entregar al comitè qui les repartiria entre els milicians del poble.»[111]

El convent de les monges de la Companyia de Maria de Mollet va ser ocupat els primers dies de la guerra per la CNT. APLM.

108. Entitat cultural a Mollet adherida a la Lliga Sardanista de Catalunya. Va publicar un butlletí mensualment, *Nostra veu*, des del gener de 1931 fins al juliol de 1936.

109. Solé Tura, Joan. *Mollet una mica d'història.* Mollet, 1981.

110. Pi, Carme. «Un rabassaire a l'alcaldia: Feliu Tura». *Notes*, núm. 4. Mollet, 1990.

111. Causa núm. 26.334. Capitania General de Catalunya.

El dia 20 els del Comitè Local de la CNT ocupen el convent de les monges.[112] El mateix dia les monges de la Companyia de Maria havien abandonat l'edifici. Algunes van ser acollides en cases particulars per famílies de Mollet, com la família Puigcercós, els Carol, els Ventura i els Viñallonga entre d'altres. «I a mesura que pogueren, les que tenien la família en la zona republicana s'integraren en ella. Les monges que no en tenien pogueren embarcar en un vaixell facilitat per Itàlia i després d'un temps passar a d'altres convents de la Companyia de Maria que restaren dintre de la zona nacional fins acabar-se la guerra.

»L'endemà d'aquest tràgic dia, en el pati del col·legi, el foc consumia tots els objectes sagrats de la capella i d'altres coses que grups incontrolats volgueren fer desaparèixer.»[113]

El mateix dia 21, un grup no identificat saqueja l'església de Gallecs i crema tots els objectes de culte.

Un dia més tard, el 22 de juliol, li toca a l'església parroquial de Mollet.

El dia 21 de juliol un grup no identificat saqueja l'església de Gallecs i crema tots els objectes de culte. Església de Gallecs. Fons Mn. Mas. AHCB-AF.

---

112. La companyia de Maria de Lestonnac es va instal·lar a Mollet el 1917 en un edifici, al carrer Balmes, cedit per l'industrial molletà Frederic Ros. A més de servir de convent era una escola per a nenes.

113. Josepa Truyols. *Algunes notes sobre la fundació de la Companyia de Maria i la seva obra a Mollet del Vallès.* Mollet, 1990. (Document inèdit).

Va ser un grup de vuit persones que tragueren fora de l'església els retaules, altars, imatges i tot el que era de fusta i hi calaren foc. Mesos després s'enderroquen les parets de l'església, per ordre municipal.[114] L'enderrocament del temple comença el setembre de 1936 i s'allarga fins al febrer de

La destrucció de l'església parroquial de Mollet.

Només el campanar va quedar dret pel rellotge.

L'Ajuntament va manar la demolició del que restava dret i les pedres van ser portades a l'escorxador.

Les campanes les van tirar a terra per fondre-les i fer metralla.
Días de Fe y Patria, *1939. APJV.*

114. Galtés i Pujol, Joan. *Guia històrico-artística de l'església de Sant Vicenç de Mollet del Vallès.* Mollet del Vallès, 1985.

1937, i es fa a càrrec de l'Ajuntament.[115] Restarà només dret el campanar, que contenia el rellotge de la vila.

Els primers dies als Quatre Cantons es va instal·lar una barricada amb una metralladora per controlar tota la gent que passava, entrava o sortia del poble: els milicians anaven alternant-se cada vuit hores. Aquest control va ser-hi fins al novembre, en què es treu per ordre de la Generalitat: «la Conselleria d'Obres Públiques ordena que es procedeixi a l'enderroc de la casilla situada a la cruïlla de les carreteres de Barcelona a Ribes i de Sabadell a Barcelona, construïda per albergar la Guàrdia de Control, una vegada que aquesta ha sigut suprimida. El Conseller de Governació diu

Als Quatre Cantons es va instal·lar un control de carreteres amb una o dues metralladores durant els primers mesos de la guerra. APLM.

115. Ordres de pagament de l'any 1937. AMMV.

que la desaparició de la casilla milloraria la visibilitat de la cruïlla evitant-se així possibles accidents automobilístics.»[116]

Els preocupà el problema de la violència als carrers. Es produí, a tot arreu, una repressió indiscriminada i violenta contra persones tradicionalment de dretes i de l'Església per part de gent incontrolada; per lluitar contra aquesta violència es van crear les patrulles de control.[117]

A Mollet, durant els primers mesos de guerra, es van formar patrulles de vigilància per part del Comitè Antifeixista fins a l'octubre, en què l'Ajuntament es farà càrrec d'organitzar el servei de vigilància al poble.[118] Aquest servei estarà constituït per uns quinze milicians. Després dels Fets de Maig l'Ajuntament, en nom de la Generalitat, ordena la retirada dels serveis de vigilància amb armes sempre que no siguin dels Cossos d'Assalt, Guàrdia Nacional o carabiners.

Cada secció de les Milicies Antifeixistes exercia la funció de control sobre la mobilitat dels ciutadans: per traslladar-se es necessitava un permís del CMA. La secció de les MA d'ERC es va instal·lar al local de l'exrectoria[119] des d'on exercia la seva autoritat sobre la població.

El comitè de la CNT, format per una vintena de persones; en Josep López, en Josep Sandoval, en Vicent Maynou, en Rafael Alfonso, en Josep Domínguez, en Ramon Grau, n'Eliseu Valls, en Joan Moli, en Pere Campillo, n'Andreu de Gràcia, en Bienvenido de Gràcia, en Josep Soto, en Xavier Buendía, en Josep Alarcón, en Vicent Madaula, n'Enric García, en Julià Bueno, n'Alfons Falguera, en Vicent Bachs, en Jaume Molist, en Diego Gordi, estava a l'exconvent.

L'endemà del fracàs del cop d'estat militar, a Barcelona coexistien dos poders: el legal del Govern d'ERC i l'efectiu dels sindicats, la CNT sobretot. La Generalitat, totalment desbordada pel curs dels esdeveniments, va perdre el control de la situació, que va passar a les organitzacions obreres i, especialment, als sectors més radicals de la CNT.

El 21 de juliol es va constituir el Comitè de Milícies Antifeixistes que, durant dos mesos, esdevingué el veritable centre de poder de Catalunya. La CNT-FAI tingué l'hegemonia absoluta en el Comitè i al carrer en els

---

116. Acta municipal de govern del 17-11-36. AMMV.

117. Policia creada pel Comitè Central de Milícies de Catalunya el 30 de juliol del 1936 fins al març del 1937 que foren dissoltes, però no fou realitat fins als Fets de Maig.

118. «Que durante el dominio marxista no hubo ninguna checa ni organismo análogo de terror. No funcionando en este término municipal el S.I.M. ni ninguna organización con el nombre de "Patrullas de Control" aunque sí en las primeras semanas deambularon por las calles infinidad de individuos con arma que prestaron servicio de control en las carreteras.»

Causa General de Barcelona. 27-9-41. AMMV.

119. Acords presos per la Junta d'ERC el 14-12-36. APMP.

Miliciana al costat d'un cotxe requisat per ERC. APEM.

primers mesos de guerra. El Comitè era format per quinze membres: deu d'organismes obrers (cinc de la CNT/FAI, tres d'UGT, un del PSUC i un del POUM) i cinc de partits de classe mitjana i organitzacions pageses (tres d'ERC, un d'Acció Catalana i un de la Unió de Rabassaires).

A Mollet és crea un Comitè de Milícies Antifeixistes presidit per l'autoritat moral i plena d'honestedat d'en Feliu Tura[120] amb la representació de tots els partits i sindicats locals. Les prioritats del comitè seran: enviar soldats al front i garantir l'alimentació de la població.

El 24 de juliol es reuneix el Consistori a Mollet i «es dóna compte del Decret de 22 de juliol de 1936 en virtut del qual cessen en tots els Ajuntaments de Catalunya els consellers propietaris i suplents que procedeixen de llistes no afectes al Front Popular i se substitueixen pels suplents que figurin en la llista de Front Popular. Presenten credencial els Srs. Barcala, Reverter, Messeguer i Camps, suplents de la llista del CCR.

Presenten la dimissió d'alcalde segon i tercer, els Srs. consellers Josep Fortuny i Pelegrí Pi respectivament per poder atendre les tasques greus del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya.»[121]

En el següent ple ambdós consellers faran de portaveus del CMA.[122] En Fortuny donant compte dels acords del CMA i demanant l'obertura d'una subscripció voluntària per atendre els caiguts. I el Sr. Pi comunicant l'acord del

---

120. Solé Tura, Joan. *Op. cit.*
121. Acta del ple municipal del 24-7-36. AMMV.
122. Acta del ple municipal del 6-8-36. AMMV.

Capçalera

Segells de les milícies. AMMV.

Milícies atifeixistes de Catalunya. Comitè d'enllaç de Mollet. AMMV.

CMA de procedir a realitzar obres públiques, com obertura de carrers, per tal de suprimir l'atur forçós a Mollet i demana a l'Ajuntament que faciliti els materials necessaris. El Sr. Fortuny demana les banderes de la República i de Catalunya en el balcó de l'Ajuntament. Altres mesures que s'acorden són la suspensió de la Festa Major i la supressió de l'ensenyament religiós.[123]

A l'agost el Comitè de Milícies Antifeixista, secció d'ERC, envia un comunicat a l'alcaldia posant a la seva disposició les milícies constituïdes per garantir la llibertat i la República.[124]

Al setembre surt el Decret que regula la composició dels ajuntaments.

A l'octubre tots els consellers i regidors posen a disposició de l'Ajuntament els seus càrrecs a l'efecte de facilitar la nova estructuració de la corporació en la forma que reculli totes les forces polítiques i socials de Mollet, unides en la lluita contra el feixisme.[125]

El mateix mes es constitueix el nou consistori, segons la composició del Consell de la Generalitat de Catalunya.

Els anarquistes, dirigits per la FAI, van tenir un paper molt important a Catalunya. Des del setembre de 1936 fins a l'abril de 1937 van continuar essent la principal força política, tot cedint terreny, gradualment, a la restaurada Generalitat. El PSUC i l'Esquerra col·laboren en la protecció dels petits comerciants i pagesos enfront de les exigències dels anarquistes.

4.1.1. L'organització dels governs de la Generalitat i dels ajuntaments (27 setembre de 1936-30 d'octubre de 1937)

La dualitat de poders Generalitat/Comitè de Milícies Antifeixistes durà fins a la tardor de l'any 1936. El 27 de setembre es va dissoldre el Comitè de Milícies Antifeixistes, i les organitzacions obreres, sobretot la CNT, van acceptar d'entrar a formar part d'un govern d'unitat de la Generalitat presidit pel conseller en cap Josep Tarradellas; estava constituït per representants d'ERC, d'Acció Catalana Republicana, de la Unió de Rabassaires, de la CNT, del PSUC i del POUM. Fou un intent de col·laboració de totes les forces d'esquerra antifeixistes. En l'àmbit de l'Estat, la CNT entrà també a formar part del Govern de Largo Caballero.

Pel Decret del 9 d'octubre i l'Ordre del dia 12 del mateix mes la Generalitat estableix els criteris per constituir els nous consistoris. A Mollet li corresponen 22 consellers en la proporció de 6 consellers per ERC, 6 de CNT, 4 del PSUC, 2 d'UR, 2 d'AC i 2 del POUM. Recordem que, des

123. Acta del ple municipal del 6-8-36. AMMV.
124. Acta del ple municipal del 6-8-36. AMMV.
125. Acta del ple municipal del 3-10-36. AMMV.

del començament de la guerra, el consistori estava format per gent d'ERC.

L'alcalde, en Feliu Tura, comunicarà als partits i organitzacions sindicals de Mollet aquesta composició perquè elegeixin els ciutadans que han d'exercir el càrrec de conseller municipal en representació de les respectives organitzacions, en el nombre i la proporció que correspon.

En resposta a aquest comunicat, ERC nomena els seus representants, però creu que li correspon més representació creient amb «plena consciència i d'una manera responsable que les vacants que restaran per cobrir per manca de partits, representats avui al Consell de la Generalitat, i que en la localitat no existeixen, seràn cobertes pensant que ERC és l'organització política majoritària de la nostra població i, per tant, no pot estar en inferioritat de llocs respecte a cap altra organització».[126]

La resposta dels Rabassaires és molt semblant a la d'ERC «creiem que per la importància que té la nostra organització a Mollet li corresponen quatre consellers, però avui donem dos noms solament atenent-nos al nostre patriotisme i per no posar obstacles al desenvolupament de l'organització de la vida municipal de Mollet; esperant, però, que al cobrir les vacants que deixaran els diversos partits que no tenen representació a Mollet se'ns farà justicia».[127]

Altres partits es van formar a corre-cuita. Així, la resposta del POUM ve des de Sabadell i assegura que a Mollet ja s'ha constituït amb un domicili provisional.[128] El PSUC es constituirà a Mollet el mateix dia 16 d'octubre, en el local de la Marineta, per tal de poder enviar els seus representats a l'Ajuntament.[129]

El dia 13 d'octubre se celebrarà sessió per tal de constituir l'Ajuntament, es reuniran sota la presidència de l'alcalde els representants d'ERC, d'UR i de la CNT, però no arribaran a un acord: «per intransigència de la CNT la qual reclamava per a si la majoria absoluta, i davant de la possibilitat de l'esdeveniment de fets desagradables, si mes no el haver-hi diferències entre elements que tenen l'obligació de lluitar units contra l'enemic comú...»[130]

Finalment, en la següent sessió del 16 d'octubre es constituirà l'Ajuntament.

---

126. Comunicat d'ERC al jutge municipal, 13-10-36. AMMV.
127. Comunicat del Sindicat Agrícola al jutge municipal, 13-10-36. AMMV.
128. Comunicat del POUM al jutge municipal, 16-10-36. AMMV.
129. Comunicat del PSUC al jutge municipal, 16-10-36. AMMV.
130. Comunicat de l'Ajuntament al director general d'Administració Local de la Generalitat. Lligall 216, Secció Guerra Civil. ANC.

La nova composició de l'Ajuntament segons el Decret 9-10-36 serà:
Alcalde president: Feliu Tura, d'Unió de Rabassaires
Conseller regidor de Governació: Fortuny, CRC
Conseller regidor de Finances: Josep Manaus Robells, CRC
Conseller regidor d'Obres Públiques: Eliseu Valls Ruiz, CNT
Conseller regidor de Defensa: Rafael Alfonso Salinas, CNT
Delegat de Cultura: Jacint Marquina Ferrer, ERC
Delegat de Proveïments: Josep Domínguez Mitjavila, CNT
Delegat d'Economia: Alfons Falguera Castells, CNT
Delegat d'Assistència Social: Pere Roca Plà, PSUC
Caixer: Pelegrí Pi Planellas, ERC

Regidors
Joan Roca Parera, UR
Josep Soto Garcia, CNT
Agustí Bachs Vilà, CNT
Joan Ambrós Lloreda, ERC
Rossend Rafols Albert, ERC
Josep Moreras Susagna, PSUC
Josep Angosto Linares, PSUC
Ferran Rafols Albert, PSUC
Josep Coll Company, POUM
Bonaventura Ammetller Brugada, POUM
Només quedaran dues vacants sense cobrir: les d'ACR

El conseller de la CNT, el Sr. Alfonso, demana la col·laboració del poble en general per assenyalar el camí als qui avui el representen, i espera que la mateixa cordialitat que sempre hi ha hagut en el Comitè de Milícies continuï a l'Ajuntament, ja que la CNT està disposada a fer el màxim esforç.[131]

A primers de gener els dos representants dels Rabassaires en el Consistori presenten la dimissió, entre ells hi ha l'alcalde, en Feliu Tura, com a conseqüència de les tensions entre la UR, la col·lectiva de camperols i el propi Ajuntament.[132] Això forçarà a canviar la composició de l'Ajuntament. ERC proposa en Josep Fortuny, que és acceptat per la CNT, el PSUC i el POUM, més pel seu carisma personal que per ser representant d'ERC.[133]

---

131. Acta del ple muncipal del 16-10-36 AMMV.
132. Acta del ple municipal del 7-1-37. AMMV.
133. Acta del ple municipal del 10-1-37. AMMV.

En Feliu Tura, va ser alcalde des de l'abril de 1931 amb les eleccions munipals fins als Fets d'Octubre de 1934. Torna a sortir com alcalde en les eleccions de febrer de 1936 i continua fins al gener de 1937 en què la UR es retira del consistori. Al juny de 1938, quan en Josep Fortuny se'n va de voluntari a la guerra, Tura torna a ser escollit i restarà com a alcalde fins al final de la guerra, que marxarà a l'exili.

En Josep Fortuny va ser escollit com a alcalde al gener de 1937 i va exercir fins al juny de 1938, en què s'incorporà a l'exèrcit.
Amb l'entrada del nacionals a Mollet en Josep Fortuny marxa a l'exili, però torna de seguida i és detingut i jutjat com a responsable de tot el succeït a Mollet durant la seva presidència del consistori. El 16 de juliol de 1939 morirà afusellat al Camp de la Bota.

En Josep Fortuny i Torrens havia nascut a Mollet el 1902, era fill d'un manyà i va estudiar l'ofici de pastisser. Tenia una pastisseria al carrer Gaietà Ventalló. Va formar part del Centre Catalanista de Mollet i quan d'aquest es va escindir el Centre Catalanista Republicà, el 1930, en Fortuny va passar a formar part del nou consell directiu del CCR.

A les eleccions de 1931 sortirà elegit com a regidor del CCR i aviat és nomenat alcalde segon. La seva posició dins del consistori mai no va ser còmoda, sino que va optar per una postura activa d'implicar-se en tots els afers polítics.[134]

En Fortuny exercirà d'alcalde des de la dimissió d'en Tura el gener de 1937 fins al juny de 1938, en què s'incorporarà com a voluntari a l'exèrcit popular.

4.1.2. Els canvis en els partits polítics

La guerra va produir canvis importants: la constitució del PSUC, de caràcter comunista, per la fusió de la Unió Socialista de Catalunya, la Federació Catalana del PSOE, el Partit Comunista de Catalunya i el Partit Català Proletari. La Lliga Catalana va desaparèixer, i molts del seus dirigents i militants, encara que no havien tingut res a veure amb el cop d'estat, van ser assassinats o hagueren d'exiliar-se. ERC va perdre molta influència.

Els anarquistes de la CNT/FAI eren la força més important; però l'obligació de sindicar-se representà un augment gran de la UGT per part dels obrers que no volien saber res de l'anarquisme. Així mateix, adquirí prestigi el PSUC, fins i tot entre la burgesia, a causa de l'ajuda militar de la URSS, per l'energia que demostrava en pro de la formació d'un Estat i d'un exèrcit forts, per la tendència a moderar la revolució social i perquè arribà a controlar els sindicats UGT i Unió de Rabassaires.

Els anarquistes (CNT) creien que s'havia de fer la revolució al mateix temps que es guanyava la guerra; els socialistes pensaven que primerament s'havia de cooperar amb els governs republicans burgesos moderats a fi de crear la sensació de moderació i d'ordre per tal d'obtenir l'ajut de les democràcies europees.

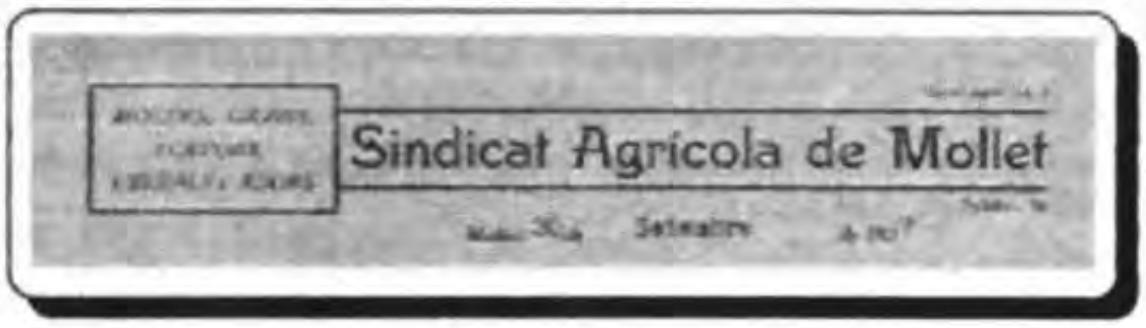
La burgesia catalana es va trobar d'una banda que era contrària al centralisme anticatalanista dels militars insurrectes i a les idees i als interessos que defensaven, i, de l'altra, no podia amagar la por que sentia davant la revolució social. Només la Lliga, que no havia participat en el cop d'estat militar, s'adherí al Govern del general Franco.

---

134. Va formar part de la Comissió de Responsabilitats, del Comitè Revolucionari de 1934, del Comitè de Milícies Antifeixistes, entre altres.

Sindicat agrícola de Mollet

Capçalera

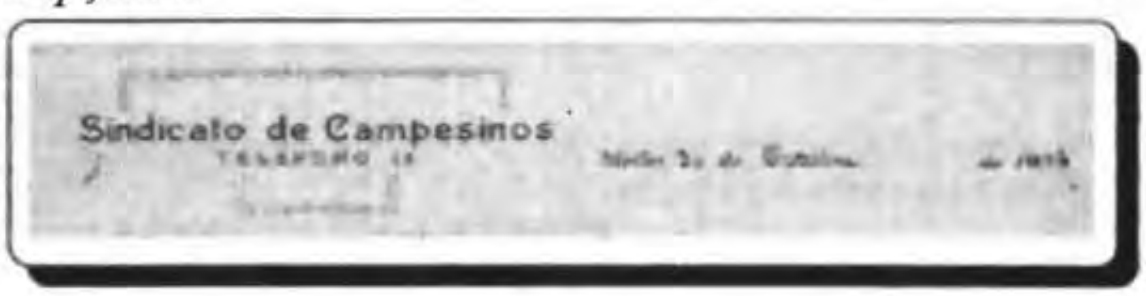

Segell

Sindicat de camperols

Capçalera

Segell

Sindicat de la indústria fabril, tèxtil i annexos

Capçalera

Segell

Sindicat metal·lúrgic

Capçalera

Segell

Sindicats representats durant la Guerra Civil. AMMV.

Les Juventuts Libertaries (JJLL) van portar a terme accions per conscienciar la població de la rereguarda que estaven en temps de guerra i que això comportava sacrificis, així al febrer del 1937 les JJLL es dirigeixen a l'Ajuntament de Mollet per demanar:

«a. Que prohiba terminantemente jugar dinero en cualquier clase de juego.

»b. Que prohiba terminantemente la venta de novelas pornográficas».[135]

El mateix mes fan public un ban: «Estas Juventudes Libertarias, saliendo al paso de los hechos acaecidos, en esta localidad, y para que queden las cosas en su lugar, exponemos lo siguiente: Que obrando según los acuerdos tomados en las asambleas, de suspensión temporal del baile y demás actos que ponen de manifiesto la indiferencia hacia la causa de todos. Estas Juventudes están exentas de responsabilidad de lo que puedan hacer otros, al margen de esta organización».[136]

A Mollet «el sindicat que manava era la CNT fins al punt que, cap a finals del 1936, els de la CNT com que no volien cap oposició van entrar a la seu de l'UGT forçant la porta i varen llançar tot el que hi havia pel

Quadre de les organitzacions polítiques i sindicals a Mollet

Organització	*Ideologia*	*Simpatitzants*	*Aliances*	*Líders locals*
CNT	Sindicat anarquista	Obrers industrials i jornalers	POUM	Rafael Alfonso Agustí Bachs Josep Domínguez Alfonso Falguera Josep Soto Eliseu Valls
ERC	Esquerres, nacionalista, republicà i federalista	Petita burgesia	PSUC UR	Joan Ambrós Josep Fortuny Josep Manau Jacint Marquina Pelegrí Pi Rossend Ràfols Feliu Tura
POUM	Marxista	Obrers i camperols	CNT	Ametller Bonaventura Josep Coll Miquel Nadal
PSUC	Comunista	Obrers	ERC	Josep Angosto Pere Roca Ferran Rafols
UGT	Sindicat socialista	Obrers	PSUC	Andreu Ambrós Joaquim Gordi
UR	Sindicat agrícola	Rabassaires i petits i mitjans propietaris agrícoles	ERC	Pere Bonvilà Pere Manils Joan Roca Feliu Tura

135. Doc. 105. JJLL. 4-2-37. AMMV.
136. Ban de febrer de 1937. Mollet. APMP.

balcó al carrer. Quan van protestar els de l'UGT els hi varen dir que la propera vegada hi anirien quant ells hi estiguessin i que les conseqüències serien pitjors».[137]

4.2. Els Fets de Maig

Al començament de 1937, les relacions entre la CNT i el PSUC-UGT es van anar deteriorant cada cop més, alhora que el POUM, enemic declarat del PSUC, s'acostà a la CNT. El 3 de maig, les forces del PSUC i de la Generalitat intentaren ocupar l'edifici de la Telefònica, el conseller de Seguretat Interior, Artemi Aiguader i Miró (sembla que sense haver consultat prèviament el conseller en cap, Tarradellas), envià uns camions de guàrdies d'assalt a ocupar la Telefònica, que era controlada per la CNT. El fet que la FAI controlés l'edifici resultava particularment exasperant perquè permetia als anarquistes d'escoltar i controlar la transmissió de totes les telefonades del Govern amb Barcelona. Aquest fet originà una autèntica guerra civil a Catalunya entre la CNT-FAI i el POUM d'una banda i el PSUC i ERC de l'altra, que costà més de quatre-cents morts i mil ferits en sis dies de lluita.

Els guàrdies van poder ocupar la planta baixa de la Telefònica, però no els pisos superiors. Per tot Barcelona i pels suburbis, en resposta a l'atac de la Telefònica, els anarquistes van prendre el control dels carrers, com ho havien fet el 19 de juliol.

El matí del 4 de maig, Aiguader demanà a Largo Caballero que enviés a Barcelona, immediatament, un reforç de 1.500 guàrdies d'assalt. El president del Govern es resistia, com sempre, a reprimir tota acció de la classe obrera, i digué que només enviaria reforços si la Generalitat aconseguia de restablir l'ordre aquella nit. Mentrestant, Companys, en nom de la Generalitat, el secretari nacional de la CNT, Mariano Vázquez, i els quatre ministres anarquistes del govern de València demanaven als seus germans anarquistes un alto el foc.

El 5 de maig, el ministre de Marina, Prieto, envià 5.000 guàrdies d'assalt a Catalunya, sota el comandament del tinent coronel Torres Iglesias, que mesos abans havia estat comandant de les milícies.

Els anarquistes no van oposar resistència als guàrdies d'assalt, i el vespre del 7 de maig s'havia restablert l'ordre a la ciutat. Els combats havien privat els anarquistes dels seus llocs clau de control, com ara els posts fronterers i la Telefònica, i Catalunya fou posada sota el control militar del govern de València. Rodríguez Salas fou destituït del seu càrrec de comissari general de

137. Testimoni de Josep Rota.

Policia, però el PSUC sortí de les jornades de maig com el partit indiscutiblement més fort de Catalunya.

Els Fets de Maig «Tot plegat serví d'excusa per posar Catalunya sota el control directe de València, accelerar la dissolució de les milícies i suprimir el POUM, i és indubtable que col·laborà en l'enderrocament del Govern de Largo Caballero».[138]

La FAI va voler resistir-se però, realment, a Mollet no va succeir res, no va haver-hi cap moviment. Domínguez, malgrat tot, era intel·ligent o astut i no es va moure, i per això va continuar sent, a la CNT, la màxima autoritat.[139]

Al maig l'Ajuntament de Mollet convoca un ple extraordinari per tal de resoldre el problema «pren la paraula la Presidència manifestant que ha cregut convenient en aquests moments àlgids que estem vivint i que reclamen la serenitat i comprensió de tots els convocats al ple d'aquest ajuntament per a les seves minories respectives que el formen es manifestin en el sentit i en responsabilitat plena que en la població s'ha d'evitar per tots els mitjans el que poguessin ocórrer incidents desagradables entre companys, al fi i al cap tots són components del front antifeixista».

Tots els regidors s'adhereixen als desitjos de la presidència i es posen al costat del Govern de la Generalitat.

S'acorda que «cada minoria nomeni el seu representant, els quals, amb lleialtat i amb responsablilitat plena de tots, cerquin la manera d'harmonitzar les coses amb la finalitat conduent a vetllar pel benestar de la població, esperant que els compromisos contrets no hauran estat fets en va».[140]

El mateix mes es publica un Decret[141] pel qual s'ordena la recollida d'armes: «Teniendo noticias de que elementos no pertenecientes a los cuerpos de seguridad, Asalto, Guardia Nacional y Carabineros ejercen servicios de vigilancia en pueblos con armas que en el Decreto del 13 del corriente obliga a recoger a quien no esté facultado para usarlas y poseerlas, y estando perfectamente aclarado que solamente pueden usarlas miembros de los cuerpos expresados. Deberán detener y desarmar a todo aquel que pretenda ejercer servicios de control de fronteras, carreteras, registros domiciliarios, cacheos y todos aquellos otros que son peculiares de las Fuerzas de Orden Público e incluso detener y desarmar también a todos los componentes del Ejército que no puedan documentarmente

---

138. Orwell, George. *Homenatge a Catalunya*. Barcelona. Ed. Ariel. 1985.
139. Testimoni de Josep Rota.
140. Acta del ple extraordinari del 4-5-37. AMMV.
141. Decret del 13-5-37.

probar que van armados para realizar un servicio ordenado por el Jefe de División.»[142]

La presidència, en Fortuny, explica que ja s'han retirat les armes llargues a les patrulles de nit.

El Decret passa a l'Alcaldia la responsabilitat de l'ordre públic que fins ara el portava el regidor Alfonso, de la CNT. S'acorda retirar les patrulles de nit i només deixar els serenos.

Amb aquest decret es desarmaven les patrulles ciutadanes formades per anarquistes.

Al mes de juliol del 1937 el consistori pren per unanimitat una sèrie d'acords per tal de posar ordre en el si del consistori i poder treballar:

a) Es farà política essencialment administrativa dintre de l'acatament estricte de les lleis i decrets que regulen les activitats municipals.

b) L'Ajuntament funcionarà pel règim de consell obert amb sessions plenàries cada primer i tercer dijous de cada mes i amb comissions en què siguin representades totes les minories consistorials.

c) El reconeixement de totes les col·lectivitats legalment constituïdes.

d) Que les respectives minories retirin totes les paraules ofensives que públicament varen ser proferides en l'última sessió.[143]

En la mateixa sessió es triaran nous càrrecs municipals, restant nomenats:

– Alcalde president, en Josep Fortuny Torrens (ERC)
– Alcalde segon, en Vicenç Codina (CNT)
– Alcalde tercer, en Josep Angosto Linares (PSUC)
– Alcalde quart, en Pere Bonvilà Miralles (UR)[144]

A Catalunya les conseqüències dels Fets de Maig van ser immediates. El POUM, acusat de col·laborar amb els franquistes, va ser declarat il·legal, els seus dirigents detinguts i l'Andreu Nin, assassinat. La CNT sortí del Govern de la Generalitat i inicià la seva pèrdua d'influència.

L'octubre de 1937, quan el Govern central, presidit pel socialista Negrín, s'establí a Barcelona, la Generalitat va ser marginada del govern i moltes de les seves competències van ser assumides pel Govern central.

Per l'octubre, el Govern jutjà els líders del POUM que havien estat detinguts després dels Fets de Maig de 1937. Amb el més pur estil estali-

142. Acta del ple municipal del 29-5-37. AMMV.

143. Es refereix al conflicte per la venda de garvilla per part de la Col·lectiva de Camperols. Acta plenària del 8-7-38. AMMV.

144. Acta del ple municipal del 14-7-37. AMMV.

nista, van ser acusats d'haver rebut subsidis dels «nacionals» i d'haver planejat l'assassinat de Prieto i d'altres importants dirigents republicans... No hi va haver penes de mort, i tots els condemnats van ser posats en llibertat abans de l'arribada de l'exèrcit franquista a Catalunya.

A Mollet, a l'octubre, els ànims estaven més calmats. Així, quan en sessió plenària es llegeix el Decret de 8 d'octubre pel qual cessen els membres del POUM del consistori, es demanarà als regidors del POUM que continuïn a l'Ajuntament fins que es constitueixi el nou consistori. El Sr. Ametller, del POUM, denuncia el robatori de la bandera del seu local.[145]

Serà el 20 d'octubre quan, seguint el Decret de governació i assistència social del 8-10-37, es constitueix el nou consistori, sense la presència del POUM. La CNT, el PSUC i ERC comptaran amb sis representants cadascun i la UR amb dos. Els representants de la CNT eren: R. Alfonso, G. Alarcón, V. Codina, J. Domínguez, J. Soto i E. Valls. Els representants que envia el PSUC eren: J. Angosto, M. Calzada, J. Figuerola, F. Rafols, J. Salmón i F. Tomás. ERC nomena: J. Ambrós, M. Barcala, J. Camp, J. Fortuny, J. Marquina i R. Rafols. I els regidors d'UR eren: P. Bonvila i P. Manils.

A final de mes el consistori decideix, a proposta del conseller Angosto del PSUC, crear a Mollet el Front Popular Antifeixista, que aplegui tots els partits i organitzacions, però que no es constituiria fins a l'abril del 1938: «Queda constituït el Front Popular a Mollet compost d'un representant de cada organització sindical i un de cada partit polític, posant-se al costat de l'autoritat».[146] «Una de les seves primeres funcions serà la de nomenar la persona que ha de prestar el servei de Vigilància Secreta d'Informació[147] contra els elements que es manifestin o coaccionin contra la moral de la nostra reraguarda, així com la vigilància dels emboscats que poguesin existir en la nostra vila».[148] A tal fi es decideix formular un cens de tots els forasters existents a la localitat, per evitar els possibles emboscats i habilitar el local de l'exrectoria com a presó preventiva.[149] Al mateix temps la Inspecció General de Seguretat enviarà a Mollet un escamot compost per un sergent, quatre caporals i vint-i-cinc guàrdies d'assalt.[150]

---

145. Acta del ple municipal de l'11-10-37. AMMV.
146. Acta de govern municipal del 9-4-38. AMMV.
147. Al juny del 1937 la Generalitat va crear el Tribunal d'Espionatge i d'Alta Traïció.
148. Acta de govern municipal del 2-4-38. AMMV.
149. Acta de govern municipal del 9-4-38. AMMV.
150. Acta de govern municipal del 30-4-38. AMMV.

Mentrestant, les tropes franquistes han començat l'ocupació de Catalunya: a l'abril entren a Lleida, Gandesa, Balaguer, Tremp i Camarasa.

Durant l'any 1938 els canvis dins del consistori són continus a causa de les incorporacions al front dels components de l'Ajuntament. Al juny del 1938 és el mateix alcalde, en Fortuny, qui marxa cap al front i és substituït per en Feliu Tura.[151]

El 23 de desembre Franco ordena l'ofensiva final de Catalunya, que serà ocupada sense trobar resistència organitzada.

L'ocupació militar de Catalunya per les tropes franquistes es va fer ràpidament, en poc més d'un mes (23 desembre 1938 - 9 febrer 1939).

Les tropes «nacionals» van ocupar Tarragona el 15 de gener, Barcelona el 26 de gener, Mollet el 27, Granollers el 28, el 4 de febrer Girona, i entre el 9 i el 10 del mateix mes van arribar a la frontera.

Durant les setmanes precedents, no menys de mig milió de refugiats havien passat la frontera francocatalana; més de la meitat havien de romandre en l'exili permanent.

El 24-12-38, a Mollet té lloc l'última reunió de la Comissió de Govern.

«Els brigadistes de la CXXIX foren traslladats a Mollet del Vallès, el dia 25 de gener (el mateix dia que fou bombardejada), on serien agregats, amb altres grups interbrigadistes, al comandament de Louis Sobeslauski, a les tropes de la 35 Divisió».[152]

«Aquell 27 de gener del 1939, quan per la carrretera que baixava de l'estació del Nord veiérem aparèixer aquelles quatre motos italianes que iniciaven la nostra alliberació.

La cavalleria nacionalista va quedar instal·lada on avui tenim el parc municipal... El cinema Ateneu estava ple a vessar de soldats de l'exèrcit republicà empresonats... S'ha de formar una cordada de dues mil persones i portar-los a Terrassa».[153]

El campanar, que funcionava com a presó provisional, comença a recollir els primers detinguts.

Algunes finques són ocupades per les tropes nacionals fins que acaba la guerra al mes d'abril de 1939.[154]

---

151. Acta del ple municipal del 5-6-38. AMMV.

152. Castells, Andreu. *Las Brigadas Internacionales de la guerra de España.* Barcelona. Ed. Ariel, 1974.

153. Solé Tura, Joan. *Op. cit.*

154. Correspondència municipal del 1939. 233/5.733. AMMV.

4.3.1. Les incautacions

Una de les actuacions de les organitzacions revolucionàries durant el període de la guerra civil a Mollet van ser les incautacions de béns considerats útils a la República o propietat de persones considerades afectes al règim feixista. Es van portar a terme confiscacions de patrimoni, terres, cases, animals, indústries, maquinària, diners, etc. de persones absents, fugides o considerades faccioses, reaccionàries o capitalistes.

Per posar ordre en el terreny de les incautacions el Consell de la Generalitat, en un principi va crear[155] el Comitè d'Apropiacions, que depenia del Departament de Justícia, però després va ser substituït per la Comissió de Responsabilitats.[156] Aquesta estava formada per quatre representants de la Conselleria de la Generalitat i un president, depenia del Departament de Finances i tenia funcions jurídiques i executives i, en particular, la de determinar responsabilitats i fer declaracions sobre apropiacions definitives i embargaments preventius i la d'acordar la retenció provisional dels saldos de comptes i dipòsits de persones que havien incorregut en responsabilitats.

Al novembre del 1936 el Comitè d'Apropiacions de la Generalitat de Catalunya demana a l'alcaldia de Mollet que enviï una relació de les finques apropiades per l'Ajuntament i les diverses organitzacions polítiques i sindicals.[157] No hem localitzat, però, la resposta de l'Ajuntament. Segons sembla no es va realitzar. Més tard, al juny del 1937, és la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat la que demana comunicació de tots els casos d'apropiacions o intervencions de béns, i l'alcaldia acordarà crear una comissió especial composta d'un representant de cada minoria i sota la presidència de l'alcalde, perquè tingui cura d'estudiar tots els casos que hagin pogut presentar-se i proposar a l'Ajuntament les resolucions definitives.[158] El dictamen de la Comissió de Responsabilitats serà:

1. Comunicar a les organitzacions que componen el front antifeixista el contingut de les disposicions legals que els obliguen a declarar davant de la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat les incautacions o apropiacions per a llur legalització.

2. Per la Comissió de Responsabilitats Municipal, i prèvies les gestions que cregui oportunes, es presentarà al ple un dictamen, amb proposta de

155. Decret del 5 d'agost de 1936.
156. Decret del Consell de la Generalitat de 9 de gener de 1937.
157. Acta municipal del 10-11-36. AMMV.
158. Acta municipal del 3-6-37. AMMV.

Interior de l'antiga església de Sant Vicenç. El 22 de juliol de 1936 un grup de persones van treure els objectes de culte i mobiliari de l'església parroquial i els van cremar fora del temple. Més tard l'edifici va ser enderrocat. CEC - F. Blasi.

les persones presumptament implicades en el moviment feixista, a fi que la corporació al·legui a la Generalitat la corresponent denúncia.

És a partir d'aquest dictamen que les diferents organitzacions comencen a enviar a la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat les actes d'apropiacions.[159]

Les fonts per conèixer les incautacions que es van portar a terme a Mollet són aquestes comunicacions, trameses per les organitzacions sindicals de Mollet a la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat de Catalunya, que donen compte de les propietats incautades,[160] les actes municipals, la correspondència de l'època, la documentació de la Causa General i la del Servei de Recuperació.

A Mollet, les incautacions van començar molt aviat. Les primeres propietats a ser incautades van ser les religioses. L'endemà mateix de la revolta, el primer edifici a ser ocupat fou el convent de les monges,[161]

159. Doc. de la Generalitat de Catalunya. Incautacions. ANC.
160. En compliment del Decret del 12 de gener de 1937.
161. Segons consta en la Causa General. AMMV.

(a1 carrer Balmes, 15) que el mateix dia 20 havien abandonat les religioses, tement per la seva vida.[162] El convent va ser ocupat per la Federació Local de Sindicats Únics de Mollet (CNT) i es convertí en la seu del sindicat.[163]

L'edifici de l'església parroquial és saquejat el 22 de juliol, de tal manera que no es podrà ocupar, sinó que s'haurà de derruir.[164] El Centre Catòlic serà ocupat pel Sindicat Tèxtil i Fabril. La rectoria restarà com a magatzem de proveïments i més tard com a presó.

El 24 de juliol de 1936 és incautada la casa-habitatge de n'Antoni Puigdomènech[165] pel Sindicat Agrícola de Mollet, edifici que era annex al local de l'esmentat sindicat. La raó que es dóna és l'abandó del seu propietari.

Durant els mesos d'agost i setembre la Unió de Rabassaires incautarà can Pantiquet, can Pere Gil i can Creus, aquesta darrera finca propietat d'Agustí Mas, domiciliat a Barcelona. La Col·lectiva de Camperols s'apropiarà can Ros, les terres d'en Josep Marcet Carbonell (set quarteres d'avellaners, catorze quarteres de secà i trenta de vinya) i terres d'en Jaume Fonolleda Millet (trenta quarteres de secà). El repartiment d'aquestes terres va tenir lloc en una reunió en què «el Sindicat de Rabassaires i el de Camperols CNT acordaren que aquesta terra fos explotada pels Camperols, que reunia els obrers jornalers del camp en aquesta vila.»[166] També s'incautaran les terres d'en Pere Coma Espasa (quinze quarteres d'avellaners, onze quarteres de vinya, vint-i-cinc de secà i dues quarteres de pruneres), i seixanta quarteres de secà de la Tenería Moderna Franco-Española ja que «el Consell directiu havia desaparegut i el Sindicat de Rabassaires i el de Camperols CNT acordaren que aquesta terra fos explotada pels camperols».[167] La Col·lectiva de Camperols també es quedarà l'Acadèmia Mollet.

En totes les comunicacions d'apropiacions[168] s'al·lega com a motiu de la incautació l'abandó dels béns pel seu propietari, propietari que és considerat facciós, i la necessitat que té l'organisme incautador dels béns per al servei del poble o dels seus socis.

Les confiscacions de terres seran dutes a terme per la UR o bé per la Col·lectiva de Camperols.

---

162. Testimoni de la germana Josepa Truyols.
163. AHN Secció Guerra Civil. Lligall 217, Incautacions. ANC.
164. Es comença a derruir al setembre del 1936. Lliuraments del 1936. AMMV.
165. AHN Secció Guerra Civil. Lligall 217, Incautacions. ANC.
166. AHN Secció Guerra Civil. Lligall 217, Incautacions. ANC.
167. AHN Secció Guerra Civil. Lligall 217, Incautacions. ANC.
168. Comunicacions de les apropiacions a la Comissió de Responsabilitats. Secció Guerra Civil. ANC.

El destí de les terres serà donar-les a treballar als seus afiliats.

De vegades, es fa difícil saber amb precisió quin organisme és el que porta a terme les confiscacions. Segons sembla, l'Ajuntament hi va participar activament, però moltes vegades les apropiacions tenen la signatura d'un altre organisme. El fet que alguns consellers formessin part dels sindicats o comitès fa que sigui difícil diferenciar amb claredat si la persona representa l'Ajuntament o el sindicat. Així, el mateix Feliu Tura va ocupar el càrrec d'alcalde i de president del Sindicat dels Rabassaires.

En el cas de la finca de can Creus, en la comunicació que s'envia a la Comissió de Responsabilitats[169] signa com a responsable de la incautació el Sindicat Agrícola de Mollet, mentre que l'estudi de la incautació l'havia fet la Comissió de Govern Municipal:

«El Conseller de Defensa dóna compte del cas Creus, desapareguts i als quals se'ls ha requerit per presentar-se dintre d'un terme prudencial, cosa que no han fet. I per estudiar la part econòmica d'una possible incautació de llurs béns es faculta el conseller d'Economia de fer un estudi per resoldre amb ple coneixement de causa, però se seguiran els tràmits necessaris per a la declaració de facciós pels consellers de Governació i Defensa.

»S'acorda que l'Ajuntament efectuï pel seu compte la reparació de la casa propietat de n'Ángeles Martín i abonar llur cost en els termes que en definitiva es convinguin amb els industrials col·lectivitzats.»[170]

En l'Acta del 22-12-36 s'hi torna a fer referència en aquests termes:

«El Banc Hispà Colonial comunica que en cas d'una possible incautació dels béns de la família Creus, que aquesta deu determinades quantitats a l'expressat Banc.

»El consistori acorda que es comunicarà al Banc Hispà Colonial que en cas de procedir-se per part de l'Ajuntament a la incautació de les propietats de la família Creus i es reconeixerà a favor del Banc l'impost de 1.088,70 ptes., de dues lletres de canvi, en poder del repetit Banc.»

Segons sembla, en els primers dies de la revolta es va fer un repartiment de terres entre els pagesos per part del Sindicat Agrícola i la Col·lectiva de Camperols. No tenim la documentació que avali aquest fet però sí que n'hi ha diverses referències. Per exemple, quan el regidor Soto, de la CNT, prega a la Comissió de Rabassaires i Camperols que «passin pels camps i que es fixin amb els camps que estan cultivats i els que no», al·legant que: «Creiem que varen haver pagesos que, en el repartiment de terres, varen agafar més terres de les que podien cultivar.»[171]

---

169. AHN Secció Guerra Civil. Lligall 217, Incautacions. ANC.
170. Acta de govern municipal del 15-12-36. AMMV.
171. Acta del ple municipal del 8-4-1937. AMMV.

La relació entre la UR i la Col·lectiva no va deixar de ser conflictiva. I aquí es pot veure la força de l'Ajuntament, que sempre va fer el paper de mitjancer.

Al desembre del 1936 es porta a la Comissió de Govern Municipal[172] el conflicte entre els rabassaires i la Col·lectiva per l'ocupació d'aquests últims de can Ros i la Vaqueria. Es recordarà a totes dues organitzacions que existeix una comissió formada per la UR i la Col·lectiva per tractar d'aquests casos i que «el paper de l'Ajuntament és de mitjancer». Finalment es decideix crear una comissió municipal presidida per l'Alcalde, amb un representant dels Camperols i un dels Rabassaires, per trobar una solució.

A l'abril del 1937 es posa de manifest un altre conflicte. El Sindicat Agrícola havia donat a conrear un tros d'avellaners de les terres confiscades a en Pere Coma Espasa, a un soci de l'esmentat sindicat, en Lluís Prunés, però en vista que aquest no les treballava, la Col·lectiva de Camperols les va incautar. El Sindicat comunicarà al consistori municipal[173] aquest fet, demanant a la corporació municipal que es pronunciï i faci les gestions necessàries.

«El regidor Soto, de la CNT, diu que si existeix la Comissió Mixta de Rabassaires i Camperols és aquesta la que ho hauria de resoldre.»

Començarà una discussió, no al voltant de la legalitat de la confiscació sinó sobre l'ús posterior de la terra.

L'Ajuntament, però, malgrat l'existència de l'esmentada comissió, pensa que hi té quelcom a dir, i per això s'acordarà nomenar una comissió composta d'un representant de cada minoria, juntament amb els delegats dels rabassaires i camperols. S'acorda també que la decisió de les cinc minories sigui la vàlida. *(Vegeu requadre.)*

Un tercer conflicte entre els dos sindicats va ser el de can Pere Gil. La Col·lectiva tenia sota la seva jurisdicció la Vaqueria i els rabassaires ocupaven can Pere Gil.

Can Pere Gil havia estat incautada per la UR a primers d'agost del 1936. Quan la Col·lectiva de Camperols ocupa la Vaqueria es planteja el problema d'on traslladar els seus residents. Després d'algunes discussions es decidirà que aquests vagin a can Pere Gil. Serà un acord entre els dos sindicats en què, com sempre, l'Ajuntament farà de mitjancer: «La intervenció de l'Alcaldia en aquest trasllat va ser simplement portant a compliment l'acord entre el Sindicat de Rabassaires i la Col·lectiva de Camperols, els quals varen entendre que, per una millor conveniència en la

172. Acta de la Comissió de Govern del 29-12-36. AMMV.
173. Acta municipal del 29-4-37. AMMV.

Document de cessió de la finca de Lluís Prunes Martorell a la Col·lectiva de Camperols

Lluís Prunes rep de Ramon Solé, Joan Segarra i Jaume Ciurans que componen la Junta Directiva de la Col·lectiva de Camperols de Mollet la quantitat de 18.000 ptes en bitllets del Banc d'Espanya per el seu valor propietat d'en Lluís Prunes que passen a ser de la Col·lectiva de Camperols:

Tota la palla existent en la finca, 7 vaques i 3 braves, 11 porcs, 1 truja amb 12 garrins, la bomba del pou, una mula i el carro, la pallera de civada en flor, boll, forratges diversos, 1 sembrat de faves i les cames de blat de moro.

La casa passarà a mans de la Col·lectiva de Camperols tan aviat aquesta li hagi acabat les obres convingudes a la casa propietat de Bartolomeu Butjosa, casc urbà de Mollet.

Data: 5-1-37.

Signen els anomenats anteriorment i el Secretari de l'Ajuntament.

distribució de terreny era preferible traslladar dues persones de La Vaqueria a Can Pere Gil que 115 conreadors de can Pere Gil a La Vaqueria, i previ l'oferiment d'indemnització als repetits residents de La Vaqueria va verificar-se el trasllat.»[174]

En aquesta incautació veiem també la intervenció de l'Ajuntament de Mollet i de l'Ajuntament de Sant Fost. En la declaració d'en Feliu Tura, president del Sindicat de Rabassaires de Mollet sobre la incautació de can Pere Gil es manifesta: «En la data d'incautació els rabassaires de Sant Fost, a l'igual que els de La Moguda, eren socis efectius del Sindicat de Rabassaires de Mollet i els delegats d'ambdues poblacions dins del Sindicat de Rabassaires de Mollet estaven presents i de conformitat plena a l'acte de l'incautació. L'Ajuntament de Sant Fost va donar la seva conformitat assistint a l'acte d'incautació el tinent alcalde del mateix, Jaume Safont. El Sindicat de Rabassaires de La Llagosta, ni verbalment ni per escrit ni cap altra forma va formular cap oposició ni protesta per l'incautació de la propietat de can Pere Gil, amb tota seguretat reconeixent el millor dret a fer-ho pels rabassaires de Mollet i per mitjà del seu organisme sindical.»[175]

---

174. Doc. 30/583. AMMV.
175. Doc. 30/583. AMMV.

Pagesos carregant garbes de civada al carro. SPALDB - Arxiu Ricart.

Però el conflicte de can Pere Gil no va acabar aquí. Més tard es va convertir en un conflicte entre l'Ajuntament de Mollet i l'Ajuntament de La Llagosta per la propietat de can Pere Gil.

L'Ajuntament de Mollet proposa ampliar el terme de Mollet fins al riu Caldes. L'argument que dóna és que els camperols de Mollet treballaven aquestes terres des de feia molt de temps: «L'Alcalde de Mollet fa constar: Que no pot estar d'acord amb la fixació antiga del terme de La Llagosta amb Mollet perquè els camperols de Mollet des de temps immemorials vénen treballant en la proporció d'un 85 % de la totalitat de les terres de la propietat de can Pere Gil, el que ha creat una situació de fet, més tenint en compte que la potència agrícola i per tant econòmica en l'aspecte agrícola de Mollet restaria mermada considerablement, quan en els actuals moments és més necessària i més precisa. (...) L'Alcalde de Mollet creu que l'economia agrícola del municipi de La Llagosta no en surt ressentida atesa la capacitat del mateix poble i de l'extensió del terme que té. Per tant, i tenint en compte donada abans exposat l'Alcalde creu que el terme municipal de Mollet ha de sofrir una ampliació, la qual podria estendre's fins al riu denominat de Caldes el qual marcaria d'una manera definitiva ja que és una fita natural i inesborrable. Fet així, ambdós termes quedarien ben delimitats per una fita natural.»[176]

176. Doc. 30/583. Delimitació terme municipal. 2-8-37. AMMV.

El cas serà portat a la Direcció General d'Administració Local, que finalment decidirà que l'Ajuntament de Mollet ha de desallotjar la finca.[177]

Quan a l'abril del 1937 és incautat el Teatre Cinema Cooperativa, els seus propietaris, l'Andreu Mas Elias i en Josep Capdevila Trullàs també recorreran a l'Ajuntament presentant una instància[178] al consistori municipal protestant per la incautació duta a terme per la Cooperativa Obrera i demanant que es mantingui en el lloc de treball en Josep Capdevila, o bé que se li doni un sou setmanal perquè tingui un mitjà de subsistència.

Quan es discuteix aquesta incautació al ple consistorial[179] es posarà de manifest que «en quasi totes les localitats els cines estan controlats i no són els propietaris qui els exploten perquè ja s'ha anat a la socialització del cine en quasi tot Catalunya».

Finalment, els propietaris es negaran a la intervenció de l'alcaldia i recorreran als organismes de la Generalitat.

Les protestes per apropiació també arribaven als organismes incautadors. La Teresa Escura es queixa al president de la Comissió Agrícola que vol desposseir-la de la seva terra: «No crec sia just ni humanitari prendre l'únic medi de vida que em resta tota vegada que no posseeixo béns de cap classe per a fer front a la vida».[180]

Al gener del 1937 és la Comissària d'Ordre Públic la qui va incautar l'edifici casa-caserna de la Guàrdia Civil sense que el consistori municipal pogués fer res per evitar-ho.[181]

També el jutge popular va intervenir les propietats, com ho demostra el comunicat que envia a en Josep M. Ortega perquè abandoni el seu habitatge, can Ventalló, a fi de destinar-lo a hospital per als refugiats de zones de guerra.[182]

Alguns casos van ser més desgraciats: aquells qui no només van pagar amb les seves propietats sinó amb la vida, com és el cas d'en Josep Sans i Rossell. Les caves Vilarrosal van ser incautades per la Col·lectiva de Camperols. L'Ajuntament notificarà a la Comissió de Responsabilitats que «s'ha procedit al segellament de les caves i demés dependències de J. Sans Rossell i Josepa Rossell el 22-6-37.[183] En Josep Sans havia aparegut assassinat el 24-2-37 al pont del Besòs.

---

177. Acta municipal del 22-4-37 i 20-5-37. AMMV.
178. Instància 35/706. AMMV.
179. Acta municipal del 29-4-37. AMMV.
180. Doc. 34/693 amb data del 24-11-1937. AMMV.
181. Acta del govern municipal del 5-1-37. AMMV.
182. Sortides de l'Ajuntament. Any 1937. AMMV.
183. Llibre de sortida de la correspondència de l'Ajuntament. AMMV. L'acta d'incautació dels seus béns pel Col·lectiu de Camperols de Mollet és registrada per la Comissió de Responsabilitats amb data de 9-9-37.

Els comerços també van ser saquejats: «Els dies 29 i 30 de setembre de 1936 varen ser recollides, per mitjà d'uns individus que portaven una autorització del comitè local i en nom d'una Cooperativa de Sabons i Lleixius del Vallès Oriental, totes les existències que hi havia als establiments d'aquesta població dels sabons, lleixius i els envasos de dits articles...»[184] Es tractava de vint-i-vuit comerços.

Els cotxes[185] també van ser requisats durant els primers dies. Es necessitaven al servei del Comitè, de l'Ajuntament i de les altres organitzacions locals.

Les cases particulars també van rebre la visita dels «incontrolats» que van requisar diners, mobles, roba, etc.

Quant a la finalitat de les incautacions, veiem com les terres serviren de base per a la col·lectivització; i els edificis, com a locals de les entitats polítiques, sindicals i habitatge dels refugiats.

4.3.2. Les col·lectivitzacions

L'explicació del per què de les col·lectivitzacions es troba al mateix decret que les legitima, el Decret de Col·lectivitzacions del 24 d'octubre de 1936:

«La criminal sublevació militar del 19 de juliol ha produït un trastorn extraordinari a l'economia del país. El Consell de la Generalitat ha d'atendre a la reconstrucció dels estralls que ha causat a la indústria i al comerç de Catalunya la traïció dels que intentaven imposar al nostre país un règim de força. La reacció popular produïda per aquella sublevació ha estat d'una intensitat tal, que ha provocat una profunda transformació econòmica-social, els fonaments de la qual s'estan posant a Catalunya. L'acumulació de riqueses en les mans d'un grup de persones cada vegada menor anava seguida de l'acumulació de misèria en la classe traballadora, i pel fet que aquell grup, per a salvar els seus privilegis, no ha dubtat a provocar una guerra cruenta, la victòria del poble equivaldrà a la mort del capitalisme.

»Cal ara, doncs, organitzar la producció, orientant-la en el sentit que l'únic beneficiari ha d'ésser la col·lectivitat, el treballador, al qual correspondrà la funció directiva del nou ordre social. S'imposa la supressió del concepte de la renda que no procedeixi del treball.

»El principi de l'organització econòmica-social de la gran indústria ha d'ésser la producció col·lectivitzada.

---

184. Denúncia de «Defensa d'Industrials i Comerciants de Mollet» davant l'Ajuntament. 2-2-37. Doc. 36/738. AMMV.

185. De la majoria dels cotxes incautats es diu la marca, però no la matrícula. En alguns casos sí que s'especifica, com al document que diu «Autos requisats per l'ERC: Opel 63.461, Fiat 27.357, Ford 61.679, Peugeot 18.946, Chernobel 41.474». Doc «Izquierda y Milicias».

Durant la guerra, les indústries a Mollet van ser col·lectivizades. «Guia Oficial de Granollers, 1926». AHMG.

A can Fàbregas es va constituir un Comitè de Control de Fàbrica format per nou persones: Antònia Bachs, Vicent Bachs, Isabel Corbella, Ferran Creus, Antonio Flores, Enric Gonzalvo, Josep Madaula, Montserrat Maurell i Joan Maymón. Can Fàbregas. AMMV.

»La substitució de la propietat individual per la col·lectiva, la concep el Consell de la Generalitat col·lectivitzant els béns de la gran empresa, és a dir, el capital, i deixant subsistir la propietat privada dels béns de consum i de la petita indústria.

»L'esforç revolucionari de la classe treballadora, aixecant-se amb les armes a la mà per aixafar el feixisme, planteja aquest canvi en l'estructura econòmica i social que fins fa poc s'ha vingut mantenint. Un dels problemes fonamentals que aquest canvi de situació planteja és el de l'organització del treball que articuli les fonts de requesa i ordeni la seva distribució en concordança amb les necessitats socials.

»Després del 19 de juliol la burgesia declaradament feixista desertà dels seus llocs. La majoria han fugit a l'estranger; una minoria ha desaparegut. Les empreses industrials afectades no podien restar sense direcció, i els treballadors es decidiren a intervenir-les i crearen Comitès Obrers de Control. El Consell de la Generalitat hagué de sancionar i procurar encarrilar el que espontàniament els obrers realitzaven a les Empreses.

»Per la situació en què s'han trobat algunes d'elles, els treballadors, per a salvar llurs interessos, han hagut d'incautar-se'n creant-se així la necessitat de la col·lectivització de les indústries. El Consell d'Economia, amatent als anhels de la classe treballadora i complint un programa que per endavant s'havia assenyalat, ha de recollir les seves palpitacions i orientar

La fàbrica Harinas Serra, S.A. va ser col·lectivitzada amb el nom de La Espiga del Vallés. AHMG, «Guia Oficial de Granollers, 1926».

el conjunt de la vida econòmica de Catalunya, d'acord amb la voluntat dels treballadors.»

Segons aquest decret hi hauria dos tipus d'empreses:

a) Empreses col·lectivizades, dirigides per un Consell d'Empresa format pels mateixos obrers.

b) Empreses privades dirigides pel propietari o gerent amb la col·laboració del Comitè Obrer de Control.

Es van col·lectivitzar obligatòriament totes les empreses industrials i comercials que el dia 30 de juny del 1936 ocupaven més de cent assalariats, i també aquelles on, tot i ocupar una xifra inferior d'obrers, els patrons havien estat declarats facciosos o havien abandonat l'empresa. No obstant, les empreses de menys de cent obrers podien ésser col·lectivitzades si es posaven d'acord la majoria dels treballadors i el propietari o propietaris. En les empreses de més de cinquanta obrers i menys de cent, es podia fer també la col·lectivització sempre que ho acordessin les tres quartes parts dels treballadors.

Van ser incautades i col·lectivizades pràcticament totes les indústries de Mollet, entre elles:

Farinera Serra S.A., Ros i Campañá, Can Fàbregas, La Pelleria, Bòbila de Camp Tintó, Cava Vilarrosal, taller de fusteria d'en Joan Gay Carné, farinera d'en Miquel Vilardell, el forn d'en Juan Roca Sagalés...

A Can Fàbregas, «Tèxtil Joan Fàbregas Jorba, I.C.» primerament es va formar un Comitè de Control[186] format per nou persones, entre les quals hi havia tres dones:

Bachs Vilá, Antònia; Bachs Vilá, Vicent; Corbella Ferrando, Isabel; Creus Avellanet, Ferran; Flores Pelegrí, Antoni; Gonzalvo Falcón, Enric; Madaula Coll, Josep; Maurell Torrents, Montserrat i Maymón Brunet, Joan.

Al desembre del 1936 es constitueix el Consell d'Empresa de la Indústria Tèxtil Col·lectivitzada Joan Fàbregas Jorba. Amb aquest motiu el Consell edita les normes de l'empresa, que es donaran a conèixer a tots els treballadors. El full comença dient:

«Al tomar posesión de nuestros cargos, los compañeros que constituimos el Consejo de Empresa dictamos las primeras normas que todos nosotros debemos cumplir y hacer cumplir para que nunca nos falte esta disciplina necesaria ni el bienestar que con la mutua convivencia podemos conseguir, teniendo en cuenta que al proceder en esta forma no nos guía otro objetivo que el de procurar la mejor compenetración en el cumplimiento de nuestros deberes.»[187]

---

186. Doc. Causa General. AMMV.
187. Doc. Indústries. APMP.

Tot el full és una crida a la responsabilitat, a la disciplina, però està impregnat d'un to trascendent: tots són iguals, però cadascú té les seves obligacions. Acaba dient:

«Nosotros no somos más que unos compañeros en los que vosotros habéis depositado la confianza para este cometido, el cual cumplimos en el momento en que todos los consejeros estamos reunidos y que fuera del consejo todos nosotros volvemos a nuestro lugar de trabajo, donde no hemos dejado de ser unos trabajadores con las mismas atribuciones y deberes que los demás.»

La primera fàbrica a col·lectivitzar-se a Mollet va ser «Farineres Serra S.A.» que passà a anomenar-se La Espiga del Vallés.

En una primera etapa la farinera va ser incautada per la Federación Local de Sindicatos Únicos CNT, era l'agost del 1936. Es va constituir un Comitè de Fàbrica format per en Domingo Ramos, en Ramón Casi, en Josep Torras i el delegat sindical Narcís Santamaria Ribot.

La segona etapa va consistir en la col·lectivització. Amb un consell d'empresa el director del qual era en Josep Sandoval Alfonso i els seus membres més destacats en Domingo Ramos, en Marià Riera, en Josep Torras, en Manel Arderiu, en Frederic Jaurrieta i en Pere Palou.

L'empresa Sedes Ros Campañà, col·lectivitzada des del començament, va comptar amb un comitè revolucionari format per:

Alfonso Salinas, Eduard; Carol, Josep; Castells Xufré, Ramon; Costafreda Carlotta, Valentí; Escura Roca, Joan; Falguera Castell, Alfons; Grau

La fàbrica de can Mulà també va ser col·lectivitzada durant la guerra. APEM.

Jordá, Ramon; Mañosa, Marià; Maynou Camps, Vicent; Niubo Aymerich, Ramon i Sans Grimau, Josep.

El 26 de juny del 1937 té lloc una assemblea general dels treballadors de Ros-Campañà, que constitueixen l'empresa col·lectivitzada Sedes Ros Campaña i s'aproven els Estatuts Generals de l'Empresa Col·lectivitzada, tot seguint les pautes que marcava el Decret de Col·lectivitzacions.

Per aquests estatuts es reconeix:

Art. 1. D'acord amb el capítol I del Decret de Col·lectivitzacions del 24-10-36, els treballadors de l'empresa Sedes Ros Campañà, S.A. se'n fan càrrec i constitueixen l'empresa col·lectivitzada Sedes Ros Campañà, col·lectivitzada.

Aquesta empresa explotarà, per tant, la fàbrica de Sederies domiciliada a Mollet del Vallès i el despatx de Barcelona, carrer Trafalgar, 42 i Eveli Boal, 49 i 51.

Art. 4. El Consell d'Empresa s'establirà a Barcelona i l'Assemblea General es reunirà a Mollet del Vallès.

Art. 5. Tot el personal que treballava a l'empresa haurà d'ésser absorbit per l'empresa col·lectivizada.

Art. 9. L'empresa Ros serà regida i administrada per un Consell d'Empresa integrat per:

5 representants del treball de la producció,
1 representant del treball de l'administració,
1 representant del treball de tècnics,
1 representant del treball d'intercanvi,
1 interventor de la Generalitat nomenat pel Conseller d'Economia.

Art. 10. Els representants obrers seran elegits en Assemblea General de tots els treballadors.

Art. 12. La durada dels càrrecs del Consell d'Empresa sera de 2 anys, cada any serà renovada la meitat.

Art. 20 El director i 3 consellers delegats formaran el Comitè Permanent.

Art. 21. El Comitè Permanent ostentarà la direcció de l'empresa amb l'amplitud que li sigui assenyalada pel Consell d'Empresa.

Art. 23. El Consell d'Empresa nomenarà un director de durada indefinida.

Art. 24. El director realitzarà funcions de gerent.

Un mes més tard, el Consell d'Empresa treu un full informatiu per a tots els treballadors cridant l'atenció sobre l'abús de baixes per malaltia.

«En vuit anys varen presentar 363 baixes amb un promig mensual d'entre 4 i 5.

Avui que treballa menys personal a la fàbrica, en mig any ja s'han presentat 97 baixes, amb un promig mensual de15.

El pagat per l'antiga Germandat durant els 8 anys de la seva durada fou de 55.000 ptes.

La quantitat que la nostra col·lectiva ja porta pagada és de 16.848 ptes. (en 8 anys seria de 349.000 ptes.).

No us sembla companys i companyes, que aquestes xifres denoten l'abús inqualificable amb què es procedeix?

Tenint en compte, doncs, tot l'exposat i comprenent aquest Consell d'Empresa que s'ha de procedir... amb justícia... en virtut de les atribucions que li són conferides..., ha nomenat metge inspector per a totes les baixes que es presentin n'Enric Rosés.»

La Tenería Moderna Franco-Española

«Desde el día 20 (de julio del 1936) la fábrica quedó totalmente paralizada, perjudicándose las pieles en trabajo y además hemos tenido que pagar todos los días no trabajados incluso a aquellos obreros que no entraban en el turno de trabajo de la respectiva semana. Durante la semana en curso (primera de agosto) se ha recibido orden de reanudar el trabajo exigiéndose dé a todos, con excepción tan sólo de los que están inscritos en las milicias, cuyo salario, no obstante, corre también a nuestro cargo.

»Como consecuencia de una asamblea del personal de fábrica, ha quedado elegido un Comité Obrero de Control, que vino el día 5 a comuni-

Obrers de la Tenería a la sortida de la fàbrica, APTM.

Secció Ribera, on se separa la llana de les pells, arxiu PTM.

car personalmente (al Sr. Pallarés)[188] su constitución y después de cambiar impresiones se quedó en que al día siguiente el Sr. Pallarés iría allí par saber qué actitud adoptaban y qué podía hacer la casa.

»En la reunión del día 6 en Mollet, el COC exigía el acta de cesión y la aplicación de las bases aceptadas en Barcelona por la patronal del ramo. El Sr. Pallarés les dijo que no podría extender acta por la imposibilidad de hacerlo desde el momento que no podían reunirse los accionistas. Quedando en que se estudiarían las bases y que las que en definitiva se aprobasen regirían a partir de la presente semana, pagándose las diferencias en las venideras.

Las principales características de las demandas son:

— Semana de 36 horas, salario único de 88 ptas. semanales.
— Jubilación a los 60 años con 3/4 del salario.
— Salario entero en caso de enfermedad.
— Quince días de vacaciones.

»El COC pretende, además, intervenir en los gastos generales de la casa, poniendo el veto a aquello que le parezca exagerado, ya que dicen es propósito suyo que el aumento de salario y disminución de horas quede compensado por los menos gastos y más rendimiento de la producción.

---

188. El Sr. Pallarés era l'administrador de la societat TMFE.

»El Sr. Pallarés les ha hecho notar que difícilmente se llegarían a compensar nunca lo que representan los aumentos de coste de mano de obra, ya que sin contar el asunto jubilaciones, vacaciones y enfermedad, los salarios sean de un 170 % en relación a lo que antes veníamos pagando y esto que no hay reducción de gastos generales ni intensificación en el rendimiento que puedan compensarlo.

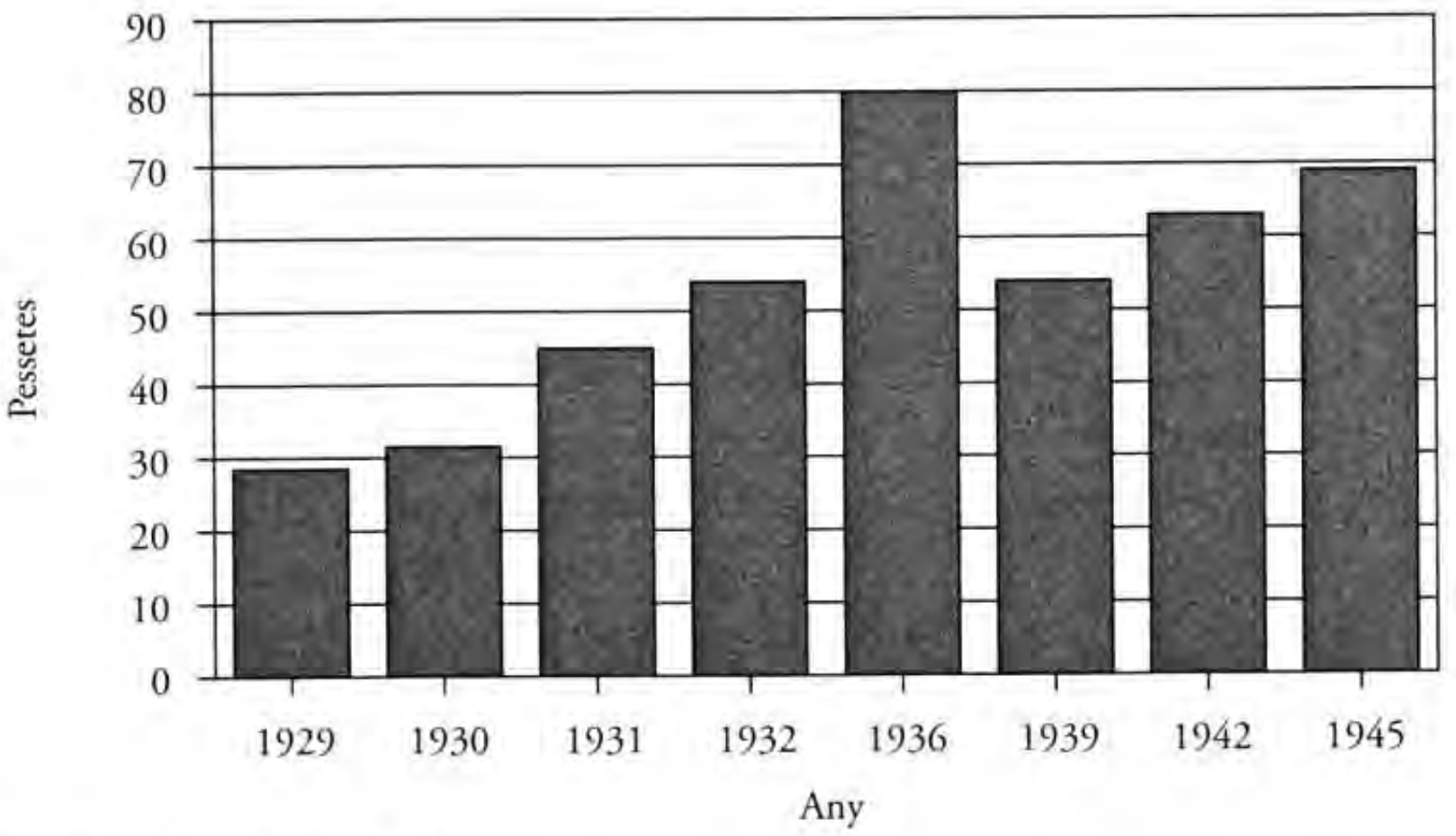
»Los señores reunidos, después de pensar detenidamente todo cuanto ha quedado expuesto, comprueban por unanimidad la táctica y gestión del Sr. Pallarés, y, asimismo, autorizan la continuación de las actividades de Tenería bajo el mismo régimen que hasta ahora, a fin de ver si se aclara la situación dentro de un plazo más o menos breve.»[189]

El 9 de novembre del 1938 es va signar una escriptura a Sant Sebastià per la qual els representants del Banc Urquijo de Madrid i del Banc Urquijo català, en qualitat de grans accionistes, atorgaven poders a en Francisco Pallarés per gestionar les accions.

Un cop acabada la guerra, com a tot arreu, «Se acuerda cumplimentar todos los trámites legales para anular y dejar sin efecto todo lo hecho por los elementos colectivizadores de la empresa así como proceder a la depuración del personal de administración y fábrica».[190]

Variacions del salari d'un obrer

de la TMFE

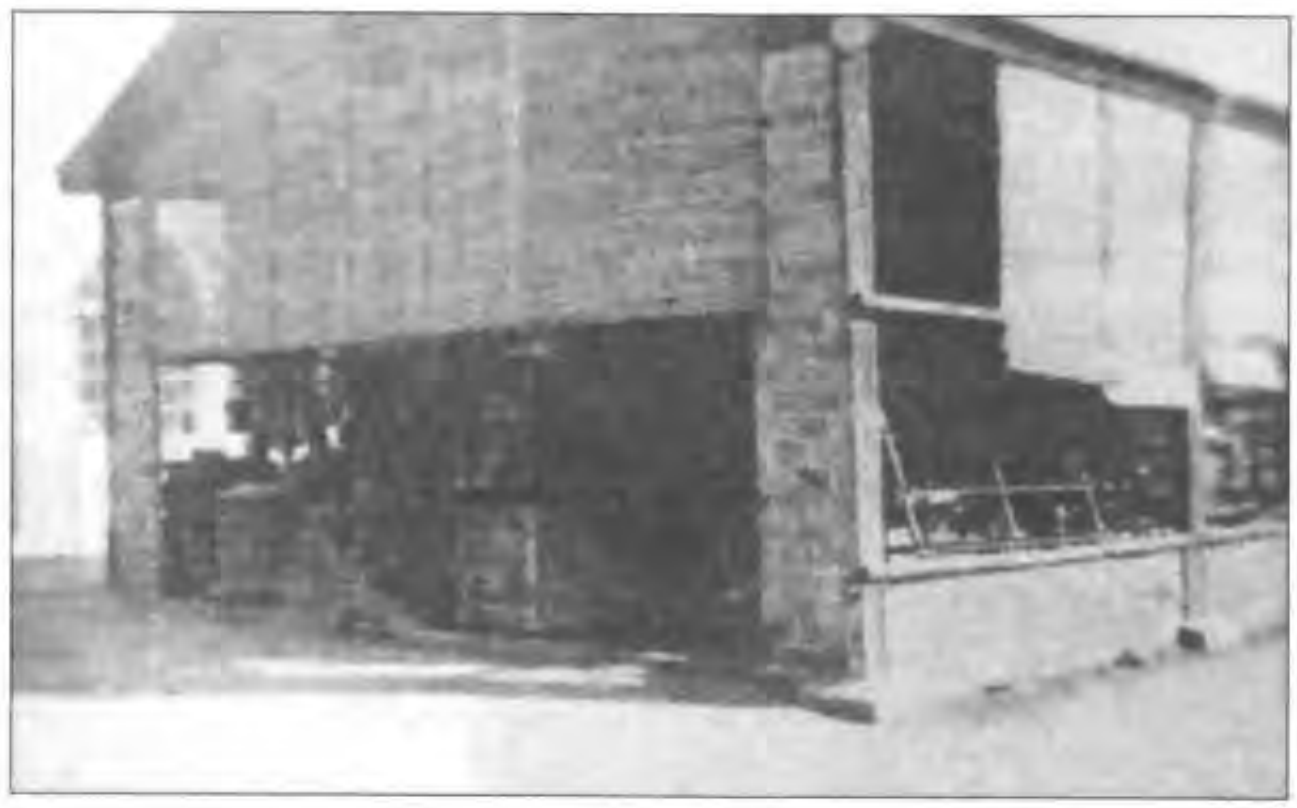

Font: Fitxes dels obrers de la TMFE.

189. Acta del Consell d'Administració del 7-8-36. Arxiu de la TMFE.
190. Al capítol 2. L'Economia, dins l'apartat 2.1.3, hi ha més informació sobre la Teneria.

Estat en què es va trobar la Tintoreria Franco-Española de Parets d'en Joaquim Abel Puig un cop acabada la guerra, ACGC.

Fotografia retocada per en José Muñoz Almeda, ACGC.

A Mollet cap fàbrica va passar a ser indústria de guerra. La més propera va ser la Tintoreria Franco-Espanyola de Parets, de gèneres de punt, propietat d'en Joaquim Abel Puig, que va ser incautada i cedida pel comitè d'empresa per convertir-se en indústria de guerra. En aquells moments comptava amb quaranta treballadors —més de la meitat eren dones—, tots afiliats a la CNT. El que sí que va ser més comú era la requisa de maquinària per nodrir les indústries de guerra, que va afectar els petits tallers. El sindicat metal·lúrgic de la CNT va incautar maquinària a en Vicent Solà, en Joan Vilà, en Pere Careta, n'Alfons Vilà, etc. per tal de proveir la indústria de guerra dels tallers Confederats Labora a Sants.[191]

---

191. Doc. de l'AMCGB.

4.3.2.1. La col·lectivització dels oficis

Molts dels oficis tradicionals es van col·lectivitzar. Les més destacades van ser les col·lectives del ram de la construcció, paletes, mosaïcistes, «ladrilleros», pintors, lampistes i electricistes; de la fusta, dels barbers i dels forners.

Col·lectiva de gràfiques socialitzades

Capçalera

Segell

Col·lectiva de lampistes i electricistes

Capçalera

Segell

Col·lectiva de pintors

Capçalera

Segell

Col·lectiva de flequers

Capçalera

Segell

Col·lectives de Mollet. AMMV.

Secció: ram del dipòsit de materials

Capçalera

Segell

Secció: paletes i peons

Capçalera

Segell

Secció: maoners

Capçalera

Segell

Secció: ram de la fusta

Capçalera

Comunitat d'indústries socialitzades de la construcció. AMMV.

Totes van editar impresos amb el nou nom de l'empresa. Així trobem: les indústries socialitzades, ram de la fusta. Mollet, al c. de Lluís Duran, 112. Indústries Socialitzades, Construcció, Secció Paletes i peons. Mollet, al c. de Berenguer III, 136. Indústries Socialitzades, construcció, secció

mosaic i artificial. Col·lectiu de lampistes i electricistes de Mollet, Alba del Vallès i Martorelles. CNT. Plaça República, 8-9. Col·lectiva de barbers, c. de Berenguer. La Col·lectiva de Pintors al c. de Lina Odena.

4.3.3. La municipalització de l'habitatge

El tema de la propietat urbana va ser una de les qüestions que més aviat es van plantejar només començar la Guerra Civil. A Catalunya hi havia molts pisos de lloguer; només a Barcelona hi havia unes 300.000 cases de lloguer. En esclatar la Revolució es plantejaran si han de continuar sent pisos de propietat privada o han de passar a mans dels ajuntaments. La Generalitat va intentar donar resposta a aquest problema, però va anar per darrere de molts ajuntaments que no van voler esperar el Decret de municipalització de l'habitatge. Entre ells, el de Mollet.

A Mollet al novembre del 1936 el Consistori[192] es planteja municipalitzar l'habitatge privat al·legant les condicions d'insalubritat de molts dels habitatges de lloguer.

És necessari de fer reparacions en els habitatges, però els propietaris es declaren insolvents per poder fer aquestes obres de millora a les cases de lloguer, justificant-se en els pocs ingressos que reben a causa de la reducció dels lloguers decretada per la Generalitat durant el mes d'agost.[193]

Finalment s'acorda crear una comissió per a l'estudi de la municipalització.

Però el debat continuarà, es parla d'incautar les cases dels propietaris que no fan reformes.[194]

A final d'any la minoria consistorial de la CNT presenta un projecte de municipalització de l'habitatge per a l'aprovació del Consell Municipal[195] en què es justifica la necessitat de la municipalització.

Les raons que s'al·leguen són:

a) *El problema de l'atur forçós.* S'han aturat les obres de reformes en els pisos de lloguer, des de l'inici de la guerra no es fan obres; en conseqüència, el sector dels treballadors de la construcció es veuen afectats. Les causes que no es facin millores a les finques urbanes són:

– Els grans propietaris estan en una situació d'insolvència econòmica pel fet a que la Revolució, amb la incautació de fàbriques i tallers ha anul·lat els propietaris industrials. La iniciativa privada també s'ha reduït

192. Acta del ple municipal 5-11-36. AMMV.
193. Decret de rebaixa del lloguer del 12-8-36.
194. Acta del govern municipal del 17-11-36. AMMV.
195. Acta del govern municipal del 22-12-36. AMMV.

a causa de reducció dels lloguers, la reducció de la jornada de treball i l'augment de jornals.

– Els petits propietaris no gosen fer obres perquè estan a l'espera del que legislarà la Generalitat sobre la propietat urbana.

b) *El problema de la insalubritat de molts habitatges.* Si es fes la municipalització l'Ajuntament es faria càrrec de fer les obres d'habilitació a les finques que ho necessitessin.

Alguns dels articles que recollia la proposta de la CNT[196] eren:

Art. 1. Passen a ésser propietat del patrimoni popular, representat pel Consell Municipal, tots els immobles d'aquesta població com també tots els solars i terrenys urbans compresos en la mateixa.

Art. 4. Als propietaris que, en posar-se en vigor aquest Decret, no tinguin altres mitjans de vida que la renda que percebien de llurs finques, el municipi els assignarà una quantitat equivalent al promig del guany d'un obrer manual (... el guany promig d'un obrer manual serà estimat a raó de 350 pessetes mensuals), quedant ben entès que si la renda que percebien no arribava a la quantitat fixada com a promig d'aquest guany, aleshores la indemnització seria equivalent a la renda que tenien.

Art. 10. Els ciutadans que ocupaven les vivendes situades en aquesta població, pagaran mensualment en concepte de drets d'ocupació (abans anomenat lloguer) el mateix preu que paguen en l'actualitat i sota les normes establertes en el Decret de la Generalitat del 12 d'agost d'enguany, i a més el 25 % d'augment del preu del dret d'ocupació, en concepte d'impost municipal pro milloració de vivendes.

L'any 1937 a Mollet hi havia més de vuit-cents pisos de lloguer, que eren administrats per l'Ajuntament. APMP.

196. Projecte de Decret de municipalització de la vivenda a Mollet de la CNT. AMMV.

Aquest projecte de la CNT es va aturar, a proposta d'ERC, que volia esperar que el Govern de la Generalitat dictés normes,[197] malgrat la insistència dels seus representats que argumentaven que a Barcelona i Caldes ja havien fet la municipalització.

De fet, a Granollers també s'havia acordat la municipalització al mes de novembre del 1936.[198]

Al mes de gener, pel Decret del 9-1-37, queda suspès el cobrament dels lloguers fins al primer de març.

Finalment, al març del 1937 es crea la Comissió d'Administració i Control de la Propietat Urbana a Mollet i es fixen les facultats d'aquesta comissió.[199]

La Comissió Especial integrada per minories adopta els següents acords:

1) Es crea la Comissió, composta de dos representants de l'Ajuntament, dos del sindicat de construcció CNT sota la presidència de l'alcalde, amb jurisdicció dintre del termemunicipal de Mollet.

2) Facultats de la Comissió:

a) Llogar, desllogar i reparar immobles urbans (de propietaris que s'hagin absentat sense deixar administrador de llurs finques).

b) Intervenir en tots els contractes d'inquilinat que afectin finques no compreses en l'apartat anterior per regular el compliment de les disposicions vigents.

c) Administració de totes les finques urbanes prèvia autorització del propietari, mentre duri la supressió del pagament de lloguers prevista en el Decret 48 del 9 de gener. Aquesta facultat serà exercida de forma transitòria fins que quedi establert el règim jurídic de la propietat immobiliària.

d) Funció inherent a l'administració de finques. La Comissió serà l'única autoritzada a cobrar els lloguers respectius i iniciar la recaptació dels lloguers ja vençuts.

e) Tota persona natural o jurídica ja sigui com a propietari, administrador, etc. s'abstindrà d'intervenir a Mollet en el cobrament de les respectives rendes.

f) La Comissió d'Administració i Control de la Propietat Urbana no està autoritzada per al cobrament de lloguer corresponent als habitatges ocupats pels respectius propietaris, ni tampoc dels locals destinats a indústries o comerços dels immobles propietat dels titulars d'aquests.

---

197. Acta de la Comissió de Govern del 29-12-36. AMMV.

198. Garriga i Andreu, Joan. *Granollers 1936-39. Conflicte revolucionari i bèl·lic.* Vol. 2. Ed. Oikos-Tau S.A. Granollers, 1990.

199. Acta del ple municipal del 30-3-37. AMMV.

g) La taxa administrativa a retenir serà fitxada per la Comissió i no podrà ésser superior al 10 % de la respectiva recaptació.

h) La Comissió realitzarà les obres de reparació, conservació i millora que siguin indispensables a judici de la mateixa Comissió i n'abonarà l'impost amb càrrec a les rendes de les finques del mateix propietari.

i) La Comissió haurà de liquidar tota mena de contribucions, arbitris i càrregues que gravin els immobles.

j) Mensualment es practicarà la corresponent liquidació, fent lliurament de les corresponents rendes a les persones que hi tinguin dret.

Aquest projecte que es va aprovar era força més moderat que el que havia presentat la CNT, ja que no contemplava que els habitatges passessin a ser propietat de l'Ajuntament sinó que aquest era un administrador de la propietat urbana. La funció de la Comissió d'Administració i Control de la Propietat Urbana era justament la d'administrar aquestes propietats. La Comissió cobrava el lloguer als llogaters i el pagava als seus propietaris, i en descomptava el 10 % en concepte de taxa d'administració. També s'atribuïa l'autoritat d'aprovar les obres que considerés necessàries, de pagar els treballadors i descomptar en el rebut de pagament al seu propietari les esmentades reparacions.

Els primers rebuts[200] de la Comissió Mixta als llogaters que es paguen als seus propietaris són de l'abril del 1937, amb efectes retroactius de l'1 de gener, i els últims corresponen al mes de desembre del 1938.

Segons l'Ordre de pagament de la Comissió d'Administració de la Propietat Urbana de l'any 1937 i 1938 a Mollet hi hauria uns 300 propietaris, amb un total de 815 pisos de lloguer. El preu del lloguer variava des de 10 a 60 ptes. mensuals.

Amb aquesta municipalització l'Ajuntament va aconseguir tres dels seus objectius fixats:

a) Donar feina a la indústria de la construcció a Mollet.

b) Millorar la salubritat dels habitatges.

c) Obtenir una font d'ingressos.

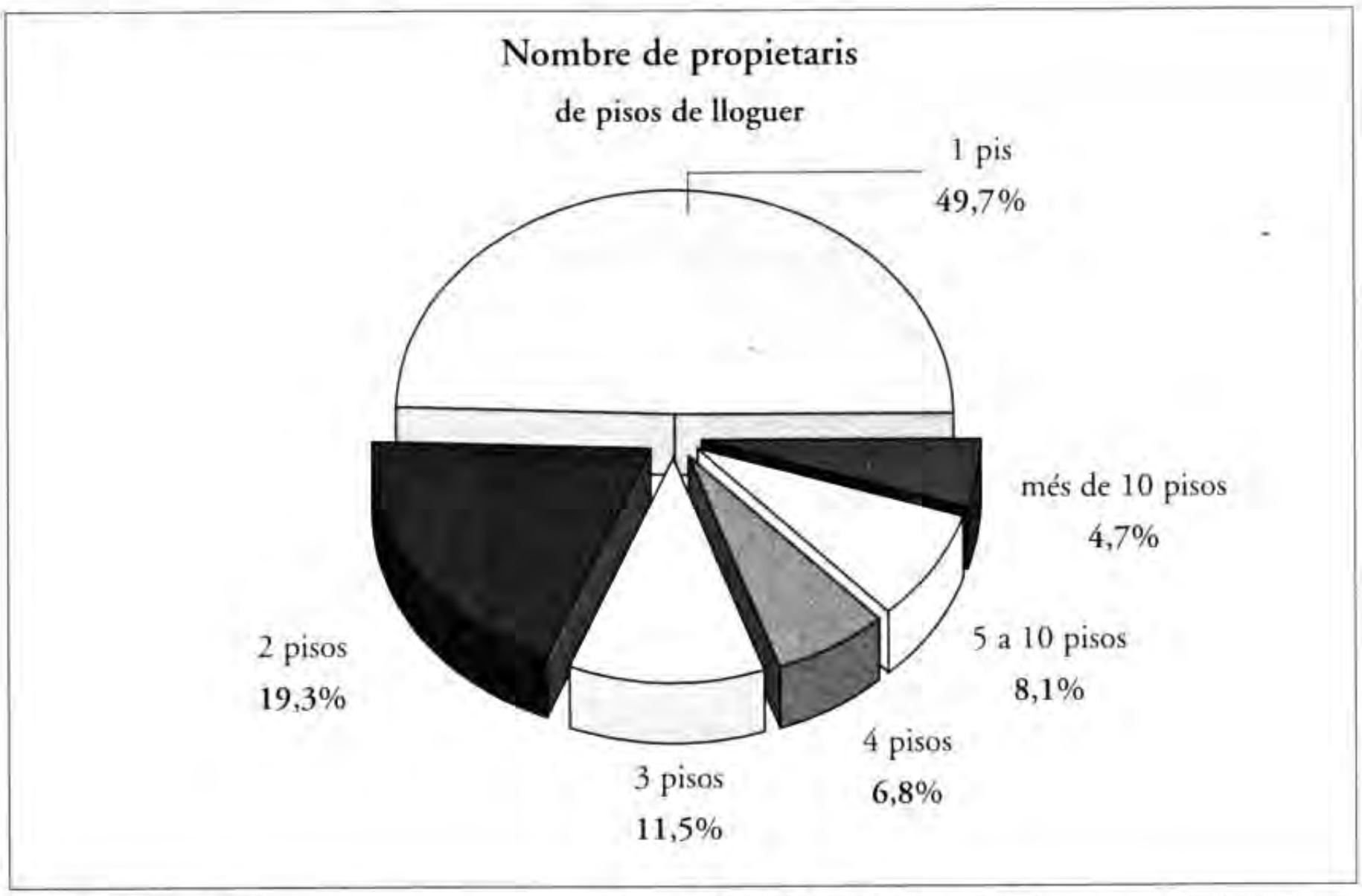
Durant gairebé els dos anys que va actuar la Comissió d'Administració de la Propietat Urbana va efectuar més de nou-centes reparacions en diferents habitatges.[201]

Aquestes reparacions les contractava la Comissió d'Administració de la

200. Ordres de pagament de la Comissió Mixta d'Administració i Control de la Propietat Urbana. AMMV.

201. Ordres de pagament de la Comissió Mixta d'Administració i Control de la Propietat Urbana. Factures de reparacions. AMMV.

Quadre de propietaris de pisos de lloguer[202]

Quasi la meitat dels 300 propietaris només comptaven amb un sol pis de lloguer. Tenien més de deu pisos en propietat i llogats: les germanes Boix, en Joan Coll, en Jaume Fonolleda, en Joan Grifols, n'Àngels Martín, en Joaquim Montserdà, na Maria Monteys, en Ramon Prat, en Salvador Puig, en Joan Pujol, en Francesc Roca, en Miguel Rosés, en Pere Soldevila i la Remei Ventura.

Propietat Urbana i la major part d'elles, el 91 %, eren efectuades per empreses col·lectivitzades o bé d'indústries socialitzades:

– Indústries socialitzades. Ram de la fusta. Mollet.

– Cooperativa de fusters.

– Comunitat d'indústries socialitzades. Construcció. Secció: paletes i peons.

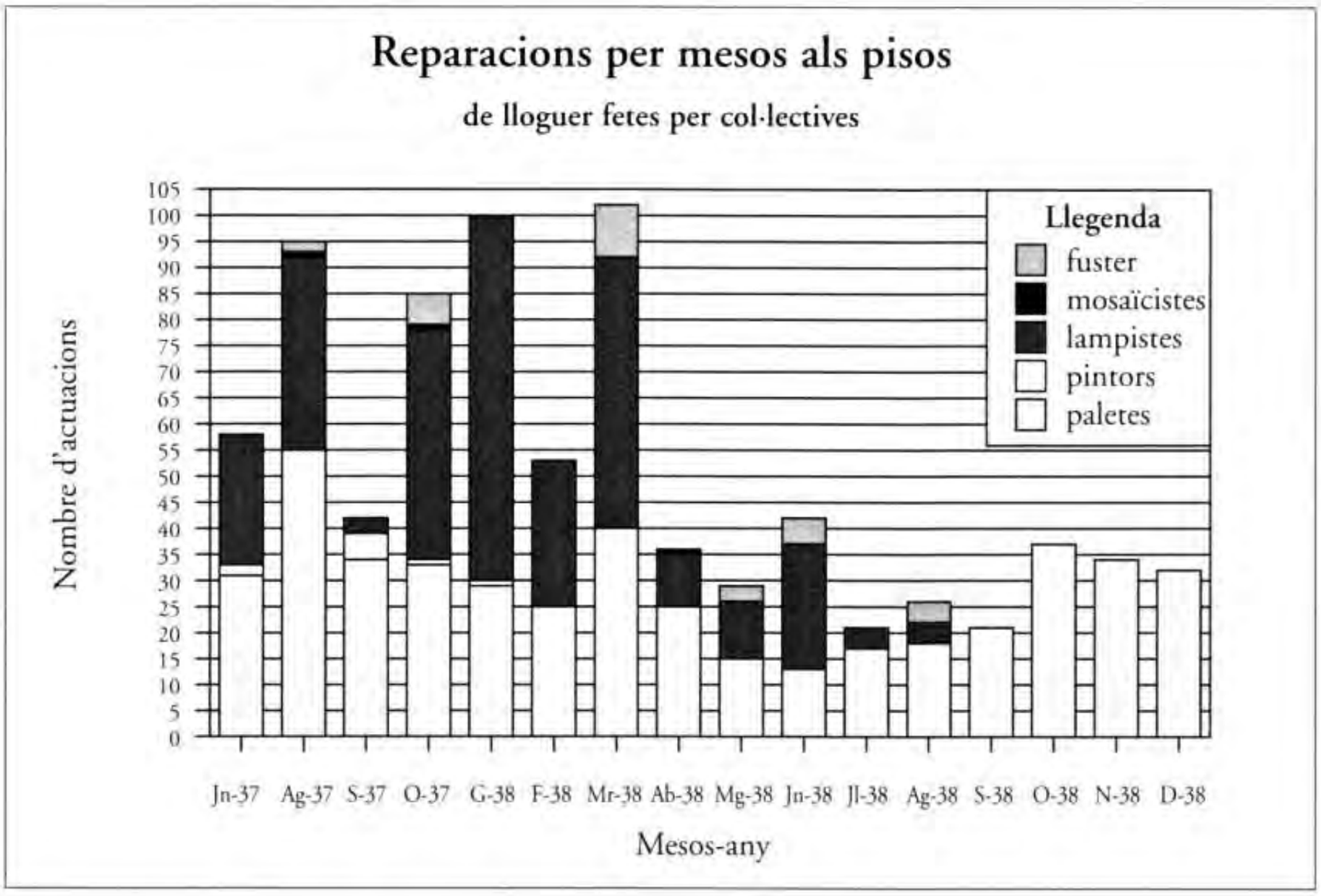
– Comunitat d'indústries socialitzades. Construcció. Secció: mosaic i artificial.

– Taller col·lectiu de lampistes i electricistes de Mollet, Alba del Vallès i Martorelles, controlat per la CNT.

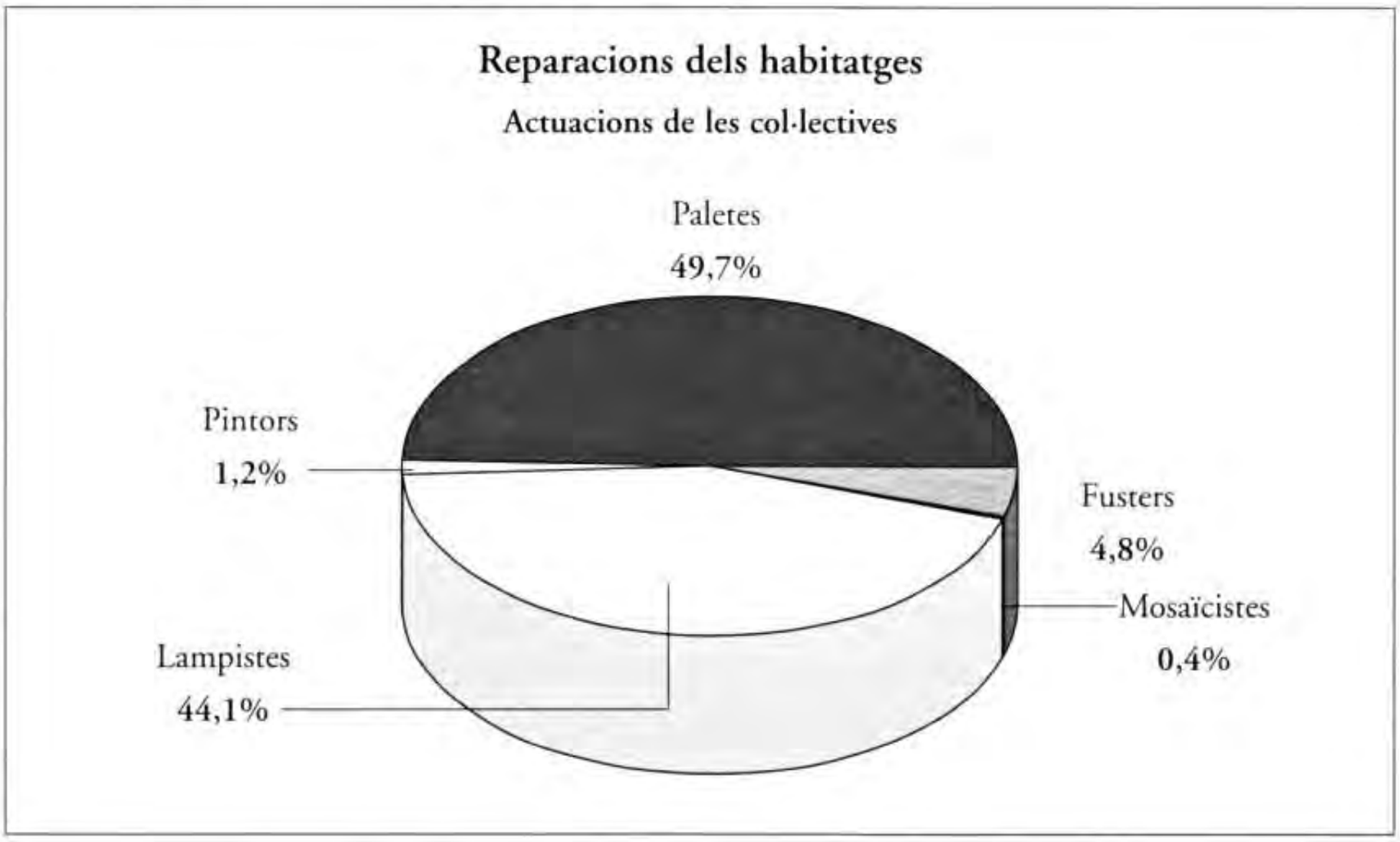
També hi ha algunes factures que vénen a nom de particulars (serralleria de Joan Mogas, serralleria de Joan Fortuny Santamaria, empresa de pintura Gascón, lampista Tusquelles, J.), però tenen poc pes, només representen el 9 %. D'aquestes empreses, la que destaca és la d'en Joan Fortuny, que va efectuar el 7,55 % del total de reparacions, quasi totes entre l'agost i el novembre del 1938.

---

202. Dades extretes de les Ordres de pagament de la Comissió Mixta d'Administració i Control de la Propietat Urbana als propietaris dels habitatges llogats. AMMV.

Quadre de les actuacions de les cooperatives[203]

203. Dades extretes de les factures de reparacions de la Comissió Mixta d'Administració i Control de la Propietat Urbana. AMMV.

La gestió de la propietat urbana li va servir a l'Ajuntament com una font d'ingressos. Segons una Ordre de pagament de la Comissió d'Administració i Control de la Propietat Urbana amb data del 2-2-38, l'Ajuntament de Mollet va rebre la quantitat de 4.580,05 ptes. corresponent al 10 % de l'administració de lloguers cobrats durant l'any 1937.

L'any 1938, sense comptar el mes de desembre, l'Ajuntament va rebre de la Comissió d'Administració i Control de la Propietat Urbana la quantitat de 20.604,95 ptes.

Al mes d'abril del 1937 surt el Decret de la Conselleria de Finances[204] pel qual es dicten les normes per a la constitució de la Comissió d'Administració de la Propietat Urbana. Aquesta comissió restarà formada per un representant de cada minoria, els dos representants del sindicat de la construcció de la CNT i l'alcalde com a president.[205]

L'11 de juny del 1937 surt el Decret de Municipalització de l'Habitatge. En aquest s'estipula que la gestió de l'habitatge havia d'ésser portada a terme per una caixa immobiliària, amb la participació paritària de sindicats (CNT i UGT) i Ajuntament, i que s'havia d'indemnitzar els antics propietaris.

Aquest decret no es reflecteix en tota la documentació del Consistori.

Al mes de desembre del 1938 la Comissió d'Administració de la Propietat Urbana resta dissolta, segons el Decret publicat al Diari Oficial del 20-11-38, i s'anomena com a delegat del Servei d'Administració de la Propietat Urbana de Mollet en Josep Fortuny.[206]

4.3.4. La cooperativització del comerç

El dia 2 de setembre de 1936 es va celebrar una assemblea general dels socis de l'antiga Cooperativa dels Operaris de la Teneria Moderna Franco-Española, SA i la resta de treballadors de Mollet en la qual es va acordar crear una Nova Cooperativa de Consum que recolliria tots els treballadors de Mollet i nomenaria un comitè organitzador.[207]

Aquesta Nova Cooperativa de Consum de seguida va presentar a l'Ajuntament una instància demanant la cooperativització del comerç de Mollet:[208] es tractava de convertir els petits comerciants en cooperativistes. La Cooperativa resumia el seu projecte en cinc punts:

1. Supressió absoluta de totes les botigues establertes en el radi de la localitat.

---

204. Decret del 22-3-37 publicat al DOGC el 9-4-37.
205. Acta del ple municipal del 15-4-37. AMMV.
206. Comissió de Govern del 14-12-38. AMMV.
207. Doc. sense classificar. AMMV.
208. Acta de la Comissió de Govern del 10-11-36. AMMV.

2. Deixar les destinades a la venda de pesca salada, fruiteria, pastisseria, estant-los prohibit vendre d'altres articles alimentaris.

3. La cooperativa obriria pel seu compte quatre o cinc sucursals als llocs més apropiats per al bon servei de la població.

4. En fer-se la supressió de les esmentades tendes, de tots els gèneres en existència i que estiguessin en condicions per a llur venda, aquesta cooperativa se'n faria càrrec previ inventari, abonant-ne l'import a mesura que les disponibilitats econòmiques ho permetessin.

5. A les sucursals miraren de donar ocupació al major nombre dels afectats per aquesta determinació, sempre tenint en compte les aptituds professionals i necessitats d'aquells.

La proposta es porta a estudi i quan el consistori es torna a reunir, cada partit porta el seu dictamen.[209]

El regidor del POUM defensarà el projecte cooperativista, tot dient que «estem dintre d'un sistema de cooperació, que l'individualisme ha desaparegut». Es limitarà a fer algunes modificacions del projecte.

El representant de la CNT és el més radical, ja que aprofita l'avinentesa per demanar la municipalització del comerç «deu existir la Cooperativa Municipal de Mollet, doncs el Municipi deu vetllar per l'interès general, sense perjudicar els interessos dels comerciants, no es va a una incautació, s'indemnitzarà els comerciants». Així, la seva proposta era:

«1. La actual Cooperativa de distribución y todos aquellos comercios de ultramarinos i comestibles, quedan municipalizados.

2. Los intereses creados por los actuales componentes de dicha Cooperativa y demás comercios, el municipio los reconoce y los amortizará a medida que la economía del conjunto lo permita.

3. Una vez la Cooperativa se halle en manos del municipio, este creará todas las sucursales que sean necesarias con el fin de abastecer con desahogo y tener un control exacto de la distribución de los productos alimenticios. En dichas sucursales se procurará acoplar a aquellos ciudadanos que al cesar en sus comercios particulares por efecto de la municipalización de los centros de distribución, no tengan otros medios de vida, y se les reconozcan aptitudes para ocupar un lugar en dichos centros de distribución.

A los que quedaren cesantes y no fueran aptos se les acoplará en otros lugares que les permita estar al cubierto de todas las necesidades.

4.- Los centros de producción y distribución de pan, quedan sujetos a las mismas condiciones que los establecimientos anteriores.

---

209. Acta municipal del 3-12-36. AMMV.

5. Los establecimientos de leguminosas, cerales, tubérculos y granos en general desaparecerán también, cuyos productos se expenderán al detalle exclusivamente en las sucursales establecidas por el Municipio, siendo estos productos facilitados por los Sindicatos agrícolas. Si se agotara la producción de cualquier producto, se recurrirá al intercambio, como actualmente lo viene haciendo la Delegación de Abastos.

6. Una vez acordada la Municipalización, se formará un Comité de Administración, que podría ser constituido de la siguiente manera: un delegado de Abastos, un delegado de Economía, un delegado de Hacienda, un representante sindical y un representante técnico. Dicho Comité tendrá a su cargo la organización y administración de este servicio municipalizado, rigiéndose el mismo por un estatuto interior que regulará sus funciones».[210]

ERC serà l'única que defensarà el petit comerciant, i per tant, s'oposarà al cooperativisme «la cooperativa no es troba en situació econòmica per portar endavant la cooperativització i, per altra part, el comerç no ho ha demanat». En el seu dictamen ERC argumenta que «cap disposició dels dirigents de la política catalana d'avui preveu ni recolza la possibilitat de que un Consell municipal ordeni, sense altres raons, el tancament de comerços oberts al públic, no tenint més de cinquanta dependents, i, fins i tot així, procediria la col·lectivització i no la cooperació forçosa...

»... Aquesta minoria, que creu difícil o impossible que aquesta corporació acordi la supressió de les tendes d'aquest terme i menys en la forma demanada, car la pròpia entitat sol·licitant obligaria aquest consell a fer excepcions, per quant deurien restar les de pesca salada, fruiteria i pastisseria, establint un tracte de desigualtat, solament a conveniència de l'entitat sol·licitant.

»... Existeix la creença que la supressió dels establiments comercials ha de produir un perjudici a Mollet com a vila i a l'erari municipal per la minva de la recaptació a obtenir.» Finalment, ERC dubta de la gestió de la cooperativa «no pot fer concebre moltes esperances de millora a l'obrer la pròpia cooperativa sol·licitant, quan contant aproximadament vint anys d'existència ni s'ha destacat en vendre a millors preus que els comerciants de Mollet, ni el balanç de la seva actuació acusa un superàvit digne de tenir-se en compte com a millora del proletariat. Ha tingut la Cooperativa molts balanços negatius i els productes iguals o semblants als dels comerciants, els ha venut a igual o pitjor preu que aquests.»

Finalment, no es va portar a terme ni la cooperativa ni la municipalització.

---

210. Dictamen de la CNT. Municipalització del comerç. Doc. 36/745. AMMV.

Vista de la Cooperativa obrera dels treballadors de la Teneria, coneguda com el Tabaran.: *APFC.*

Durant tot el període, però, va existir una pugna entre el petit comerç i la cooperativa per l'horari d'obertura al públic, pel repartiment dels productes racionats o pel dret a vendre determinats articles. El 3-11-36 la Unió Comercial i Defensa d'Industrials demana poder vendre porc, ja que l'Ajuntament només deixava vendre a la cooperativa i a en Llorens, que tenien empleats i aquests havien de treballar. Els petits comerciants tenen més productes que poden vendre. El problema és que hi havia massa comerç per guanyar-se la vida. S'haurien de tancar alguns comerços i els propietaris podrien treballar a les fàbriques. Era un problema del Bienni Negre, que va deixar obrir moltes botigues.

4.3.5. La contribució de guerra

L'Ajuntament plantejarà la necessitat que els ciutadans contribueixin a les despeses que la guerra ocasiona. De primer serà d'una manera més o menys voluntària i després obligatòria.

A l'octubre el conseller de Defensa posa de manifest la necessitat de portar peces de roba d'abric al front. Es farà una indicació als comitès de control de fàbrica perquè autoritzin els obrers a contribuir amb la part de jornal necessària.[211] Al novembre es tornarà a fer la mateixa crida, però es proposa que les despeses siguin abonades per recaptació voluntària.[212]

---

211. Acta del ple municipal del 19-10-36. AMMV.
212. Acta del ple municipal del 5-11-36. AMMV.

Al desembre, el conseller Pi d'ERC demana que el 5 % del jornal dels obrers, que és per a contribució de guerra i que està en mans de la Federació Local de CNT, entri directament a l'Ajuntament.[213]

El mateix mes la conselleria d'Economia va proposar la imposició de la contribució de guerra als industrials i comerciants de la localitat.[214]

Quan es vol imposar la contribució de guerra als rabassaires s'obre una polèmica; hi ha dues propostes:

a) La d'en Feliu de la UR, que proposa que s'individualitzi la quota per part de l'Ajuntament, i que s'indiqui una quantitat global i el sindicat hagi de repartir-la.

b) La d'Angosto i Domínguez (CNT) que proposen que el, que procedeix és que el sindicat agrícola en junta general acordi la imposició.

Es decideix que sigui el sindicat en junta general qui acordi la imposició i en cas que no ho faci l'Ajuntament imposarà el que estimi de justícia. Però quan la proposta es porta a l'Assemblea de Rabassaires, aquests rebutjaran el pagament imposat per l'Ajuntament. Entre les raons que presenten al·leguen que l'impost en qüestió no tan sols és per a les necessitats municipals extraordinàries imposades per la guerra sinó, com està demostrat de manera ben palesa, per ajudar a la implantació d'un règim amb el qual ells no estan d'acord.[215]

Malgrat tot, cap a final de la guerra se'ls posarà un impost especial sobre els productes de la terra i el bestiar de 50.000 ptes., que hauran de pagar la Col·lectiva de Camperols i el Sindicat Agrícola. Atesa la importància de la Unió de Rabassaires davant dels camperols de la CNT s'cordarà que la col·lectiva pagui 5.000 i el sindicat 35.000 ptes. La resta es perdona.[216]

Cap a les darreries del 1938 la preocupació consisteix més a socórrer els residents a Mollet que no els desplaçats al front. Així, les recaptacions van per la Conselleria d'Assistència Social. Es demanarà de fer una aportació voluntària de l'1 % del sou o jornal dels treballadors, en general, per sufragar les despeses d'Assistència Social. Totes les organitzacions i partits polítics que integren el Front Popular, inclosos el Sindicat de Rabassaires i la Unió de Defensa d'Industrials, estaran d'acord en l'aportació voluntària, excepte la UGT, que vol que sigui un impost obligatori de l'Ajuntament,[217] quan, l'any 1937, havia estat el Sindicat d'Oficis d'UGT el que, en assemblea general, havia acordat d'establir una quota setmanal

213. Acta del ple municipal del 1-12-36. AMMV.
214. Acta del ple municipal del 15-12-36. AMMV.
215. Doc. 21/4.000. 29-12-36. AMMV.
216. Acta del ple municipal del 21-9-38. AMMV.
217. Acta del ple municipal del 5-11-38. AMMV.

Cartell propagandístic per incitar al treball en favor dels milicians del front. El novembre de 1936 el consistori va proposar fabricar jaquetes de pell i gorros, «per aminorar el fred dels companys que lluiten al front», a càrrec de recaptació voluntària.

als seus afiliats, voluntàriament destinada a l'Assistència Social d'aquest municipi.[218]

4.3.6. La Conselleria de Proveïments

Durant el període de guerra un tema preocupant serà el dels proveïments. De seguida començarà a escassejar el menjar i l'Ajuntament, a través de la Regidoria de Proveïments, intentarà portar el control dels articles de primera necessitat.

La Conselleria de Proveïments de Mollet en un principi estarà en mans dels més radicals de la CNT, com a quasi tot arreu, però al juliol del 1937 passarà a ocupar-la l'ERC.

Per la seva banda, la Generalitat, a mesura que guanyava autoritat, va intentar aconseguir el control de les subsistències. Al desembre del 1936

218. Acta del ple municipal del 5-8-37. AMMV.

fa públic un decret[219] pel qual es regulava el nomenament dels delegats de Proveïments. Aquest decret va comptar amb la forta oposició de la CNT.

Al Vallès Oriental se celebrarà un ple comarcal de delegats de Proveïment per discutir aquest decret:[220] la qüestió era si els ajuntaments acceptaven el criteri que la Generalitat nomenés burocràticament els delegats de Proveïments comarcals o bé si havien de ser les comarques les qui els anomenessin democràticament.

Tots els delegats que hi intervenen ho fan en contra del decret menys el delegat de Mollet, Pelegrí Pi, de l'ERC, que defensarà «una obra de conjunt, igual a tot Catalunya, perquè no es pot admetre la desorganització de les comarques. Tot ha de ser controlat per la Generalitat. Cal admetre els delegats que nomeni la Generalitat, però crec també que aquesta ha de demanar el plàcet a les comarques». Aquesta postura xoca obertament amb la resta de delegats de la CNT.

La postura de Granollers és radical, ja que no accepta el delegat nomenat per Comorera. Al seu lloc ja n'han nomenat un, democràticament, i manifesten que «Granollers ja ha resolt aquest problema perquè compta amb forces suficients per fer respectar els seus drets». Finalment se sotmet a votació i només hi ha un delegat que estigui a favor del decret.

El sindicat en un principi exercia un control sobre alguns productes, però a poc a poc la Regidoria de Proveïments el va absorbint: «La Conselleria de Proveïments és l'única delegada de l'Ajuntament per regularitzar la venda de productes alimenticis.»[221] «La producció de mongetes de la localitat és controlada pel sindicat i es demana que la Comissió de Proveïments controli la collita del sindicat.»[222] «Conselleria de Proveïments repartirà la carn a tots els malalts de la població deixant de fer-ho el Sindicat.»[223]

Els productes que més faran parlar en el si del consistori són: la llet, de la qual contínuament es demana d'apujar el preu; el pa (que si el pes, que si el preu, que si la quantitat a racionar, que si l'escassetat), i la carn, sobretot la de porc.

L'incident més greu es dóna el dia 9 de novembre del 1937, en què té lloc una manifestació per demanar pa a la plaça de l'Ajuntament i s'obliga a participar-hi a les famílies dels regidors d'ERC. Quan es porta el tema al ple municipal es demanen comptes al regidor de Proveïments per no donar pa

---

219. Decret del 23-12-36.
220. Ple comarcal de delegats de Proveïments. Granollers, 31-1-37. Doc. 36/737. AMMV.
221. Acta del ple municipal del 29-6-38. AMMV.
222. Acta del ple municipal del 7-11-37. AMMV.
223. Acta del ple municipal del 3-9-38. AMMV.

el dissabte, quan hi havia farina a les farineres de can Morató i can Serra. Comença un fort enfrontament entre els regidors, la CNT és acusada de promoure la manifestació, als rabassaires se'ls acusa de maniobrar per desprestigiar la CNT, de no donar comptes del blat portat a la farinera. S'afirma que «la vida municipal es troba totalment paralitzada fa uns dies», que «el règim de comissions ha fracassat i cal que les minories nomenin companys responsables». S'ha de nomenar una representació de l'Ajuntament per visitar el president i plantejar el problema greu de Proveïments.[224]

La manca de carn forçava la Conselleria de Proveïments a buscar continuament solucions que tan aviat prohibien com estimulaven la matança d'animals. Així, a final del 1938 proposa:

a) Estimular la cria de porcs destinada al consum familiar autoritzant-ne la matança.

b) Els qui posseeixin un porc poden matar-lo particularment, amb un familiar.

c) Els qui tinguin dos o més porcs podran matar-ne un per a ells i l'altre o altres seran destinats al consum públic per la Conselleria de Proveïments.[225]

La falta de materials per a la indústria va crear també conflictes quan els obrers havien de parar de treballar per falta de matèria primera, o faltava la benzina per als motors o no hi havia fusta per treballar. Un tema que va crear polèmica és la tala d'arbres per obtenir fusta, la tala de la verneda de can Pere Gil per part de la UR i l'intent de tala de can Pantiquet per part de la Col·lectiva de Camperols, que va motivar una protesta popular perquè aquest bosc es dediqués a parc municipal.

Per aconsguir els productes, moltes vegades el conseller de Proveïments havia d'anar a fer les compres a França o a l'Aragó.[226] Una altra preocupació de l'Ajuntament era la marxa de productes cap als forasters de Barcelona: durant l'any 1937 es diu que hi ha una evacuació voluntària de Barcelona, hi ha molta gent de Barcelona que va als pobles a demanar casa i cartilles de racionament. Es farà un ban denegant-les.[227] Per protegir el racionament de la carn de corral dels forasters es va custodiar la venda de carn:

«Atès que venent-se la carn de gallina i conill a la plaça pública, els ciutadans de Mollet que en tenen necessitat no poden abastir-se'n, doncs se l'emporten els forasters. Atès que és impossible, d'aquesta manera, controlar quins compradors són forasters i quins no ho són, la Comissió de Proveïments proposa:

224. Acta del ple municipal de l'11-10-37. AMMV.
225. Acta del ple municipal del 17-9-38. AMMV.
226. Acta del ple municipal del 22-12-36. AMMV.
227. Acta del ple municipal del 25-2-37. AMMV.

Tala d'una pollancreda prop de la verneda i la font d'en Gil. Arxiu Ricart. Servei del Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona. La manca de fusta durant la guerra va fer que es talés la verneda de can Ros i la verneda de can Pere Gil, però gràcies a l'oposició popular es va salvar can Pantiquet per destinar-lo a parc municipal.

«Que, en endavant, la venda de carn d'aviram sigui efectuada al pati de l'exrectoria, posant-se un empleat municipal a la porta de dit pati, i no deixant entrar a ningú que no porti la tarja de racionament local».[228]

També se sol·licita que es vigilin els autobusos perquè els forasters s'emporten carn. Es demana que els autobusos no facin parada fins que hagin sortit del terme municipal de Mollet.[229] I al 1938 es recorda que està prohibida la venda d'articles de primera necessitat als forasters.[230]

El control dels productes moltes vegades va portar a un enfrontament entre la Conselleria de Proveïments i les organitzacions sindicals. Un exemple va ser la polèmica creada arran del fet que els regidors d'ERC demanaven que es creés una comissió especial per tal d'esbrinar els fets esdevinguts amb la Col·lectiva de Camperols en la venda de garvilla de blat pur, en què el blat no es donava per fer farina tal com era establert. La CNT es negarà a formar part de la comissió i el PSUC es posarà al costat de la CNT. L'Ajuntament es queixarà d'estar desproveït d'autoritat.[231]

---

228. Doc. 35/722. AMMV.
229. Acta del ple municipal del 16-9-37. AMMV.
230. Acta del ple municipal del 5-6-38. AMMV.
231. Acta del ple municipal del 8-7-37. AMMV.

Un altre problema a destacar era el conflicte entre la Cooperativa de Consum i la Defensa d'Industrials i Comerciants per la distribució que es feia dels queviures per part de la Conselleria de Proveïments; així, la venda de carn de porc només estava en mans de la cooperativa. Al febrer del 1938 la Comissió de Govern Municipal establirà el repartiment de queviures en la proporció de dues parts per a la Defensa d'Industrials i Comerciants i una per a la Cooperativa de Consum.[232]

4.3.7. El racionament

El racionament va ser una mesura que va adoptar la Generalitat davant l'escassetat de productes durant la guerra. A cada consumidor li era assignada una ració dels productes objecte de racionament. La Generalitat creà, el 31 de juliol de 1936, la Conselleria de Proveïments que va dictar les normes de racionament i intentarà controlar la demanda de determinats articles, generalment destinats a cobrir necessitats bàsiques de consum personal.

A Mollet el conseller de Proveïments i Economia proposa la implantació de la tarja de racionament al novembre de 1936.[233] Al desembre entra en funcionament[234] i s'havia de renovar mensualment. Cada cap de família havia de pagar 0,25 ptes. per la despesa d'aquest carnet.[235] A final de la guerra la tarja de racionament valia 2,25 ptes. mensuals.[236]

Al març de 1937 es decideix racionar el pa en 250 g per persona i dia als ciutadans de Mollet. «Aquests ciutadans que tenen dret a una ració podran adquirir cada dos dies la quantitat de 500 g per facilitar l'elaboració del pa».[237]

A l'abril s'acorda de racionar el carbó i el que sobri enviar-lo a Barcelona.[238]

Al juny del 1937, seguint les disposicions de la Conselleria de Proveïments de la Generalitat, queden racionats els articles que es detallen a continuació, en les quantitats que s'especifiquen:

Mongetes	210 g per persona i setmana
Oli	245 g per persona i setmana
Cigrons	105 g per persona i setmana
Ous	4 per persona i setmana
Patates	2,1 kg per persona i setmana

232. Acta del ple municipal del 13-2-38. AMMV.
233. Actes del ple municipal del 7-11-36. AMMV.
234. Acta del ple municipal del 13-12-36. AMMV.
235. Acta del ple municipal del 26-1-37. AMMV.
236. Acta del ple municipal del 14-12-38. AMMV.
237. Acta del ple municipal de l'11-3-37. AMMV.
238. Acta del ple municipal del 22-4-37. AMMV.

Sucre . . . . . 104 g per persona i setmana
Cafè . . . . . 105 g per persona i setmana

A més, s'especifica que «solament es podrà vendre al mercat (des del pròxim dimarts) productes racionats mitjançant la targeta de racionament i amb la quantitat màxima que en la mateixa es marqui, quedant lliure la venda dels altres productes».[239]

A mesura que avanci la guerra els ajuntaments optaran per recollir els productes a racionar i repartir-los des de la Conselleria de Proveïments (al juny de 1938 es recolliran les patates[240] i al desembre el vi).[241] L'Ajuntament es va plantejar també de fer uns tiquets de racionament per al tabac davant dels abusos dels estancs.

4.3.8. La moneda durant la guerra

Quan comença la guerra eren de curs legal, al territori català, els bitllets del temps de la Monarquia espanyola emesos pel Banc d'Espanya; les monedes d'argent de 5 ptes., 2 ptes., 1 pta. i les peces de níquel de 25 cèntims i de coure de 10 i 5 cèntims. La desconfiança que va portar la revolució es va reflectir en la progressiva desaparició de les monedes de plata a causa de l'atresorament per part de la gent i la retirada de la circulació per ordre del Govern republicà. Seguidament, va escassejar la moneda fraccionària de coure, utilitzada en les indústries de guerra.

La manca de moneda va obligar el Govern de la Generalitat a emetre el paper moneda nacional català en bitllets de 10 ptes., 5 ptes. i 2,50 ptes. Aquests bitllets, però, no van solucionar el problema de la moneda fraccionària i el Govern va autoritzar les empreses a encunyar vals, autorització que més tard es va fer extensiva als ajuntaments, sindicats, cooperatives i col·lectives.

Així doncs, els ajuntaments catalans van crear, en el decurs de l'any 1937, emissions de paper moneda de curs obligatori, però estrictament local. Dels 1.075 municipis existents oficialment a Catalunya l'any 1937, van quedar-ne 378 que es van abstenir de crear moneda local pròpia. Un d'aquests municipis era Mollet.[242]

El tema de la moneda es va debatre en una sessió municipal en què es plantejà la manca de moneda fraccionada per facilitar les compres i es proposà posar en circulació una emissió de paper moneda municipal,

---

239. Acta del ple municipal del 10-6-37. AMMV.
240. Acta del ple municipal del 5-6-38. AMMV.
241. Acta del ple municipal del 14-12-38. AMMV.
242. Guasch, Manel. «L'emissió de paper moneda municipal durant la Guerra Civil» *CEM*, Butlletí núm. 2. Montmeló.

però es va considerar que era massa car i que era molt fàcil de fer falsificacions.[243]

L'Ajuntament de Mollet no va emetre moneda pròpia sinó que va fer servir la moneda fraccionària posada en circulació per l'Ajuntament de Barcelona i va prohibir l'ús de vals per efectuar els canvis.[244]

Segons sembla, es va acceptar com a moneda legal la moneda de la Cooperativa de Consum, com ho demostren alguns pagaments de l'Alcaldia fets amb aquesta moneda.[245]

Al gener del 1938 el Govern central va prohibir l'emissió i la circulació de tota mena de paper moneda emès per les corporacions i organismes locals i governs autònoms, n'ordenà la retirada i el declarà il·legal.

La Cooperativa de Consum de Mollet durant la guerra va fer servir uns vals de paper de 70 x 40 cm amb valor de 10 cèntims. Abans del conflicte bèl·lic la Cooperativa de los Operarios de la Teneria Franco-Española havia encunyat monedes de llautó de 5 cts. i 10 cts. i una de níquel d'una pesseta. Un cop acabada la guerra serà la Cooperativa de Sedas Ros-Campañá, S.A. la que farà vals de 10 i 25 cèntims, entre d'altres, per als obrers de la cooperativa.[246]

4.4. Els soldats molletans a la Guerra Civil

Els primers dies de la Guerra Civil es constituirà el Comitè Central de Milícies Antifeixistes de Catalunya, que s'encarregarà dels assumptes de guerra fins al setembre en què la CNT acceptà de participar en el govern de la Generalitat i el Comitè es dissolgué.

L'exèrcit republicà era inexistent: una part s'havia revoltat i l'altra havia estat dissolta. Era necessari formar un exèrcit de voluntaris per fer front a l'exèrcit insurrecte.

El Comitè es va ocupar d'organitzar les milícies obreres i les columnes que havien d'anar als fronts de guerra, principalment al d'Aragó. Aquesta organització va durar fins al desembre de 1936 en què, per decret, es crea l'Exèrcit Popular i les milícies foren absorbides per l'exèrcit regular republicà.

A Mollet l'organització de les milícies es va viure com una feina urgent i prioritària, així ho van entendre els consellers en Pelegrí Pi i en Josep

---

243. Acta municipal del 27-5-37. AMMV.

244. Acta municipal del 10-6-37. AMMV.

245. Lliuraments de l'any 1938. AMMV.

246. Antoni López i Lluch. *Les monedes de les cooperatives catalanes. 1850-1950.* Barcelona, 1983.

Fortuny d'ERC, tercer i segon alcalde respectivament, que presentaren la dimissió dels seus càrrecs dins del consistori per «poder atendre les tasques greus del Comitè de Milícies Antifeixistes de Catalunya».[247]

Per la seva part la Generalitat, amb el Decret del 30-9-36,[248] comença a donar instruccions per a la mobilització. Es procedeix a l'allistament de tots els homes útils de 18 a 40 anys. Seguint aquesta ordre de la Cancelleria de Defensa, a Mollet es fa una relació de tots els homes entre 18 i 40 anys residents a la localitat, especificant l'arma en què van servir i l'ocupació actual. Sortirà un total de 1.053 individus. Seran allistats tots, menys els que sofreixen inutilitat física total i els necessaris per a la indústria de guerra.

Per la mateixa ordre,[249] la Generalitat mobilitzava tots els ciutadans que, havent servit a l'Exèrcit, haguessin aconseguit les categories de sergent, brigada, o sotsoficial actiu o de complement, en qualsevol arma o cos, per tal de constituir els quadres d'instructors per als ciutadans que els pogués ésser necessària aquesta instrucció. Sobretot rebien instrucció els homes que havien servit a l'exèrcit menys de sis mesos. D'entre els reclutes de Mollet surten 1 oficial, 6 sergents i 10 caporals. Amb aquests oficials es formarà l'equip d'instrucció i inscripció de Mollet a l'octubre del 1936.

El comitè d'enllaç de Mollet de les Milícies Antifeixistes de Catalunya enviarà la relació de sergents que s'han presentat en aquest comitè, complint el Decret de la Cancelleria de Defensa de la Generalitat de Catalunya de setembre del 1936. Es tracta de cinc persones: Agustí Altayó, Joan Punsola, Vicenç Soves, Àngel Izuel i Vicenç Ferràndiz.

A Mollet li va correspondre el núm. 28 com a Centre d'Instrucció. El cap d'instrucció militar va ser en Joaquim Henrich i amb ell van treballar com a instructors, a més dels sergents esmentats abans, els caporals Gonzalvo, López,[250] Barcala i Mir. Antoni Julian va fer d'instructor de les milícies de la FAI.[251]

Més tard, al novembre, la Conselleria de Defensa autoritzarà els alcaldes per nomenar instructors segons el seu criteri.[252]

Els instructors eren a raó d'un per cada 40 o 50 ciutadans a instruir.

Els caps d'equip d'instrucció havien de portar un control de l'assistència dels ciutadans que havien de rebre instrucció militar.[253] També havien

---

247. Acta municipal del 24-7-36. AMMV.
248. Ordre-circular de mobilització. DOCG 11-10-36.
249. Decret publicat en el DOGC 1-10-36.
250. Segons pressupost de l'any 1937. AMMV.
251. Documentació de la Capitania General.
252. Comunicat de la Conselleria de Defensa del 20-11-36. AMMV.
253. Circular del cap dels Serveis Tècnics de la Conselleria de Defensa 22-10-36. AMMV.

de fixar l'horari d'instrucció i encarregar-se de justificar aquestes hores per tal que als minyons que feien la instrucció premilitar obligatòria en hores de feina l'empresa on treballaven els pagués l'import corresponent a les hores d'instrucció.[254]

Al mateix mes l'Ajuntament sol·licita a la Cancelleria de Defensa de la Generalitat armament i munició per fer-la servir en la instrucció. Això li serà denegat al·legant que no disposen d'armament, ja que aquest és necessari al front, però faculta l'alcalde per fer servir el que pugui aconseguir pels seus propis mitjans.[255]

Al febrer del 1937 es rep un comunicat de la mateixa Cancelleria de Defensa del Departament d'Inspecció General d'Instrucció i Control dirigit al cap de grup de l'Equip d'Instrucció de Mollet en què s'anuncia: «al termini de 3 mesos d'haver començat en Mollet la instrucció militar ciutadana, procedirà a donar d'alta els ciutadans que hi hagin assistit, remetent a aquesta inspecció relació nominal per lleves o edats dels mateixos per estendre el certificat d'instrucció. També enviarà la relació de tots els que no han assistit i el per què».[256]

Cada ciutadà entre divuit i quaranta anys havia d'omplir la tarja d'allistament per duplicat, que en el moment oportú un agent de l'autoritat li lliuraria al seu domicili perquè s'incorporés a files. D'aquestes targetes d'allistament s'en conserven només una trentena que, malgrat que incompletes perquè no hi consta més que el nom i el domicili, són interessants perquè algú va afegir a mà, amb data de novembre del 1936, el lloc on es trobava el soldat en aquell moment, si ja s'havia incorporat, si era a casa seva, si havia mort... Si comptéssim amb la targeta de cadascun dels soldats podríem fer un seguiment de la sort que van córrer els nostres homes.

Els milicians locals de Mollet prestaven serveis de vigilància, i n'hi havia dels diferents partits polítics, malgrat que només hem trobat un document[257] en què s'especifica que eren milicians enquadrats en l'ERC. Els milicians varen ser pagats pel Comitè de Milicians fins que aquest va ser dissolt, llavors se'n va fer càrrec l'Ajuntament.[258] A l'agost el CMAC, secció d'ERC, enviarà un comunicat a l'Alcaldia «posant-li a la seva disposició les milícies constituïdes per garantia de la llibertat i la República».[259] Al mes d'octubre la Comissió de Govern de Mollet organitzarà el

254. Doc. 30/589. AMMV.
255. Doc. 196/4.684. Data del 20-11-36. AMMV.
256. Carpeta Conselleria de Defensa, 1936-37. AMMV.
257. Lliuraments del 1937. AMMV.
258. Acta de la Comissió de Govern del 26-10-36. AMMV.
259. Acta municipal del 6-8-36. AMMV.

servei dels milicians en actiu necessaris per cobrir les atencions de la vila.[260]

Els rebuts que va pagar l'Alcaldia van de l'octubre del 1936, en què es fa càrrec de la vigilància l'Ajuntament, fins a juny del 1937, en què pel Decret del 13-5-37 es demana que es desarmin les patrulles ciutadanes. Els milicians rebien unes 60 ptes. per setmana i van començar sent quinze milicians d'ERC. Al juny del 1937 el nombre s'havia reduït a set. El cap dels milicians va ser, almenys durant un temps, en Joan Manau.

4.4.1. Els milicians voluntaris

A la primera columna que va sortir de Barcelona, el 24 de juliol, encapçalada per Buenaventura Durruti, van partir una colla d'uns vint-i-cinc voluntaris de Mollet[261] entre els quals es trobaven: Joaquin Aguirre, Enric Carol, Jaume Coll, Ramon Corbella, Jacint Marquina, Jaume Mas, Joan Moly, Manel Navarro, Agustí Nules, Francesc Oller, Josep Segura i Miquel Ventura.[262]

A l'agost es prepara la columna del Vallès Oriental, que tenia l'oficina a l'Hotel Europa de Granollers. S'hi havia enrolat gent procedent de diversos pobles de la comarca, tot i que bàsicament eren de la capital vallesana.[263] Van ser prop de 600 persones les qui sortiren de Granollers el 15-9-36 a les quatre de la tarda, en trenta autocars i diversos cotxes, cap a la caserna de Pedralbes de Barcelona.[264] Era un diumenge i la sortida al front es preparava com una festa. Així ho recull la premsa: «La banda de milicias recorrerá, mañana domingo, las calles de la ciudad saludando a Granollers y sus milicianos.»[265] L'endemà sortiren de l'Estació de França cap al front d'Aragó. Va assumir el comandament l'exmilitar en Trinidad Company. Formaren el 501 Batalló de la 126 Brigada de la 28 Divisió. Inicialment fou destinat al front d'Almudévar.

D'aquesta columna es creu que almenys una trentena dels milicians eren molletans,[266] ja que l'alcaldia de Granollers va pagar l'equipament dels milicians de Mollet i, més tard, va reclamar a l'Ajuntament de Mollet l'import de 2.280 ptes. corresponents a l'equip de trenta milicians.[267]

---

260. Acta de la Comissió de Govern del 19-10-36. AMMV.

261. Joan Solé Tura parla de 180 persones. *Mollet una mica d'Història.* Mollet, 1981.

262. Segons tarja d'allistament (AMMV) i documentació de la Capitania General.

263. Garriga, Joan. *Història Contemporània del Vallès Oriental.* Ed. Rourich. 1993.

264. Garriga, Joan. «Granollers». *Conflicte Revolucionari i Bèl·lic (1936-39)* Ed. Oikos-Tau, Barcelona, 1990.

265. *La Vanguardia*, 30-8-36.

266. En Joan Solé Tura parla de uns cent i escaig molletants. *Mollet una mica d'Història.* Mollet, 1981.

267. Acta de la Comissió de Govern del 1-12-36. AMMV.

Grup de milicians de Mollet al front d'Aragó. APEM.

Companys de guerra al front d'Aragó. APEM.

Entre ells hi havia Ramon Bayo, Francesc Busquets, Joan Caparrós, Pere Falguera, Joaquim Ferrer, Ramon Gómez, Rafel Jufré, Joan Llobet, Miguel Navarro, Andreu Oliveras, Joan Palou, German Pérez, Joaquim Pi, José Pi, Ramon Ros, Joan Roca, Josep Riera i José Manuel Simarro.[268]

Aquests milicians van anar al front amb el pit ple d'il·lusions i ideals com ho demostra la carta que va enviar en Joan Palou, un noi de disset anys, a la seva familia.[269]

A l'abril del 1938, quan la guerra es fa més crua, els ajuntaments de Catalunya han d'obrir l'allistament de voluntaris per a l'exèrcit de terra. A partir d'aquesta data els canvis dins del consistori són constants a causa de les incorporacions de voluntaris i forçosos.

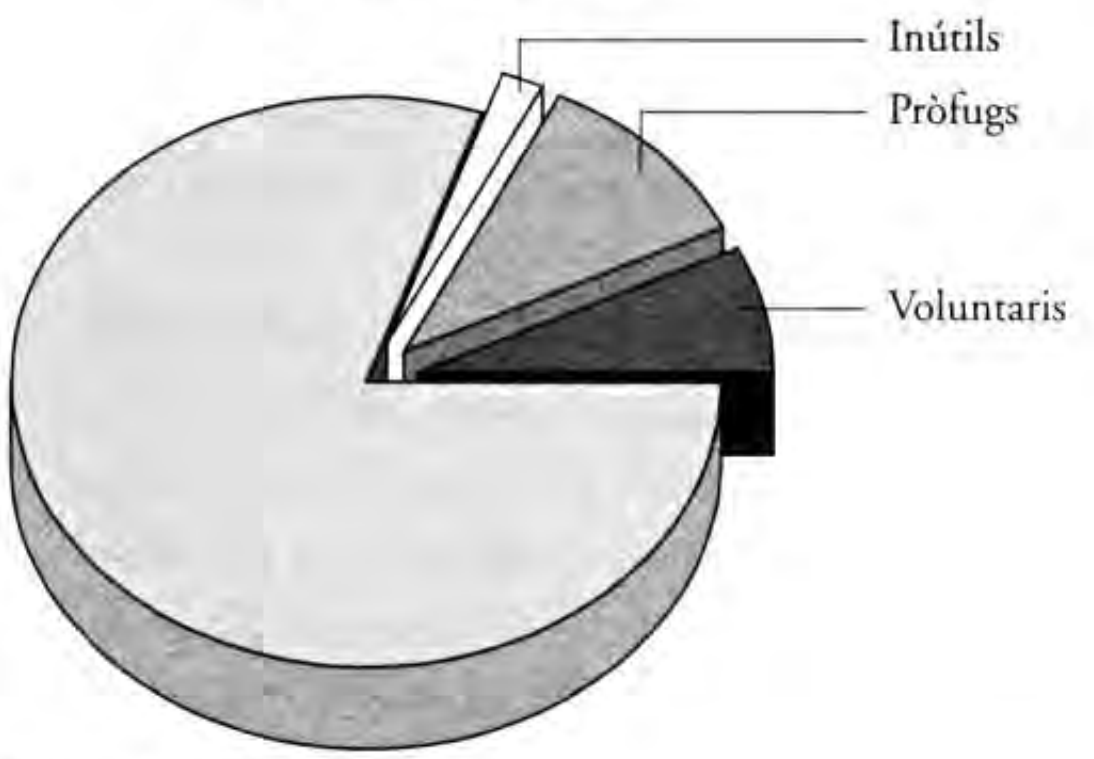
268. Segons tarja d'allistament (AMMV) i documentació de la Capitania General.
269. Als annexos hi ha una còpia d'aquesta carta.

4.4.2. Les lleves

A més dels qui van anar de voluntaris, al front hi eren els qui van ser cridats per «quintes». Comptem amb informació de les lleves del 1934 al 1941: són dades extretes de la fitxa sanitària i dels allistaments, durant i després de la guerra.

Incorporacions durant la guerra

Lleves del 1936 al 1941

Font: actes d'incorporacions i fitxes sanitàries. AMMV.

A l'abril de l'any 1937 s'incorpora al front la lleva del 1934, constituïda per un total de 52 minyons dels quals n'hi aniran 27. De la resta, 13 ja havien marxat com a voluntaris i 9 seran declarats pròfugs.

La lleva del 1935 es va incorporar al març de l'any 1937. Van ser allistats 47 soldats, 9 dels quals ja havien marxat com a voluntaris al front, 5 es trobaven fent el servei a la zona facciosa quan comença la guerra i 5 van ser declarats pròfugs. En total, quedaven 26 soldats.

La lleva del 1936 s'incorpora entre el març i l'abril del 1937. Eren 63 soldats, 10 dels quals ja havien marxat de voluntaris i 7 eren pròfugs. Encara quedaven 44 minyons.

La lleva del 1937 s'incorpora a l'abril del 1937 i 4 dels 46 minyons ja havien marxat de voluntaris, i 3 eren pròfugs. Restaven 34 soldats.

La lleva del 1938 s'incorpora al setembre del 1937. Eren 54 soldats dels quals només n'hi ha 2 dels qui s'ignora la seva adreça.

La lleva del 1939 és cridada al novembre del 1937. Eren 60 soldats, 10 dels quals eren pròfugs.

A la del 1940 hi ha 38 minyons. D'ells, 12 són declarats pròfugs.

La del 1941 és cridada a l'abril de l'any 1938 i eren 46 soldats. Es declaren 7 pròfugs.

Comptant les lleves del 1936 fins al 1941 hi ha un total de 406 homes, el 8,8 % dels quals ja havien partit com a voluntaris, el 13,5 % van ser declarats pròfugs i l'1,89 %, inútils. És a dir, que el 86 % d'homes van anar al front.

4.4.3. El servei militar

Una vegada acabada la guerra, al gener de 1940 es criden per fer el servei militar les lleves del 1936, 1937, 1938, 1939, 1940 i 1941. De cadascun dels minyons d'aquestes lleves, la «Inspección Municipal de Sanidad de Mollet» va elaborar una «Fitxa Sanitària» per a un control dels homes que havien de fer el servei militar. En aquesta fitxa constaven les dades personals dels soldats, la situació actual i l'exercit en què havien servit.

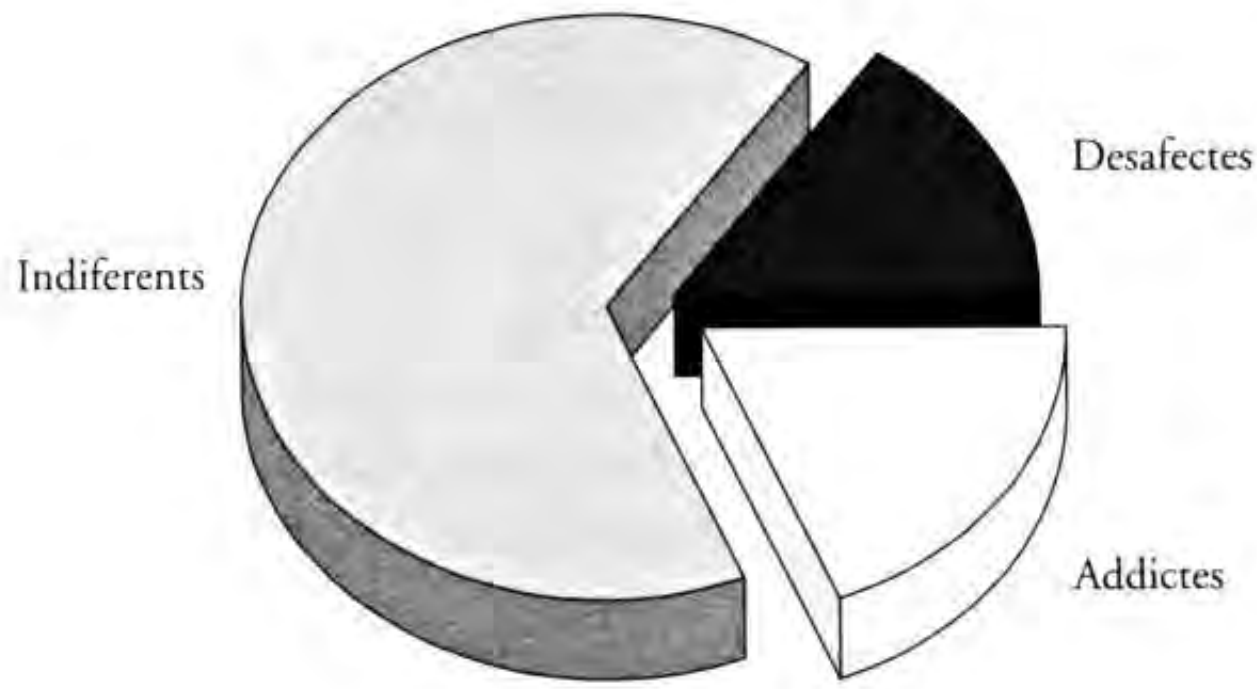
A cada municipi hi havia una Comissió Classificadora encarregada de catalogar els minyons en relació amb l'adhesió al Movimiento Nacional. Aquests podien ser classificats com addictes, indiferents o desafectes. Ser considerat desafecte suposava ser destinat a un batalló de treballadors.

Sabem que de la lleva del 1938 van ser classificats com a addictes 6 minyons (18,75 %), d'indiferents 21 (65,6 %) i de desafectes, 5 (15,6 %), raó per la qual aquests darrers van ser incorporats a un batalló de treballadors. De la lleva del 1941 es declaren addictes 6 (30 %), indiferents 13 (65 %) i desafectes, un (5 %).

De la lleva del 1936 són allistats 58 homes, 10 dels quals seran declarats pròfugs, 3 es troben a la presó en el moment de ser cridats, 17 han

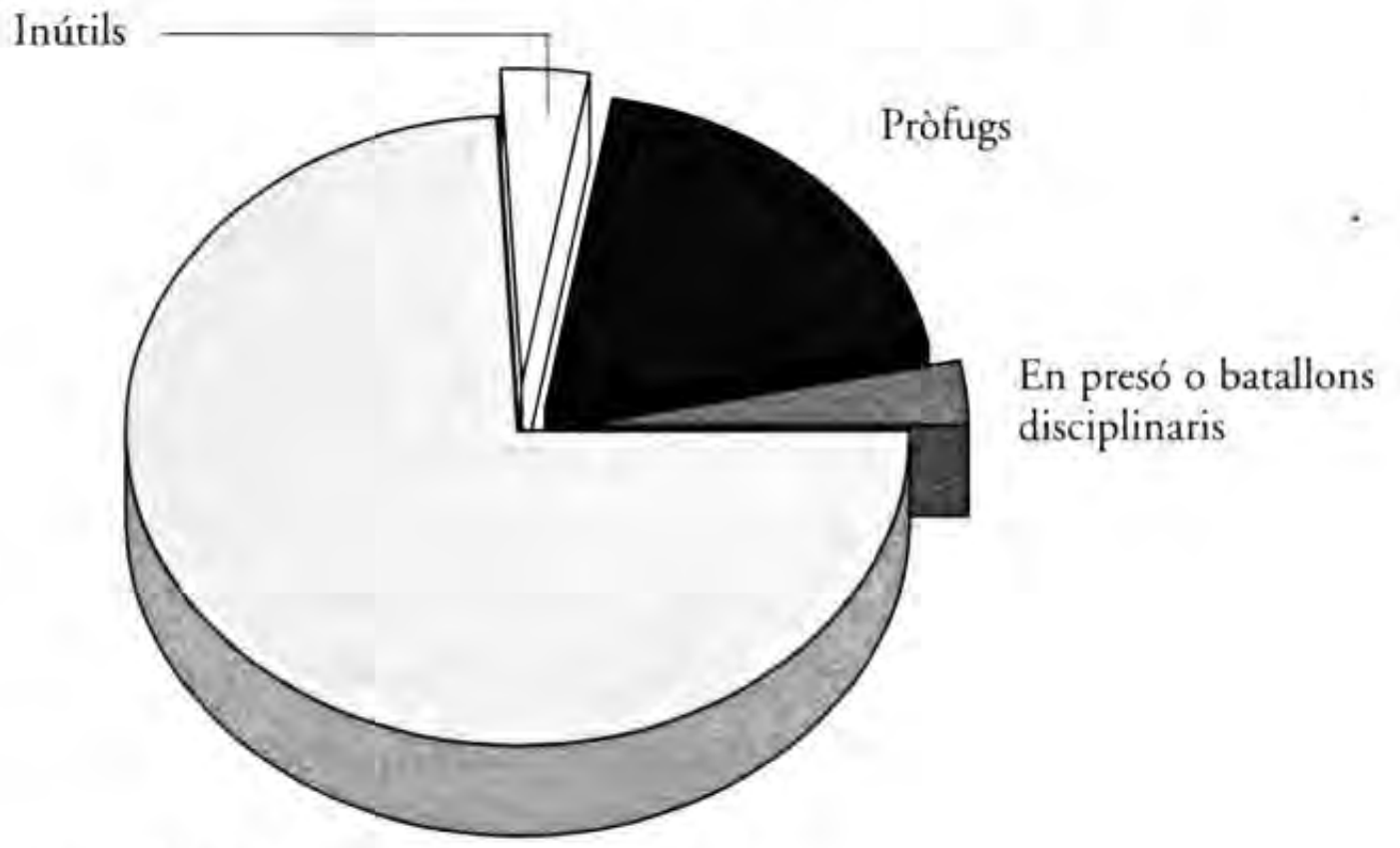
Classificació de la lleva del 1938

segons l'adhesió al règim

Font: Comissió Classificadora de Mollet AMMV.

Allistament de les lleves del 1936 al 1941 a la postguerra

Font: Actes d'incorporacions. AMMV.

passat per un camp de concentració, 4 són en un batalló de treballadors i 7 són exclosos o declarats inútils.

De la lleva del 1937 són allistats 49 homes, 11 dels quals o bé s'ignora on són o es troben a França, 2 són en batallons de treballadors, 2 a presó i 2 són declarats inútils.

De la del 1938 se'n recluten 61: hi ha 4 pròfugs, 12 han passat per un camp de concentració, 6 han estat «depurats» i 1 es troba a la presó.

L'any següent hi ha 41 reclutes: hi ha 5 pròfugs, 2 es troben en batallons de treballadors, 14 han passat per camps de concentració, 1 es troba a la presó, 6 ja es troben servint a l'exèrcit i 1 és declarat inútil.

De la del 1940 hi havia 38 soldats: 11 són pròfugs, 3 van passar per camps de concentració, 2 són en batallons de treballadors, 11 es troben servint a l'exèrcit. Consta que 4 s'havien passat a la zona nacional.

De la lleva del 1941, amb 46 reclutes, se'n declaren pròfugs 13 i 13 més es troben servint a l'exèrcit.

El total d'incorporats és de 293 minyons, el 18,43 % dels quals són declarats pròfugs, els 5,8 % són a la presó o en un batalló de treballadors i el 3,41 % són declarats inútils.

Comparant els allistaments de les lleves del 1936 al 1941 durant la guerra i els de la postguerra comprovem que hi ha 23 minyons menys a la postguerra i, a més a més, hi ha 20 nous pròfugs. És possible que es tracti de morts i/o exiliats.[270]

---

270. A l'apartat *5.2. Els exiliats* es torna a parlar dels soldats.

4.4.4. Els reservistes

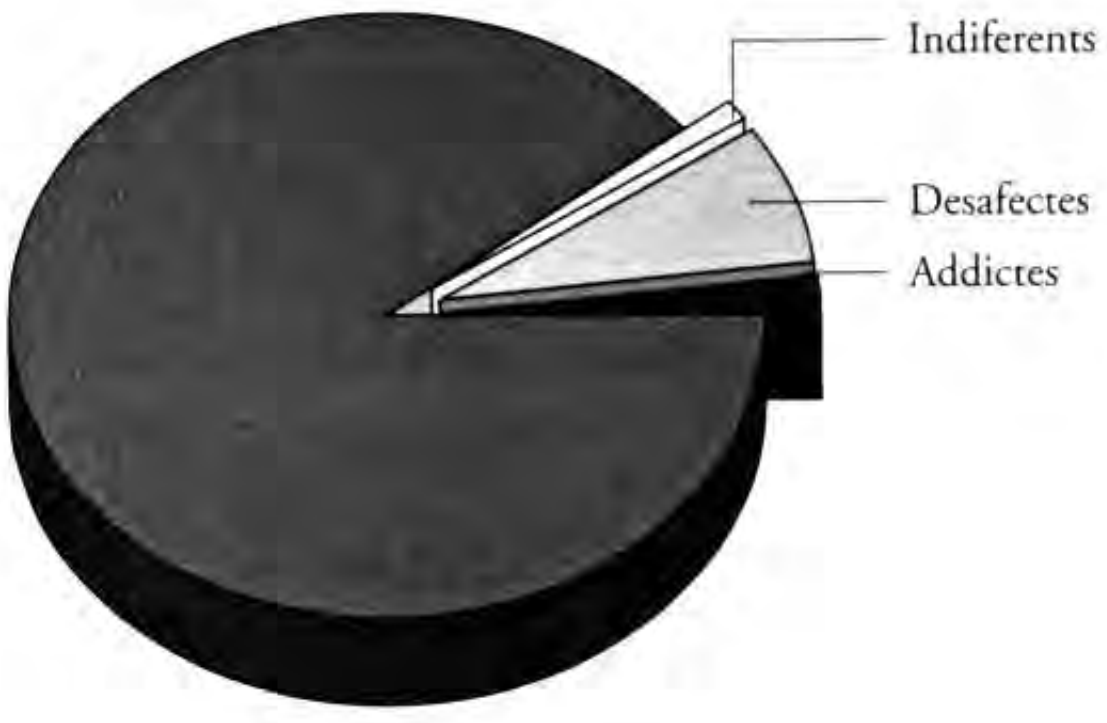
Hem consultat els expedients dels reservistes de les lleves del 1936, 1937, 1938, 1939, 1940 i 1941 que es troben a l'Arxiu General Militar de Guadalajara. Del total de 293 minyons que havien de fer el servei militar hi ha la documentació de 93 reservistes. En la documentació de filiació[271] consta un primer full de filiació fet per l'Ajuntament on residia el recluta, en el qual se'l pot classificar d'addicte, indiferent o desafecte al GMN. Hi ha un segon full de filiació fet per la caixa de reclutes corresponent, que també podia classificar el recluta en relació amb la causa. Per últim, hi ha una relació de tots els destins i incidents que van tenir lloc durant els quasi tres anys de servei i els quinze següents de «Revistes anuals».

Dels noranta-tres reservistes, sis (6,45 %) són classificats de desafectes per l'Alcaldia: en Ramon Mas, en Salvador Sans, en Jaume Castells, en Jacint Garriga, en Joan Coll i en Joan Ventura. I un (1 %) pel centre de reclutament: n'Isidre Pareras.

Aquests aniran a batallons disciplinaris. Dos (2,1 %) són classificats d'addictes a la causa pel l'Alcaldia i un (1 %) d'indiferent per la caixa de reclutes.

Classificació dels reservistes

de les lleves del 1936 al 1941

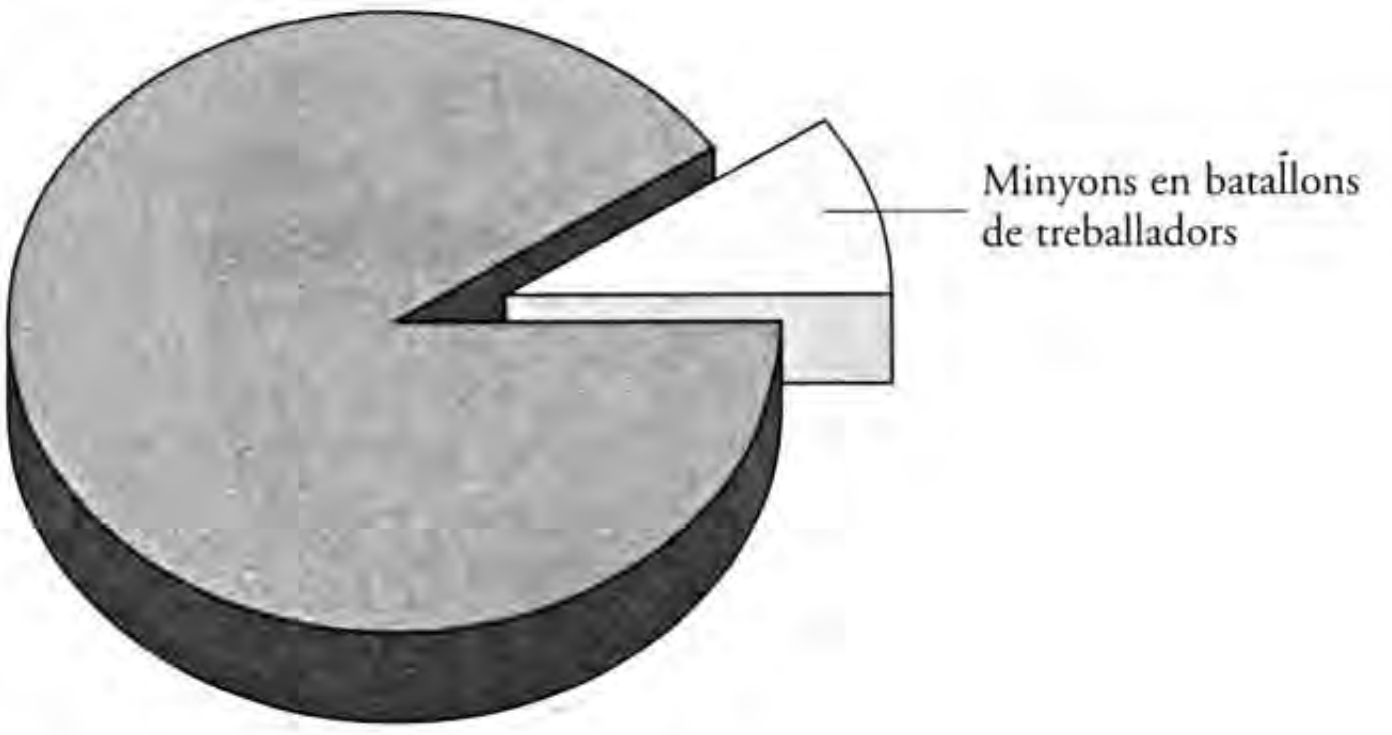

Font: Arxiu Militar de Guadalajara.

271. Registre del personal de l'exèrcit, on són anotades les circumstàncies personals i l'historial militar de l'individu.

Minyons que fan el servei en batallons de treballadors

de les lleves del 1936 al 1941

Font: Arxiu Militar de Guadalajara.

Hi ha cinc persones (5,37 %) que havien estat en un camp de concentració i se'ls descomptarà el temps que hi van passar del temps del servei militar.

Nou persones (9,67 %) seran enviades a batallons de treballadors o bé a camps de concentració: R. Mas, R/36[272] és enviat a Reus; J. Casanovas, R/37 a Algecires; J. Caparrós, R/37 a Miranda de Ebro; S. Sans, R/38 a Figueres; I. Pareras, R/38 i J. Castells, R/38 al batalló núm. 19; J. Garriga, R/38 a Figueres; J. Coll, R/39 a Figueres i J. Ventura, R/39 a Figueres.

4.4.5. Els soldats morts al front

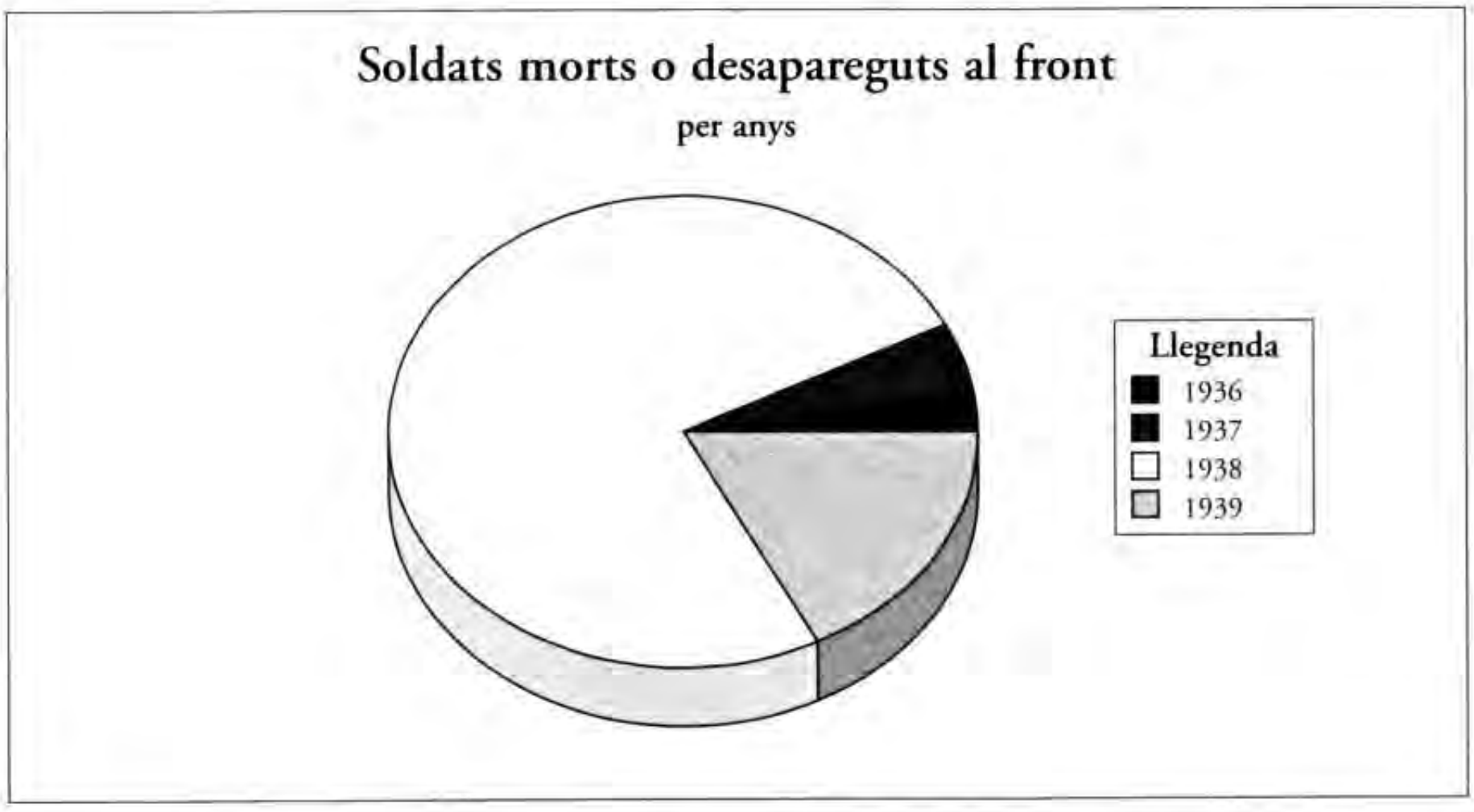
Tenim constància de 82 soldats morts al front i 25 de desapareguts, dels quals només 40 estan inscrits al Registre Civil[273] de Mollet. Malgrat que el Decret del 3-8-36 demanava «adoptar les mesures necessàries per a acreditar la defunció de forma legal dels ciutadans morts en la lluita contra el feixisme» en el RC només dos soldats porten la inscripció de «mort en la lluita contra el feixisme», que els qui van ser inscrits durant la guerra,[274] tots els altres van ser inscrits una vegada havia acabat la guerra a Catalunya.

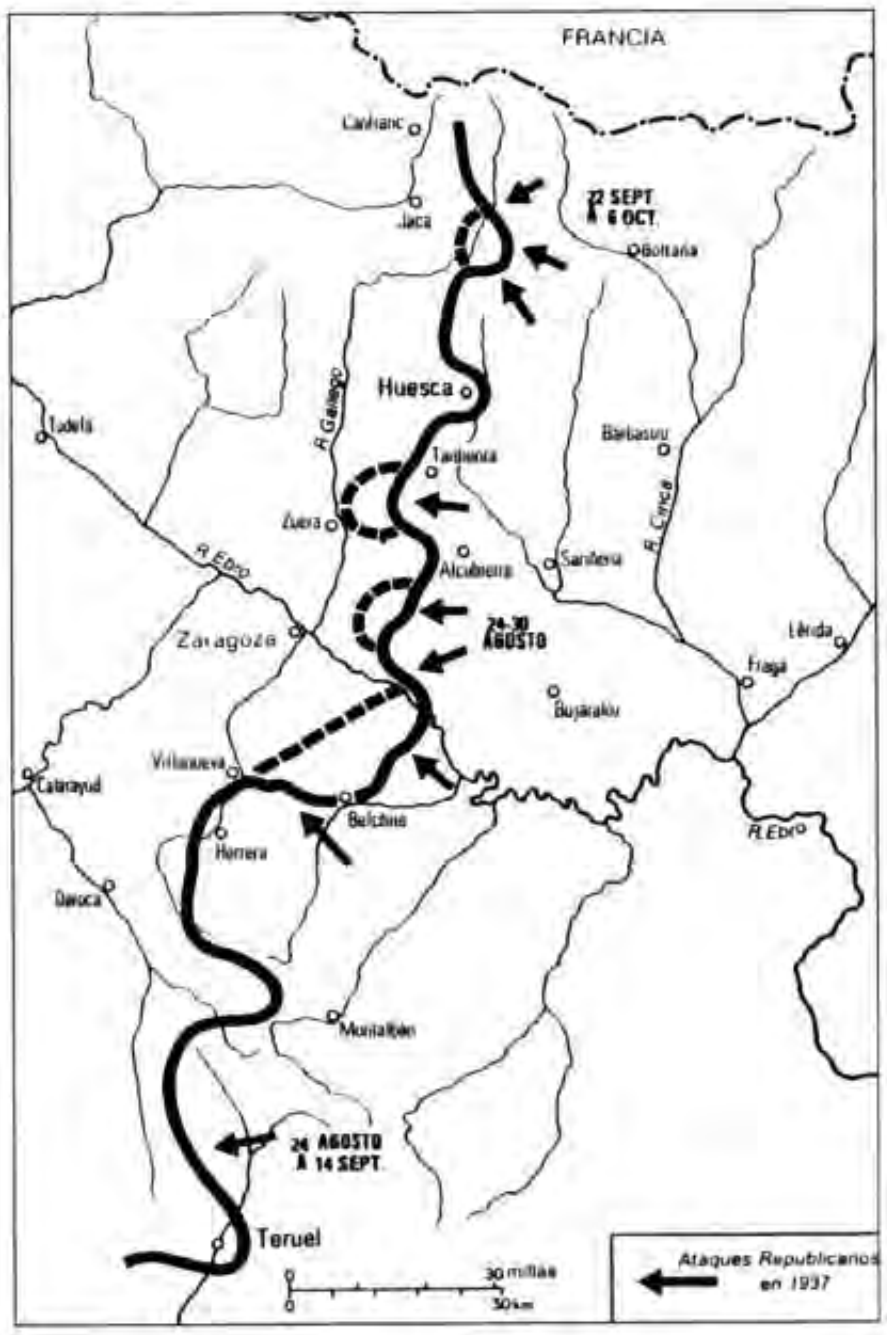
---

272. Reservista de la lleva de 1936.

273. Hi consta la inscripció de tres soldats més que van morir a l'hospital de Mollet, però que eren de fora, per tant no els compto.

274. Pel Decret del 22-10-36 s'ordenava que a les actes de defunció dels milicians, soldats i individus dels cossos armats, morts davant l'enemic o a conseqüència de les ferides sofertes o d'una malaltia concreta al camp de batalla, així com dels elements sanitaris i dels particulars que es trobin en aquell cas, sigui feta la inscripció: «Mort en la lluita contra el feixisme». DOCG. 235.

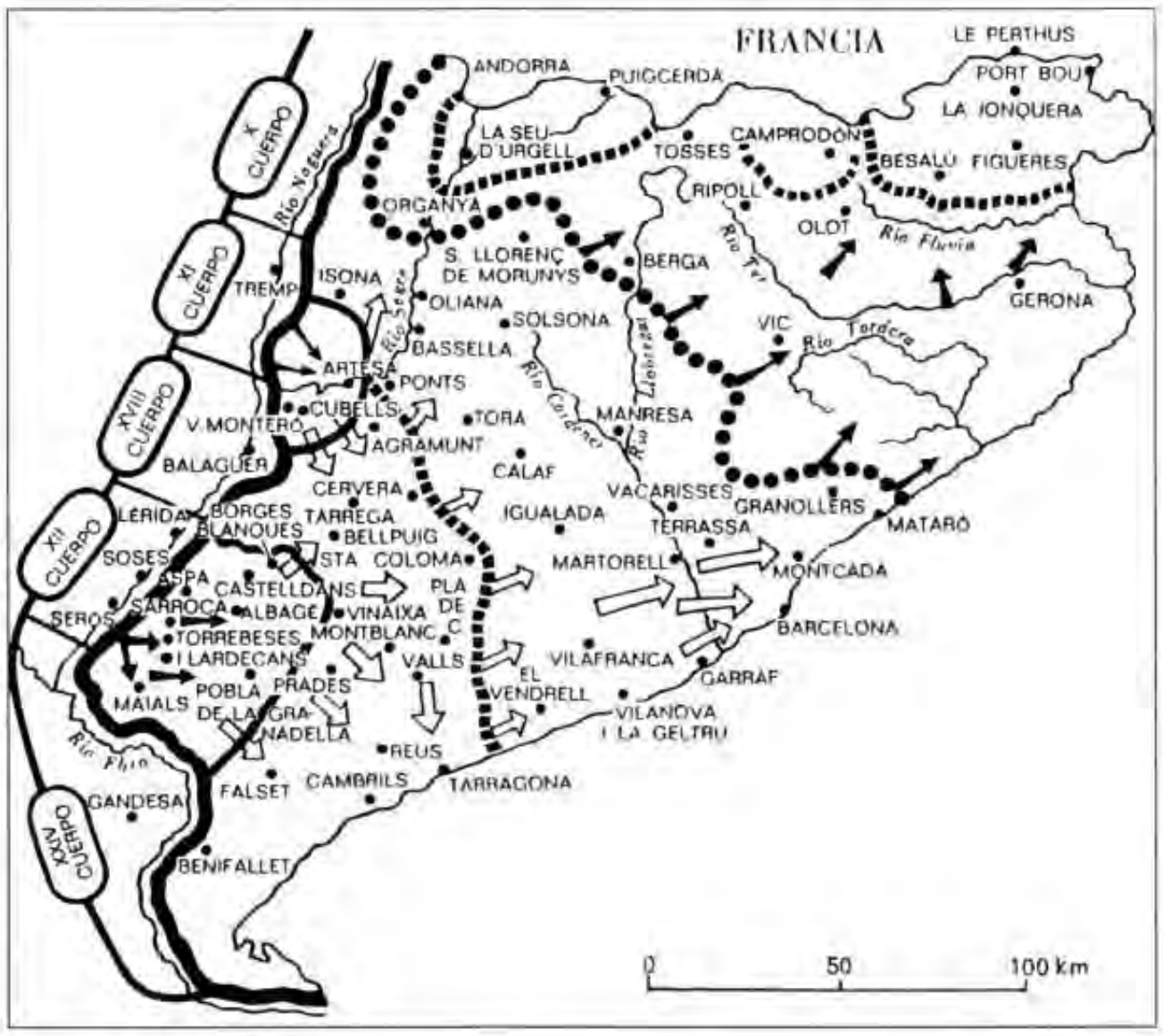
L'ofensiva d'Aragó durant els mesos d'agost-octubre de 1937

El front d'Aragó, comparat amb el de l'Ebre i la campanya de Catalunya, és el que registra una menor mortalitat, però, hem de tenir en compte que molts dels qui hi van anar eren voluntàris que van desaparèixer al front i la seva mort no es va confirmar.

La batalla de l'Ebre, entre juliol i novembre de 1938

A l'any 1938, per als catalans, la guerra es fa més crua. De l'agost a l'octubre moren en el front de l'Ebre onze molletants.

Thomas, Hugh, La guerra civil española.

La batalla de Catalunya
És en l'ofensiva final a Catalunya, entre desembre del 1938 i gener del 1939, quan es registra el major nombre de víctimes de Mollet. Manuel Tuñón de Lara La guerra civil española 50 años después.

Per completar les dades sobre les defuncions dels soldats hem fet servir els llibres d'actes de l'Ajuntament, així com els llibres de sortides i entrades de l'Ajuntament, però aquesta és una font molt incompleta i no gaire fiable, ja que alguns dels sodats que es donaven per morts hem pogut comprovar que no ho eren. Consten nou notificacions de defuncions amb data d'expedició des del març del 1938 fins al gener del 1939. També es van registrar vint-i-cinc noms de sodats com a desapareguts en combat entre maig i desembre del 1938.

A més a més hem pogut elaborar un petit llistat de vint-i-tres soldats que van morir, segons diversa documentació i testimonis orals.

Si localitzem els cent-set soldats morts i desapareguts per anys observem que el pitjor any va ser el 1938 en què, entre morts i desapareguts, comptem el 62 % de les baixes dels soldats. L'any 1939 també va començar molt fort, en l'únic mes de guerra d'aquest any, el gener, van morir l'11 % dels soldats. L'any més suau va ser el 1936, que van morir el 2 % dels soldats i el segueix el 1937, amb el 4 %.

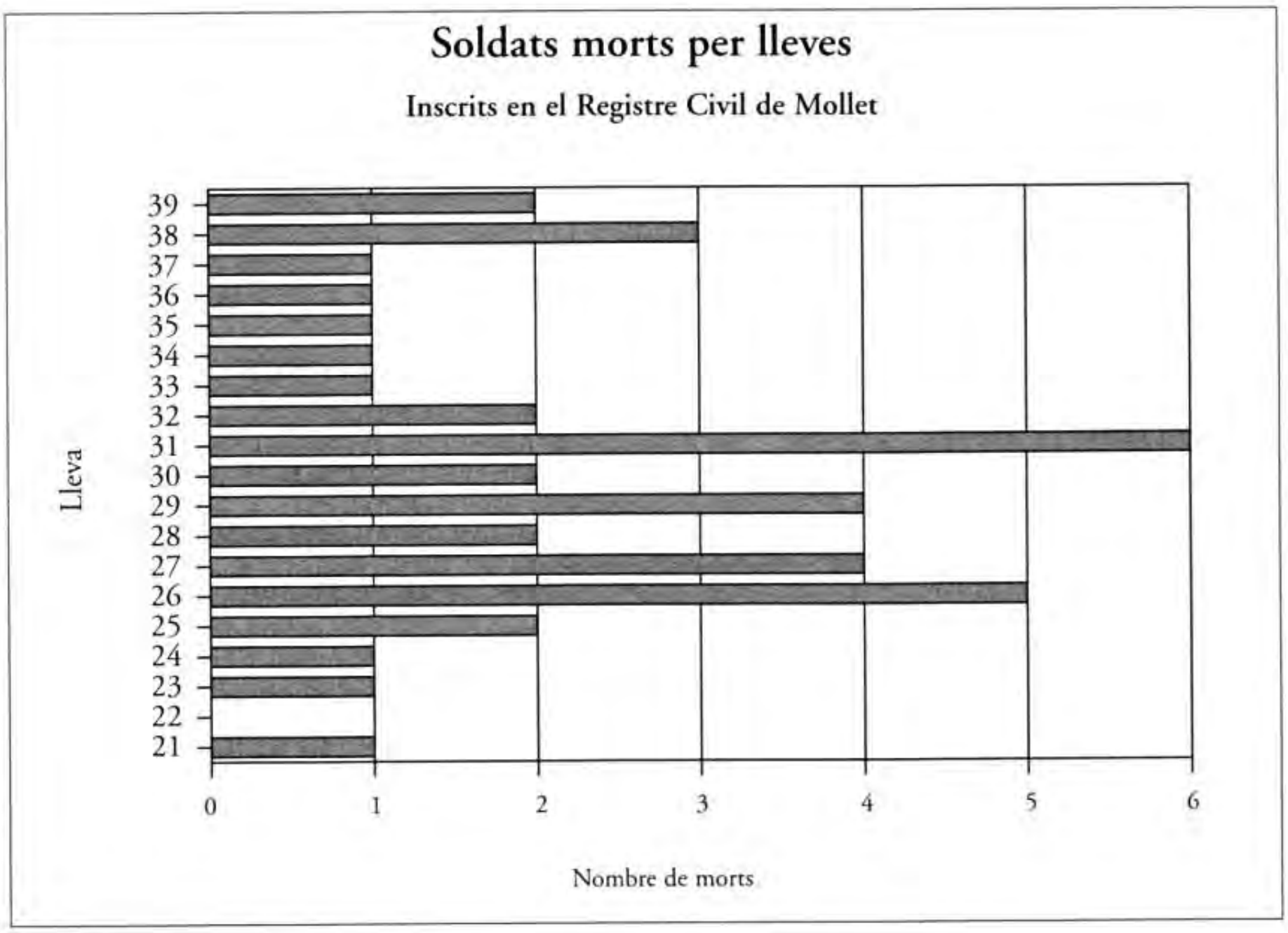
Per mesos, els més durs van ser maig del 1938 (6 %) coincidint amb la campanya d'Aragó; l'agost, setembre, octubre i novembre del 1938 (33 %), coincidint amb la Batalla de l'Ebre; i el desembre del 1938 i el gener del 1939 (23 %), amb la campanya final de Catalunya.

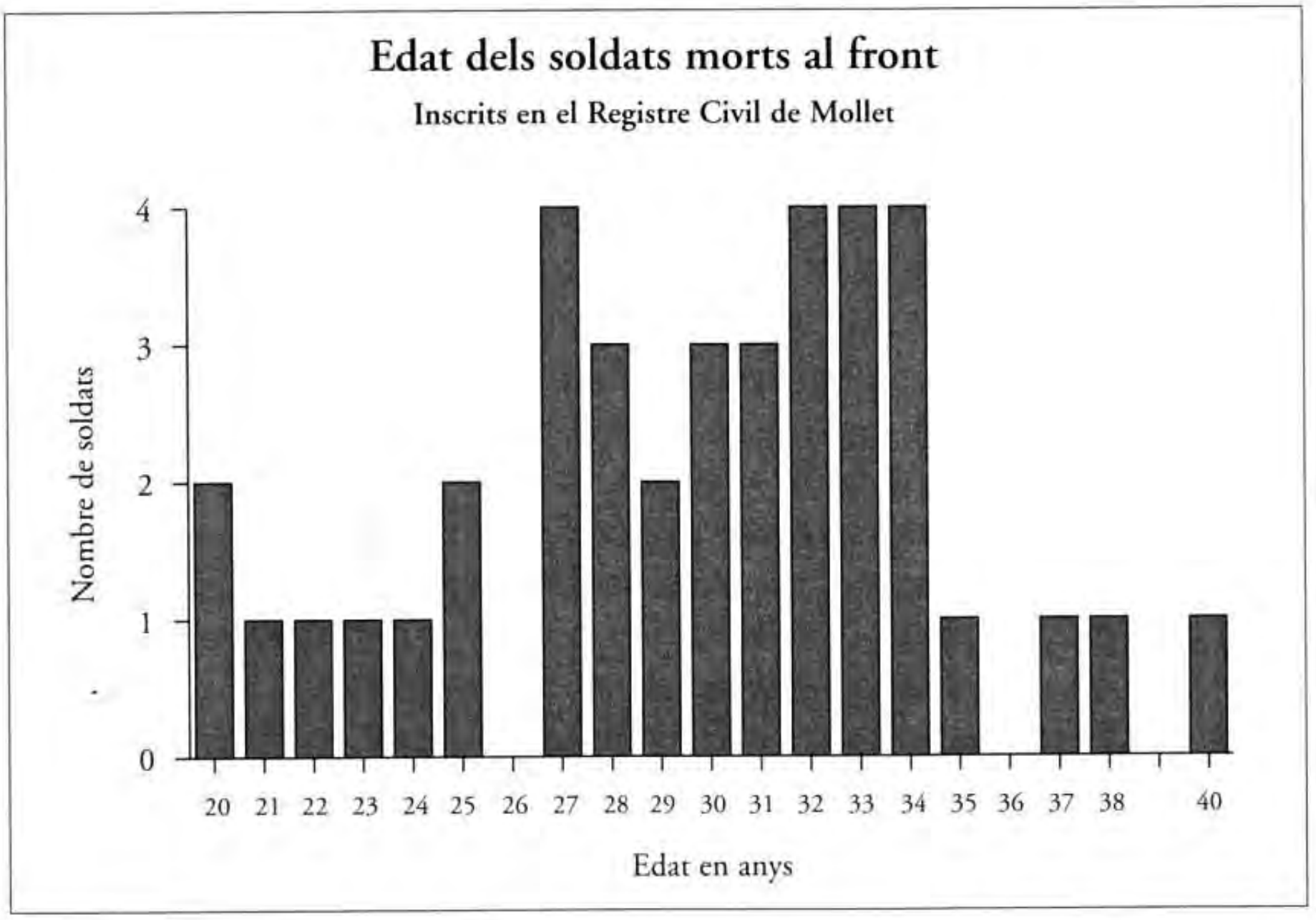
Per fer una valoració de les defuncions dels soldats de Mollet analitzarem només els que hi ha inscrits al RC, que és dels que disposen de més dades.

Anàlisi dels soldats morts inscrits al Registre Civil de Mollet

Aquesta anàlisi s'ha fet sobre un total de quaranta soldats.

Edats i lleves

Tots els soldats analitzats van morir quan comptaven entre 20 i 49 anys, éssent dels 27 als 34 anys les edats en què es registren més morts, el 67 %.

La mitjana d'edat és de 30 anys.

Per lleves, estan representades des de la del 1921 fins a la del 1939, excepte la del 1922 de la qual no hi ha inscrit cap mort. En canvi sí que hi és la lleva del 1910, amb una persona. Les lleves en les quals van morir més soldats són la del 1931, amb el 15 % dels registrats i la del 1926, amb el 12 %, seguides de la del 1927 i 1929 amb el 10 % dels morts.

L'estat civil

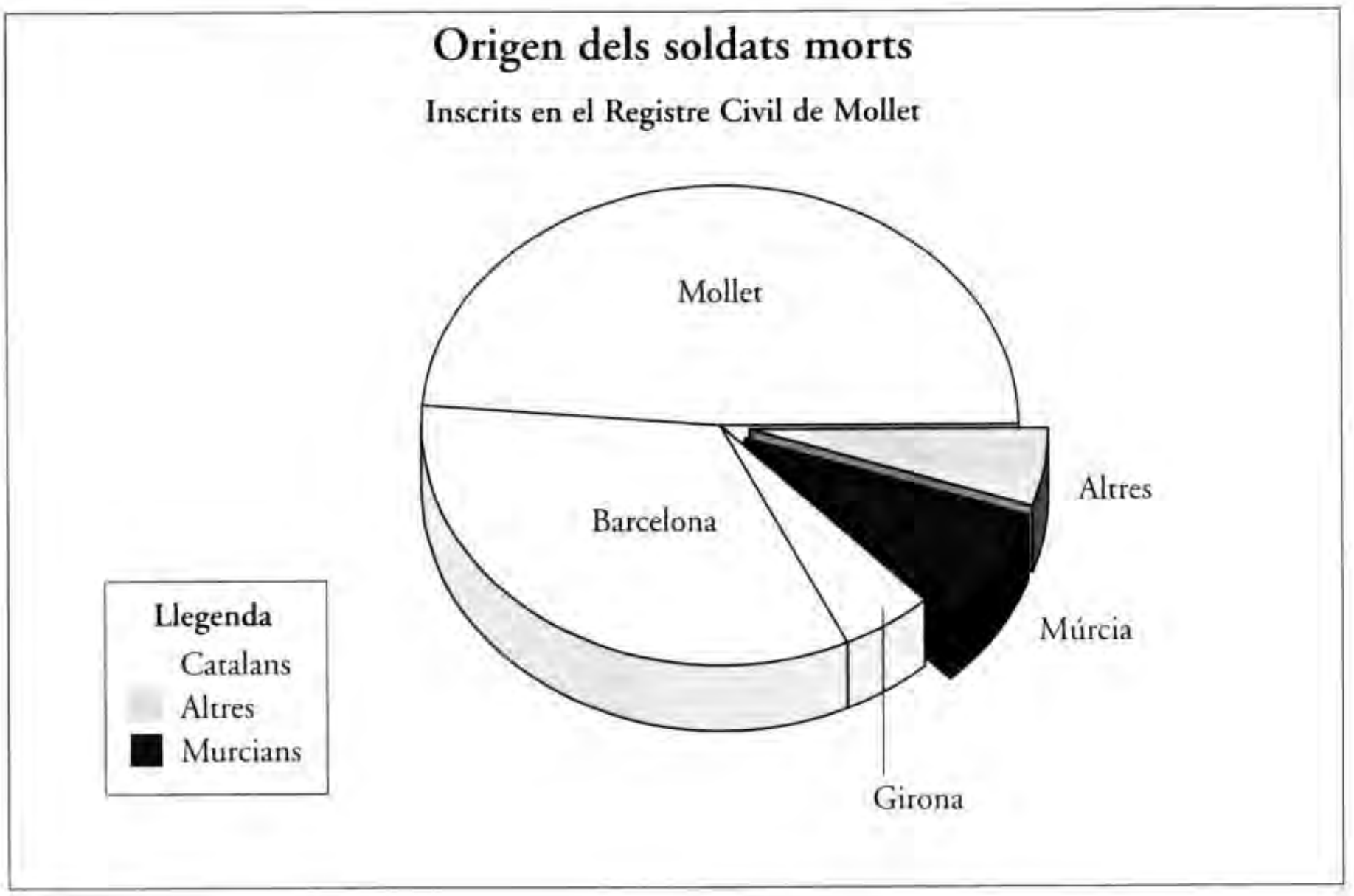
Dominen els casats, que representen el 65 %, davant dels solters, 30 %. Hi ha dos casos en què no hi consta l'estat civil.

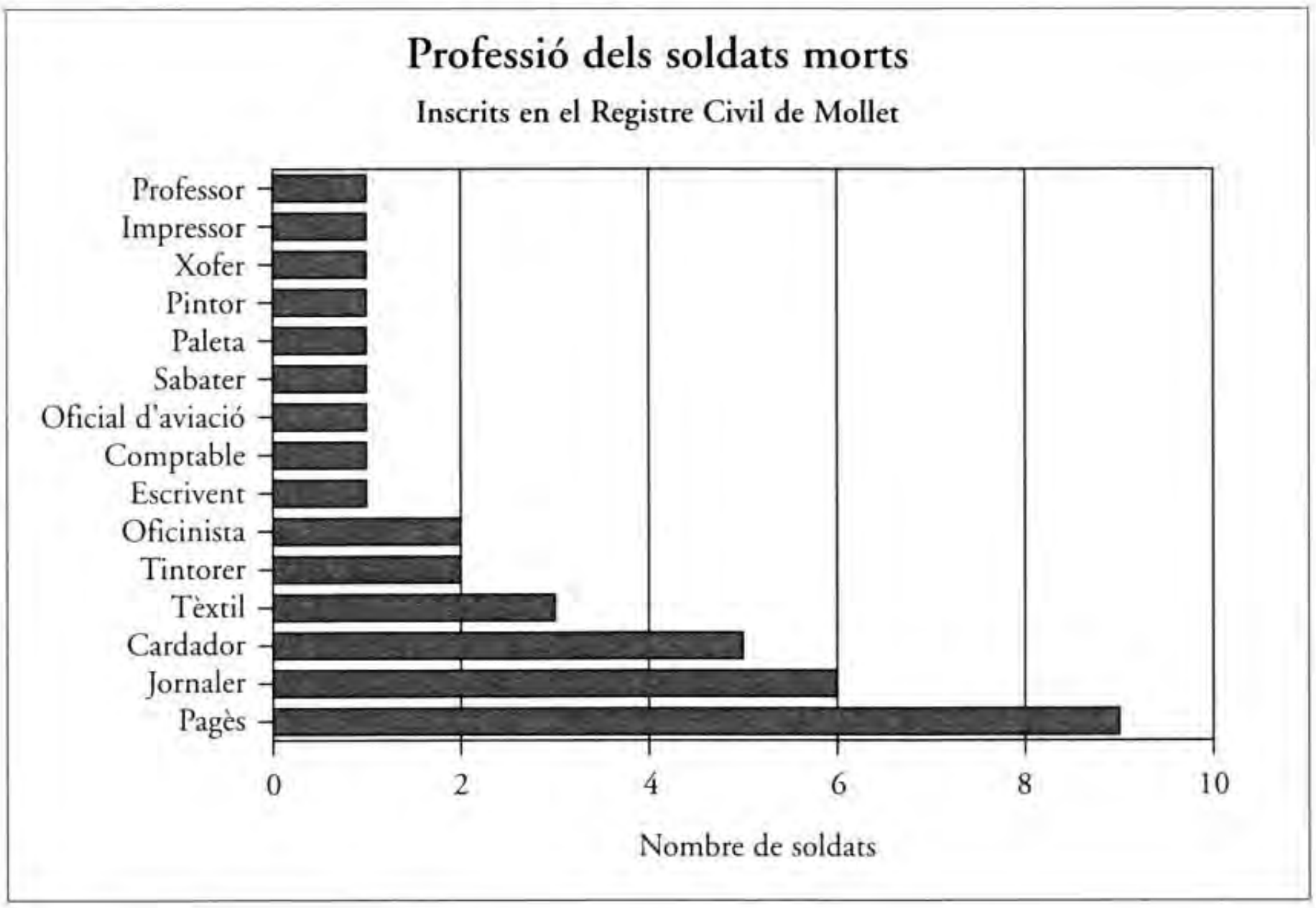
Lloc d'origen

El 48 % dels soldats eren naturals de Mollet i més del 87 % d'origen català. La província més representada és Barcelona, amb un 80 % dels minyons. Només menys d'un 13 % havien nascut fora de Catalunya, entre ells més de la meitat eren els emigrants de Múrcia.

Professió

Per les professions podem dir que es tractava de gent senzilla, hi havia 15 persones que treballaven al camp, 10 a la indústria tèxtil i pelletera, 4 en oficines i la resta tenien oficis diversos. A part esmentem un oficial d'aviació, en Ricard Iznar i un mestre, n'Alfons Segaz.

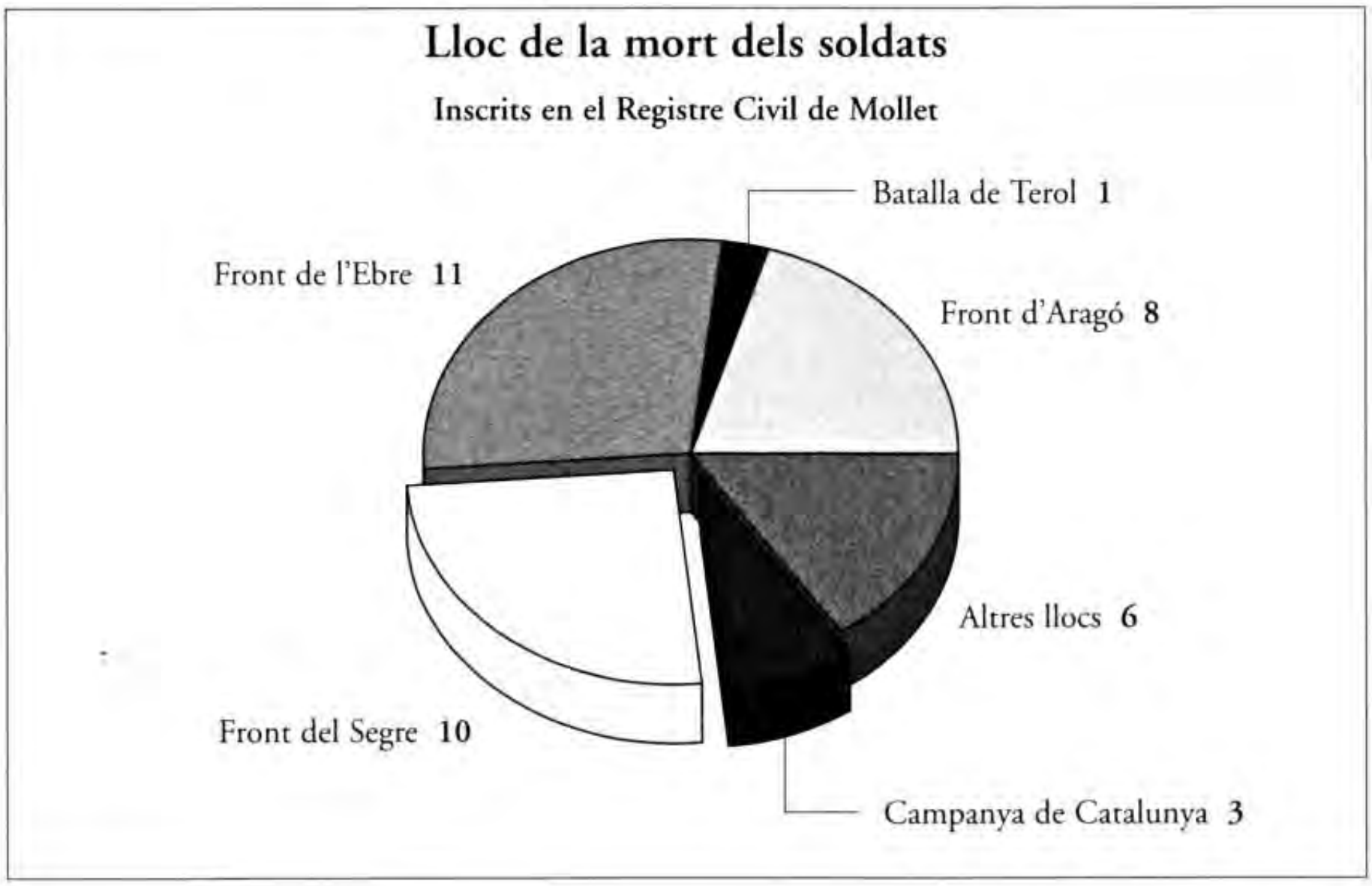

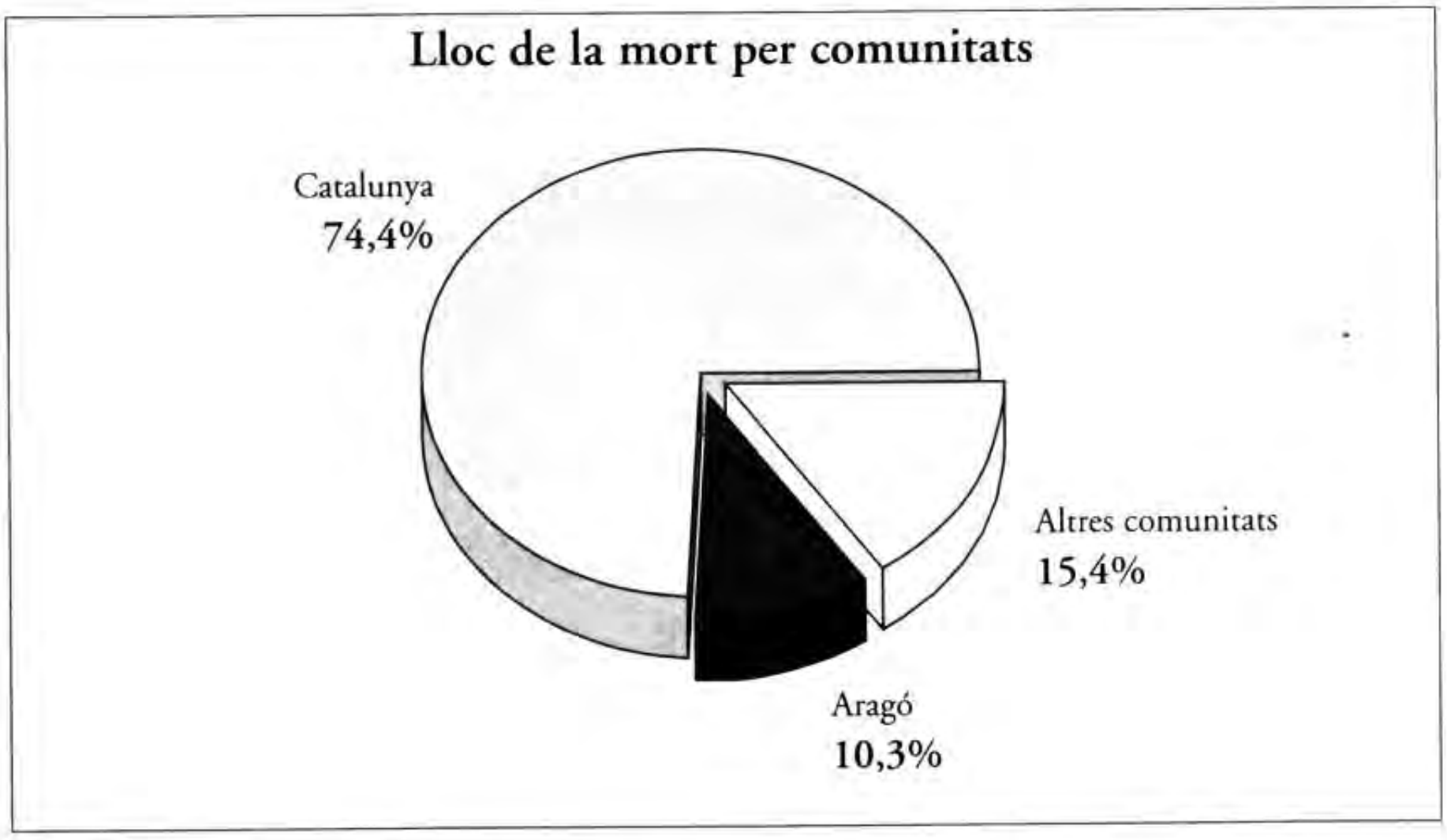

Per sectors econòmics domina el primari amb el 42 % dels soldats, seguit del secundari amb el 33 % i finalment el terciari amb el 25 %.

Lloc de la mort

La majoria van morir durant l'ocupació de Catalunya, el 32 % dels inscrits i d'ells el 25 % foren morts al front del Segre; al front de l'E-

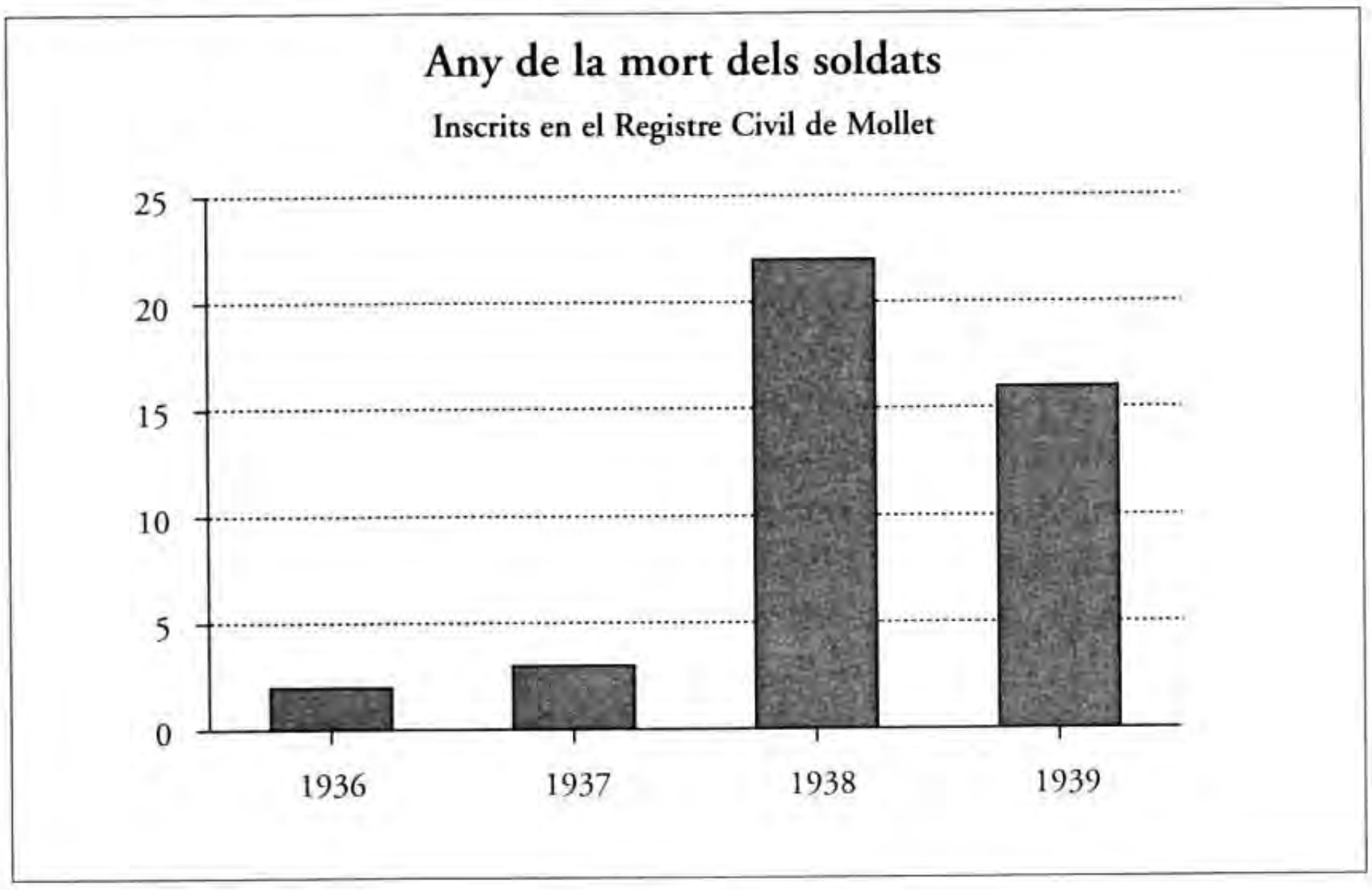

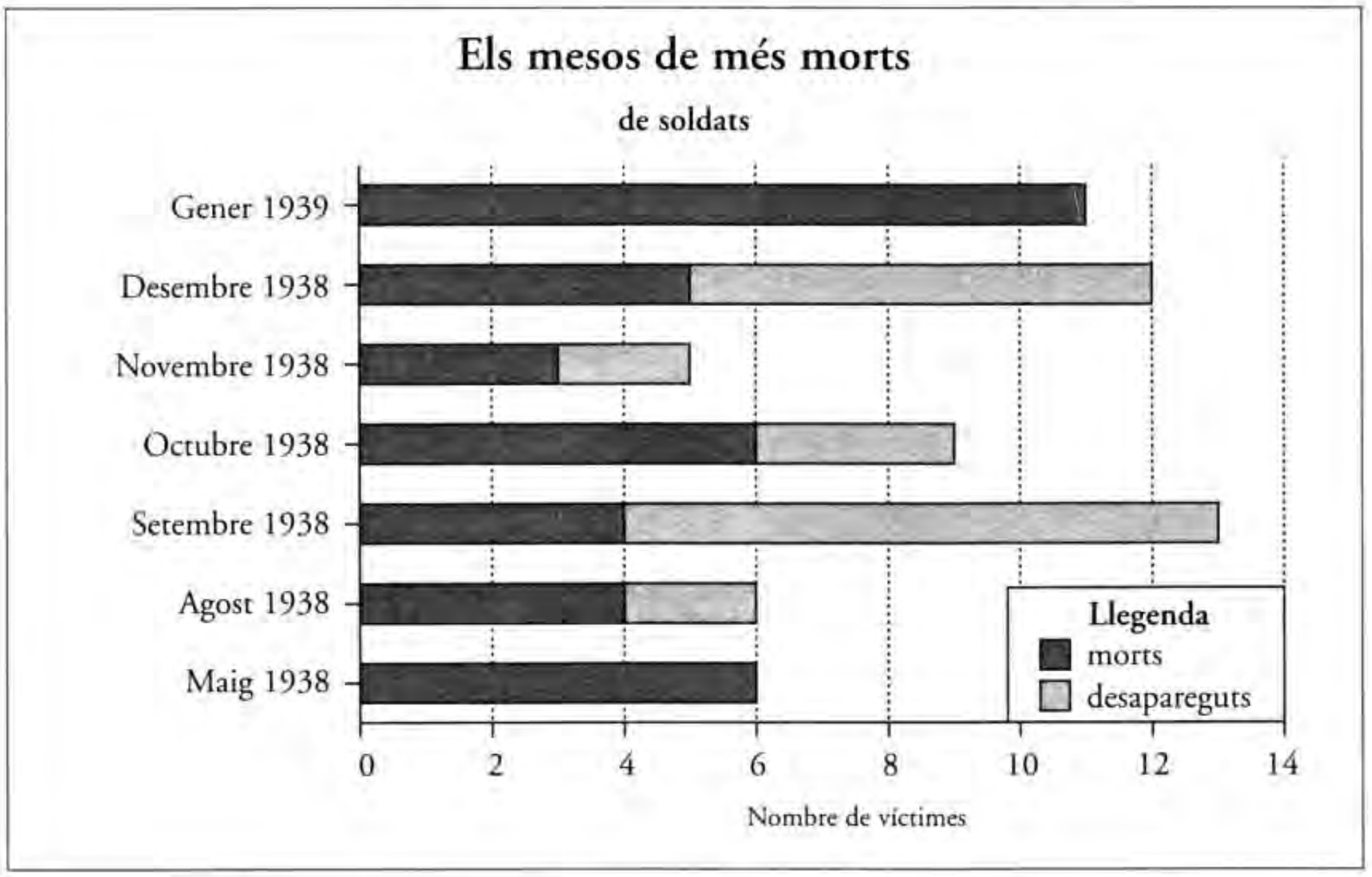

bre van perdre la vida el 27 %, al front d'Aragó el 20 %, un soldat en la batalla de Terol i només sis persones, un 15 %, troben la mort en altres fronts: Còrdova, Santander, Guadalajara, Mallorca, Madrid i Castelló.

La província on van morir més soldats és Lleida, amb un 37 % de les víctimes i li segueix Tarragona, amb el 25 %.

Per comunitats, aquella on van deixar la vida més soldats és Catalunya, amb el 75 %, seguida de lluny per l'Aragó, amb el 10 %.

Data de les defuncions

Per anys, tornem a confirmar que el més dur va ser el 1938, en què va morir el 55 % dels minyons inscrits al Registre, i el 1939, amb el 32 %. Entre l'any 1936 i el 1937 es reparteixen el 12,5 % de les víctimes.

Els mesos en què van morir més soldats són en l'ofensiva final a Catalunya, entre desembre del 1938 i gener del 1939, (37 %); el maig del 1938, a les campanyes d'Aragó (12 %) i l'agost, setembre i octubre del 1938, a la Batalla de l'Ebre (25 %).

4.4.6. Els mutilats de guerra

Al juny, per ordre de la «Comisión Inspectora Provincial del Benemérito Cuerpo de Mutilados de Guerra por la Patria» el consistori acorda «formular relación de los vecinos que se estime el honor de ingresar en esta Gloriosa Institución, siendo indispensable que el origen de la mutilación o de la herida se haya recibido en defensa y engrandecimiento de España en la lucha contra el marxismo».[275]

Hi va haver persones que van ingresar en aquest cos: en Ramon Molist Vallès i en Frederic Pineda Martínez.[276] Tots dos havien vingut a residir a Mollet després de la guerra.

275. Acta municipal del 2-6-39. AMMV.
276. Doc. 4.852. Mutilats de guerra 1942/43. AMMV.

Soldats morts al front

Nom	*Edat*	*E.C.*	*Natural*	*Professió*	*Lloc mort*	*Data*	*Lleva*
Aldabó Balcells, David	21	S	Santa Perpètua de Mogoda	Jornaler	Peñarroya (Còrdova)	23-9-38	1938
Andreu Mas, Carles	31	S	Canet de Mar (Barcelona)	Tèxtil	Cubells (Lleida)	6-1-39	1929
Camps Xicola, Alfons	29	C	Mollet	Oficinista	Hospital Militar de Santander	15-3-39	1931
Castells Marqués, Andreu	34	C	Mollet	Tèxtil	Artesa de Segre (Lleida)	25-12-38	1925
Castellsegués Tugas, Isidre	25	S	Mollet	Pagès	Cifuentes (Guadalajara)	22-8-38	1934
Codina Coll, Vicent	32	C	Granollers	Pagès	Tremp (Lleida)	30-5-38	1927
Collell Cantí, Àngel	27	C	Granollers	Oficinista	Sector Alt Aragó	25-9-37	1931
Duñó Arbós, Lluís	31	C	Martorelles	Paleta	Villalba de las Orcas (Tarragona)	1-8-38	1928
Escura Roca, Joan	30	C	Mollet	Tintorer	Monclar (Lleida)	2-1-39	1930
Español Rovira, Josep	27		Martorelles	Pagès	Singra (Terol)	29-1-38	1932
Farré Masmiquel, Joan	29	C	Breda (Girona)	Pagès	Guiamets (Tarragona)	31-7-38	1930
Filbá Coll, Pere	30	C	Mollet	Blanquer	Pinell (Tarragona)	3-11-38	1929
Font Torrents, Antoni	23	S	Sant Fost de Campcentelles		Front d'Ulldemolins (Tarragona)	7-1-39	1937
Forns Paré, Joan	33	C	Palau de Plegamans (Barcelona)	Blanquer	Bóixols (Lleida)	25-1-39	1927
Gandunché Arimon, Jaume	27	C	Mollet	Jornaler	Zuera (Saragossa)	28-8-37	1931
García Hernández, Anastasi	32	C	Poyatos (Conca)	Jornaler	Clínica de Montclar (Lleida)	24-5-38	1927
Gurgui Sesat, Joan	34	C	Mollet	Blanquer	Ponts (Lleida)	15-1-39	1926
Iznar Barbé, Ricard			Barcelona	Oficial d'aviació	Mallorca	16-8-36	
Masdeu Mani, Joan	24	S	Barcelona	Xofer mecànic	Hospital de Lleida	27-8-36	1933
Mas Messeguer, Joaquim	49	C	Villahermosa (Castelló)		Hospital de Girona	15-12-38	1910
Moré Camprubí, Jaume	30	C	Orri (Girona)	Blanquer	Tàrrega (Lleida)	27-5-38	1929
Muntal Cuyás, Joan	38	S	Mollet		(Pàndols) Front de l'Ebre	13-10-38	1921
Ninou Roca, Pere	35	C	Mollet	Pagès	Solsona-Gironella	27-12-38	1924
Oliver Alcaraz, Josep	28	C	El Palmeral (Múrcia)	Pintor	Front de l'Ebre	5-9-38	1931
Plantada Sala, Josep	22	S	Granollers	Impressor	Hospital Militar Arganda (Madrid)	Inscrip. 11-5-39	1938

Nom	*Edat*	*E.C.*	*Natural*	*Professió*	*Lloc mort*	*Data*	*Lleva*
Pujol Vila, Joan	31	C	Mollet	Escrivent	Monclar (Lleida)	2-1-39	1929
Riera Coll, Jaume	37	S	Sant Esteve de Palautordera	Sabater	Llinars (Barcelona)	27-1-39	1923
Riera Sans, Pere	33	C	Mollet	Tèxtil	Front del Segre	26-12-38	1926
Roca Codina, Jaume	25	C	Gironella (Barcelona)		Sector Igualada	19-1-39	1930
Ros Berenguer, Conrad	27	C	Mollet	Tintorer	Serra de Pàndols. Front de l'Ebre	6-9-38	1932
Salinas Zamora, Rafael	33	C	Lorca (Múrcia)	Blanquer	Sant Romà d'Abella (Lleida)	24-5-38	1926
Sans Monserdà, Rafael	34	C	Mollet	Jornaler	Front de l'Ebre	31-10-38	1925
Santacreu Oliveras, Joan	32	C	Mollet	Pagès	Hospital de Manresa	15-1-39	1928
Segaz García, Alfons	32	S	Fuente-Alamo (Múrcia)	Professor		2-11-37	1926
Solé Ollé, Ramon	34	C	Mollet	Pagès	Front del Segre	6-1-39	1926
Tomás Mourós, Pere	28	S	Mollet	Pagès	Muntanyes d'Alfara (Tortosa)	3-8-38	1931
Torras Malgá, Ramon	20	S	Mollet	Pagès	Viver de les Aigües (Castelló)	2-8-38	1939
Viñals Ribas, Josep	28	C	Barcelona	Comptable	Front d'Aragó	17-5-38	1931
Viñeta Colomé, Joan	33	C	Mollet	Jornaler	Tàrrega (Lleida)	10-1-39	1927
Xufré Anglés, Antoni	20	S	Mollet	Jornaler	Front de l'Ebre	15-10-38	1929

Font: Registre Civil de Mollet. Secció de defuncions

Soldats que van morir a l'hospital de Mollet, però que eren de fora

Soldat	*Natural*	*Data mort*
Martínez Escarpín, Balbino		6-2-39
Menader Peiró, Albert	Girona	1-2-39
Prieto Hernández, Francisco		4-2-39

Taula elaborada a partir del llibre d'entrades de l'Ajuntament, soldats morts en combat

Soldat	*Data d'exp.*	*Localitat d'exp.*
Amat Blanco, Joaquim	5-12-38	Ministeri de Defensa Nacional
Homs Torrellas, Ramon	12-11-38	Barcelona
Juriol Escudé, Vicent	9-10-38	Berga
Navarro Pérez, Miquel	27-9-38	Barcelona
Rodríguez Collado, Constantí	5-6-38	
Ros Jornet, Vicent	25-10-38	XV Cos de l'Exèrcit
Simarró García, Joan	7-3-38	Granollers
Soler Serna, Francesc	31-5-38	
Xicola Vidal, Antoni	22-10-38	139 Brigada

Taula elaborada a partir del llibre d'entrades de l'Ajuntament, soldats desapareguts en combat

Soldat	*Data d'expedició*	*Localitat d'exped.*
Alcázar García, Gerard	4-11-38	Barcelona
Buendía López, Tomàs	20-12-38	Ministeri de Defensa
Butjosa Ciurans, Joan	17-12-38	Barcelona
Comellas Puig de Fàbregas, Lluís	27-12-38	Ministeri de Defensa
Fernández Campiño, Antoni	14-6-38	27 Div., 124 Brig.
Fernández Campills, Josep	30-12-38	134 Brig.
García García, Julià	28-5-38	
García Pérez, Gerard	3-9-38	València
Gonzalvo Falcón, Felip	26-12-38	44 Div.
Humft Pich, Joan	8-9-38	Tarragona
Llaudó Brugada, Joan	21-11-38	101 Brig. Mixta
Mancebo Valls, Josep	10-9-38	
Martí Muñoz, Josep	17-9-38	
Martínez Gómez, Modest	10-10-38	Barcelona
Martínez Navarro, Joan	16-6-38	27 Div, 124 Brig.
Moreno Martínez, Paulí	18-10-38	Barcelona
Palau Bernat, Melcior	20-9-38	
Roca Rita, Josep	14-12-38	Ministeri de Defensa
Rodríguez Pascual, Jesús	20-12-38	Ministeri de Defensa
Rota Colet, Josep	28-9-38	27 Divisió
Salomó Bas, Jaume	18-8-38	
Solans Falcó, Baldomer	13-9-38	
Subirà Padròs, Jaume	8-10-38	Cartagena
Tarandell Coll, Antoni	25-9-38	27 Divisió
Tarté, Víctor	12-9-38	

Altres morts

Adema, Fernando. Professor[277]
Brú Segura, Francesc[278]
Castells Mas, Joan[279]
Colom Ventura, Pere[280]
Cot Xufré, Josep[281]
Falguera Torrents, Isidre[282]
Font Gonfaus, Joan[283]
Fransí Mayolas, Ramon[284]
Garcia Casanova, Ferran[285]
Genís Busquets, Narcís[286]
Llobet Roca, José[287]
Miralles Transfí, Sebastià[288]
Masdeu Mani, Joan[289]
Navarro Pérez, Miquel[290]
Palou Nadal, Joan[291]
Pedragosa Miró, Francisco[292]
Solé Tura, Vicenç[293]
Salamo Bas, Jaume[294]
Serra, Jaume, exalumne[295]
Torondell Coll, Antoni[296]
Ulied Penella, Ramon[297]
Vallcorba Sisó, Joaquim[298]
Valldeoriola Camps, Joan[299]

277. Segons Doc. 1.170. El 12-8-39 es fa un funeral pels caiguts del centre Acadèmia Mollet. Són Adema, Fernando, professor. Falguera, Isidro, exalumne. Salomó Bas, Jaime, exalumne. Brú Segura, Francisco, exalumne. Serra, Jaume, exalumne.

278. Segons Doc. 1170. El 12-8-39 es fa un funeral pels caiguts del centre Academia Mollet.

279. Actes d'incorporaacions any 1939. AMMV.

280. A l'AMMV consta al 124/3.179 la mort del soldat de l'exèrcit nacional Colom Ventura, Pere de vint-i-un anys, solter de Mollet. Mort el 23-11-38

281. Segons els expedients d'orfes en Cot Xufré, José. Desaparegut al front del Segre l'agost de 1938

282. Segons Doc. 1.170. El 12-8-39 es fa un funeral pels caiguts del centre Acadèmia Mollet.

283. Acta de la lleva del 1940. Exclusió per mort al front «rojo». AMMV.

284. Fitxa de la «Inspección Municipal de Sanidad de Mollet». Any 1940. AMMV.

285. Lliurament 540/18 Pressupost del 1937. Es va a buscar el cadàver a Barbastre. Maig de 1937.

286. Segons els expedients d'orfes en Genís Busquets, Narciso, de Girona. Mort a l'Hospital Militar de Barcelona als trenta-dos anys el 13-9-38

287. Acta de la lleva del 1936. Exclusió per mort a l'hospital militar en època roja. AMMV.

288. Acta de la lleva del 1936. Exclusió per mort a l'hospital militar en època roja. AMMV.

289. AMMV. Targeta d'alllistament, Conselleria de Defensa, consta escrit a mà la mort del soldat Masdeu Mani, Joan resident a c/ Diputació, 43.

290. Testimoni d'en Pere Palou.

291. Testimoni d'en Pere Palou.

292. Fitxa de la «Inspección Municipal de Sanidad de Mollet». El dóna per desaparegut al front. AMMV.

293. Testimoni d'en Joan Solé Tura.

294. Segons Doc. 1.170. El 12-8-39 es fa un funeral pels caiguts del centre Acadèmia Mollet.

295. Segons Doc. 1.170. El 12-8-39 es fa un funeral pels caiguts del centre Acadèmia Mollet.

296. Segons els expedients d'orfes va desaparèixer al front de Terol el 25-1-38.

297. Acta de la lleva del 1941. Exclusió per defunció a l'hospital de Sant Joan de Déu. AMMV.

298. Fitxa de la «Inspección Municipal de Sanidad de Mollet». AMMV.

299. Llibre del reemplaçament del 1940 de l'any 1939. AMMV.

4.5. Les víctimes de la repressió a la rereguarda

Es calculen en unes 8.400 les víctimes mortals de la repressió a Catalunya durant la guerra.[300] La repressió s'ha considerat obra d'incontrolats o de membres de les organitzacions més extremistes que, després d'haver estat vençut l'alçament militar, s'apoderaren del carrer. Mai no fou ni ordenada ni impulsada des del Govern de la Generalitat, que va intentar posar fre a tota aquesta violència amb la fundació dels jurats populars en primer lloc i, posteriorment, el mes d'octubre de 1936, amb els tribunals populars perquè els detinguts o acusats de feixistes tinguessin l'oportunitat de defensar-se.[301] «La funció dels tribunals populars era, doncs, la investigació i la depuració dels elements de la reraguarda considerats perillosos, a la vegada que havien de vetllar per una recta aplicació de la justícia i per la desaparició dels incontrolats».[302] Comptava amb un Comitè d'Investigacions Antifeixistes del qual depenien les patrulles de control. Eren constituïts per delegat del partits del Front d'Esquerres, més la UGT i la CNT.

Aquestes víctimes de la rereguarda, en gran part resultat dels «consells de cuneta», foren executades per motius ideològics, polítics, religiosos, passionals o d'enfrontaments interns.

La manera habitual d'exercir la repressió era a través del «cotxe fantasma», aquell vehicle que es traslladava al poble veí o a una altra barriada a buscar una persona coneguda que pogués representar als seus ulls un enemic de la revolució.

La mitjana dels assassinats a Catalunya suposa un 2,9 per mil de la seva població. Hi havia comarques en què la repressió va ser molt alta, com el Segrià, amb el 5,8 per mil d'executats i altres, com el Pallars Sobirà on la repressió va ser la més baixa, el 0,9 per mil. Al Vallès Oriental,[303] que tenia una població de 69.776 habitants, es van assassinar en nombres absoluts 149 persones, el 2,1 per mil, i en un terç dels seus municipis no hi hagué repressió. En general, l'índex més alt de morts, al Vallès Oriental, es dóna en poblacions de més de 1.000 habitants: la Garriga, amb el 4,4; les Franqueses del Vallès, amb el 3,8 per mil; Sant Feliu de Codines, amb el 3,6 per mil, i la Roca amb el 3,4 per mil.[304]

---

300. Solé, J.M. / Villarroya, J. *La repressió a la reraguarda de Catalunya.* Vol. I. Publicacions Abadia de Montserrat. Barcelona, 1989.

301. Aquests tribunals actuaren fins al primer de maig de 1937, que foren cessats per unificar en matèria penal tots els tribunals de la República.

302. Solé, J.M. / Villarroya, J. *Op. cit.*

303. Incloent-hi la població de Caldes de Montbui.

304. Solé, J.M. / Villarroya, J. *Op. cit.*

A Mollet, el nombre total de víctimes de la rereguarda va ser de 26 persones, 9 de les quals residien a Mollet i 17 les van portar de fora per assassinar-les al nostre municipi.

El nombre de víctimes podria ser més elevat si no fos perquè més d'un que sabia que la seva vida perillava es va amagar, com va ser el cas de mossèn Josep Casanovas i algunes monges del convent; o que van fugir a la zona nacional, com va ser el cas d'alguns industrials i gent d'idees diferents de les que el moment requeria. Aquest és el cas d'en Joan Serra i Masachs, alcalde de Mollet abans de la República, en Pere Boix Boix, n'Esteve Creus Subira, en Daniel Creus Subira i en Jaume Fonolleda Millet, que van anar a Sant Sebastià; d'en Joaquim Bruch Serne i en Vicent Camp Tintó, que van marxar a Sevilla, i d'Arcadi Viñas Prat, propietari de l'Acadèmia Viñas, que es va refugiar a Valdeargolfa.[305]

Mn. Josep Casanovas i Casanovas, rector de l'església, hagué d'abandonar la rectoria d'amagat per salvar la vida, «els del Comitè de la CNT el van protegir... amagant-lo una nit quan uns forasters se'l volien emportar.»[306] «Gràcies a la protecció que li oferiren alguns feligresos pogué refugiar-se a Barcelona, on fou detingut i portat al vaixell Uruguai, que servia de presó. Acabada la guerra Mn. Josep tornà a Mollet.»[307]

Les monges de la fundació de la Companyia de Maria van abandonar el convent el dia 20 de juliol, algunes van ser acollides a casa de diferents famílies amigues i d'altres van embarcar-se en un vaixell facilitat per Itàlia per després passar a Itàlia, França o a la zona nacional.[308]

Aquestes persones conservadores o religioses es van haver d'exiliar davant el risc evident en què vivien.

Per fer l'anàlisi de les morts a Mollet ens ha semblat correcte de diferenciar entre les persones que eren residents a Mollet i van morir a mans de la «revolució d'esquerres» i els qui eren de fora, però els van portar a assassinar al terme municipal de Mollet.[309] La informació és extreta del RC de Mollet i de la Causa General de l'AMMV.

---

305. Segons la Causa 4.452. Capitania General.

306. Solé Tura, Joan. *Mollet una mica d'història.* Mollet, 1981.

307. Galtés i Pujol, Joan. *Guia històrico-artística de l'església de Sant Vicenç de Mollet del Vallès.* Mollet, 1985.

308. Tuyols, Josepa. «Algunes notes sobre la fundació de la Companyia de Maria i la seva obra a Mollet del Vallès». 1990. Document inèdit.

309. A la Causa General també es va fer aquesta separació de les persones que residien a Mollet i «que durante la dominación roja fueron muertas violentamente o desaparecieron y se cree fueran asesinadas» i les persones que residien fora de Mollet, però que van ser assassinades al terme de Mollet.

4.5.1. Anàlisi de les víctimes residents a Mollet

De Mollet van morir assassinades nou persones, que representen l'1,4 per mil de la població de Mollet de l'any 1936.

Es tractava d'en Ramon Bordes, el capellà del convent de Sta. Maria de Lestonnac; en Jaume Camps, que treballava de blanquer; en Romà Fauré, que serà el primer a morir i sembla ser que de forma accidental; el mestre Llorenç Marrugat; en Pere Martí, secretari del jutjat; en Josep Puntí, encarregat de la teneria; en Josep Sans, de le caves Vilarrosal; en Francesc Vicente, cap d'estació i en Manel Vila, de 68 anys i empleat de la teneria.

Edat

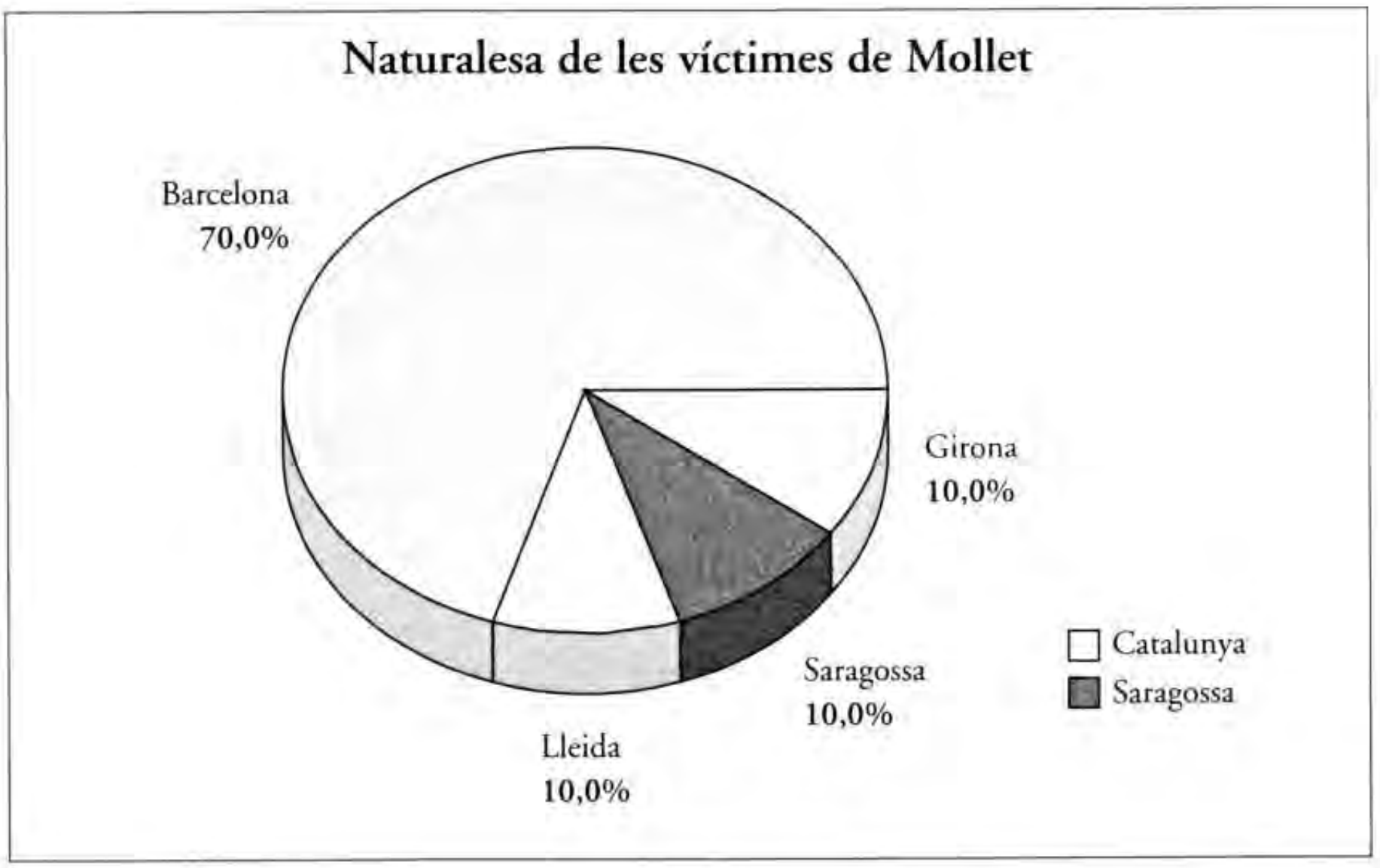
L'edat de les víctimes estava compresa entre els 24 i els 68 anys, essent la mitjana de 49 anys. En realitat tots els assassinats tenien més de 40 anys, excepte en Roman Fauré, que va morir com a conseqüència del tret d'una bala perduda.

Estat civil

Per l'edat, és normal que tots estiguessin casats, excepte en Ramon Bordes, que era capellà.

Naturalesa

Tots eren catalans menys un, el cap d'estació, en Francisco Vicente, que havia nascut a Saragossa. Dels catalans, el 33 % eren fills de Mollet, és a dir, persones arrelades a Mollet i ben conegudes pels seus veïns.

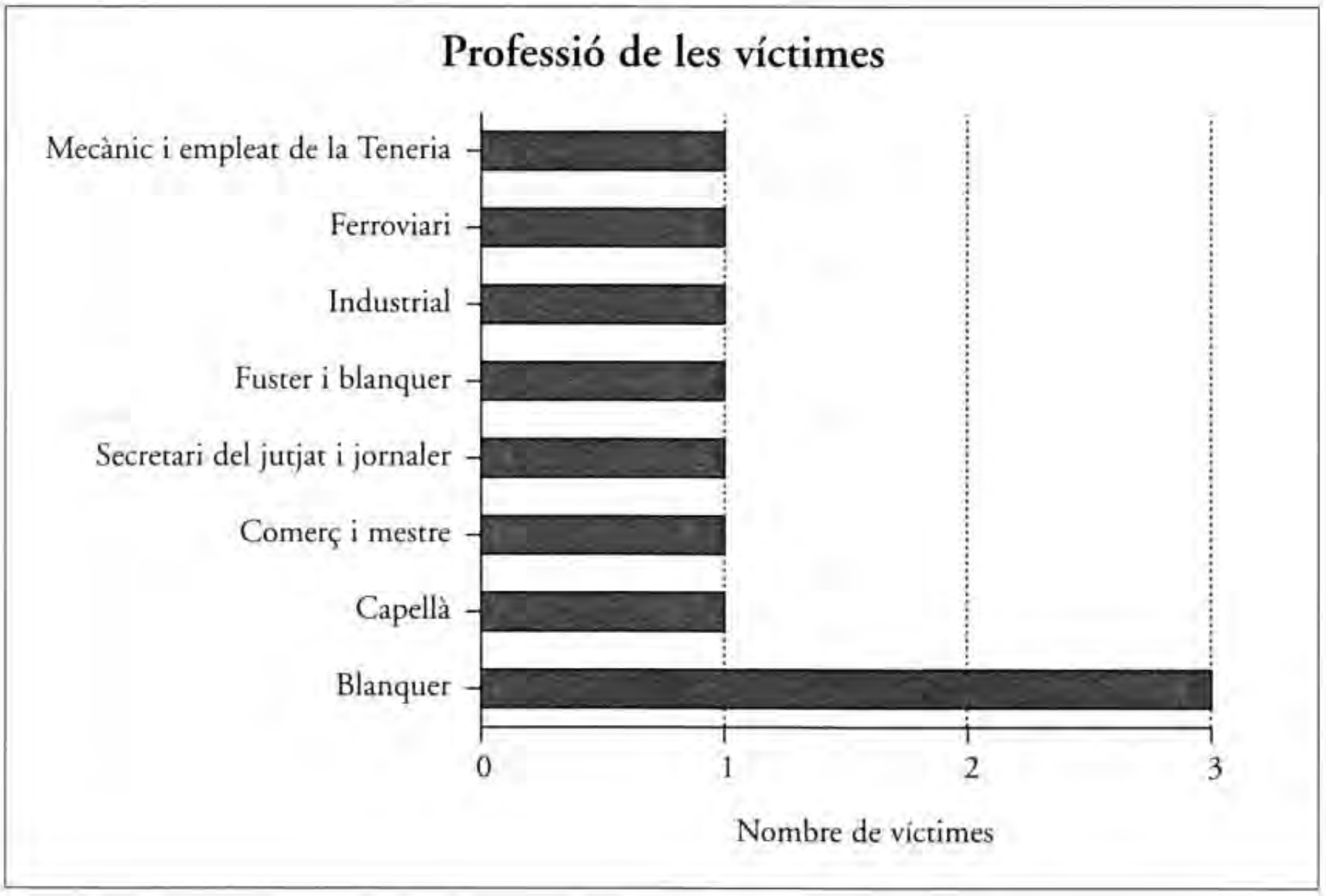

Professió

En quatre casos no coincideixen la professió que es declara i el treball que s'exercia.

La majoria de les persones treballaven al sector secundari, seguit del terciari, però no hi ha ningú del primari: no es va matar cap treballador del camp.

Les professions són variades, però dominen els qui estan com a treballadors de la pell; són quatre persones de les quals només sabem d'un que tingués una feina d'autoritat, en Josep Puntí, que era encarregat en una secció de la Teneria. Tenim una persona coneguda al poble, el mestre Marrugat, que treballava a l'acadèmia Viñas. Hi havia un industrial, en Rosell, reconegut home de la Lliga. Un altre personatge públic era en Pere Martí, secretari del jutjat de Mollet. I una altra persona també coneguda per la seva feina era el cap d'estació, en Vicente.

Data de la mort

Les dates de les morts es troben compreses entre el 28 de juliol del 1936 i el 17 de març del 1937.

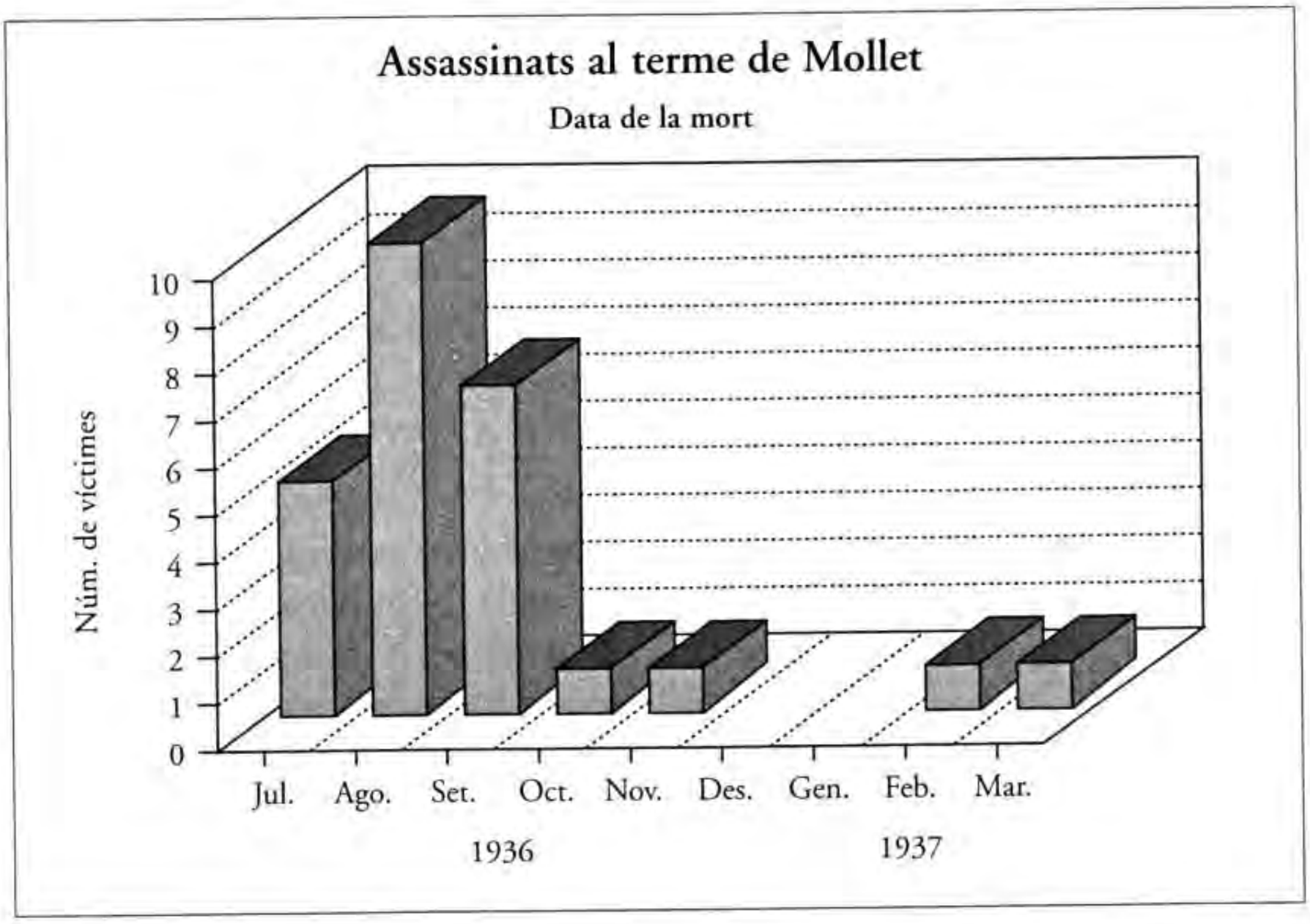
La repressió té lloc al començament de la guerra, als primers mesos, que és quan mor el 78 % dels molletans assassinats. Els qui van morir més tard, al febrer i març del 1937 és perquè es van amagar i van ser descoberts més tard, o bé perquè havien estat detinguts per les patru-

lles de control i portats a les presons habilitades de Sant Elies o Sant Joan. Després van ser conduïts a Montcada i executats en lloc de lliurar-los als tribunals populars. Aquest va ser el cas de Ramon Bordes, el capellà de les monges, i en Josep Sans, l'industrial del Xampany Vilarrosal.

La primera víctima cau el mes de juliol. Serà en Fauré, que morirà a casa seva com a conseqüència d'una bala perduda que havia rebut al cap quan, tornant de la barriada de can Calet, amb el seu amic Barril, passava el pont del Besòs.[310]

A l'agost moriran en Puntí, en Martí i en Camps, tots amb pocs dies de diferència.

El cas d'en Puntí va anar de la següent manera: «A tres quarts de tres de la nit del 4 d'agost algunes persones van trucar a casa seva. Una de les veus era coneguda i en Josep Puntí va preguntar-li què volien d'ell, a través de la porta. Ja es temia el pitjor i no gosava d'obrir, però l'altre insistí que es tractava d'unes simples declaracions i que d'immediat tornaria a casa seva. Era difícil de creure en aquells moments, i en Puntí donà un petó a cadascuna de les seves filles, la Carme tenia deu anys i la Nuri divuit mesos, mentre ple de serenitat assegurava a la seva

310. Solé Tura, Joan. *Mollet, una mica d'història*. Mollet, 1981.

angoixada muller: "Em sembla que ja no ens veurem mai més". Aleshores sortí de casa seva, que restava vigilada per tots costats: era difícil d'escapar. Als pocs minuts se sentí el brunzit del cotxe que se l'emportava. L'endemà fou trobat el seu cadàver prop del pont del Tenes.»[311]

Al setembre moria en Vicente, el cap d'estació. A l'octubre, en Vila, un home de quasi 70 anys. Al novembre cau el mestre Marrugat, i als primers mesos del 1937 en Sans i mossèn Bordes.

En Josep Sans «tuvo que refugiarse en una pensión de Barcelona, c. Trafalgar, junto a su tío Tomas Rossell, siendo descubiertos por las patrullas de Barcelona, detenidos y llevados al convento de San Elías desde donde... una patrulla fue a buscarlo y... días después apareció asesinado en el cementerio de Montcada».[312] A Mn. Bordes li va succeir quelcom semblant: es va anar a refugiar en una pensió de la Gran Via. Allí les patrulles de control el van descobrir i el portaren a Sant Elies, i més tard el seu cos apareixia al cementiri de Montcada.[313]

La mateixa sort que en Sans i en Bordes van córrer unes mil cinc-centes persones executades a Montcada, Cerdanyola i les Corts. Aquestes morts no es poden atribuir als incontrolats dels primers dies.

La major part dels assassinats es van produir l'any 1936, el 78 %, i un 22 % el 1937. Després ja no es registren més víctimes.

Lloc de la mort

Els llocs favorits per matar són els cementiris i les cunetes. En sis casos coneixem els llocs de la mort: el cementiri de Montcada, el cementiri de Granollers, el cementiri de Cerdanyola, la carretera de Barcelona-Ribes i la carretera d'Alella.

Els cementiris on es porten els residents a Mollet són els més propers al nostre municipi i les carreteres són les dels afores del poble. De tots els qui es coneix la forma en què van morir, sempre va ser per ferides d'arma de foc.

Causa dels crims

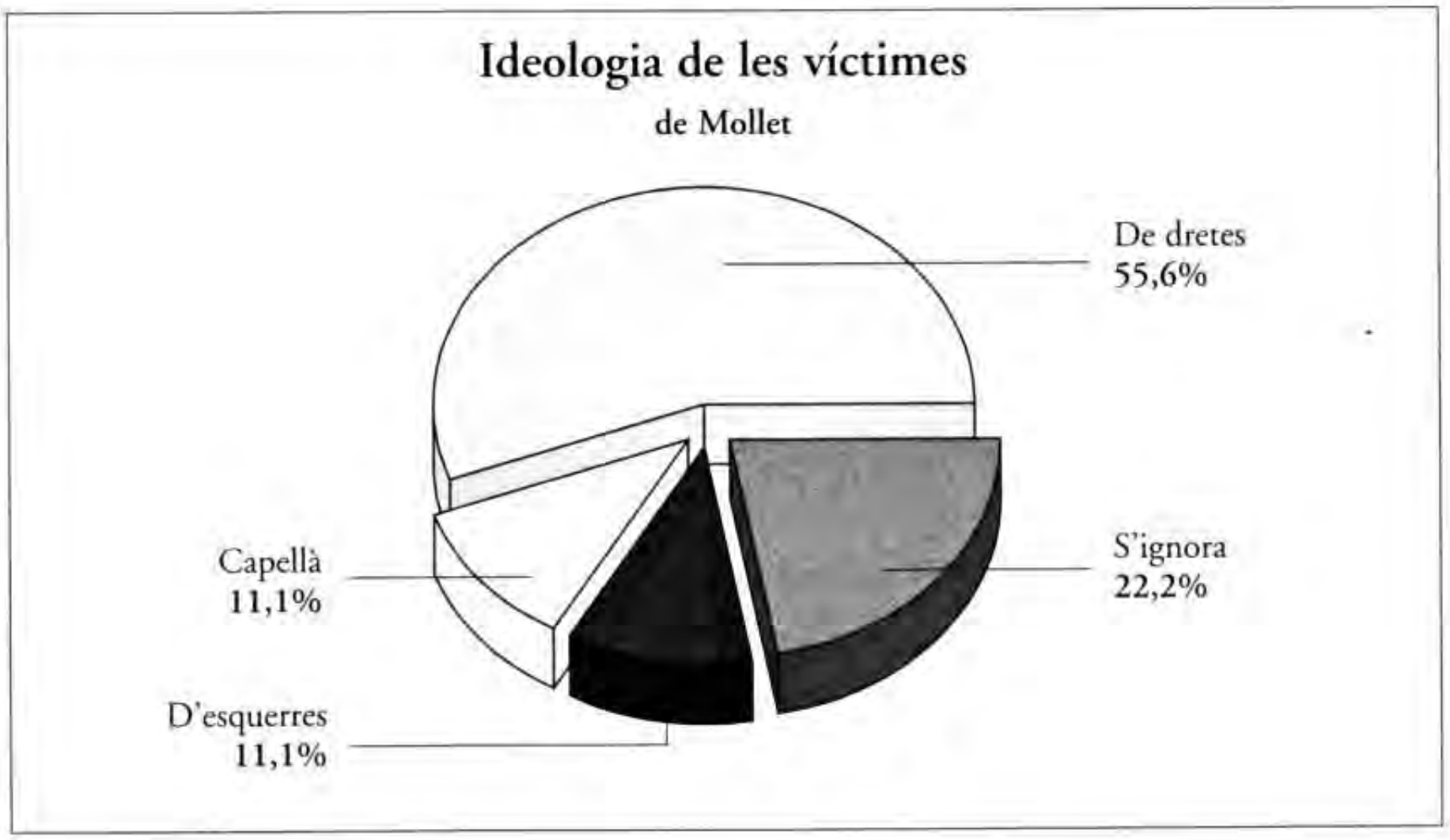
De la majoria, la causa va ser la ideologia: eren persones considerades de dretes i, per tant, possibles enemics de la República. Un d'ells era capellà, raó suficient per considerar-lo un enemic. N'hi ha un, en Vicente, que en la Causa General el classifiquen com d'esquerres, per tant havia d'haver-hi d'altres motius que justifiquessin la seva mort. La mort d'en

---

311. Solé Tura, Joan. *Cent noves històries.* L'Aixernador, Argentona, 1986.

312. Documentació de la Capitania General.

313. Truyols, Josepa. «Algunes notes sobre la fundació de la Companyia de Maria i la seva obra a Mollet del Vallès». 1990. Document inèdit.

Fauré ja hem dit que va ser a causa d'un accident i de la d'en Camps es desconeix la raó.

Acusats

Quan s'obre la CG es mirarà d'identificar els responsables dels crims. De quatre dels assassinats es desconeix l'autor, se suposa que era gent de fora de Mollet. Dels altres cinc assassinats se n'acusarà un total de deu persones.

4.5.2. Els morts de fora de Mollet

Al terme municipal de Mollet es van recollir els cadàvers de disset persones que no residien a Mollet i que les havien portat per assassinar-les a la nostra localitat. Era un fet habitual portar les víctimes fora de la seva localitat per donar-los mort. Així, al terme de Mollet es porten persones que residien prop del nostre poble: de Parets, de Caldes de Montbui, de Moià, de Palau de Plegamans, de Granollers, etc.

De vegades era tot un grup de persones d'una mateixa localitat les que eren traslladades per ser executades, com va ser el cas de les onze persones que van portar de Caldes de Montbui per donar-los mort al km 10 de la carretera Sabadell-Granollers, de la nostra localitat.

Les víctimes de Caldes de Montbui van ser: en Nemesi Asensio, en Geroni Casabanyó, n'Isidre Pagès, en Lluís Ribó i en Francesc Torras; de Moià eren en Sibino Burdó, en Faustí Figueras, en Josep Riera i en Pere Soler; de Parets la família Piquer: en Lluís i els seus dos fills, el Josep i l'Àngel; de Palau de Plegamans en Josep Mas; de Granollers en Joan Roura; de Bigues en Francesc Saladrigas; de Barcelona en Francesc Sànchez i, possiblement, el religiós Josep Sanromà.

Entrada del cementiri de Mollet, ABC-AF d'en Josep Salvany i Blanch. Els cementiris, juntament amb les cunetes de carreteres eren els llocs on els incontrolats portaven les seves víctimes per assassinar-les.

L'anàlisi d'aquestes víctimes ens dóna uns resultats molt semblants als de Mollet.

Estat civil

Els casats i solters estan més equilibrats; els casats suposen el 59 % i els solters el 41 % restant. Que troben tants solters és a causa que hi ha gent més jove del que hem vist a Mollet.

Edat

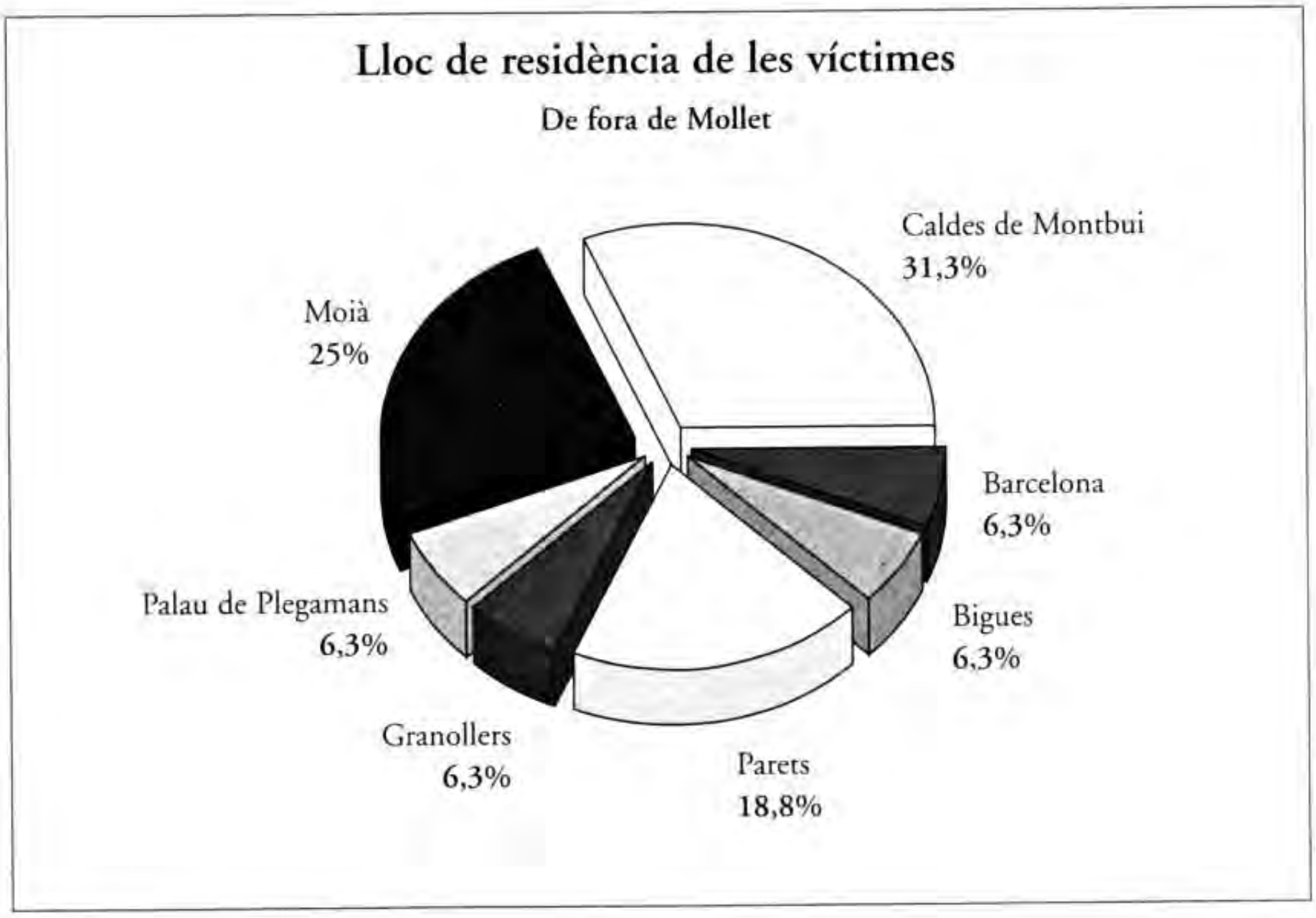
Les edats es troben compreses entre els 18 i els 67 anys. La mitjana era de 44 anys, cinc anys més jove que la de Mollet.

Lloc de naixement

El 75 % eren naturals de Catalunya, dos havien nascut a Avinyó, un a Madrid i un no hi consta.

Lloc de residència

Pel lloc de residència podem afirmar que vivien en localitats veïnes: un 29 % residien a Caldes, un 23 % a Moià i un 17 % a Parets. Els altres vivien a Palau de Plegamans, Granollers, Bigues i Barcelona.

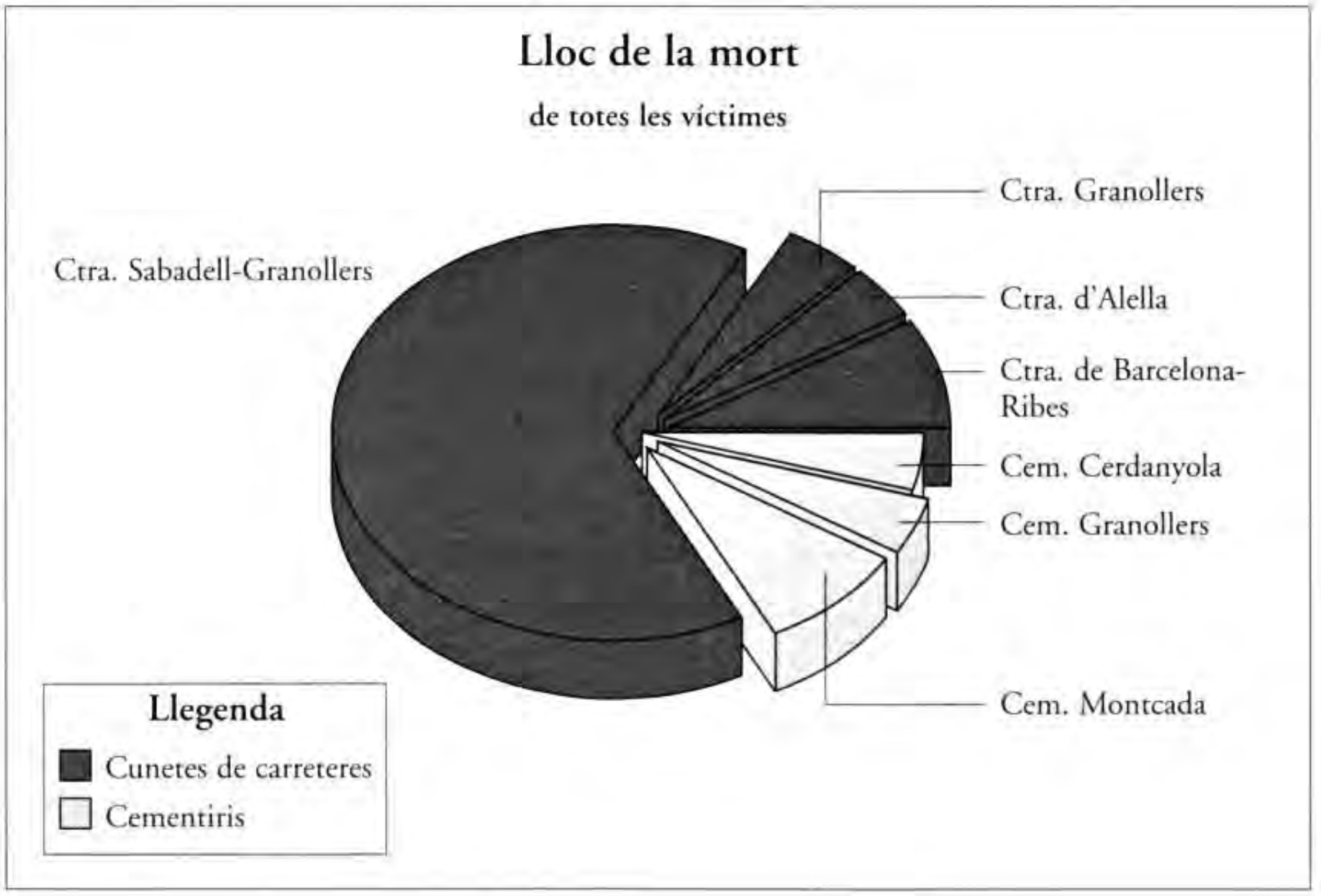
Lloc de la mort

Totes les víctimes apareixen a les carreteres: quinze dels assassinats, el 88 %, van aparèixer a la carretera Sabadell-Granollers, km 10, un a la carretera de Granollers i un altre a la carretera Barcelona-Ribes.

Data de la mort

Tots van ser assassinats l'any 1936, durant els tres primers mesos de la guerra, del 23 de juliol fins àl 6 de setembre. Al juliol hi hagué quatre víctimes, set a l'agost i sis al setembre.

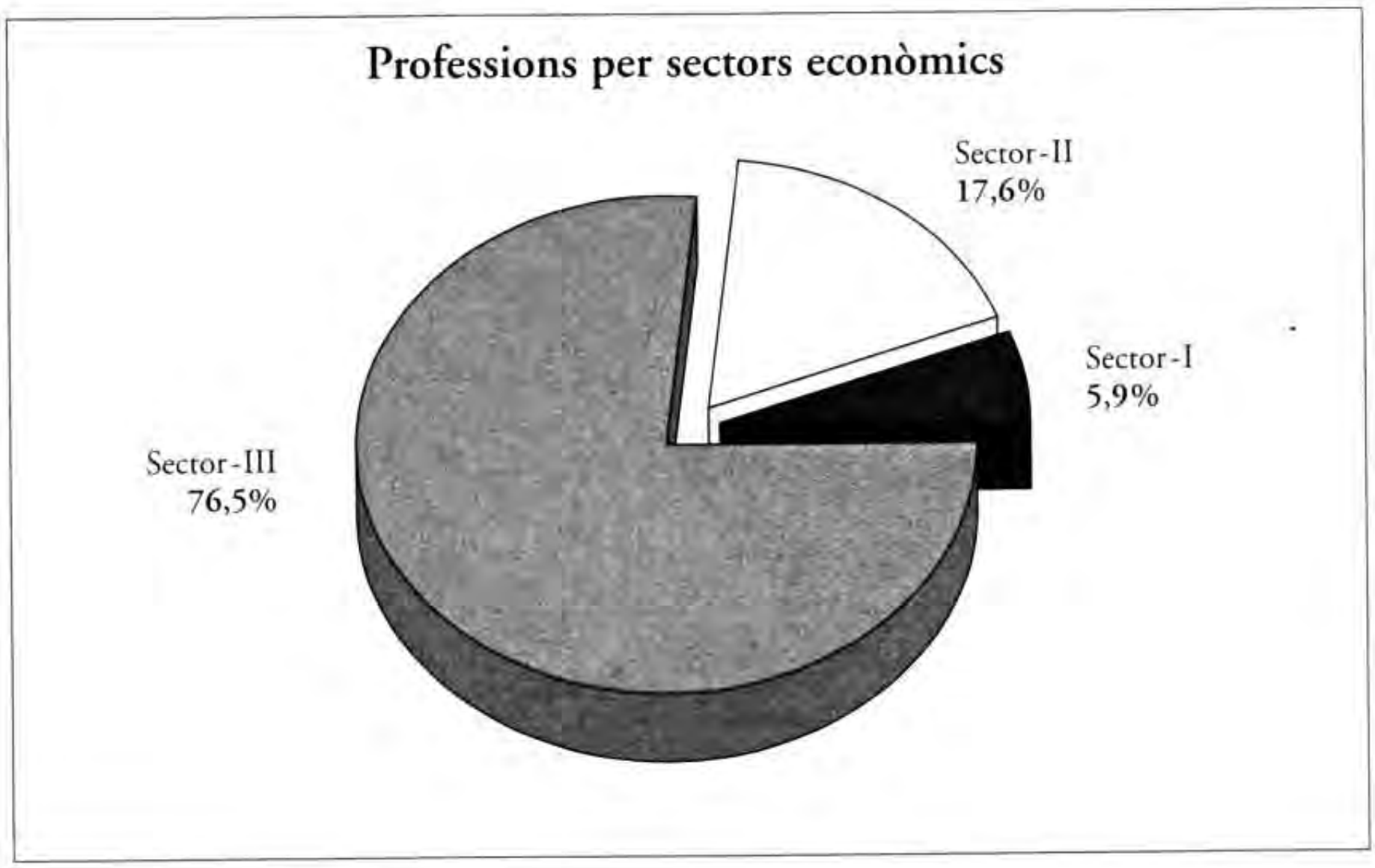
En tres ocasions es va trobar un sol cadàver i en tres ocasions es va trobar un grup de morts; el 31 de juliol es porta des de Parets a la carretera de Sabadell-Granollers, per donar-los mort, el mestre Lluís Piquer i els seus dos fills, Àngel i Josep, de divuit i dinou anys respectivament, que

seran les víctimes més joves. Al mateix lloc, l'onze d'agost es donarà mort a set persones procedents de Caldes de Montbui.

«El periòdic de Granollers *La Gralla* es feia ressò de la notícia amb aquestes paraules: (Troballa macabra de set cadàvers. Eren veïns de Caldes...). Entre ells es trobava en Francesc Torras i Sayol que fou un dels dirigents de la Cambra Agrícola del Vallès i de la seva delegació de Caldes. Més tard, des del 1918, fou president del Sindicat Agrícola i Caixa Rural de Caldes i, des de 1934, president de l'Associació de Propietaris del partit judicial de Granollers. Fins a l'adveniment de la República fou caporal dels sometents del partit judicial de Granollers i fou alcalde de Caldes de Montbui de 1907 a 1909, i altra vegada de 1924 a 1930. Home molt religiós, es preocupà del clergat de Caldes després d'esclatar la revolució i, amb el seu veí i amic Vicenç, va gestionar davant del comitè revolucionari local uns salconduits perquè sis monges amagades en un domicili a Caldes poguessin traslladar-se a Barcelona. Obtinguts els salconduits i després que aconseguissin marxar les monges, el mateix comitè s'adonà del fet i s'apressà a detenir-los. Uns deu dies més tard, en Francesc Torras era assassinat.»[314]

314. Planas i Maresma, Jordi. «La revolució de juliol de 1936 al Vallès Oriental: dietari d'un propietari rural». *Lauro*, núm. 10. Granollers.

El 6 de setembre són quatre veïns de Moià els qui moriran al mateix indret de la carretera de Sabadell-Granollers.

Professió

La majoria es dedicaven al sector terciari, el 76 %, seguit del secundari, un 18 %, i només una persona treballava en el primari. Nou eren comerciants, un mestre, dos religiosos, dos empleats, un pagès, un propietari i un enllustrador.

Ideologia

En els casos en què consta la militància en la CG, estan classificats de dretes o tradicionalistes. Hi ha sis persones la ideologia dels quals consta que «s'ignora».

En nou casos es veu que eren persones públiques, d'idees conegudes, com el cas dels tres exalcaldes, en Mas, en Riera, i en Torras, o el del jutge en Figueras o del mestre Piquer que era carlí. També hi ha dos religiosos: en Saladrigas i en Sanromà.

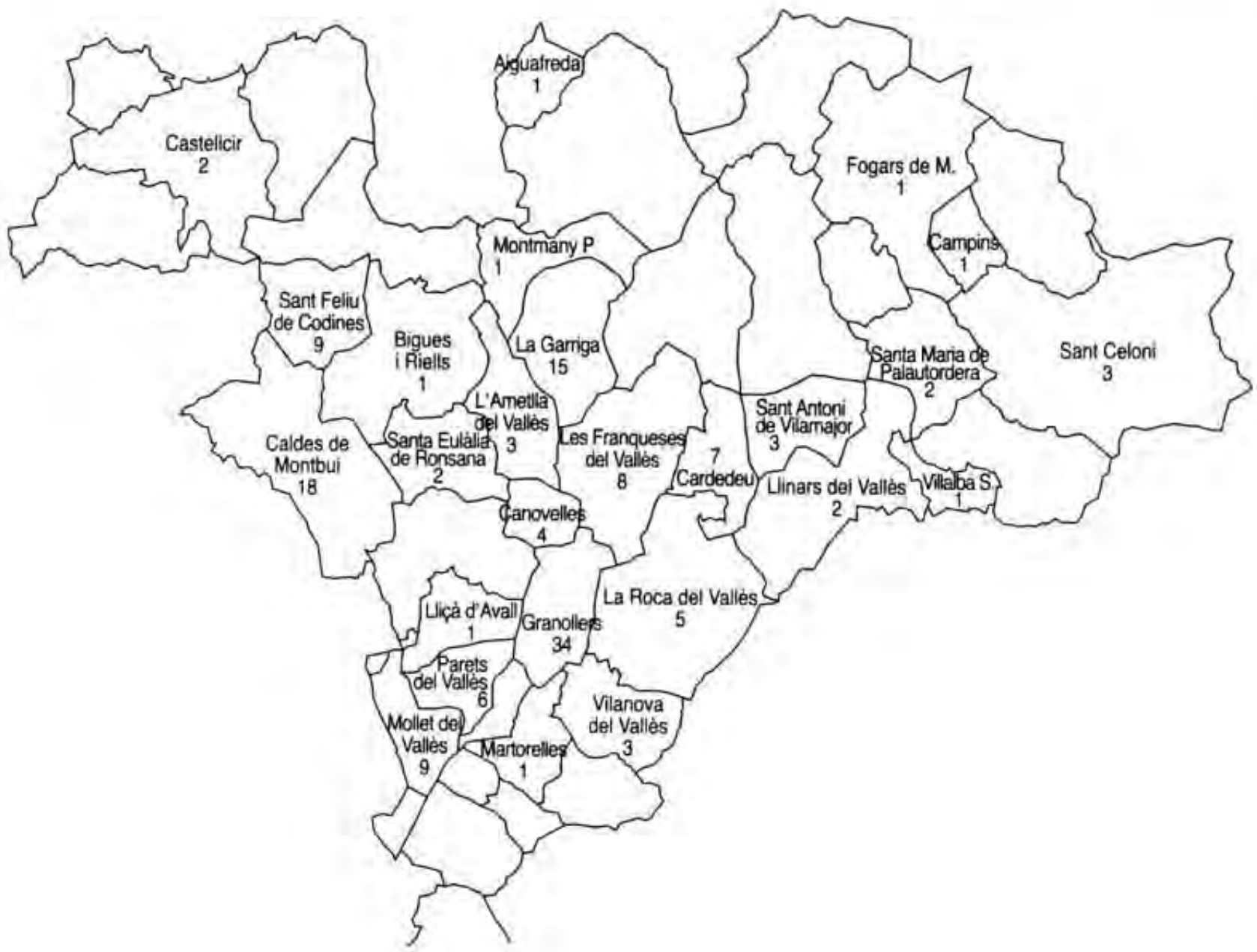
Causa de la mort

En la Causa General diu en tots els casos «tres o más tiros producidos por arma de fuego».

Els acusats

De tots els morts de fora de Mollet no es coneix cap autor dels assassinats. Se suposa que van ser morts per gent de fora. Es fa constar «se

Nombre de víctimes de la rereguarda del Vallès Oriental per municipis

ignoran en esta localidad las personas sospechosas de participar en el crimen».

4.5.3. Conclusions

En general, unint totes les víctimes de Mollet i les de fora de Mollet podem afirmar que l'edat dels assassinats era una edat madura, més de quaranta anys. Que més del 70 % dels assassinats eren d'origen català. Que les professions que exercien eren del sector terciari i secundari, només hem trobat una persona del primari. El major nombre de morts es produeixen durant els tres primers mesos de guerra. El lloc dels assassinats van ser els cementiris i les cunetes de les carreteres més properes a la localitat de les víctimes. Les causes dels crims en la major part semblen ideològiques, per ser persones de idees de dretes o religioses. Les persones més conegudes a la localitat eren les que més perill corrien.

La xifra total de morts del Vallès Oriental va ser de 149 morts (incloent-hi el municipi de Caldes) que suposa un 2,1 per mil de la seva població, mentre que a Mollet li correspon un 1,4 per mil, és a dir, més baix que el conjunt de la comarca. El municipi de la comarca on es van produir més baixes per assassinats va ser Granollers amb trenta-quatre persones, seguit de Caldes, amb divuit morts, i en tercer lloc Mollet i Sant Feliu, amb nou persones cadascun.

4.5.4. Els afusellats a Montjuïc

De les persones que després d'ésser jutjades i condemnades a la pena capital foren afusellades al castell de Montjuïc hem localitzat en Joan Rangel Roca, natural de Mollet, de professió manyà, que va morir el 12 de juliol del 1938 a l'edat de cinquanta-cinc anys.

Víctimes a la rereguarda. Residents a Mollet.[315]

Cognoms i nom de la víctima	*Lloc i data de la mort*	*Lloc d'origen*	*Edat*	*Professió*
Bordes Mullol, Ramon	17-3-37 Barcelona[317]	La Guàrdia de Tremp (Lleida)	43	Capellà
Camps Pastor, Jaume[318]	11-8-36	Mollet del V.	47	Blanquer
Fauré Montforte, Romà	28-7-36 Mollet (a casa seva)	Mollet del V.	24	Fuster Blanquer[319]
Marrugat Anglés, Llorenç	30-11-36 Cementiri de Cerdanyola	Sallent (Barcelona)	62	Comerç Mestre[320]
Martí Puig, Pere *el Barbeta.*	9-8-36 (Ctra. Barcelona-Ribes)Parets V.	L'Esparra (Girona)	61	Secretari de jutjat
Puntí Puig, Josep	4-8-36 Cementiri de Granollers[321]	Vic	43	Blanquer Encarreg. teneria[322]
Sans Rosell, Josep	24-2-37 Cementiri de Montcada[323]	Mollet del V.	40	Industrial (Caves Vilarrosal)
Vicente Casanova, Francesc	7-9-36	Urrea de Jalón (Saragossa)	54	Ferroviari
Vila Mitjans, Manel[324]	23-10-36 Ctra. d'Alella	Barcelona	68	Mecànic Empleat de la Teneria[325]

315. Informació treta del Jutjat Municipal. Registre Civil, Secció de Defuncions de Mollet, contrastat amb la documentació que hi ha a l'AMMV, a la carpeta Causa General, al llibre de registre del cementiri, la revisió del padró municipal i amb el llibre de Solé i Villarroya, *La repressió a la reraguarda de Catalunya (1936-39).*

316. La militància és la que consta a la Causa General. AMMV.

317. En la Causa General consta al cementiri de Montcada. AMMV.

318. No està inscrit en el RC de Mollet, pero al final del llibre hi ha una nota que diu que falta inscriure el nom d'en Jaume Camps. Sí que consta a la Causa General, AMMV i a la revisió del padró municipal de 1936-39. Malgrat que a la Causa General diu que està inscrit a Castellterçol, allà no l'hem localizat.

319. Segons la Causa General, AMMV, treballava de blanquer.

320. Segons la Causa General, AMMV, treballava de mestre.

321. Segons la Causa General, AMMV.

	EC	*Militància*[316]	*Residència*	*Enterrat a Mollet*	*Registre civil*
	S	Religiós	Mollet del V.	Montcada	Mollet del V.
	C	Apolític	Mollet del V.		
	C	Apolític	Mollet del V.	Sí	Mollet del V.
	C	Carlí	Mollet del V.	Sí	Mollet del V.
	C	Dretes	Mollet del V.	Sí	Mollet del V.
	C	Carlí	Mollet del V.	Sí	Mollet del V.
	C	Dretes regidor de la Lliga	Mollet del V.	Montcada	Mollet del V.
	C	Esquerres	Mollet del V.	Sí	Mollet del V.
	C	Dretes	Mollet del V.	Sí	Alella

322. Segons diverses fonts orals.
323. Segons la Causa General, AMMV.
324. Es troba inscrit a Alella, que és on va morir.
325. Segons la revisió del padró municipal de 1936-39. AMMV.

Solé i Villarroya fan constar la mort d'en Josep Planas i Planas de Mollet al Registre Civil de Parets. Nosaltres no l'hem localitzat ni al Registre de Mollet ni al de Parets.

El Correo Catalán del 5 de novembre de 1939 cita com a víctimes a Mollet Celestí Roca, l'Isidre Niubó, l'Isidre Solanich i en Vicenç Fonolleda; aquestes morts no les hem pogut comprovar en no trobar-les inscrites enlloc. A les actes de la TMFE inclou com a morts violentes la de Baltasar Guichard Albert i la d'en Manuel Desvalls Trias, directius de l'empresa. En Guichard va morir a Montcada i en Desvalls a Barcelona, tots dos el febrer de 1937.

Víctimes de la reraguarda de fora de Mollet

Cognom i nom de la víctima	*Lloc i data de la mort*	*Lloc d'origen*	*Edat*	*Professió*
Asensio Casellas, Nemesi	11-8-36 2 h Ctra. de Sabadell a Granollers, km 10	Caldes de Montbui	30	Comerç
Burdó Homs, Sibino	6-9-36 Ctra. de Sabadell a Granollers, km 9-10	Moià	47	Estanquer
Casabayó Roquer, Geroni	11-8-36 2 h Ctra. de Sabadell a Granollers, km 10	Caldes de Montbui	51	Comerç
Figueras Abadal, Faustí	6-9-36 Ctra. de Sabadell a Granollers, km 10	Moià	59	Comerç
Mas Torras, Josep	11-8-36 Ctra. de Sabadell a Granollers, km 10	Santa Perpètua de la Mogoda	57	Comerç
Pagès Riera, Isidre	11-8-36. 2h Ctra. de Sabadell a Granollers, km 10 Mollet del V.	Caldes de Montbui	56	Comerç
Piquer Jover, Lluís	31-7-36 Ctra. Sabadell- Granollers, km 10. Mollet del V.	Lleida	56	Mestre
Piquer Pellicer, Àngel	31-7-36 Ctra. Sabadell- Granollers, km 10. Mollet del V.	Avinyó	18	Empleat
Piquer Pellicer, Josep	31-7-36 Ctra. Sabadell- Granollers, km 10. Mollet del V.	Avinyó	19	Empleat
Ribó Broquetas, Lluís	11-8-36 2h Ctra. Sabadell- Granollers, km 10. Mollet del V.	Caldes de Montbui	32	Comerç
Riera Fruns, Josep	6-9-36 Ctra. de Sabadell a Granollers, km 10. Mollet del V.	Moià	51	Comerç
Roura Guardiola, Joan	1-9-36 Ctra. Granollers, 50 m. Riera Seca	Barcelona	46	Forner

326. Segons consta en la Causa General, AMMV.
327. Segons Solé i Villarroya. *Op. cit.*
328. Segons Solé i Villarroya. *Op. cit.*

EC	*Militància*[326]	*Residència*	*Enterrat a Mollet*	*Registre civil*
S	S'ignora	Caldes de Montbui	Sí	Mollet del V.
C	S'ignora	Moià	Sí	Mollet del V.
C	S'ignora	Caldes de Montbui	Sí	Mollet del V.
C	Havia estat Jutge[327]	Moià	Sí	Mollet del V.
C	Havia estat alcalde accidental i regidor[328]	Palau de Plegamans	Sí	Mollet del V.
C	Dretes, havia estat regidor[329]	Caldes de Montbui	Sí	Mollet del V.
C	Dretes	Parets del V.	Sí	Mollet del V.
S	Dretes	Parets del V.	Sí	Mollet del V.
S	Dretes	Parets del V.	Sí	Mollet del V.
S	S'ignora	Caldes de Montbui	Sí	Mollet del V.
C	Havia estat alcalde[330]	Moià	Sí	Mollet del V.
C	S'ignora	Granollers	Sí	Mollet del V.

329. Segons Solé i Villarroya. *Op. cit.*
330. Segons Solé i Villarroya. *Op. cit.*

Víctimes de la rereguarda de fora de Mollet

Cognom i nom de la víctima	*Lloc i data de la mort*	*Lloc d'origen*	*Edat*	*Professió*
Saladrigas Comes, Francesc	3-9-36 Ctra. Granollers-Sabadell, km. 10. Mollet del V.	Badalona	36	Capellà
Sánchez Fernández, Francesc	23-7-36 Ctra. de Barcelona a Ribes, km 19 Mollet del V.	Madrid	40	Enllustrador
Sanromà Guasch, Josep	11-8-36. 2h Ctra. de Sabadell a Granollers, km 10 Mollet del V.		46	Escolapi
Soler Camprubí, Pere	6-9-36 Ctra. de Sabadell a Granollers, km 10 Mollet del V.	Castelldral	37	Pagès
Torras Sayol, Francesc	11-8-36. 2h Ctra. de Sabadell a Granollers, km 10. Mollet del V	Caldes de Montbui	67	Propietari

En Solé i en Villarroya ens diuen que també es van registrar com a morts a Mollet els escolapis de Caldes de Montbui en Salvador Vila Cos, en Pompili Paré Permañer i l'Antoni Forcada Oller. Al Registre Civil de Mollet ho hi consten.

4.6. Els refugiats de guerra

Es consideren refugiats de guerra «als efectes de llur assistència per la Generalitat de Catalunya aquelles persones que, sense ésser combatents o varons majors de 20 anys i menors de 45, hagin hagut de canviar de residència per causa de la present guerra, no siguin hostils al règim, estiguin mancats de mitjans de subsistència i no estiguin acollits per altra persona de llur família o amistat».[333]

A l'octubre del 1936, davant «la necessitat de coordinar l'actuació de les diverses organitzacions la finalitat de les quals és acollir els refugiats que, procedents de zones de guerra, arriben a Catalunya, imposa establir una acció conjunta que garantís la màxima eficàcia de l'esforç que aquesta obra de solidaritat social representa»,[334] la Generalitat decideix crear el Comitè Central d'Ajuda als Refugiats de Catalunya a Barcelona, i a les poblacions

331. Segons Solé i Villarroya. *Op. cit.*
332. Segons Solé i Villarroya. *Op. cit.*
333. DOGC del 24-8-37.
334. Decret del 17-10-36. DOGC 18-10-36.

EC	*Militància*	*Residència*	*Enterrat a Mollet*	*Registre civil*
S	Religiós	Bigues	Sí	Mollet del V.
S	S'ignora	Barcelona	Sí	Mollet del V.
S	Religiós		Sí	Mollet del V.
C	Sometent[331]	Moià	Sí	Mollet del V.
C	Exalcalde en la Dictadura. Excaporal del sometent IACSI[332]	Caldes de Montbui	Sí	Mollet del V.

de més de 10.000 habitants i a les que són cap de partit judicial de Catalunya un Comitè Comarcal d'Ajuda als Refugiats per unificar l'actuació de totes les organitzacions que s'encarregaven de l'assumpte. Els comitès comarcals seran constituïts per un representant de cadascuna d'aquestes organitzacions: CNT, UGT, Socors Roig Internacional, Pro Infància Obrera i Assistència Municipal. El president era l'alcalde.

El comitè comarcal que correspondrà a Mollet serà el de Granollers, que s'encarregava de distribuir els refugiats per la comarca.

Aquests comitès d'ajuda als refugiats funcionaren fins a l'agost del 1937 en què per decret[335] són suprimits i les seves funcions passen al Servei d'Assistència Social de la Generalitat.

La primera vegada que es fa referència als refugiats en les actes municipals és al novembre del 1936, en què es llegeix un comunicat de l'alcalde de Caldes de Montbui pel qual demana aportacions voluntàries per atendre les despeses d'allotjament dels infants refugiats.[336]

335. Decret del 14-8-37.

336. Acta de la Comissió de Govern del 3-9-36. AMMV.

Com a resposta l'Alcaldia farà públics diferents bans per demanar la col·laboració ciutadana: «Recol·lecta de donatius sobre tot pel gran nombre d'infants provinents dels territoris feixistes que es troben allotjats a Caldes de Montbui, i per això es demana la col·laboració en el sosteniment d'aquests infants, sigui en diners o bé en roba d'abric».[337]

Hi va haver tres fases migratòries de refugiats al Vallès Oriental:

1. D'octubre del 1936 a l'agost del 1937. Són les primeres onades de refugiats procedents de Madrid, Guipúscoa i Màlaga.

2. De setembre del 1937 a març del 1938. Els refugiats provenen d'Euskadi, Cantàbria i Astúries.

3. D'abril del 1938 fins al gener del 1939. Són els refugiats d'Aragó, Lleida i Tarragona.

Els refugiats que arribaven al Vallès, en un principi foren distribuïts des de Granollers als diversos municipis de la comarca. Al mes de març del 1937, dels 1.016 refugiats que arriben 117 són distribuïts a Mollet. Aquest mes, Mollet, que comptava amb una població de 6.219 habitants, tenia 134 refugiats, que representen un 2,2 % de la seva població.[338] La mitjana de refugiats del Vallès estava en el 2,5 %. Eren 1.628 refugiats al Vallès Oriental, però només tres municipis de la comarca tenien més de 100 refugiats: la Garriga, Granollers i Mollet.

Al mes de setembre del mateix 1937 el nombre de refugiats al Vallès puja fins a 6.051 refugiats, la mitjana serà del 9,3 %. A Mollet, el nombre de refugiats era de 554, és a dir, havia augmentat al 8,9 %. La Generalitat establia el nombre de refugiats que havien de tenir els pobles en un 5 %. Mollet ja l'ultrapassava.

Al febrer del 1938 Mollet hostatjava 367 refugiats, que suposaven el 5,2 % de la població.

El lloc de procedència d'aquests refugiats al març del 1938 era: el 33,7 % d'Astúries, el 47 % venia d'Euskadi i la resta, el 19,7 %, d'altres regions d'Espanya. D'aquests refugiats, el 14 % tenia menys de cinc anys.[339]

De seguida es posa de manifest el problema de l'allotjament dels refugiats. Les possibilitats d'allotjament eren tres: repartir-los en cases particulars, agrupar-los en torres o donar un pis per família. Totes tres solucions eren difícils de portar a terme. El conseller d'Assistència Social de Mollet s'havia d'ocupar de buscar-los un lloc per residir i de solucionar els problemes que poguessin sorgir de la convivència dels nouvinguts amb la població local. Al desembre del 1936 el conseller recorda al consistori que hi ha

337. Ban del 30-12-37. APMP.
338. Garriga, Joan. *Granollers 1936/39: Conflicte Revolucionari i Bèl·lic.* OiKos-Tau, 1990.
339. Doc. Cooperativa de Consum núm. 35/703. AMMV.

vint-i-dues persones que no estan conformes amb el seu allotjament actual, tretze de les quals ja s'han col·locat en un altre lloc i la resta s'anirà col·locant, però que l'Ajuntament ha de tenir en compte que això costarà moltes pessetes i proposa que aquells que abans tenien refugiats a casa seva i els mantenien lliurin ara alguna quantitat setmanal per atendre les esmentades despeses. S'acorda fer un estudi per tal que els refugiats puguin fer vida privada.[340]

Tenim constància de com es trobaven distribuïts els refugiats al febrer del 1937: hi havia 56 refugiats que estaven acollits en cases particulars, 65 feien vida independent i 246 eren atesos al menjador popular.[341]

A l'octubre del 1937, en un intent de trobar llocs per allotjar els refugiats, es decreta que tots els monestirs amb llurs annexos, els locals procedents de congregacions religioses i fundacions d'empreses mercantils o de particulars quedin a disposició del Departament de Governació i Assistència Social.

Can Ros va servir d'allotjament per als refugiats de guerra. APTA.

Nens a l'escala de can Lledó. APEM.

340. Acta de la Comissió de Govern del 7-12-36. AMMV.
341. «Proveïment Estadístic d'habitants per a distribució d'aliments. Any 1938». AMMV.

Els locals que es feien servir per acollir els refugiats a Mollet pertanyien a seus de sindicats i organitzacions polítiques, edificis confiscats a gent de dretes, antics edificis religiosos, edificis d'empreses col·lectivitzades, etc. Sabem que es van fer servir com a habitatge de refugiats el pis de la FLSU (Federació Local de Sindicats Únics) a l'av. de Francesc Macià, 76; el pis de les Milícies Antifeixistes d'Esquerra Republicana de Catalunya i la Unió de Rabassaires a la plaça Prat de la Riba, 1; el local del sindicat de la CNT, al c. de Balmes, 15, que abans era el convent; la casa rectoral, a la plaça Prat de la Riba; l'oficina dels refugiats al c. Durruti, 47; la casa caserna de la Guàrdia Civil; el pis del Ninou; el pis de l'escola a la plaça Prat de la Riba; la torre de la TMFE al c. Indústria, 2; la torre de can Ros, can Mulà; can Pantiquet; la torre de l'av. de Monturiol a Sant Fost; la torre del c. Lluís Companys, 9, a Sant Fost; la torre del c. Sant Adrià de Sant Fost; can Ventalló com a casa de repòs; i els pisos de les adreçes següents: Jacint Verdaguer, 37, 1r; Francesc Macià, 8 i 76; Berenguer, 33, 64 i 68; Lluís Companys, 7, 2n, Mediodía, 2; St. Jordi, 5; Prat de la Riba, 12; Perpètua, 12; Casa Nuevas, 25; Montcada, 11; Jaume I, 84; ctra. de Ribes, 15; i algunes torres de Gallecs.

No sabem quanta gent va ser acollida en cada habitatge, però les afirmacions d'en Ros ens semblen exagerades: «Al setembre del 1937 amb motiu de l'alliberament de les províncies del Nord, la meva casa, c/ Mediodía, 2, en la qual residia el meu fill, en Ramon, va servir de refugi per uns 120 o 130 evacuats d'aquell territori alliberat, romanent-hi més d'un any».[342]

Pel mateix Decret d'octubre del 1937 es disposa l'allotjament voluntari d'un refugiat per cada família, fet que un any més tard tindrà caràcter obligatori. En cas que l'Ajuntament no disposés de locals suficients, les famílies que tinguessin un refugiat de guerra percebien a canvi el subsidi diari de dues pessetes que l'Ajuntament percebia de la Generalitat.

Però aquesta solució d'hostatjar els refugiats en cases particulars va comportar un problema: la difícil convivència entre els refugiats i els qui els hostatjaven. Per a moltes famílies de dretes o religioses era força desagradable haver de compartir casa seva amb gent per la qual se sentia espiada. Així, quan a l'abril del 1937 s'espera l'arribada de refugiats procedents de Madrid i es busca desesperadament un estatge per acollir-los, el regidor Manau recordarà al consistori l'obligatorietat dels ciutadans de tenir un o dos refugiats a casa seva. Aleshores se li respon que aquesta disposició en la pràctica no resulta, per la desavinença entre refugiats i els qui els tenen.[343]

---

342. Doc. 10.990. Capitania General de Barcelona.
343. Acta de la sessió plenària del 18-2-27. AMMV.

Malgrat tot, es parla de dos-cents a tres-cents ciutadans que sí que volen refugiats i que estan disposats a col·laborar. De fet hi ha força gent que encara ara conserva l'amistat que va establir durant aquells difícils anys.

Segons sembla, mai no es va obligar cap família molletana a allotjar cap refugiat. Segons el conseller regidor d'Assistència Social, en Jacint Marquina[344] «per part d'aquest Ajuntament no s'ha posat en vigor l'esmentat decret[345] per no molestar cap dels ciutadans d'aquesta població».

Es va obrir un cens de ciutadans que «s'havien inscrit comprometent-se a satisfer setmanalment o mensualment segons els casos, una quota voluntària per contribuir al manteniment dels refugiats a canvi de no allotjar-los a casa seva». Tothom estava obligat a participar en les despeses dels refugiats: «Tenint en compte que els que no figurin a la llista de donatius, seran considerats com a sol·licitants a l'admissió a casa seva de refugiats i a sofrir les disposicions que es dictin per a resoldre aquest problema que no es pot demorar ni un dia més... tindrem d'emprar la força de la necessitat i de la raó amb tots els que no responguin a les crides de tan alt sentit d'hospitalitat i humanisme.»[346]

Per a més d'un els refugiats no van suposar cap nosa sino una ajuda: «De refugiats de Lleida en tenim tres i tots tres treballen fix a casa, que sort n'hem tingut fins ara, perquè de jornalers no se'n troben ni que els facis de fang.»[347]

Al setembre del 1937 l'Ajuntament crea un Comitè Pro-Ajuda als Refugiats amb un representant de cada organització i partit per fer front als problemes creats pels refugiats.[348] Les competències d'aquesta comissió xocaran amb les d'Assistència Social, de manera que provocaran la retirada de la Minoria Socialista del Consistori arran de la llista que elabora la Comissió d'Assistència Social dels refugiats, la conducta dels quals no era pas exemplar, i que havien de ser donats de baixa a la localitat.[349] Al mes següent es decideix la dissolució del Comitè Pro-Refugiats.[350]

El tema de l'allotjament no va ser l'única preocupació. També ho eren les despeses que generà el seu manteniment. L'Ajuntament es va fer càrrec de totes les factures ocasionades pels refugiats; les despeses de llum, de carbó, de queviures, sanitàries, de transport, de vestit... fins i tot

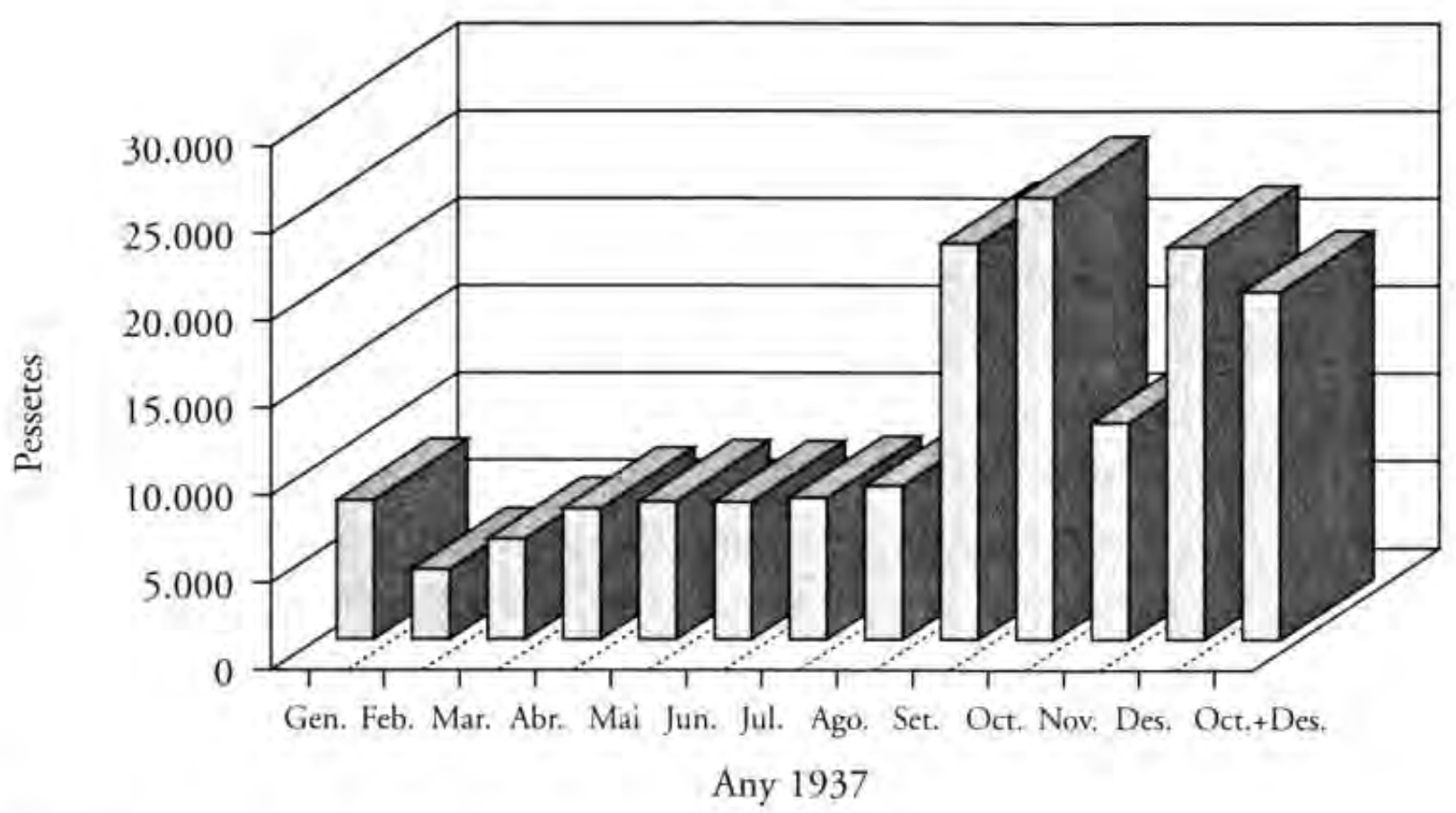
---

344. Dictamen de la Conselleria Regidoria d'Assistència Social. Doc. 36/1169. AMMV.
345. Decret pel qual s'obliga a allotjar els refugiats en cases particulars.
346. Ban de l'Ajuntament. AMMV.
347. Correspondència familiar d'en Joan Tura. APEM.
348. Acta del ple municipal del 16-9-37. AMMV.
349. Acta del ple municipal del 16-9-37. AMMV.
350. Acta de la Comissió de Govern del 23-10-37. AMMV.

de tabac. L'Ajuntament rebia de la Generalitat un crèdit[351] per fer front a aquestes despeses ocasionades pels refugiats. El Comitè Pro-Refugiats elaborava la llista mensual de refugiats locals i la trametia al Comitè Central d'Ajut als Refugiats juntament amb la llista de les despeses que havien ocasionat.

Subsidi de la Generalitat de Catalunya

als refugiats de guerra a Mollet

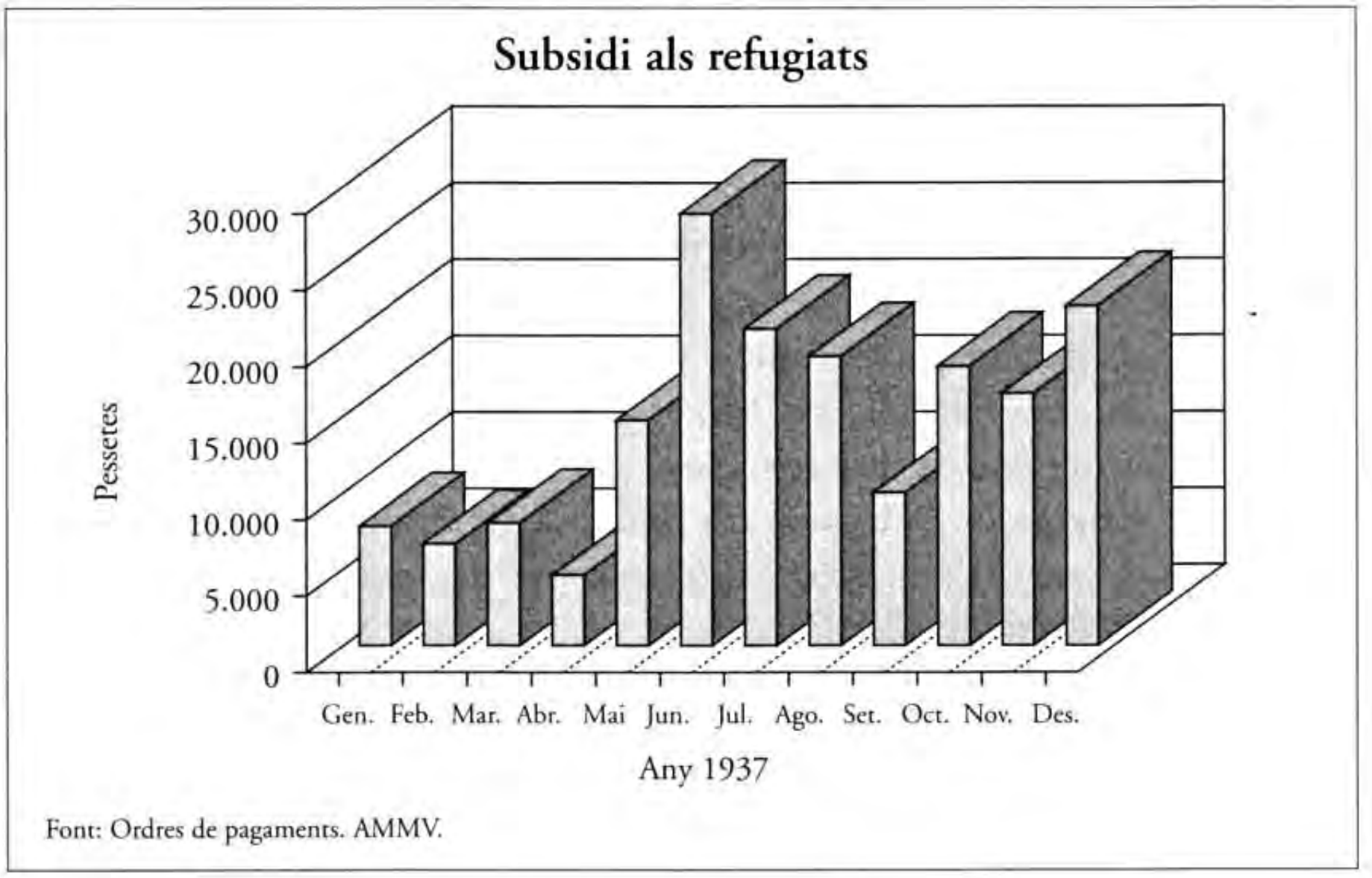

Font: Ordres de Pagament. AMMV.

La Generalitat pagava a l'Ajuntament les despeses que generaven els refugiats en la nostra localitat, un cop l'Ajuntament en presentava les factures. A partir del setembre de 1937, juntament amb l'augment de refugiats, també augmenten les despeses.

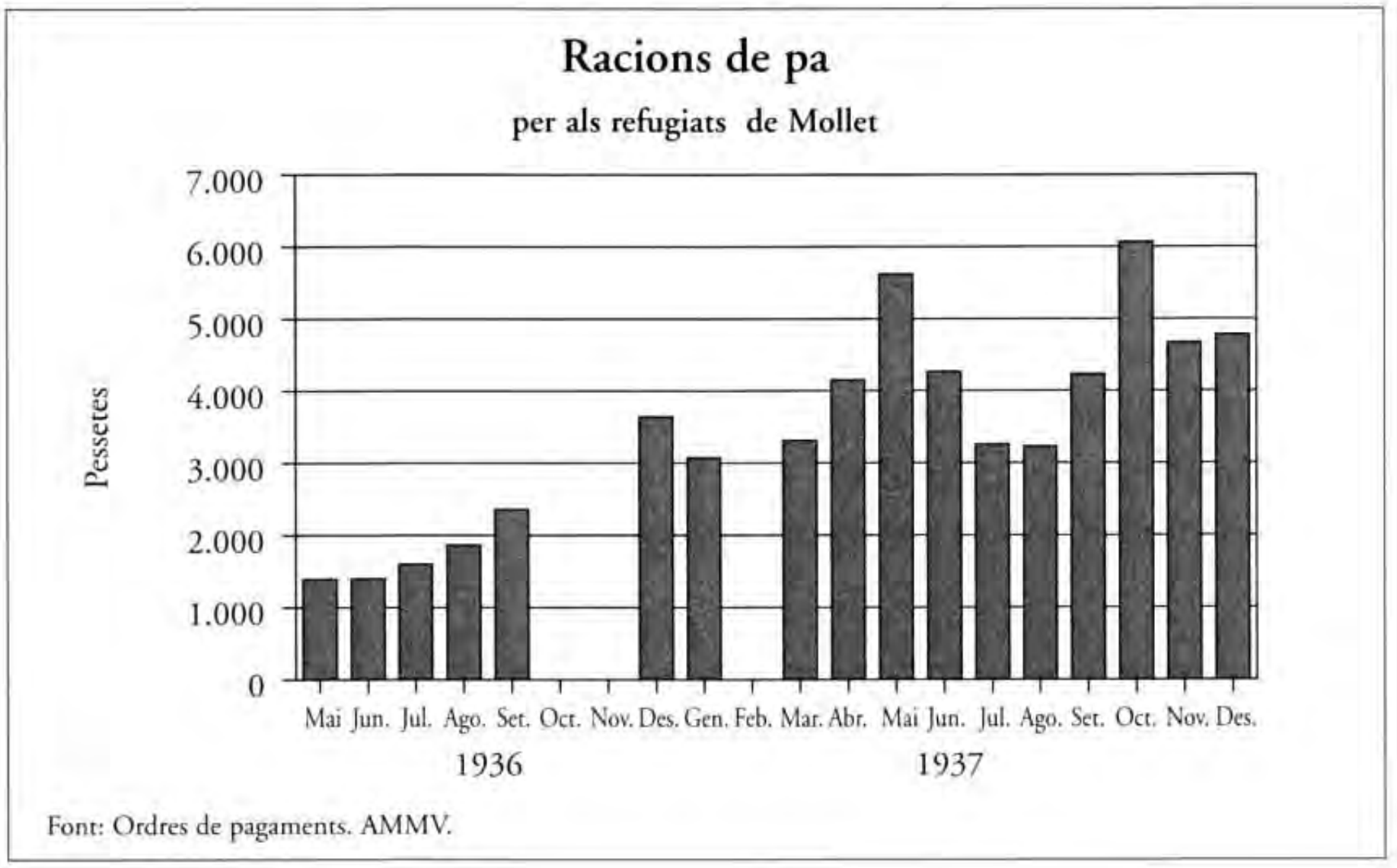
La quantitat que rebien els ajuntaments en concepte de subsidi era de 2 ptes. diàries per cada refugiat.[352] Aquests diners podien anar a parar a les mans dels refugiats. Així, al novembre del 1937 la Comissió de Govern de Mollet[353] autoritza el conseller d'Assistència Social perquè pugui abonar als refugiats que ho sol·licitin 2 ptes. diàries a més de la quantitat de 3 ptes. mensuals per electricitat i lloguer de la casa.

351. Crèdit aprovat pel Decret del 20-11-36.
352. DOGC 11-4-37.
353. Acta de la Comissió de Govern del 4-11-37. AMMV.

Font: Ordres de pagaments. AMMV.

L'Ajuntament, mitjançant la Conselleria d'Assistència Social, pagava als refugiats un subsidi. Les variacions de les despeses depenien del nombre de refugiats. Els ajuntaments també estaven obligats a proveir de targes de racionament a tots els refugiats de guerra.[354] Aquestes eren lliurades al cap de família o al delegat responsable de cada refugi.

Font: Ordres de pagaments. AMMV.

354. DOGC 11-4-37.

Els refugiats tenien dret a una tarja de racionament amb la qual podien adquirir els productes bàsics. L'Ajuntament s'encarregava de pagar als comerciants les factures dels subministraments proporcionats als refugiats, com ara el pa.

Un dels productes més necessaris per acomodar els refugiats eren els matalassos. Trobar matalassos es va convertir en una preocupació constant, de manera que la Generalitat va decretar[355] la recollida per famílies d'un matalàs, una flassada, un coixí i dos llençols per destinar-los a l'atenció de les necessitats dels refugiats.

Quan s'instal·la la Delegació d'Euskadi a Barcelona, l'Ajuntament de Mollet s'adreçarà a l'esmentat organisme per demanar ajut per als refugiats bascs acollits a Mollet.[356]

Durant l'any 1938 l'Ajuntament va crear i administrar un menjador popular per als refugiats a l'edifici de l'antic convent, al qual també es va afegir la gent més necessitada de Mollet.[357]

Per escolaritzar els nens que van arribar a Mollet, de primer es va optar per integrar-los a les escoles, i a l'any 1938 es va fer una escola especial per a refugiats. Hi havia una escola per a refugiats a la casa Alemany, que va ser traslladada a l'antic Centre Catòlic per cessió del Sindicat Tèxtil i Fabril.[358]

Al Vallès Oriental hi havia dues residències escolars per a refugiats: una a Palautordera, la Mireia, i una altra a Mollet, Ignasi Iglésies.[359]

Cap al final de la guerra molts dels refugiats aniran desapareixent de Mollet camí de l'exili i els que quedin, a poc a poc, retornaran a casa seva. Des de la Comandància Militar de Granollers s'organitzarà la marxa dels refugiats. Hi ha un comunicat del comandant, del juny del 1939 en què es notifica que «A partir de hoy solamente saldrán expediciones de refugiados para Madrid los martes, jueves y sábados».

4.7. Els bombardeigs a Mollet del Vallès durant la Guerra Civil

El primer bombardeig que pateix Catalunya té lloc a Roses el 30 d'octubre de 1936. Es tracta d'un atac del creuer *Canarias*[360] que amb el vaixell *Almirante Cervera* protagonitzaran els primers bombardeigs sobre la

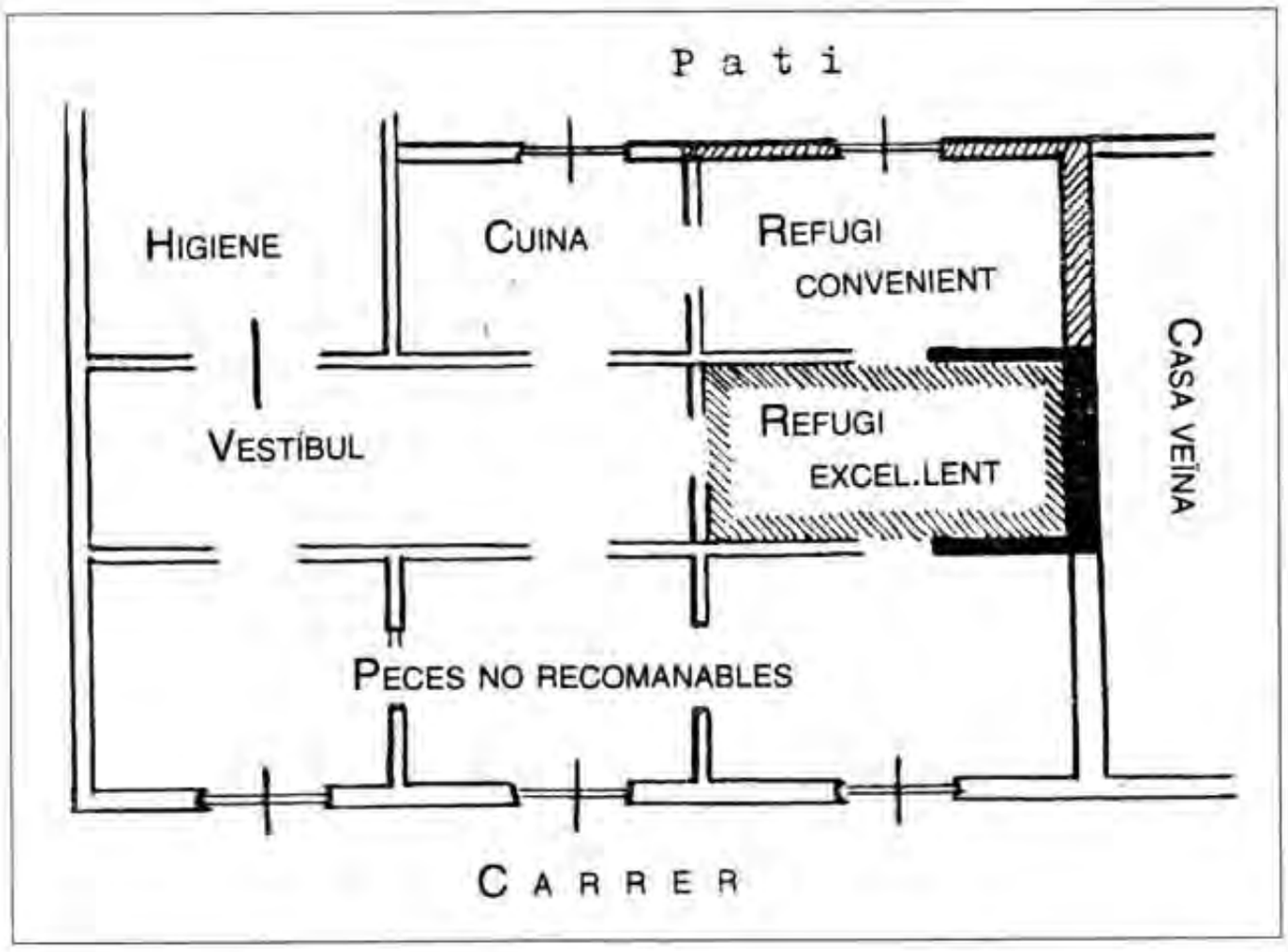
355. DOGC del 19-10-37.
356. Llibre de sortides de l'Ajuntament. AMMV.
357. Dictamen de la Conselleria Regidoria d'Assistència Social del 3-3-38. AMMV.
358. Acta de la Comissió de Govern 4-11-37. AMMV.
359. DOGC del 17-9-38.
360. Solé i Sabaté, Josep. *Catalunya sota les bombes (1936-39)*. Abadia de Montserrat, Barcelona, 1989.

zona litoral. La majoria, però, van ser fets des de l'aire per l'aviació amb base a Mallorca. Els aparells que es fan servir foren els Savoia S-81 i Savoia S-79, italians, i els Dornier i Heinkel 111, alemanys.

A partir del bombardeig de Roses totes les poblacions es comencen a plantejar l'amenaça dels atacs aeris. A Mollet, tant el Comitè de Milícies Antifeixistes com la Comissió de Govern es plantejaran el tema de la construcció de refugis, però la impossibilitat econòmica de realitzar-los, així com la «possibilitat remota del perill»[361] farà que el tema passi a estudi.[362]

A l'agost de 1937 es crearà la Junta de Defensa Passiva de Catalunya, que depèn de la Conselleria de Treball, i és l'organisme responsable de totes les tasques de protecció de la població civil contra els bombardeigs. Aquesta junta donà ordres als municipis perquè constituïssin les Juntes de Defensa Passiva locals[363] que a Mollet es constituiran al juliol de l'any 1938, una vegada que ja ha tingut lloc el primer bombardeig.[364] A escala local, el president de la junta era l'alcalde, el secretari era el de la corporació municipal. Com a vocals hi havia el comandant militar de la plaça, un metge, un arquitecte i representants dels diferents partits i organitzacions sindicals.

La Generalitat va publicar una sèrie de fullets destinats a la població civil amb consells i instruccions sobre les mesures que la població havia de prendre en cas de bombardeig.

Selecció d'un refugi dintre de casa vostra Comissariat de Propaganda de la Generalitat de Catalunya (1936-39).

361. Comissió de Govern de Mollet del 7-12-36. AMMV.
362. Acta de Govern del 7-12-36. AMMV.
363. Decret del 17-8-37. DOGC.
364. Acta de Govern del 23-7-38. AMMV.

Els municipis catalans donaren una sèrie de normes aconsellant a la població civil el que havia de fer en cas de bombardeig:

– Si el toc d'alerta és una sirena seguida s'ha d'anar al refugi.
– La sirena interrompuda vol dir que cal sortir del refugi.
– Resguardar-se en soterranis de dues sortides.
– Resguardar-se en el pis més baix si és un edifici baix.
– Resguardar-se en el pis mitjà si és un edifici alt.
– Resguardar-se sota les escales.
– Resguardar-se vora les parets mestres de la casa.
– Resguardar-se a la cambra més llunyana del carrer, la que tingui menys obertures.
– Protegir vidres i portes.
– Apagar llum i estufes.
– Proveir-se de mantes i aigua.

Fou a partir del 1938 quan els bombardeigs s'intensificaren a causa que la guerra s'apropà més a Catalunya i que l'aviació italiana amb base a Mallorca augmentà el nombre d'avions de bombardeig.

Vista dels Quatre Cantons, on va caure una bomba el 8 de gener de 1938. APMP.

El dissabte 8 de gener de 1938 és bombardejada la ciutat de Mollet. Serà la primera ciutat del Vallès Oriental que pateix els bombardeigs. Cap a les 17,30 de la tarda els avions van deixar caure una bomba sobre els Quatre Cantons, la qual va provocar un incendi i va ocasionar ferits i morts als carrers de Durruti i Fermín Galán (actualment Berenguer III i Burgos, res-

pectivament). De seguida la població es va abocar a atendre els necessitats. Els primers auxilis es van fer des del dispensari que estava instal·lat als baixos de l'Ajuntament. La gent va contribuir portant matalassos de casa seva per posar els ferits. Almenys vint-i-cinc ferits van ser traslladats a l'Hospital General de Catalunya de Barcelona.

Van perdre la vida quinze persones, entre elles una dona embarassada de vuit mesos, Anita Tomàs i el Dr. Enric Rosés, el qual va estar exposat en una capella perquè els seus convilatans li poguessin dir l'últim adéu.

Quadre dels morts al bombardeig del 8 de gener de 1938[365]

Cognoms i nom	*Edat*	*E.C.*	*Professió*	*Natural de*	*Residència*	*Lloc de la mort*	*Registre*	*Data*
Blasco Tello, Rafael	52	C		Terol	St. Fost	Hospital[366]	Hospital	9-1-38
Careta Pon, Marià	26	S		Mollet	Mollet	Hospital	Hospital	9-1-38
Casals Concabello, Joan	54	C		Barcelona	Barcelona	Hospital	Hospital	8-1-38
Damunt Rabassó, Elisa	26	C	S.L.	Sta. Perpètua de Mogoda	Mollet	c/ Fermín Galán	Mollet	20-1-38
Figueras Marimón, Maria	38	C		Sta. Coloma de Farners	Mollet	Hospital	Hospital	20-1-38
Llonch Padrò, Enriqueta	25	C		Mollet	Mollet	Hospital	Hospital	10-1-38
Montsant Planas, Miquel	29	C		Vilanova de la Roca	Mollet	Hospital	Hospital	8-1-38
Pi Baró, Anna	38	C		Mollet	Mollet	Hospital	Hospital	8-1-38
Prat Mas, Josep	31	C	Pagès	Riells	Bigues		Hospital	8-1-38
Ribas Camins, Ignasi	35	C	Mecànic	Barcelona	Barcelona	c/ Durruti	Mollet	8-1-38
Rosés Folch, Enric	4	S		Mollet	Mollet	Hospital	Hospital	8-1-38
Rosés Bruzos, Enric	39	C	Metge	Barcelona	Mollet	c/ Durruti	Mollet	8-1-38
Tomás Ventura, Anita [367]	25	C	S.L.	Mollet	Mollet			9-1-38
Vives Borrell, Josep	14	S		Mollet	St. Fost	Hospital	Hospital	9-1-38
Genís Busquets, Narcís	32	V		Agullana (Girona)	Mollet	Casa		14-2-38

365. Registre Civil de Mollet i Arxiu de l'Hospital de Sant Pau de Barcelona.

366. Hospital de Sant Pau de Barcelona.

367. Segons testimoni d'en Josep Juliol Prunés, el seu marit, l'AnitaTomás i Ventura va morir embarassada de vuit mesos. També consta al padró municipal de l'any 1941.

Entre els ferits hi havia Josep Balcells, Antonia Busquets, Francisca Busquets, Joan Brunés, Maria Carbonell, Lluís Corominas, Salvador Defós, Pilar Fernández, Marc Riera, Carmen Roca, Joan Sallent, Rosa Soler, Javier Tapias i Manel Tesifori.

Van caure tres bombes més entre la torre de Maya i Parets que no van ocasionar danys.[368]

Com a conseqüència d'aquest bombardeig van resultar afectades les cases del carrer Durruti: el número 8, on es van haver de reparar tres baixos, dos pisos i el dispensari del Dr. Tiffón i el número 12, on residia Joan Molins.[369] Es va haver d'enderrocar la casa d'en Josep Martisella, al carrer de Berenguer 2, on vivia l'Enriqueta Llonch. També es van veure afectats els vidres a l'escola exacadèmia.

A partir d'aquest moment, els bombardeigs es van convertir en una amenaça real per als veïns de Mollet.

Durant l'any 1938 al Vallès Oriental, a part de Mollet, també va ser bombardejada Granollers. Va ser el 31 de maig de 1938, un dimarts a les 9 del matí en què se celebrava mercat a la capital del Vallès, per la qual cosa hi havia molt moviment de gent als carrers. Cinc avions Junker descarregaren quaranta bombes en un minut. Els efectes van ser força dramàtics: van morir 224 persones.[370] Entre elles hi havia tres persones de Mollet: en Jaume Samón Riera, l'Elvira Falguera Busquets i la Margarita Anglés i Anglés.[371]

Víctimes molletanes al bombardeig de Granollers

Cognoms i nom	*Edat*	*E.C.*	*Professió*	*Natural*	*Resident*	*Data mort*	*Registre*
Samón Riera, Jaume	42	C	Empleat	Mollet	Granollers	31-5-38	
Falguera Busquets, Elvira		C		Mollet	Granollers	31-5-38	
Anglés Anglés, Margarita	78			Tarragona	Mollet	31-5-38	Mollet

A Mollet, després del bombardeig del gener, el tema dels refugis serà una preocupació constant tant per a l'Ajuntament com per als particulars, que construiran refugis o rases a casa seva per protegir-se de la metralla.

La Junta de Defensa Passiva de Catalunya prohibí la construcció de cap refugi sense l'execució prèvia d'un plànol de l'obra a realitzar, l'a-

368. Segons testimoni del Sr. Emili Nicolas Butjosa.
369. Segons les factures de la Comissió de l'Administració de la Propietat Urbana. AMMV.
370. Garriga, Joan. *El bombardeig de Granollers.* Museu de Granollers. 1988.
371. Registre Civil de Mollet.

provació de l'obra per part de les Juntes Locals de Defensa Passiva i la seva construcció sota la direcció dels tècnics de les esmentades juntes. Alguns particulars van construir refugis subterranis, com Francesc Fradera al carrer de Jaume I, 101 que tenia 16,8 metres lineals. Al final de la guerra es construïen rases als patis privats, com la que es va fer a cal Palou.

A més dels refugis particulars també es feien servir com a refugis la mina d'aigua que hi havia a can Mulà i les caves d'en Vilarrosal.

Els principals problemes que va trobar l'Ajuntament van ser la manca de capital i la falta de mans per treballar en la construcció dels refugis. A causa de les mobilitzacions, una gran part dels homes eren al front.

Per tal d'obtenir diners, la Junta de Defensa Passiva de Mollet feia pagar una quota de 2 ptes. als caps de família i 1 pta. a la resta de familiars.[372] També feia pagar un impost de 0,10 ptes. en un segell per cada carta que sortia de l'estafeta de correus.[373]

La Teneria Moderna F.E., conscient de la falta de mà d'obra per a la construcció dels refugis subterranis a Mollet va posar a disposició de l'Ajuntament el personal necessari per a l'esmentada construcció.

Plaça Mercadal, on es va construir un refugi de rasa cap al final de la guerra. APMP.

372. Acta de govern del 28-8-38.
373. Acta de govern del 17-9-38.

A les dificultats de la manca de mà d'obra i de recursos econòmics a Mollet se'n van afegir algunes més. Segons consta als comunicats que envia la Presidència a diferents organitzacions locals, es dóna a conèixer la impossibilitat de construir refugis en aquesta vila, segons dictamen de l'arquitecte. Això és degut a l'existència d'una capa d'aigua d'escassa profunditat i al fet que els refugis semisubterranis tenen un cost molt elevat i, a més a més, hi ha una gran falta de material.[374]

Malgrat aquestes dificultats es va aprovar la construcció de refugis als grups escolars[375] i a la plaça Mercadal.[376] Aquests refugis van ser del tipus rasa, que servien per protegir-se de la metralla.

L'arquitecte municipal fa referència al refugi de la plaça Mercadal en aquests termes: «Habiendo surgido la necesidad de realizar refugios antiaéreos y constituida la Junta de Defensa Pasiva, se pensó en hermanar las necesidades del momento con la finalidad de que las obras que para refugios se realizasen fuesen al mismo tiempo encaminadas a la posible realización del proyecto de urbanización (de la plaza Mercadal).

»Así fue que al planearse el establecimiento de refugios se pensó comenzar por el de la plaza Mercadal; tanto por su capacidad como por su situación era el más urgente.»[377]

A final del 1938, davant del perill de bombardeig segons missatges captats a l'enemic[378] i segons el comunicat que envia la Comandància Militar al consistori, anunciant que es preveuen atacs aeris, l'Ajuntament adopta les mesures següents:

– En cas d'alarma de bombardeig es farà sonar la sirena que es va instal·lar al campanar quan es van treure les campanes.

– Cal intensificar la construcció de refugis.

– Es demana al poble la construcció de *rases* per protegir-se de la metralla.

– S'acorda fer rases a les escoles abans que en altres llocs.

– En lloc de destinar els diners a la construcció de refugis, es faran servir per fer rases.

La manca de recursos forçarà la celebració de reunions amb sindicats i partits polítics[379] per trobar la manera de contribuir a les despeses de la construcció de refugis. I, finalment, s'arribarà al següent acord:

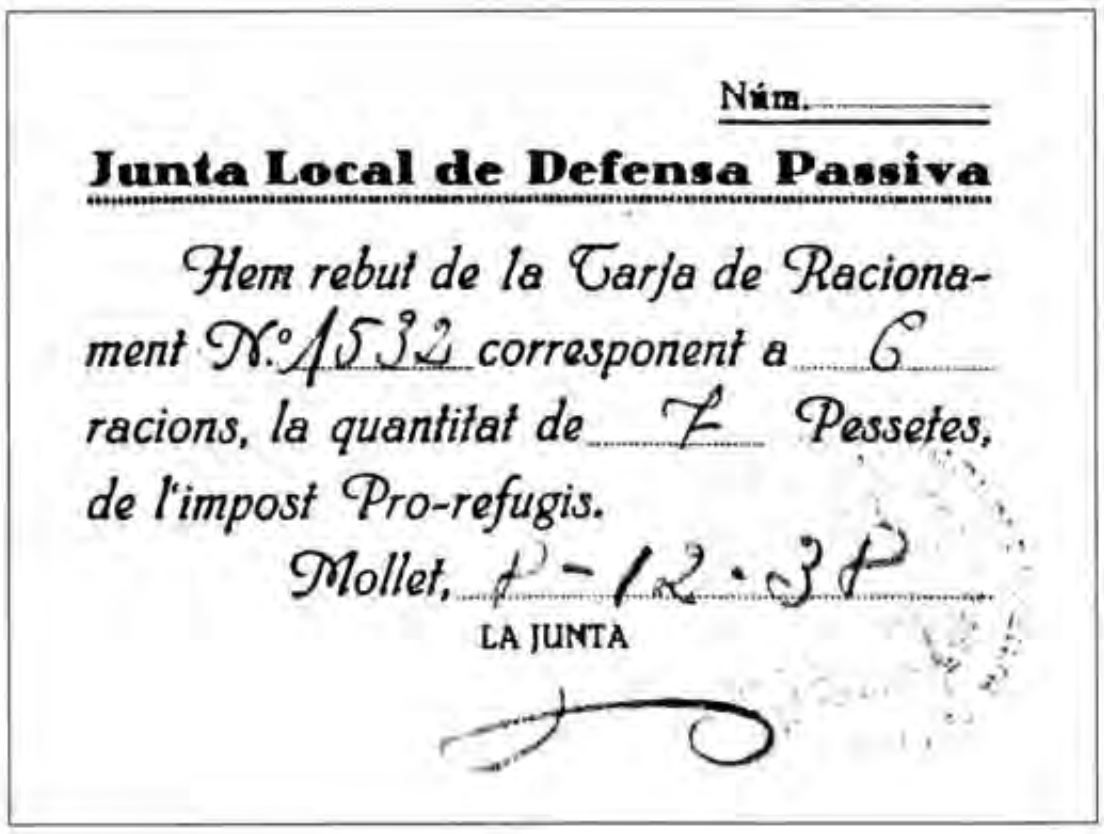
---

374. Llibre de registre de sortides de l'Ajuntament, data: 23-3-38. AMMV.
375. Acta de govern municipal del 16-7-38. AMMV.
376. Acta de govern municipal del 1-10-38. AMMV.
377. Projecte d'urbanització i reforma de la plaça de la República i carrers adjacents. Octubre de 1938. Doc. 36/735. AMMV.
378. Acta del ple municipal del 3-12-38. AMMV.
379. Acta de govern municipal del 16-12-38. AMMV.

1. Tots els individus subjectes a la disciplina del treball es veuran obligats a contribuir amb un dia de sou per una sola vegada, com a impost, a l'efecte de la construcció de refugis.

2. A partir d'aquesta data queda anul·lat l'impost que es feia efectiu sobre la tarja de racionament pel mateix concepte.

3. L'esmentat impost es farà efectiu per mitjà de les empreses i organitzacions a què pertanyen els afectats per aquest ban i els qui no siguin de cap empresa l'abonaran directament en aquest Ajuntament.

Núm.

Junta Local de Defensa Passiva

Hem rebut de la Tarja de Racionament N.º 1532 corresponent a 6 racions, la quantitat de 7 Pessetes, de l'impost Pro-refugis.

Mollet, 4-12-38

LA JUNTA

Per tal d'obtenir diners per a la construcció de refugis, la Junta de Defensa Passiva de Mollet cobrava impostos que també afectaven la tarja de racionament. Rebut de l'impost Pro-refugis d'una tarja de racionament. AMMV.

Durant aquests dies es reparteixen entre els joves unes fustetes que portaran penjades per posar-se-les a la boca en cas de bombardeig. Això es feia per tal d'evitar que l'ona expansiva de l'explosió no els deixés sords o els fes esclatar el cap.

I, efectivament, al gener de 1939 comencen un altre cop els bombardeigs sobre el Vallès Oriental: són els atacs aeris que precedeixen l'avanç de l'exèrcit feixista. La primera ciutat del Vallès que va patir l'atac aeri de l'any 1939, el 23 de gener, és les Franqueses. Allí moriran tres persones. Seguirà Granollers, que durant els dies 24, 25 i 26 de gener torna a patir els bombardeigs, que no seran tan devastadors com el del 1938, però que causaran la mort a trenta-sis persones.

El mateix dia 25 de gener, a les quatre de la tarda, li toca el torn a Mollet. Dues hores abans, les bombes queien sobre Cardedeu, que tornarà a ser bombardejada l'endemà, hi perdran la vida vuit persones. Els dies 28 i 29, catorze persones perden la vida en els bombardeigs a la Garriga i el mateix dia 29 una persona mor en el bombordeig a Sant Celoni.

A Mollet, com hem dit abans, eren les quatre de la tarda quan una esquadrilla d'avions va sobrevolar el carrer de Berenguer III i la Riera Seca

Poblacions del Vallès Oriental que van ser bombardejades. Dels vint-i-set municipis del Vallès Oriental sis van ser bombardejats. Alguns d'ells dues vegades, com Cardedeu, la Garriga i Mollet. Granollers patí els atacs quatre vegades.

fins a Parets, metrallant els carrers primer i després deixant caure unes quatre bombes. Una bomba caurà a la Riera Seca «on precisament una colla d'homes estaven plantant faves»,[380] entre ells en Ramón Padró i n'A-

Dones rentant als safareigs de la Riera, on va caure una bomba que va causar la mort d'en Gimeno. APCN.

380. Joan Solé Tura. *Mollet, una mica d'història. Op. cit.*

cebo Martí, que trobaran la mort. Una altra cau entre l'escorxador i els safareigs, on va morir en Gimeno, que venia carbó al carrer de Lluís Duran, quan es va col·locar al costat del safareig on va caure la bomba.

Un total de vuit persones van morir en aquest bombardeig. No hem pogut localitzar els ferits: el fet que l'atac tingués lloc al final de la guerra ha impedit que es registrés o que se'n publiquessin dades.

Dos dies més tard del bombardeig, el 27 de gener, les tropes franquistes entren a Mollet.

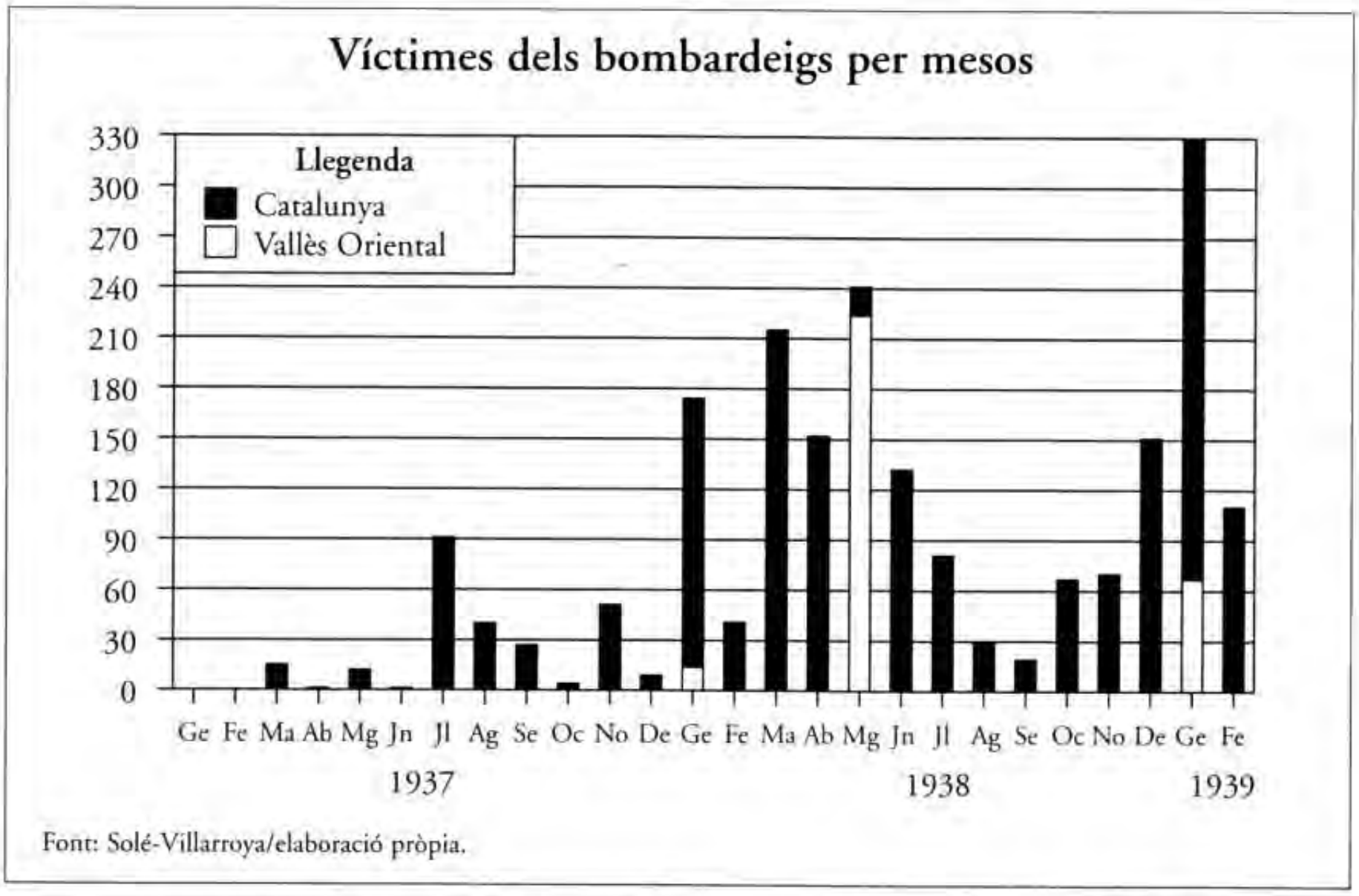
Víctimes del bombardeig del 25 de gener de 1939 a Mollet

Cognoms i nom	*Edat*	*E.C.*	*Professió*	*Natural*	*Residència*	*Data*	*Registre*
Barnils Pidevall, Rafael	46	C	Jornaler	LLeida	Mollet	25-1-39	Mollet
Casals Picas, José	45	C	Jornaler	Barcelona	Barcelona	25-1-39	Mollet
Colás Calvo, Miguel	9	S		Sta. Coloma de G.	Mollet	28-1-39	Mollet
Feliu Sayol, Marià	57	C	Jornaler	Montmeló	Mollet	30-1-39	Mollet
Gimeno Dominguez, Vicente	49	C	Carboner	València	Mollet	25-1-39	Mollet
Martí Serrano, Acebo	51			Toledo	Mollet	25-1-39	Mollet
Marxuach Capella, Fernando	14	C	Jornaler	Mollet	Mollet	25-1-39	Mollet
Padró Viñallonga, Ramón	51	C		Mollet	Mollet	25-1-39	Mollet

Resultaran afectades diverses cases del carrer de Berenguer III, entre elles el núm. 84, propietat d'Antònia Creus; els núms. 92, 94 i 96, d'Anna Torrens; el 98 i 100, d'en Joan Bas; el 148, de la Francisca Arboix; el 150 d'en Salvador Canals; els 176,178 i 180 d'en Josep Oliver i la casa d'en Ramon Prat al carrer de Lluís Duran, 124.[381]

En conjunt, la comarca del Vallès Oriental no fou especialment castigada per l'aviació feixista. Malgrat això, un total de 308 persones deixaren la vida en els bombardeigs efectuats a la nostra comarca (vint-i-tres de les quals corresponen a Mollet), mentre que en total, a Catalunya, es comptabilitza un mínim de 4.736 persones que moriren a conseqüència de les ferides ocasionades per les bombes llançades per l'aviació franquista. D'aquest total, una mica més de la meitat (2.428) moriren a Barcelona capital. A més dels morts, però, hem de tenir en compte la quantitat de ferits que l'aviació va provocar, que no baixarà de 7.000 persones.

381. Arbitrios G-7. 1939. AMMV.

Font: Solé-Villarroya/elaboració pròpia.

En aquest gràfic no estan comptabilitzades les víctimes de Barcelona ciutat, que es calculen en més de 2.500 persones. Els bombardeigs s'intensifiquen durant el primer semestre de l'any 1938 i tornen a ser importants el desembre del mateix any i el gener i febrer de 1939.

El nombre de víctimes a Catalunya augmenta durant els primers mesos de l'any 1938, en què es registren el 53,39 % de les víctimes, i torna a ser important al desembre del mateix any i al gener i febrer del 1939, als quals correspon el 30,87 % dels morts. A Mollet els bombardeigs coincideixen justament en aquesta època de més víctimes, al gener del 1938 i al gener del 1939.

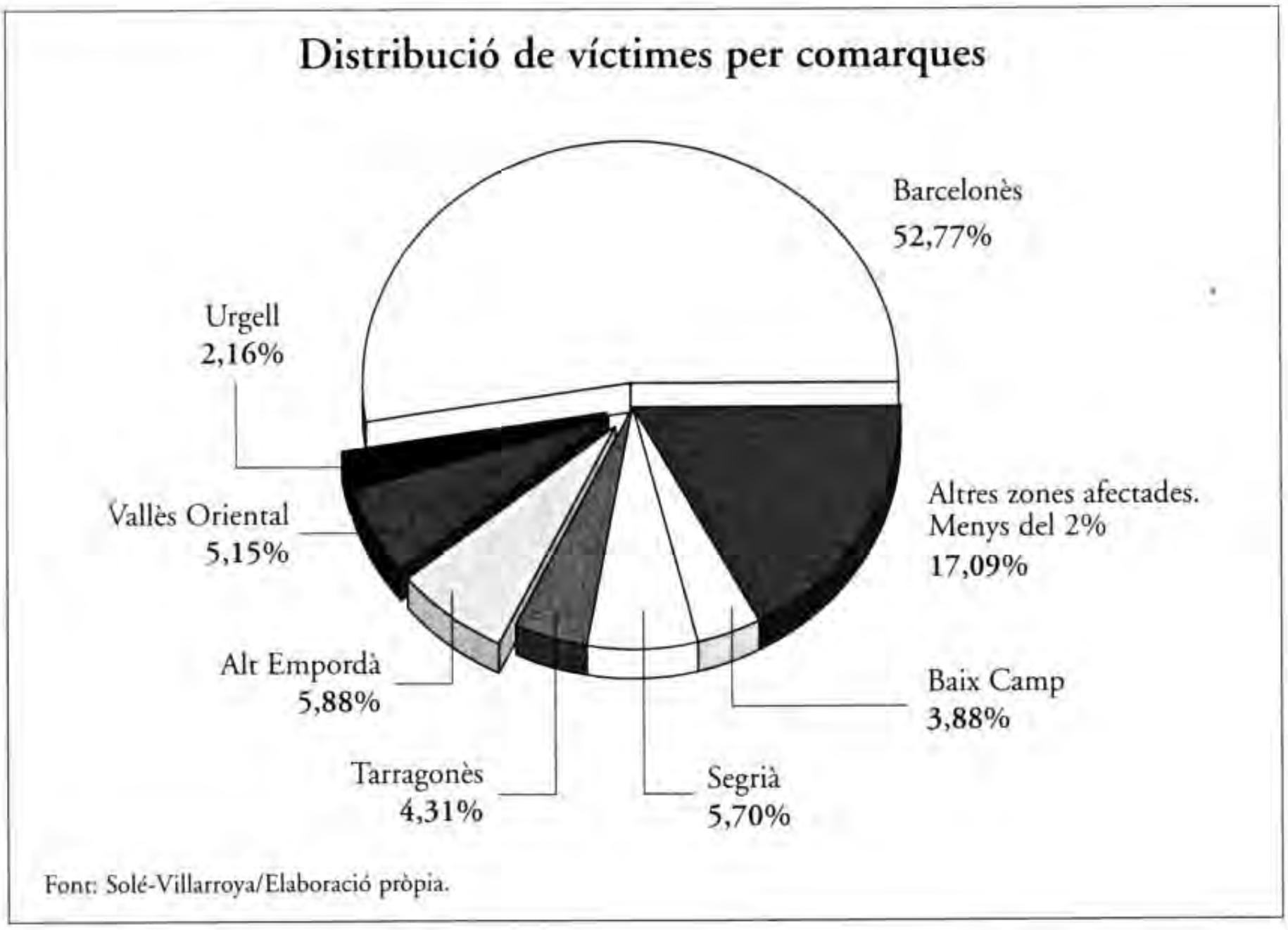
Destaca el mes de maig del 1938, en què l'atac a Granollers fa que sigui un dels pitjors mesos dels bombardeigs. El mes amb més morts correspon al gener del 1939, quan la guerra a Catalunya s'està acabant; és el mes en què la comarca del Vallès Oriental rep el major nombre d'atacs aeris.

Les comarques més afectades pels bombardeigs durant la guerra van ser: el Barcelonès, amb el 52,70 % de les víctimes, seguida de l'Alt Empordà, el Segrià,[382] el Vallès Oriental, el Tarragonès, el Baix Camp i l'Urgell.

Les ciutats o pobles catalans bombardejats més intensament foren Barcelona, Tarragona, Reus, Tortosa, Sant Vicenç de Calders, Lleida, Tàrrega, les Borges Blanques, Badalona, Sant Adrià del Besòs, Girona, Sant Feliu de Guíxols, Palamós, Roses, Portbou, Colera...

Es pot afirmar que aquests atacs aeris no sempre tenien un objectiu militar concret. Molta gent pensa que les bombes que van caure a Mollet

382. Solé i Sabaté parla de quaranta-sis morts a Lleida durant el bombardeig del 2-11-37, però nous estudis de l'historiador lleidatà Josep Tortosa, *Les nostres vides*, parlen d'entre 270 i 380 morts.

foren per equivocació o per descarregar pes de l'avió. En general, es creu que el seu únic objectiu era aterrir i desmoralitzar les poblacions de la reraguarda. Però la veritable intencionalitat, com apunta Villarroya,[383] es coneixerà quan es puguin consultar els arxius on es guarden els comunicats d'ordres que rebien els pilots abans dels bombardeigs i els informes que ells mateixos feien en finalitzar cadascun dels atacs.

La comarca del Vallès Oriental quan realment és bombardejada és al final de la guerra civil a Catalunya. Al gener del 1939 són bombardejades 6 poblacions dels 43 municipis de la comarca, on perdran la vida 70 persones. Abans, a l'any 1938, hi havien tingut lloc dos bombardeigs: el del gener a Mollet, en què hi va haver 15 víctimes, i el del maig a Granollers, en el qual van morir 224 persones.

El bombardeig és un dels aspectes de la Guerra Civil que es recorden amb més dramatisme. El fet que una bomba pogués caure en qualsevol casa sense distingir ideologia, sense haver-hi fet res per trobar-s'ho, va crear un clima de por inesborrable.

Un cop acabada la guerra, les noves autoritats van aixecar un monument en record dels bombardeigs. Va ser un monòlit de pedra que de pri-

383. Villarroya i Font, Joan. *Els bombardeigs de Barcelona durant la guerra civil (1936-39).* Publicacions de Abadia de Montserrat, Barcelona, 1981.

Monòlit de pedra aixecat en memòria de l'aviador alemany Karl August Boetticher, mort el 29 de gener de 1939 al terme municipal de Mollet en estavellar-se el seu avió.

mer es va col·locar a l'«Avenida de los Caídos» i, després, al costat del riu Besòs, per tal de retre homenatge a un aviador alemany que suposadament s'havia estavellat al terme de Mollet.

4.8. L'ENSENYAMENT

El tema de l'ensenyament serà present en la major part de les reunions consistorials, forma part del programa d'entendre la societat de la gent d'esquerres.

Els tres pilars de la preocupació del consistori seran:

a) L'escolarització del major nombre d'infants possible.

b) L'arrelament dels professors a la localitat.

c) Afavorir un ensenyament modern: l'ensenyament laic, amb coeducació, participatiu i català.

a) Al començament dels anys trenta Mollet comptava amb una única escola graduada pública, els Col·legis Nous, amb una secció per a nois i una altra per a noies; una escola unitària a Gallecs i un parvulari munici-

Les localitats que van ser bombardejades més vegades van ser les costaneres, les que es trobaven al llarg de les vies de comunicació, les comarques lleidatanes del sud de la província i els passos fronterers.

pal al carrer d'Àngel Guimerà (i el parvulari de la Sra. Rossenda, que es municipalitza l'any 1934). A part hi havia una desena d'escoles privades com l'escola religiosa de Sta. Maria de Lestonnac, l'Acadèmia Mollet, d'Arcadi Viñas,[384] l'escola de nens, d'Emili Ninou, l'escola de nenes, de la Sra. Carmela Arbussà...

384. L'Acadèmia Mollet comença a funcionar l'any 1932.

Per cursar els estudis de Segon Ensenyament els estudiants de Mollet havien de desplaçar-se a l'institut de Granollers.

Aquests centres eren insuficients per escolaritzar tota la població infantil de Mollet. Aleshores, l'Ajuntament es veu obligat a adoptar dos tipus de mesures. A curt termini n'adopta una que consisteix a augmentar la ràtio d'alumnes per classe, tot admetent de 65 a 70 alumnes per grau segons la capacitat de les aules; a canvi d'això, es negocia amb el professorat la gratificació de 1.000 ptes anuals i l'impartiment d'una hora extraordinària de classe.[385] A llarg termini es projecta la construcció de dos nous grups escolars: el grup A que es construiria al final del carrer d'Anselm Clavé, amb vuit classes, dues biblioteques, dues sales de treballs manuals, dues sales de dutxes i una piscina; i el grup B, a l'av. Llibertat, amb vuit classes, dues biblioteques, dues sales de treballs manuals i una sala de dutxa.[386] El primer grup es va començar a construir amb les dificultats típiques de la guerra i a l'estiu del 1938 es van interrompre les obres per falta de material.

b) Per tal de crear un cos de professors estables a Mollet, l'Ajuntament va projectar la construcció d'habitatges per als mestres. En un principi era un edifici de sis habitatges[387] i més tard es va concretar en vuit cases al carrer d'Anselm Clavé i vuit més a l'av. Llibertat.[388]

c) L'Ajuntament afavoria un tipus d'ensenyament laic i actiu. Ja des dels primers dies de la República, des del consistori es recorda als mestres que s'han d'atendre a les disposicions del Ministeri d'Instrucció Pública quant a l'ensenyament de la religió.[389]

Al desembre del 1931 el consistori crearà el Consell Local de Primer Ensenyament, constituït per un representant municipal, dos pares, dos mestres i el metge-inspector del poble, amb la finalitat de vetllar pel bon funcionament de l'escola a Mollet.

Des del setembre de l'any 1931 el primer grau d'ensenyament es feia únicament en català i la resta era bilingüe.[390]

L'any 1932 es comencen a organitzar les primeres colònies d'estiu fora de Mollet i les semicolònies d'estiu, que duraven els dos mesos estivals i eren dirigides per mestres nacionals que tenien al càrrec seu més de 300 nens. L'estiu del 1936 va ser l'últim any en què es van celebrar les colò-

---

385. Acta del ple municipal del 19-1-37. AMMV.
386. Acta del ple municipal del 8-4-37. AMMV.
387. Acta del ple municipal del 11-10-37. AMMV.
388. Acta de govern municipal del 19-2-38. AMMV.
389. Acta del ple municipal del 31-6-31. AMMV.
390. Llibre d'Actes de l'Escola Graduada de nens. 25-10-32. AMMV.

Sortida escolar en autocar des de la plaça Mercadal. Des de l'estiu de 1932 fins al de 1936 es van organitzar colònies d'estiu. AMMV.

nies. Les van fer possible els mestres: Valerià Martínez, Felip Muñoz, Paulí García, Manuel Tubert, Llorença Giménez, Joana Barcala, Irene Gelabert i la directora, Perpètua Giménez.[391]

Amb la guerra, l'ensenyament s'ha de tornar a organitzar. A l'octubre del 1936 es crea el Consell d'Escola Nova Unificada i se suprimeixen les escoles privades i eclesiàstiques. En un començament l'Ajuntament es farà càrrec de pagar el sou als mestres del CENU: 65 ptes. setmanals per cada mestre mentre la Generalitat no els pagui.[392] En aquells moments la plantilla de mestres de Mollet estava formada per nou professors nacionals i sis de la Generalitat, a més de cinc parvulistes.

Al desembre del 1936 el consistori rep una queixa dels pares de família que no poden dur llurs fills a l'escola.[393]

Al començament del 1937 s'implanta la coeducació a Mollet, amb la fusió de l'escola graduada de nens i la de nenes, que passen a denominar-se Escola Nacional Graduada.[394]

És al juny del 1937 quan, per ordre del Ministeri d'Instrucció, es crea el Consell Local de Primera Ensenyança, constituït per un representant de l'Ajuntament que farà de president, en Jacint Marquina; com a secretari, en Joaquim Enric; Aurora Santamaria i Artur Barrés com a representants dels mestres, i Vicenç Falomir i Vicenç Mir com a representants de la CNT i la UGT, respectivament.

391. Doc. 49/1.018. AMMV.
392. Acta de govern municipal del 26-10-36. AMMV.
393. Acta del ple municipal del 3-12-36. AMMV.
394. Llibre d'actes de l'Escola Graduada de nens. AMMV.

Francesc Macià, en cotxe descobert, entra a les dependències de la semicolònia municipal instal·lada als Col·legis Nous. 23-8-1932. ANC.

Francesc Macià passeja pel pati de la semicolònia municipal instal·lada als Col·legis Nous. L'acompanyen en Feliu Tura, alcalde de la vila, i en Joan Castells, entre altres. 23-8-1932. ANC.

Malgrat els problemes de la guerra es publicarà dels del setembre del 1937 fins al gener del 1938 un butlletí mensual de l'associació de pares d'alumnes de les Escoles de Mollet, *Inquietuds*, que deixarà de publicar-se per l'escassetat de paper.[395]

Al desembre del 1937 la població escolar era de 1.164 nens, 396 dels quals eren pàrvuls (241 estaven atesos per l'Estat i 155 restaven sense instrucció) i 768 eren nens en edat de fer estudis primaris, però dels quals només 474 rebien instrucció.[396]

395. APMP.
396. Lligam 4.246. ADB.

Alumnes de primer grau amb la professora Perpètua Giménez.

L'Ajuntament buscarà locals per donar acollida a tots els infants. L'any 1938 la Conselleria de Cultura de la Generalitat de Catalunya accepta la proposta de l'Ajuntament de fer a l'edifici del carrer de Lina Odena, núm. 14 (antiga Acadèmia Viñas) una escola graduada, anomenada Francesc Macià, de cinc seccions al primer pis i un parvulari al carrer de Lluís Duran, núm. 87 (antiga cerveseria), anomenat Pi i Margall, de dues seccions.[397]

Al novembre del 1938, des del consistori, malgrat la guerra, s'afirma que «les escoles funcionen amb normalitat.»[398]

Acabada la guerra, les escoles romandran tancades fins que es faci la depuració de funcionaris. «No procede a la apertura de la Escuela hasta recibir órdenes del Ministerio de Educación de Primera Enseñanza, ni parvularios.»[399]

Les comissions depuradores del magisteri, seguint l'Ordre de 10 de novembre, podien formular tres propostes de depuració: «1.º Libre abso-

397. Acta de govern municipal del 15-1-38. AMMV.
398. Acta de govern municipal del 8-11-38. AMMV.
399. Acta municipal del 24-3-39. AMMV.

Alumnes de l'Escola Graduada per a nens amb el professor Vigo, APMP.

lución para aquellos que puestos en entredicho hayan desvanecido los cargos de haber cooperado directa o indirectamente a la formación del ambiente revolucionario. 2.º Traslado para aquéllos que, siendo profesional y moralmente intachables, hayan simpatizado con los titulados partidos nacionalistas vascos, catalán... sin haber tenido participación directa ni indirecta con la subversión comunista-separatista. 3.º Separación definitiva del servicio para todos los que hayan militado en los partidos del "Frente Popular" o sociedades secretas, muy especialmente con posterioridad a la revolución de octubre y de un modo general los que perteneciendo o no a esas agrupaciones hayan simpatizado con ellas, u orientando su enseñanza o actuación profesional en el mismo sentido disolvente que las informa.»

Hi ha tres mestres que de bon començament són desplaçats: en Sisó a Osca, en Coll a Lleó i en Barres a Burgos.[400] Però quan al març de 1939 arriben les ordres de la Inspección Provincial de Primera Enseñanza per a la presa de possessió d'alguns mestres, tornen n'Artur Barres Pascual, en Jaime Coll Aregall, n'Asunción Riu Serra Seca, n'Aurora Santamaria Lerona, na Margarida Delclós Ferrer i na Trinidad Falguera Ferrer. El mateix dia es constitueix la Junta Local de Primera Ensenyanza amb en Vicens Solà, com a representant de l'alcalde; el president de la Comissió de Cul-

400. Llibre d'actes de l'Escola Graduada de nens. AMMV.

tura Local, en Puigcercós; l'inspector municipal de Sanitat; el capellà; el mestre nacional, en Sisó; n'Aurora Santamaria i en Miquel Aliguer Pons com a representants del pares de família i, representant les mares de família, n'Antonia Tintó Congost.[401]

Les pautes de conducta per als mestres que treballen sota el nou règim vindran ordenades des de l'Ajuntament. «Se acuerda "recomendar a los Srs. maestros que sus alumnos sean afiliados a FET i JONS para la formación completa de una raza digna de la Hispanidad Patria."[402] Comunicándole (al Sr. director de l'escola) que se sirva acompañar a sus alumnos, todos los domingos y días festivos a la misa de las 9, debiendo ir formados y acompañados por sus maestros, los que formen en OOJJ de FET y de las JONS.»[403]

Mestres nacionals i de la Generalitat de Catalunya a Mollet

Any 1936	*Any 1937*	*Any 1938*
Andreu Sisó Gimeno	Amadeu Gonga Castelló	Alejandrina García Temprano
Artur Barres Pascual	Antoni Camp Guinart	Amalia Rodríguez Maimón
Assumpció Rin Sarasca	Artur Barres Pascual	Artur Barres Pascual
Jaume Coll Aregall	Assumpció Rin Sarasca	Assumpció Rin Sarasca
Margarida Delclós	Cristina Vinyes Perich	Carme Modolell Vila
M. Aurora Satamaria	Emili Meix	Claudi Garcia Avila
Perpètua Giménez	Felix Martínez García	Cristina Vinyes Perich
Trinitat Falguers	Gabriel Pujol (Duran)	Encarnación Muñoz San
	Gabriel Pujol Regnalta	Andrés
Parvulistes	Jaume Coll Aregall	Gabriel Pujol Regnalta
Irene Gelabert	Josep M. Pérez Benavente	Irene Gelabert Gort
Joana Barcala	Lluís Torras Solé	Lluís Torras Solé
Rossenda Fullerachs	Manuel Bolinches Company	Manuel Bolinches Company
	Margarida Delclós	Margarida Delclós
	M. Pi Carrasco	Martí Comas Ros
	M. Ginés Espín	M. Aurora Satamaria
	M. Aurora Santamaría	M. Ginés Espin
	Perpètua Jiménez	M. Pi Carrasco
	Pilar Guanyabens Baró	Perpètua Giménez Millán
	Trinitat Falguers Ferrer	Pilar Guanyabens Baró
		Rosa Pujol Vallbona
		Trinitat Falguers Ferrer

401. Acta municipal del 26-5-39. AMMV.
402. Acta municipal del 29-9-39. AMMV.
403. Llibre de sortides de l'Ajuntament. 23-6-39. AMMV.

Mestres nacionals i de la Generalitat de Catalunya a Mollet (cont.)

Any 1936	*Any 1937*	*Any 1938*
	Parvulistes	**Mestre dels alumnes refugiats**
	Andreu Sisó Gimeno	Josep Gil Ruiz
	Artur Barres Pascual	
	Assumpció Fortuny Torrents	
	Joana Barcala Carbonell	**Parvulistes**
	Rosa Pujol Vallbona	Adela Giménez Millán
	Rossenda Fullerachs	Assumció Fortuny Torrents
		Càndida Joan Costa
		Joana Barcala Carbonell
		Rossenda Fullerachs

4.9. Recapitulació

La proximitat a Barcelona va fer que molts fets importants durant la República i la guerra s'anessin a viure a la capital.

Quan esclata la revolta militar, una part dels molletans també van voler participar en la defensa de la República. La nit del 19 de juliol de 1936 un grup reduït de la CNT de Mollet viatja a la caserna de Sant Andreu per tal d'aconseguir armes, que portaran a Mollet per repartir-les entre els milicians des del Tabaran.

De la mateixa manera que a la resta de Catalunya, les primeres manifestacions anticlericals comencen aviat. El dia 20 el Comitè local de la CNT ocupa el convent de les monges cremant la capella, el dia 21 és saquejada l'església de Gallecs i l'endemà, dia 22, l'església parroquial de Mollet.

S'imposà un control sobre la població, la qual necessità autoritzacions dels diferents partits per poder-se desplaçar. En els Quatre Cantons, cruïlla de carreteres, s'instal·larà una barricada amb una metralladora per tal de controlar tota la gent que entri o surti del poble.

Es creà el Comitè de Milícies Antifeixista a Mollet, com s'havia creat el CMAC, com a autoritat paral·lela al Consistori. De vegades costa d'esbrinar on comença un i on acaba l'altre, perquè hi ha membres comuns a les dues organitzacions, com en Feliu Tura, en Josep Fortuny, en Pelegrí Pi... Aquesta dualitat durarà fins a l'octubre quan, un cop dissolt el Comitè de Milícies, complint amb el decret de constitució d'ajuntaments, es formarà un nou consistori d'unitat amb sis representants de l'ERC, sis de la CNT, quatre del PSUC, dos de la UR i dos del POUM.

(Els membres de la Lliga ja s'havien vist obligats a abandonar el consistori el mes de juliol.)

Molts dels acords que adopta aquest consistori li vindran donats per la legislació catalana.

Els Fets de Maig de 1937, que enfrontaren la Generalitat amb els anarquistes i poumistes, van passar sense gaires conseqüències a Mollet. El consistori es va reunir per tal de declarar-se al costat del Govern de la Generalitat. A l'octubre, com a conseqüència dels Fets, es decreta l'expulsió dels membres del POUM, malgrat la bona relació dins del consistori molletà.

El mateix mes de maig, com sempre seguint les ordres de la Generalitat, a Mollet es procedirà a la recollida de les armes que guardava la població i també es retiraran les patrulles de nit.

A l'abril de 1938 es constituirà a Mollet el Front Popular, compost d'un representant de cada organització sindical i política. La primera decisió que pren és la de nomenar la persona que ha d'exercir la vigilància secreta d'informació a Mollet.

A partir d'aquesta data, fins al 24 de desembre de 1938 en què se celebra l'última reunió de la Comissió de Govern republicana, els canvis de personal dels partits polítics dins del consistori són constants a causa de les incorporacions al front.

Des del juliol de 1936 fins al novembre de 1936, en què seran absorbides per l'exèrcit regular republicà, el Comitè de Milícies local organitza les milícies a Mollet.

Seguint les ordres de la Cancelleria de Defensa de la Generalitat, a Mollet es procedeix a l'allistament dels homes útils de 18 a 40 anys, amb un total de 1.053 minyons.

Mollet es converteix en el Centre d'Instrucció número 28, format pels instructors molletans que havien servit a l'Exèrcit en algun grau i destinat a preparar els milicians entre 21 i 30 anys que han d'anar al front.

Al mateix temps, els partits organitzen les milícies locals pe tal de fer serveis de vigilància a Mollet fins a l'octubre, en què l'Ajuntament se'n farà càrrec.

Els primers molletans milicians voluntaris al front de guerra s'incorporen a la primera columna que surt de Barcelona el 24 de juliol, la columna Durruti. Entre ells hi havia 25 voluntaris de Mollet. Al setembre surt la columna del Vallès amb, almenys, 30 molletans més. El destí era el front d'Aragó.

Es van mobilitzar les quintes des de la del 1919 fins a la del 1941. Dels més de mil homes que s'haurien de mobilitzar, alguns van decidir anar de voluntaris, d'altres van desertar i una minoria va ser declarada inútil. Ens

consta que de la quinta de 1936 fins a la de 1941 es van cridar uns 300 homes: d'aquests un 7 % ja se n'havien anat com a voluntaris quan els havien cridat, un 11 % eren pròfugs i un 2 % inútils.

Els soldats morts i desapareguts en combat van ser almenys 107, dels que en tenim constància.

Per anys, el més dur quant a nombre de morts va ser el 1938 en què es donen el 62 % de les morts. Al gener de 1939 mor l'11 %, al 1937 el 4 % i el 1936 el 2 %. Per mesos, els més durs van ser el maig de 1938 (6 %) coincidint amb la Campanya d'Aragó, l'agost, setembre, octubre i novembre de 1938 (33 %) coincidint amb la Batalla de l'Ebre, i el desembre de 1938 i el gener del 39 (23 %) amb la Campanya de Catalunya.

Per fronts de guerra, quan van morir més soldats de Mollet va ser durant la campanya d'ocupació de Catalunya, on cauen el 32 % dels milicians de Mollet, sobretot al front del Segre, seguit del front de l'Ebre, 27 %, el front d'Aragó, 20 % i finalment d'altres fronts com Terol, Madrid, Còrdova, Santander, Guadalajara, Castelló...

Aquestes morts no van anar soles, sinó que un total de 41 nens, que pertanyien a 26 famílies diferents, van quedar orfes de guerra. En la seva major part, el 73 % dels casos, per actes de guerra.

D'altres víctimes van ser les de la repressió a la rereguarda. La repressió a Mollet, comparada amb la resta de Catalunya, no va ser de les més fortes. A Catalunya les víctimes mortals seran 8.400, el que representa un 2,9 per mil de la població, mentre que al Vallès Oriental van ser 149 (un 2,1 per mil) i, a Mollet, 26 (1,4 per mil de la població de 1936).

Al terme municipal de Mollet van aparèixer 26 persones assassinades, de les quals 9 eren residents a Mollet. La resta eren veïns de localitats properes als quals els van portar i assassinar a les rodalies de Mollet.

La repressió té lloc als primers mesos de la guerra: del juliol al novembre de 1936, amb el 78 % dels morts. Els que van morir més endavant, al febrer i març de 1937 és perquè es van amagar i van ser descoberts més tard o perquè havien estat detinguts per les patrulles de control i empresonats. Posteriorment, en lloc de lliurar-los als tribunals populars van ser executats. Aquest va ser el cas d'en Ramon Bordes, el capellà i en Josep Sans, l'industrial del Xampany Vilarrosal. Després d'aquestes dates, del juliol de 1936 al març de 1937, la repressió cessa.

La causa de les morts sembla ser la ideologia: eren persones considerades de dretes i, per tant, possibles enemics de la República. Un d'ells, en Bordes, era capellà, raó suficient per considerar-lo enemic. Un, en Vicente, sembla que era d'ideologia d'esquerres i, per tant, en la seva mort hi devia haver d'altres motius. La major part de les víctimes eren persones

molt conegudes a la localitat: un capellà, un mestre, un industrial, un cap d'estació, un secretari del Jutjat...

Gairebé tots eren persones d'edat madura excepte un, que va morir per una bala accidental. Tenien més de 40 anys. Tots estaven casats, menys en Bordes, el capellà. Tots menys un, en Vicente —cap d'estació— eren catalans. Tots treballaven al sector secundari (la major part a la indústria de la pell) o bé al terciari.

Els llocs favorits per matar són els cementiris i les cunetes; el cementiri de Montcada, de Granollers, de Cerdanyola i les carreteres de Barcelona-Ribes i la d'Alella. Tots ells van morir per ferides d'arma de foc.

Dels autors dels crims, en la meitat de les morts no es coneix l'autor, el que fa pensar que era gent de fora de Mollet. De l'altra meitat en són acusades un total de 10 persones de Mollet.

Un altre horror de la Guerra Civil del qual Mollet tampoc es va salvar van ser els bombardeigs.

Després del primer bombardeig que pateix Catalunya (Roses, 30 d'octubre de 1936) la Comissió de Govern de l'Ajuntament de Mollet, així com el Comitè de Milícies Antifeixistes Local, es plantegen la possibilitat de construir refugis per protegir la població en cas que Mollet sigui bombardejat. La falta de mitjans econòmics i la incredulitat que Mollet pogués ser atacat els fa abandonar la idea.

El 8 de gener de 1938, però, la ciutat serà bombardejada. Van perdre la vida 15 persones i unes 25 van resultar ferides, sent ateses a l'Hospital General de Catalunya.

Mollet es constituïa en la primera ciutat del Vallès a ser bombardejada. Durant l'any 1938 també la ciutat de Granollers serà bombardejada, el 31 de maig. Durant un minut cauran 40 bombes que ocasionaran 224 morts, entre ells tres persones de Mollet.

Davant del perill d'un possible nou bombardeig, a l'estiu de 1938 es constitueix la Junta de Defensa Passiva Local a Mollet i el tema principal serà la construcció de refugis.

El gener de 1939 el Vallès Oriental tornarà a ser bombardejat: són els atacs que precedeixen l'avanç de l'exèrcit feixista. Sis poblacions de la comarca pagaran amb 70 vides els efectes dels atacs aeris.

El 25 de gener una esquadrilla d'avions va sobrevolar Mollet metrallant primer i després deixant anar quatre bombes, ocasionant la mort de vuit persones. Dos dies més tard del bombardeig, el 27 de gener, les tropes franquistes entren a Mollet.

Es pot afirmar que aquests atacs aeris no sempre tenien un objectiu militar concret. Molta gent pensa que el primer bombardeig sobre Mollet va ser per equivocació o per descarregar l'avió, en retirada, del pes de les bombes.

Malgrat els 23 morts de Mollet i els 285 de la resta de la comarca, no es pot dir que el Vallès sigui una de les comarques més castigades per l'aviació, si comptabilitzem a tot Catalunya un mínim de 4.736 víctimes mortes més un nombre no inferior a 7.000 ferits.

La situació de guerra va produir canvis significatius en l'economia a Mollet. Es van produir incautacions, col·lectivitzacions i intervencions.

Les primeres propietats a ser incautades són les religioses: el convent de la Companyia de Maria de Lestonnac, el Centre Catòlic i la Rectoria, que passen a mans dels sindicats.

Les finques com la de can Pantiquet, can Pere Gil, can Creus, can Ros o la Vaqueria, van ser incautades per la Unió de Rabassaires o per la Col·lectiva de Camperols. També es van produir confiscacions de terres de particulars o d'empreses.

En totes les apropiacions s'al·lega com a motiu de la la incautació l'abandó dels béns pel seu propietari, que és considerat facciós, i la necessitat que té dels béns l'organisme, per al servei del poble o dels seus socis.

També es van confiscar edificis o pisos que van servir com a locals de les entitats polítiques o sindicals i com a habitatge per als refugiats.

Fins i tot el teatre-cinema va ser incautat per la Cooperativa Obrera.

Els primers dies, les incautacions va ser acompanyades per les requises d'incontrolats que, en nom del Comitè Local, van entrar en els comerços i van intervenir productes com sabons i lleixius. També entraven a les cases particulars i requisaven diners, mobles, roba...

Els cotxes també van ser requisats per posar-los al servei del Comitè, de l'Ajuntament o d'altres organitzacions locals.

L'Ajuntament va intervenir en nombroses ocasions com a intermediari en els conflictes que es desencadenaven entre propietaris i incautadors i entre els mateixos organismes incautadors.

L'Ajuntament també va haver de participar en les incautacions, com en el cas de can Ventalló, per la necessitat de fer-se amb un local com a hospital per als refugiats de guerra. Fins i tot la Generalitat, a través de la comissaria d'Ordre Públic, va incautar la caserna de la Guàrdia Civil.

El sindicat metal·lúrgic de la CNT va requisar maquinària dels petits tallers per tal de nodrir la indústria de guerra dels Tallers Confederats Labora a Sants.

Les indústries molletanes, majoritàriament, van ser incautades i col·lectivitzades. Destaquen entre elles la Farinera Serra, Ros i Campañá, can Fàbregas, la TMFE, la bòbila de Camp Tintó, les caves Vilarrosal, el taller de fusteria d'en Joan Gay, la farinera d'en Miquel Vilardell, el forn d'en Roca...

En elles es va constituir un comitè d'empresa que es va fer càrrec de la direcció de la fàbrica col·lectivitzada, restant aquesta en mans del obrers.

Es van formar les col·lectives d'oficis: de paletes, de mosaïstes, de totxers, de pintors, de lampistes, d'electricistes, de fusters, de barbers, de forners, etc.

La CNT va proposar la municipalització de la vivenda, però no es va acceptar per part de l'ERC. El que sí que es va dur a terme va ser el control i administració de la propietat urbana per part de l'Ajuntament, que cobrava el lloguer als llogaters, autoritzava les obres que considerava necessàries, contractava i pagava els treballadors i liquidava amb els propietaris dels pisos la mensualitat, descomptant el 10 % en concepte de taxa d'administració.

Es va donar un intent de cooperativització del comerç. La Cooperativa de Consum de Mollet, creada a partir de l'antiga Cooperativa dels Operaris de l'empresa Tenería Moderna Franco-Española, acordà en assemblea el setembre de 1936 sol·licitar a l'Ajuntament la cooperativització del comerç a Mollet. Per la seva banda, la CNT demanà la municipalització del comerç. Finalment va ser la postura de l'ERC, que demanava seguir amb la propietat privada dels petits comerciants, la que va triomfar.

Mollet no oblidarà la seva obligació amb les despeses de guerra, tant per als qui lluitaven al front com per als refugiats al mateix poble. Durant tot el període es demana als ciutadans de contribuir a les despeses de la guerra, primer d'una manera voluntària i després més obligada.

Aquesta contribució podia recaptar-se de diferents maneres:

Descomptant un tant per cent del sou dels treballadors de fàbriques, el 5 %.

Impost de contribució de guerra per a indústries i comerços.

Impost sobre els productes de la terra i el bestiar que havien de pagar els sindicats de camperols.

Davant l'escassetat de productes, la Conselleria de Proveïments de l'Ajuntament de Mollet es va fer amb el control dels productes. En un principi estava en mans de la CNT, però al juliol de 1937 passà a l'ERC, després d'un greu enfrontament entre les dues organitzacions polítiques.

L'Ajuntament va haver de fer front als sindicats agrícoles, que exercien el control sobre alguns productes i no el volien deixar anar.

L'escassetat de productes, conforme anava a més, es convertia en una font d'enfrontaments constant. És el cas de la tala d'arbres de la verneda de can Pere Gil per part de l'UR o l'intent de talar el bosc de can Pantiquet per part de la Col·lectiva de Camperols, que van motivar fortes protestes populars malgrat la necessitat de fusta.

Preservar els productes bàsics lluny de l'abast dels forasters va ser una de les preocupacions de la Conselleria.

Seguint una política d'estalvi l'Ajuntament no va emetre moneda prò-

pia sinó que va fer servir la moneda fraccionària de l'Ajuntament de Barcelona i va acceptar la de la Cooperativa de Consum de Mollet. En canvi, va prohibir l'ús de vals per efectuar canvis.

Davant d'aquesta escassetat, la Generalitat va decretar el racionament el juliol de 1936 i la Conselleria de Proveïments de Mollet adoptà el sistema de la tarja de racionament el novembre de 1936. El juny de 1938 l'Ajuntament va optar per recollir tots els productes racionats i distribuir-los des de la mateixa Conselleria de Proveïments de l'Ajuntament.

La manca de proveïments per a la població molletana, però, encara es va agreujar més amb l'arribada dels refugiats de guerra de les zones que els nacionals anaven ocupant.

Per tal de coordinar l'acollida als refugiats procedents de les zones que els feixistes anaven ocupant, la Generalitat va crear el Comitè Central d'Ajuda als refugiats a Barcelona i un Comitè Comarcal a cadascuna de les poblacions que eren caps de partit judicial.

Des del Comitè Comarcal de Granollers es va organitzar la distribució dels refugiats que corresponien a Mollet, fins a l'agost de 1937 en què els comitès són suprimits i les seves funcions passen al Servei d'Assistència Social de la Generalitat. Serà aleshores quan l'Ajuntament de Mollet crearà un Comitè Pro-Ajuda als Refugiats amb un representant de cada organització i partit, per tal de fer front als problemes que es poguessin derivar de la presència dels refugiats.

Al Vallès Oriental es van donar tres fases migratòries:

D'octubre de 1936 fins a l'agost de 1937. Són els primers refugiats que procedien de Madrid, Guipúscoa i Màlaga.

De setembre de 1937 a març de 1938. Els refugiats provenen d'Euskadi, Cantàbria i Astúries.

D'abril de 1938 fins al gener de 1939. Correspon als refugiats d'Aragó, Lleida i Tarragona.

Mollet, juntament amb la Garriga i Granollers, va ser de les poblacions del Vallès que van acollir un major nombre de refugiats. Es calcula que, a Mollet, el nombre de refugiats no va passar mai de 600 persones, cosa que suposava un 9 % de la població de Mollet.

El consistori es va trobar amb dos grans reptes; per una part allotjar i per una altra mantenir els refugiats.

L'allotjament va ser el principal problema que se li va presentar a l'Ajuntament.

Principalment, hi havia tres maneres de distribuir els refugiats:

– individualment, en cases particulars
– per famílies, en pisos
– per grups, en torres.

La Generalitat va legislar que, en cas que l'Ajuntament no disposés de locals suficients, cada família podia acollir un refugiat de guerra i, a canvi, podien percebre un subsidi diari de dues pessetes per persona. Per contra, l'Ajuntament va demanar a les famílies que no volien acollir refugiats a casa seva que contribuïssin, tot pagant un donatiu.

Els locals que es van fer servir per acollir els refugiats pertanyien a seus de sindicats i organismes polítics, edificis confiscats a gent de dretes, edificis religiosos, edificis d'empreses col·lectivitzades, etc.

També era necessari organitzar l'avituallament dels refugiats; es van repartir targes de racionament, es va obrir un menjador popular a l'antic convent, es va crear una escola per a refugiats a la casa Alemany, es va muntar un hospital a can Ventalló, etc.

Cap al final de la guerra molts refugiats agafaran el camí de l'exili. Per als que es quedaren, un cop acabada la guerra, la Comandància Militar de Granollers organitzarà el retorn a les seves terres.

5. LA POSTGUERRA

5.1. MOLLET A LA POSTGUERRA (1939-1959)

En tots els municipis, les autoritats franquistes van nomenar els nous càrrecs municipals, que gairebé sempre eren persones conservadores i de gran capacitat econòmica.

«Era el mateix dia de l'entrada de les tropes franquistes, quan un militar d'alta graduació va ordenar al Sr. Simeó Rabassa que cerqués catorze homes de la seva confiança i que es presentés l'endemà a l'Ajuntament.»[404]

El 28 de gener es forma el primer consistori franquista. Seguint la llei dels nacionals,[405] és el comandant militar, don Hilario Martínez Bustos, l'encarregat de nomenar l'Ajuntament interí.

El nou consistori estarà format per homes afins a la Lliga, quasi tots eren del món del comerç, petits botiguers de Mollet.

L'alcalde triat era en Simeó Rabasa Singla, que nomenarà els consellers: en Miquel Busquets, n'Andreu Estrada, en Josep Gaspar, n'Enric Guiu, n'Armengol Joval, en Joaquim Mañosa, en Josep Mora, en Jaume Paradell, en Ramon Pou, en Timoteu Perera, n'Isidre Segura, en Vicent Solà, n'Agustí Torrents i en Joan Ventura.[406]

L'alcalde, en Simeó Rabasa, lleidatà de naixement, havia començat en el món dels negocis el 1922, amb un taller de bicicletes al carrer Berenguer III. L'any 1931 fundà l'empresa Bicicletes Rabasa a Martorelles, dedicada a la fabricació i venda de bicicletes. L'Andreu Estrada era un pagès de Mollet que durant la guerra havia estat a la presó Model durant tres mesos per ser d'idees de dreta. En Timoteu Parera feia de director de la fàbrica de teixits de can Mulà. N'Agustí Torrents era propietari d'un taller i botiga de botes al carrer Jaume I. En Joan Ventura, de professió

404. Solé Tura, Joan. *Mollet, 1900-2000. Memòries d'un molletà.* Ed. L'Aixernador. Argentona, 1988.

405. Decreto-ley del 16-2-37 por el que se organiza la vida civil, se determinan las facultades de las autoridades y la relación entre ellas. Art. 1. Los jefes superiores de las columnas y fuerzas que operan en las zonas de contacto con el enemigo podrán nombrar, con carácter interino, las autoridades civiles de las ciudades, pueblos o provincias que ocupen, para que a las órdenes directas de la autoridad militar de ocupación, atiendan a los problemas de orden civil que se planteen... BOE núm. 122.

406. Acta del ple municipal del 28-1-39. AMMV.

paleta, era d'idees catòliques. En Josep Mora tenia una ferreteria al carrer Berenguer III. L'Enric Guiu era propietari d'una perfumeria a la plaça Catalunya. En Ramon Pou tenia un establiment de venda de patates al carrer Migdia. En Vicent Solà, durant un temps associat amb en Rabasa, tenia un taller de bicicletes a la plaça Mercadal. En Jaume Paradell era propietari d'una botiga de queviures al carrer Barcelona. L'Armengol Joval comptava amb una fruiteria a la plaça Prat de la Riba. En Josep Gaspar tenia una sabateria al carrer Jaume I. L'Isidre Segura, cap local de la FET i de les JONS, treballava a can Mulà.

Després del nomenament de les autoritats, el primer acte públic que es va celebrar va ser la primera missa de campanya, celebrada a la plaça Major: «El primer diumenge del nou règim va tenir lloc una missa de campanya que es va celebrar a la plaça Major i que va ser oficiada per l'antic capellà, en Josep Casanovas.»[407]

Primera missa de campanya a la plaça de l'Ajuntament després de l'entrada dels nacionals, APMP.

407. Acta del ple municipal del 2-2-39. AMMV.

Es va buscar un lloc provisional per a l'església parroquial, que es va instal·lar a l'edifici del Centre Catòlic.[408]

El fet més important que va suceir aquells dies és que els molletans van trobar un tren carregat de subministraments a l'Estació de França, abandonat pels vençuts. Aquest tren va ajudar molta gent a fer passar la gana, malgrat que l'Ajuntament va fer el possible per recuperar-lo: «Sabido es que vecinos de nuestra población en los primeros días de entrada victoriosa de las fuerzas nacionales desvalijaron vagones cargados de artículos de la Estación de Ferrocarril. Será respetada la tenencia para uso gastronómico de diez kilos de mercancía de la especie adquirida en aquella fecha, facturándose al precio de mercado la sobrante siempre que no constituya un abuso la adquisición.»[409]

Estació de Santa Rosa. APMPD.

A l'estació de França, amb la retirada de l'Exèrcit Republicà, es va trobar un tren carregat de mercaderies abandonat pels vençuts. Una part d'aquests subministraments foren recollits pels molletans més necessitats. APMPD.

408. Doc. 40/1.269. AMMV.
409. Acta del ple municipal del 15-2-39. AMMV.

L'agutzil, en Camilo Busquets, serà autoritzat pel comandant local per entrar als domicilis i recuperar els articles que no siguin de la seva propietat.[410]

El racionament i les privacions no es van acabar amb la guerra, al febrer el nou Ajuntament torna a repartir les cartilles de racionament.

El Govern de Franco mantingué el racionament i l'amplià amb mesures com la del Dia del Plat Únic, imposat a Mollet i a toda la província a l'agost del 1939[411] i que hagué d'ésser abolit el mateix any per la seva impopularitat. El racionament de queviures fou finalment abolit el 31 de març de 1952, mentre subsistia encara uns quants anys el de combustibles i el de primeres matèries.

Una de les preocupacions del nou Ajuntament va ser la de retornar les propietats als seus antics amos. Es formà una Comissió de Recuperació que efectuà registres per diverses cases del poble i s'endugué al Centre de Recuperació tot allò que els va semblar que no era en mans dels seus propietaris legals. La Comissió, que formava part del Consistori, rebé mombroses sol·licituds per recuperar diferents estris, sobretot mobles, tant dels seus antics propietaris com de gent que no tenia mobles a casa seva i els demanava prestats.

Es van recuperar quaranta-dos habitatges, entre els quals hi havia: la caserna de la Guàrdia Civil, la col·lectivitat de perruquers, el local d'UGT, l'Ateneu, la casa d'en Fortuny, la casa d'en José Domínguez, la casa d'en Joaquín Aguirre, el Centro Cultural de la FAI, el local de Socorro Rojo. És a dir, es va recuperar allò que els *rojos* havien pres i també es va prendre allò que era seu.[412]

També es crearà una Comisión de Recuperación Agrícola,[413] formada per l'alcalde; el secretari de l'Ajuntament, Sr. Isidro Manils; el representant agricultor, José Ribas i el Sr. Andrés Rota, pràctic.[414]

Per millorar el control de la població es crea la figura del *delegado de barrio*. Mollet quedarà dividida en vint-i-tres seccions, amb un delegat de barri cadascuna, segons acord consistorial del mes de març. Amb el nomenament d'aquests delegats s'espera que «servirá de una magnífica ayuda tanto para acreditar su situación político-social como el derecho de ciudadanía, ampliando estos poderes otorgados a los demás problemas de necesidad de sus barriadas».[415]

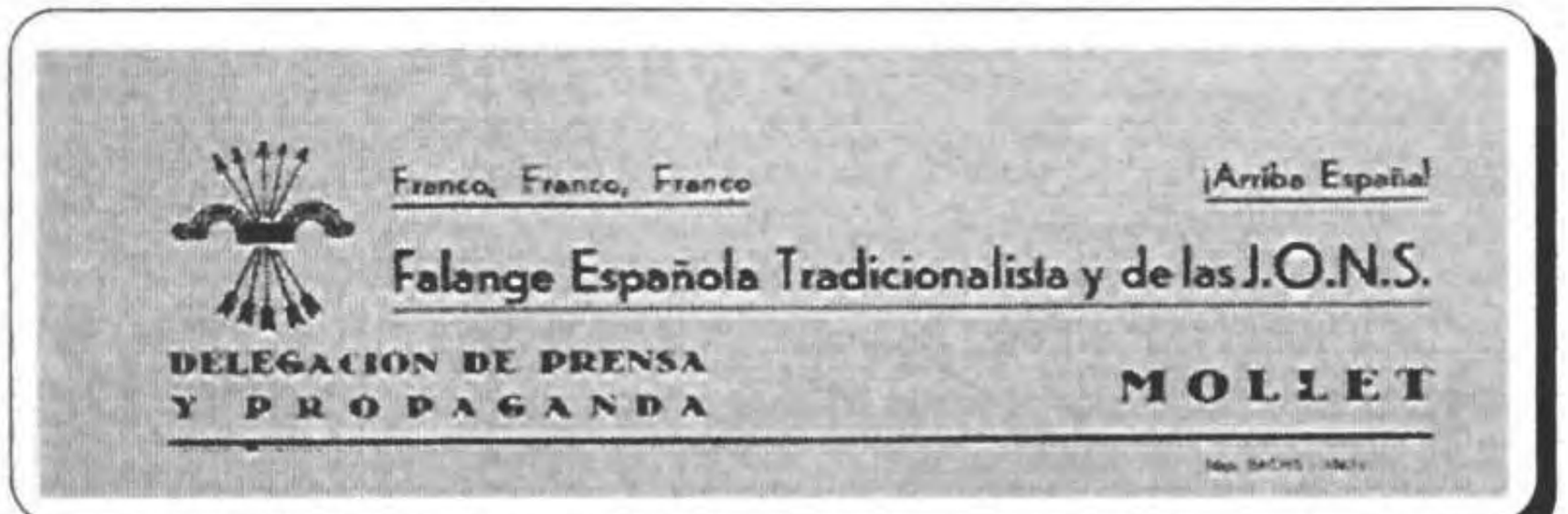
---

410. Carpeta 40/1.279. AMMV.
411. Acta de l'1-8-39 i Doc. 4.927. AMMV.
412. Llibre de «Recuperación de Viviendas Local 1941». AMMV.
413. Ley de recuperación agrícola B.O. del Estado 562 del 6/5/38.
414. Acta del 24/2/39 i Doc. 40/1.279. AMMV.
415. Doc. 1.190. Acta 3-3-39. AMMV.

Falange Española Tradicionalista y de las JONS, Delegación de Mollet

Capçalera

Segell

AMMV

La Falange aviat va tenir representació a Mollet. Es va instal·lar al primer pis del Tabaran. El seu cap va ser l'Isidre Segura i el cap de les milícies de la FET y de las JONS era l'Arcadi Viñas.

La TMFE, com moltes indústries a la postguerra, va retre homenatge als seus treballadors «caídos durante el dominio rojo». APTM.

El 24 de desembre de 1939 la TMFE descobria una làpida en record d'en Baltasar Guichard Albert, conseller; Manuel Desvalls Trias, lloc de comandament; Manuel Vilà Mitjans, contramestre de tallers i Josep Puntí Puig, contramestre de Ribera. APTM.

El dia 10 de febrer de 1939, el comunicat de guerra del Quarter General de Franco anunciava la fi de la guerra a Catalunya: «Nuestras tropas han alcanzado victoriosamente en el día de hoy todos los pasos de la frontera francesa, desde Puigcerdá hasta Portbou. La guerra, en Cataluña, ha terminado».[416]

El 29 de març es prepara la festa per celebrar la fi de la guerra: «Para celebrar el éxito obtenido por las armas del Ejército Nacional contra las hordas Rojas, y motivado con la toma de Madrid seguida de la liberación total de la Península y de la majestuosa noticia radiada de TERMINACIÓN DE LA GUERRA la Tenería tocará la sirena durante 30' en señal

416. *La Vanguardia Española* 11-2-39.

del final de la guerra. Los obreros de casa Ros y Campañá y los de can Fábregas manifestarán con pancartas el final de la guerra.»[417]

Les fàbriques van procedir a la depuració dels treballadors, tots aquells empleats, o els seus familiars, que s'havien destacat per les seves idees esquerranes durant el temps de guerra van ser despatxats.

La Teneria Moderna, com moltes indústries en la postguerra, va rendir homenatge als seus treballadors «caiguts durant la dominació roja».

5.2. Els exiliats

«Uns dies abans de que entressin les tropes nacionals a la nostra població, impressionava veure aquella riuada de persones vençudes que desfilaven pel carrer Jaume I vers un exili desconegut que escollien impulsivament, com portats pel fatalisme del destí.

»Alguns en sentien temença per les revenges del guanyador, altres ni això, era una diàspora humana sense il·lusió que preferia l'incertesa del futur abans que conviure amb un règim contra el que havien lluitat. Era una barreja indeterminada de militars i civils, d'homes, dones i quitxalla que, carregats amb mantes i motxilles, uns a peu i altres aposentats en qualsevol mitjà de transport que trobaven a mà, cansats i esmaperduts formant en conjunt un trist espectacle que va quedar en la retina imborrablement. Molts de Mollet també van marxar, i alguns desgraciadament ja no van tornar mai més, uns engullits pels camps de concentració, altres cercant el repòs etern en terres estranyes...»[418]

Es calcula que entre el 28 de gener i el 12 de febrer de 1939 passaren la frontera 440.000 espanyols: 220.000 combatents, 10.000 soldats ferits, 40.000 homes no milicians i 170.000 dones i nens. Es compta que un 35 % d'aquests exiliats eren catalans: entre 60.000 i 70.000 catalans marxaren de Catalunya.

Una vegada els exiliats van arribar a França, foren internats en camps de concentració sense que se'ls reconegués la condició de refugiats polítics. Es tractava de camps improvisats envoltats de filferrades sense els mínims serveis.

Els primers camps de concentració van ser Argelés-sur-Mer i Saint-Cyprien. Altres camps al Vallespir eren Amélie-les-Bains, Arlès-sur-Tech i Prats-de-Molló.

A la Cerdanya: Bourg-Madame, La Tour-de Carol i Mont-Louis.

Al Rosselló: Collioure, Elne i Barcarés.

---

417. Acta del ple municipal del 29-3-39. AMMV.

418. Solé Tura, Joan. *Mollet, una mica d'Història*. Mollet, 1981.

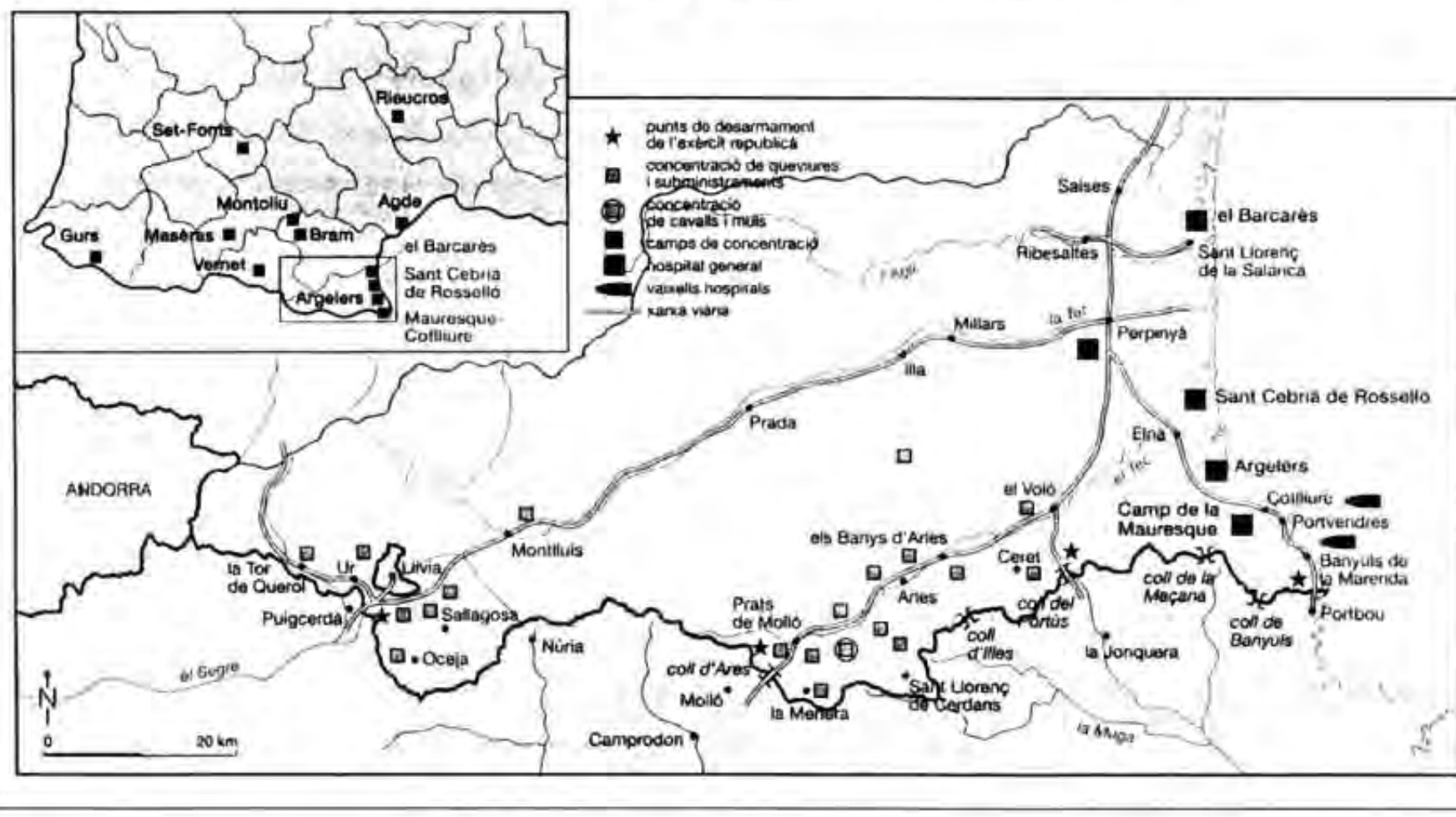
A Prades: Bram, Agde, Gurs i Septfonds.

Al març del 1939 es tanquen la majoria d'aquests camps i s'en deixen tres: el d'Argelés, Saint-Cyprien i Barcarés i com a presons Fort Collioure (Pyrenées-Orientales), Le Vernet (Ariège) i Rieucrós (Ariège).[419]

Més de la meitat dels exiliats tornaren a Espanya el mateix any. Per als qui es queden a França, els Serveis d'Emigració per als Republicans Espanyols i la Junta d'Auxili als Republicans Espanyols organitzaran la marxa cap a la Gran Bretanya, Mèxic, Argentina i d'altres països llatinoamericans.

Hem calculat que sumen cap a una centena els molletans que passen a França; d'aquests, alguns tornaran aviat i molts dels qui tornen seran tancats en camps de concentració o presons i jutjats, com és el cas d'en López, en Marquina, en Punsola, en Corbella, en Fortuny i en Joaquim

Camps de concentració a la Catalunya Nord (1939-1940)[420]

Els camps de concentració dels Pirineus Orientals van rebre, de forma immediata, l'allau de refugiats que provenien de Catalunya. Instal·lats al costat mateix de la frontera, eren àrees envoltades de filferrades sense els mínims serveis ni aixoplucs, en les quals van ser reclosos els refugiats en un primer moment. A partir del mes de març de 1939, la majoria d'aquests camps provisionals van ser tancats i la seva població va ser traslladada als grans camps d'internament de la costa, com ara Agde, Argelers, el Barcarès o Sant Cebrià.

---

419. Wingeate Pike, David. *¡Vae Victis! Los republicanos españoles refugiados en Francia.* París, 1984.

420. *Atlas d'Història de Catalunya.* Edicions 62. Barcelona, 1995.

Gordi, que van passar a França, però de seguida van tornar i van ser empresonats. En López testifica que «va passar a França per Puigcerdà el 10 de febrer, va estar al camp de concentració de Vernet i Safont, del que sortiria per anar a treballar, aprofitant per retornar a Espanya per Portbou. El 25 de febrer de l'any 1941 va ser internat en el Depósito de Recepción de Figueres».[421]

L'Albert Oliveres ens conta com «cap al final de la guerra vam anar reculant de la Seu d'Urgell cap a Puigcerdà, Camprodon i França. A França tenia família de ma mare. Vam anar a un camp de concentració i al cap de dos dies va venir el meu cosí, i als vuit dies ja vaig marxar cap a casa seva. Als dos anys em van donar un permís de residència. Al cap de tres anys vaig voler tornar i vaig anar a veure el cònsol espanyol de Tolosa perquè em fes un passaport, era l'any 1942. Em vaig presentar a Puigcerdà com a presoner de guerra, em van lligar i em van portar fins a la presó de Figueres. Allí vaig estar tancat en una cel·la 4 o 5 dies i després em van traslladar a Madrid. Al cap de dos dies em van fer un permís perquè agafés un tren i me n'anés cap a Barcelona. Vaig presentar el permís a la Guàrdia Civil i ningú em va dir mai més res».

Hem elaborat una llista de persones de Mollet que en un principi se suposa que es van exiliar:[422]

Angosto Linares, Josep
Alarcón Mula, Gregori
Alcázar, Gerard
Alfonso Salinas, Rafael
Altayó Vinyals, Agustí
Balañá, Pere
Bachs Vila, Vicent
Batllori Palau, Joan
Batllori Palau, Guillem
Bellavista Ventura, Gaspar
Bellavista Ventura, Vicent
Busquets Casanovas, Miquel
Busquets Genius, Ramona
Carol, Joan
Castells Ronou, Joan
Coll Company, Josep
Coll Riera, Leandre
Corts Batlle, Antònia (esposa)
Domínguez Mitjavila, Josep
Dot Macià, Esteve
Espart, Antoni
Fernández Sanz, Elisa
García García, Enric
Gelabert Coll, Rafael
Gelabert Corts, Irene
Gordi Llovet, Diego
Gual Riba, Mercè
Guiu Fuster, Joan
Jusselme Clairet, Andreu
Llonch Padró, Vicent

421. Causa núm. 26.334. Capitania General.

422. Per trobar els exiliats hem consultat les rectificacions del Padró de 1936-1939 que es fa al 1939 i el quadern de rectificacions del 1939 i hem comptat els exclosos per absència. D'aquí hem tret els qui sabíem que havien mort en la guerra i els qui eren a la presó.

Lorente Meroño, Carles
Lorente Serrano, Joan
Lorete Menón, Carles
Lorete Menón, Joan
Maculet, Mateu
Mancebo Valls, Josep
Marquina Solé, Jacint
Masagué Calia, Enric
Mayol Aloy, Sebastià
Mayol Soler, Marià (fill)
Mayol Soler, Joan (fill)
Mir Calafell, Vicent
Molins Maynou, Joan
Molist Estalella, Jaume
Navarro Sánchez, Fèlix
Ninou Roca, Pere
Oliveras Cuní, Jaume
Ollé Riqué, Francesc
Pascual Giner, Manel
Pascual Solanes, Llorenç
Pedragosa Maynou, Joan
Pedragosa Miró, Jaume
Perez López, Manel
Pérez Quiñonero, Domingo
Pérez Riera, Germà
Puig Comas, Lluís
Roca Pla, Pere
Roca Placias, Jaume
Sans Moncerdà, Rafael
Sauna Sopena, Manel
Sellarés Estafanell, Enric
Soto García, Josep
Soto Abadía, Josep
Soto Suárez, Josep
Torres Perona, Beatriz
Torres Perona, Salvador
Tura Ros, Esteve
Tura Ros, Joan
Tura Valldeoriola, Fèlix
Ulied Campodarbe, Josep
Vallcorba Sisó, Joaquim
Valldeoriola Roca, Miquel
Valls Ruiz, Elisio
Valls Ruiz, Josep (germà)
Valls Ruiz, Joan (germà)
Ventura Roca, Isidre
Vidal Curtó, Miquel
Viñeta Colmé, Joan
Vives Segarra, Josep
Canadell Carbí, Andreu *
Foz Casarramona, Francesc *
Gordi Claverol, Pere*
Sales García, Valero

I tants d'altres que no hi consten, com en Joan Ambròs i Lloreda.

A més, de les actes d'incorporacions de després de la guerra, hem trobat com a desertors, dels quals s'ignora on es troben, les següents persones:

Andrés Nadal, Marc .....(lleva del 40)
Arroyo Cuartero, Manel .....(lleva del 40)
Artès Pérez, Francesc .....(lleva del 37)
Bellavista Ventura, Gaspar .....(lleva del 38)

* Aquests noms estan extrets de les llistes d'incorporacions dels anys 1936-1941, on especifica que no s'han incorporat al servei militar per trobar-se a França (llibre d'actes del ple municipal, AMMV).

Caparrós Garceia, Jesús .....(lleva del 37)
Carenas Castells, Pere .....(lleva del 41)
Casas Sallent, Ignasi .....(lleva del 41)
Casas Casas, Alejandro .....(lleva del 39)
Colom Mombrú, Pere .....(lleva del 36)
Comas Mayolas, Pau .....(lleva del 41)
Dalmau Segura, Josep .....(lleva del 40)
Descalzo Centeno, Crescenciano .....(lleva del 41)
Esteve Manils, Pere .....(lleva del 41)
Gali Naqui, Antoni .....(lleva del 37)
Gimeno Lluch, Vicent .....(lleva del 41)
Gómez Casas Valerià .....(lleva del 41)
Llonch Aragó, Ramon .....(lleva del 39)
Mañosa Forns, Vicent .....(lleva del 41)
Palau Bernat, Melcior .....(lleva del 36)
Pérez Pericas, Jacint .....(lleva del 37)
Puig Folch, Vicent .....(lleva del 41)
Ros González, Ignasi .....(lleva del 41)
Rovira Falguera, Narcís .....(lleva del 39)
Sabatés Tomás, Josep .....(lleva del 37)
Soler Saure, Francesc .....(lleva del 37)
Tafalla Trullen, Joan .....(lleva del 40)
Torres Perona, Salvador .....(lleva del 37)
Trillas Casabona, Miquel .....(lleva del 41)
Xicola Casamiquela, Tomàs .....(lleva del 41)

5.2.1. Les víctimes de Mauthausen

Quan esclata la Segona Guerra Mundial molts catalans refugiats a França van col·laborar amb la resistència contra els invasors alemanys i molts van ser ingressats en camps d'extermini nazis, on la major part va morir. Uns 10.000 són enviats al camp de Mauthausen des de 1940 a 1942, dels quals només tornaran uns 2.000.

A Mauthausen van morir vint-i-dues persones del Vallès Oriental,[423] tres de les quals eren de Mollet: en Vicenç Bachs Vilà, en Joan Molins Maynou i en Joan Tura Ros.[424]

Dos veïns de Mollet van afirmar que Bachs, Molins i Tura van morir

423. Planes, Jordi. *Història Contemporània del Vallès Oriental*, Barcelona 1993.

424. Hi ha una quarta persona, en Pere Cuyàs Niubó, que sembla ser que vivia a Mollet, però del qual no hem pogut trobar més dades.

en un camp de concentració d'Alemanya pel fet de trobar-se a la part que va ser ocupada pels alemanys en caure França. Van ser portats juntament amb d'altres espanyols a Alemanya a camps de treball.[425] Tots tres procedien del camps de presoners de guerra quan són traslladats a Mauthausen.

Vicenç Bachs Vila

«Vicenç Bachs Vila va treballar a can Fàbregas, on era conegut com l'*Àngel de la Guarda*, perquè quan sortia algun afer en el treball un xic dificultós, en Vicenç ho arranjava de la manera més satisfactòria. Sempre tingué idees liberals, primerament va ser d'ERC, partit en el qual militava, i després del sindicat CNT, on va desenvolupar una tasca molt positiva. Jo he parlat amb molta gent que el va tractar i tots coincideixen en el mateix: era molt bona persona, tant en la seva vida familiar com dintre de la comunitat ciutadana. Molts ja sabem els aires que es respiraven en l'acabar-se la nostra guerra, de manera que l'home va creure convenient emprendre el camí de l'exili com a mesura més raonable. Fins entrar a Mauthausen el 27 de gener del 1941, en un dia que el termòmetre marcava vint graus sota zero, però primer va arrossegar-se penosament per diversos indrets francesos fins que les tropes alemanyes el van fer presoner. Ja en el camp de concentració, les penúries i dificultats d'en Vicenç seguien un cami paral·lel a les de molts altres deportats, fins que el dia 21 de març fou traslladat a Gutsen, ja que el camp principal es feia petit, i allí fou assassinat el dia 7 de juliol com un trist presagi del que esperava als seus companys.»

Joan Molins Maynou

«En Joan Molins Maynou treballava de tintorer a cal Mulà i els diumenges treballava de taxista. L'home no estava pas gaire inclinat a la política, de forma que tota possible relació amb fets punibles hauria caigut per la seva poca consistència, però influït més que res per uns consells de família carregats de bona fe i plens d'angoixa, va emprendre un camí desconegut que en comptes d'allunyar-lo del perill el posà al dintell d'una mort irreparable. Presoner a França, dissortadament entrà a Mauthausen el dia 9 d'agost del 1940 i a l'annex de Gusen el 24 de gener del 1941. Hi va romandre fins al 23 d'octubre, en què juntament amb Tura fou ofrenat a la fúria assassina d'uns racistes sords a la pietat.»

Joan Tura Ros

«En Joan Tura Ros tenia un caràcter senzill, afable, sense ànim de complicar-se la vida i no mancat d'una certa ironia, que ell emprava amb

---

425. DOC. 163/4.221. Any 1944.

mesura, sense premeditació. No es va distingir, precisament, per la seva intransigència, i quan el 22 de gener del 1939 (poc abans que entressin les tropes franquistes al nostre poble) va decidir exiliar-se a França, no crec pas que tingués res punible damunt seu, cap temença personal per on podria revenjar-se el contrari; més aviat, n'estic segur, va pensar que si no trobaven el seu pare ell en pagaria les conseqüències, suposició que entra en la lògica més elemental. Després de passar pel camp de Sant Cebrià i de diversos atzars de guerra va entrar a Mauthausen el dia 9 d'agost del 1940, d'on en va sortir el 29 de març del 1941 per anar a Gutsen i allí fou assassinat el 23 d'octubre, quan tenia vint-i-nou anys».[426]

Després del franquisme, a Mollet, el 1978 es va constituir l'associació Amical Mauthausen per a retre homenatge als molletans morts al camp d'extermini. AMMV.

426. Solé Tura, Joan. *Mollet, la Història que segueix.* Mollet, 1981.

Morts a Mauthausen[427]

Nom	*Data naixement*	*E.C.*	*Natural*	*Professió*	*Procedència*	*Traslladat a Mauthausen* (1)	*Traslladat a Gusen* (2)	*Data de la mort*	*Edat*
Bachs Vilà, Vicenç	10-10-06	C	Mollet	Tintorer	Stalag XI-B (núm. 87.089)	27-1-41 (núm. 5.821)	21-3-41 (núm. (12.146)	7/7/41	34
Cuyàs Niubó, Pere	25-5-05		–	–	Stalag V-D (núm. 3.137)	13-1-41 (núm. 6.313)	8-4-41 (núm. 13.987)	26/12/41	–
Molins Maynou, Joan	3-5-11	C	Mollet	Xofer	Stalag Allenstein	9-8-40 (núm. 3.622)	24-1-41 (núm. (9.455)	23/10/41	30
Tura Ros, Joan	3-5-12	C	Mollet	Llaurador	Stalag I-B (núm. 44.231)	9-8-40 (núm. 3.555)	29-3-41 (núm. (11.484)	23/10/41	29

(1) Camp de concentració d'Alemanya.
(2) Petit camp de concentració que depenia del de Mauthausen.

5.3. Els informes polítics

Un cop Mollet és ocupat comença el procés depurador, les denúncies a la Guàrdia Civil pel part del cap de la FTE o de particulars se succeeixen: qualsevol pot ser acusat d'haver estat d'esquerres. És el temps dels informes, es demanaran per a tot. Els informes es converteixen en una carta de presentació per poder treballar, per circular, per ser jutjat, per sortir d'un camp de concentració, per obtenir un permís...

Els informes favorables seran *els avals*, que havien de ser signats per una persona de provada ideologia de dretes i afecta al «Glorioso Movimiento Nacional», si era possible per un excombatent de l'Exèrcit Nacional. Hi havia tres organismes oficials encarregats de fer informes: l'Alcaldia, la FET local i la Guàrdia Civil.

La col·laboració entre les autoritats locals i els jutges militars és indispensable. La correspondència entre els poders militars i els locals serà intensa.

També es passen informes dins de la mateixa localitat des de l'Alcaldia i la FET a la Guàrdia Civil i des de l'Alcaldia i la FET al jutge municipal. Només en un mes, l'abril del 1939, l'Alcaldia envia al comandant de la Guàrdia Civil de Mollet cinquanta-quatre informes sociopolítics sobre persones residents a Mollet. D'aquests informes el 50 % pertanyen a per-

427. Dades tretes del RC de Mollet i del llibre *Els catalans als camps nazis* de Montserrat Roig. Barcelona, 1987.

sones que classifica com d'esquerres, el 33 % d'addictes al GMN i la resta, un 17 %, d'apolítics.[428]

Per tal d'exercir qualsevol càrrec s'ha de passar per la prova dels informes. Així, per accedir al càrrec de jutge municipal de Mollet, l'Ajuntament haurà d'enviar els informes de possibles candidats al Jutjat de Primera Instància de Granollers. En tots els informes s'al·legarà com a mèrits el fet d'haver estat perseguit pels «marxistes».[429]

La quantitat d'informes per elaborar és tan gran que al febrer del 1939 el consistori decideix crear una «Comisión de Informes para responder a los comunicados de organismos administrativos y militares.»[430] Els components seran: V. Camps, A. Creus, R. Pou, J. Ribas, I. Segura, A. Viñas. Més tard s'hi afegirien altres noms com J. Butjosa, R. Esteve i D. Escanilla.

Destacarem tres tipus d'informes:

A. Els que es demanen des dels jutjats militars per jutjar els detinguts com a presumptes autors d'algun delicte de l'època republicana.

B. Els informes que es demanen des de camps de concentració per tal de classificar els presoners de guerra.

C. Els informes que emeten com a avals l'Ajuntament, la FET o particulars.

A. Els informes entre les autoritats locals i els jutges militars

Les persones residents a Mollet que van ser detingudes passaven a disposició del jutge instructor militar de Granollers. Aquest demanava informes a l'Alcaldia, la FET local i la Guàrdia Civil.

El jutge enviava diferents comunicats a l'Ajuntament de Mollet demanant un informe politicosocial sobre l'encartat per tal d'instruir la causa. En aquest informe de l'Alcaldia consta el nom, l'edat, la professió i la conducta o afiliació política del presoner durant la guerra.

També demanarà el nom de les persones que puguin declarar sobre l'encartat, que després seran els testimonis en el procediment o, si ja coneix el nom d'aquestes persones, demanarà a l'Ajuntament que les citi per anar a declarar a Granollers. La citació comportava l'obligació d'anar a declarar o «en caso de incomparecencia incurrirá en responsabilidad criminal».

Vegeu tot seguit un exemple d'un model en què el Jutjat de Granollers demana a l'Ajuntament enviar citacions per declarar sobre un encartat.[431]

---

428. Carpeta any 1939. AMMV.
429. «Citacions de l'any 1939». AMMV
430. Acta del ple municipal del 24-2-39. AMMV.
431. Diverses citacions de l'any 1939. AMMV.

Por hallarme instruyendo el sumarísimo de urgencia número... contra..., y pudiendo dar datos sobre este individuo los vecinos de su villa... y..., ruego se sirva dar las órdenes oportunas para que a la mayor brevedad se trasladen a este Juzgado Militar para presentar declaración, el día... por la mañana.

Dios guarde a V. muchos años
Barcelona... de... de 1939
Año de la Victoria
El Juez Instructor
Sr. Alcalde del Ayuntamiento Nacional de Mollet

Els informes i citacions que es conserven són de maig a novembre de l'any 1939. Entre informes i citacions figura un total de trenta-quatre homes de Mollet que estaven presoners. Per a cada un es requeria de dos a quatre declarants perquè anessin a testificar sobre l'inculpat.

També es demanava la col·laboració ciutadana a través dels bans: «Para que se declare en contra de los del Comité, milicianos, etc., del periodo rojo con el objeto que se den facilidades al Sr. Auditor de Granollers que se halla instruyendo los sumarios de varios encartados de nuestra población».[432] I també es presumeix d'aquesta col·laboració quan s'afirma que «... han sido muchos los vecinos que han acudido a la Presidencia para denunciar a aquellas personas que, valiéndose de la situación anarco-bolchevique, impusieron y fueron violentamente exigidas en su pago...».[433]

La FET de las JONS també serà requerida per tal d'enviar els seus informes al Jutjat Militar de Granollers. Es tracta d'informes molt semblants als de l'Alcaldia, semblen una còpia.

El tercer informe que ha d'acompanyar una causa és el que enviava el comandant de la Guàrdia Civil. Aquest es pot consultar a l'expedient de cada procediment. En general, es tracta de l'informe més imparcial.

El nombre total d'informes ha de ser molt més elevat del que hem trobat, ja que només a la Capitania General es conserven més de vuitanta processaments, cadascun acompanyat d'un informe de l'Alcaldia, la FET i el comandant de la Guàrdia Civil local.

La Causa General

A més de totes les causes o processos que es van dur a terme de manera individual, també es va obrir una causa general. La Causa General pre-

---

432. Ban del 2-6-39. DOC. 40/1.269. AMMV.
433. Acta municipal 5-4-39. AMMV.

tenia controlar tots els individus que havien destacat en cada localitat durant l'època de la guerra.

Des de la fiscalia de la Causa General de Barcelona i la seva província s'enviarà a tots els ajuntaments locals comunicats demanant que informin sobre destrosses, incautacions, col·lectivitzacions, assassinats, comitès i les persones responsables durant l'època de «dominación roja».

Tota la documentació que tenim a Mollet de la Causa General és de 1940 a 1944.[434]

Entre els informes que es demanen destacarem:

a) Els informes sobre assassinats: es fa una relació de les persones residents a Mollet «que durante la dominación roja fueron muertas violentamente o desaparecieron y se cree fueron asesinadas», i una altra de les que van morir al terme municipal de Mollet, però que residien fora de la nostra localitat.

En aquests informes es recull una sèrie de dades sobre les víctimes, com l'edat, la professió, l'afiliació política i càrrec públic, la data de la mort, el lloc on es va trobar el cadàver, l'estat en què es va trobar i si estava inscrit al Registre Civil. De l'informe sobre les persones mortes que residien a Mollet s'acusa un total de tretze persones de ser sospitoses d'haver participat en els crims, mentre que de les persones que van morir al terme de Mollet, però que residien fora, no es coneix cap persona sospitosa d'haver-hi participat.

b) Informe sobre «tormentos, torturas, incendios de edificios, saqueos, destrucciones de iglesias y objetos de culto, profanaciones y otros hechos delictivos que por sus circunstancias, por la alarma o el terror que produjeron, deban considerarse como graves, con exclusión de los asesinatos que fueron cometidos en este término municipal durante la dominación roja».[435]

Hi ha un comunicat del fiscal general en què concretament es demana una valoració dels danys causats en les dependències religioses: el temple parroquial, la casa rectoral, el centre parroquial, l'església de Gallecs, la casa rectoral de Gallecs i el convent de religioses de Ntra. Sra. de l'Ensenyança. També es demana el nom dels responsables de les destrosses. Es farà una relació de vint persones que podrien haver-hi participat.

Dels informes que elabora l'Ajuntament Nacional sobre la gent que havia participat en les col·lectivitzacions destaquen tres fàbriques sobre les quals hem trobat més informació:

— La Farinera Serra SA, en què es va formar un comitè de fàbrica amb quatre persones i un consell d'empresa amb nou persones. D'aquesta relació ens consta que només una persona va ser processada.

---

434. Causa General. AMMV.
435. Causa General. AMMV.

— Can Fàbregas, on van participar un total de vint-i-vuit persones, cinc de les quals van ser jutjades, quatre van anar a camps de concentració i dues es van exiliar, de la resta no es coneix el parador.

— Sedes Ros i Campañá SA, en què hi van participar trenta persones, quatre de les quals van ser jutjades i una va anar a un camp de concentració.

B. Informes sobre presoners de guerra

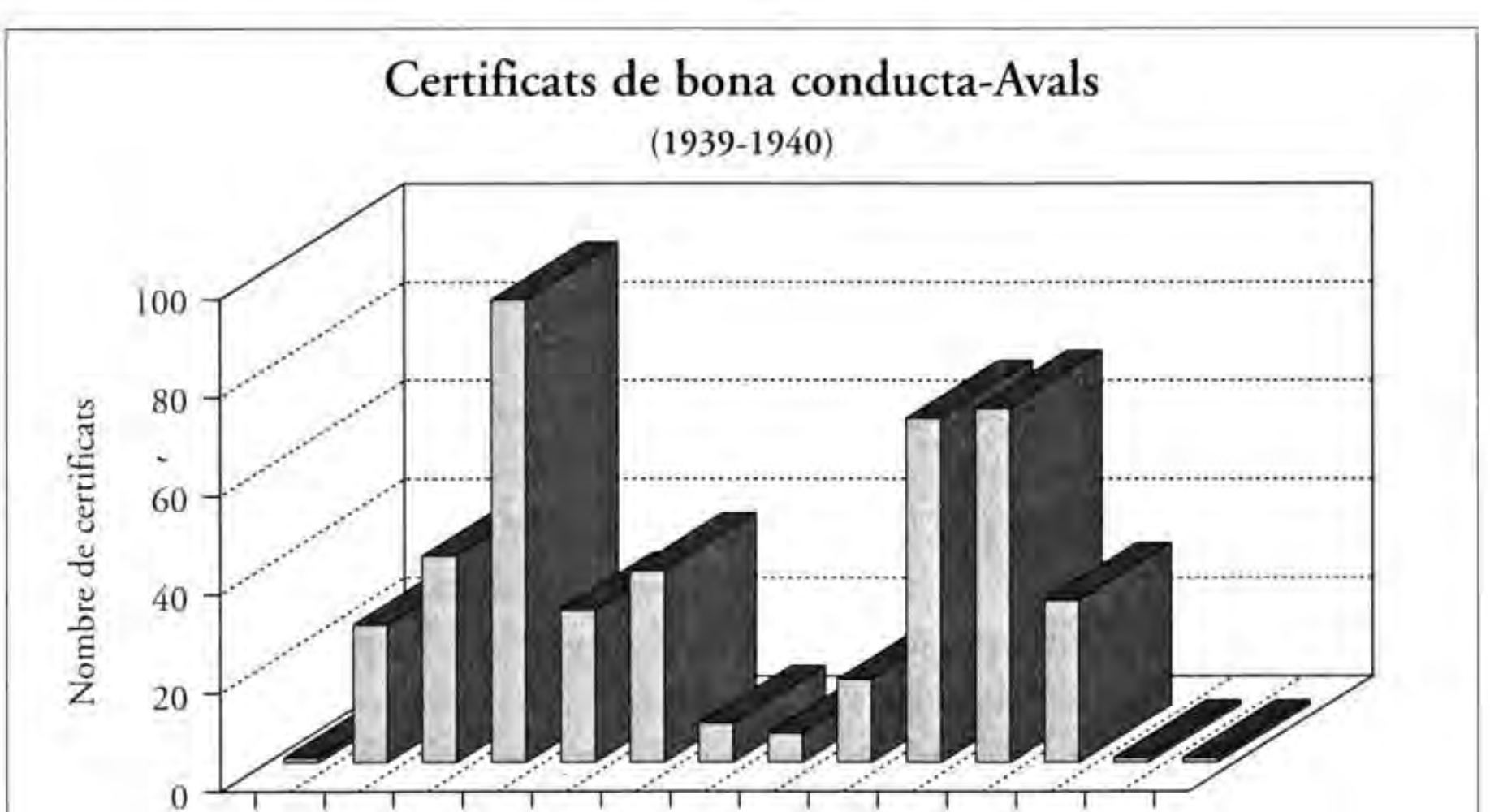
Entre el mes d'abril del 1939 i el mes de gener de 1940 sortiran de l'Ajuntament 118 informes[436] destinats a 42 companyies classificadores de presoners o camps de concentració diferents. D'aquests informes només un 19 % són avals demanant la llibertat del presoner.

Els camps des d'on es demanen més informes de gent de Mollet[437] són Santoña, amb un 17 %, Santander amb un 10 % i Deusto amb un 8 % del total dels informes.

També es demanaran informes des del Regimiento de Ferrocarriles, on trobem la presència d'un 8 % de dones d'un total de quaranta-sis persones.

C. Els avals

Entre febrer de 1939 i gener de 1940 l'Ajuntament va redactar 413 avals de bona conducta, que se'n tingui constància.[438]

Font: Llibre de Registre de sortida de l'Ajuntament de Mollet. AMMV.

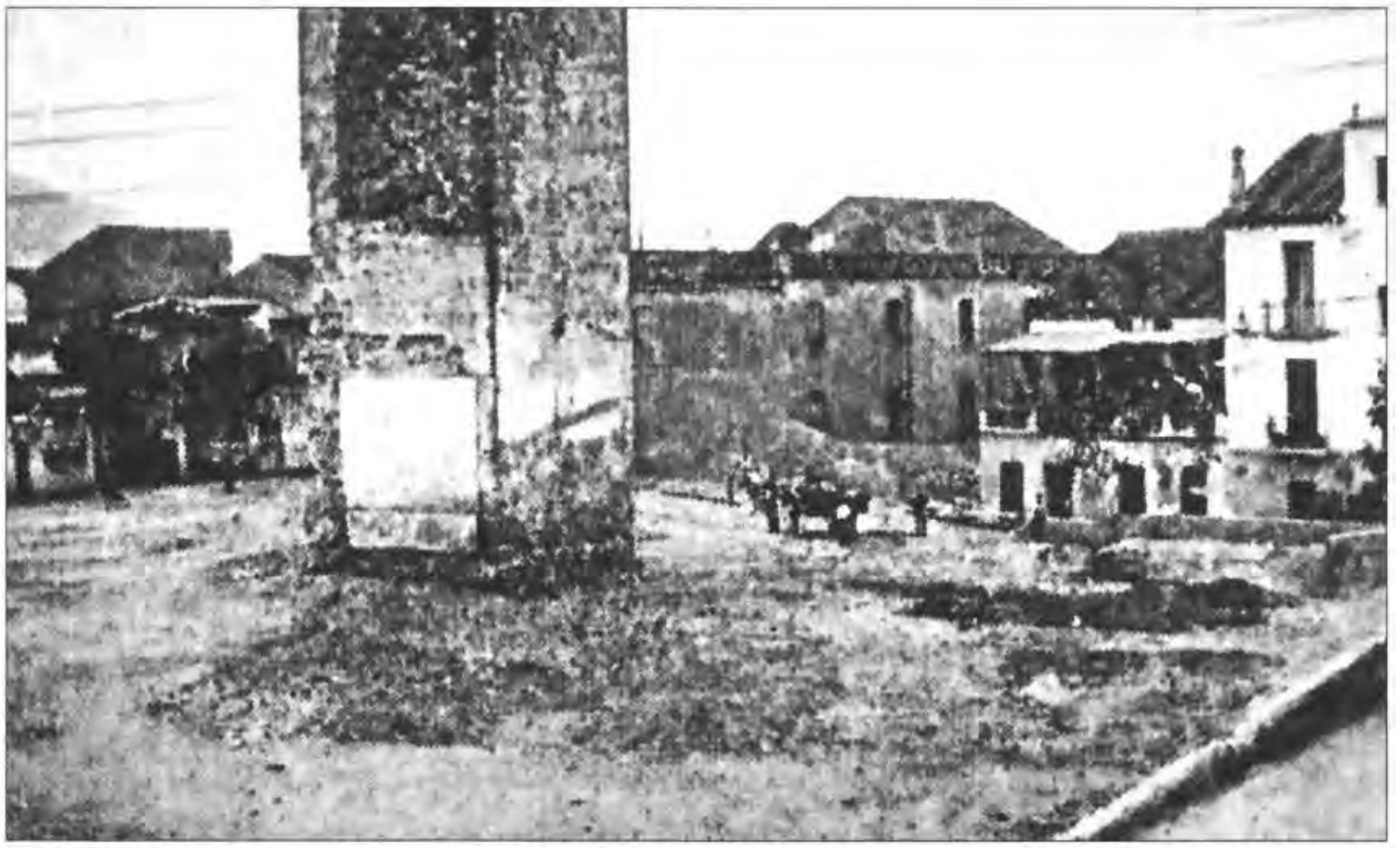
436. Llibre de sortides de l'Ajuntament. AMMV.
437. Pensem que hi ha més gent perquè hi ha més informes.
438. Llibre d'entrades de l'Ajuntament. AMMV.

D'aquests avals només el 8 % corresponen a dones i el 92 % restant a homes.

Els mesos en què s'emeten més informes són els primers de la postguerra i, per damunt de tots, el mes de maig, i després els últims mesos de l'any 1939, novembre i desembre.

5.4. Els judicis de la repressió franquista

Es difícil saber amb exactitud el nombre de persones que van ser jutjades a Mollet. A la Capitania General de Barcelona es conserven els procediments de les persones que van ser detingudes i jutjades per fets que van tenir lloc durant el temps de la guerra i de la Segona República, però la consulta d'aquests procediments s'ha de fer de manera individual, amb nom i cognoms de cada processat, no es pot demanar directament per la gent que residia a Mollet i va ser jutjada. Per fer les consultes hem elaborat una llista de 172 persones que ens va semblar que podien haver estat processades per les raons següents: perquè en la Causa General se'ls mencionés, perquè el seu nom era a les citacions que l'Ajuntament enviava a particulars per anar a declarar sobre persones que estaven detingudes, perquè havien tingut algun càrrec polític, sindical o públic destacat, perquè consta que eren presoners quan són cridats a lleves, o perquè consten en el llibre de sortides de l'Ajuntament o de la FET y de las JONS que envia un informe de l'encartat al

La torre de l'església va servir de presó durant i després de la guerra, Días de Fe y Patria, *1939, APJV.*

jutge. Dels procediments demanats me n'han facilitat vuitanta-tres, els altres no s'han trobat. He pogut comprovar que una bona part corresponien a persones exiliades.[439] Un cop una persona és detinguda, es demanava informes al comandant de la Guàrdia Civil de Mollet, a l'Alcaldia i al cap local de la FET y de las JONS. També es demanava el testimoni dels veïns que poguessin declarar sobre el detingut.

Si l'auditor donava ordre de procedir amb els expedients, aleshores es formaven els consells de guerra que eren nomenats per la Capitania General de la IV Regió Militar.[440] «El tribunal era format per un president, dos assessors i un procurador. Per a la resolució dels expedients hi havia el ponent, procedent normalment dels Juzgados de Instrucción y Magistrados i assimilats a capità jurídic, que era l'únic que realment tenia coneixements jurídics. Els defensors eren persones lligades al dret i, alhora, oficials d'armes que foren destinats, sobretot en capitals petites, als consells de guerra».[441] Als detinguts a Mollet els corresponia ser processats pel Jutjat Militar de Granollers.

5.4.1. L'anàlisi dels procediments

Sabem que van ser processats a la postguerra els molletans següents:

Aguirre Marata, Joaquim; Alcolea Peralta, Eugeni; Alemany Estapé, Joan; Alfonso Salinas, Eduard; Altimira Mas, Pere; Álvarez Anoro, Lluís; Ambrós Lloreda, Andreu; Ammetller Brugada, Bonaventura; Amorós Garcia, Felip; Anglada Vila, Teodor; Barcala Carbonell, Miquel; Bayo Genovés, Ramon; Belis Quintana, Joan; Busquets Casanovas, Ramon; Busquets Genius, Francesc; Calzada Balanyà, Miquel; Camp Martí, Joan; Cano Hernández, Pere; Caparrós Plaza, Joan; Carrasco Turégano, Josep; Casals Gómez, Joan; Casanovas Mas, Josep; Casarramona Sola, Antònia; Cervera Prat, Genís; Ciurans Serracarabasa, Jaume; Clapés Masclans, Jaume; Coll Ciurans, Jaume; Corbella Ferrando, Ramon; Cuscó Noguera, Vicent; Danés Camprubí, Benet; Duñó Viñals, Francesc; Escalada Diaz, Francesc; Falguera Castells, Alfons; Falguera Ventura, Vicent; Fernández Mardones, Antoni; Forés Camps, Josep; Fortuny Torrens, Josep; Garcia Lajara, Antoni; Giménez Trilla, Carles; Gómez Vila, Fidel; Gonzalvo Falcó, Enric; Gonzalvo Falcó, Francesc; González López, Antoni; Gordi Ventura, Josep; Gordi Ventura, Joaquim; Julián Zapata, Antoni; López Tarragona, Josep; Manzanares Garcia, Antoni; Marquina Ferrer,

---

439. En el moment de tancar aquest estudi comptem amb un llista de quinze persones més que, segons consta per diverses citacions, van ser detingudes.

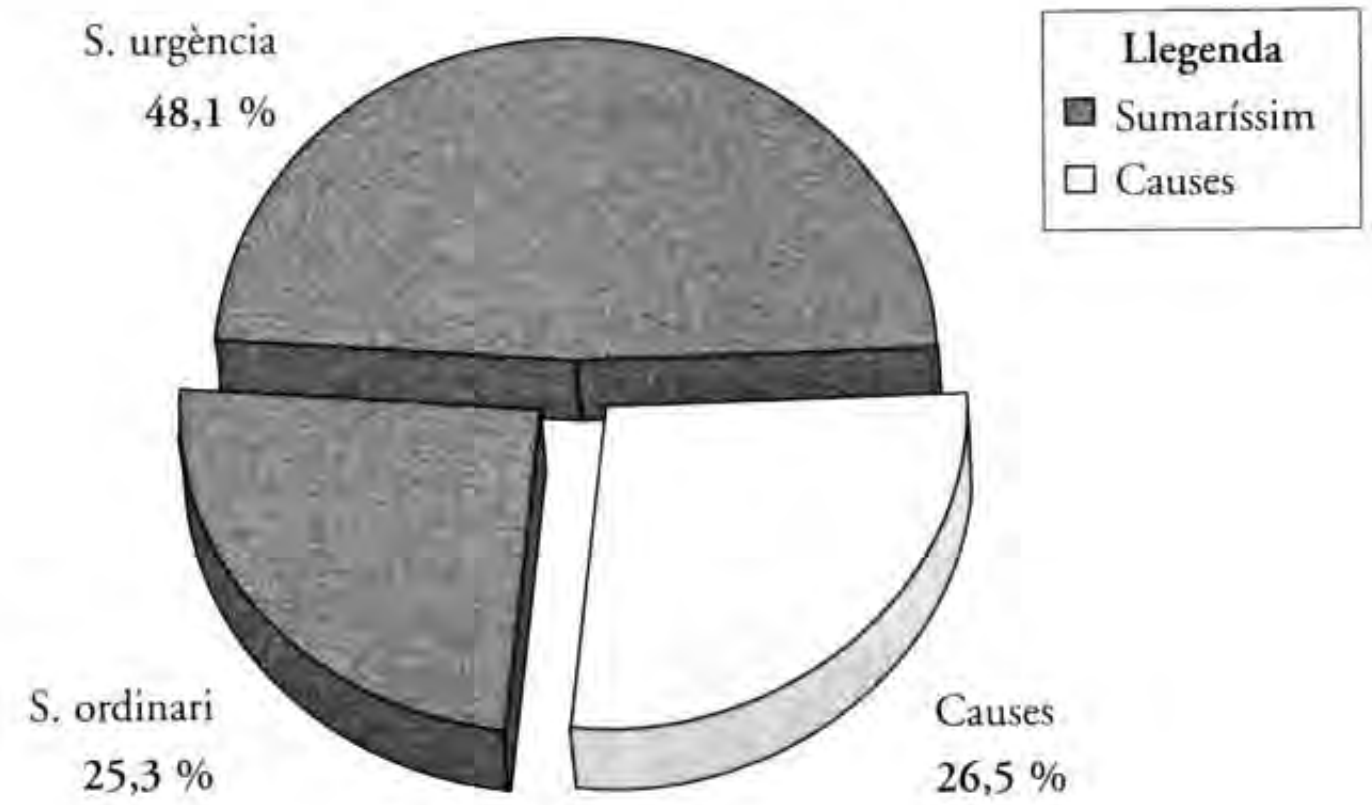
440. La IV Regió Militar estava formada per Catalunya i Aragó.

441. Solé i Sabaté, Josep M. *La Repressió Franquista a Catalunya 1938-1953*. Vol. 1 i 2. Ed. 62, Barcelona, 1985.

Jacint; Martínez Garcia, Salvador; Maynou Camps, Josep; Maynou Camps, Vicent; Méndez Ibañez, Joaquim; Moly Riquer, Joan; Morales Colchón, Marc; Mumbrú Gurgui, Joan; Mumbrú Gurgui, Tomàs; Navarro Pérez, Manel; Oliva Galofré, Pere; Olivella Ferrer, Ramón; Orra Bosch, Enric; Oset Amate, Josep; Palomir Linares, Vicent; Pallarés Espinosa, Francesc; Pallarés Espinosa, Llorenç; Pérez Quiñonero, Antoni; Pi Planellas, Pelegrí; Planellas Martí, Joan; Pons Durich, Joan; Prades Piñas, Joaquim; Puig Galvany, Andreu; Pujol Camp, Ramon (Can Pep Pujol); Punsola Vilaseca, Joan; Ripoll Boixeda, Josep «El Bronce»; Roca Parera, Joan; Sabater Tomás, Anita; Salvat Vendrell, Ramon; Sandoval Alfonso, Josep; Sans Grimau, Josep; Segura Procell, Josep; Soler Traserras, Ramon; Tura Ros, Josep i Ventura Coll, Miquel.

Els vuitanta-tres procediments consultats es resumeixen en un total de cinquanta-vuit causes perquè, de vegades, per a una mateixa acusació, hi ha més d'un acusat.

Tipus de procediments

Aquests detinguts i jutjats representen l'1,36 % de la població de Mollet de l'any 1939.

Els procediments es divideixen en *sumaríssims,* si es considera que per la seva gravetat s'han de resoldre ràpidament, i *causes,* si segueixen un curs normal. Dins dels sumaríssims es classifiquen en *sumaríssims d'urgència* i *ordinaris,* també segons el temps en què s'han d'enllestir.

Ens trobem que, dels procediments consultats, la major part, el 73,49 %, es van considerar sumaríssims i, dins dels sumaríssims, més de la meitat,

el 65,5 % van ser sumaríssims d'urgència, només un 26,5 % dels processos judicials consten com a «causa». Això es justifica per la pressa que el nou règim tenia d'eliminar qualsevol oposició.

La residència dels processats

Tots els procediments corresponen a gent que estava lligada a Mollet: setanta-vuit procediments són de gent que residia a Mollet durant la Guerra Civil. Hi ha tres persones que residien fora de Mollet: un a Sta. Perpètua, un a Sant Fost i un a Barcelona, però són jutjats per fets que van succeir a Mollet. Hi ha dues persones que van venir a viure a Mollet ja al final de l'any 1938 i seran jutjades pels fets que van cometre fora de Mollet, però la denúncia venia de Mollet.

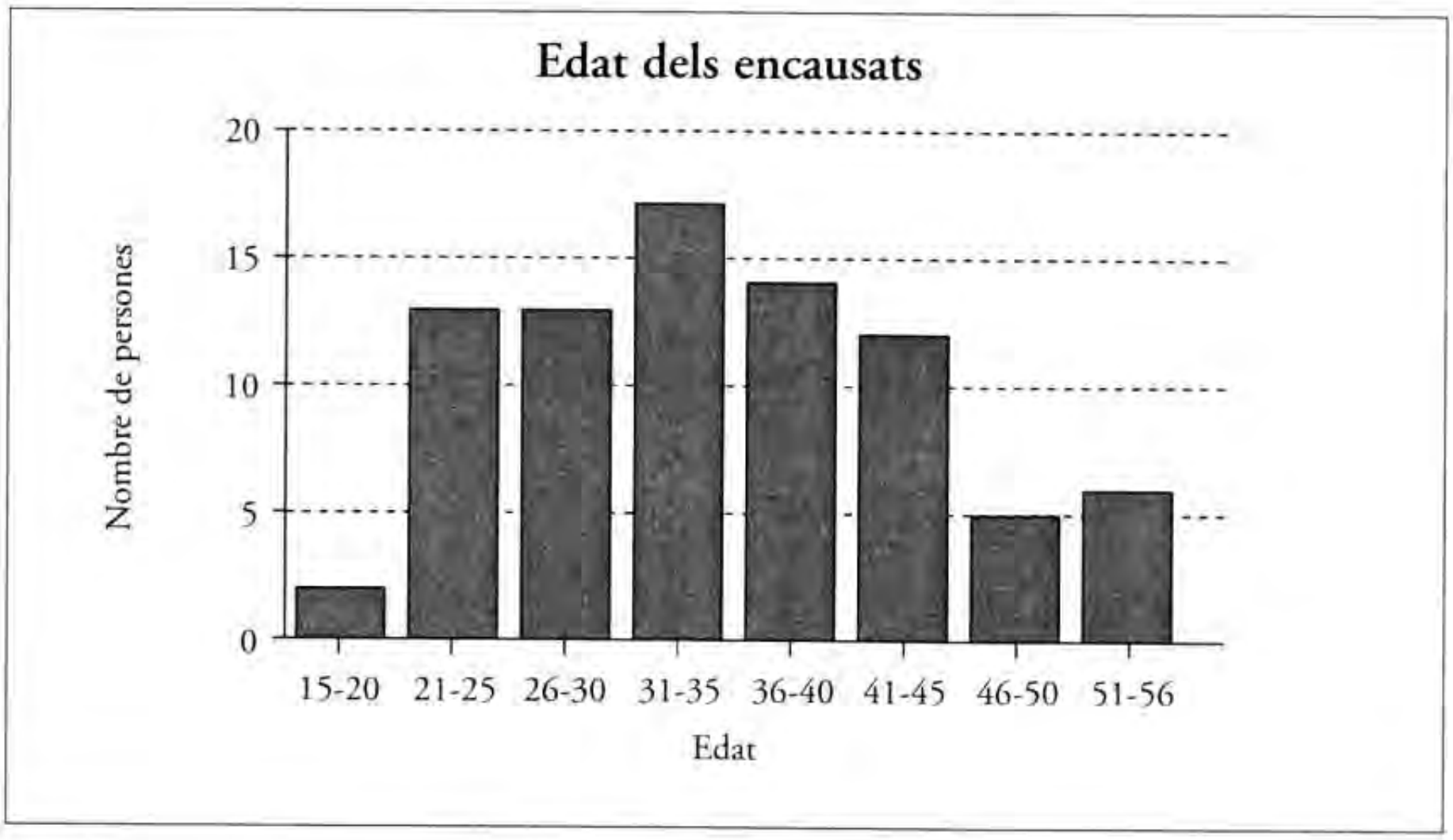
Sexe

Entre els represaliats dominen els homes amb un 97 %, només hem trobat dues dones processades: l'Anita Sabater i l'Antònia Casarramona.

Edat

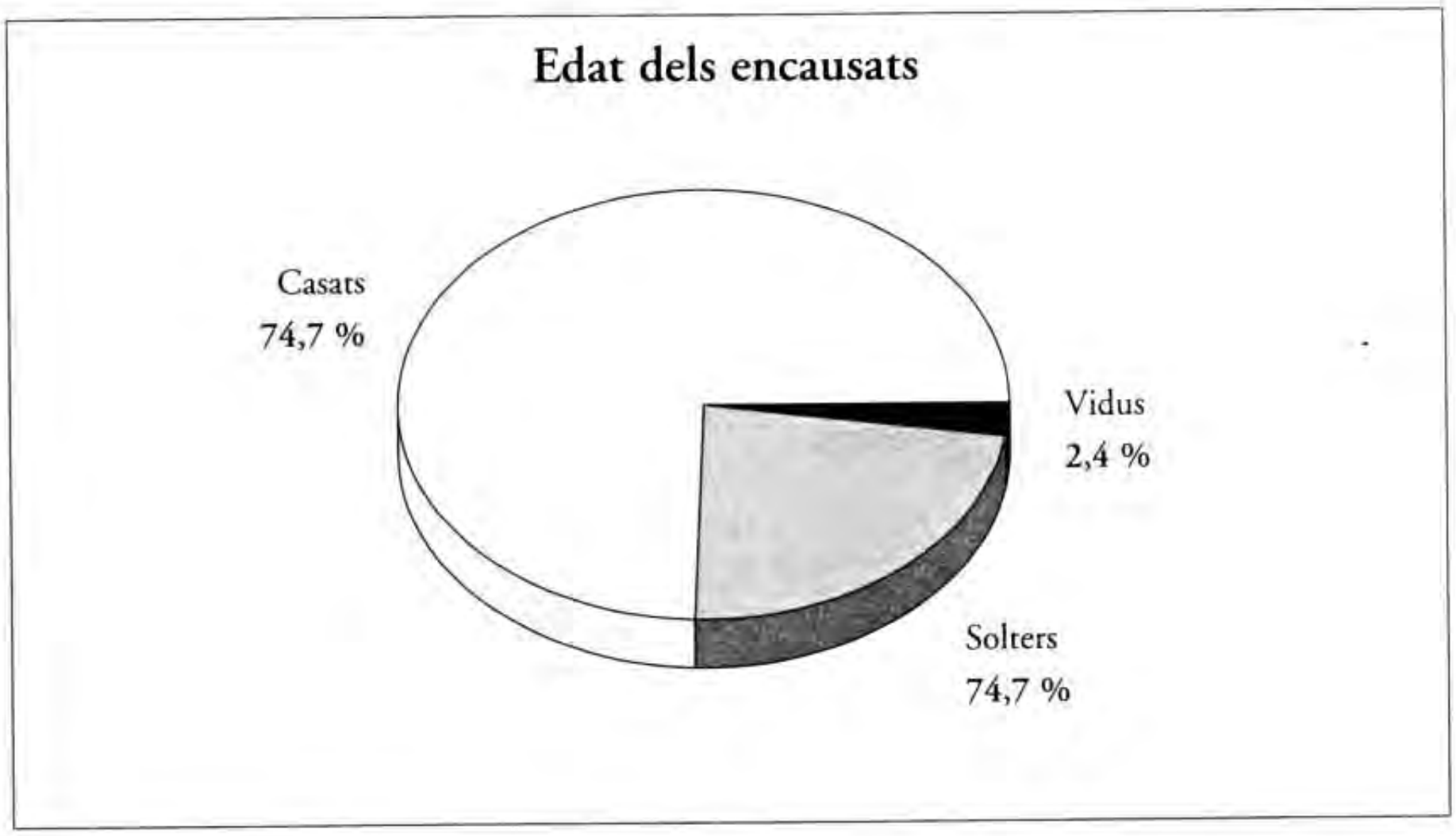
La major part dels encausats, el 66 %, estan en edats compreses entre els 20 i els 40 anys, només un 1 % té menys de 20 anys i el 30 % té més de 40 anys.

La mitjana d'edat està en els 35 anys.

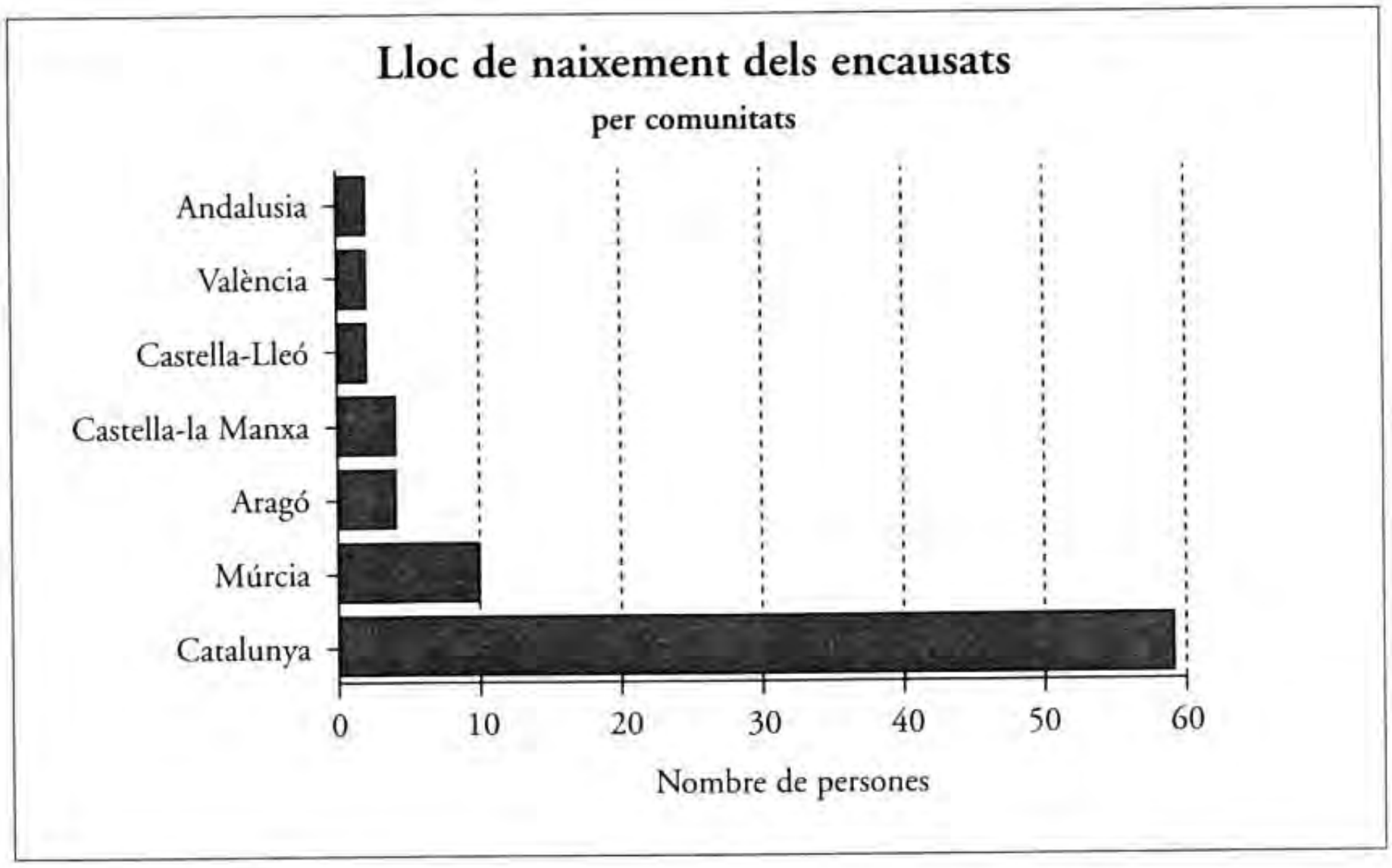
Estat civil

Els casats són majoria, representen el 74,7 % del total dels processats. Un 23 % correspon a solters i només un 2,3 % a vidus.

Naturalesa

Pel seu lloc de naixement hi ha un 71 % dels encausats d'origen català. De la resta de les comunitats hi ha poca representació. Només es pot destacar la importància dels vinguts de Múrcia, que representen un 12 % del total.

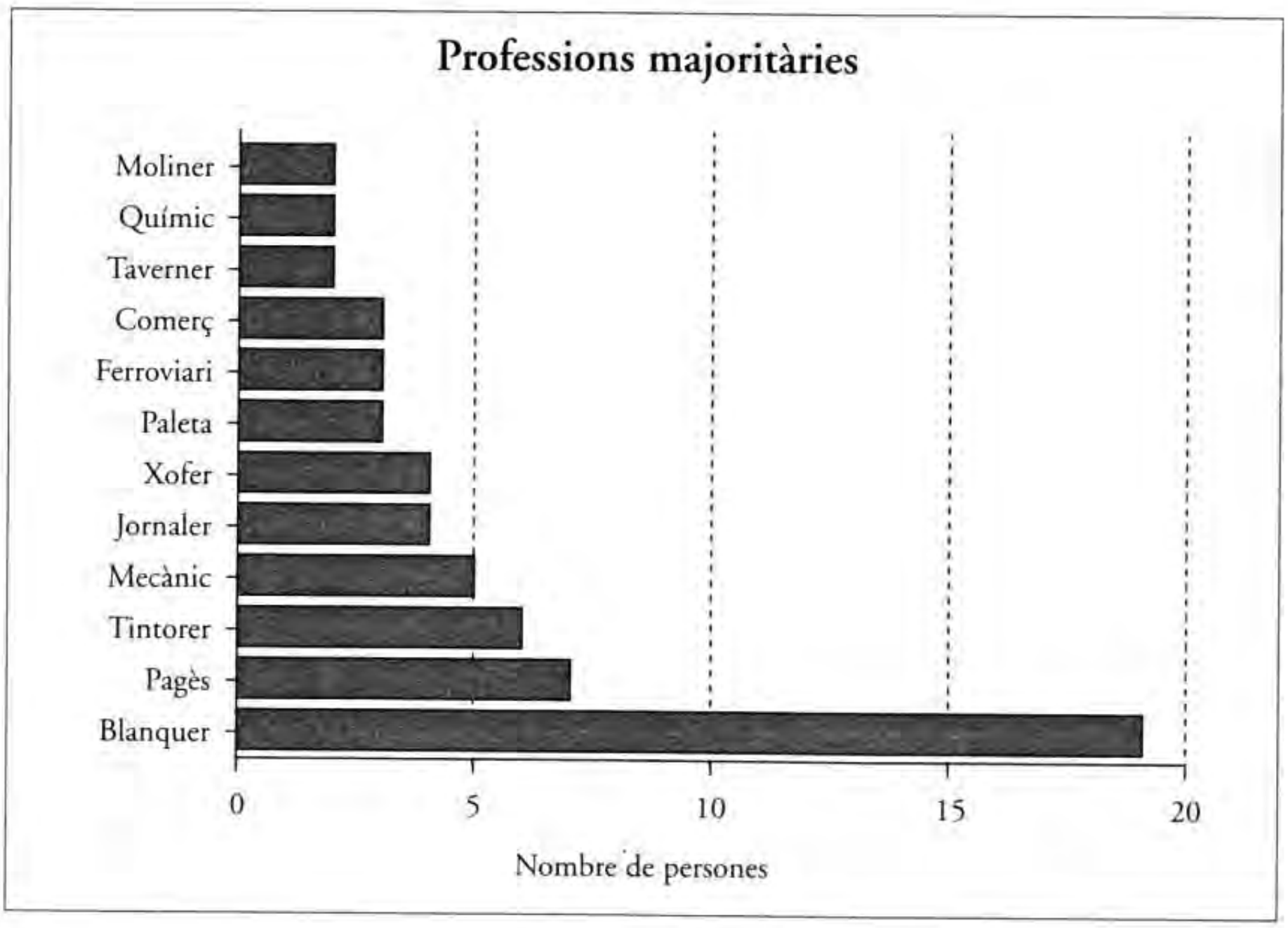

Per províncies, la més representada és Barcelona, amb el 61 % dels processats, el 41 % dels quals eren naturals de Mollet.

Professió

Hi ha una diferència entre la professió que es declara i la feina que s'estava exercint, de vegades hi consta més d'una professió.

Del que més gent treballa, un 23 %, és de blanquer. D'ells més de la meitat s'especifica que treballen a la Teneria, però, a més, hi ha un 8 % del total de treballadors que també tenen feina a la Teneria. Podem afirmar que la Teneria és l'empresa en què més treballadors van ser jutjats, un 21,68 % del total del encausats.

Hi ha dues dones. En una no s'especifica la professió i l'altra es declara mestressa de casa.

Hem de fer ressaltar la importància del grup dels blanquers i tintorers, que són un 30 % dels encausats.

Destaquem també els homes del camp, que representen un 13 % del total.

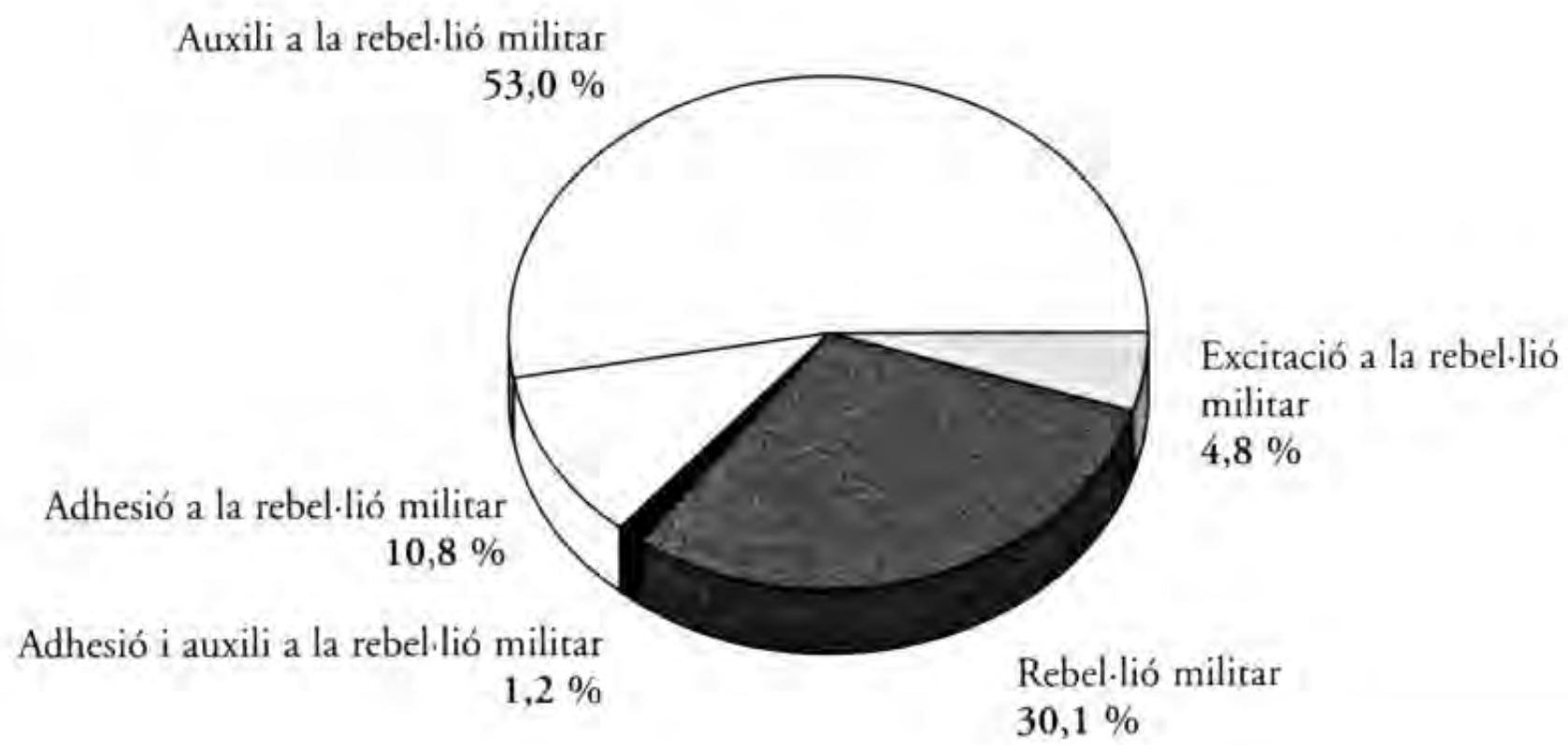
Si classifiquem les professions segons els sectors econòmics, trobem que domina el sector secundari, és el 52 %; seguit del terciari, el 29 %; i, en darrer lloc, el primari, amb el 17 % dels treballadors. Per tant, constatem el pes dels treballadors de la indústria dins del grup d'encausats.

Les sentències

L'acusació que es vol provar és la de rebel·lió militar, i quan surt la sentèn-

cia s'indica el grau de participació en aquesta rebel·lió: com més gran es consideri l'adhesió a la rebel·lió, major serà la pena imposada. No deixa de sorprendre que els militars sublevats el 18 de juliol de 1936 contra el Govern republicà acusessin de rebels els fidels a la República.

Sentències

Les sentències es classifiquen segons el grau de participació en la rebel·lió i, per tant, per la seva gravetat en:

Adhesió a la rebel·lió militar, seran acusats l'11 % dels encausats.

Rebel·lió militar, seran acusats el 30 %.

Auxili a la rebel·lió militar, seran acusats el 53 %.

Excitació a la rebel·lió militar, seran acusats el 5 %.

Adhesió i auxili a la rebel·lió militar, serà acusat l'1 % dels encausats.

L'acusació més frecuent és la d'auxili a la rebel·lió, que es pagava amb penes que variaven de 6 anys i un dia a 12 anys. La segueix la rebel·lió militar, que es castigava amb penes de 12 anys i un dia a 20 anys; en tercer lloc hi ha, la més greu, l'adhesió a la rebel·lió militar, que es pagava amb penes de 20 anys i un dia a 30 anys i pena de mort.

Les acusacions

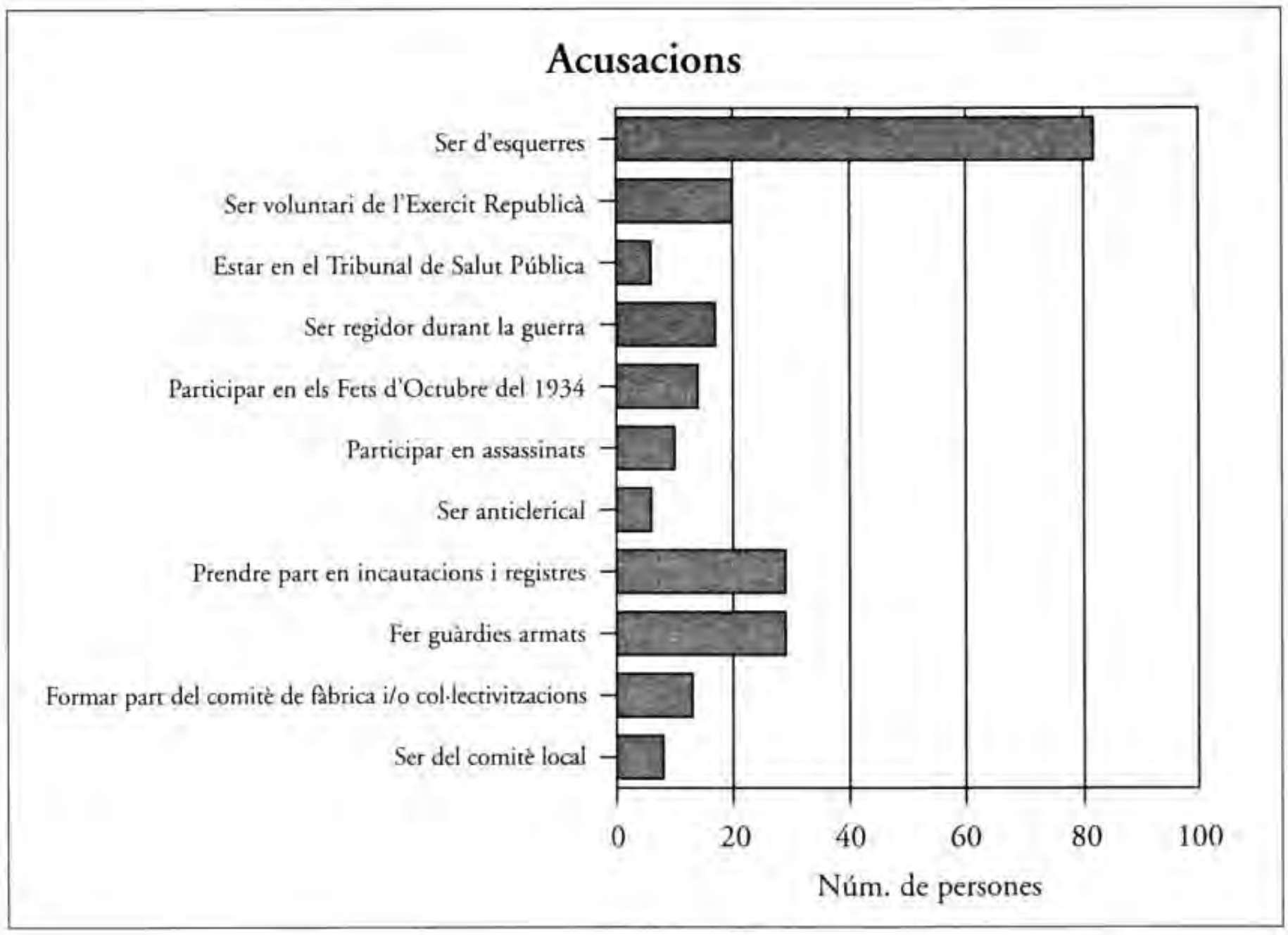
Les acusacions que més reben els inculpats són:

— El 98 %: de ser d'un partit o sindicat d'esquerres o d'ideologia d'esquerres. Només hi ha un acusat del qual no s'especifica la ideologia o la militància.

— El 35 %: haver fet guàrdies armades els dies de la Rebel·lió Militar.

— El 35 %: haver participat en registres, requises o incautacions.

— El 24 %: ser voluntari en l'Exèrcit Republicà.
— El 20 %: exercir càrrecs de regidor durant l'època de la guerra.
— El 17 %: haver pres part en el Fets d'Octubre del 1934.
— El 15,6 %: haver format part de comitès de fàbrica o d'haver participat en col·lectivitzacions.
— El 12 %: haver participat en assassinats.
— El 10 %: haver format part del comitè local.
— El 7 %: d'anticlericals, haver pres part en la destrucció d'esglésies.
— El 7 %: formar part dels tribunals de salut pública.

El fet que es jutgi una persona per la seva ideologia ens confirma que es tracta de la repressió ideològica i política del nou règim per mantenir-se en el poder.

Una de les acusacions més greus era haver estat vist amb armes els primers dies de la rebel·lió, perquè això suposava haver pres part en contra dels nacionals i, a més, et convertia en sospitós de participar en assassinats. A més, hi haurà una persecusió dels responsables de les persones assassinades en la rereguarda.

Molts dels inculpats són acusats de participar en registres, requises, incautacions o col·lectivitzacions. La major part es tracta de denúncies de particulars que n'havien patit les conseqüències.

Els detinguts per ocupar càrrecs públics durant la guerra ho són com a conseqüència de la Llei de Responsabilitats Polítiques del govern dels nacionals, que demanen comptes a les autoritats republicanes dels fets que havien succeït sota la seva autoritat. Per la mateixa llei també es demanen responsabilitats pels fets d'octubre de 1934.

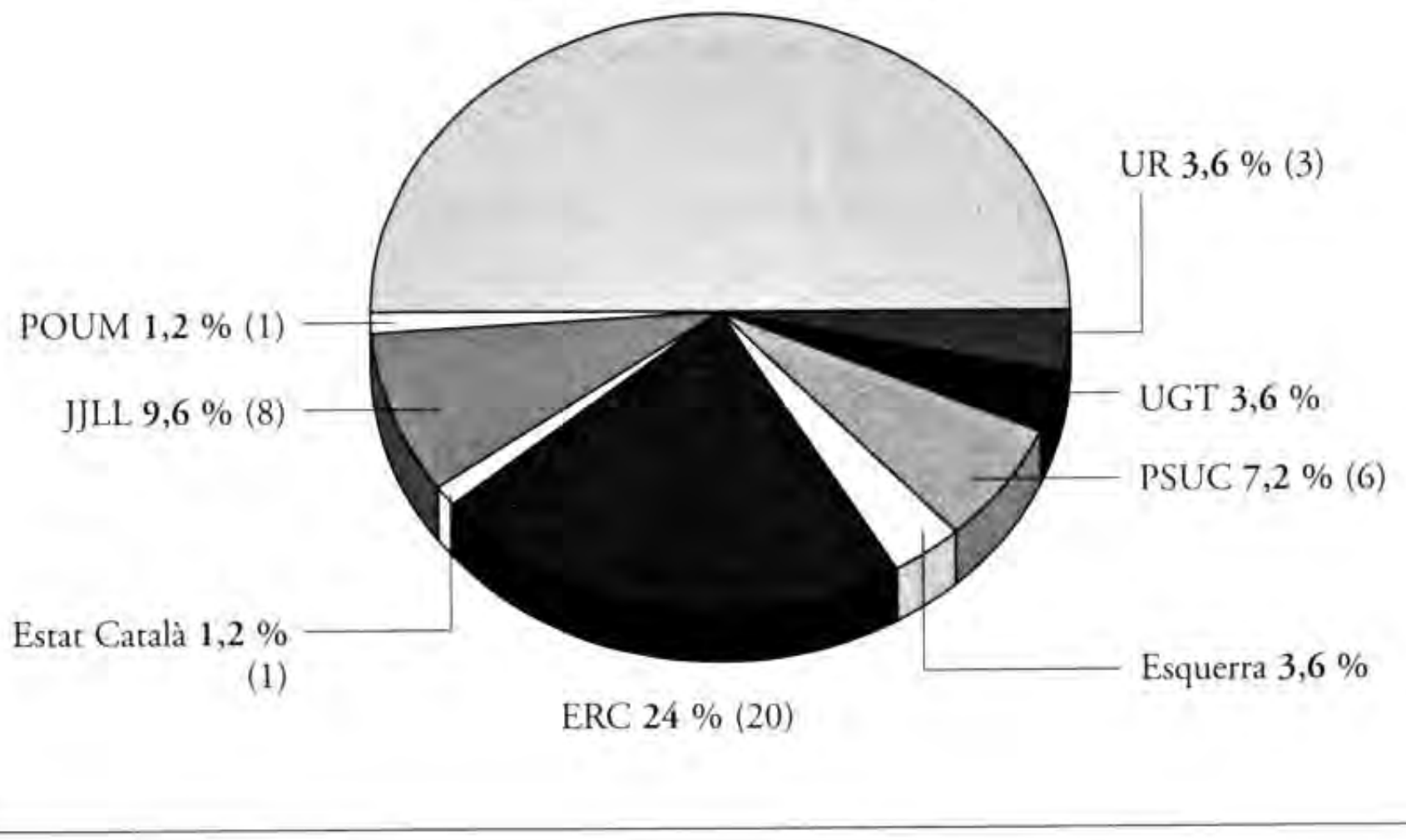
Formar part dels comitès locals significava prendre part en contra del «Glorioso Movimiento Nacional», acusació que es considerava molt greu.

El nou règim, en convertir-se en el defensor de la moral catòlica, va castigar durament les actituds anticlericals, com ara la participació en destrosses a les esglésies.

La militància

El simple fet de ser d'ideologia d'esquerres ja era una acusació. Tots els encausats, menys un que no especifica la seva ideologia, són acusats de ser «simpatitzants» d'esquerres.

Militància o ideologia

És normal que se'ls acusi de militar en un partit i estar afiliats a un sindicat a la vegada; per exemple, el cas més comú era militar en ERC i estar afiliat a la CNT. De vegades hi consta l'afiliació a més d'un partit polític.

Hi ha una majoria, més de la meitat, que estava afiliada a la CNT, que sumats amb els de les JJLL representen el 64 % dels jutjats; segueix

en importància ERC, amb un 24 %. En canvi, partits com el POUM, que a Mollet van ser minoritaris, estan poc representats, el mateix passa amb l'UGT, que segueix molt de lluny la CNT. Els camperols de la UR tenen poc pes malgrat haver jugat un paper important durant la República.

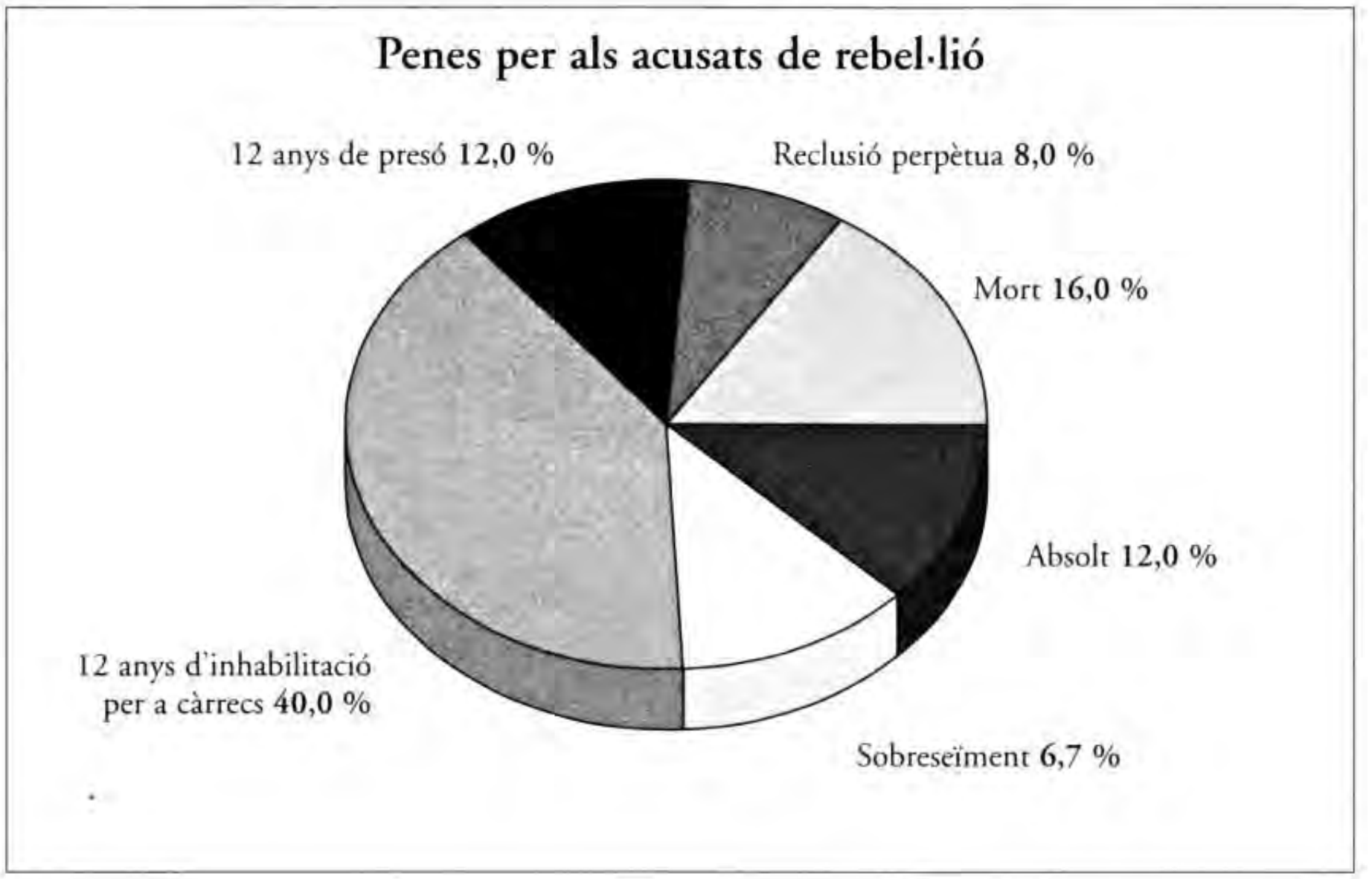
Les condemnes

Les sentències recullen penes des de l'absolució fins a la pena de mort. Comprovem que la sentència més repetida és la de 12 anys de presó, amb un 31 % dels processats, la segueix la inhabilitació per ocupar càrrecs públics, amb un 12 %, com a conseqüència de la Llei de responsabilitats Polítiques de l'any 1939. Si sumem els condemnats a mort i a reclusió perpètua, representen un 17 %, mentre que un altre 17 % dels inculpats van ser absolts o es va sentenciar sobreseïment. Una part dels procesats, el 9 %, van ser condemnats a penes de 15 a 20 anys de presó. L'altra sentència en importància numèrica és la pena a 6 anys de reclusió, amb un 6 % dels encausats.

Per analitzar les sentències descriurem només la primera, sense especificar-ne les commutacions.

Penes que s'imposen

Separem les penes segons les acusacions en:

a) Rebel·lió militar

De rebel·lió militar seran acusades vint-i-cinc persones, sobre les quals es dictaran: quatre penes de mort, que representen el 16 % dels processats per rebel·lió militar, un 8 % són condemnats a reclusió perpètua, el 12 % a 12 anys de presó.

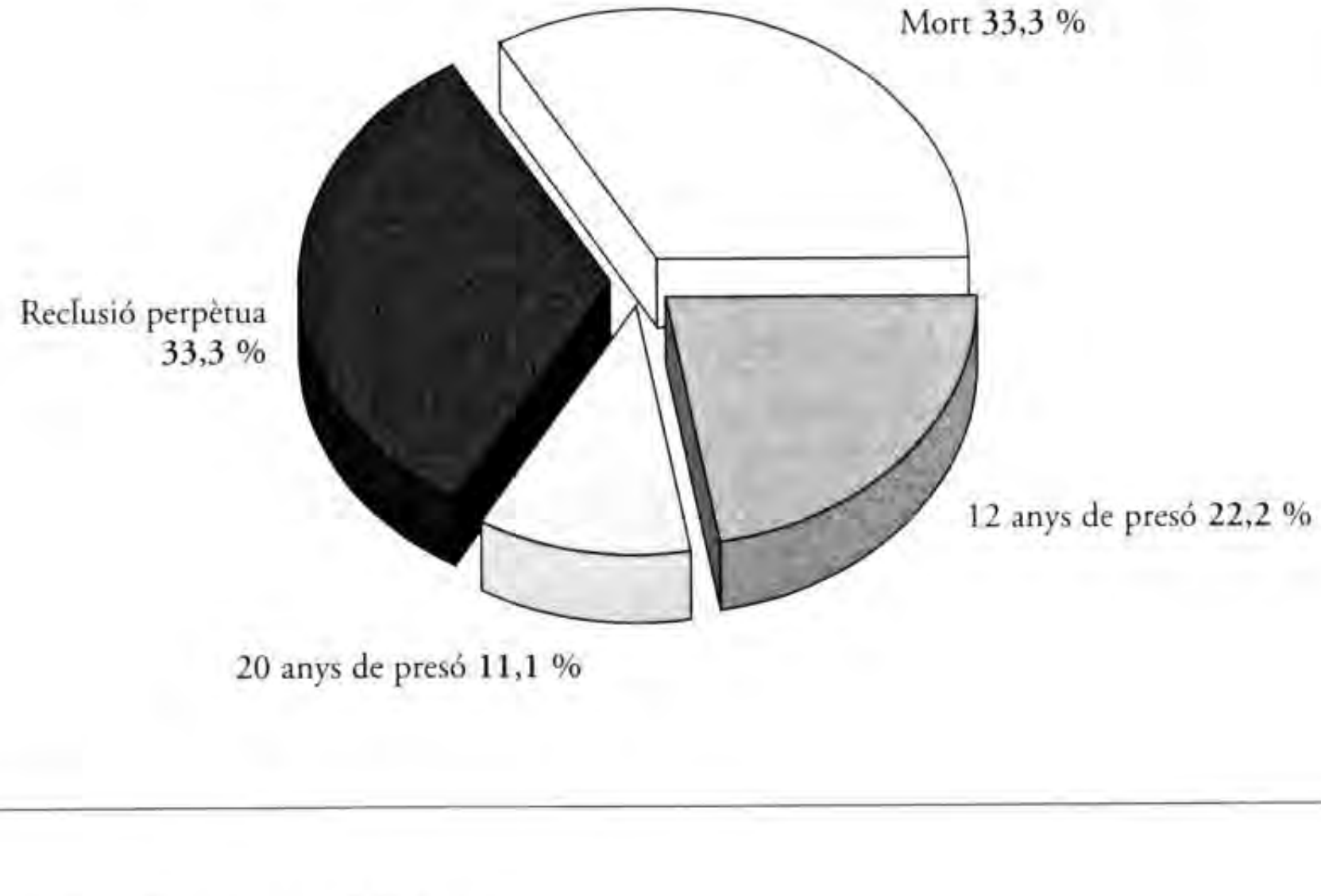
El 40 % són inhabilitats per a càrrecs públics per 8 anys.

El 24 % restant tindrà més sort i seran absolts o es dictarà sobreseïment.

b) Adhesió a la rebel·lió militar

Per adhesió a la rebel·lió militar, hi ha nou persones encausades. Les penes que es pronunciaran seran fortes, el 66 % tindrà pena de mort o reclusió perpètua, i la resta, entre 12 i 20 anys de presó.

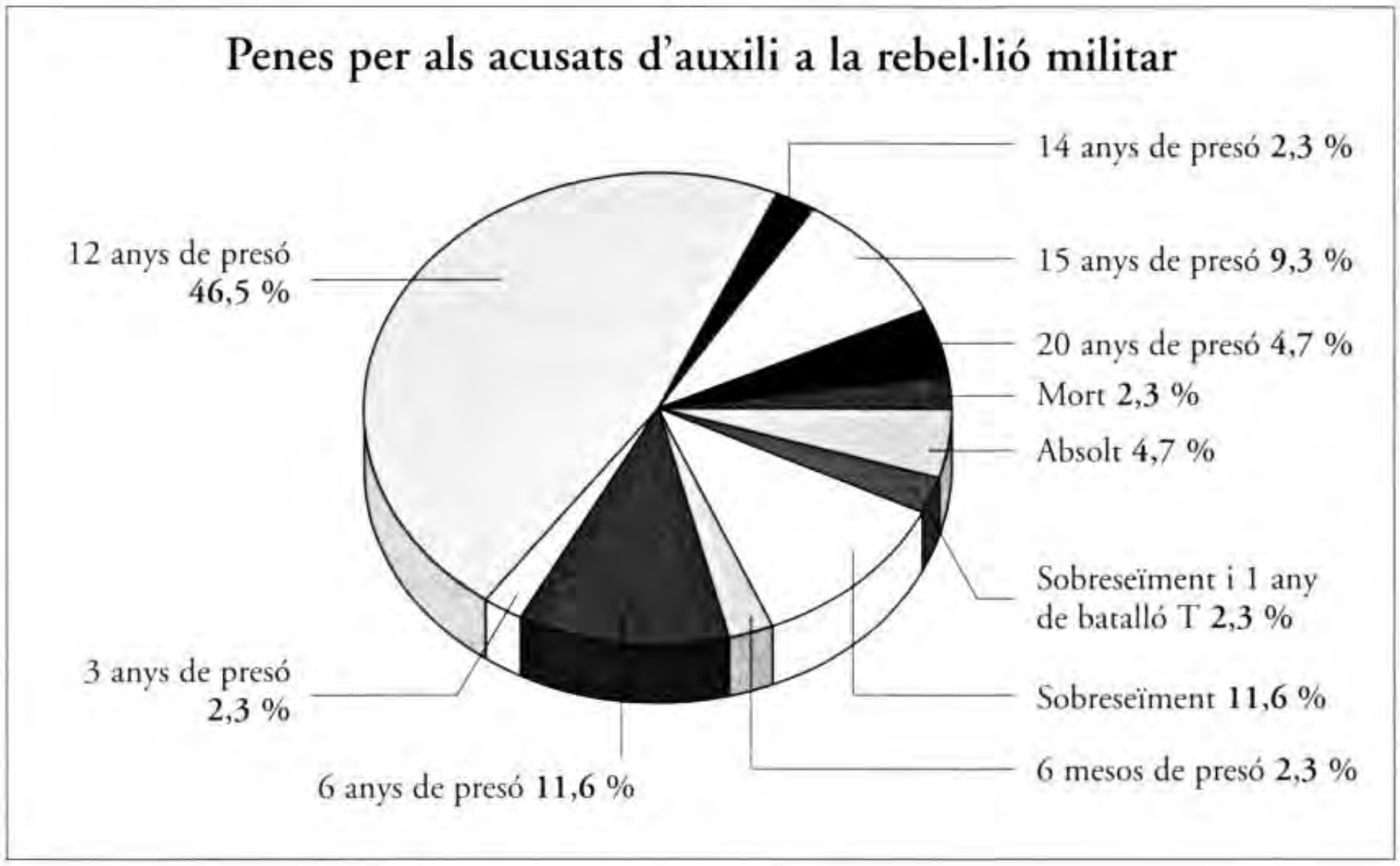
Penes per als acusats d'adhesió a la rebel·lió militar

c) Auxili a la rebel·lió militar

Acusades d'auxili a la rebel·lió militar hi ha 44 persones, és un 53 % del total de les persones jutjades. La majoria de les condemnes, el 56 %, són la típica pena d'auxili a la rebel·lió, entre 6 i 12 anys de presó. A més hi haurà una pena de mort.

El 18 % tindran penes més elevades, entre 14 i 20 anys de presó. El mateix percentatge li correspon als sobreseïments i les absolucions. Al 7 % restant li corresponen penes menors de 3 anys de presó.

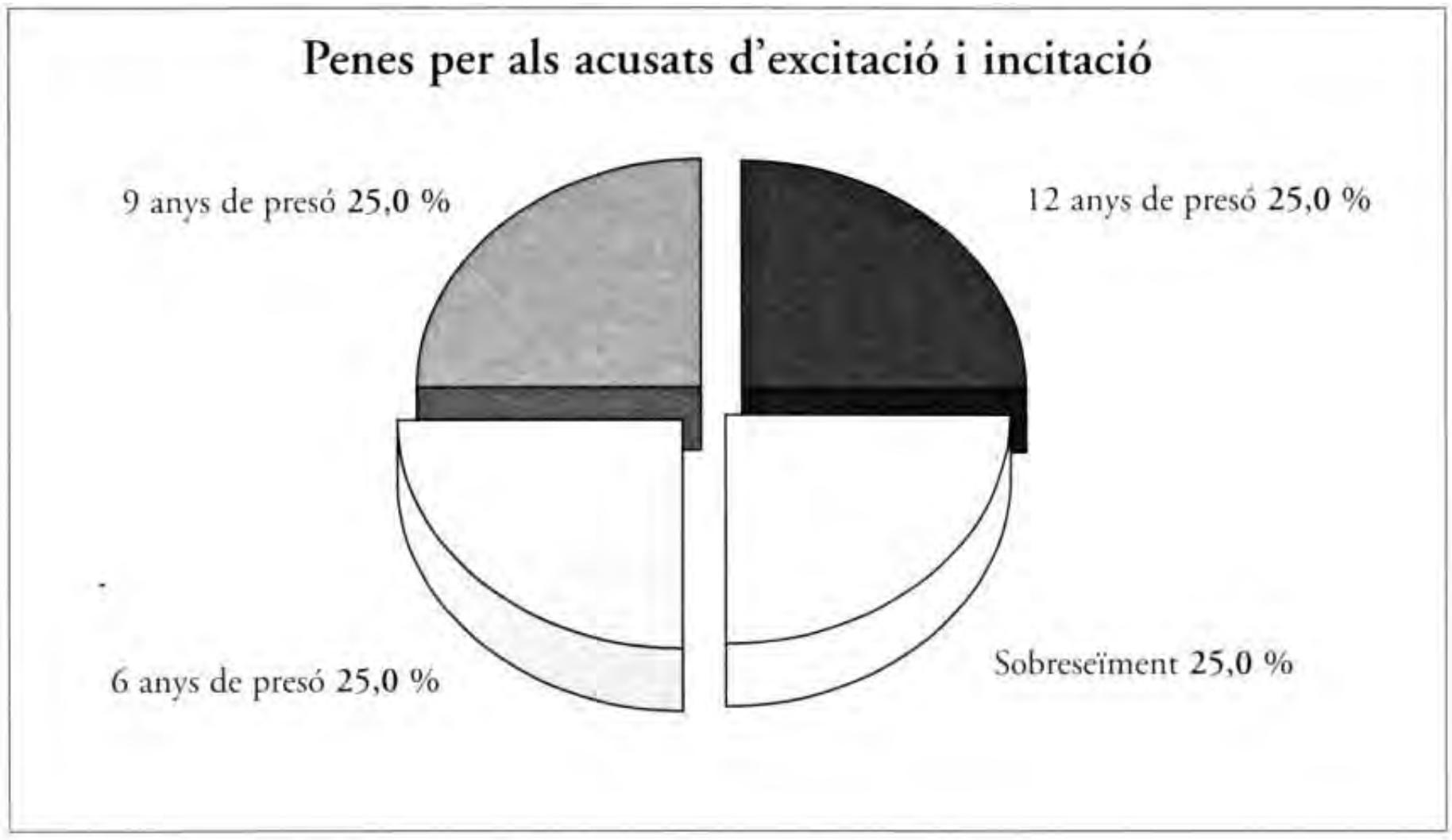

d) Adhesió i auxili a la rebel·lió

Acusat d'adhesió i auxili a la rebel·lió a la vegada hi ha només una persona, que va ser condemnada a reclusió perpètua.

e) Excitació i incitació

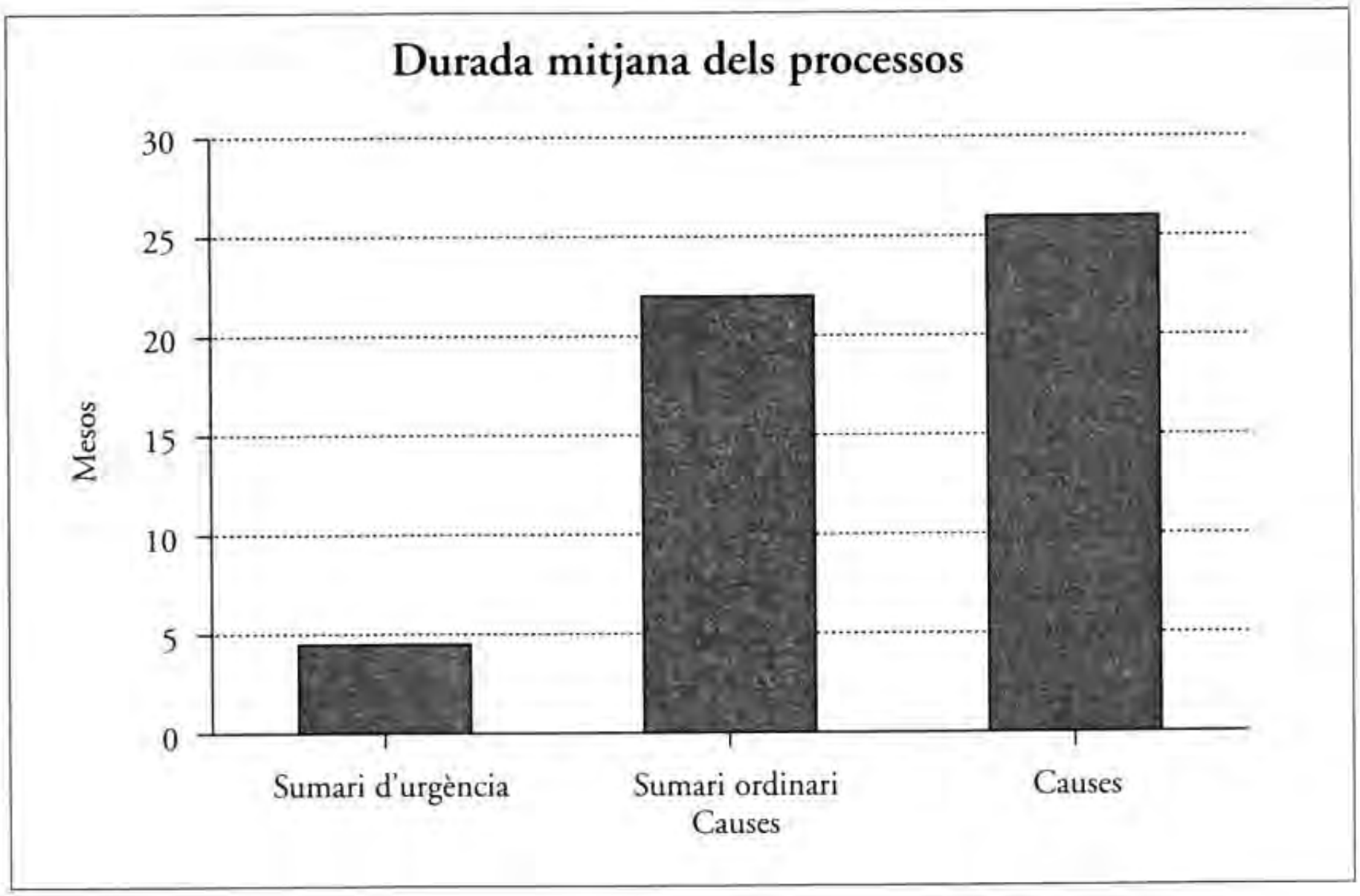
Amb excitació, hi ha 4 persones, és a dir, un 5 %: les penes estan repartides entre 6 i 12 anys de presó i un sobreseïment.

Totes les acusacions, menys la d'excitació tenen alguna pena de mort. Del 17 % de tots els processats no es va poder probar la culpabilitat.

Durada del procés

Per calcular la durada del procés comptem des que s'inicia el procés fins que es dicta la primera sentència, sense tenir en compte el temps que feia que l'acusat estava a la presó o en llibertat provisional, tot esperant el judici.

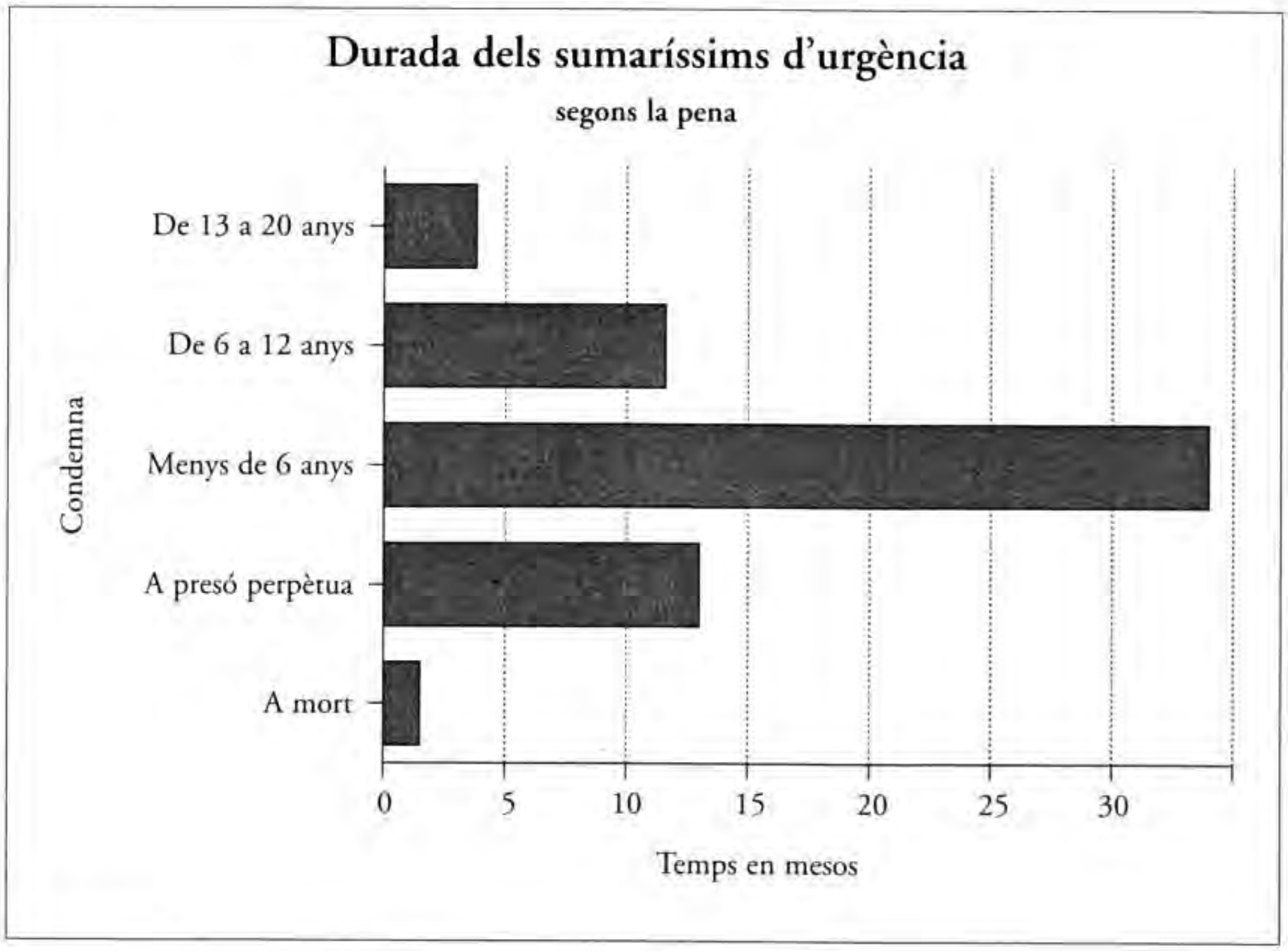

La durada del procés depenia de la urgència amb què es volgués enllestir. Així, veurem que poden allargar-se des d'un mes a 44 mesos. Hem de tenir en compte el tipus de procés per estudiar el temps del procediment. Els sumaríssims d'urgència es van resoldre molt ràpidament, a una mitjana de 7 mesos. Els sumaríssims ordinaris van trigar 22 mesos de mitjana i les causes 26 mesos.

Els sumaríssims d'urgència

Duren des d'un mes fins a 34 mesos. Hi ha un cas de 28 mesos i dos de 1934.

La mitjana de durada està en 7 mesos, si no comptem les excepcions d'un de 28 mesos i dos de 34 mesos. Comptant aquestes, surt una mitjana d'entre 4 i 5 mesos.

Com més greu era la pena, sembla que es resolia més aviat: les condemnes a mort es van resoldre entre 1 i 4 mesos.

Les condemnes a perpètua van trigar entre 3 i 28 mesos, i les penes de 15 a 20 anys entre 1 i 4 mesos.

Les penes d'un any a 12 anys de presó es resoldran entre 2 i 34 mesos. Hi ha el cas d'un processat amb una pena d'un any de reclusió que ha d'esperar 34 mesos per rebre la sentència.

Els absolts es van resoldre entre 2 i 10 mesos.

Les sentències d'inhabilitació per a càrrecs públics duraven 6 mesos.

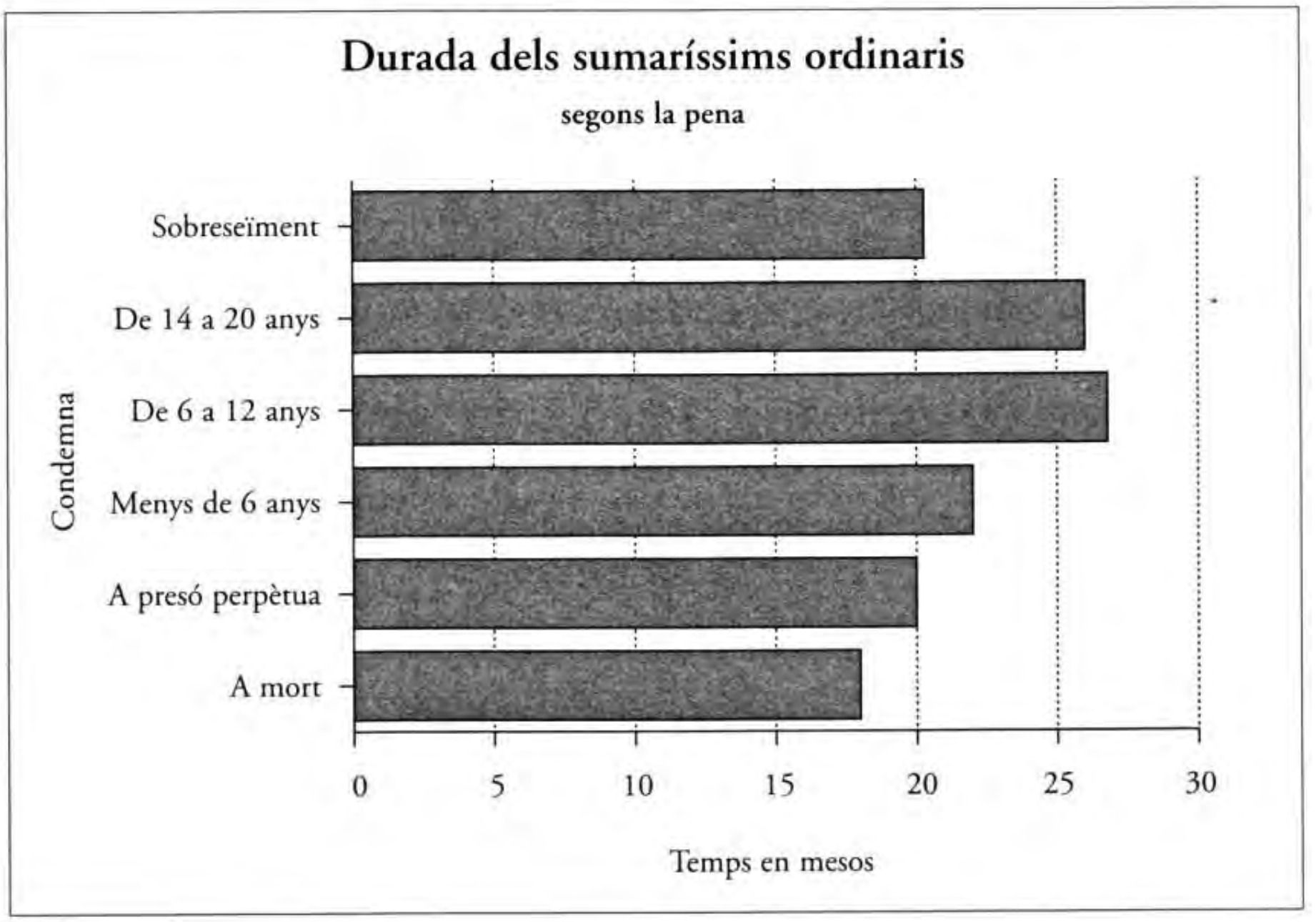
Els sumaríssims ordinaris

Els sumaríssims ordinaris van des d'un mínim de 9 mesos a un màxim de 41 mesos. Surt una mitjana de 22 mesos de durada (hi ha dos casos de 41 mesos. Sense comptar els de 41 surt una mitjana de 20 mesos).

Els judicis a mort es resolen en un temps entre 9 i 28 mesos. Els judicis a presó perpètua en 20 mesos.

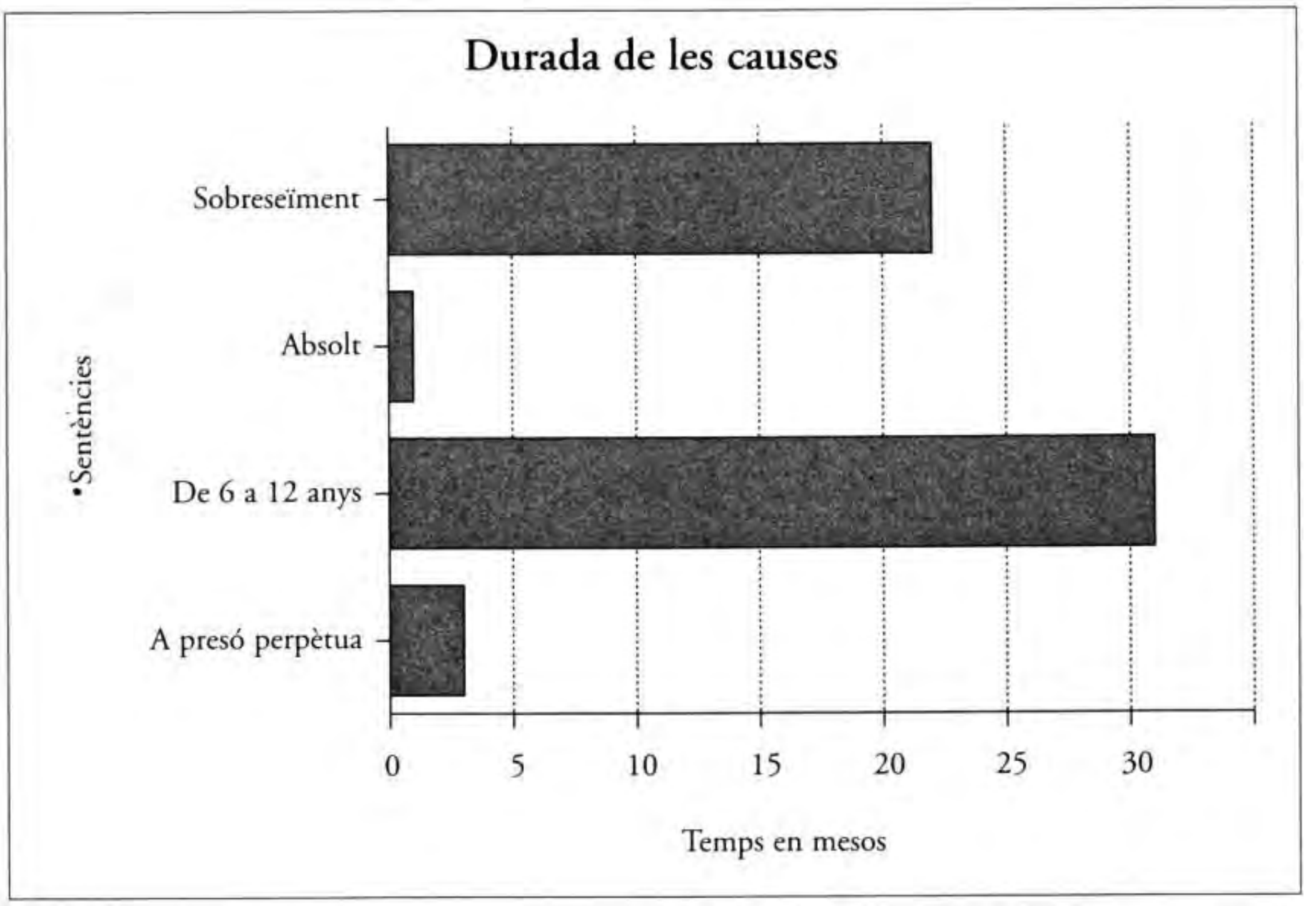
Altres penes entre 3 i 20 anys es resolen en una mitjana de 25 mesos.

El sobreseïment es produeix, en general, al cap de 10 mesos, però hi ha un cas de 41 mesos.

Durada de les causes

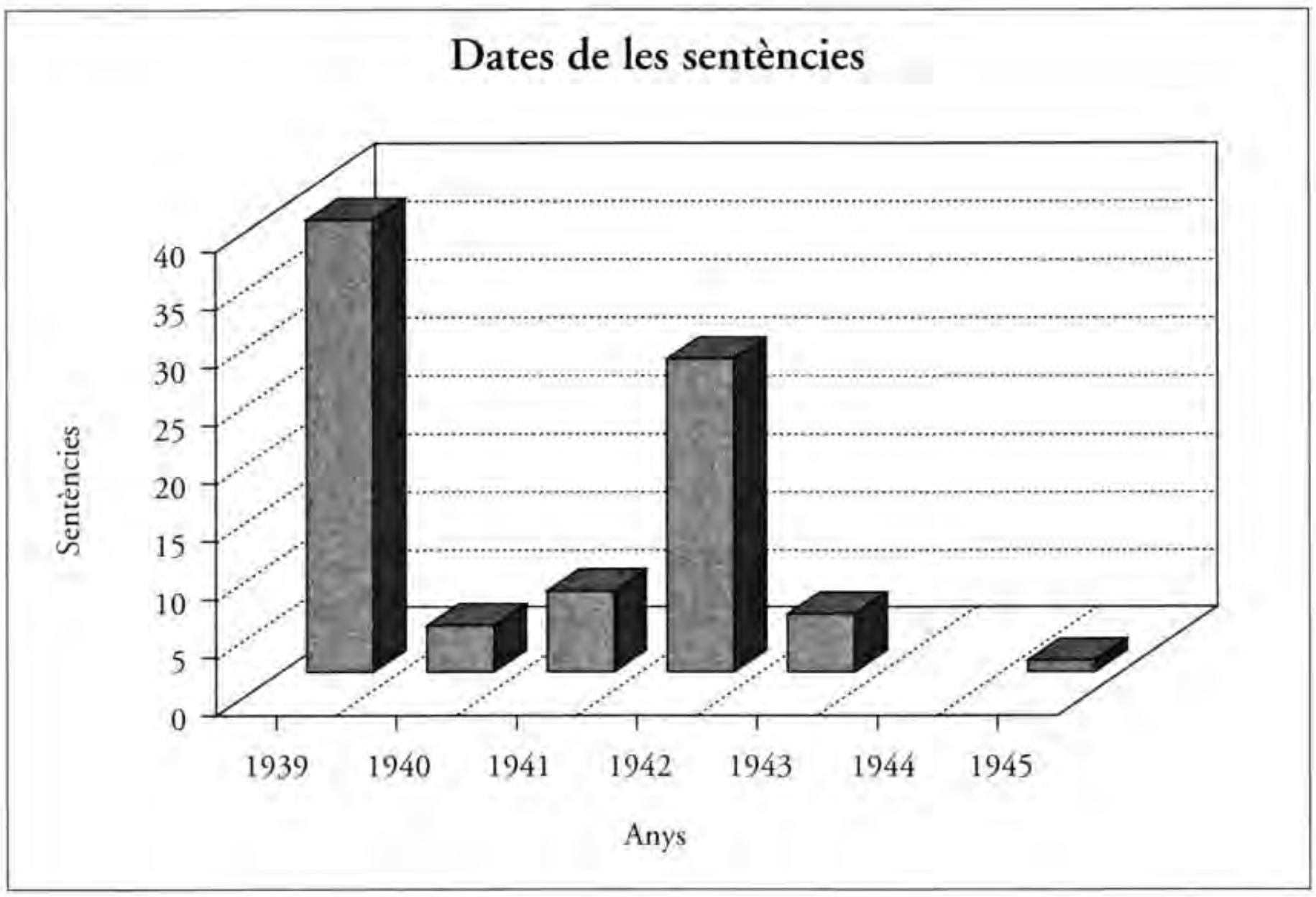
Duren des d'un mes fins a 44. La mitjana és de 26 mesos. (Hi ha un cas de 39 mesos i un de 44. Sense comptar el de 39 i el de 44 mesos, dóna

una mitjana de 24 mesos.) Trobem que hi ha casos que van molt ràpids, com la cadena perpètua, que es resol entre 1 i 3 mesos i, en canvi, penes de 6 anys i 12 anys que duren entre 3 i 44 mesos. Hi ha un absolt en un mes i un sobreseïment que triga 22 mesos.

Dates de les sentències

L'any en què són jutjades més persones és el 1939, en què la repressió va ser més forta, justament amb 39 judicis que representen el 47 % dels encausats. La segueix l'any 1942, en què són jutjats el 32,5 % dels processats.

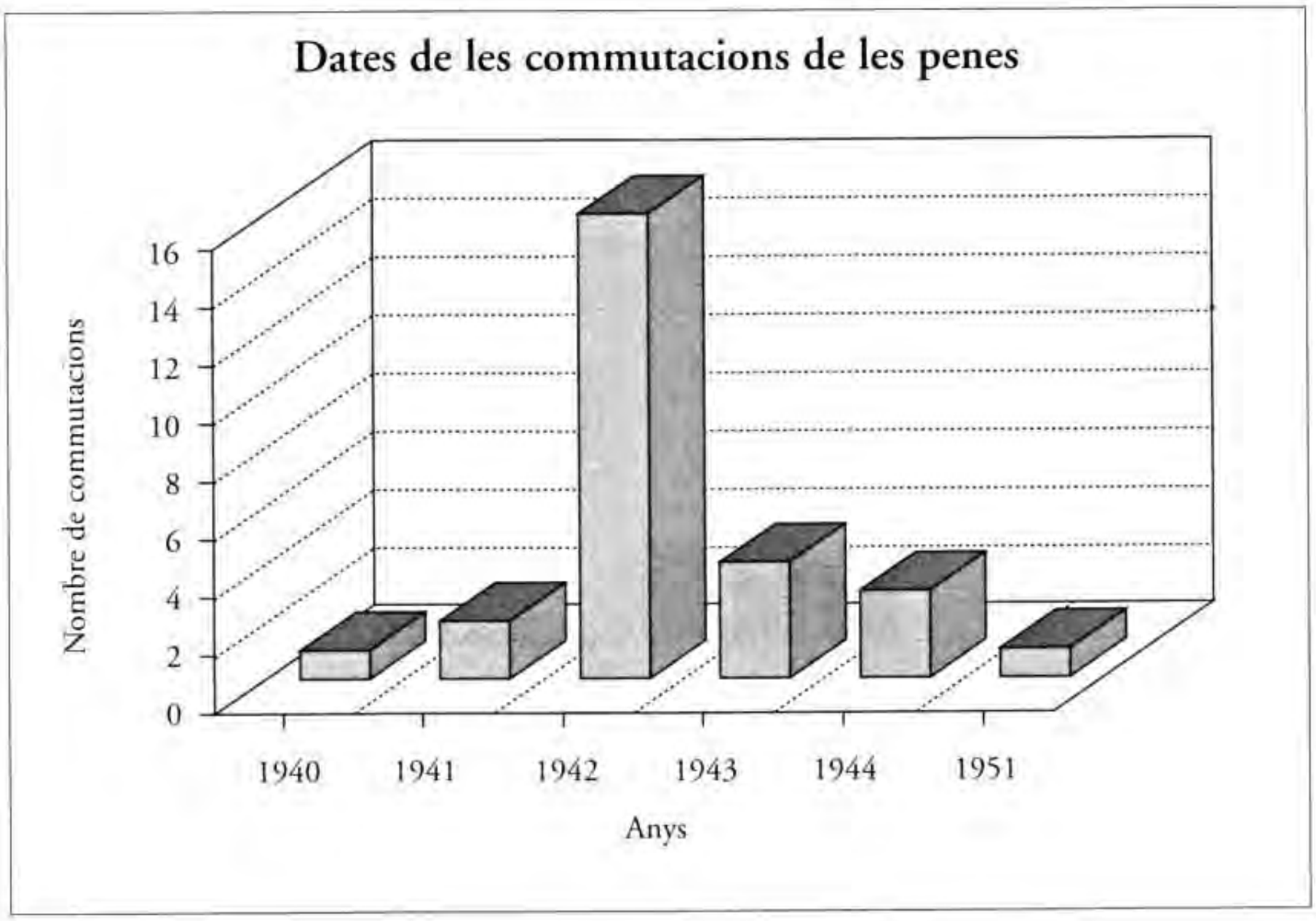

Curiosament, de l'any 1944 no hem trobat cap judici, i de l'any 1945 és de l'últim que tenim constància que se cel·lebrin judicis, i en tot l'any només va haver-hi una sola persona jutjada.

Els pitjors mesos van ser el juny del 1939: entre els dies 15 i 16 es processa 16 persones, el 19 % dels encausats; el mes de desembre del 1939 torna a ser important, amb 14 processats, el 16 %. I durant l'any 1942 el mes de maig, amb 6 processats, el 7 %, i març, juny i agost amb 4 judicis cadascun, el 5 % cada mes.

Compliment de les penes i commutacions

A vint-i-set persones se'ls commutarà la primera sentència per penes inferiors. D'aquestes commutacions, es fan el mateix dia de la primera sentència i les altres 15 són en dates posteriors.

De les penes a mort se'n firmen vuit, de les quals cinc es compliran i tres es commutaran per cadena perpètua. De les execucions que es porten a terme, totes es faran durant l'any 1939, a excepció d'una, que pel fet de ser un judici d'un fet comès fora de Mollet tindrà lloc més tard, l'any 1940.

De les 3 penes commutades només una ho és el mateix dia. Eren ja els judicis de l'any 1942, però les altres van trigar entre 5 i 6 anys a ser commutades.

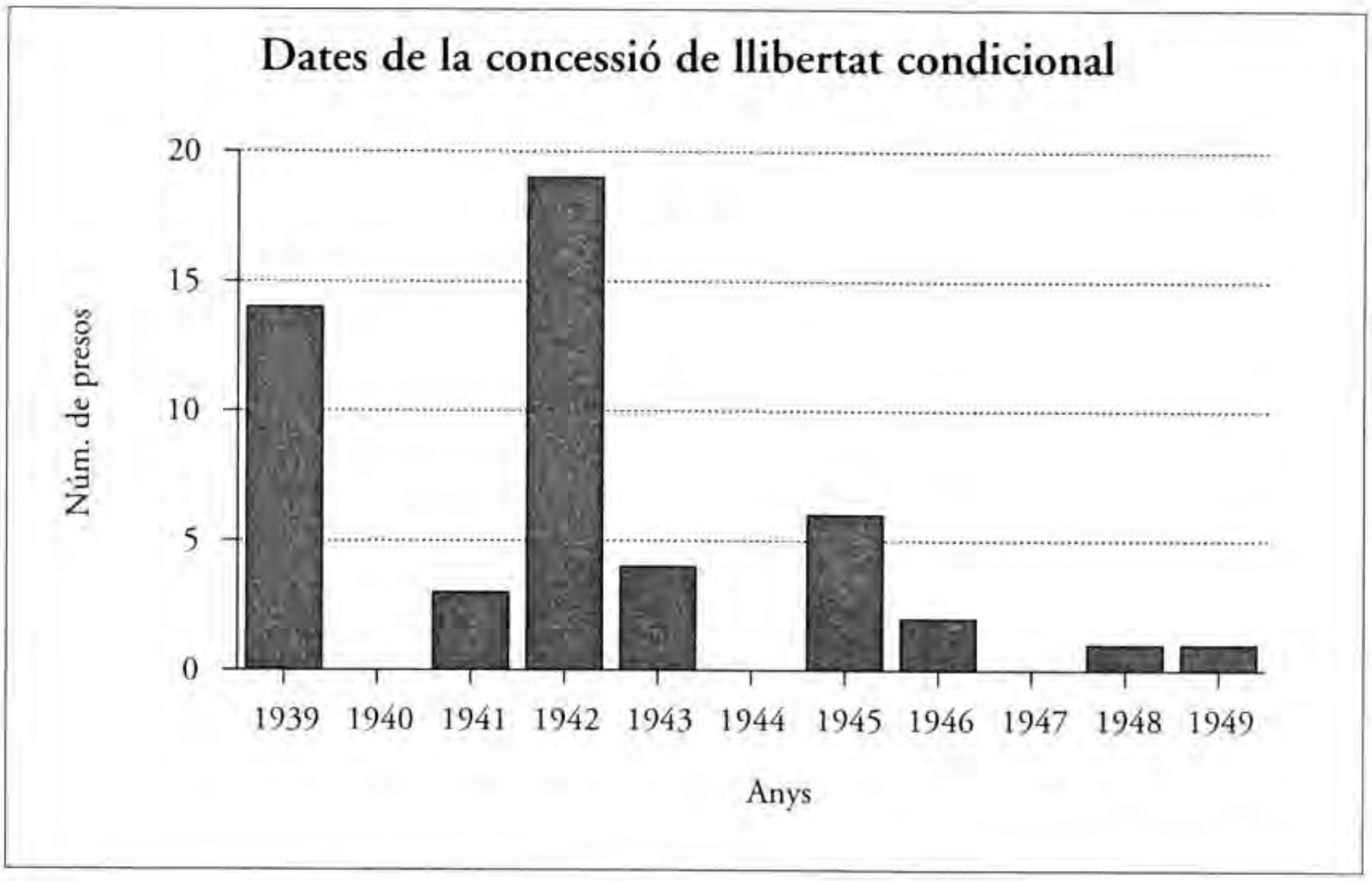
Cadena perpètua. De les sis persones condemnades a cadena perpètua entre els anys 1939 i 1943 només en consta una que se li commutés; va ser tres anys després de la primera sentència i per un sobreseïment.

Dels tres condemnats a 20 anys, només un va ser commutat, i per 15 anys. Dels condemnats a 15 anys, tres veuran reduir-se la seva presó a penes entre 6 i 12 anys. Dels 26 presos a 12 anys, a disset se'ls commutarà per penes menors. Onze d'ells en el primer judici. Un condemnat a 9 anys veurà reduir-se la pena a 6 anys.

Quant al temps en què es concedeixen les commutacions, l'any més significatiu és el 1942, en què es donen el 59 % de les commutacions.

La concessió de llibertat condicional

A mesura que passa el temps la repressió es va suavitzant. Per la Llei del 16 d'octubre de 1942 es concedia la llibertat condicional a tots els penats per delicte de rebel·lió militar amb condemna de 12 anys i un dia

fins a 14 anys i 8 mesos; per la Llei del 13 de maig de 1943, als de penes de 14 anys, 8 mesos i un dia fins a 20 anys. El mateix any 1943, per Decret del 12 de desembre, es concedeix la llibertat condicional als penats de 20 anys i un dia a 30 anys, sempre que hagin complert cinc anys de condemna.

Que en tinguem constància, hi ha un total de 56 persones que van sortir en llibertat condicional;[442] el mateix any 1939 surt el 25 % dels alliberats (aquí estan inclosos els detinguts per ocupar càrrecs públics que van ser posats en llibertat el mateix any 1939), però la major part són posats en llibertat l'any 1942; són el 41 %. Després els altres anys ja no són tan significatius; podem destacar el 1943 i el 1945, en què es concedeix la llibertat a sis persones cada any.

Quan un pres havia de sortir en llibertat, des de la presó provincial es feia una consulta a l'Alcaldia a veure si procedia o no la concesió de la llibertat. Si procedia, calia veure si era recomanable que es fes a la localitat o fora.

Al Doc. 201/4.825 de l'AMMV consten dels anys 1942 i 1943 els informes de vint persones que l'Ajuntament va enviar a la presó cel·lular de Barcelona en resposta a si procedia la concessió de llibertat. Tots els informes van ser favorables, però tres presos van haver de gaudir de la seva

442. Hem afegit sis persones de les quals no consta el procediment en aquest treball, però sí la seva posada en llibertat pels informes de l'Alcaldia. Doc. 201/4.825.

llibertat fora de Mollet, amb desterrament a més de 250 km de Mollet. Hi ha també dues peticions per passar a presó atenuada; l'una és concedida i l'altra es denega per haver format part del Comitè Revolucionari la persona corresponent.

Un cop el pres sortia en llibertat, sense acabar de complir la seva condemna, se li obria una fitxa d'identitat a la localitat on havia de residir, per portal al control d'aquesta persona.

A l'any 1943 per decret del Ministeri de Justicia, es va establir la constitució en tots els municipis d'Espanya d'una «Junta Local de Libertad Vigilada con objeto de observar y tutelar la conducta y actividades de cuantos se hallen en este término gozando de libertad condicional».[443]

Conservem vint-i-vuit fitxes d'identitat dels presos que gaudien de llibertat condicional o provisional a Mollet; són dels anys 1942 fins al 1946. D'aquestes fitxes només dotze corresponen a persones que residien a la nostra localitat quan es produeix el «Movimiento» i el nom de les quals està inclòs en el quadre de procediments. La resta dels alliberats es troben en llibertat a Mollet, però aquesta localitat no havia estat el seu lloc de residència abans de l'ocupació. D'aquestes persones que gaudeixen de llibertat condicional o provisional a Mollet, més de la meitat residien a Catalunya durant la guerra i el 44 % eren d'origen català.

Els indults

L'any 1945 es publica un decret[444] pel qual es concedia «el indulto total de la pena a los responsables de los delitos de rebelión militar, contra la seguridad interior del Estado o el Orden público, cometidos hasta el 1.º de abril de 1939». Hi consta que dues persones de Mollet que estaven condemnades a cadena perpètua es beneficien d'aquest indult, l'una l'any 1945 i l'altra el 1946.

Les detencions

Els procediments comencen arran d'una detenció o bé arran de l'informe que arriba als camps de concentració. Les detencions podien ser portades a terme per la policia, la Brigada Politicosocial, la Brigada d'Investigació Criminal i la Guàrdia Civil.

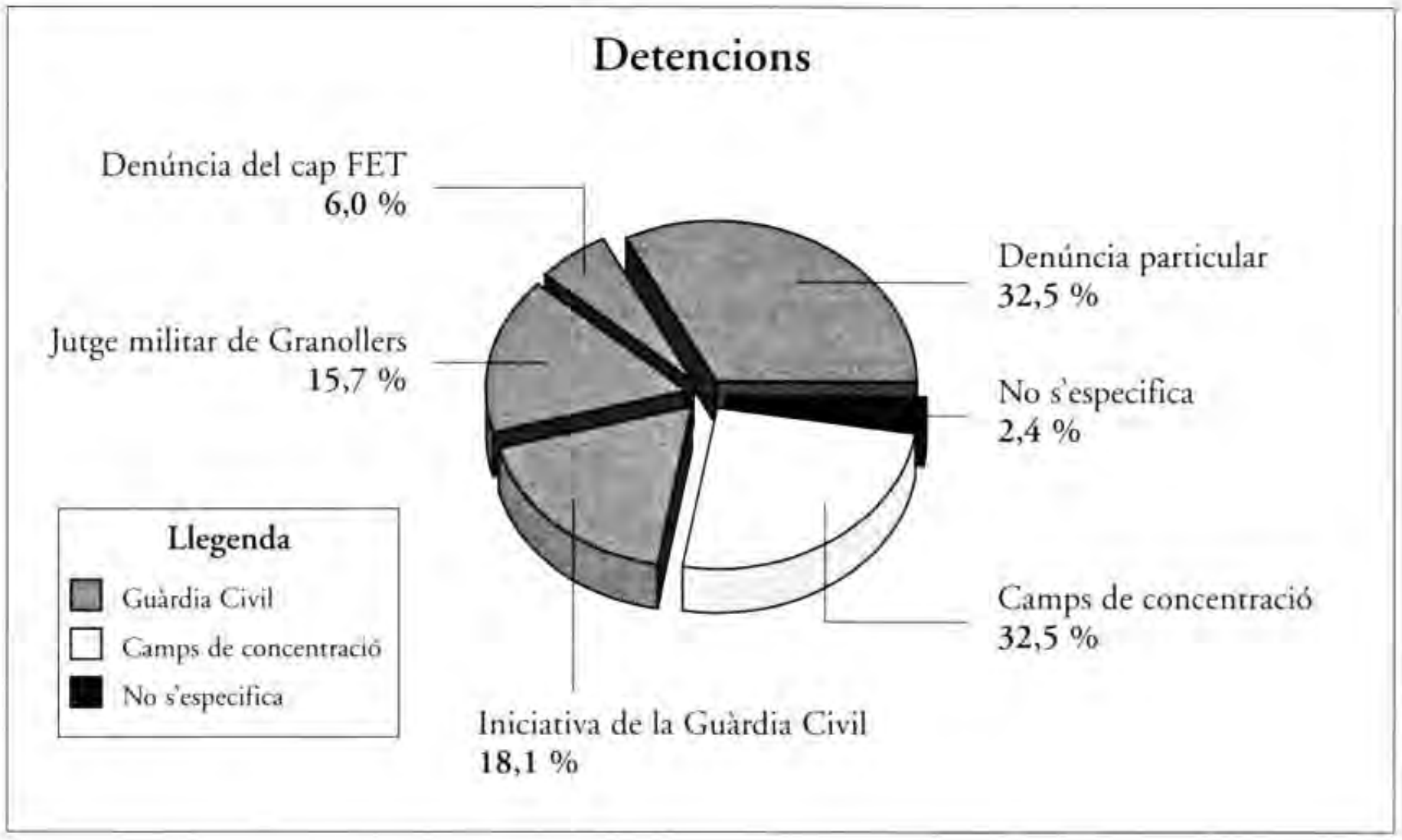
En el nostre cas, totes les detencions van ser efectuades per la Guàrdia Civil, que va arrestar el 72 % dels processats, la resta ja era en camps de concentració.

Les detencions tenen lloc pels motius següents:

a) Per una denúncia davant la Guàrdia Civil. La denúncia la podia efec-

443. Solé i Sabaté, J.M. *Op. cit.*

444. Decret del 9-10-45 publicat en el BO el 20-10-45.

tuar qualsevol, un 33 % dels procediments corresponen a denúncies de particulars, fet que s'explica perquè la recuperació de propietats gairebé sempre va acompanyada d'una denúncia. «En el nou Règim no calia que ningú es prengués la justicia per la seva mà perquè la legalitat ja possibilitava la venjança.»[445] Les autoritats franquistes van buscar la col·laboració en la repressió a través de la delació. Un exemple són els bans de l'època: «Para que se declare en contra de los del Comité, de milicianos, etc. del período rojo con el objeto de dar facilidades al Sr. Auditor de Granollers que se halla instruyendo los sumarios de varios encartados de nuestra población.»[446]

La incitació al deure cívic de la denúncia va donar resultats, així es recull a l'acta del ple municipal del 5-4-39: «... han sido muchos los vecinos que han acudido a la Presidencia para denunciar aquellas personas que, valiéndose de la situación anarcobolchevique impusieron y fueron violentamente exigidas en su pago...».

Un 6 % de les denúncies corresponen al cap de la FET y de las JONS de Mollet, que complia la seva missió de depurar tots els no addictes al «Glorioso Movimiento».

b) A vegades la detenció venia per ordre del jutge militar de Granollers, que ordenava arrestar el 16 % dels encausats. Eren, sobretot, casos polítics.

c) Per iniciativa del mateix cos de la Guàrdia Civil seran arrestats el 18 % del total dels processats la resta ja era en camps de concentració.

---

445. Solé i Sabaté, J.M. *Op. Cit.*

446. Ban. DOC. 40/1.269 del 2-6-39. AMMV.

Els internats en camps de concentració de presoners eren investigats per saber els seus antecedents polítics, raó per la qual es demanaven informes als ajuntaments respectius. Com a conseqüència dels informes que es demanen des dels camps de presoners, s'obrien el 25 % dels procediments estudiats.

Només en dos casos no s'especifica l'origen de la detenció. Podem afirmar el gran pes que va tenir la denúncia en les detencions.

5.4.2. Els acusats per exercir càrrecs públics

El 9 de febrer del 1939 es publica la Ley de responsabilidades políticas, que serà la causa d'una part dels processos que es duran a terme en la posguerra. En l'article 1r «declara la responsabilidad política de las personas, tanto jurídicas como físicas, que desde el primero de octubre de 1934 y antes del 18 de julio de 1936 contribuyeron a crear o agravar la subversión de todo orden de que se hizo víctima España y de aquellas otras que a partir de la segunda de dichas fechas se hayan opuesto o se opongan al Movimiento Nacional con actos concretos o con pasividad».

La Llei de responsabilitats polítiques fou batejada pel mateix Serrano Suñer com «la justicia al revés» pel fet d'exigir retroactivament responsabilitats sobre accions realitzades anys abans de la seva publicació: amb una llei de 1939 s'establiren condemnes per fets ocorreguts des del 1931.[447]

Com a conseqüència d'aquesta llei són detingudes dotze persones a Mollet i jutjades com la causa 9.242. Tots són una mateixa causa, són sumaríssims d'urgència contra dotze persones que eren regidors de l'Ajuntament durant la guerra. Es tractava dels regidors d'ERC en Teodor Anglada, en Joan Camp, en Francesc Duñó, en Joaquim Prades. Els regidors del PSUC en Miquel Calzada, en Jaume Clapés, en Vicenç Falguera i en Josep Gordi. Els regidors de la CNT en Miguel Barcala, en Francesc Escalada, en Josep Sans. El regidor del POUM, en Bonaventura Ametller. Representen el 14 % dels detinguts.

Són detinguts el mateix dia que es publica la llei, el 9 de febrer de 1939, per la Guàrdia Civil, a instàncies del jutge instructor militar de Granollers per haver exercit càrrecs a l'Ajuntament.

La sentència es dictarà deu mesos més tard, el 15-12-39 i se'ls condemnarà a 8 anys d'inhabilitació absoluta per a exercir càrrecs públics a tots menys a en Josep Sans, que és absolt, i a en Josep Gordi, que se'l condemna a 12 anys i un dia de reclusió temporal.

A part d'aquesta causa trobem el cas d'en Josep Fortuny, batlle durant

---

447. Vilar, Pierre. *Història de Catalunya.* Vol.VII. Eds. 62, Barcelona, 1989.

part de la guerra, que pagarà amb la seva vida com a responsable dels fets ocorreguts al poble mentre ell feia d'alcalde.

Com a resultat de la «Depuració de la Conducta i actuació del cos de la Guàrdia Civil» serà detingut l'exguàrdia civil en Fidel Gómez i condemnat a 3 anys de presó.

A onze persones més els constarà en el seu procediment l'acusació de tenir un càrrec a l'Ajuntament: n'Enric Orra, en Joaquim Gordi, en Jacint Marquina, en Pelegrí Pi, en Joan Mumbrú, en Joaquim Méndez, en Joan Roca, n'Eduard Alfonso, n'Alfons Falguera, en Vicenç Maynou i en Vicenç Falomir.

Una altra acusació serà la de formar part dels tribunals populars. Pel Decret del 24 d'agost del 1936 es van crear els tribunals populars per a la repressió del feixisme al territori català «que atendran els actes que directament o indirectament hagin coadjuvat a la rebel·lió militar i al moviment feixista».[448] Hi ha quatre persones acusades de formar part dels tribunals populars: en J. Maynou, en F. Pallarés, en J. Planelles i en V. Palomir. I quatre més, acusades concretament d'exercir de jutge municipal: en J. Gordi, en V. Cuscó, n'E. Alfonso i en R. Salvat

En total, hi ha trenta-dues persones amb càrrecs públics, que representen el 38 % dels processats. Això sense tenir en compte els càrrecs en partits, sindicats o empreses. Amb ells, els acusats pujarien al 61 % dels processats.

5.4.3. Els condemnats a mort

Es van dictar vuit sentències de mort, contra Joaquim Aguirre, Josep Fortuny, Vicenç Falomir, Josep López, Josep Maynou, Joan Moly, Francesc Pallarés i Miquel Ventura, cinc de les quals es van complir i la resta van ser commutades per cadena perpètua. Representen el 9,6 % dels processats.

Analitzem les persones en qui es va complir la sentència i que residien a Mollet durant la guerra.[449] Són quatre persones les executades, que representen el 0,6 per mil de la població de Mollet, coincideix just amb la mitjana de la Regió I (Barcelonès, Vallès, Maresme i Baix Llobregat). Si ho comparem amb la proporció dels catalans executats, que era de l'1,2 per mil,[450] podem afirmar que la repressió va ser suau.

---

448. Decret del 24-8-36. DOGC 15-10-36.

449. No farem constar la mort d'en Francesc Pallarés perquè va ser jutjat per fets comesos fora de Mollet,

450. Solé i Sabaté, J.M. *La repressió franquista a Catalunya: 1938-1953.* Vol. I. Ed. 62, Barcelona, 1985.

Els executats van ser: en Joaquim Aguirre Marata, natural de Barcelona i que feia de carter a Mollet; en Josep Fortuny Torrents, alcalde de Mollet durant la guerra; en Miquel Ventura Coll, pagès de Mollet i en Josep Maynou Camps, natural de Mollet i de professió blanquer. És a dir, eren veïns coneguts. Tots estaven casats menys un que era vidu, en Ventura. La mitjana d'edat, de 35 anys, era relativament jove si es compara amb la mitjana de Catalunya, de 38 anys i les professions són diverses: carter, comerciant, blanquer i pagès.

Els procediments seran molt ràpids: entre 1 i 4 mesos, amb una mitjana de 2 mesos.

Les sentències

Les sentències varen ser variades: en Fortuny és acusat d'adhesió, en Ventura i n'Aguirre de rebel·lió i en Maynou d'auxili a la rebel·lió, però la pena va ser la mateixa: la mort.

Joaquim Aguirre va ser afusellat al camp de la Bota al juliol de 1939. ACGC.

Les acusacions

— Tots són acusats de ser responsables d'assassinats.

— De militar en un partit o sindicat d'esquerres: en Fortuny i en Maynou d'ERC i l'Aguirre i en Ventura de la CNT.

— En Fortuny i en Ventura, de ser voluntaris en l'exèrcit popular.

— El 50 %, d'exercir càrrecs públics: en Fortuny com a alcalde i en Maynou de formar part del Tribunal de Salut Pública.

— De formar part del Comitè o treballar a les seves ordres: tots menys en Maynou.

— De participar en els Fets d'Octubre del 1934: en Fortuny i en Maynou.

— De participar en requises i registres: tots menys en Maynou.

Data de la sentència

Totes les sentències es dicten abans del juliol de l'any 1939 i es porten a terme durant el mateix any. L'Aguirre morirà el 9-7-39, en Fortuny el 16-7-39, el Maynou, el 16-11-39 i en Ventura el 2-8-39.

Nombre d'afusellats en la postguerra per municipis del Vallès Oriental

El Vallès Oriental

5.4.4. Els condemnats a cadena perpètua

Dels sentenciats a perpetuïtat comptem vuit persones, cinc de les quals van ser condemnades directament en la primera sentència i tres són el resultat de commutar-los la sentència de pena de mort per 30 anys de reclusió.

Els condemnats a cadena perpètua van ser: en Francesc Gonzalvo Falcon, natural de Gelsa de Ebro, de professió blanquer; en Josep López Tarragona, de Lúcar, moliner de can Morató; en Joan Moly Riquer, de Mollet i comptable de professió; n'Enric Orra Bosch, natural de Fornells

Nombre d'afusellats per municipis al Vallès Oriental

Població	*Habitants*	*Afusellats*	*‰*
Aiguafreda	775	1	1,3
Caldes de Montbui	5.082	30	5,6
Cànoves	712	3	4,2
Cardedeu	2.584	5	1,9
Castellterçol	1.825	5	2,9
Les Franqueses del Vallès	2.118	3	1,4
La Garriga	3.440	6	1,7
Granollers	14.053	18	1,3
Gualba	771	1	1,3
Lliçà de Vall	555	1	1,8
Llinars del Vallès	1.897	4	2,1
Mollet del Vallès	6.219	4	0,6
Parets del Vallès	2.104	4	1,9
La Roca del Vallès	1.467	1	0,7
Santa Eulàlia de Ronçana	1.103	2	1,8
Santa Maria de Palautordera	1.617	1	0,6
Sant Celoni	4.593	1	0,2
Sant Feliu de Codines	2.519	8	3,2
Sant Quirze Safaja	296	1	3,4
Vilamajor	1.134	3	2,6
Total de la comarca	**69.777**	**102**	**1,4**

El nombre d'afusellats a la comarca del Vallès Oriental va ser de 102 victimes, destacant Caldes de Montbui que, amb una població inferior a Mollet en més de mil residents van patir l'execució de trenta persones, el 5,6 per mil dels seus habitants. A Mollet, amb 6.219 habitants van executar quatre persones, el 0,6 per mil. De Granollers van ser afusellades 18 persones, però que dins dels 14.053 habitants amb què comptava representen l'1,3 per mil de la seva població. Municipis com Cànoves, que només comptava amb 712 veïns, en van morir el 4,2 per mil. La vila amb menys repressió, el 0,2 per mil, va ser Sant Celoni, que dels 4.593 residents va morir una sola persona. Dels 43 municipis del Vallès Oriental, vint van sofrir la repressió de les execucions, del total dels seus habitants, 69.777, van morir afusellats 102, representa que l'1,4 de cada mil van ser morts.

de la Selva, factor de l'estació de ferrocarril i conseller d'ERC; en Vicent Palomir Linares, de Buñol (Castelló) de professió blanquer i regidor de la CNT; n'Antonio Pérez Quiñonero, de Lorca (Múrcia), jornaler que treballava a la Teneria; en Pelegrí Pi Planellas de Mollet, de professió empleat i regidor d'ERC i en Josep Ripoll Boixeda de Vic, mecànic de la Hispano-Suiza.

L'edat mitjana dels condemnats a cadena perpètua és la mateixa mitjana de tots els processats: 35 anys. L'estat civil que predomina és el de casat, només n'hi ha un de solter, i la meitat són nascuts a Catalunya (dos d'ells a Mollet).

En les professions domina el sector secundari.

Les sentències es reparteixen entre adhesió (62 %) i rebel·lió militar (37 %). En militància domina la CNT (50 %) seguida d'ERC (25 %) i l'Estat Català i les JJLL amb l'altre 25 % entre tots dos.

Les acusacions més comunes són: patrullar a les ordres del Comitè o ser del Comitè Local, el 100 %; ser sospitós de participar en assassinats, el 75 % i prendre part en requises i registres, el 37 %. Entre els condemnats hi ha dos regidors d'ERC: n'Orra i en Pelegrí.

5.4.5. Quadre dels encausats

Els processats durant la postguerra

Causa	*Nom*	*Edat*	*EC*	*Natural*	*Professió*
S.U. 5.930	Aguirre Marata, Joaquim	29	C	Barcelona	Carter Electricista
12.704	Alcolea Peralta, Eugeni	43	C	Osca	Cantiner (Est. Nord)
S.U. 5.930	Alemany Estapé, Joan	35	S	Mollet	Barber Xofer
14.384	Alfonso Salinas, Eduard	44	C	Cartagena	Contramestre (Ros)
S.U. 11.988	Altimira Mas, Pere	28	C	Barcelona Botiga a Mollet	Jornaler (DAMM)
S.U. 5.930	Álvarez Anoro, Lluís	41	C	Sariñena (Osca)	Viatjant
S.U. 5.750 S.U. 7.653	Ambrós Lloreda, Andreu	24	C	Mollet	Mecànic (Rabasa)
S.U. 9.242	Ametller Brugada, Bonaventura	39	C	Mollet	Ferrer
S.O. 25.546	Amorós García, Felip	31	C	Lorca (Múrcia)	Blanquer (Teneria)
S.U. 9.242	Anglada Vila, Teodor	55	C	Mollet	Esquilador
S.U. 9.242	Barcala Carbonell, Miquel	34	C	Mollet	Blanquer (Teneria)
S.O. 17.436	Bayo Genovés, Ramon	24	S	Sagunt (València)	Tintorer (Teneria)

Data d'inici	*Sent.*	*Pena*	*Militància*	*Presó*
24-4-39	R.M.	15-6-39 mort Camp de la Bota (9-7-39)	ERC	
8-7-39	Exc. R.	17-11-41, 6 a. i 1 dia P. men. 28-3-42 L.C.	JJLL CNT	
8-5-39	Aux. R.	15-6-39, 15 a. R.C. 4-11-43, comm. 6 a. i 1 d. P. men.	ERC CNT	Belchite (Barna)
29-5-39	R.M.	5-12-41, 12 a. i 1 d. R.C. 13-1-42, comm. 6 a. i 1 d. P. maj. 30-3-42 L.C.	CNT(Re) PSUC C.M. Ros	Cel·lular Barna
24-7-39	Exc. R.	29-9-39 sob. prov. 17-10-39 llib.	CNT	Santoña
17-4-39	Aux. R.	15-6-39, 12 a. R.T. 17-10-40, comm. 6 a. i 1 d. P. maj.	CNT	Cel·lular Barna
24-5-39	Aux. R.	7-8-39 absolt	ERC UGT	Model
3-6-39	R.M.	9-12-39 8 a. inh. abs. càrrecs púbs. 16-12-39 llib.	POUM Regidor	
18-3-41	Aux. R.	23-1-42 sob. prov. 5-2-42* L.C.	CNT	Misiones
3-6-39	R.M.	9-12-39 8 a. inh. abs. càrrecs públ. 16-12-39 llib.	ERC Regidor	Granollers
3-6-39	R.M.	9-12-39 8 a. inh. abs. càrrecs públ. 16-12-39 llib.	CNT Regidor ERC	Lleó Barcelona
26-10-39	Adh. R.	16-6-42, 12 a. i 1 d. R.T.	CNT	Presó del Poble Barcelona

Els processats durant la postguerra (cont.)

Causa	*Nom*	*Edat*	*EC*	*Natural*	*Professió*
S.U. 3.568	Belis Quintana, Joan	48	C	Barcelona	Soldador Tintorer (Teneria)
S.U. 7.410	Busquets Casanovas, Ramon	39	S	Mollet	Químic tintorer (Fàbregas)
S.U. 4.452	Busquets Genius, Francesc	25	S	Valls	Teixidor
S.U. 9.242	Calzada Balanyà, Miquel	34	C	Mollet	Blanquer (Teneria)
S.U. 9.242	Camp Martí, Joan	34	C	Mollet	Llaurador
S.U. 584	Cano Hernández, Pere	24	S	Águilas (Múrcia)	Blanquer
C. 642	Caparrós Plaza, Joan	29	C	Mazarrón (Múrcia)	Blanquer (Teneria)
S.O. 25.546	Carrasco Turégano, Josep	25	C	Mira (Conca)	Blanquer (Teneria)
S.U. 13.176	Casals Gómez, Joan	27	C	Mollet	Tintorer
S.O. 17.436	Casanovas Mas, Josep	23	S	Mollet	Tintorer
S.O. 28.441	Casarramona Sola, Antònia	49	C	Mollet	Mestressa de casa
S.U. 3.444	Cervera Prat, Genís	56	C	Barcelona	Xofer
C.O. 32.602	Ciurans Serracarabasa, Jaume	38	C	Montornès (Barna)	Pagès
S.U. 9.242	Clapés Masclans, Jaume	45	C	Caldes	Blanquer (Teneria)

Data d'inici	*Sent.*	*Pena*	*Militància*	*Presó*
5-3-39	Adh. R.	30-7-41 rec. perp. 21-7-46 L.C.	CNT	Poblenou Dest. Penal Bustarviejo (Madrid)
24-5-39	Aux. R.	30-8-39 sob. prov. 6-9-39 llib.	CNT Consell d'empresa	Hern. Doct. Cristi. (Tarragona)
1-4-39	Aux. R.	27-11-39, 12 a. i 1 d. R.T. 9-10-41 L.C.	CNT Col. Vallès	Pamplona Vedado de Zuera
3-6-39	R M	9-12-39 8 a. inh. abs. càrrecs públ. 15-12-39 llib.	PSUC Regidor	Barcelona
3-6-39	R.M.	9-12-39 8 a. inh. abs. càrrecs públ. 16-12-39 llib.	UR ERC Regidor	
16-2-39	Aux. R.	16-6-36 absolt	JJLL	
22-11-39	Aux. R.	21-7-42, 12 a. i 1 d. 17-2-43 L.C.	CNT	Poble Nou
18-3-41	Aux. R.	23-1-42 sob. 5-2-42* L.C.	CNT	Misiones
2-9-39	Aux. R.	11-12-39 sob. prov.	CNT-FAI	Logroño
26-10-39	Adh. R.	16-6-42, 12 a. i 1 d. R.T. 29-7-42, comm. 6 a. de P. men. 11-8-42 llib.	CNT	Presó del Poble Barcelona
	Aux. R.	29-8-42, 12 a. i 1 d. R.T. Comm. 8 a. Pr. maj. Comm. P. Atenuada. 22-10-42 L.C.	ERC	
3-2-39	Aux. R.	16-3-42, 12 a. i 1 d. R. Comm. 6 a. P. men. 21-10-42 L. C.	CNT	
	Aux. R.	3-1-42, 12 a. 1 d. R.T. Comm. 12 a. P. maj. 16-9-45* L.C.	CNT Col·l. Camperol	Gardeny (Lleida)
3-6-39	R.M.	9-12-39 8 a. inh. abs. càrrecs públ. 15-12-39 llib.	Regidor PSUC	

Els processats a la postguerra (cont.)

Causa	*Nom*	*Edat*	*EC*	*Natural*	*Professió*
25.957	Coll Ciurans, Jaume	21	S	Mollet	Fuster
C 18.149	Corbella Ferrando, Ramon	24	S	Barcelona	Forner
S.U. 7.587	Cuscó Noguera, Vicent	31	C	Mollet	Músic
12.679	Danés Camprubí, Benet	39	C	Barcelona	Blanquer (Teneria)
S.U. 9.242	Duñó Viñals, Francesc	48	C	Mollet	Blanquer (Teneria)
S.U. 9.242	Escalada Díaz, Francesc	42	C	Alcantud (Conca)	Paleta
S.U. 584	Falguera Castells, Alfons	30	C	Mollet	Químic tèxtil
S.U. 9.242	Falguera Ventura, Vicent	52	C	Mollet	Paleta (Teneria)
C. 10.604	Fernández Mardones, Antoni	29	S	Cubo de Burea (Burgos)	Factor
S.U. 13.567	Forés Camps, Josep	30	S	Martorelles	Mecànic Xofer
S.U. 1.765	Fortuny Torrens, Josep	36	C	Mollet	Comerç
S.U. 957	García Lajara, Antoni	33	C	Horce (Granada)	Miner
2.514	Giménez Trilla, Carles	19	S	Sabadell	Aj. xofer Jornaler
S.O. 8.686	Gómez Vila, Fidel	38	C	Olot (Girona)	Guàrdia civil
S.U. 957	Gonzalvo Falcó, Enric	32	C	Gelsa de Ebro (Saragossa)	Mecànic

Data d'inici	*Sent.*	*Pena*	*Militància*	*Presó*
4-12-40	Aux. R.	19-8-42, 12 a. i 1 d. R.T. 17-9-42, comm. 6 a. P. men. 24-11-43 L. C.	JJLL	Palau de les Missions
4-11-39	Aux. R.	7-6-42, 12 a. i 1 d. P. maj. Comm. 10 a. 1-12-42 L. C.	JJLL CNT	Poble Nou
24-5-39	Aux. R.	16-3-42, 1 a. P. men.	CNT Jutge	Camposanco (Pont.) Presó Barna
31-7-39	Aux. R.	26-2-42, 6 m. i 1 d. P. men.	CNT	Poble Nou
3-6-39	R.M.	9-12-39 8 a. inh. abs. càrrecs públs. 16-12-39 llib.	ERC Regidor	
3-6-39	R.M.	9-12-39 8 a. inh. abs. càrrecs públ. 15-12-39 llib.	CNT Regidor	
16-2-39	Aux. R.	16-6-36, 20 a. R.T.	CNT-FAI Regidor Secr. Sin. Tèxtil	
3-6-39	R.M.	9-12-39 8 a. inh. abs. càrrecs públs. 15-12-39 llib.	PSUC Regidor	
10-7-39	Exc. R.	4-5-42, 12 a. P. maj. comm 10 a 4-7-42 L.C.	CNT Delegat Com. Fer.	Poble Nou
9-9-39	R.M.	16-1-40 sob. prov. 5-11-42 llib.		
8-5-39	Adh. R.	16-6-39 Mort Camp de la Bota (16-7-39)	ERC Batlle	Hendaya Barcelona
20-3-39	Aux. R.	15-6-39, 12 a. i 1 d. R.T. 12-7-41 L.C.	CNT	Cel·lular Barna
16-3-39	Aux. R.	25-1-41 Sob. prov. i 1 a. bat. treb.	CNT	Camp Conc. Deusto
5-5-39	Aux. R.	13-3-41, 3 a. P. men. 27-11-42 L. def.	Delegat d'abastos Cos G.C.	
5-3-39	Aux. R.	15-6-39, 15 a. R. tem. 13-9-41 comm. 7 a. P. men.	CNT	Cel·lular Barcelona

Els processats durant la postguerra (cont.)

Causa	*Nom*	*Edat*	*EC*	*Natural*	*Professió*
S.O. 17436	Gonzalvo Falcó, Francesc	35	C	Gelsa de Ebro (Saragossa)	Blanquer
12.887	González López, Antoni	36	C	Mazarrón (Múrcia)	Blanquer
S.U. 9.242	Gordi Ventura, Josep	38	C	Mollet	Blanquer (Teneria)
S.U. 6.924	Gordi Ventura, Joaquim	51	C	Mollet	Blanquer Llaurador
3.593	Julián Zapata, Antoni	24	S	Villahoz (Burgos)	Artista
S.O. 26.334	López Tarragona, Josep	32	C	Lucar (Almeria)	Moliner
S.O. 29.120	Manzanares García, Antoni	45	C	Lorca (Múrcia)	Jornaler
S.O. 27.802	Marquina Ferrer, Jacint	38	C	Villar del Humo (Conca)	Blanquer
S.U. 1.074	Martínez García, Salvador	36	C	Puerto Lumbreras (Múrcia)	Pintor
S.U. 584	Maynou Camps, Josep	42	C	Mollet	Blanquer
14.384	Maynou Camps, Vicent	37	C	Mollet	Tintorer
C. 14.163	Méndez Ibáñez, Joaquim	30	C	Barcelona	Blanquer (TMFE)
S.O. 31271	Moly Riquer, Joan	22	S	Mollet	Comptable

Data d'inici	*Sent.*	*Pena*	*Militància*	*Presó*
26-10-39	Adh. i Aux. R.	16-6-42 rec. perp.	CNT ERC	Camp Conc. de Reus Cel·lular Barcelona
21-7-39	Aux. R.	31-10-42, 12 a. i 1 d. R. temp. 21-2-43 L.C.	CNT-FAI	Cel·lular Barcelona
3-6-39	Aux. R.	9-12-39, 12 a. i 1 d. R. men. 6-3-42 L.C. 5-2-44 comm. 6 a. i 1 d. P. men.	PSUC Regidor ERC Jut. Mun. Sec. CNT	
16-5-39	R.M.	23-3-40 sob. prov. 18-2-40 llib.	ERC UGT PSUC	Lleó
20-3-39	R.M.	26-6-39, 12 a. i 1 d. R. temp.	CNT-FAI	
13-5-41	Adh. R.	30-11-42 mort. Comm. 30 a. R. maj. 23-12-48 L.C.	CNT Comitè	Modelo Chinchilla (Albacete)
2-2-42	Aux. R.	11-11-42, 12 a. i 1 d. P. men. Comm. 12 a. P. maj.	CNT Comitè	
17-8-41	Adh. R.	2-3-43, 20 a. i 1 d. R. maj 2-4-43, comm. 15 a. R.T. 3-6-45 L.C.	ERC Regidor	Cel·lular Barcelona
25-2-39	Exc. R.	15-11-39, 9 a. P. maj. 8-10-43, comm. 6 a. P. men.	ERC	
16-2-39	Aux. R.	16-6-39 mort Camp de la Bota (16-11-39)	CNT Tribunal S.	
29-5-39	R.M.	5-12-41, 12 a. i 1 d. R. temp. 13-1-42, comm. 6 a. 1 d. P. maj.	CNT (reg.) Cons. Emp. Ros. Sind. Tèx.	Cel·lular Barcelona
18-9-39	Aux. R.	4-5-42 12 a. i 1 d. comm. a 6 a. 1d. 4-8-42 L.C.	CNT JJLL	
9-2-43	Adh. R.	11-6-45 mort 29-11-51 comm. 30 a. P.	JJLL	Navalcarnero P. del Cisne Pamplona Cel·lular Barcelona

Els processats durant la postguerra (cont.)

Causa	*Nom*	*Edat*	*EC*	*Natural*	*Professió*
C. 10.886	Morales Colchón, Marc	39	C	Buberos (Sòria)	Blanquer
C. 7.407	Mumbrú Gurgui, Joan	39	C	Mollet	Moliner
S.U. 2.781	Mumbrú Gurgui, Tomàs	35	C	Mollet	Paleta
S.U. 584	Navarro Pérez, Manel	41	C	Mazarrón (Múrcia)	Fogoner
S.O.28.648	Oliva Galofré, Pere	34	C	Granollers	Mecànic
10.990	Olivella Ferrer, Ramon	39	C	Castellet i la Gornal (Tarragona)	Taverner
473	Orra Bosch, Enric	48	C	Fornells de la Selva (Girona)	Ferroviari
S.O. 28.691	Oset Amate, Josep	20	S	Mollet	Electricista (Teneria)
S.U. 584	Palomir Linares, Vicent	33	C	Burriol (Castelló)	Blanquer
S. 4.287	Pallarés Espinosa, Francesc	53	V	Pinell (Tarragona)	Pagès
S. 4.287	Pallarés Espinosa, Llorenç	54	S	Pinell (Tarragona)	Pagès
S.O. 30461 S.U. 1.946	Pérez Quiñonero, Antoni	41	C	Lorca (Múrcia)	Jornaler (Teneria)
S.U. 1.143	Pi Planellas, Pelegrí	42	C	Mollet	Empleat
355	Planellas Martí, Joan	41	C	Mollet	Comerç (Teneria)
S.O. 739	Pons Durich, Joan	26	C	Barcelona	Blanquer (Teneria)

Data d'inici	*Sent.*	*Pena*	*Militància*	*Presó*
26-6-39	Aux. R.	4-5-42, 12 a. i 1 d. comm. 8 a. 4-8-42 L.C.	CNT	Poble Nou
15-5-39	Aux. R.	17-11-41, 12 a. i 1 d. R.T. Comm. 6 a. i 1 d. P. maj. 2-3-42 L.C.	CNT-Reg. Voc. Sec. Alimenta.	Poble Nou
25-3-39	R M	4-7-39 sob. prov.	CNT	Camp conc. Pamplona
16-2-39	Aux. R.	16-6-36, 20 a. R.T. 23-10-45 L.C.	CNT-FAI	Lleida Burgos
17-7-40	Aux. R.	22-8-42, 12 a. i 1 d. R. T. Comm. 10 a. P. maj.	CNT	
27-6-39	Aux. R.	12-5-42, 6 a. i 1 d. P. maj. 20-10-42 pres. atenuada	Esquerres	Granollers
20-3-39	R.M.	15-6-39 rec. perp. 24-10-41 L.C.	ERC Regidor	Granollers
8-4-40	Aux. R.	23-1-43, 12 a. i 1 d. R.T. Comm. 8 a. P. maj.	CNT	
16-2-39	R.M.	16-6-39 mort 24-1-44 comm. 30 a. pres.	CNT-FAI Reg. Trib. S.	Penal Arroyo (Santander) Pen. Chozas de la Sierra (Madrid)
26-7-39	R.M.	18-4-40 pena de mort	ERC Fiscal municipal	Tarragona
26-7-39	R.M.	18-4-40 absolt	ERC	
11-3-39	R.M.	15-6-39 rec. perp. 13-8-42 sob. llib. 13-1-45 (indul. 9-10-45)	CNT	Modelo Presó prov. Madrid
25-2-39	Adh. R.	15-11-39 rec. perp.	ERC Regidor	Cel·lular Barcelona
8-5-39	R.M.	15-6-39 absolt	ERC Fiscal	Cel·lular Barcelona
2-4-40	Aux.R.	25-1-43, 14 a. R.T.	CNT JJLL Com. Teneria	

Els processats durant la postguerra (cont.)

Causa	*Nom*	*Edat*	*EC*	*Natural*	*Professió*
S.U. 9.242	Prades Piñas, Joaquim	45	C	Mollet	Comerciant
S.O. 28.158	Puig Galvany, Andreu	30	C	Vilanova de la Roca (Barcelona)	Xofer
C. 10.587	Pujol Camp, Ramon (Can Pep Pujol)	34	S	Mollet	Pagès
S.O. 612	Punsola Vilaseca, Joan	41	C	Sta. Perpètua	Dependent
S.O. 23.915	Ripoll Boixeda, Josep «El Bronce»	32	C	Vic	Mecànic
S.U. 3.597	Roca Parera, Joan	35	C	Mollet	Vaquer
10.990	Sabater Tomás, Anita	21	S	Mollet	27-6-39
3.594	Salvat Vendrell, Ramon	50	C	Vilabella (Tarrag.)	Constructor carruatges
S 13.463	Sandoval Alfonso, Josep	45	C	Múrcia	Escrivent (Teneria)
S.U. 9.242	Sans Grimau, Josep	29	C	Mollet	Tintorer
S.O. 2.963	Segura Procell, Josep	24	S	Barcelona (era a casa tiet)	Industrial
S.U. 584	Soler Traserras, Ramon	39	C	Massanes (Girona)	Ferroviari
2.453	Tura Ros, Josep	23	S	Mollet	Pagès
S.U. 1.762	Ventura Coll, Miquel	34	V	Mollet	Pagès

* En la llibertat condicional segons la Fitxa d'Identitat.

Data d'inici	*Sent.*	*Pena*	*Militància*	*Presó*
3-6-39	R.M.	9-12-39, 8 a. inh. abs. car. públ. 15-12-39 llib.	ERC Regidor	
10-1-40	Aux. R.	28-6-43 sob.	Esquerres	
10-7-39	Aux. R.	13-3-42, 12 a. i 1 d. 27-7-42 L.C.	UR	
9-4-40	Aux. R.	2-10-42, 12 a. i 1 d. R.T. Comm. 12 a. P. maj.	ERC	
	Adh. R.	26-8-43, 30 a. R. maj. 31-1-46 indult.	UGT Estat Cat. Com. Fàb.	Misiones
20-3-39	Aux. R.	18-10-39, 15 a. R.	U.R. Regidor	
	Aux. R.	12-5-42, 6 a. i 1 d. P. maj.	JJLL	Barcelona
20-3-39	Aux. R.	25-11-42, 6 a. i 1 d. P. maj. 28-12-42 liq. cond.	ERC Jutge	Granollers Sanatori de Sant Boi
2-9-39	Aux. R.	19-5-42, 12 a. 1 d. R.T. 21-2-43 L.C.	CNT Comitè Control Farines S.	
3-6-39	R.M.	9-12-39 absolt 15-12-39 llib.	CNT Regidor Com. Ros Sin. Tèxtil	
18-3-39	Aux.R.	14-8-42, 6 a. P. men.	ERC	Deusto
16-2-39	Aux. R.	16-6-36, 15 a. R.T. 1-5-44, comm. 12 a. i 1 d. R. men.	CNT	
16-3-39	Aux. R.	13-3-42, 6 a. P. men. 5-7-42 L.C.	JJLL	Pamplona
5-3-39	R.M.	6-5-39 Pena de mort Camp de la Bota (2-8-39)	CNT	

5.5. Els treballs forçats

Hi havia destacaments penals, colònies militars penitenciàries, batallons de treballadors i batallons penitenciaris que tenien com a objectiu l'explotació de la força del treball del pres en benefici de l'Estat.

Els qui tenien «destinació» dins la presó reduïen la pena per mitjà del treball i no rebien cap remuneració. Hi havia presos, però, que, a més de rebaixar la pena, cobraven remuneració: eren els qui treballaven dins dels tallers penitenciaris o bé feien feina laboral a la presó i els qui treballaven per a l'Estat o en una empresa particular. Es diu que l'empresa que contractava un pres li pagava el mateix jornal que als homes lliures.

Pel Decret del 28 de maig del 1937[451] es va concedir el dret al treball als presoners de guerra i presoners per delictes comuns. El jornal es fixava en dues pessetes diàries, 1,50 de les quals es reservava l'Estat per a manutenció i s'entregaven 0,50 pessetes en mà al presoner. Si els treballadors eren casats, aquest jornal pujava a quatre pessetes diàries, tot augmentant 1 pta. per cada fill menor de quinze anys, sense que, en cap cas, pogués excedir del sou total obtingut per un jornaler de la localitat.

El 7 d'octubre de 1938[452] es va crear el Patronat Central de Redempció de Penes pel Treball, que autoritzava el treball en els establiments, assenyalant «que los reos condenados a reclusión perpetua sólo podrían trabajar dentro de los establecimientos, destacamentos penales u organizaciones especiales que al efecto pudieran crearse».

Els presos molletans també van participar en el treball penat. Des de la Presó Cel·lular de Barcelona s'envià a l'alcalde de Mollet l'assignació familiar a favor dels familiars dels reclusos treballadors:

Belis Quintana, Joan.
Falomir Linares, Vicent.
Gonzalvo Falcon, Francesc.
Pi Planellas, Pelegrí.
Zaragoza Mateu, Baldomer.

Cobraven entre 39 i 127,55 ptes. cadascú per mes l'any 1943. Tots cinc havien estat condemnats a cadena perpètua.[453]

---

451. BOE de l'1-6-37
452. BOE de l'11-10-38.
453. Doc. 201/4.824 «Documentació presos del 1942-1943». AMMV.

5.6. Els camps de concentració i els batallons disciplinaris de treballadors

Els soldats republicans capturats per l'exèrcit franquista i els exiliats que retornaren al cap de poc temps de França foren internats en camps de concentració.

El ministeri de l'Exèrcit franquista va crear, dins la Dirección General de Servicios, una Inspección de Campos de Concentración per a la classificació dels presoners.

Des dels camps de concentració es procedia a investigar l'actitud política del detingut. Es feia una exposició pública de la relació dels detinguts als camps en totes les caixes de reclutes de l'Espanya franquista per identificar-los, tant per trobar possibles avals com per trobar possibles delators. Al mateix temps s'enviava als ajuntaments un comunicat demanant informació sobre el presoner.

Per la seva part, els internats també es mobilitzaven per cercar l'ajut dels familiars, amics i coneguts per tal d'obtenir un aval que el pemetés de sortir en llibertat. Els qui no aconseguien informes favorables passaven als batallons de treball, o bé a les presons si havien de ser processats.

El nombre de soldats republicans capturats en combat durant l'ofensiva de Catalunya, segons Pierre Vilar, amb data 25 de febrer del 1939, era de 108.000 presoners.

Respecte als exiliats que retornen a Espanya i són fets presoners «cal recordar que gairebé la meitat de les 440.000 persones que passaven a França entre gener i febrer de 1939 tornaren a Espanya poc temps després. I tot plegat ens donaria una xifra superior a 300.000 persones que foren internades en camps per identificar-les. Ni totes elles eren catalanes, però, ni tots els exiliats retornen a Catalunya, raó per la qual pensem que la xifra dels catalans que passaren per camps de concentració franquistes al llarg de 1939 seria d'unes 100.000 persones».[454]

Els primers batallons de treballadors a Catalunya es van crear en el curs de la guerra i normalment foren el resultat de la transformació de presoners de guerra en treballadors que feien fortificacions o en auxiliars diversos per a la infraestructura de les activitats bèl·liques. Eren manats per oficials que estaven en situació de reserva i que havien estat reclamats.

De batallons de soldats penats (uniforme gris, gorra rodona i una *p* damunt del cor i a la gorra) n'hi hagué per tot arreu; principalment treballaven en pedreres i feien balast per al ferrocarril. Molts eren el resultat de la classificació de soldats efectuada en cada població per la Comi-

454. Vilar, Pierre: *Història de Catalunya.* Vol. VII. Edal. 62, Barcelona, 1989.

sión Clasificadora de Quintos, formada per l'alcalde, el cap local de FET y de las JONS, i el comandante de Puesto de la Guardia Civil. També el Servicio Militar de Construcciones utilitzava mà d'obra per construir instal·lacions militars, d'ordre públic o habitatges per a militars.

El Batallón Disciplinario de Trabajadores, era format per presoners de guerra, reclusos amb penes breus per complir i una barreja dels casos citats anteriorment, i que es dedicaren a tasques més diverses: construcció, reconstrucció o aplanament dels camins, treballs en esglésies, buidats de terra per a canals, reparació de ponts, recuperació de material divers, reparació de maquinària, etc.

La presència de catalans serà força important als camps de concentració de Miranda de Ebro, Deusto i principalment als de Barbastre, Saragossa, Cadis, Castelló i de la ciutat de Lleó —San Marcos—, Picadero i Santa Ana.

De Mollet hem locatizat 118 presoners de guerra que estaven distribuïts en camps de concentració al llarg de tota la geografia espanyola, en més de vint-i-vuit províncies, des de la Corunya a Barcelona i des de Bilbao a Cadis.

Les províncies on es compta amb un major nombre de presoners molletans són Santander amb 32 presoners, 20 dels quals s'especifica que són al camp de Santoña; Burgos en té 11 dels quals 7 s'especifica que són a Aranda de Duero i Bilbao en té 12, dels quals 11 són a Deusto.

Des de l'Ajuntament, la Comissió d'Informes va enviar referències dels 114 presoners des de l'abril del 1939 fins al gener del 1940. Només un 19 % dels informes enviats són avals per demanar la llibertat.

Quadre dels camps de concentració on es trobaven molletans[455]

Lloc	*Nom*	*Data*	*Inf.*	*Aval*
Albatera (Alacant)	Bayo Genoves, Ramon	5/7/39	X	
Almagro (Ciudad Real)	García, Julià	22/7/39		X
	Ventura Ballesteros, Pere	28/7/39	X	
Aranda de Duero (Burgos)*	Marrugat Roca, Salvador	20/3/39	X	
	Llaudó, Carles	3/4/39	X	
	Santacreu Valldeoriola, Andreu	3/4/39	X	
	Roca Rita, Josep	3/4/39	X	
	Segura Ventalló, Jaume	4/4/39	X	
	Iglesias, Pere	5/4/39	X	

455. Informació extreta dels «Informes políticos y avales para el Ejército» i del Llibre de sortides de l'Ajuntament del 20/3/39 fins al 13/1/40. AMMV.

Quadre dels camps de concentració on hi havia molletans (*cont.*)

Lloc	*Nom*	*Data*	*Inf*	*Aval*
	Palomir, Jaume	5/4/39	X	
Aranjuez (Madrid)	Goméz, Ramon	5/10/39	X	
Astúries	Cuni Pujades, Josep	23/3/39	X	
	Torrens Torroella, Pere	13/4/39		X
Badajoz	Montagut Ferris, Joan	22/7/39		X
Barbastre (Osca)	Simón, Remigi	23/3/39	X	
	Guell Salsamora, Joan	3/4/39	X	24/4/39
	Boix Turan, Francesc	3/4/39	X	
	Madaula Coll, Vicent	5/4/39	X	
Barcelona	Ganduxé Orimón, Joan	22/7/39	X	
Betanzos (la Corunya)	Avellaneda, Lluís	23/6/39	X	
Bilbao*	Punsola Vilaseca, Joan	25/5/39		X
	Pujol Camp, Ramon	5/10/39		X
Burgos	Guri Estrada, Joan	27/3/39	X	
	Bonal, Martí	1/4/39	X	
	Oset Amate, Josep	17/4/39	X	
	Puigdomenech Ametller, Pere	17/6/39	X	
Cadis	Font Pou, Josep	18/4/39		X
Camorena	Grau Jordá, Ramon	22/7/39	X	
Camposancos (Pontevedra)	Sabaté Buquera, Antoni	1/4/39	X	
	Cormimas Falguera, Jaume	1/4/39	X	
	Climent Guitart, Joan	1/4/39	X	
	Puig Rosell, Joan	1/4/39	X	
	Saito Conte, Pere	1/4/39	X	
	Cuscó Noguera, Vicent	4/4/39	X	
Cassoe	Ollé Riqué, Francesc	22/7/39	X	
Castelló	Cot Rigol, Alfons	13/7/39	X	
	Tarte Rius, Víctor	13/7/39	X	
Ciudad Real	Gómez Font, Josep	24/7/39		X
Deusto (Bilbao)	López, Mateu	23/3/39	X	
	Comadrán Brunés, Vicent	23/3/39	X	
	Lloret Galera, Francesc	3/4/39	X	
	Fernández Octaviz, Francesc	4/4/39	X	
	Isnel Pons, Àngel	4/4/39	X	
	Pascual Campo, Antoni	4/4/39	X	
	Rota Colet, Josep (el 15/4/39 es demana la llibertat a Saragossa)	5/5/39		X
	Fusté Compañé, Josep	5/4/39	X	
	Palau Nadal, Ramon	5/4/39	X	
	Domenech Nogueros, Jaume	13/4/39	X	
	Aguado Colomo, Aniano	25/5/39	X	
Figueres	Soler Duño, Pere	24/4/39		X
Galera y Chozas	Llaudó Brugada, Carles	13/7/39	X	
Granada*	Badlada Bordoy, Martí	24/4/39	X	

Quadre dels camps de concentració on es trobaven molletans (*cont.*)

Lloc	*Nom*	*Data*	*Inf*	*Aval*
	Puig Vendrelló, Salvador	21/3/39	X	
Horta (Barcelona)	Comadrán Esteve, Miquel	13/4/39		X
La Corunya	Colomer Neire, Vicent	13/7/39	X	
Lleida	Olmos Gracia, Miquel	24/4/39	X	
Lleó	Ventura Ballesteros, Pere	5/10/39	X	
Màlaga	Torres Perona, Francesc	24/4/39	X	
Melilla	Roses Picago, Pere	13/7/39		X
	Fernández Campillo, Antoni	17/6/39	X	
Miranda de Ebro (Burgos)	Fauré Piñol, Josep	14/4/39	X	
Navarra	Castellsagués Rovira, Sebastià	13/7/39	X	
Ocaña (Toledo)	Gómez Follet, Ramon	28/7/39	X	
	Arregui Mundut, Lluís	5/10/39	X	
Pontevedra	Ventura Suñol, Emili	24/4/39		X
	Cussó Pi, Joan	13/4/39	X	
Portaceli (València)	Beltran Maimó, Joan	20/6/39	X	
	Castelló Anglada, Jaume	13/6/39	X	
	Ventura Ventura, Joan	13/6/39	X	
Mérida (Badajoz)	Fernádez Campillo, Antoni	28/7/39	X	
Rincón del Medik	Pedruño Casesa, Carmel	22/7/39		X
San Sebastián	Balart Bonafont, Ricard	13/7/39		X
Santander*	Ganduxé Arimón, Joan	20/3/39	X	
	Anglada Ribas, Joan	21/3/39	X	
	Clavero, Salvador	23/3/39	X	
	Pou Martín, Ramon	1/4/39	X	
	Trivillés Rius, Jaume	1/4/39	X	
	Flaquer Soley, Ignaci	1/4/39	X	
	Tournier Careta, Joaquim	1/4/39	X	
	Jurado Torres, Joan	3/4/39	X	
	Torres Ribot, Luis	5/5/39		X
	Roca Egea, Josep	21/4/39	X	
	Domingo Gómez, Tomàs	22/4/39	X	
	Teruel, Marià	24/4/39	X	
Santoña* (Cantàbria)	Pujol Camp, Ramon	20/3/39	X	
	Subirana Bernadas, Francesc	21/3/39	X	
	Martínez, Jesús	23/3/39	X	
	Parera, Joaquim	23/3/39	X	
	Falguera Torrents, Pere	1/4/39	X	
	Xicola Solano, Joan	1/4/39	X	
	Arnau Catalán, Vicent	1/4/39	X	
	Cros Ibáñez, Ferran	1/4/39	X	
	Busquets Bonvilà, Pere	3/4/39	X	
	Salvo Berenguer, Ernest	3/4/39	X	
	Caballero Pestaña, Sadurní	3/4/39	X	
	Cortes Malfas, Joan	3/4/39	X	
	Tonias Ventura, Joaquim	18/7/39		X

Quadre dels camps de concentració on es trobaven molletans (*cont.*)

Lloc	*Nom*	*Data*	*Inf*	*Aval*
	Monteys Capdevila, Pere	22/4/39		X
	Monteys Capdevila, Melcior	22/4/39		X
	Lázaro García, Ignasi	5/4/39	X	
	Tarte Rius, Víctor	5/4/39	X	
	Marchuach, Joaquim	24/4/39	X	
	Felire Esteban, Emili	24/4/39	X	
	Arumí Batlles, Pere (B.º Tr.)	22/7/39		X
Saragossa	García Martínez, Giner	2/6/39	X	
	Palomir Linares, Jaume	9/2/39	X	
	Ventura Suñol, Emil		X	
Sòria	Ros Esteve, Ramon (el 4/5/39 es demana a Miranda)	24/4/39		X
	Fivá Ventalló, Josep	5/11/39	X	
Terol	Guell Salzamora, Joan	22/7/39		X
	Serres, Baptista	5/11/39	X	
Trujillo (Càceres)	Amigó Pagés, Joan	24/4/39	X	
València	Busquets Bonvilà, Pere	22/7/39	X	
	Parera Roca, Joaquim	22/7/39	X	
Valladolid *	Prat Camp, Isidre	21/3/39	X	
	Medis Saez, Lluís	5/11/39	X	
Vitòria	Roca Serdà, Joan	13/7/39		X

* Especifica que demana l'informe la Companyia Classificadora de Presoners.

Els regiments de ferrocarrils també van demanar informes del personal que hi havia sota la seva autoritat: així trobem quaranta-sis persones, quatre de les quals són dones.

Regiments de ferrocarrils

Lloc	*Nom*	*Data*	*Inf*	*Aval*
Reg. de Ferrocarriles	Miralles Sobrepere, Emili	25/5/39	X	
Barcelona n.º 2	Roca Onadi, Joan	14/7/39	X	
	Font Gispert, Josep	25/5/39		
	Albertí Careta, Antoni	25/5/39		
	López, Pere	19/9/39		
	Vera Zapater, Lluís	5/11/39		
	Fournier, Joaquim	5/11/39		
	Torrentó Casarramona, Joan	22/7/39		

Regiments de ferrocarrils (*cont.*)

Lloc	*Nom*	*Data*	*Inf*	*Aval*
Reg. Ferrocarriles	Puigcercós Oller, Bonaventura	25/5/39	X	
Barcelona n.º 1	Olea Balón, Nicolau	25/5/39	X	
	Allied Arnal, Josep	25/5/39	X	
	Manzanera Díaz, Andreu	19/6/39		
	Asenjo Andrés, Elvira	6/7/39		
	Herrera Feliu, Antoni	6/7/39		
	Mas Masaguer, Joepé	6/7/39		
	Caballero Pestaña, Sadurní	14/7/39		
	Comas Guitart, Josep	6/7/39		
	Fernández Octavio, Francesc	6/7/39		
	Santafé, Màxim	5/10/39		
	Figueras, Emili	5/11/39		
	Corselles Vendrell, Rafael	3/4/39		
	Coma Costa, Josep	3/4/39		
	Amigó Andrés, Glòria	3/4/39		
	Pablo, Ricard	3/4/39		
	Cercós, Antoni	11/4/39		
	Coma, Dolors	11/4/39		
	López Quiroga, Benjamí	11/4/39		
	Aldabó Querol, Felip	11/4/39		
	Prado Blanco, Damià	22/7/39		
	Guell Plana, Josep	22/7/39		
	Orra, Enric	22/7/39		
	Solé Ferré, Josep	22/7/39		
	Ramir Traver, Leandre	22/7/39		
	Pala Soteros, Josep (Irún)	22/7/39		
	Teixidó Codina, Martí	22/7/39		
Comp. Caminos de hierro	Rodríguez Rodríguez, Jesús	3/4/39		
de Vic	Burgueño Escudero, Enric	3/4/39		
	López Quiroga, Benjamí	3/4/39		
	Joralina Ortiz, Dionisi	3/4/39		
Comp. Caminos de hierro	Ulied Arnal, Josep	5/11/39		
de Barcelona	Sebastián, Manuela	5/11/39		
	Coma Costa, Josep	3/4/39		
Comp. Caminos de hierro	Pablo Ruiz, Ricard	3/4/39		
del Norte (Barcelona)	Figueras Vidal, Emili	3/4/39		
	Corselles Vendrell, Rafael	3/4/39		
	Moreno Rejas Francesc	3/4/39		

5.7. Els orfes de guerra

Segons els expedients per acollir-se a la pensió de Huerfanos de la Revolución y de la Guerra[456] a Mollet només es van reconèixer vint-i-sis instàncies, corresponents al mateix nombre de famílies que van perdre el cap de família i que van deixar un total de quaranta-un nens orfes. Es tractava d'Altimira Pont, Maria; Barnils Cuscó, Angelita; Barnils Cuscó, Bonaventura; Barnils Cuscó, Joan; Basch Franci, Jordi; Camp Plans, Balbina; Camp Plans, Eulalia; Castells Ambrós, Jordi; Collell Roca, Francesc; Cot Pujals, Joan; Cot Pujals, Pepita; Filbà Roca, Vicenç; Ganduxé Busquets, Maria; García Gracia, Maria; García Gracia, Pilar; Genís Ciurans, Narcisa; Genís Ciurans, Andrés; Gurguí Estrada, M.ª Teresa; Maynou Llonch, Jaume; Maynou Llonch, Ramon; Molins Cid, Pilar; Montsant Barnils, Maria; Montsant Barnils, Jaume; Ninou Foixench, Rosa; Ninou Foixench, M.ª Mercedes; Oliver Izquierdo, Josep; Pujol Dega, Joan; Puntí Ametller, Núria; Riera Monleon, Eulalia; Ros Oset, M.ª Rosa; Salinas García, Hortènsia; Salinas García, Encarnació; Sans Comadrán, Rafael; Sans Comadrán, Pere; Torondell Falguera, Rosa; Torondell Falguera, Pepita; Tura Mas, Feliu; Tura Mas, Josep M.ª; Tura Mas, Neus; Tura Mas, Maria i Vinyals Naqui, Albert.

Si analitzem la causa de la pensió veiem: que tres persones van morir al camp de concentració de Mauthausen, dues als bombardeigs, setze en actes de guerra, una com a conseqüència de malalties contretes al front, i hi ha dos desapareguts al front, un mort per la Revolució i un mort al Camp de la Bota.

5.8. La depuració de funcionaris municipals

El nou Estat va decretar les depuracions de funcionaris, és a dir, la separació de l'administració de tots els qui eren considerats ideològicament perillosos o poc afins al règim.

La Vanguardia del 15 de febrer de 1939 publicà les normes per a la depuració de funcionaris: «Cada uno de los ministerios civiles que constituyen la administración del Estado procederán a la investigación de la conducta seguida en relación con el Movimiento Nacional de los funcionarios públicos que se encontraban en el territorio liberado y en los que se vayan liberando y procederán, asimismo, a imponer las sanciones de

456. Expedients instruïts a instàncies dels interessats per acollir-se als beneficis que concedia l'Obra Nacional de Protección a los Huérfanos de la Revolución y de la Guerra. Carpeta138 i DOC. 163/4.221. AMMV

carácter administrativo que correspondan al comportamiento de cada funcionario.

»Todos los funcionarios civiles deberán presentar en el término de 8 días ante la Jefatura Provincial del Cuerpo o Servicio a que pertenecieron, o ante el correspondiente Ministerio, una declaración jurada especificando el nombre y apellido, cuerpo o servicio a que pertenecían, categoría administrativa, situación en que se encontraran y destino que desempeñaban el 18 de julio de 1936. Si prestaron adhesión, y en qué forma la efectuaron, al gobierno marxista, a alguno de los autónomos o autoridades respectivas con posterioridad al 18 de julio, en qué fecha, en qué circunstancia, especificando también si lo hicieron en forma espontánea o en virtud de alguna coacción. Servicios prestados desde el 18 de julio del 1936 indicando los destinos y ascensos obtenidos, servicios prestados en favor del Movimiento Nacional, sueldos, haberes...

»Partidos políticos o entidades sindicales a que hayan estado afiliados, indicando fecha de afiliación, y, en su caso, la del cese... Si ha pertenecido a la Masonería. Incluirá los testigos y documentación que puedan justificar la veracidad de sus afirmaciones.

»Sanciones:

1. Traslado forzoso, con prohibición de solicitar cargos vacantes durante un período de 1 a 5 años.

2. Inhabilitación para el desempeño de puestos de mando o de confianza.

3. Postergación de 1 a 5 años.

4. Separación definitiva del servicio. Pudiendo aplicarse las 3 primeras sanciones aisladas o conjuntamente.»

El mateix dia de la publicació d'aquest article a *La Vanguardia* l'Ajuntament de Mollet en sessió plenària[457] decideix «abrir expediente de la actuación para su depuración de cada uno de los funcionarios de este Ayuntamiento subalternos y administrativos desde la fecha del 18 de julio de 1936 al día 27 de enero de 1939, para que sea estudiado por la Comisión que determinará el Ayuntamiento en Pleno».

Es decideix la continuació dels funcionaris municipals mentre es fan els tràmits per a la depuració de funcionaris.[458]

El 7 de febrer del 1939 s'havia fet públic un ban en què s'anunciava el «cese de todos los funcionarios desde el 18 de Julio de 1936».[459]

457. Acta municipal 15-2-39. AMMV.
458. Acta municipal 24-2-39. AMMV.
459. DOC. 40/127. AMMV.

En resposta a aquest ban es van rebre catorze peticions de reingrés de la plantilla de funcionaris municipals afectades per «el artículo segundo del bando, publicado el 7-2-39 publicado por el General Jefe del Ejército del Norte, Excelentísimo señor Don Fidel Dávila Arrondo, en el que se publica el cese de todos los funcionarios nombrados con posterioridad al 18-7-36».[460]

El febrer del 1939 van presentar instància:

Bachs Tarres, José, sereno
Ballester Almudévar, Ángel, agent municipal de l'Ajuntament
Bolinches Company, Manuel, secretari de l'Ajuntament
Candell Faja, Luis, cobrador d'arbitris de l'Ajuntament
Carbonell Pujol, María, oficial de secretaria
Coll Ibáñez, Juan, oficina d'intervenció
Esteve Serras, Pedro, sereno
Fortuny Torrents, Asunción, parvulista municipal
Llorens Caballé, Pilar, auxiliar de secretaria
Moral Segura, Ramón, empleat del jutjat
Pi i Pi, Pedro, Funcionari municipal de l'Ajuntament
Torras Español, José, funcionari municipal de l'Ajuntament
Ventura Roca, Pedro, sereno i ajudant recaptador d'aigües
Vicente Codina, Antonio, auxiliar Departamento de Abastos

Com a conseqüència d'aquesta depuració van ser despatxades vuit persones al mes de març, segons consta als lliuraments on diu «Nómina correspondiente al personal que fue despedido como consecuencia de la depuración de funcionarios, por varios jornales del mes de marzo de 1939».[461]

Es tractava de les persones següents:

Busquets, Eusebio, agutzil
Coll Ibañes, Joan, Oficina d'intervenció
Figueras, Alfonso
Gómez, Salvador, ordenança
Pi, Pere, empleat del Departamento d'abastos
Sampedro, Alfonso, encarregat d'aigües
Sisó, Vicente, escorxador
Vallcorba, Jaume, recaptador d'arbitris

Per cobrir les vacants produïdes per aquesta depuració es va decidir convocar un concurs entre les persones «de ambos sexos en la edad de 17 a 45 años y que reúnan las condiciones imprescindibles de adicto a la

460. Doc. 101/2.577. AMMV
461. Lliuraments, núm. 59. Any 1939. AMMV.

Causa Nacional, acreditar que no han pertenecido a partidos del llamado Frente Popular, acreditar aptitudes para el cargo que desean concursar, contestar el interrogatorio que se les señala en el expediente en tramitación, que pasen por el informe de la Comisión nombrada a estos efectos... fijando programa por una junta de clasificación, compuesta por la Presidencia o persona que delegue, por el Tte. de la Guardia Civil como atención a sus valiosos ofrecimientos al Sr. Juez de la localidad, Sr. Previstero Cura Parroco, Presidente de la FET y de las JONS, Sr. Inspector de Sanidad, Sr. Delegado de Auxilio Social, un técnico asesor y Sr. Secretario».[462]

De les persones que es presenten al concurs, dinou seran elegides per ocupar un lloc a l'Ajuntament, de les quals només dues consta que treballessin abans de la «liberación».

«Relación de los señores concursantes que, reuniendo las condiciones que señala el anuncio al concurso para optar a las vacantes de este Ayuntamiento, han sido aprobados»[463] amb data de març de 1939:

Aliguer Vegué, treballava a l'Ajuntament des de l'1-2-39.

Carbonell Pujol, Maria, oficial de secretaria.

Esteve Mulet, Rafael, treballava a l'Ajuntament des del 15-2-39.

López Atienza, Juanita.

Llorens Caballé, Pilar, auxiliar de secretaria, treballava a l'Ajuntament des de la «liberación».

Matarço Torrents, Andreu.

Monferrer Olivé, José, mutilat de guerra (amputació del braç esquerre).

Moral Segura, Ramón, empleat del jutjat, treballava a l'Ajuntament des del 15-8-36.

Muñoz Hernández, Celestina, treballava a l'Ajuntament des de l'abril del 1925.

Negre Pou, Eulàlia, treballava a l'Ajuntament des del 2-2-39.

Negre Pou, Matilde, treballava a l'Ajuntament des del 2-2-39.

Puig Vallbona, Juan, treballava a l'Ajuntament des del 10-2-39.

Tarragó Pi, Rafael.

Vallbona Peris, Pedro, treballava a l'Ajuntament des del 6-2-39.

Vallcorba Puigdomenech, Jaume.

Vila Comadrán, Santiago, treballava a l'Ajuntament des del 30-1-39.

També van aprovar l'examen i estaven pendents de presentació:

Coll Tintó, Juan

Soldevila, Maria

Vilar Montoro, Antonio

---

462. Acta municipal 3-3-39. AMMV.

463. DOC. 38/1.193. AMMV.

Altres persones, en canvi, són ratificades en el càrrec que ocupaven abans de la guerra, com:

Francisco Foz, farmacèutic municipal
Antonia Aguilar, comadrona municipal
Juan Villanueva, veterinari municipal
Buenaventura Puigcercós, veterinari municipal
Joaquin de Alcariz, arquitecte municipal

5.9. La repressió cultural

Per al franquisme, Catalunya era un país enemic ocupat que calia espanyolitzar: qualsevol signe de catalanitat era objecte de persecució. Tots els símbols d'identitat catalana (bandera, himne, institucions polítiques i culturals, la sardana...) van ser prohibits. Es va prohibir l'edició de premsa en català i també de llibres i, en general, l'ús públic de la llengua catalana, fins i tot als rètols comercials. La repressió va ser especialment intensa en l'àmbit de l'ensenyament: s'amenaçà reiteradament els mestres perquè no utilitzessin la llengua catalana i perquè prohibissin que la parlessin el alumnes. Es va castellanitzar el nom dels municipis catalans i es va prohibir inscriure noms catalans al Registre Civil.

Amb el Decret del 5 d'abril de 1938, publicat en conquerir les tropes franquistes les primeres terres catalanes, Franco abolí l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, aprovat per les Corts Constituents de la II República Espanyola. Com a conseqüència d'això en el nou Estat franquista, l'idioma català, que aquell Estatut reconeixia com a oficial a Catalunya al costat del castellà, deixava de ser-ho.

A Barcelona, el general Álvarez Arenas publicà un ban pel qual es restringia l'ús de la llengua catalana a l'àmbit familiar i privat.

En tot el territori català es veien cartells en els quals es deia «Si eres español, habla español», «Si eres español, habla el idioma del Imperio» i d'altres amb textos semblants.

A Mollet el català s'havia adoptat en les actes del ple municipal des del 12 de maig del 1931 sense fer cap comentari al respecte i es continuà fent servir fins al 28 de gener de 1939, en què es reuneix el primer consistori franquista.

La corporació municipal també tingué prohibit l'ús de la llengua catalana. Així, quan es fa l'informe de depuració del secretari de l'Ajuntament, en Nicolas Godina, se l'acusa d'haver fer servir el català en una sessió de l'Ajuntament el 9 d'agost de 1940.

Fins i tot el capellà rebé amonestacions per parlar en català, segons el

comunicat que li envia la FET y de las JONS: «Rdo. cura Párroco de Mollet rogándole diga los sermones en el idioma Nacional.»[464]

El dia 27 de gener de 1939, per imposició del nou règim franquista desaparegué del tot la premsa diària en català de Barcelona i de tot Catalunya.

Començaren a ser destruïdes, incautades o dispersades nombroses biblioteques privades. La totalitat de les biblioteques públiques fou sotmesa a una rigorosa depuració. Molts llibres catalans foren cremats o transformats en pasta de paper.

A l'abril, el consistori molletà acordà la recollida de propapanda i llibres de procedència roja.[465] La biblioteca de l'Ateneu serà recuperada per la FET y de las JONS.[466]

El català havia de desaparèixer de la via pública i, per consegüent, de tota mena de rètols i anuncis.

En Josep Benet[467] ens crida l'atenció sobre el que va succeir a Mollet: «Un cas peculiar és el que tingué lloc a Mollet del Vallès. El nou alcalde, Simeó Rabasa i Singla, començà a publicar els anuncis i edictes de l'Ajuntament en català i castellà. Per exemple, el 3 de febrer de 1939, tot just ocupada la població, publicava l'avís següent:

> ¡¡¡ARRIBA ESPAÑA!!! ¡¡¡VIVA FRANCO!!!
> Con el fin de repartirse con normalidad los comestibles que se vayan adquiriendo, podrá pasar el público por los diferentes establecimientos del ramo, en el que habrá las instrucciones para este fín.

I, en el mateix avís, es deia:

> Per tal de poder-se repartir amb normalitat els queviures que es vagin obtenint, el públic podrà passar pels diferents establiments del ram, on hi hauran les instruccions per a aquest fi.
> Mollet del Vallès, 3 de febrero de 1939. III Año Triunfal.
>
> El Alcalde.

Hi ha un altre anunci bilingüe en què es fa servir paper de l'Ajuntament imprès en català:

---

464. Llibre de sortides de la FET y de las JONS de Mollet del 1939.
465. Acta del ple municipal del 24-3-39. AMMV.
466. Acta del ple municipal del 5-5-39. AMMV.
467. Benet, Josep. *L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya.* Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Barcelona 1995.

AJUNTAMENT DE MOLLET
PREGÓN

Se pone a conocimiento del público en general que hoy día 3 y hora de las 3 de la tarde se expedirán en este Ayuntamiento las tarjetas de racionamiento, previo el pago correspondiente.

Mollet 3 de marzo de 1939. III Año Triunfal.

El Alcalde, Simeón Rabasa.

I en el mateix paper es deia:

PREGÓ

Es posa a coneixement del públic en general que avui dia 3 i hora de les 3 de la tarda s'expediran en aquest Ajuntamen les targes de racionament, mitjançant el pago corresponent.

Mollet 3 de maç de 1939. III Año Triunfal.

L'Alcalde, Simeó Rabasa.

L'endemà mateix, l'alcalde era obligat a abandonar el bilingüisme i publica un ban en el qual s'ordenava la substitució de tots els rètols, inscripcions, etc. en llengua catalana per d'altres en castellà. Deia així:

BANDO

D. Simeón Rabasa Singla, alcalde presidente del Ayuntamiento de Mollet.

Hago saber:

Que a partir de hoy, y con un plazo de quince días, deberán quedar redactados al idioma nacional todos los letreros, rótulos de propaganda, que aparecen a la vista pública, sintiendo así la verdadera identificación a la Gloriosa Causa Nacional.

Espero del estímulo de la población el máximo rigor de cumplimiento.

Mollet, 4 de marzo de 1939. III Año Triunfal.

Signat: S. Rabasa.

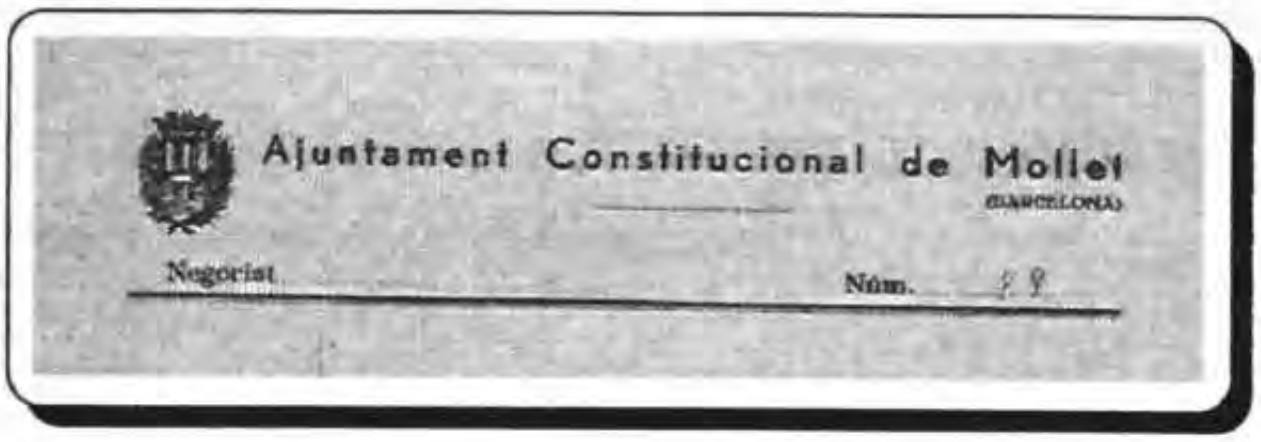
5.9.1. La prohibició d'utilitzar el català en la correspondència

Tot i que la guerra havia acabat oficialment el dia 1 d'abril de 1939, la censura franquista de la correspondència privada i familiar a l'interior de l'Estat espanyol continuà vigent vuit mesos més.

L'existència d'aquesta censura en el correu interior i internacional significava que els catalans no podien emprar la seva llengua pròpia en llur correspondència privada i familiar, car en els organismes oficials encarregats d'aquesta censura, hi havia l'ordre de no permetre el curs de cap carta que fos escrita en la llengua catalana.

Ajuntament constitucional de Mollet (durant la Guerra Civil)

Capçalera

Segell

Ajuntament de Mollet del Vallés (en l'època franquista)

Capçalera

Segell

AMMV.

> Habiendo de pasar por la Censura Militar toda la correspondencia, se pone en conocimento de los vecinos de esta localidad que, a tal fin, deben depositarla abierta en la Comandancia Militar (Avda. Calderó), redactada en español.
>
> Mollet, 22 de febrero de 1939. III Año Triunfal.
>
> El Alcalde, D. Simeón Rabasa[468]

La censura franquista del correu interior, que impedia que els catalans poguessin escriure als seus familiars i amics en el propi idioma, durà fins al gener de 1940, data en la qual la censura postal quedà limitada a la correspondència internacional. En la correspondència adreçada a altres països continuava prohibit l'ús del català.

5.9.2. La nul·litat de les inscripcions en català en els registres civils

Amb l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de l'any 1932, la llengua pròpia de Catalunya es va convertir en cooficial al Principat i, per tant,

468. DOC. 40/269. AMMV.

aquest idioma començà a ser utilitzat en les inscripcions oficials en els registres civils de Catalunya.

A Mollet, l'ús del català durant la República no sembla sistemàtic i regular, sinó que van començar a fer servir el català a mesura que van acabar els llibres en castellà i els va arribar el model bilingüe. Una vegada tenen els llibres bilingües, l'ús d'un idioma o l'altre sembla arbitrari, es fa una tirada d'inscripcions en català i una altra en castellà. En general, domina l'ús de la llengua castellana.

Els llibres de registres de matrimonis vénen impresos en les dues llengües a partir de l'octubre de 1936 i es farà servir aquest model fins al final de la guerra. Però, a l'hora d'emplenar-los, primer opten per emplenar només la part feta en català i quan arriben cap a la meitat del llibre emplenen només la part en castellà fins al mes de maig de 1938, en què tots els llibres s'escriuen en castellà.

Al registre de defuncions comenca a fer-se servir llibres bilingües a partir del 28-1-36. Es comencen a escriure les actes de defunció en els dos idiomes, i l'acta original és la castellana. Quan ja se'n havia inscrit una trentena, s'omplia només la part en castellà i després d'una altra trentena es passava a escriure només en català. A partir del 25-5-38 el llibre continua sent bilingüe, però només s'omplirà la part castellana.

Els llibres de naixements comencen a ser bilingües el 8-11-35 i s'omple en tots dos idiomes fins a mitjan del 1936, en què només s'omplirà la part castellana. A l'abril del 1937 es canvia i només està inscrita la part catalana fins al maig del 1938, en què es torna a fer servir el full castellà.

Cal destacar el següent text: «Orden Ministerial del 12-8-38 por la que se considerarán nulas y sin valor las inscripciones que se hallen practicadas en idioma o dialecto distinto al idioma oficial castellano.» A Mollet, seguint aquesta ordre, es van anul·lar disset matrimonis, catorze dels quals es van tornar a escriure en castellà.

5.9.3. Els canvis de denominació de les vies públiques

El primer consistori molletà del 1931 acorda canviar el nom de diferents carrers per altres més d'acord amb el moment històric, com el carrer «14 d'abril» (abans c/ Gallecs) per tal de commemorar el dia de la proclamació de la República, o el mateix nom de la «plaça de la República» (abans plaça Mercadal) o el de «l'Avda. Llibertat» (abans Calderó). També es posen noms de personatges de la política i la cultura catalanes, com Francesc Macià, Pi i Margall, Rafel de Casanovas, Salvador Seguí...

Durant la guerra es canvien pocs noms, i normalment és per retre homenatge a algun lluitador d'esquerres caigut en la guerra, com Bonaventura Durruti o Lina Odena.

En ocupar el consistori les autoritats franquistes canviaren els noms de les vies públiques que designaven personalitats polítiques d'esquerra i noms que expressaven catalanitat, i els substituïren per noms de militars sublevats, com «General Mola», «General Queipo de Llano», «Sanjurjo» o noms de polítics de dretes com «Calvo Sotelo», «José Antonio»; per dates destacades, com el «27 de Enero» dia de l'alliberament de Mollet del domini roig i els noms d'«Italia» i «Alemania», en agraïment a l'ajuda prestada durant la guerra al bàndol guanyador.

A més, es va donar preferència a tornar a posar el nom que tenien els carrers abans de la República, sempre que es tractés d'un nom religiós, com els noms de sants. Així, es va tornar a posar: «San Antonio», «Ntra. Sra. Carmen», «San Jaime», «San Jorge», «San Lorenzo» i «San Olegario».

5.10. *Mi esfuerzo para la Patria*

L'objectiu del nou alcalde, en Rabasa, serà la construcció de l'església parroquial i la canalització i el cobriment del torrent.

Al mes de maig es presenta al Consistori la proposta per emprendre aquestes obres. I es dóna a conèixer el fullet *Mi esfuerzo para la Patria.*

Es formarà un Jurat d'Obres compost per: «el Comandante Militar de la Plaza, el Alcalde, el Rdo. Cura Párroco, el Juez Municipal, el Jefe Local de FET y de las JONS, los Sres. Concejales, el Sr. Fiscal, un oficial del Ejército, el Jefe de Milicias, la Delegada de Auxilio Social, el Delegado de la CNS, el Delegado Agrícola de la CNS, el Sr. Inspector Municipal de Sanidad, la Sra. Comadrona Municipal, la Jefe de Falange Femenina, el Jefe Local de Prensa y Propaganda y los Sres. Delegados de Barrio.»[469]

Per sufragar el cost de les obres es van obrir dues subscripcions: una de persones i entitats que van contribuir a la construcció de les esmentades obres (uns cent setanta contribuents) i una altra llista en què era l'Ajuntament el qui fixava la contribució (uns noranta). A més a més, moltes persones van haver de contribuir al transport de materials amb el seu carro[470] (unes cent).

El dia 2 de juliol es col·loquen les primeres pedres de l'església parroquial i del cobriment del torrent.

«A las 18 h el Sr. Obispo de la Diócesis, D. Miguel de los Santos Díaz de Gómara, el Coronel J. Guerra y el Teniente Coronel de la Guardia Civil por la ceremonia religiosa de bendecir la primera piedra de la nueva

---

469. Acta del ple municipal del 15-5-39. AMMV.

470. L'Ajuntament envià nombrosos comunicats demanant que la gent posi «al servicio del Ayuntamiento su carro volquete con su correspondiente caballería para practicar servicios de transporte de escombros y limpieza». Comunicats del llibre de sortides de l'Ajuntament. AMMV.

iglesia y la cobertura de la riera. Pronunciaron discursos el obispo, el alcalde y los camaradas Fernández Ramírez y René Llanas de Niubó.

»También estaba el comandante Monteys, jefe de milicias de 2.ª línea, el comandante militar de Granollers, el comandante de la villa, la jefe

Col·locació de la primera pedra de la nova església parroquial. APJV.

Col·locació de la primera pedra de la coberta del torrent. A la cerimònia religiosa de la benedicció de la primera pedra de la nova església i a la cobertura de la riera van assistir el sr. bisbe, el doctor Díaz de Gómara, el coronel J. Guerra, el tinent coronel de la Guàrdia Civil, el comandant Monteys, el comandant militar de Granollers, el comandant de la vila, el cap local de la Falange, Montserrat Roig, regidora provincial de les organitzacions juvenils, el secretari provincial de les joventuts, Fuentes Martín i el sr. alcalde. Días de Fe y Patria, *1941, APJV.*

Acte de col·locació de la primera pedra de la nova església de Mollet. APFC.

local de Falange, Montserrat Roig, y la regidora provincial de las mismas, Fuentes Martín.»[471]

El 14 d'abril de 1941, coincidint amb el dia en què es va proclamar la II República, s'inauguren conjuntament el nou temple i el passeig de la Victoria.

«Bendijo el Exmo. y Rvmo. Doctor Díaz de Gómara. Asistieron los gobernadores civil y militar, camarada Antonio Correa y general Múgica, respectivamente; el general G.C., Sr. Romero Bazar; el diputado provincial Sr. Bonet del Río; el delegado provincial del Frente de Juventudes, Andrés Rodríguez y las autoridades locales presididas por el Alcalde, Sr. Rabasa.

»En una tribuna en el paseo pronunciaron discursos el alcalde, don René Llamas de Niubó y el gobernador civil y jefe provincial del Movimiento, camarada Antonio Correa.»[472]

El mateix mes d'abril, una vegada acabades les obres, l'alcalde Rabasa demana cessar en el càrrec al governador civil, que nomenarà, com a alcalde provisional, el primer tinent d'alcalde, Agustí Torrents.

---

471. *Solidaridad Nacional*, 7-7-39. APMP.
472. *El Correo Catalán*, 15-4-41. APMP.

El torrent abans que fos cobert.

El torrent cobert, franquejat per les dues àligues. Se'l va anomenar «Paseo de la Victoria».

Un dels dos objectius del consistori nacionalista va ser el cobriment del torrent, Días de Fe y Patria, 1941, *APJV.*

Interior de l'església de Mollet abans que fos destruïda pels anticlericals durant la guerra, IAAH.

Interior de la nova església construïda en la postguerra, APMP.

Comparació de l'antiga església i la nova.

La nova església després de la guerra. Días de Fe y Patria, 1941, *APJV.*

L'església parroquial abans de la guerra. ABC-A.F. d'en Josep Salvany i Blanch.

Comparació de l'antiga església i la nova. El 14 d'abril de 1941 es va inaugurar el nou temple que substituïa el que es va enderrocar l'any 1936.

5.11. Recapitulació

Els últims mesos de guerra, uns 70.000 catalans prenen el camí de l'exili. Entre ells, una centena de molletans passen a França. D'aquests, alguns tornaran aviat i molts dels que tornen seran tancats en camps de concentració o presons en espera de ser jutjats, com va ser el cas de l'alcalde Fortuny. A França, esperaven als catalans els camps de concentració: una bona part va anar a parar als camps d'Argelés, Saint Cyprien i Barcarès. D'altres encara van tenir pitjor sort i van ingressar en camps d'extermini nazis. Uns 10.000 foren enviats al camp de Mauthausen: d'ells, 22 persones eren del Vallès Oriental i 3 de Mollet. Només un 20 % aconseguirà tornar.

El mateix dia de l'entrada dels nacionals a Mollet, el 27 de gener de 1939, el comandant militar, Hilario Martínez proposa en Simeó Rabasa com a nou alcalde i li encarrega per a l'endemà la constitució d'un nou consistori.

El primer acte públic que va celebrar el nou consistori va ser una missa de campanya.

Es posen en marxa els informes polítics, la classificació dels militars, els judicis als vençuts, les depuracions laborals, les requises, la repressió cultural, l'anul·lació de la legislació republicana, però continuaran l'escassetat i les targes de racionament.

Una de les preocupacions del consistori d'en Rabasa va ser la de retornar les propietats als seus antics amos, per la qual cosa es crea la Comissió de Recuperació, que efectuava registres a domicili.

El partit de la FET y de las JONS aviat es va instal·lar a Mollet, exercint una funció de control i repressió sobre la població. També, per a un major control, es crea la figura del delegat de barri, que era l'encarregat d'acreditar la situació politicomilitar dels ciutadans.

Comença el procés depurador. Els informes individuals es converteixen en una carta de presentació indispensable. Bàsicament hi havia tres organismes que emetien informes:

— L'alcaldia, des d'on s'havia creat una comissió d'informes que només durant el mes d'abril va haver de realitzar 54 informes sociopolítics de persones de les quals el 50 % van ser classificats d'esquerres, el 33 % d'addictes i el 17 % d'apolítics.

— El cap de la Falange local.

— La Guàrdia Civil, que és a qui corresponen els informes més imparcials.

Segons qui demanava l'informe, aquests es classificaven en tres tipus:

— Els que se sol·licitaven des dels jutjats militars i la fiscalia de la Causa General de Barcelona, que servien per instruir una causa contra una per-

sona determinada. En els sis mesos posteriors a la guerra es van redactar uns 80 informes d'aquest tipus.

— Els informes de bona conducta o avals, que normalment eren sol·licitats per l'interessat o familiars. D'aquests, l'alcaldia en va redactar més de 400 durant l'any 1939.

— Els que es destinaven als camps de concentració per tal de classificar els presoners. L'any 1939 s'expediran més de 100 informes des de l'alcaldia. Només un 19 % van ser informes favorables al detingut.

Als camps de concentració es trobaven els soldats republicans capturats per l'exèrcit i els exiliats que retornaven després de passar poc temps a França. S'ha calculat en uns 100.000 els catalans que passaren per camps franquistes. Des dels camps de concentració es procedia a investigar l'actitud política del detingut i s'enviaven als ajuntaments comunicats demanant informació sobre el presoner. Per la seva part, els internats també es mobilitzaven per tal de cercar l'ajut dels familiars, amics i coneguts a fi d'obtenir un aval que els permetés de sortir en llibertat. Els que no aconseguien informes favorables passaven als batallons de treball, o bé a les presons si havien de ser processats.

Hem localitzat més de 100 presoners de guerra de Mollet distribuïts en camps de concentració al llarg de tota la geografia espanyola, en més de 28 províncies. Les que comptaven amb un major nombre eren Santander (27 %) amb el camp de Santoña, Bilbao amb el camp de Deusto (11 %) i Burgos (9 %) amb el camp d'Aranda de Duero.

La repressió política dels vençuts farà que uns 40.000 catalans siguin detinguts i processats per consells de guerra.

A Mollet, almenys 83 persones van ser jutjades per rebel·lió militar, el que suposa un 1,36 % de la població de Mollet de l'any 1939.

Del total d'aquests procediments, un 74 % van ser sumaríssims i la resta causes. L'acusació més comú va ser la d'Auxili a la Rebel·lió Militar (53 %).

El 97 % dels encausats eren homes i l'edat mitjana era de 35 anys. D'ells el 75 % eren casats. Per sectors econòmics, trobem que domina el sector secundari, amb el 52 %, seguit del terciari, amb el 29 % i per últim el primari amb el 17 % dels treballadors. Les professions que dominaven, amb un 30 %, eren les de blanquer i tintorer (un 21,68 % dels jutjats treballaven a la Teneria).

La majoria, el 71 %, eren catalans, seguits dels murcians, amb el 12 % del total.

Les acusacions més comuns eren: ser d'un partit o sindicat d'esquerres, fer guàrdies armades els primers dies de la rebel·lió, participar en registres

o incautacions, ser voluntari de l'exèrcit republicà, exercir càrrecs públics, prendre part en els Fets d'Octubre de 1934 i formar part de comitès de fàbrica.

Els jutjats eren considerats persones d'ideologia d'esquerres. Entre ells dominaven els que eren considerats militants de la CNT o de les JJLL, un 60 % i els d'ERC amb el 22 %.

Les condemnes més freqüents eren la de 12 anys de presó (31 %), la condemna a mort o cadena perpètua (17 %), la inhabilitació per ocupar càrrecs públics (12 %), les penes entre 15 i 20 de presó (9 %) i la reclusió a 6 anys (6 %).

Com a conseqüència de la Llei de Responsabilitats Polítiques del 9 de febrer de 1939, una dotzena de regidors van ser detinguts i condemnats a 8 anys d'inhabilitació per exercir càrrecs públics, però, a més a més, el 38 % de tots els detinguts és acusat d'haver exercit algun càrrec públic.

El 9,6 % dels detinguts van ser condemnats a mort. Afortunadament, no totes les penes es van complir. Van ser afusellades quatre persones, el que representa un 0,6 per mil de la població de Mollet, xifra que coincideix amb la mitjana de la Regió I (recordem que a tot Catalunya es dictaren unes 12.000 penes de mort, de les quals s'aplicaren una tercera part). Tots ells havien estat acusats de participar en els crims de la repressió a la rereguarda. Juntament amb les penes de mort estan les cadenes a perpetuïtat, que també representen el 9,6% dels condemnats, alguns d'ells com a resultat de la commutació de la pena de mort per la cadena perpètua.

La durada del procés era d'una mitjana de 7 mesos per als sumaríssims i 26 mesos per a les causes.

Les dates en què es van celebrar més judicis van ser durant l'any 1939, el 47 % (sobretot als mesos de juny i desembre) i l'any 1942, el 32 % dels processats.

Al 32,5 % dels processats se'ls commutarà la primera sentència per penes inferiors. La majoria de les commutacions tindran lloc l'any 1942 (el 59 %) quan la repressió es va suavitzant. Així seran també aquest anys els que surten més persones en llibertat condicional (el 41 % del alliberats).

Les detencions dels acusats van ser efectuades per la Guàrdia Civil arran d'una denúncia particular o del cap de la FET (39 % dels casos), per una ordre del jutge militar de Granollers (el 16 %) o per pròpia iniciativa de la Guàrdia Civil (el 18 % dels casos).

Les depuracions dels treballadors no addictes al Movimiento foren una altra mesura repressiva del nou règim que tant l'Ajuntament com algunes empreses privades posaren en marxa.

L'Ajuntament de Mollet, el febrer de 1939, seguint les normes publicades per la depuració de funcionaris, decideix obrir un expedient de l'ac-

tuació de cadascun dels seus treballadors. Com a conseqüència d'aquesta depuració, al mes següent van ser despatxats 17 treballadors, que van ser substituïts per persones addictes a la Causa Nacional.

La persecució també l'arribà a la llengua catalana. L'única llengua permesa era el castellà. Les inscripcions en català fetes al Registre Civil eren anul·lades i, per tal de ser vàlides, s'havien de tornar a inscriure en castellà.

El nom dels carrers es castellanitza, al mateix temps que es canvia el nom d'aquells que designaven personalitats d'esquerra o noms que expressaven catalanitat, que seran substituïts per noms de militars sublevats o polítics de dretes, per dates assenyalades per als nacionals o bé pel nom dels països feixistes aliats. També es va donar preferència a noms del santoral catòlic.

De la censura no es lliurava ni la correspondència personal, que s'havia de portar oberta a la Comandància Militar de Mollet i anar redactada en castellà per a la seva inspecció.

Al marge de la depuració i la repressió, el consistori molletà es va proposar dos objectius: la construcció de la nova església parroquial i la canalització del torrent Caganell. Tots dos amb les aportacions voluntàries o forçoses dels ciutadans de Mollet.

Quan el 14 d'abril de 1941 es va inaugurar el nou temple, juntament amb el passeig de la Victoria, el primer alcalde del franquisme, en Simeó Rabasa, va cessar en el seu càrrec.

6. BIBLIOGRAFIA

6.1. BIBLIOGRAFIA GENERAL

ABEL, Jordi i JORDANA, Jacint: *L'activitat econòmica al Vallès Oriental.* El Racó del Llibre de Text. Ed. Oikos-Tau. Barcelona, 1987.

AZAÑA, Manuel: *Causas de la Guerra de España.* Ed. Crítica. Barcelona, 1986.

BALCELLS, A.: *Crisis económica y agitación social en Cataluña, 1930-1936.* Ed. Ariel. Barcelona, 1971.

BENET, Josep: *L'intent franquista de genocidi cultural contra Catalunya.* Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1995.

BRICALL, Josep M.: *La política econòmica de la Generalitat (1936-1939).* Eds. 62. Barcelona, 1979.

CARR, Raymond: *España, 1808-1939.* Ed. Ariel. Barcelona, 1970.

CARR, Raymond: *España, 1808-1975.* Ed. Ariel. Barcelona, 1979.

CASTELLS, Andreu: *Las Brigadas Internacionales de la guerra de España.* Ed. Ariel. Barcelona, 1974.

— *Catalunya i la Guerra Civil (1936-39).* Cicle de conferències fet al CIC de Terrassa, curs 1986-1987. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 988.

CELADA, Rafael: *Aproximació a l'Atles Cooperatiu de Catalunya fins 1936.* Generalitat de Catalunya. Dept. de Treball. Barcelona, 1980.

COMISSARIAT DE PROPAGANDA DE LA GENERALITAT: *Ciutadà: Què has de fer davant la guerra aèria.* Barcelona, 1937.

COSCULLUELA MONTANER, Luis, i d'altres: *Legislación sobre administración local 1900-1975.* Vol. III. Instituto de Estudios de Administración Local. Madrid, 1981.

DÁVILA Y HUGUET, José M.: *Código de Justicia Militar. Código Penal Común, tablas para la aplicación de penas y disposiciones complementarias.* Burgos, 1938.

EL PAÍS: «*1936-39. La Guerra de España*». Suplements d'«El Dominical». 1986.

GABINETE JURÍDICO ADMINISTRATIVO DEL BOE: *Código de Justicia Militar.* Ed. Trafalgar. Madrid, 1976.

GARRIGA I ANDREU, Joan i CAMPS I GIRÓ, Albert: *Granollers Conflicte Revolucionari i Bèl·lic (1936-39).* Ed. Oikos-Tau. Barcelona, 1990.

GARRIGA I ANDREU, Joan: *El Bombardeig de Granollers. 50è Aniversari.* Museu de Granollers. 1988.
JACKSON, Gabriel i d'altres: *Catalunya republicana i revolucionària 1931-39.* Ed. Grijalbo. Barcelona, 1982.
LA VANGUARDIA: *Cataluña en la Guerra Civil española.* Suplements d'«El Dominical». 1986.
LÓPEZ I LLUCH, Antoni: *Les monedes de les cooperatives catalanes 1850-1950.* Barcelona, 1983.
ORWELL, George: *Homenatge a Catalunya.* Ed. Ariel. Barcelona, 1985.
PÉREZ BARÓ, Albert: *30 meses de colectivismo en Cataluña.* Ed. Ariel. Barcelona, 1974.
PIKE, David W.: *Vae victis! Los republicanos españoles refugiados en Francia.* Ed. Ruedo Ibérico. París, 1984.
ROIG, Montserrat: *Els catalans als camps nazis.* Eds. 62. Barcelona, 1987.
SOLÉ I SABATÉ, J.M.: *La repressió franquista a Catalunya 1938-1953.* Vols. 1 i 2. Eds. 62. Barcelona, 1985.
SOLÉ I SABATÉ, J.M. i VILLARROYA I FONT, J.: *Catalunya sota les bombes (1936-1939).* Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1989.
SOLÉ I SABATÉ, J.M. i VILLARROYA I FONT, J.: *La repressió a la reraguarda de Catalunya.* Vols. 1 i 2. Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1989.
THOMAS, Hugh: *La Guerra Civil Española.* Ed. Grijalbo. Barcelona, 1976.
THOMAS, Hugh: *La Guerra Civil Española.* Eds. Urbión. Madrid, 1983.
THOMÀS, J.M.: *Falange, Guerra Civil, Franquisme. FET y de las JONS de Barcelona en els primers anys del règim franquista.* Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1992.
TUÑÓN DE LARA, Manuel: *La Guerra Civil Española, 50 años después.* Ed. Labor. Barcelona, 1985.
TUÑÓN DE LARA, Manuel: *La II República.* Ed. Siglo XXI. Madrid, 1976.
UCELAY DA CAL, Enric: *La Catalunya populista.* La Magrana. Barcelona, 1982.
VILAR, Pierre: *Història de Catalunya.* Vol. 7. Eds. 62. Barcelona, 1989.
VILAR, Pierre: *La Guerra Civil española.* Ed. Crítica. Barcelona, 1986.
VILLARROYA I FONT, Joan: *Els bombardeigs de Barcelona durant la Guerra Civil.* Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 1981.

6.2. BIBLIOGRAFIA LOCAL

ALIGUER I VERGUÉ, Joan: *Mollet en deute.* Martorelles, 1992.
BOSCH, Anna: «L'alcalde Fortuny». *Notes*, 5. Mollet del Vallès, 1991.
CORBALÁN, Joan: «Mollet del Vallès durant la II República: el Bienni negre (1934-1936)». *Notes*, 4. Mollet del Vallès, 1990.

CORBALÁN, Joan: «L'ensenyament públic a Mollet del Vallès durant la II República». *Notes*, 7. Mollet del Vallès, 1993.
CORBALÁN, Joan i d'altres: *Moledo - Mollet 993-1993.* Ajuntament de Mollet del Vallès, 1993.
GALTÉS I PUJOL, Joan: *Guia Històrico-Artística de l'església de Sant Vicenç de Mollet del Vallès.* Sala Fiveller. Mollet del Vallès, 1985.
GARRIGA I ANDREU, Joan i d'altres: *Història contemporània del Vallès Oriental.* Ed. Rourich. Sant Cugat del Vallès, 1993.
MACIÀ, M. Carme: «El personal polític de l'Ajuntament de Mollet del Vallès de 1930 a 1942». *Notes*, 6. Mollet del Vallès, 1992.
MASSAGUER, Maria Àngela: «La Segona República a Mollet». *Notes*, 1. Mollet del Vallès, 1997.
PI, Carme: «Un rabassaire a l'alcaldia: Feliu Tura». *Notes*, 4. Mollet del Vallès, 1990.
SOLÉ TURA, Joan: *Cent històries. Cent vides.* Ed. l'Aixernador. Argentona, 1986.
SOLÉ TURA, Joan: *Cent noves històries. Cent vides més.* Ed. l'Aixernador. Argentona, 1987.
SOLÉ TURA, Joan: *Mollet, 1900-2000. Memòries d'un molletà.* Ed. l'Aixernador. Argentona, 1988.
SOLÉ TURA, Joan: *Mollet una mica d'Història.* Mollet del Vallès, 1981.

6.3. PREMSA CONSULTADA

CEM. Centre d'Estudis de Montmeló. núm. 2. Maig 1997.
Despertar del Vallès. Revista de la FAI. Mollet del Vallès, 1931.
Días de Fe y Patria. Ajuntament de Mollet del Vallès, 1939 i 1941.
Excursionisme. Grup Excursionista i fotogràfic. Mollet del Vallès, 1933.
Inquietuds. Associació de Pares dels Alumnes de les Escoles de Mollet, 1937-1938.
Lauro. Revista del Museu de Granollers. núm. 10
La Vanguardia. Barcelona, 1930-1939.
La Vanguardia Española. Barcelona, 1939.
Lluita. Portantveu del Centre Catalanista Republicà, adherit a ERC. Mollet del Vallès, 1930-1932.
Nostra Veu, Butlletí del Foment de la Sardana de Mollet. Adherit a la Lliga Sardanista de Catalunya, 1931-1936.
Nostre Ideal. Centre Nacionalista (Lliga Regionalista i Acció Republicana). Mollet del Vallès, 1922-1934.
Notes, Centre d'Estudis Molletans. Núms. 1, 4 , 5, 6, i 7. Mollet del Vallès.
Pregón juvenil del F. de JJ. de la FET y de las JONS, Mollet del Vallès, 1939.

Realitats. Mollet del Vallès, 1933-34.
Voluntad. Portantveu dels obrers de la fàbrica Ros i Campañà. Mollet del Vallès, 1930.

6.4. Arxius consultats

ABC-AF	Arxiu de la Biblioteca de Catalunya - Arxiu fotogràfic
AFCEC	Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya
AGDB	Arxiu General de la Diputació de Barcelona
AGMG	Archivo General Militar de Guadalajara
AHBNC	Arxiu Històric de la Biblioteca Nacional de Catalunya
AHCB-AF	Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona - Arxiu fotogràfic
AHHSP	Arxiu Històric de l'Hospital de Sant Pau
AHMG	Arxiu Històric Municipal de Granollers
AMCGB	Archivo Militar de la Capitanía General de Barcelona
AHMMV	Arxiu Històric Municipal de Mollet del Vallès
ANCSC	Arxiu Nacional de Catalunya de Sant Cugat
APLM	Arxiu particular Lestonnac de Mollet
APCN	Arxiu particular de na Consol Naqui
APFC	Arxiu particular de la família Comas
APES	Arxiu particular de n'Esteve Maspons
APFC	Arxiu particular de la família Castells
APJL	Arxiu particular Josefina Linares
APJV	Arxiu particular d'en Josep Vilà
APMP	Arxiu particular d'en Martí Pou
APMPD	Arxiu particular de na Maria Puigvendrelló i Domínguez
APTA	Arxiu particular d'en Telesforo Aguirre
APTM	Arxiu particular de la Teneria Moderna
CEC-AF	Centre Excursionista de Catalunya - Arxiu fotogràfic
IAAH	Institut Amatller d'Art Hispànic
IEC	Institut d'Estadística de Catalunya
IMHB	Institut Municipal d'Història de Barcelona
INE	Instituto Nacional de Estadística
RCMV	Registre Civil de Mollet del Vallès (Jutjats)
RPMV	Registre de la Propietat de Mollet del Vallès
SPALDB	Servei del Patrimoni Arquitectònic Local de la Diputació de Barcelona

6.5 Fonts orals

Armadans i Vergés, Àngela
Armadans i Vergés, Josep
Beltran i Roca, Josep
Careta i Pou, Ramon
Fortuny i Velázquez, Pere
Colom i Ventura, Carme
Colomer i Ferrer, Maria
Foz i Casarramona, Jaume
Juliol i Prunés, Josep
Molins i Cid, Pilar
Monserdà i Tintó, Daniel
Naqui i Ollé, Pere
Nicolàs i Butjosa, Emili
Oliveres i Lapasset, Albert
Palou i Nadal, Pere
Planellas i Tura, Josep
Pou i Torrents, Núria
Ros i Chacón, Frederic
Rota i Colet, Josep
Solé i Tura, Joan
Torres i Perona, Remei
Truyols i Rodés, Josepa
Tura i Ros, Esteve
Vilà i Terradelles, Josep

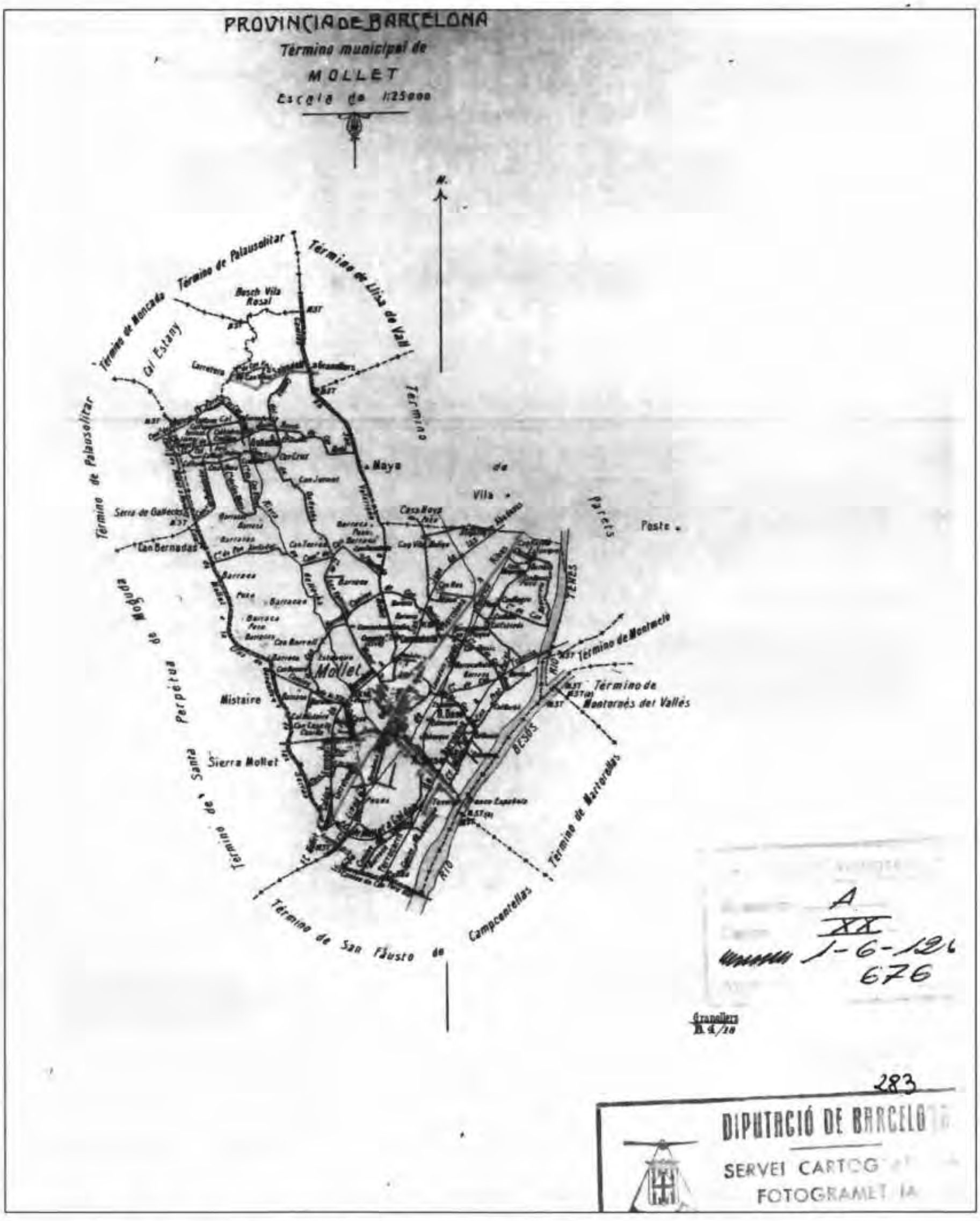
Annexos

SIGLES D'ORGANITZACIONS POLÍTIQUES I SINDICALS

AC	Acció Catalana
AR	Acció Republicana
BOC	Bloc Obrer i Camperol
CNR	Centre Nacional Republicà
CNT	Confederació Nacional del Treball
CRC	Centre Republicà Catalanista
EC	Estat Català
ERC	Esquerra Republicana de Catalunya
FAI	Federació Anarquista Ibèrica
FET y de las JONS	Falange Española Tradicionalista y de las Juntas de Ofensiva Nacional-Sindicalista
IACSI	Institut Agrícola Català de Sant Isidre
JJLL	Joventuts Llibertàries
LLR	Lliga Regionalista
PCC	Partit Comunista de Catalunya
PCE	Partit Comunista d'Espanya
POUM	Partit Obrer d'Unificació Marxista
PRC	Partit Republicà Català
PRR	Partit Republicà Radical
PSOE	Partit Socialista Obrer Espanyol
PSUC	Partit Socialista Unificat de Catalunya
UC	Unió Catalanista
UGT	Unió General de Treballadors
UR	Unió de Rabassaires

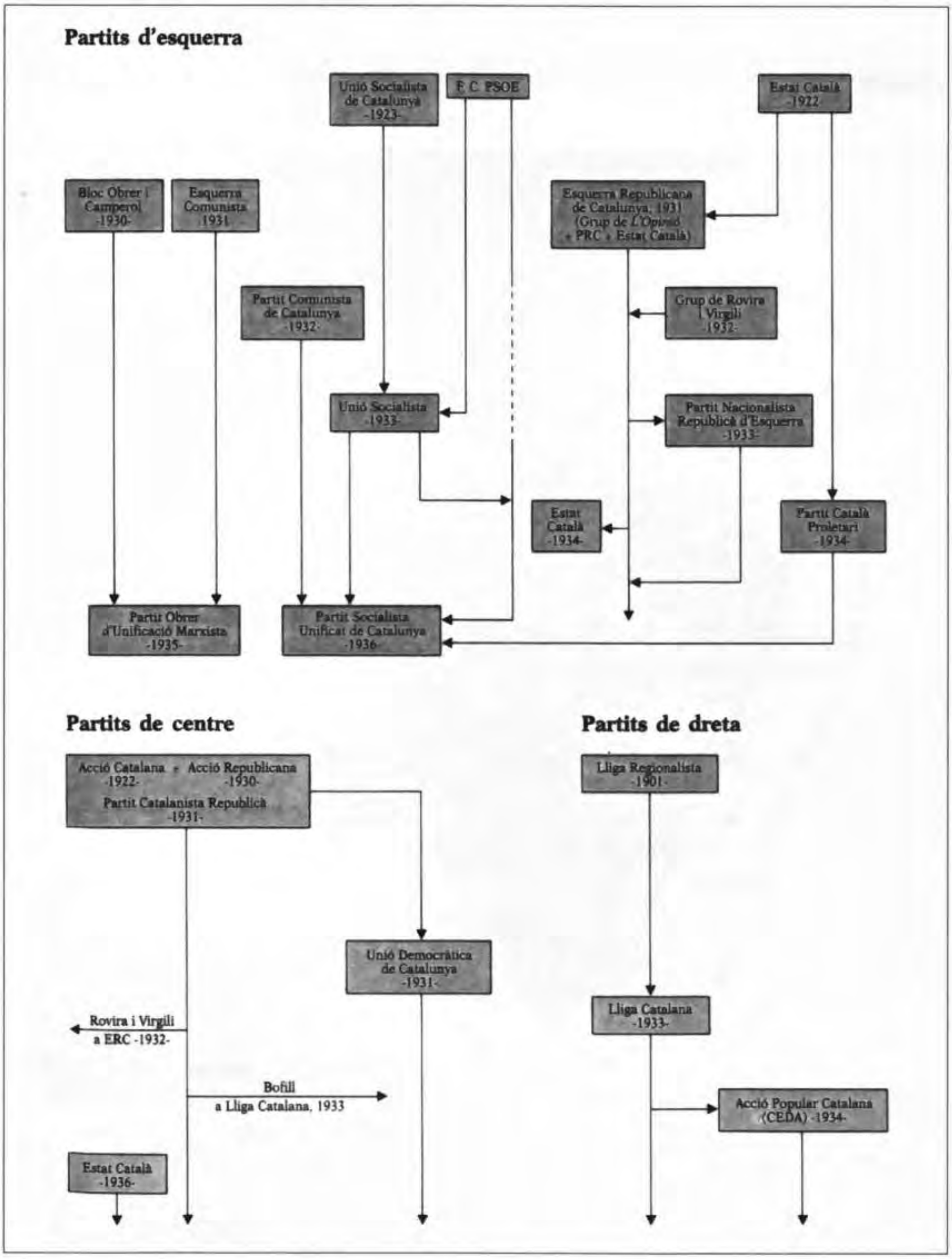
ANNEX DOCUMENTAL

Annex 1

Mapa de la situació geogràfica del municipi de Mollet als anys trenta. Es poden observar la delimitació territorial municipal, les vies de comunicació i les principals cases pairals d'aquesta època. (Documentació de l'AMMV.)

Annex 2

Evolució del partits catalans durant la II República.
(Esquema extret del llibre Història de Catalunya d'Ernest Ferreres i Jordi Llorens. Ed. Santillana. Barcelona, 1992.)

Annex 3

GOVERN DE LA GENERALITAT
DE CATALUNYA

PRESIDENCIA

Als efectes del plebiscit d'Ajuntaments que determina l'apartat b) de l'article 22 del Decret de la Generalitat del 15 de maig darrer, i perquè en tingueu coneixement, m'és grat de trametre-us un exemplar de l'ESTATUT DE CATALUNYA aprovat avui per la Diputació provisional de la Generalitat.

No dubto que aquest Ajuntament sabrà fer-se càrrec de la trascendència del moment i de la importància que té, per a l'esdevenidor de Catalunya, que aquest ESTATUT compti amb l'adhesió unànime de tots els ajuntaments i, per això, crec inneeessari fer apel·lació al vostre esperit patriòtic, segur que el municipi amb la presidència del qual us honoreu, aprovarà per aclamació, l'ESTATUT que la nostra terra ha de presentar a les Corts Constituents.

Cal que l'Ajuntament prengui l'acord abans o per tot el vinent dia 28 Aquest acord ha de limitar-se a manifestar si s'aprova o no l'ESTATUT. Tot seguit després, us agrairé que vulgueu comunicar-lo telegràficament a la Generalitat, apart de la comunicació oficial que després escaigui, per a la qual utilitzareu el formulari que us adjuntem.

Visqueu molts anys.
BARCELONA, 14 de juliol 1931.

El Conseller Adjunt

GENERALITAT DE CATALUNYA

Senyor Alcalde de MOLLET

L'aprovació de l'Estatut de Catalunya va ser un tema de gran interès per als molletans: se'n van fer ressò des de les actes de les reunions consistorials fins a la premsa local. Aquí reproduïm la circular que, des de la Diputació provisional de la Generalitat, es va enviar a tots els ajuntaments amb un exemplar de l'Estatut de Núria per tal que els consistoris poguessin celebrar el plebiscit per a l'aprovació de l'Estatut.
L'altre document és l'acta del consistori d'en Feliu Tura en què s'aprova l'Estatut.
(Documentació de l'AMMV.)

Josep Comas i Masuet, Secretari interí de l'Ajuntament de Mollet,

SENYORS:

Feliu Tura Vallderiola
Ramon Salvat Vendrell
Joan Castells Benom
Teodor Anglada Vila
Antoni Guasch Bonastre
Francesc Sisó Pi
Francesc Roca Padró
Josep Fortuny Torrents
Pelegrí Castells Comas
Pelegrí Pi Planelles
Joan Comadran Puigdomenec
Jasint Berenguer Coll

CERTIFICO: Que en el dia d'avui, vint-i-u de juliol de mil nouccents trenta-u, s'ha reunit l'Ajuntament d'aquesta vila, en sessió pública a la qual han assistit els senyors esmentats al marge, ha estat pre el següent acord, que és transcrit literalment del Llibre d'actes d'aquest Ajuntament:

"Per aclamació s'aprova l'ESTATUT que la Diputació provisional de la Generalitat ha sotmés a aquest Ajuntament en virtut del Plesbiscit d'Ajuntaments de Catalunya que disposa l' apartat b) de l'article 22 del Decret de la Generalitat de 15 de maig darrar; donant a aquesta aprovació el sentit más extens per tal que s'interpreti que el contingut de l'ESTATUT és expressió de la voluntat de la nostra terra."

I per a que consti, signo la present certificació del Llibre d'actes amb el Vist i plau del Sr. Alcalde a Mollet a vint-i-u de juliol de mil noucents trenta-

Vist i Plau,
L'Alcalde,

Annex 4

Partit Obrer d'Unificació Marxista

(P. O. U. M.)

Rambla de la República, 6

TELEFON 1949

SABADELL

CERTIFIQUEM: Que el nostre Partit, està constituït a Mollet del Vallès, amb domicili provisional al carrer de Pi i Margall, 62.

La Junta està composta dels següents companys:

President: JOSEP COLL COMPANY

Secretari: BONAVENTURA AMMETLLER BRUGADA

Caixer: MIQUEL NADAL.

El que certifiquem als efectes consegüents.

Sabadell, 16 d'octubre 1936.

El COMITÈ COMARCAL

President.

L'octubre de 1936, una vegada que el Comitè de Milícies Antifeixistes és dissolt des del Govern de la Generalitat, es decreta la constitució de nous consistoris. A Mollet li corresponen 22 consellers en la proporció de 6 consellers d'ERC, 6 de la CNT, 4 del PSUC, 2 de la UR, 2 d'AC i 2 del POUM.

L'alcalde, en Feliu Tura, comunicarà als partits i organitzacions sindicals de Mollet aquesta proporció perquè elegeixin els ciutadans que han d'exercir el càrrec de conseller municipal en representació de les respectives organitzacions, en el nombre i proporció que els correspon.

Les respostes d'algunes d'aquestes organitzacions són els documents que a continuació reproduïm.

(Documentació de l'AMMV.)

C. N. T. A. I. T.

Milicias Antifascistas de Cataluña

M O L L E T

En asamblea celebrada de delegados de los respectivos sindicatos de ramos de la C.N.T. se acordo nombrar como consejeros representantes de dicha organización a los compañeros que acontinuación se mencionan.

RAFAEL ALFONSO SALINAS.
JOSE DOMINGUEZ MITJAVILA.
JOSE SOTO GARCIA
AGUSTIN BACHS VILÁ
ELISEO VALLS RUIZ
ALFONSO FALQUERA CASTELLS

Lo que ponemos en conocimiento del Juzgado Municipal de esta villa para los efectes y fines consiguientes.

Mollet 16 de Octubre de 1936.

Por la C.N.T.

A. Alfonso

Al camarada Juez Municipal de Mollet.

SINDICATO DE TRABAJADORES - MOLLET DEL VALLES - C.N.T.

CENTRE CATALANISTA REPUBLICÀ
MOLLET

Mollet 13 d'Octubre del 1936.

Sr. Jutge Municipal de Mollet.

Acusem rebut del vostre comunicat del dia d'avui que fa referencia a la constitució deks nous concells municipals i consequentment complint el disposat pel Butlletí Oficial de la Generalitat de Catalunya en la seva part dispositiva i en la seva interpretació en quant al nombre de llocs que correspont a la nostra organització, tenim l'honor de presentar oficiàamment per als carrecs de regidors municipaks, els companys seguents:
Josep Fortuny Torrents.- Pelegri Pi Planelles.- Josep Manau Rebelló.- Joan Ambròs Lloreda.- Jacint Marquina Ferrer.- Rossend Ràfols Albert, el que li comuniquem pels efectes conseguents:

Volem fer constar pero, en plena consciencia i de una manera responsable que les vacants que restaran per cobrir per manca de partits representats avui al consell de la Generalitat i que en la localitat no existeixen, seràn cobertes pensant que l'Esquerra Republicana de Catalunya es la organització politica majoritaria de la nostra pobàació i per tant no pot estar en inferioritat de llocs respecte a cap altre organització.

Visqueu molts anys pel be de Catalunya i de la República

Pel Consell Directiu
El President

Sindicat Agrícola

Jaume I, 1 i Berenguer III, 2 MOLLET Telèfon 72

Ciutada Jutge Municipal
Mollet.

Havent rebut el seu comunicat d'avui, demanant-nos els noms dels companys que han de formar part del nou consell Municipal de Mollet segons disposició del Diari Oficial de la Generalitat de Catalanya , aquesta organització nomena per ocupar els càrrecs els companys seguents:

Feliu Tura Valldeoriola.

Joan Roca Parera, amb la salvetat però de que creiem que per la importancia que té la nostra organització a Mollet n'hi corres penen quatre, però avui donem dos noms solament atenent-nos al nost patriotisme i per no posar obstacles al desenvolupament de l'organització de la vida municipal de Mollet; esperant pero que al cobrir les vacants que deixaran els diverses partits que no tenen representació a Mollet se'ns farà justicia.

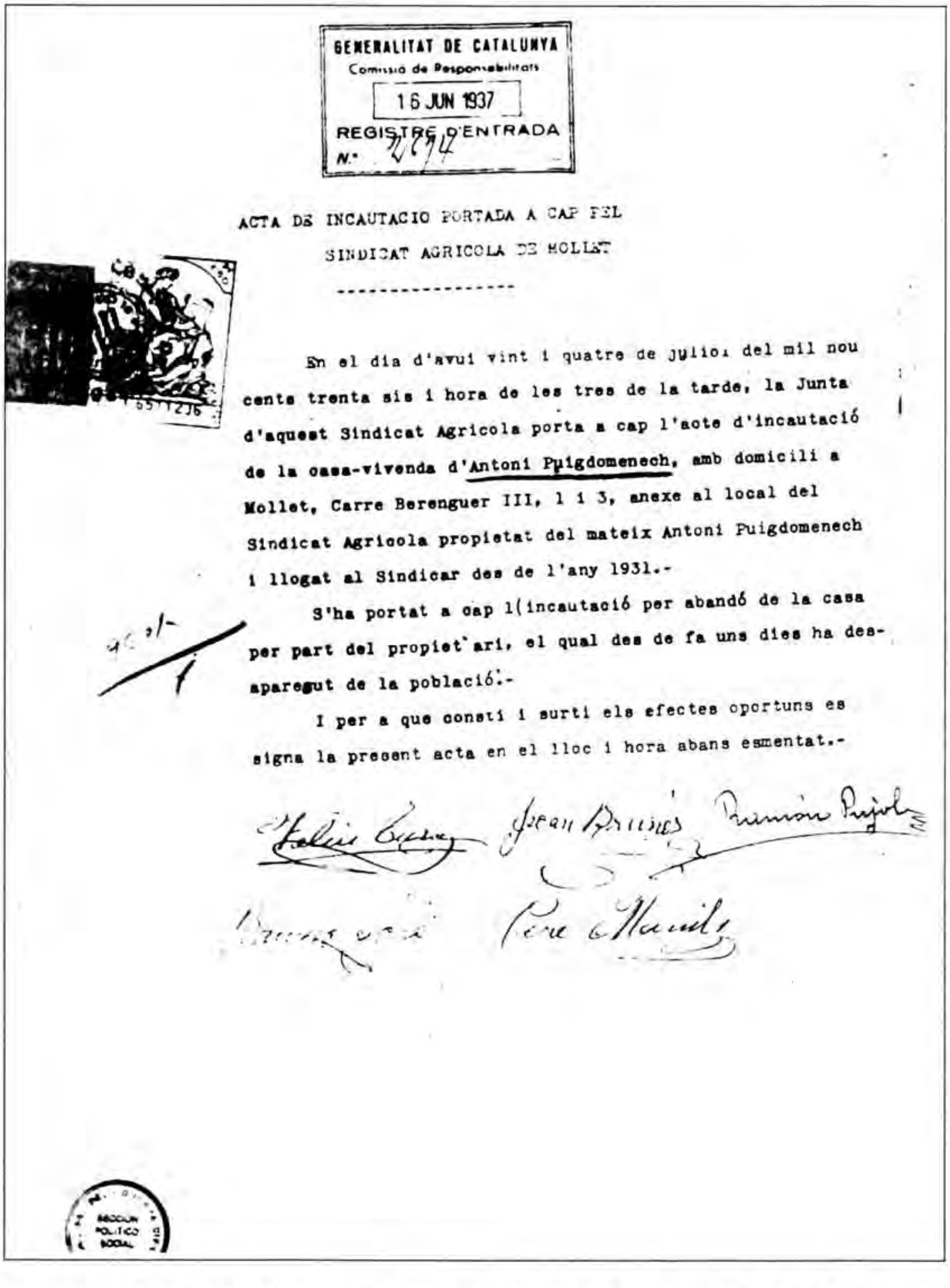
Visqueu molts anys per la llibertat.

Mollet a 13 d'octubre de 1936

Pel Consell Directiu

SINDICAT AGRÍCOLA F.C. MOLLET DEL VALLÈS

Annex 5

GENERALITAT DE CATALUNYA
Comissió de Responsabilitats
16 JUN 1937
REGISTRE D'ENTRADA
N.º 2794

ACTA DE INCAUTACIO PORTADA A CAP PEL

SINDICAT AGRICOLA DE MOLLET

En el dia d'avui vint i quatre de Julio: del mil nou cents trenta sis i hora de les tres de la tarde, la Junta d'aquest Sindicat Agricola porta a cap l'acte d'incautació de la casa-vivenda d'Antoni Puigdomenech, amb domicili a Mollet, Carre Berenguer III, 1 i 3, anexe al local del Sindicat Agricola propietat del mateix Antoni Puigdomenech i llogat al Sindicar des de l'any 1931.-

S'ha portat a cap l(incautació per abandó de la casa per part del propietari, el qual des de fa uns dies ha desaparegut de la població.-

I per a que consti i surti els efectes oportuns es signa la present acta en el lloc i hora abans esmentat.-

SECCIÓN POLÍTICO SOCIAL

Aquesta còpia és una de les actes d'incautació que es van enviar a la Comissió de Responsabilitats de la Generalitat per a la seva legalització.
En les comunicacions d'apropiació s'al·lega com a motiu de la incautació l'abandó dels béns pel seu propietari, que aquest és considerat facciós, i la necessitat que té dels béns l'organisme incautador per al servei del poble o dels seus socis.
(La documentació d'incautacions es troba a l'ANC.)

Annex 6

GENERALITAT DE CATALUNYA
SERVEIS D'ASSISTÈNCIA SOCIAL

Comissariat d'Assistència als Refugiats
PASSEIG PI I MARGALL, 18 : TEL. 16445
BARCELONA

Secció Allotjament
Número 2199

EULALIA OLIVERAS
RITA DE JUNCA
DOLORS LUIS.

Acolliu si us plau enllaqueix poble a les companyes que s'esmenten al marge, refugiades procedents de les zones de guerra.

Barcelona, 8 de novembre del 1937.

El Secretari General,

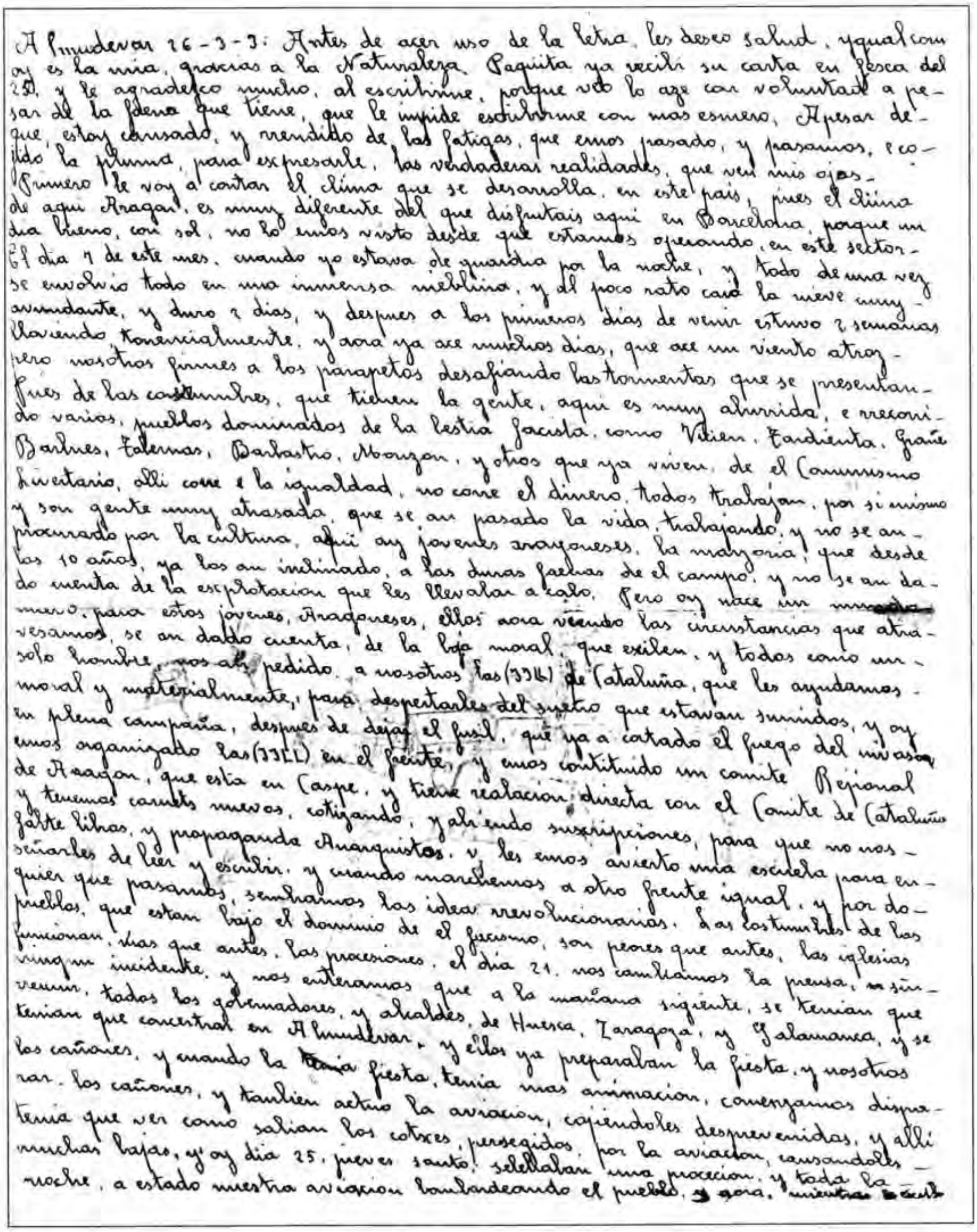
M. N. - GUERRA CIVIL - SECCION POLITICO SOCIAL - BARCELONA

Ciutadà Alcalde de l'Ajuntament de MOLLET.-

Leg 280/4
Nº 58

Per tal de donar acollida als refugiats de guerra, la Generalitat va crear el Comissariat d'Assistència als Refugiats, des d'on es distribuïen els refugiats pels diferents municipis de Catalunya, sent els ajuntaments els encarregats de facilitar l'allotjament als refugiats. El setembre de 1937 el nombre de refugiats a Mollet era de 554 i anava creixent, com ho certifica aquest document del Comissariat d'Assistència als Refugiats.
(Document de l'ANC.)

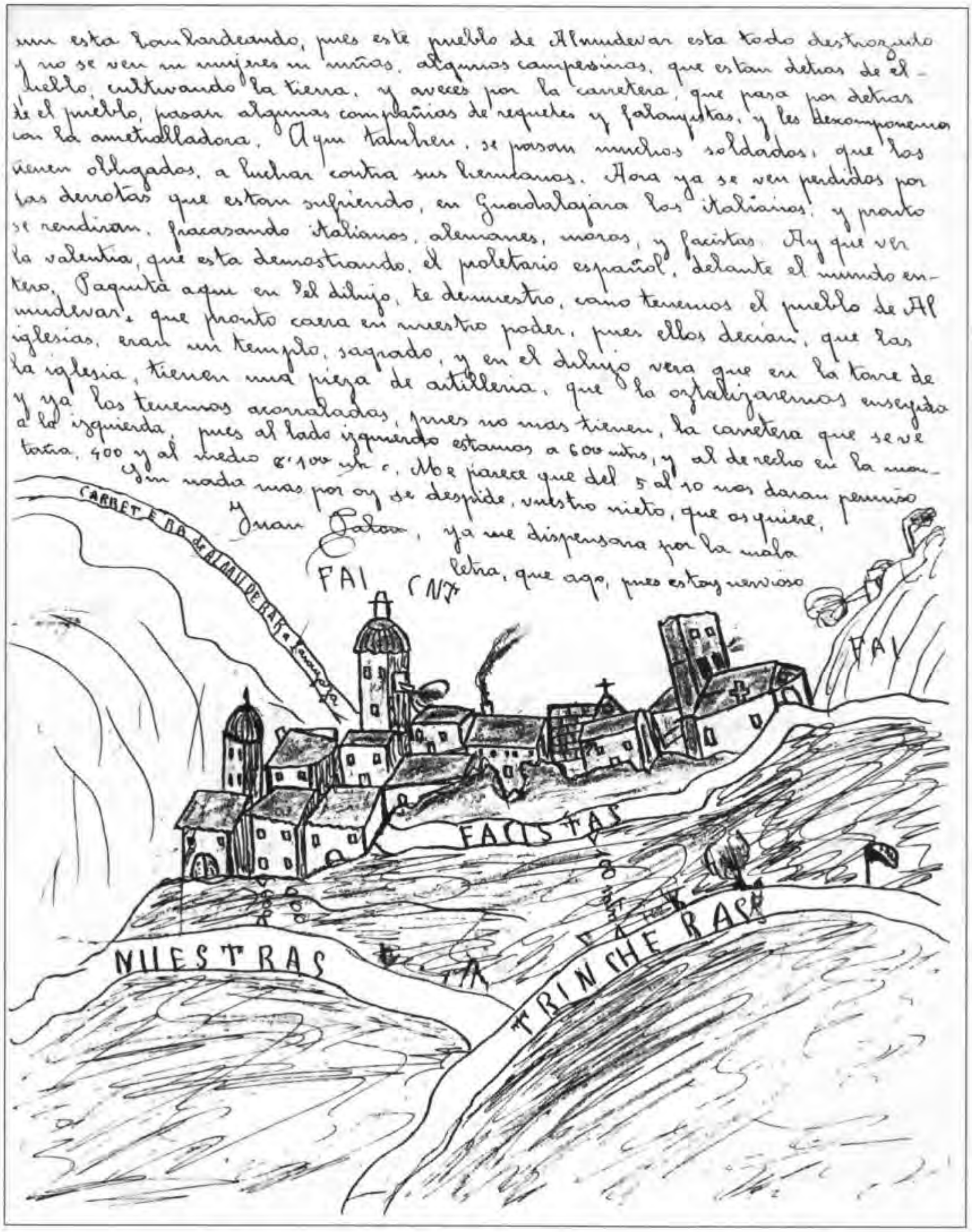
Annex 7

A Almudevar 26-3-37: Antes de acer uso de la letra, les deseo salud, yqualcom
oy es la mia, gracias a la Naturaleza. Paquita ya recibi su carta en fecha del
25, y le agradezco mucho, al escribirme, porque veo lo aze con voluntad a pe-
sar de la fiebre que tiene, que le impide escribirme con mas esmero. Apesar de-
que estoy cansado, y rendido de las fatigas, que emos pasado, y pasamos, e co-
gido la pluma, para expresarle, las verdaderas realidades, que ven mis ojos.
Primero le voy a contar el clima que se desarrolla, en este pais, pues el clima
de aqui Aragon, es muy diferente del que disfrutais aqui en Barcelona, porque un
dia bueno, con sol, no lo emos visto desde que estamos operando, en este sector.
El dia 7 de este mes, cuando yo estava de guardia por la noche, y todo de una vez
se envolvio todo en una inmensa niebliña, y al poco rato cayó la nieve muy-
abundante, y duro 2 dias, y despues a los primeros dias de venir estuvo 2 semanas
lloviendo torrencialmente, y aora ya ace muchos dias, que ace un viento atroz-
pero nosotros firmes a los parapetos desafiando las tormentas que se presentan-
fues de las costumbres, que tienen la gente, aqui es muy aburrida, e recorri-
do varios, pueblos dominados de la bestia facista, como Vilien, Tardienta, Grañe
Barbues, Tabernas, Barbastro, Monzon, y otros que ya viven, de el Comunismo
libertario, alli corre e la igualdad, no corre el dinero, todos trabajan, por si mismo
y son gente muy atrasada, que se an pasado la vida, trabajando, y no se an-
procurado por la cultura, aqui ay jovenes aragoneses, la mayoria, que desde
los 10 años, ya los an inclinado, a las duras faenas de el campo, y no se an da-
do cuenta de la explotacion que les llevavan a cabo. Pero oy nace un nuevo
nuevo, para estos jovenes, Aragoneses, ellos aora viendo las circunstancias que atra-
vesamos, se an dado cuenta, de la bida moral, que exiben, y todos como un
solo hombre, nos an pedido, a nosotros las (JJLL) de Cataluña, que les ayudamos
moral y materialmente, para despertarles del sueño que estavan sumidos, y oy
en plena campaña, despues de dejar el fusil, que ya a cabado el fuego del invasor
emos organizado las (JJLL) en el frente, y emos contituido un comite Rejional
de Aragon, que esta en Caspe, y tiene realacion directa con el Comite de Cataluña
y tenemos carnets nuevos, cotizando, y abriendo suscripciones, para que no nos-
falte libros, y propaganda Anarquistas, y les emos abierto una escuela para en-
señarles de ler y escribir, y cuando marchemos a otro frente igual, y por do-
quier que pasamos, sembramos las ideas revolucionarias, las costumbres de los
pueblos, que estan bajo el dominio de el fascismo, son peores que antes, las iglesias
funcionan, mas que antes, las procesiones, el dia 21, nos cambiamos la prensa, sin-
ningun incidente, y nos enteramos que a la mañana siguiente, se tenian que
reunir, todos los gobernadores, y alcaldes, de Huesca, Zaragoza, y Salamanca, y se
tenian que concentrar en Almudevar, y ellos ya preparaban la fiesta, y nosotros
los cañones, y cuando la fiesta, tenia mas animacion, comenzamos dispa-
rar los cañones, y tambien actuo la aviacion, cojiendoles desprevenidas, y allí
tenia que ver como salian los cohetes, perseguidos por la aviacion, causandoles
muchas bajas, y oy dia 25, jueves santo! celebraban una procesion, y toda la
noche, a estado nuestra aviacion bombardeando el pueblo, y aora, mientras escri-

Aquesta carta la va escriure un noi de disset anys, en Joan Palou, que va marxar al front com a voluntari amb la Columna del Vallès. L'hem seleccionada pel seu gran contingut humà.
En Joan va anar al front d'Almudévar amb el cor ple d'il·lusió, portant els ideals de les JJLL de Catalunya i disposat a matar i a morir per ells.
En Joan no va tornar mai.
(Documentació de la família Palou.)

Annex 7 *(continuació)*

mm esta Zaulardeando, pues este pueblo de Almudevar esta todo destrozado y no se ven mi mujeres ni niños, algunos campesinos, que estan detras de el pueblo, cultivando la tierra, y aveces por la carretera, que pasa por detras de el pueblo, pasan algunas compañias de requetes y falangistas, y les descomponemos con la ametralladora. Aya tambien, se pasan muchos soldados, que los tienen obligados, a luchar contra sus hermanos. Hora ya se ven perdidos por las derrotas que estan sufriendo, en Guadalajara los italianos, y pronto se rendiran, fracasando italianos, alemanes, moros, y facistas. Ay que ver la valentia, que esta demostrando, el proletario español, delante el mundo entero. Paquita aqui en el dibujo, te demuestro, como tenemos el pueblo de Almudevar, que pronto caera en nuestro poder, pues ellos decian, que las iglesias, eran un templo, sagrado, y en el dibujo vera que en la torre de la iglesia, tienen una pieza de artilleria, que la ofbatizaremos enseguida y ya los tenemos acorraladas, pues no mas tienen, la carretera que se ve a la izquierda, pues al lado izquierdo estamos a 600 mts, y al derecho en la mantaña, 400 y al medio 6'100 mts c. Me parece que del 5 al 10 nos daran permiso

Y un nada mas por oy se despide, vuestro nieto, que os quiere,

Juan Tafos, ya me dispensara por la mala letra, que aqo, pues estoy nervioso

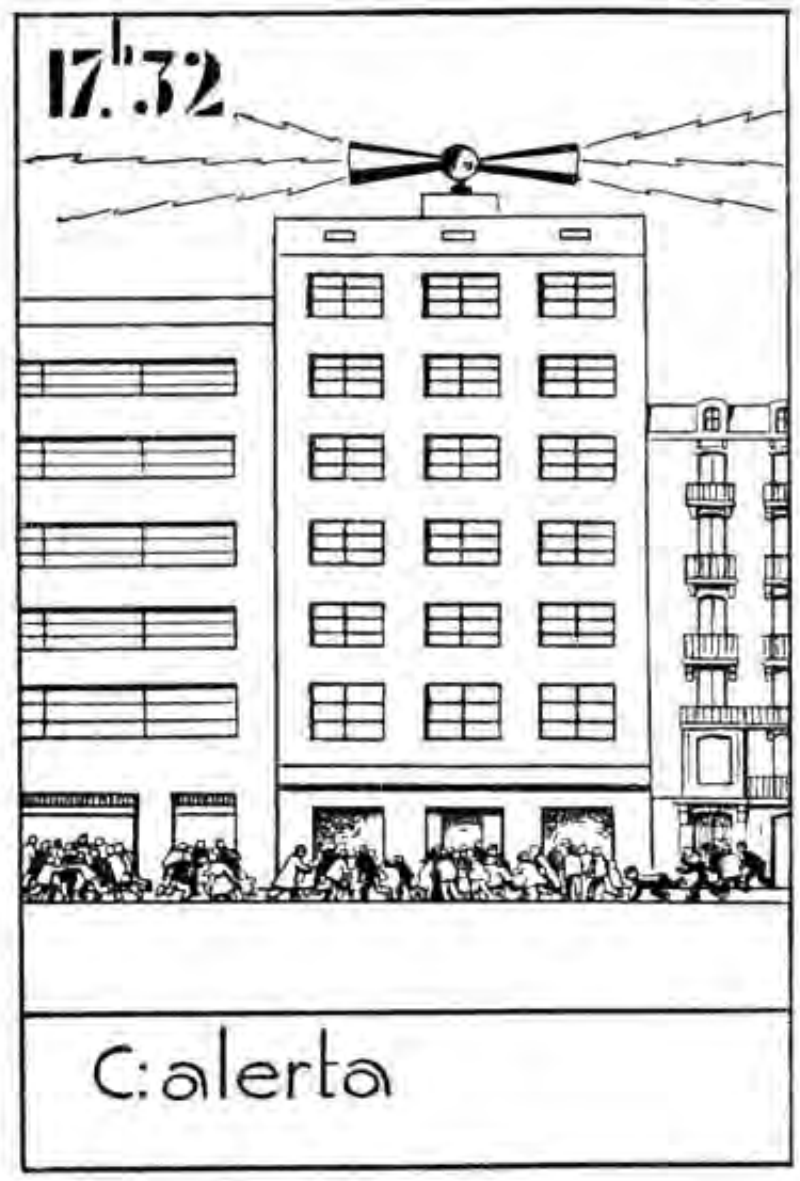
Annex 8

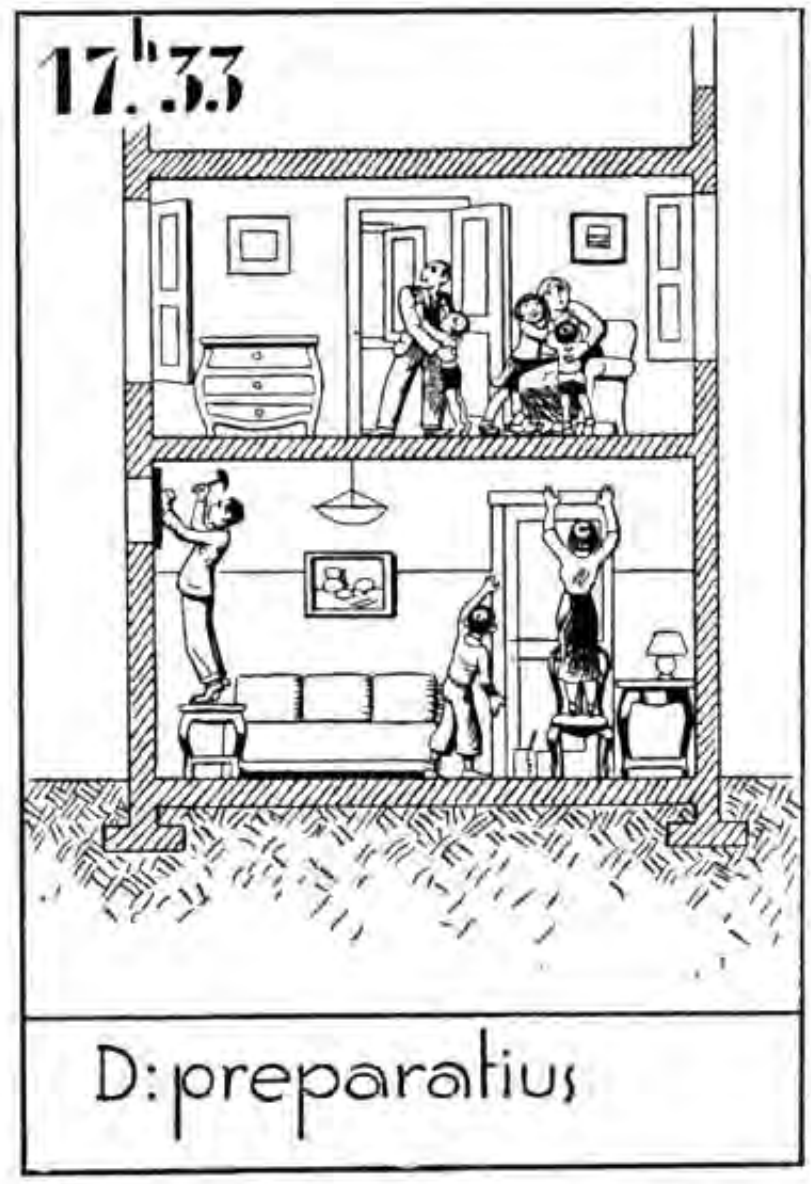
A: avions senyalats

B: ordre d'alerta

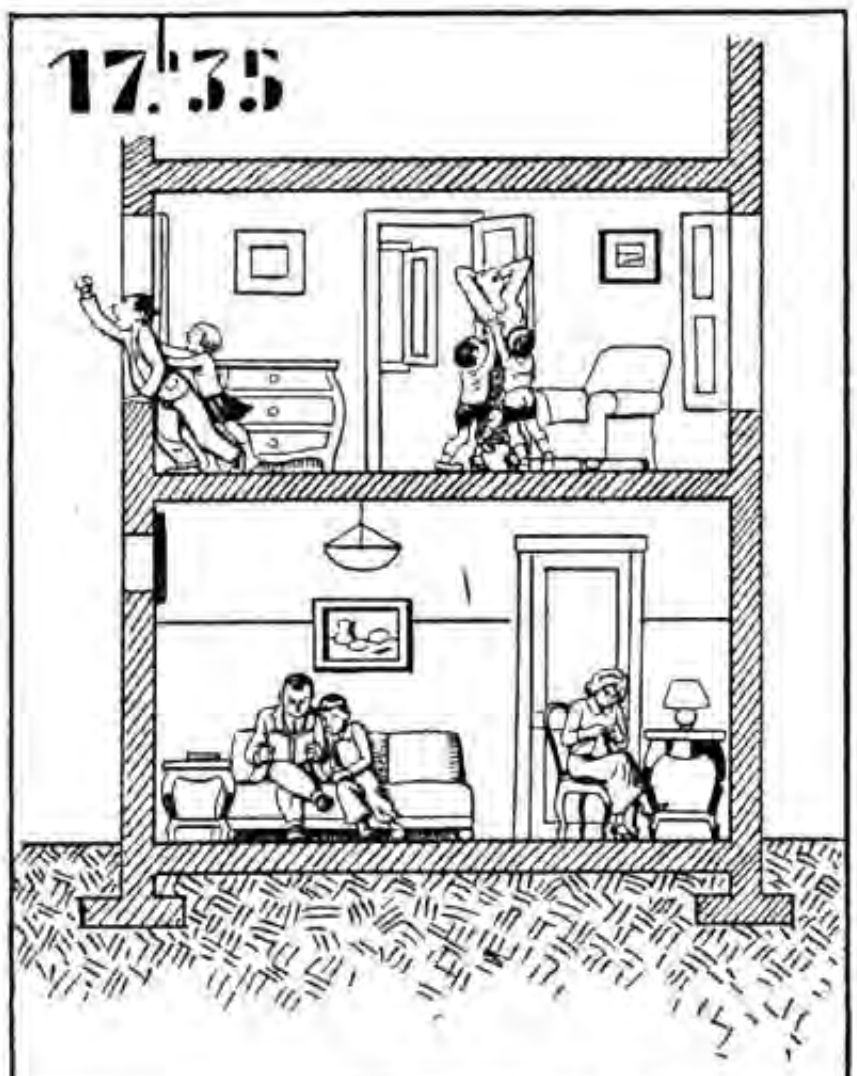
C: alerta

D: preparatius

La Generalitat, des del Comissariat de Propaganda, va editar una sèrie de fullets destinats a la població civil amb consells i instruccions sobre les mesures que la població havia de prendre en cas de bombardeig.
Aquestes imatges corresponen al fullet «Què has de fer davant la guerra aèria» que el Comissariat va publicar el 1937.

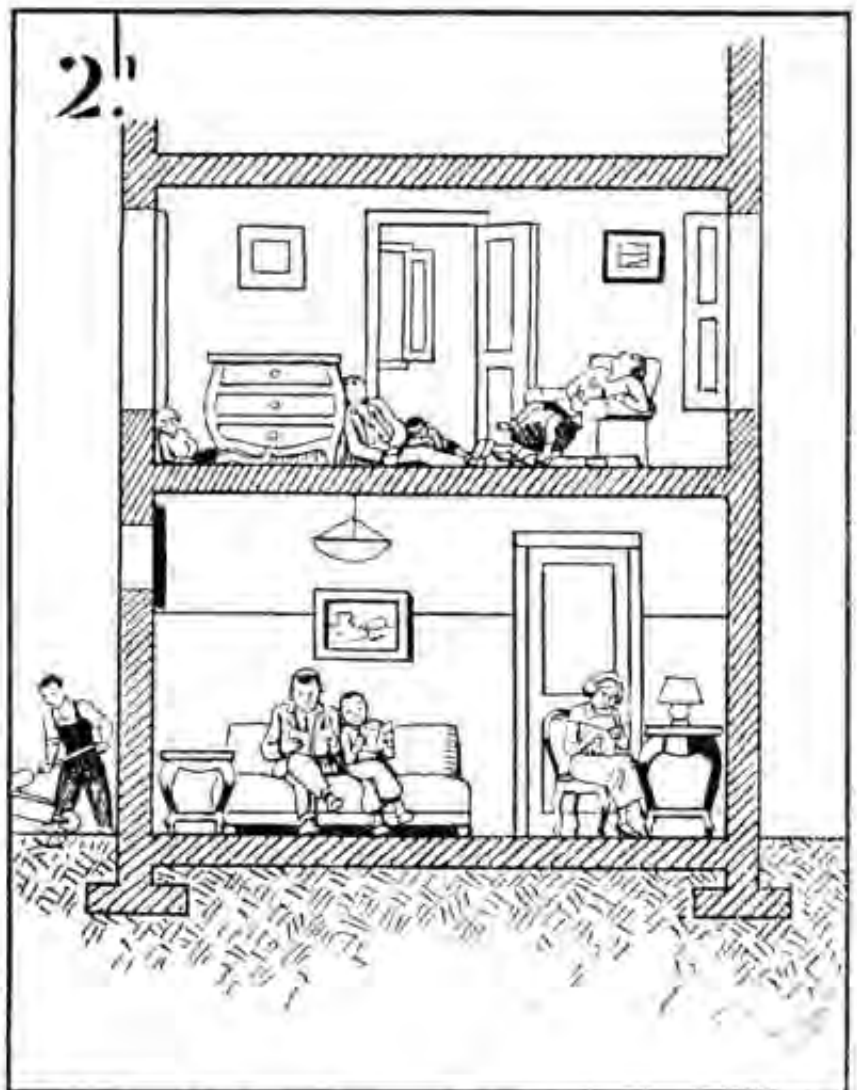
Annex 8 *(continuació)*

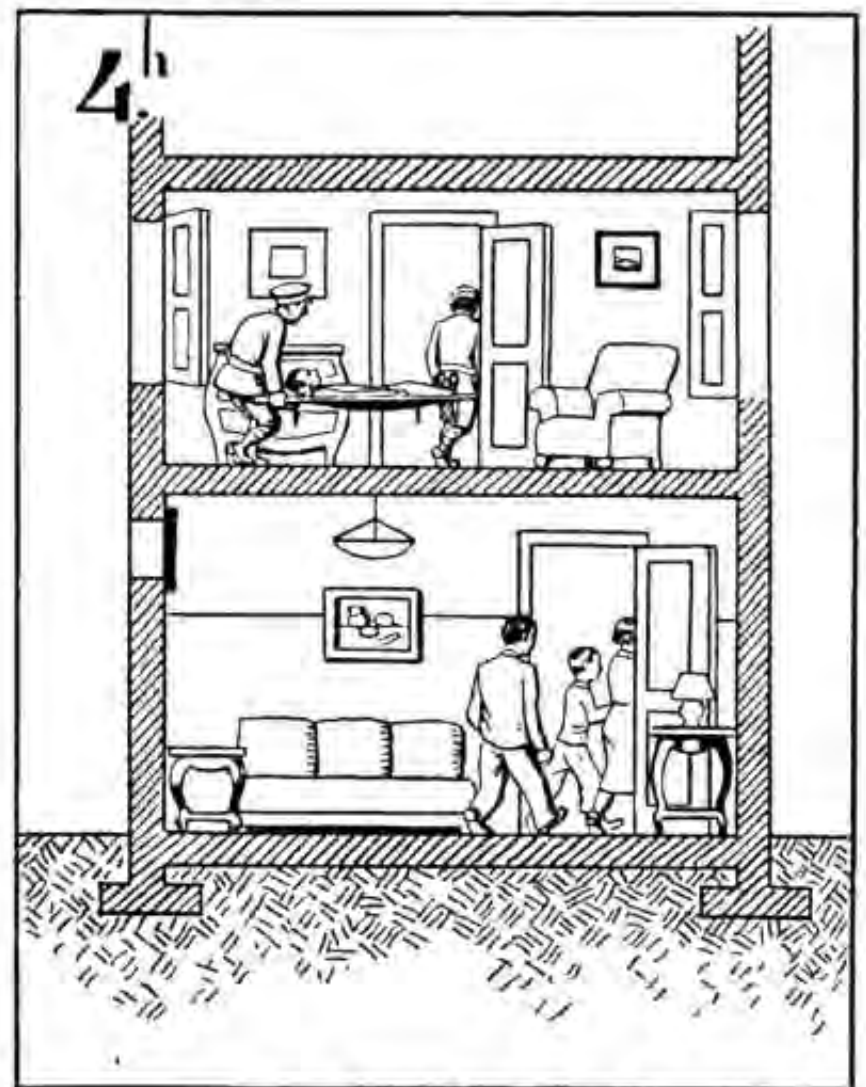
E: preparatius enllestits

F: bombardeig sense efecte

G: desinpregnació

H: sortida del refugi

Annex 9

Provincia de Barcelona — Municipio de Mollet

Auditoría de Guerra del Ejército de Ocupación

En **Mollet** partido judicial de **Granollers**
provincia de **Barcelona** a **seis** de **Febrero** de mil novecientos treinta y **nueve** III Año Triunfal

D. **Juán Martí Vilaseva** **Alferes** del Cuerpo Jurídico Militar, en nombre del Excmo. Sr. General Jefe del Cuerpo de Ejército

nombro a Don **Simeón Rabasa Sirgla**

para el cargo de **Presidente de la Gestora** de este Municipio, con carácter provisional, hasta que por las Autoridades superiores competentes se acuerde en definitiva.

Presente el mencionado señor, se obliga a desempeñarlo fielmente, con celo y austeridad, así como con la máxima diligencia que cada caso permita, quedando posesionado de su cargo a las **quince** horas y ——— minutos del día de hoy.

Y para que conste, extiendo la presente que firma conmigo el interesado después de quedar enterado de su contenido, aceptando y agradeciendo su designación para cooperar con el mayor entusiasmo al resurgir de España.

CONCEJALES: Isidro Segura
Joaquín Mañosa
Armengol Joval
José Mora
Andrés Estrada
José Casper
Juán Ventura
Ramón Pau
Timoteo Parera
Miguel Busquets
Jaime Paradell
Vicente Solá
Agustín Terrents
Enrique Guin

Nomenament oficial del primer president-gestor de l'Ajuntament de Mollet, un cop les tropes nacionals van entrar a la nostra localitat. Serà un alferes, en Juan Martí Vilanova, qui nomenarà l'alcalde, en Simeó Rabasa. Aquest, per la seva banda, nomenarà les persones que han de treballar amb ell com a consellers.
(Documentació de l'AMMV.)

Annex 10

Un cop acabada la guerra, trobem una àmplia documentació sobre informes sociopolítics. Aquests informes els elaboraven l'alcaldia, el cap de la FET de las JONS, la Guàrdia Civil o els particulars. Els destinataris acostumaven a ser els jutjats militars, els camps de concentració o empreses particulars.

En aquest annex reproduïm alguns models d'aquests informes.

REFERENCIA E INFORMACION DE

natural de _____

(Provincia de _____ *) vecino de* _____

(Provincia de _____ *) de* ____ *años de edad, de profesión*

¿A qué partido perteneció antes del 18 de Julio de 1936?

¿Cual fué su actuación social antes de dicha fecha?

¿Cual fué su intervención en el movimiento rojo-revolucionario? _____

¿Cual ha sido su actuación político-social durante el movimiento? _____

OBSERVACIONES.

Se encuentra prisionero de Guerra en el Campo de Concentración

¿Certifica el firmante su adhesión al Glorioso Movimiento Nacional?

Y para que conste firmo en Mollet a ___ *de* _____ *de 1939.*

Año de la Victoria

Testigo,

INFORMANTE. *D.* _____ *Calle* _____

GARANTIZO que el firmante D. _____

Calle _____ *es persona afecta al Glorioso Movimiento Nacional.*

Mollet, ___ *de* _____ *de 1939.*

Año de la Victoria

El Alcalde, AVAL, El Jefe de la F. E. T. y de las J. O. N. S.

V° B°
El Comandante Militar de esta Plaza,
legalizo las firmas que anteceden

Sr. Jefe del Campo de Concentración de Prisioneros de Guerra _____

Informe que hauria de servir d'aval per a un presoner de guerra internat en un camp de concentració.
(Documentació de l'AMMV.)

AYUNTAMIENTO DE MOLLET DEL VALLÉS
(BARCELONA)

Negociado Gobernación Inf. Núm. 2115

SERVICIO HISTORICO MILITAR - ARCHIVO GRAL. MILITAR DE GUADALAJARA

FRANCO,
FRANCO,
FRANCO

¡¡ARRIBA
ESPAÑA!!

En contestación a su escrito del día 17 del actual, en el que solicita informes y antecedentes sobre la conducta observada por JESUS CAPARROS GARCIA de 24 años de edad,soltero, habitante en la calle J.Verdaguer nº 1 de ésta localidad, cúmpleme informarle qàe previas las averiguaciones que han sido practicadas por agentes de mi autoridad, resulta que el individuo antes citado simpatizaba con el sentir marxista, ingresó y partió voluntario al frente en la comumna Durruti y se ignora si ha tomado parte en actos delictivos contre personas ni cosas.

Dios guarde a V. muchos años.
Mollet a 24 de Agosto de 1940
EL ALCALDE

Sr. Alferez Secretario del Deposito de Prisioneros de MIRANDA DE EBRO.

Informe que es fa des de l'alcaldia. L'Ajuntament va constituir una Comissió d'Informes amb l'únic objectiu de donar resposta a les demandes sobre l'actitud sociopolítica dels seus ciutadans.
(Documentació de l'AGMG.)

FRANCO, FRANCO, FRANCO ¡¡ARRIBA ESPAÑA!!

FALANGE ESPAÑOLA TRADICIONALISTA Y DE LAS J. O. N-S.

Jefatura Local de Mollet

Delegación de Información e Investigación

N.º 126

Bon Arxiu nº1 vol 29. 8.4ª Alg

Correspondiente a su escrito Nº 764I de fecha I7 de Agosto pasado sobre informes deJESUS CAPARROS GARCIA, de 24 años de edad. estado soltero de profesión peón. hijo de Tomas y de Soledad natural de Lorca (Murcia) y vecino de Mollet calle deJacinto Verdaguer Nº II

Tengo el honor de comunicarle que Según datos adquiridos sobre el mismo. Resulta; Antes del G.MvN. era un simpatizante de izquierdas sin actuación si bien llevó una buena conducta moral.

Despues de iniciado este ingresó al ejército rojo-separatista como voluntario antes de ser llamado su reemplazo. no se levió en esta con armas ni hacer guardias.

Por Dios Por España y su Revolución Nacional-Sindicalista

Mollet 6 de Sepbre de I940
El Delegado local de Inf. e Inv.

Sr Alferez Secretario del Tribunal Clasificador. Depósito de Prisioneros de Miranda de Ebro)

Informe que elabora el Cap de la FET i de les JONS.
(Documentació de l'AGMG.)

Judicial

En cumplimiento a su respetable escrito número 7641 fecha 17 del anterior, interesando informes relacionados con el vecino de Mollet del Vallés, JESUS CAPARROS GARCIA, tengo el honor de participar a V., que según los adquiridos, se trata de persona de ideas izquierdistas, llevando no obstanto siempre buena conducta moral, ingresó voluntario en el ejército rojo antes de ser llamado su reemplazo y se ignora la comisión por el mismo, de ningún hecho delictivo.

Dios guarde a V. muchos años.
Mollet 6 de sepbre. de 1940.
El Comandante de Puesto,

Bon Disch. nº 1
Alg. 29.8.40
3

SEÑOR Alférez Secretario del Tribunal Clasificador de Prisioneros de Miranda de Ebro.

Informe que redacta el cap de la Guàrdia Civil de Mollet.
(Documentació de l'AGMG.)

PRISION CELULAR
DE
BARCELONA

DIRECCION

N.º

Sírvase referencia
Exp 53597

AYU
20-7-42
F 690

A los efectos de aplicación del artículo 6.º del Decreto de 2 de Septiembre de 1941, y con arreglo a lo que determina el artículo 1.º de la Orden de la Presidencia del Gobierno, de 23 de Febrero del año actual, ruego a V. —— se digne informar a esta Dirección con la urgencia posible, si existe alguna razón de alarma social en esa localidad que aconseje lo no conveniencia de que el recluso José Moveras Cortada de 50 años hijo de José y de Isabel cuya última residencia fue San Antonio 14 ——, aguarde en situación de prisión atenuada la resolución del proceso judicial que se le sigue por la Jurisdicción Castrense; por lo tanto, espero de V. —— me conteste de una manera concreta si a su criterio puede o no procederse a la libertad del mencionado recluso.

Dios guarde a V. —— muchos años.

Barcelona 15 de Julio —— de 1942.

PRISION CELULAR DE BARCELONA
17 JUL 1942
REGISTRE Sortida n.º 38517

PRISION CELULAR — DIRECCION

Sr. Alcalde del Ayuntamiento Nacional de
Mod. 69
Mollet (Barcelona)

En cas que un presoner pogués sortir en llibertat condicional des de la presó, es feia una consulta a l'alcaldia del municipi on havia de residir el reclús. L'alcalde decidia si procedia o no la concessió de la llibertat.
(Documentació de l'AMMV.)

Correspondiendo a su escrito fecha 15 del actual, relativo al Expte.nº 53597, cúmpleme informarle que previas las averiguaciones practicadas por agentes de mi autoridad, se desprende, al entender de esta Alcaldía no existe razón de alarma social que impida al recluso JOSE LLOVERAS CORTADA, aguarde en situación de prisión atenuada la resolución del proceso judicial que se le sigue, pudiendo pasar a residir en esta villa sin ningún inconveniente.

Lo que traslado a V.S. para su conocimiento y efectos.

Dios guarde a V.S. muchos años.

Mollet a 22 de Julio de 1942.

EL ALCALDE

Iltre. Sr. Director de la Prisión Celular de BARCELONA.

Aquest és un model d'una petició d'informe que adreça el cap d'un camp de presoners a l'alcalde de Mollet per tal de procedir a la classificació d'un presoner (quan ja eren a l'any 1942).

(Documentació de l'AMMV.)

Correspondiendo a su escrito nº 3928 del día 19 del mes pasado y previas las averiguaciones practicadas por agentes de mi autoridad se desprende que [redacted] era antes y durante el Glorioso Movimiento Nacional de ideas políticas de izquierda, ignorándose si cometió actos delictivos de alguna clase.

Dios guarde a V.S. muchos años.
Mollet a 3 de Octubre de 1942.
EL ALCALDE

Iltre. Sr. Primer Jefe del Batallón Disciplinario de Trabajadores nº 35. PALMA DE MALLORCA.

BATALLÓN DISCIPLINARIO
DE TRABAJADORES N.º 35

MANDO

Núm. 3928

23-9-42
877

Para cumplimiento de las normas sobr clasificación de prisioneros existentes en est Batallón, dictadas por el Cuartel General d S. E. el Generalísimo, ruégole que a la bre vedad posible remita a esta Jefatura inform sobre la conducta y antecedentes, antes después del Glorioso Movimiento Naciona del vecino de esta localidad

de 24 años, de estado soltero
hijo de Domingo
y de Rosa
que manifiesta tener su domicilio en
Cervera, Lleida

de la misma.

Dios guarde a V. muchos años.
Palma Mallorca 19 de Septiembre de 1942

El Primer Jefe,

Ilo. Alcalde Presidente del Ayuntamiento Nacional Mollet del Vallés (Barcelona

Oliver - 563

Mollet Liberado

Viva Franco ¡Arriba España!

SALVOCONDUCTO

A favor de D. _____

vecino de esta localidad, es autorizado por esta Comandancia Militar para trasladarse a _____

y regreso a esta población para asuntos de _____

_____, *rogando a las autoridades no le pongan impedimento alguno en su marcha.*

Mollet a ____ *de* _____ *de 1939.*

Año de la Victoria

El Alcalde,

El Comandante Militar,

Imp. Vda. Cabiscol.-Mollet

Durant tot l'any 1939 es va exercir un control politicomilitar sobre la població de Mollet molt rigorós, com ho demostra aquest «salvoconducto», document necessari per als ciutadans que volguessin desplaçar-se fora de la localitat. Havia d'estar signat per l'alcalde i el cap militar de Mollet.
(Documentació de l'AMMV.)

Annex 11

Saludo a Franco ¡Arriba España!

Mi esfuerzo para la Patria

Ofrecimiento económico número .....

Yo, D. ..... de ..... años, natural de .....
..... vecino de Mollet, domicilio calle ..... n.º ..... y de oficio .....
... el Sr. Alcalde de esta población, comparezco y digo:

... sentir en mi alma, mi deseo de cooperar al engrandecimiento de la nueva España, Una, Grande y Libre, y fija mi mente en aquellos valientes soldados, que con su magnifico esfuerzo y que con su vida, nos ofrendaron esta Victoria, obra de inteligencia y de magnifico conjunto, hicieron que con la guia del Glorioso Mando del Caudillo fuese posible el que hoy disfrutemos de los bienes que nos han sido devueltos por la justicia empleada en la devolución legal, siento en mi pecho mi ansia de buen español y no puedo apartarme de mi sencilla aportación para que España retorne y se supere a sí misma.

Libremente ofrezco esta cooperación para el engrandecimiento y saneamiento de Mollet, y particularmente levantar con los fondos mios y de otros particulares, la Iglesia Parroquial y cubrir el insano Torrente que atraviesa nuestra población para que de la mejora surta el beneficio que siente el que suscribe para que sea adjuntada la cantidad de pesetas ....., a otras personalidades que como yo, sentirán los buenos ciudadanos Molletenses de esta España Nacional, cuya cantidad me comprometo sea entregada contra recibo a condición de ser depositada en un Banco de esta localidad, pudiendo ser retirada solamente por las personas que deleguen el Jurado de Obras y que deberá estar compuesto por los siguientes:

Sr. Comandante Militar de la plaza.
Sr. Alcalde.
Rdo. Cura Párroco.
Sr. Juez.
Jefe de la F. E. T. y de las J. O. N. S.
Sres. Concejales.
Sr. Juez Suplente.
Sr. Fiscal.
Un Oficial del Ejército.
Jefe de Milicias.
Delegado de Auxilio Social.
Delegado de la C. N. S
Delegado Agrícola de la C. N. S.
Sr. Inspector Municipal de Sanidad.
Sra. Comadrona Municipal.
Jefe de Falange Femenina.
Jefe Local de Prensa y Propaganda.
Sres. Delegados de Barrio.

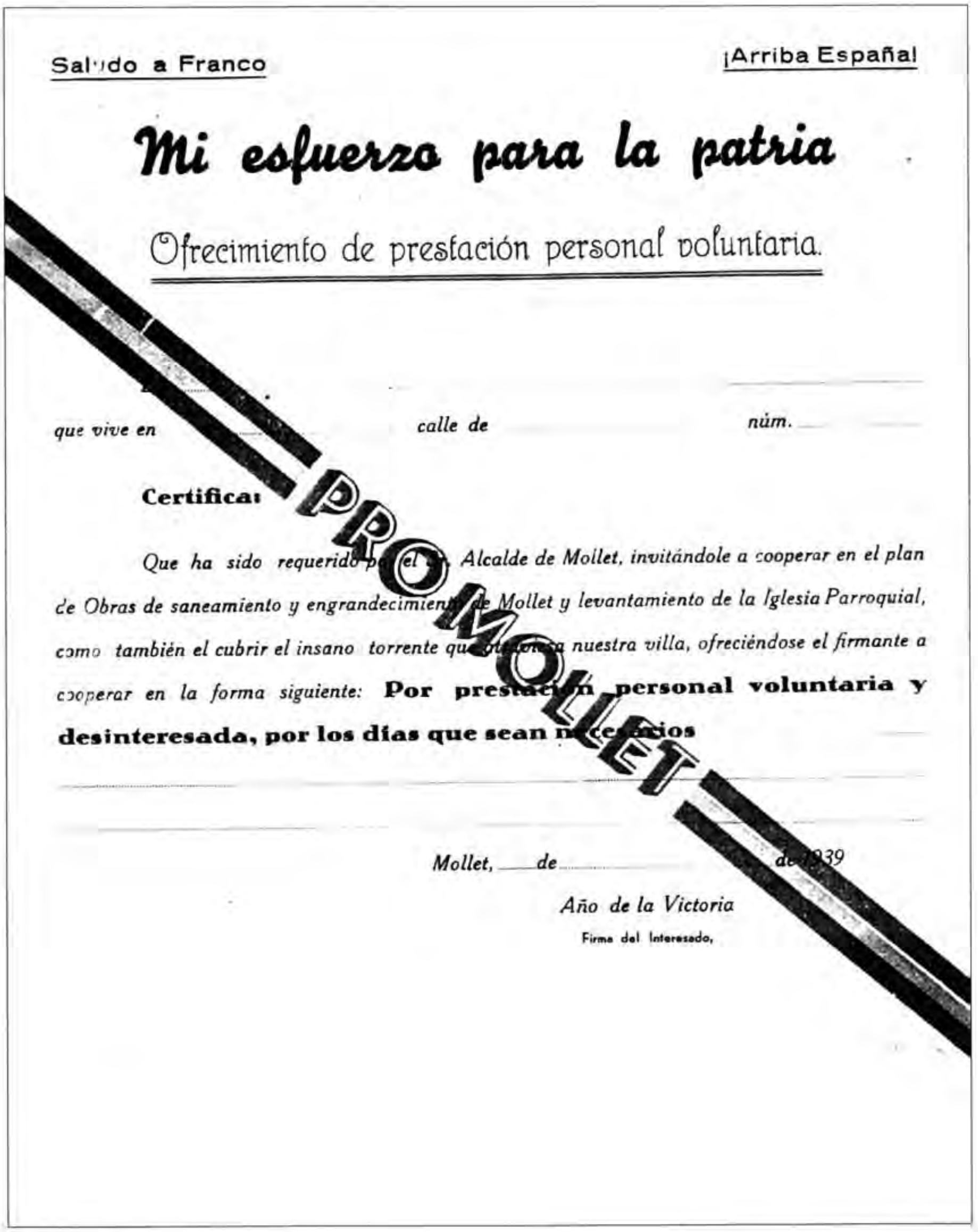
Mollet, ... de ..... de 1939. - Año de la Victoria

FIRMA DEL DONANTE,

PROMOLLET

«Mi esfuerzo para la patria» va ser un projecte del primer consistori franquista per a construir una nova església i cobrir el torrent que travessa Mollet.
Per sufragar el cost de les obres es van obrir dos tipus de subscripcions: una de les persones i entitats que voluntàriament van contribuir amb aportacions monetàries (uns 170 contribuents) i una altra llista en què era l'Ajuntament el que fixava la contribució que

Annex 11 *(continuació)*

Saludo a Franco

¡Arriba España!

Mi esfuerzo para la patria

Ofrecimiento de prestación personal voluntaria.

que vive en ____ *calle de* ____ *núm.* ____

Certifica:

Que ha sido requerido por el Sr. Alcalde de Mollet, invitándole a cooperar en el plan de Obras de saneamiento y engrandecimiento de Mollet y levantamiento de la Iglesia Parroquial, como también el cubrir el insano torrente que atraviesa nuestra villa, ofreciéndose el firmante a cooperar en la forma siguiente: **Por prestación personal voluntaria y desinteresada, por los días que sean necesarios**

PROMOLLET

Mollet, ____ de ____ *de 1939*

Año de la Victoria

Firma del Interesado,

els corresponia pagar a cada persona (uns 90 contribuents). A més a més, moltes persones es van veure obligades a realitzar prestacions personals, com el transport del material d'obres amb els seu propi vehicle (unes 100 persones més).
(Documentació de l'AMMV.)

ÍNDEX ONOMÀSTIC*

A

Abad de Santillán, Diego, 105
Abel i Puig, Joaquim, 142
Acció Catalana, 72, 111, 113
Acció Republicana, 72
Aguilar, Antonia, 303
Aguirre i Marata, Joaquín, 165, 240, 276
Aiguader i Miró, Artemi, 120
Alarcón, G., 123
Alcalá Zamora, Niceto, 87
Aldebó, Felip, 73
Alemany, J., 99
Alemany, Rosita, 23
Alfonso Salinas, Eduard, 137, 276
Alfonso Salinas, Rafael, 73, 115, 122, 123
Alianza Obrera, 95
Aliguer i Pons, Miquel, 227
Aliguer i Vegué, 302
Altayó, Agustí, 163
Altimira i Pont, Maria, 299
Álvarez Arenas, 303
Ambrós i Lloreda, Joan, 72, 90, 94, 115, 123
Ametller i Brugada, Bonaventura, 115, 275
Anglada i Vila, Teodor, 76, 90, 275
Anglés i Anglés, Margarita, 212
Angosto i Linares, Josep, 115, 122, 155
Arboix, Francisca, 217
Arbussà, Carmela, 221
Arderiu, Manel, 137
Ascaso, Joaquín, 105
Azaña Díaz, Manuel, 81, 87
Aznar, Juan Bautista (almirall), 72

B

Bachs i Tarrés, José, 301
Bachs i Vilà, Agustí, 115
Bachs i Vilà, Antònia, 136
Bachs i Vilà, Vicenç, 136, 247
Balcells, Josep, 212
Ballester i Almudévar, Ángel, 301
Barcala i Carbonell, Miquel, 90, 123
Barnils i Cuscó, Angelita, 299
Barnils i Cuscó, Bonaventura, 299
Barnils i Cuscó, Joan, 299
Barres Pascual, Artur, 226
Bas, Joan, 217
Basch i Franci, Jordi, 299
Basolí (taller), 54
Batet i Mestres, Domènec (general), 96
Bayo, Ramon, 166
Belis i Quintana, Joan, 292
Benedicto, Josefa, 23
Benet, Josep, 304
Berenguer Fusté, Dámaso (general), 71
Berenguer, Jacint, 77
Bloc Obrer i Camperol (BOC), 102
Boix i Boix, Pere, 184
Boix, Jaume, 85
Bolinches i Company, Manuel, 301
Bonet de Río, (diputat provincial), 310

* No hi consten els noms que apareixen a les pàgines de quadres i il·lustracions.

Bonvilà i Miralles, Pere, 122
Bordes Mullol, Ramon, 185, 187
Borrelles, M. Teresa, 16
Bruch i Serne, Joaquim, 184
Brunés, Joan, 212
Busquets, Antònia, 212
Busquets, Camilo, 240
Busquets, Eusebio, 301
Busquets, Francesc, 166
Busquets, Francisca, 212
Busquets, Miquel, 237
Butjosa i Ciurans, Joan, 251

C

Calzada i Balañá, Miquel, 123, 275
Cambó i Batlle, Francesc, 105
Camp i Martí, Joan, 90, 123, 275
Camp i Plans, Balbina, 299
Camp i Plans, Eulàlia, 299
Camp i Tintó, Vicent, 54, 58, 71, 72, 184, 251
Camps Pastor, Jaume, 189
Camps, 90
Canal, Ricard, 71
Canals, Salvador, 217
Candell i Faja, Luis, 301
Caparrós Garcia, Jesús, 171
Caparrós, Joan, 166
Capdevila i Trullás, Josep, 132
Carbonell i Pujol, Maria, 212, 301, 302
Carbonell, Joaquina, 54
Careta (taller), 52
Careta, Pere, 90, 142
Carol, Enric, 165
Carol, Josep, 137
Casanovas i Casanovas, Josep, 184, 238
Casanovas i Mas, Josep, 171
Casas, 90
Casi i Castells, Ramon, 137
Castejón, Antonio, 73
Castells Anglada, Jaume, 171
Castells i Ambrós, Jordi, 299
Castells i Xufré, Ramon, 137
Castells, Andreu, 124
Castells, Joan, 72, 76, 80, 85
Castells, L., 96
Castells, Pelegrí, 74, 77
Castells, Pere, 71
Centre Catòlic, 127
Centre Sanitari de Granollers, 28
Cercós, Vicenç, 73
Cerezo Tuset, Jesús, 99
Ciurans i Parera, Andreu, 90, 99
Ciurans Tintó, 90
Ciurans, Jaume, 130
Codina, Vicenç, 73, 122
Col·lectiva de Camperols, 41, 127, 158
Coll i Aregall, Jaume, 165, 226
Coll i Ciurans, Joan, 171
Coll i Company, Josep, 115
Coll i Ibáñez, Juan, 54, 301
Coll i Tintó, Juan, 302
Collell i Roca, Francesc, 299
Coma i Espasa, Pere, 127
Comadran i Esteve, Joan, 77, 80, 99
Comitè d'Ajuda als Refugiats, 200
Comitè d'Investigacions Antifeixistes, 183
Comitè de Milícies Antifeixistes, 113, 163
Comorera i Soler, Joan, 157
Companyia de Jesús, 80
Companyia de Maria, 107, 184
Companys i Jover, Lluís, 72, 75, 83, 95, 96, 101, 105, 120

Confederació Nacional del Treball (CNT), 73, 87, 95, 102, 110, 113, 115, 123, 151, 155, 156, 201, 263
Confederación Española de Derechas Autónomas (CEDA), 87, 95
Contijoch i Grau, Valentí, 90
Corbella i Ferrando, Isabel, 136
Corbella i Ferrando, Ramon, 165, 244
Corominas, Lluís, 212
Correa, Antonio, 310
Correo Catalán, El, 310
Costafreda i Carlotta, Valentí, 137
Cot i Pujals, Joan, 299
Cot i Pujals, Pepita, 299
Creus (can), 127
Creus i Avellanet, Ferran, 136
Creus i Subirà, Daniel, 184
Creus i Subirà, Esteve, 184
Creus, Antònia, 217
Creus, Antonio, 251
Cuscó i Noguera, Vicent, 276

D

De Alcariz, Joaquín, 303
De los Ríos, Fernando, 78
Defós, Salvador, 212
Delclós i Ferrer, Margarida, 226
Desvalls i Trias, Manuel, 242
Díaz de Gómara, Miguel, 308
Dispensari Municipal de Mollet, 28
D'Olwer, Nicolau, 78
Domingo i Sanjuán, Marcel·lí, 78
Domínguez i Mitjavila, Josep, 115, 123, 155, 240
Dona Catalana, La, 102
Duñó i Viñals, Francesc, 90, 275
Durruti Dumange, Buenaventura, 105, 165

E

Escalada Díaz, Francesc, 275
Escanilla, Dionisio, 251
Escura i Roca, Joan, 99, 137
L'Espiga del Vallès (farinera Serra), 52, 137
Esquerra Republicana de Catalunya (ERC), 24, 72, 73, 83, 89, 92, 94, 95, 110, 114, 123, 153, 159, 164, 263
Estat Català, 72
Estatut de Núria, 80, 100
Esteve i Mulet, Rafael, 302
Esteve i Serras, Pedro, 301
Esteve, Ramon, 99, 251
Estrada, Andrés, 237

F

Fàbregas (can), 58, 102, 136, 243, 254
Fàbregas i Jorba, Joan, 52, 80,
Falange Española Tradicionalista y de las JONS, 250, 255, 274, 294, 304, 308
Falguera Castells, Alfons, 115, 137, 276
Falguera i Busquets, Elvira, 212
Falguera i Ferrer, Trinidad, 226
Falguera, Isidre, 71
Falguera, Pere, 166
Falguera, Ramon, 85
Falomir Linares, Vicente, 99, 276, 279, 292
Fauré Montforte, Romà, 185, 187
Federació Local de Sindicats Únics de Mollet, 127
Federación Anarquista Ibérica (FAI), 98, 102, 110, 111
Federación Local de Sindicatos Únicos, 137, 204

Fernández (taller), 52
Fernández Burriel, 105
Fernández Ramírez, 309
Fernández, Pilar, 212
Ferrándiz, Vicenç, 163
Ferrer, Joaquim, 166
Figueras, Alfonso, 301
Figuerola, J., 123
Filbà i Roca, Vicenç, 299
Flores i Pelegrí, Antoni, 136
Foment de la Sardana, 106
Fonolleda (família), 85
Fonolleda i Millet, Jaume, 71, 127, 184
Fortuny i Santamaria, Joan (serralleria), 149
Fortuny i Torrents, Asunción, 301
Fortuny i Torrents, Josep, 72, 77, 85, 90, 96, 115, 122, 123, 151, 240, 244, 276
Foz (laboratori), 52
Foz, Francisco, 303
Franco Bahamonde, Francisco, 105, 117
Front Antifeixista, 24, 123
Front Català d'Ordre, 100
Front d'Esquerres, 95, 100
Front Popular, 111
Fuentes Martín, 310
Fullarachs, Rafael, 71
Fullerachs, Rossenda, 221
Fusté, José, 52

G

Gaceta de Madrid, 74
Galí (bòbila), 52
Gali Moly, Vicenç, 99
Galtés i Pujol, Joan, 108, 184
Ganduxé i Busquets, Maria, 299
García i Gracia, Maria, 299
García i Gracia, Pilar, 299
García Oliver, Joan, 105
García, Andreu, 73
García, Josep, 73
García, Marià, 73
García, Salvador, 23
Garriga i Andreu, Joan, 147, 165, 212
Garriga Miquel, Jacint, 171
Gascón (pintura), 149
Gaspar, José, 237
Gay Carner, Joan, 99, 136
Genís i Ciurans, Andrés, 299
Genís i Ciurans, Narcisa, 299
Gil Robles, J.M., 87
Gimeno Domínguez, Vicente, 217
Giralt, Josep, 90
Goded i Llopis, Manuel (general), 105
Godina, Nicolás, 98, 303
Gómez Vila, Fidel, 276
Gómez, Ramon, 166
Gómez, Salvador, 301
Gonzalvo i Falcón, Enric, 136
Gonzalvo i Falcón, Francesc, 278, 292
Gordi i Ventura, Joaquim, 244, 276
Gordi i Ventura, Josep, 97, 277
Gralla, La (Periòdic de Granollers), 192
Grau (serradora), 52
Grau i Jordà, Ramon, 137
Grau, Salvador, 71
Guasch, Antoni, 74, 76, 80, 85
Guichard, Albert B., 242
Guiu, Enric, 237
Gurguí i Estrada, M. Teresa, 299

H

Henrich, Joaquim, 163
Hitler, Adolf, 105

I

Indústria Làctia Socialitzada, 39, 66
Institut Català de Sant Isidre, 92
Izuel, Àngel, 163

J

Jaurrieta, Frederic, 137
Joval, Ermengol, 237
Jufré, Rafel, 166
Junta de Defensa Passiva, 209, 213
Juventudes Libertarias (JJLL), 118, 263

L

Largo Caballero, Francisco, 113, 120
Lauro (Revista de Granollers), 192
Lerroux García, Alejandro, 87, 95
Llanas de Niubó, René, 309
Lliga Regionalista, 72, 74, 76, 83, 87, 88, 89, 92, 93
Llobet, Joan, 166
Llonch, Enriqueta, 212
Llorens (fàbrica de salar), 52
Llorens i Caballer, Pilar, 301, 302
Lluita, 73, 74, 81
López i Atienza, Juanita, 302
López i Tarragona, Josep, 244, 276
López, Estrella, 16

M

Macià i Llussà, Francesc, 72, 73, 75, 78, 82, 83, 86
Madaula i Coll, Josep, 136
Manau, Joan, 165, 204
Manaus i Robells, Josep, 115
Manils Marqués, Isidre, 99, 240
Manils, P., 123
Mañosa, Joaquín, 237
Mañosa, Marià, 138
Marcet i Carbonell, Josep, 127
March, Juan, 105
Marquina i Ferrer, Jacint, 90, 99, 115, 123, 165, 205, 244, 276
Marrugat Anglés, Llorenç, 186
Martí Serrano, Acebo, 217
Martín, Ángeles, 128
Martínez Bustos, Hilario, 237
Martisella, Josep, 212
Mas (impremta), 52
Mas i Elias, Andreu, 132
Mas Torras, Josep, 193
Mas, Agustí, 127
Mas, Jaume, 165
Mas, R., 171
Maspons, Esteve, 16
Massagué, M. Àngela, 73, 76
Matarço i Torrents, Andreu, 302
Maurell i Torrents, Montserrat, 136
Maurín, Joaquim, 95
Maymón i Brunet, Joan, 136
Maynou i Camps, Josep, 99, 276
Maynou i Camps, Vicent, 99, 138, 276
Maynou i Llonch, Jaume, 299
Maynou i Llonch, Ramon, 299
Mayol (fàbrica d'asfalts), 52, 58
Mayol, Joan, 85
Méndez Ibáñez, Joaquim, 73, 99, 276
Menguas, Ferran, 23
Meseguer i Galià, Enric, 90
Miguel Miguel, Miguel, 97
Milícies Antifeixistes d'ERC, 204, 209

Mir, Vicenç, 73
Mogas, Joan (serralleria), 149
Mola Vidal, Emilio (general), 105
Molins i Cid, Pilar, 299
Molins i Maynou, Joan, 248
Molins, Joan, 212
Molist i Vallés, Ramon, 178
Moly i Lloreda, Jaime, 90, 99
Moly i Riquer, Joan, 165, 276
Monferrer i Olivé, José, 302
Montsant i Barnils, Jaume, 299
Montsant i Barnils, Maria, 299
Montserdà (serradora), 52
Mora, José, 237
Moral i Segura, Ramon, 271, 302
Moreras i Susagna, Josep, 115
Moretó (farinera), 52, 58, 158
Múgica (general), 310
Mulà (can), 204
Mumbrú i Gurgui, Joan, 276
Muñoz i Hernández, Celestina, 302
Mussolini, Benito, 105
Mutge, Vicenç, 85

N

Navarro, Manel, 99, 165
Navarro, Miquel, 166
Negre i Pou, Eulàlia, 302
Negre i Pou, Matilde, 302
Negre, Enric, 85, 90, 99
Negrín López, Juan, 122
Net, Esteve, 85
Nicolás i Butjosa, Emili, 212
Nin i Pérez, Andreu, 102, 122
Ninou i Foixench, M. Mercedes, 299
Ninou i Foixench, Rosa, 299
Ninou, Emili, 221
Niubó i Aymerich, Ramon, 138
Nostra Veu, 81, 85
Nostre Ideal, 72, 73, 74, 80, 83, 85, 86, 87, 89, 90
Nules, Agustín, 165

O

Oliver Izquierdo, Josep, 299
Oliver, Josep, 217
Olivera, Joan, 81
Oliveras, Andreu, 166
Oliveres, 90, 99,
Oliveres, Albert, 245
Oller, Francesc, 165
L'Opinió, 72
Orra i Bosch, Enric , 90, 99, 276, 278
Ortega, Josep M., 132
Orwell, George, 121

P

Padró Viñallonga, Ramon, 216
Pallarés Espinosa, Francesc, 276
Pallarés, Francesc, 140
Palou, Joan, 166
Palou, Pere, 137
Pantiquet (can), 85, 127, 158, 204
Paradell, Jaime, 237
Paradell, Tomàs, 54
Pareras Galí, Isidro, 171
Partido Socialista Obrero Español (PSOE), 117
Partit Català Proletari, 102, 117
Partit Catalanista Republicà, 72
Partit Comunista de Catalunya (PCC), 102
Partit Obrer Unificat Marxista (POUM), 24, 102, 111, 113, 114, 115, 152, 264

Partit Republicà Català, 72
Partit Republicà Radical, 90
Partit Socialista Unificat de Catalunya (PSUC), 102, 111, 113, 114, 115
Pascual i Solanes, Llorenç, 90
Pau, Ramon, 237
Pedrerol, Joan, 72, 74, 96
Pere Gil (can), 127, 158
Perera, Timoteo, 237
Pérez Quiñonero, Antonio, 99, 279
Pérez, Germán, 166
Pi i Pi, Pedro, 301
Pi i Planellas, Pelegrí, 72, 74, 77, 85, 86, 96, 99, 111, 115, 155, 157, 276, 279, 292
Pi, Carme, 98
Pi, Jaume, 99
Pi, Joaquim, 166
Pi, Josep, 166
Pineda i Martínez, Frederic, 178
Pinyonaire (can), 85
Piquer Jover, Lluís, 191
Piquer Pellicer, Àngel, 191
Piquer Pellicer, Josep, 191
Planas i Maresma, Jordi, 192
Pou (família), 16
Pou, Ramon, 251
Prades i Piñas, Joaquim, 275
Prat, Ramon, 217
Prieto Tuero, Indalecio, 120
Primo de Rivera, Miguel, 71, 83
Prunés, Lluís, 130
Puig i Vallbona, Juan, 302
Puigcercós, 227
Puigdomènech, Antoni, 71, 127
Pujol i Dega, Joan, 299
Pujol, Vicenç, 71
Punsola i Vilaseca, Joan, 90, 99, 163, 244
Punsola, Marc, 72
Puntí i Ametller, Núria, 299
Puntí i Puig, Josep, 187, 242

R

Rabasa Singla, Simeón, 237, 304, 308
Ràfols i Albert, Ferran, 115, 123
Ràfols i Albert, Rossend, 72, 90, 115, 123
Ramos i Fernández, Domènec, 99, 137
Rangel i Roca, Joan, 195
Reverter i Palau, Pere, 90, 111
Ribas i Esteve, Isidre, 90
Ribas i Falguera, Josep, 99, 240, 251
Riera i Monleón, Eulàlia, 299
Riera, Josep, 166
Riera, Marc, 212
Riera, Marià, 137
Ripoll i Boixeda, Josep, 279
Riu i Serra, Asunción, 226
Roca i Parera, Joan, 115, 276
Roca i Pla, Pere, 115
Roca i Sagalés, Joan, 136, 166
Roca, Carmen, 212
Roca, Francesc, 74, 77
Rodríguez i Salas, 120
Rodríguez, Andrés, 310
Romero Bazar (general), 310
Ros (can), 127, 203
Ros i Campañá, 52, 58, 80, 136, 162, 204, 243, 254
Ros i Oset, M. Rosa, 299
Ros, Ramon, 166
Rosés i Bruzos, Enric, 72, 81, 139, 211
Rota, Andrés, 240
Rota, Josep, 96, 120

S

Sagret, 90, 99
Safont, Jaume, 130
Saladrigas, 193
Salinas García, Encarnació, 299
Salinas García, Hortènsia, 299
Sallent (serradora), 52, 58
Sallent, Joan, 212
Salmón, J., 123
Salvat i Vendrell, Ramon, 71, 74, 76, 80, 98, 276
Samon i Riera, Jaume, 212
Sampedro, Alfonso, 301
Sandoval i Alfonso, Josep, 137
Sanjurjo Secanell, José (general), 83
Sanou, Francisca, 54
Sanromà, 193
Sans Cánovas, Salvador, 171
Sans i Comadran, Pere, 299
Sans i Comadran, Rafael, 299
Sans i Grimau, Josep, 138, 275
Sans i Rossell, Josep, 83, 90, 99, 132, 186
Sant Andreu (caserna), 106
Santamaria i Lerona, Aurora, 227
Santamaria i Ribot, Narcís, 137
Santamaria, 90
Sanz, Ricardo, 105
Segarra, Joan, 130
Segura, Isidre, 237, 251
Segura, Josep, 165
Serra (farinera), 50, 58, 137, 158, 253
Serra i Masachs, Joan, 71, 86, 184
Servei de Defensa Nacional i Atur Forçós, 36
Simarro, José Manuel, 166
Sindicat Agrícola, 41, 58, 114, 127
Sindicat Tèxtil i Fabril, 127, 208
Sisó i Gimeno, Andreu, 226
Sisó, Francesc, 74, 77
Sisó, Vicente, 301
Sobeslauski, Louis, 124
Solà, Vicent, 54, 142, 226, 237
Soldevila, Maria, 302
Solé i Font, Joan, 90, 99
Solé i Sabaté, Josep M., 208, 218, 256, 273, 276
Solé i Tura, Joan, 75, 85, 124, 165, 187, 249
Solé, Ramon, 130
Solé, Rosa, 212
Solidaridad Nacional, 310
Sometent, El, 85
Soto i García, Josep, 115, 123, 128
Soves, Vicenç, 163

T

Tabaran, El, 106
Tapias, Javier, 212
Tarradellas i Joan, Josep, 113, 120
Tarragó i Pi, Rafael, 302
Teneria Moderna (pelleria), 52, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 80, 102, 127, 136, 139, 151, 204, 242, 260
Tesifori, Manel, 212
Tiffon (doctor), 212
Tintó (bòbila), 52, 136
Tintó i Congost, Antònia, 227
Tomàs i Ventura, Anita, 211
Tomàs, F., 123
Tomàs, Josep, 73
Torondell i Falguera, Pepita, 299
Torondell i Falguera, Rosa, 299
Torras i Español, José, 301
Torras i Sayol, Francesc, 192
Torras, Josep, 137

Torrens, Ana, 217
Torrents, Agustí, 233, 310
Torres i Iglesias, 120
Trias de Bes, J.M., 72
Truyols, Josepa, 107, 188
Tura i Mas, Feliu, 299
Tura i Mas, Josep M., 299
Tura i Mas, Maria, 299
Tura i Mas, Neus, 299
Tura i Ros, Joan, 248
Tura i Valldeoriola, Feliu, 74, 76, 80, 84, 90, 92, 96, 98, 115, 124
Tusquelles, J., (lampista), 149

U

Unió de Rabassaires (UR), 92, 104, 111, 113, 122, 127, 155, 158, 204, 264
Unió General de Treballadors (UGT), 102, 111, 117, 155, 240, 264
Unió Socialista de Catalunya (USC), 83, 117
Unión Liberal Molletense, 73

V

Vallbona i Peris, Pedro, 302
Vallbona, Antoni, 58
Vallcorba i Puigdomènech, Jaume, 302
Vallcorba, Francesc, 71
Valldeoriola (família), 85
Valls i Ruiz, Eliseo, 73, 115
Valls, Isidro, 54, 123
Vanguardia, La, 111, 242
Vaqueria, La, 129
Vázquez, Mariano, 120
Ventalló (can), 204
Ventura i Coll, Miquel, 165, 276
Ventura i Roca, Pedro, 301
Ventura i Ventura, Joan, 171
Ventura, Juan, 237
Vicente Casanova, Francisco, 185
Vicente i Codina, Antonio, 301
Vidal, Salvi, 73
Vila i Comadran, Santiago, 302
Vilà i Mitjans, Manuel, 242
Vilà, Alfons, 142
Vilà, Joan, 142
Vilar Montoro, Antonio, 302
Vilar, Pierre, 275, 293
Vilardell (fàbrica de cereals), 54, 136
Vilarrosal (caves), 54, 132, 136
Villanueva, Juan, 303
Villarroya i Font, Joan, 219
Vinyals i Naqui, Albert, 299
Viñas i Prat, Arcadi, 184, 221, 251
Wingeate, David, 244

Z

Zaragoza i Mateu, Baldomer, 292

ÍNDEX TOPONÍMIC

A

Alba del Vallès (Sant Fost), 149
Alella, 188
Alemanya, 248
Algeciras, 171
Alt Empordà, 218
Aragó, 202
Aranda de Duero, 294
Argelés-sur-mer (camp de concentració), 243
Argentina, 244
Astúries, 95, 202
Avinyó, 191

B

Badalona, 218
Baix Camp, 218
Baix Llobregat, el, 276
Barbastre, 294
Barcelona, 15, 218, 258, 294
Barcelonès, El, 218, 276
Bigues, 189
Bilbao, 294
Borges Blanques, les, 218
Burgos, 294

C

Cadis, 294
Caldes de Montbui, 189, 201, 279
Cànoves, 279
Cantàbria, 202
Castelló, 177, 294
Cerdanyola, 188
Cerdanya, la (camps de concentració), 243
Colera, 218
Còrdova, 177
Corunya, la, 294

D

Deusto, 294

E

Euskadi, 202, 208

F

Figueres, 171
Fort Collioure (presó), 244
França, 184, 243, 248, 294
Franqueses del Vallès, les, 183, 215

G

Gallecs, 107, 220
Garriga, la, 183, 202, 215
Girona, 124, 218
Gran Bretanya, 244
Granollers, 17, 20, 28, 30, 86, 87, 98, 189, 212, 218, 252, 279
Guadalajara, 177
Guipúscoa, 202

I

Itàlia, 184

L

Llagosta, la, 130, 131

Lleida, 177, 202, 218
Lleó, 294

M

Madrid, 73, 76, 91, 95, 177, 202, 208, 242
Màlaga, 202
Mallorca, 177
Maresme, el, 276
Marroc, el, 105
Martorelles, 149
Mauthausen (camp de concentració) 247
Mèxic, 244
Miranda de Ebro, 171, 294
Mogoda, la, 130
Moià, 191
Montcada i Reixach, 188
Múrcia, 259

P

Palamós, 218
Palau de Plegamans, 189
Palautordera, 208
Pallars Sobirà, 183
Pamplona, 105
Parets del Vallès, 189
Portbou, 218, 244
Prades (camps de concentració), 244
Puigcerdà, 243

R

Reus, 171, 218
Rieucros (presó), 244
Ripoll, 82
Roca, la, 183
Roses, 218
Rosselló, El (camps de concentració), 243

S

Sabadell, 82
Saint Cyprien (camp de concentració), 243
Sant Sebastià, 141, 184
Sant Adrià del Besòs, 218
Santander, 177, 254
Sant Celoni, 215, 279
Sant Feliu de Codines, 183
Sant Feliu de Guíxols, 218
Sant Fost, 130, 204, 258
Sant Vicenç de Calders, 218
Santa Perpètua, 258
Santoña, 254, 294
Saragossa, 185, 294
Segrià, el, 183, 218
Sevilla, 184

T

Tarragona, 124, 218
Tarragonès, el, 214
Terrassa, 82, 124
Tàrrega, 218
Tortosa, 218

U

Urgell, l', 218

V

Valdeargolfa, 184
Vallespir (camps de concentració), 243
Vernet, le (presó), 244

ÍNDEX DE FOTOGRAFIES

1. Vista de Mollet als anys trenta 18
2. Registre civil d'un nadó 22
3. Agricultor recollint patates 34
4. Pagesos recollint el blat amb una segadora 35
5. Camperols de Mollet segant el blat 37
6. Grup de treballadors del camp 37
7. Bestiar equí 40
8. Masia de can Pinyonaire 44
9. Forn de Sant Vicenç 47
10. Ferrer de tall d'en Vicens Casas 47
11. Dipòsit de gasolina Catasús 47
12. Venda ambulant de pinyons 47
13. Taxistes de Mollet 51
14. Grup de paletes 52
15. Vista parcial de la Teneria 53
16. Farinera Moretó 53
17. Nadala de l'empresa can Fàbregas 56
18. Vista general de la Teneria 58
19. Secció d'acabats de la Teneria 63
20. Secció de blanqueig de la Teneria 64
21. Un carro a can Pinyonaire 67
22. Cotxes aparcats a la plaça Mercadal 68
23. Plaça Prat de la Riba 75
24. Bosc de can Pantiquet 77
25. Grup de Mollet a la Cisa 78
26. Rebuda multitudinària a en Francesc Macià 84
27. En Francesc Macià presidint la llotja de l'envelat 84
28. En Francesc Macià als Col·legis nous 84
29. Mollet i els seus camps de conreu. Anys trenta 88
30. Vista de Mollet des de la Pelleria. Anys trenta 88
31. Església parroquial de Mollet. Any 1934 93
32. Plaça Prat de la Riba. Dia de mercat 97
33. Convent de les monges. Companyia de Maria 106
34. Església de Gallecs 107
35. Destrucció de l'església parroquial 108
36. Enderrocament de l'església de Mollet 108
37. Campanar de l'església 108

38. Les campanes a terra 108
39. Els Quatre Cantons 109
39. Els Quatre Cantons 109
40. Miliciana a Mollet 111
41. En Feliu Tura 116
42. En Josep Fortuny 116
43. Interior de l'antiga església de Sant Vicenç 126
44. Pagesos carregant garbes de civada al carro 131
45. Fàbrica Moretó. Any 1926 134
46. Can Fàbregas 134
47. L'Espiga del Vallès 135
48. Can Mulà 137
49. Obrers de la Teneria a la sortida de la fàbrica 139
50. Secció Ribera. La Teneria 140
51. Fàbrica d'en Joaquim Abel 142
52. Vista de diversos habitatges de Mollet. Anys 30 146
53. Vista del Tabaran 154
54. Tala d'una pollancreda prop de can Gil 159
55. Milicians de Mollet al front d'Aragó 166
56. Companys de guerra 166
57. Cementiri de Mollet 190
58. Can Ros 203
59. Can Lledó 203
60. Vista dels Quatre Cantons 210
61. Plaça Mercadal 213
62. Safareig de la Riera 216
63. Monòlit en memòria d'un aviador alemany 220
64. Colònies escolars 223
65. En Francesc Macià a la semicolònia municipal 223
66. En Francesc Macià, acompanyat d'en Feliu Tura 223
67. Alumnes de l'Escola Nacional. Curs 1935-36 225
68. Alumnes de l'Escola Graduada 226
69. Missa de campanya a la plaça de l'Ajuntament 238
70. Missa de campanya a la plaça de l'Ajuntament 238
71. Estació de Santa Rosa 239
72. Estació de França 239
73. Homenatge als treballadors caiguts 242
74. Homenatge als treballadors caiguts 242
75. Molletans morts al camp de Mauthausen 249
76. Torre de l'església, en acabar la guerra 255
78. En Joaquim Aguirre 277
79. Col·locació de la primera pedra de la nova església 309

80. Primera pedra del cobriment del torrent 309
81. Primera pedra de la nova església de Mollet 310
82. El torrent abans que fos cobert 311
83. El torrent, un cop cobert 311
84. Interior de l'antiga església de Mollet 312
85. Interior de la nova església de Mollet 312
86. Exterior de la nova església de Sant Vicenç 313
87. Exterior de l'antiga església de Sant Vicenç 313

■ ■ ■

La Segona República i la Guerra Civil a Mollet del Vallès

Aquest llibre pretén reflectir com era el Mollet del temps de la Segona República i la Guerra Civil i com es van viure alguns dels fets més significatius d'aquesta època. L'obra comença fent un estudi de la població i l'economia dels anys trenta, per passar a explicar els esdeveniments polítics i socials més importants des de la proclamació de la República Catalana per en Feliu Tura, primer alcalde republicà a Mollet, fins a la dimissió del primer alcalde del franquisme, en Simeó Rabasa. Destaquem l'organització política i social a Mollet, els resultats electorals, el conflicte dels rabassaires, els Fets d'Octubre, l'esclat de la guerra, les col·lectivitzacions, els soldats molletans, les víctimes de la rereguarda, els bombardeigs, els refugiats de guerra, els exiliats, els processats pel règim de Franco, la repressió cultural i la formació del primer consistori franquista.

■ ■ ■

L'autor

M. Àngels Suárez i González (Lleida, 1958) és mestra i llicenciada en Geografia i Història per la Universitat de Barcelona. Treballa com a professora de Ciències Socials a l'IES Gallecs de Mollet del Vallès des de l'any 1991.
És col·laboradora de la revista Notes, *on ha publicat diversos articles sobre la Segona República i la Guerra Civil a Mollet. Aquest és el seu primer llibre.*

Ajuntament de Mollet del Vallès